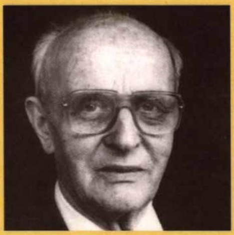

Bernardas Aleknavičius
Vincentas Aleknavičius

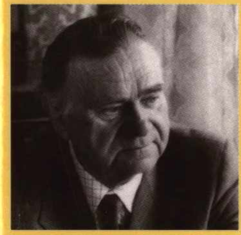
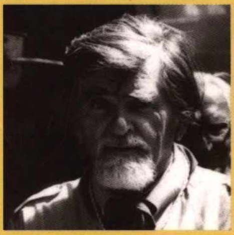

NOVUŽĖS KRAŠTO VAIKAI

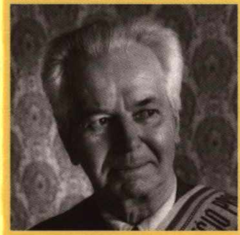

7

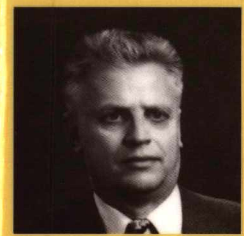

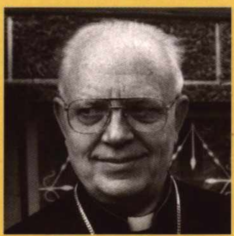
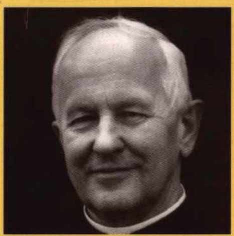

Bernardas Aleknavičius
Vincentas Aleknavičius

NOVUŽĖS KRAŠTO VAIKAI

Bernardas Aleknavičius
Vincentas Aleknavičius

NOVUŽĖS KRAŠTO VAIKAI

7

XX a. III dešimtmečio iškilieji zanavykai

Leidybos grupė „Druka“
Klaipėda, 2009

UDK 929(474.5)(084)
Al-69

Skiriama
Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui
Šakių 410 metų sukakčiai

ISBN 978-609-404-039-9

© Bernardas Aleknavičius, 2009
© Vincentas Aleknavičius, 2009

© Leidybos grupė DRUKA, 2009

Darbai nudirbti,
Platūs, dideli,
Subėga knygon –
Žodžiai atminty,

Ir šviečia vėl
Išėjusiu,
Negrįžusiu,
Nutilusiu po kryžiais

Iš užmaršties
Prikelta
Gyvenimo prasmė

Teresė Kaunaitė-Dirgėlienė

Septintoji „Novužės krašto vaikai“ knyga skiriama iškiliesiems zanavykams, gimusiems laisvoje ir nepriklausomoje valstybėje. Šios kartos zanavykų gyvenimo kelias švietė ryškiai, nes Lietuvos kariuomenės savanorių – Nepriklausomybės kovų dalyvių – palikuonys turėjo privilegiją siekti mokslo aukštumų nemokamai. Atsivėrė platūs keliai į Europos universitetus. Tik gaila, kad šia galimybe nespėta plačiai pasinaudoti.

Lietuva kėlėsi ir klupo. Okupaciją keitė okupacija. 1940 m. „Raudonasis tvanas“ sąmoningai pradėjo naikinti tautą. Neregėtus žiaurumus patyrė tautos žiedas – kaimo visuomenė: pradinių mokyklų mokytojai, pažangūs ūkininkai.

1941 m. Karas...

O po jo mes likome vienui vieni. Niekas mums neištiesė pagalbos rankos. O „raudonasis slibinas“ niršo. Negandų ir sunkumų prislėgta Europa kaimynų skausmui buvo bežadė. Ir tik Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas Čerčilis pasakė: „Niunbergo procese papjaudami vieną kiaulę mes padarėme nepataisomą klaidą. Papjauti reikėjo dvi...“ Tačiau šių žodžių tuomet niekas negirdėjo, o gal ir nenorėjo girdėti...

Lietuvos šviesuomenė sunaikinta. Kančia Sibiro tremtyje. Aktyvesnieji sušaudyti. Neliko patarėjų. Apsispręsti teko patiems. O priešas pernelyg rafinuotas. Jis skaldė tautą ir siekė ją ne tik supriešinti, bet ir galutinai sunaikinti. Ir tai daryti jam sekėsi neblogai. Ne visi pakėlė išbandymus. Silpnesnieji paslydo. Patikėjo pavergėjo grąžbylyste. Atsirado kolaborantų, išdavikų ir dalis tautos dėl sotesnio putros samčio nuėjo su okupantais.

Kraujas. Netektys. Tremtys lydėjo XX a. 3-iojo dešimtmečio zanavykus. Apie nepaslydusius, žuvusius nelygioje kovoje, iškentėjusius sovietiniuose gulaguose ir pasakojama šioje „Novužės krašto vaikai“ knygoje.

Autoriai

Liuda JURKEVIČIŪTĖ-BRILINGIENĖ

Gimiau 1922 m. vasario 5 d. Vidgirių k., Griškabūdžio parapijoje, Natalijos Kudirkaitės-Jurkevičienės, kilusios iš Patašinės k., ir Jono Jurkevičiaus šeimoje. Griškabūdyje baigusi mokslus 1936 m. pradėjau dirbti Griškabūdžio vartotojų kooperatyvo parduotuvėje, o atidarius parduotuves 1939–1941 m. dirbau Paluobiuose. Kadangi darbo pradžioje buvau nepilnametė, tai darbo sutartis buvo sudaryta vyresniosios sesers vardu. Dar nepasibaigus Antrajam pasauliniam karui 1945 m. įsidarbinau Kaune, kur lankiau ir buhalterių kursus. Kai 1945 m. mano darbovietę iš Kauno kėlė į Vilnių, tai kėliausi ir aš. Ir taip tapau vilniete, kur prabėgo pačios prasmingiausios mano gyvenimo dienos. Tuomet mūsų sostinė buvo sugriauta, teko dalyvauti talkose, miesto valyme nuo griuvėsių. Kadangi pradžioje dirbau revizore, tai nemažai pavažinėjau ir po Lietuvą. Pažinau savo gimtąjį kraštą. Patekau ir į Maskvą. Čia lankiau kvalifikacijos kėlimo kursus, o 1957 m. turėjau komandiruotę į Leningradą. 25 metus dirbau žemės ūkio tiekimo srityje. Pablogėjus sveikatai 1977 m. išėjau į atsargą.

Gyvenime visada mėgau teatrą, muziejus, bibliotekas. Rinkau pašto ženklus, atvirukus, vokus. Dalyvavau įvairiose parodose. Domėjausi knygomis ir visu tuo, kas žmogų sieja su gimtuoju kraštu. Dabar „planingai“ senstu ir planingai dalinu savo sukauptus rinkinius. Nepamirštu ir Zanavykų. Pateikta mano kraštotyrinė medžiaga apie Antrąjį pasaulinį karą buvo paskelbta Bernardo Aleknavičiaus knygoje „Lekėčių sakmės“ (2006) publikacijoje „Zanavykų keliai ir vieškeliai“.

Liuda Brilingienė
Vilnius, 2009 m. sausio 17 d.

Liuda Jurkevičiūtė-Brilingienė. *1956 m. nuotrauka*

Natalija Kudirkaitė-Jurkevičienė (1890–1969). *1942 m. nuotrauka*

Iš Liudos Brilingienės rinkinio:
Liudos Jurkevičiūtės-Brilingienės promočiutė Agota Karanauskienė iš Antabūdžio. Fotografuota XIX a. pab. Marijampolėje.

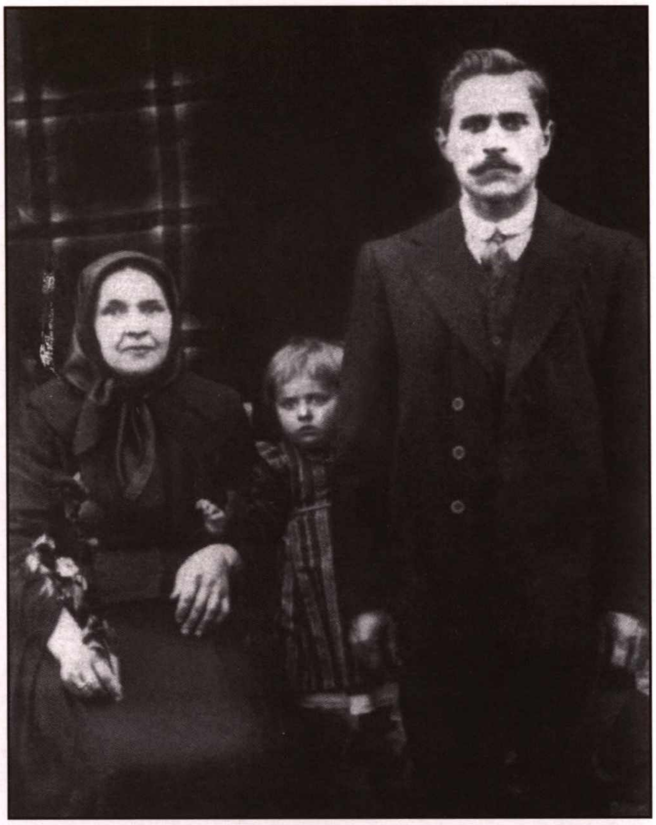

Liudos Brilingienės krikštatėviai: teta Antanina Kudirkaitė-Jakaitienė-Jančiuvienė (1880–1962), 1991 m. Vilniuje prie televizijos bokšto žuvusio laisvės gynėjo Apolinaro Juozo Povilaičio (1937–1991) močiutė, tetėnas Jonas Jančius (1893–1976) ir pusseserė Bronelė Jančiūtė (1922–1950).

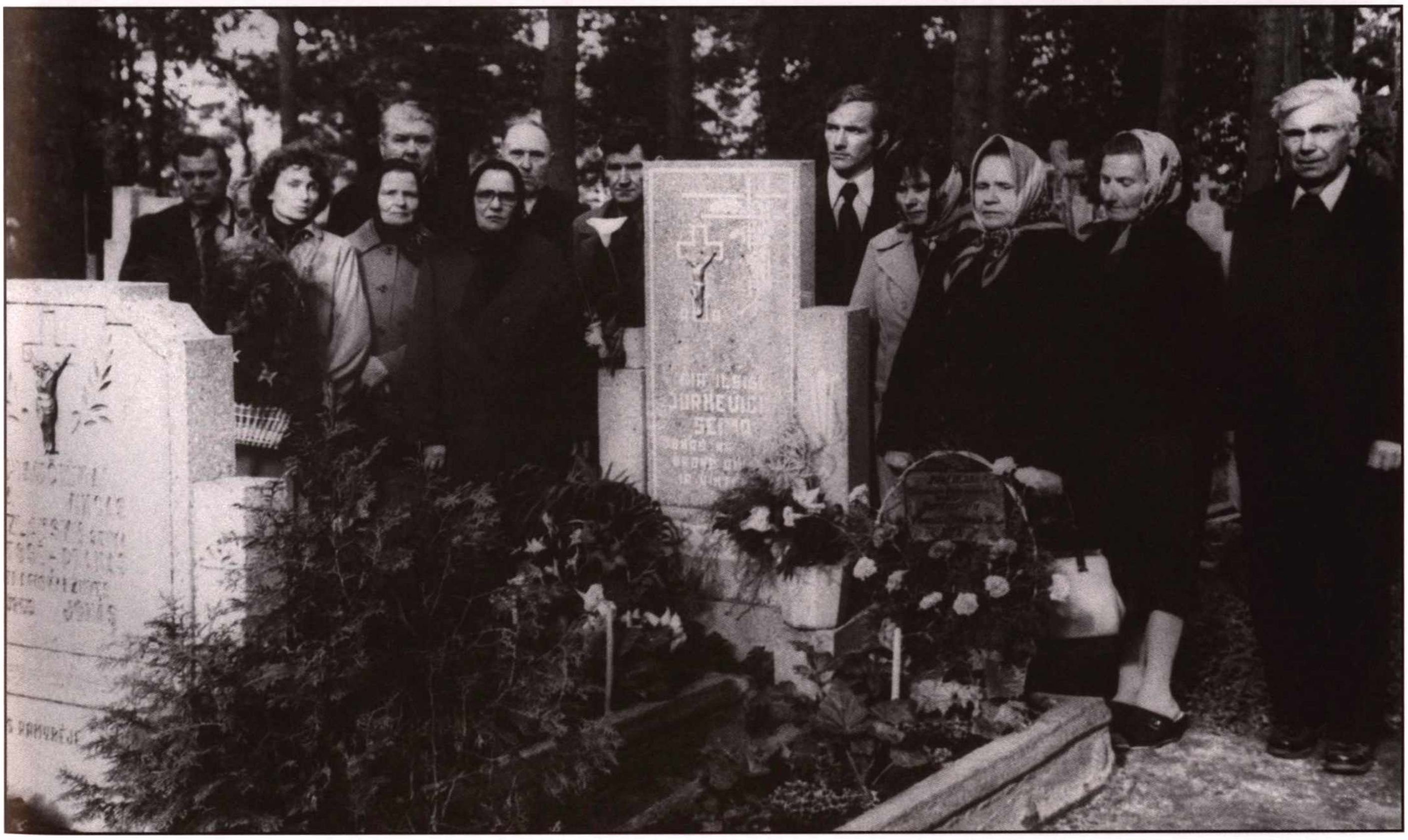

1941 m. birželio 23 d. Vidgirių k. (Griškabūdžio vlsč.) vokiečiai sušaudė brolius Vincą (apie jį „NKV“, t. 6, p. 182) ir Viktorą Jurkevičius. Po 40 metų, 1981 m., aukų artimieji susirinko į Griškabūdžio kapines pagerbti savo giminaičių.

Vytautas PETELKEVIČIUS

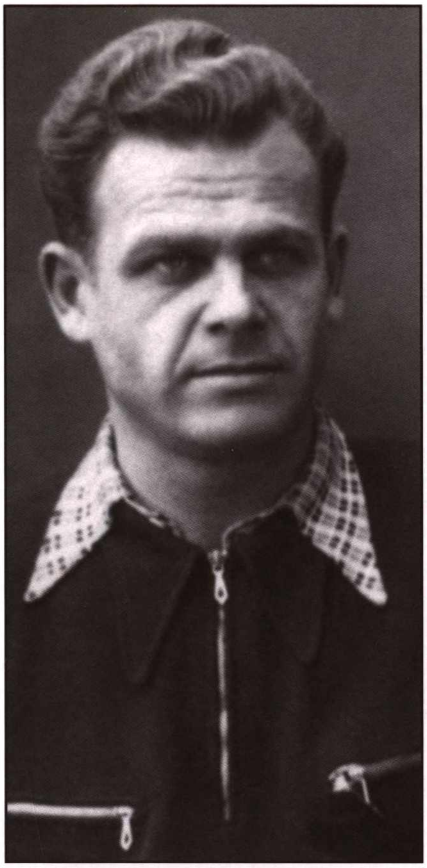

Mokytojas Vytautas Petelkevičius

Mokytojas Vytautas Petelkevičius gimė 1922 m. rugsėjo 26 d. Kriūkų k., Paežerėlių vlsč., ūkininkų šeimoje. Baigęs Svetošino pradinę mokyklą mokėsi Marijonų gimnazijoje Marijampolėje, o brandos atestatą 1941 m. gavo Šakių „Žiburio" gimnazijoje. 1945 m. pradėjo dirbti Kriūkų laivų statyklos kadrų skyriaus viršininku. Čia dirbdamas subūrė krepšinio komandą, organizavo spartakiadas. 1951 m. Vytautas pakviečiamas dirbti Kriūkų vidurinės mokyklos fizinio lavinimo mokytoju. 1956 m. neakivaizdiniu būdu baigė Kauno kūno kultūros institutą. Keletą metų dirbo mokyklos užklasinio darbo organizatoriumi ir dėstė fizinio lavinimo pamokas. Savo reiklumu jis išugdė ne tik Lietuvos, bet ir tuometinės Sovietų Sąjungos čempionus ir rekordininkus.

Vytautas Petelkevičius buvo aktyvus Kriūkų kultūrinio gyvenimo organizatorius, ištisą dešimtmetį (1951–1961) veikusio saviveiklos teatro vadovas. Jo dėka Kriūkų artistai scenoje įkūnijo žinomus veikalus: S. Kymantaitės-Čiurlionienės „Pinigėliai", R. Blaumanio „Siuvėjų dienos Silmačiuose", Janio Rainio „Pūsk, vėjeli", L. Tolstojaus „Tamsos galybėje", Žemaitės „Petras Kurmelis", Kazio Binkio „Atžalynas", J. Griciaus „Buvo buvo, kaip nebuvo". O scenoje pagrindinius vaidmenis: Surinskį, Uldį, Petrą Kurmelį, Aleksį, Tadą Blindą, kūrė pats teatro režisierius Vytautas Petelkevičius.

Mokytojai Marija ir Vytautas Petelkevičiai išaugino dukras Virginiją ir Vidą, sūnų Paulių. Dukros pasekė tėvų pėdomis ir tapo pedagogėmis.

Vytautas Petelkevičius mirė 1993 m. kovo 25 d. Palaidotas Paežerėlių kapinėse.

Mokytojas Vytautas Petelkevičius su Kriūkų vidurinės mokyklos sportininkais

R. Blaumanio „Siuvėjų dienos Silmačiuose“ Kriūkų liaudies teatre. Centre – spektaklio režisierius ir pagrindinio vaidmens – Aleksio personažo – kūrėjas mokytojas V. Petelkevičius.

Žemaitės „Petras Kurmelis“ 1955 m. buvo sukurtas Kriūkų liaudies teatre. Mokytojas V. Petelkevičius – Petro Kurmelio personažas (centre) – su spektaklio kūrėjais.

Petras JURKŠAITIS-BERŽAS

1922 m. spalio 22 d. Šlekynės k., Lekėčių vlsč., gimė Lietuvos laisvės kovotojas Petras Jurkšaitis-Beržas. Šeimoje Petras buvo jauniausias ir darbščiausias. Einant vienuoliktuosius metus mirė tėvas, todėl vaikystėje Petrui teko patirti ir našlaičio dalią. Mokėsi Kuro pradinėje mokykloje, kurioje tuomet mokytojavo Ona Tamulaitienė, turėjusi berniukui nemažai įtakos. Petras Jurkšaitis priklausė Pavasarininkų organizacijai. Turėdamas švelnų balsą, kartu su vyresniu broliu Vincu ir seserimis buvo nuolatiniai Lekėčių parapijos bažnyčios choro choristai.

1944 m. pr. Petras Jurkšaitis savanoriu stojo į generolo Plechavičiaus organizuotą Vietinę rinktinę, kurios tikslas buvo kovoti su raudonaisiais partizanais Lietuvos teritorijose. Po nesėkmingų kautynių prie Turgelių (1944 m. gegužės 12 d.) su „Armija Krajova“ Petras suvokė vokiečių vaidmeniškumą lietuviško junginio atveju ir iš rinktinės pasitraukė. Po dviejų dienų (1944 m. gegužės 17 d.) rinktinė buvo nuginkluota, o joje likę vyrai išvežti į Vokietiją. Petras, laiku palikęs junginį ir įveikęs 160 km nuotolį, grįžo į namus, bet čia jį greitai pastebėjo Novaraisčio apylinkėse veikusio Bieliausko vadovaujami raudonieji partizanai ir rusų desantininkai. Prasidėjo Petro gaudynės ir namiškių terorizavimas, kuris truko iki antrosios rusų okupacijos. Tarnauti okupantams Petras Jurkšaitis nesirengė, todėl paskelbus mobilizaciją, jis vėl išėjo į giria, bet šį kartą jau visam gyvenimui. Tauro apygardos Žalgirio rinktinėje kovą su okupantais pradėjęs eiliniu per 6 metus išaugo iki viršilos. Nuo 1949 m. birželio 1 d. – Šturmo tėvūnijos vadas. Savo slėptuvę turėjo Kazlų Rūdos giriose netoli Lekėčių. Žuvo 1951 m. gegužės 21 d. Rūdšilyje prie Linmarko kartu su rezidencijos kovos dalyviu, 1951 m. balandžio 19 d. iš Vakarų į Lietuvą grįžusiu žurnalistu Julijonu Būtėnu (apie jį „NKV“, t. 6, p. 25). Palaidojimo vieta nežinoma. 2001 m. gegužės 7 d. Prezidento dekretu Petrui Jurkšaičiui-Beržui suteiktas kapitono laipsnis (po mirties).

Petras Jurkšaitis-Beržas

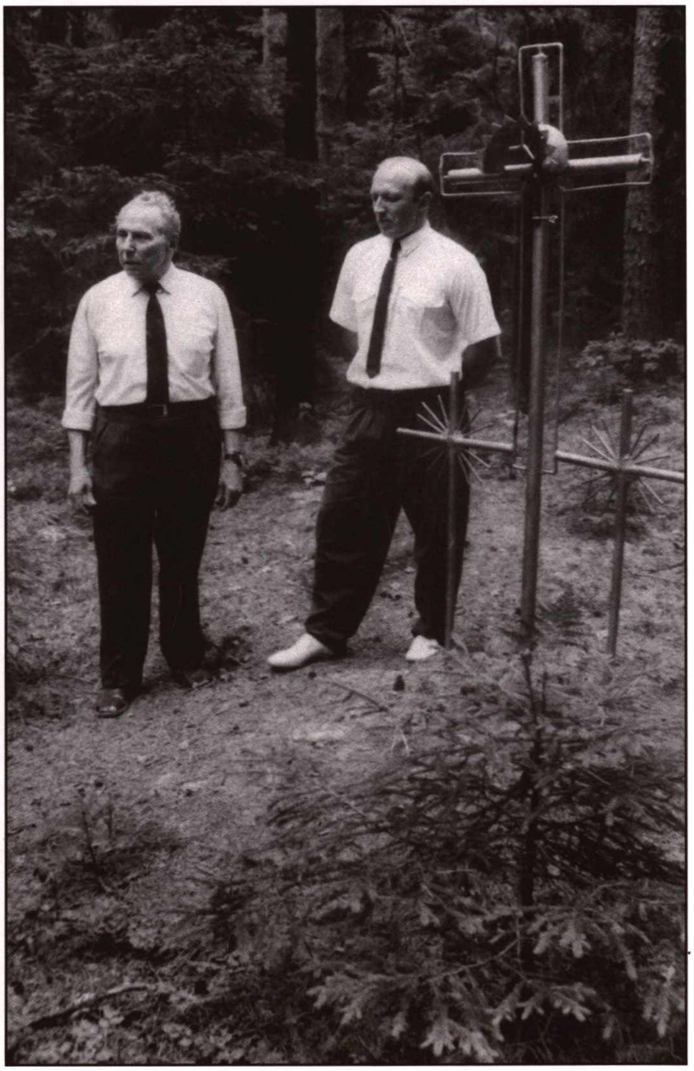

Vincas Jurkšaitis su sūnumi brolio Petro Jurkšaičio žuvimo vietoje Rūdšilyje

Aleksandras POVILAITIS-RIEŠUTAS

Laisvės kovotojas Aleksandras Povilaitis-Riešutas gimė 1922 m. Lekėčių k. Nuo 1945 m. balandžio mėn. – partizanas. 1945 m. gegužės 12 d. – Valkų kautynių su okupacinės NKVD reguliariosios kariuomenės dalinio dalyvis. Nuo 1947 m. rudens – Žalgirio rinktinės 36-osios kuopos 2-ojo būrio vadas. 1949 m. – Šturmo tėvūnijos 1-osios grandies vadas, nuo 1950 m. rugsėjo 29 d. – Šturmo tėvūnijos skyriaus viršininkas. 1950 m. lapkričio 24 d. Jančių k. (prie Guogynės) sužeistą užmušė Lekėčių stribai. Atgimimo metais palaikai perlaidoti šeimos kape Lekėčių kapinėse.

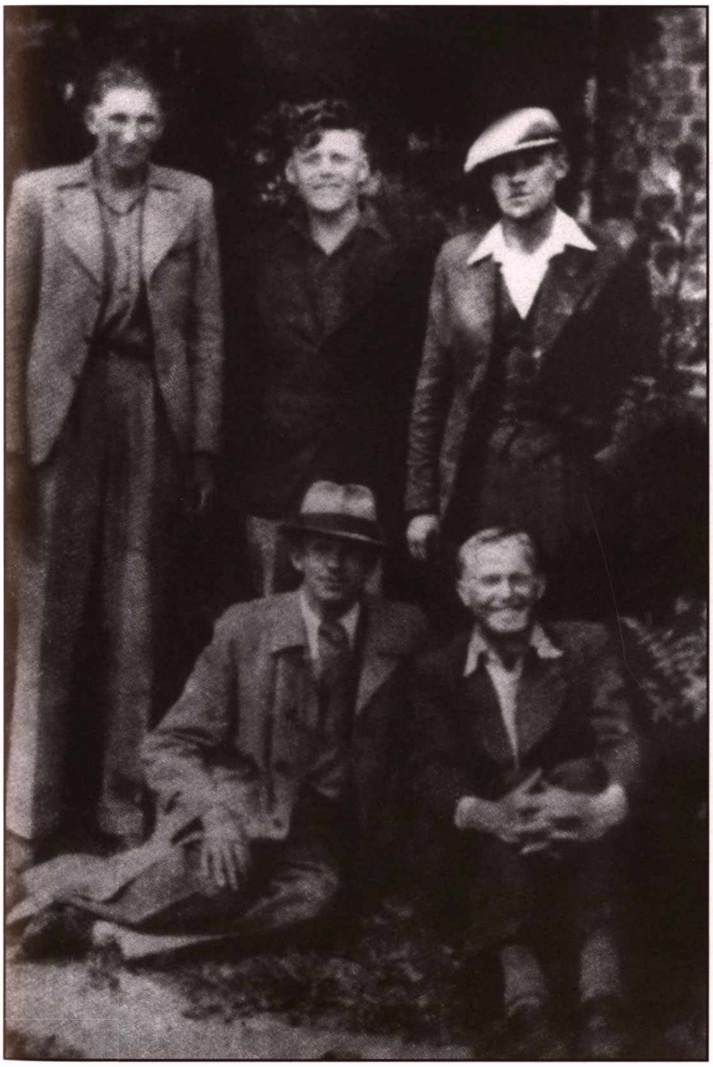

Lekėčių krašto partizanai. Aleksandras Povilaitis sėdi dešinėje. Kairėje stovi Valkų mūšio dalyvis Jonas Gudiškis, kuris kaudamasis su NKVD karinio dalinio kareiviais buvo sužeistas.

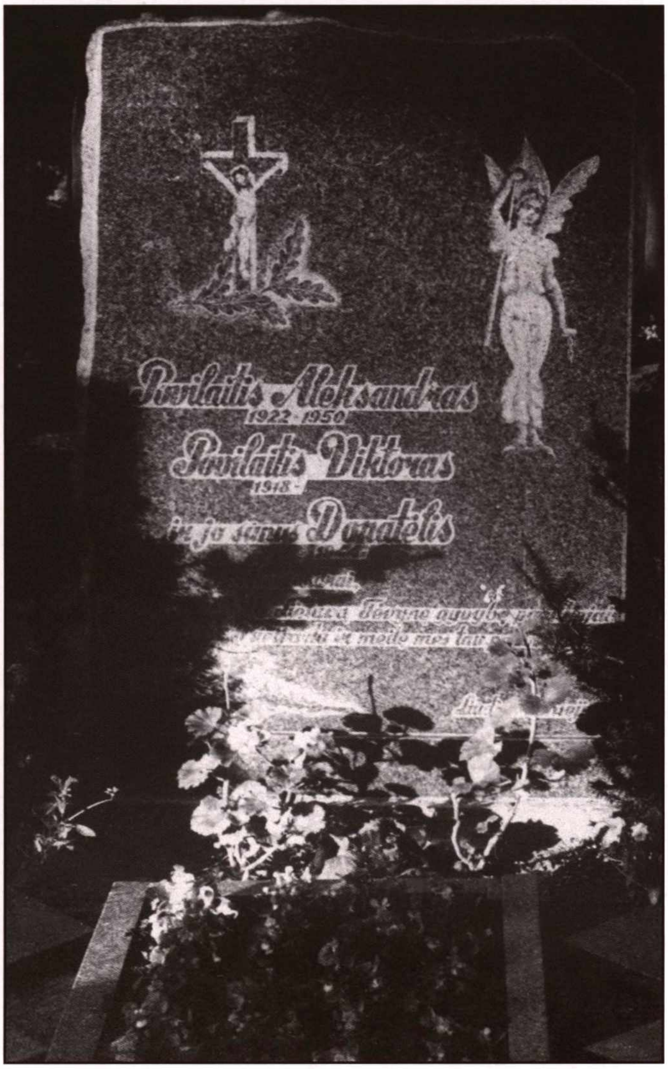

Laisvės kovotojo Aleksandro Povilaičio antkapinis paminklas Lekėčių kapinėse

Saulena MARKŪZAITĖ-VILNONIENĖ

Saulena Markūzaitė-Vilnonienė

Gydytoja Saulena Markūzaitė-Vilnonienė gimė Žygūnų k., Kidulių vlsč. 1949 m. baigė Kauno universiteto Medicinos fakultetą. Dirbo Šiaulių onkologijos dispanseryje gydytoja. 1957 m. perkelta į Kauno onkologijos dispanserį ir dirbo gydytoja onkologe ginekologe. 1969–1978 m. buvo vyr. gydytojo pavaduotoja gydymo reikalams. 1948 m. jai suteikta aukščiausia gydytojos onkologės ginekologės kvalifikacinė kategorija. Iki 1997 m. dirbo Kauno onkologijos ligoninės ginekologijos skyriuje.

Būdama aukštos kvalifikacijos gydytoja, gera diagnostikos specialistė Saulena Vilnonienė atliko daug sudėtingų operacijų ir daugelį moterų grąžino į gyvenimą, užsitarnaudama pacienčių tarpe pasitikėjimą ir pagarbą. S. Vilnonienė buvo mylimiausia gydytoja, kuri savo zanavykišku nepriekaištingu elgesiu skiepijo savo bendradarbiams meilę gydytojo darbui.

S. Vilnonienė mirė 2000 m. balandžio 23 d. Kaune.

Saulena Markūzaitė klasės draugų tarpe (sėdi pirmoji iš kairės)

Pranas BUDININKAS

Chemikas, visuomenininkas Pranas Budininkas gimė 1922 m. gruodžio 17 d. Liaušių k., Kidulių vlsč., ūkininkų šeimoje. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Vėliau gyventi persikėlė į JAV, mokslą tęsė Indianos universitete, Ilinojaus institute Čikagoje. Chemijos mokslų daktaras. Dirbo tyrimų laboratorijose chemiku. Parengė vadovą apie skystas chemines medžiagas. Yra 8 išradimų autorius. Paskelbė straipsnių apie gyvybės palaikymą erdvėlaiviuose ir cheminę termodinamiką. Dalyvavo BALF veikloje. Amerikos chemikų draugijos, Amerikos aeronautikos ir astronautikos instituto narys.

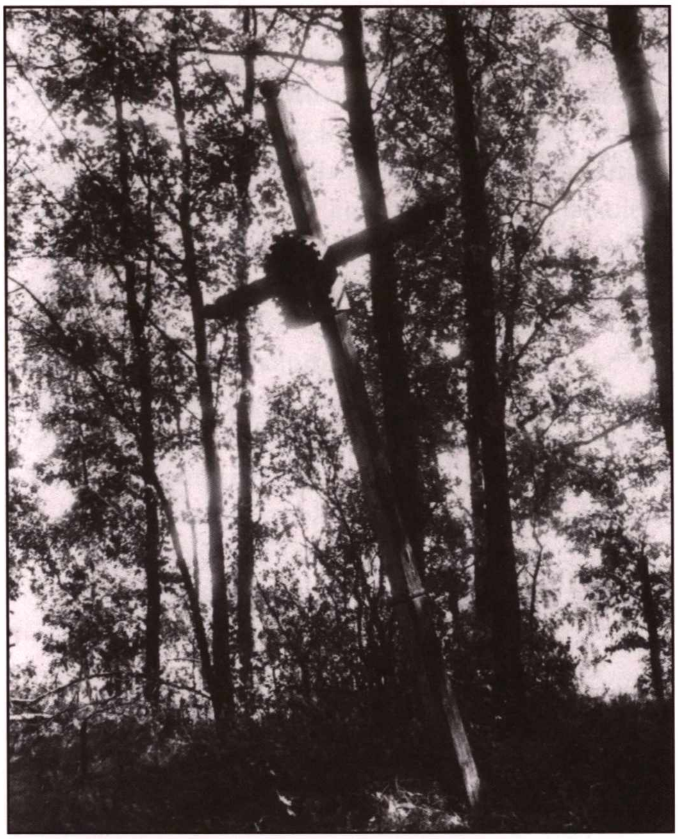

Stulgių k. kapinės, kuriose palaidoti chemijos mokslų daktaro Prano Budininko protėviai

1923 m. čia buvo Liaušių k., turėjęs 16 sodybų, kuriose gyveno 96 zanavykai. O šioje vietoje buvo graži Budininkų sodyba. Taip sodybvietė atrodė 2002 m.

Klementina LIEPUONYTĖ

Aktyvi antisovietinio pogrindžio dalyvė ir partizanų ryšininkė Klementina Liepuonytė gimė 1922 m. Pūdymų k., Lukšių vlsč., ūkininko šeimoje. Baigė Klevinių pradžios mokyklą. Nuo 1945 m. kovo mėn. įsijungė į antisovietinę pogrindinę veiklą pas Lietuvos kariuomenės kapitoną Jurgį Valčių, kūrusį Lietuvos laisvės kovotojų sąjungą partizaninei kovai giriose tarp Lukšių–Jankų–Lekėčių. Vykdė partizanų žvalgybines užduotis, organizavo konspiracinius susitikimus, savo tėviškėje suteikdavo prieglobstį partizanams. Su partizanų vadu kapitonu J. Valčiu ryšį palaikė tiesiogiai arba per partizaną Vytautą Petkūną-Putiną, su kuriuo buvo pažįstami nuo pradžios mokyklos. 1945 m. spalio 7 d. žuvus kapitonui J. Valčiui, o sunkiai sužeistam V. Petkūnui papuolus į NKVD rankas, iš pogrindinės kovos nepasitraukė ir toliau talkino Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanams. Nuo 1948 m. su padirbtais dokumentais nelegaliai gyveno Kaune ir dirbo vaikų invalidų namuose. Palaikė ryšius su savo pusbroliu partizanu Petru Jurkšaičiu-Beržu, tarpininkavo partizanams siekiant įsteigti Kaune studentų pogrindinę organizaciją, platinant atsišaukimus. Buvo susitikusi su partizanais desantininkais iš Vakarų. 1951 m. gegužės 19 d. buvo areštuota. Jau per pirmąjį tardymą buvo kankinta, bet jokių parodymų saugumiečiams nedavė, tačiau apie savo veiklą išsipasakojo kameros draugei, kuri buvo MGB agentė „Moskvička“. Po sekančio tardymo, gegužės 23 d., trukusio 6 valandas, suprato, kad ją tardytojams išdavė kameros agentė, todėl nusižudė pasismaugdama raiščiu, surištu iš kojinių.

Partizanų ryšininkė pasirinko žūtį, kad per nuožmius tardymus nepalūžtų ir pati tiesiogiai neišduotų savo priešams partizanų paslapčių ir bendražygių.

Vytautas Gvildys
2003 m. lapkričio mėn.

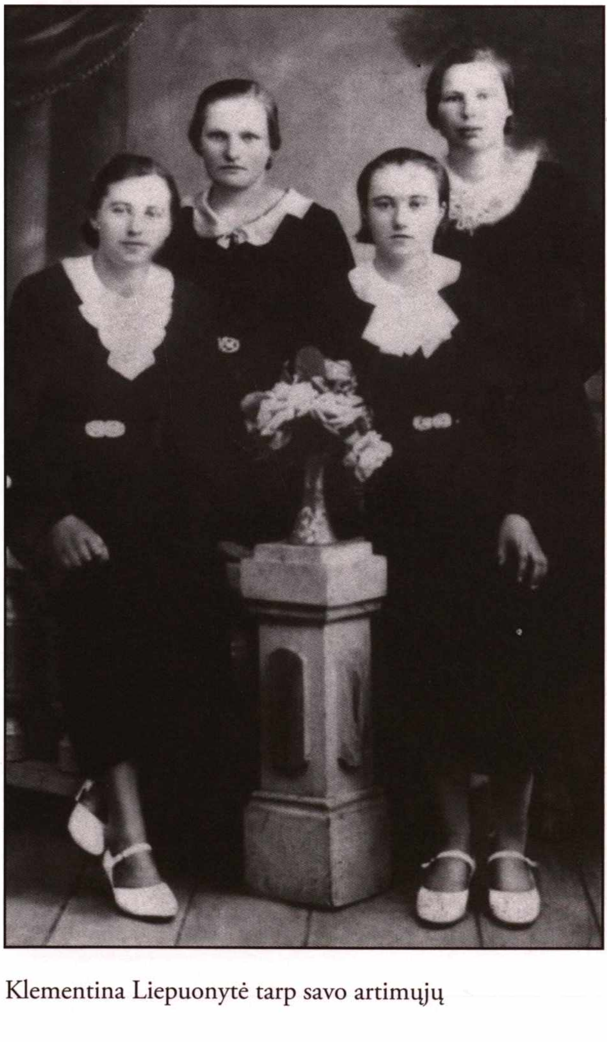

Klementina Liepuonytė tarp savo artimųjų

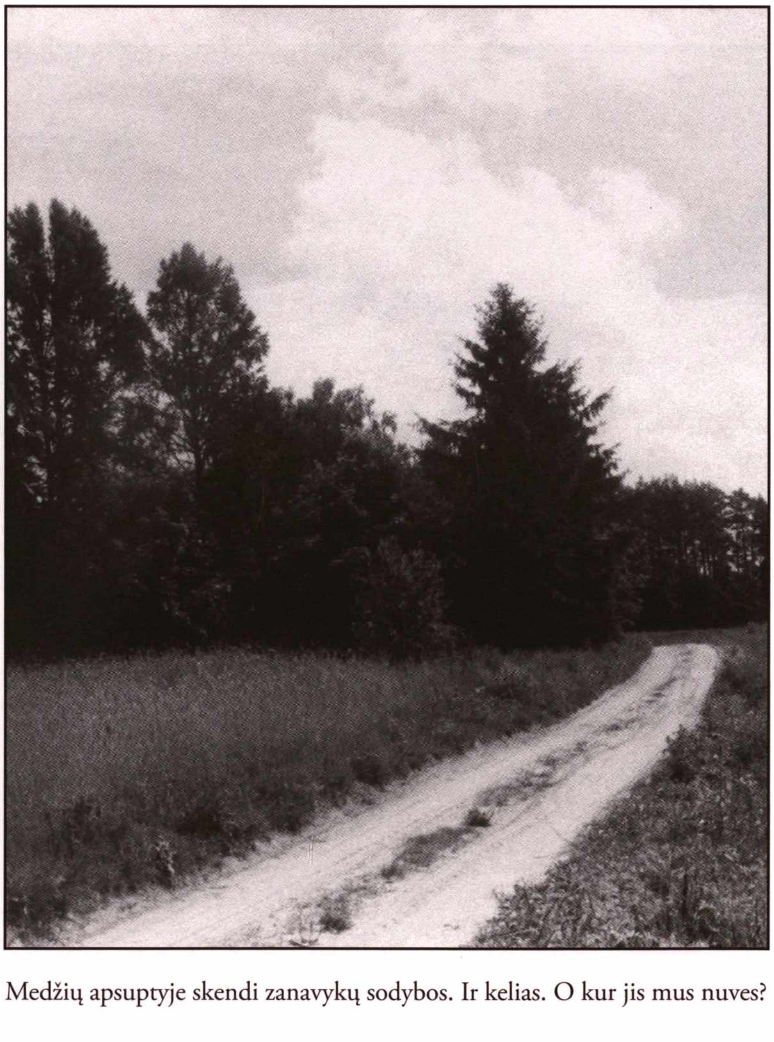

Medžių apsuptyje skendi zanavykų sodybos. Ir kelias. O kur jis mus nuves?

Jonas BENDORAITIS-STARŠINA

Laisvės kovotojas Jonas Bendoraitis-Staršina gimė 1922 m. Matarų k., Būblelių vlsč. Baigė Vilkaviškio gimnazijos 6 klases ir žemės ūkio mokyklą. Antrosios sovietų okupacijos metu mobilizuotas į Raudonąją armiją. 1945 m. grįžęs atostogų stojo į laisvės kovotojų gretas. Buvo priimtas į Tauro apygardos „Geležinio vilko“ rinktinės P. Plechavičiaus kuopos „Žaibo“ būrį. Dalyvavo Jankų, Barzdų, Staškų, Saulėkaičių ir kituose mūšiuose. Vienose kautynėse sunkiai sužeistas. 1947 m. gegužės 23 d. besiveržiant iš apsupimo Paberžupio k., Būblelių vlsč., buvo nukautas.

Jonui Bendoraičiui-Staršinai 1999 m. rugsėjo 6 d. suteiktas leitenanto laipsnis (po mirties).

Paminklas žuvusiems Žalgirio rinktinės kovotojams Lekėčiuose

Antanas NEVERAUSKAS-ŠALTENIS

Žalgirio partizanų rinktinės kovotojas Antanas Neverauskas-Šaltenis gimė 1922 m. Jotiškio k., Gelgaudiškio vlsč. Visą laiką kovojo Tauro apygardos Žalgirio rinktinėje. Aukštosios Plynios girioje 1947 m. balandžio 25 d. vykusio mūšio metu buvo sužeistas. Gyvas priešui nepasidavė. Susisprogdino. Kartu su Antanu žuvo ir jo vyresnysis brolis Jonas Neverauskas-Ostfaldas (1920–1947). Palaidoti girioje nežinomoje vietoje.

Romas Endriukaitis

Panevėžietis Stasys Ramaškevičius ir lekėtiškis Jonas Aleknavičius prie sunykusios partizanų slėptuvės Rūdšilyje, prie Linmarko. *1990 m. nuotrauka*

Natalija ORŽEKAUSKAITĖ-MANIKIENĖ

Mokytoja kraštotyrininkė Natalija Oržekauskaitė-Manikienė gimė 1922 m. gruodžio 31 d. Alaučiuje (Pavilkyje), Lekėčių vlsč. Mokėsi Raudonės ir Gelgaudiškio pradinėse mokyklose. 1944 m. baigė Šakių „Žiburio“ gimnaziją. 1944–1946 m. Vytauto Didžiojo universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Studijas baigė neakivaizdiniu būdu. Pedagoginį darbą dirbti pradėjo 1946 m. Mokytojavo 55 metus, iš jų 52 metus – Kudirkos Naumiestyje. Čia dirbdama ir gyvendama rinko medžiagą apie Kudirkos Naumiesčio piliakalnį, prižiūrėjo įžymių žmonių ir jų artimųjų kapus, rūpinosi, kad būtų išleista monografija apie Kudirkos Naumiestį, įamžinta pedagogo Prano Mašioto tėviškė, išleista jo dukros Marijos Mašiotaitės-Urbšienės prisiminimų knyga „Prie žibalinės lempos. Atdaras langas“ (1996). Puoselėjo mokyklos kraštotyros muziejų ir dr. Vinco Kudirkos atminimą. Su grupe inteligentų 1991 m. rugpjūčio 18 d. įsteigė Vinco Kudirkos fondą, kurio pastangomis buvo pastatytas muziejus Vincui Kudirkai. 1998 m. gruodžio 5 d. Natalija Manikienė perkirpo muziejaus atidarymo juostelę ir sėkmingai jam vadovavo, puoselėdama Tautos ir Valstybės idėją. Kartu su kalbininku Jonu Augustaičiu (apie jį „NKV“, t. 6, p. 111) ir pedagoge Danute Matusevičiene išleido prisiminimų knygą „Žiburiečiai svetimoj padangėj“ (2002).

Natalija Manikienė mirė 2008 m. gegužės 11 d. Palaidota Kudirkos Naumiesčio kapinėse netoli Vinco Kudirkos ir Petronėlės Orentaitės kapų.

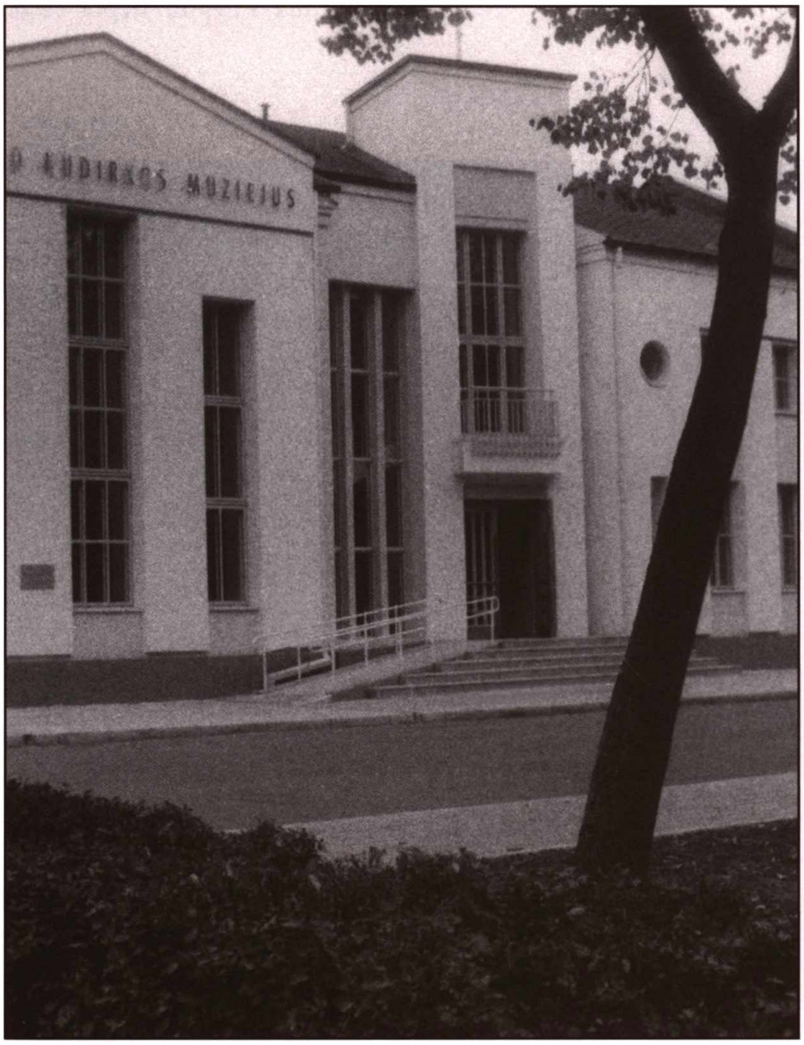

N. Manikienės rūpesčiu Kudirkos Naumiestyje iškilo Vinco Kudirkos muziejaus pastatas. *1994 m. lapkričio mėn. nuotrauka*

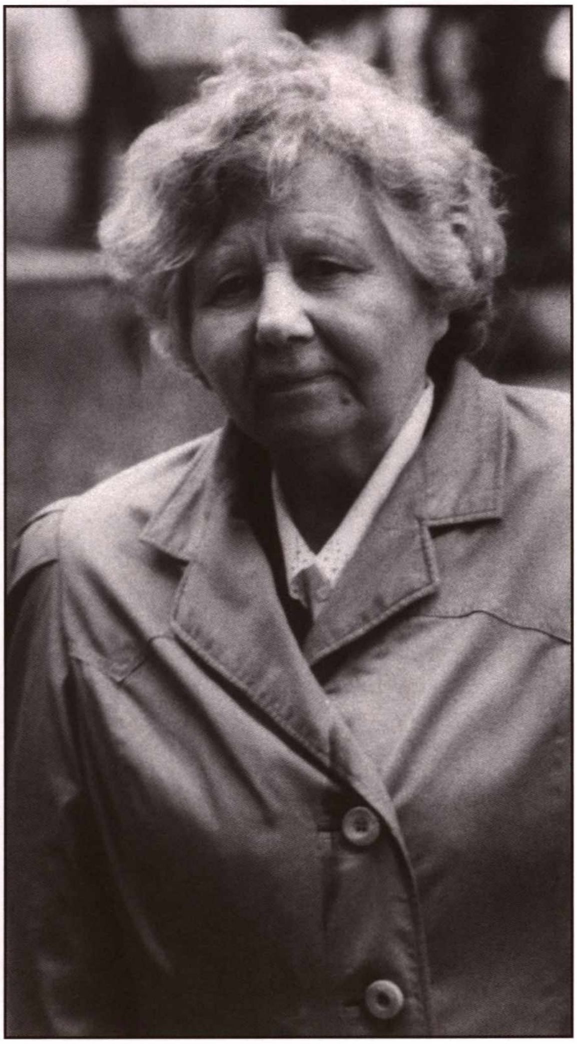

N. Oržekauskaitė-Manikienė

Juozas NAUJOKAITIS

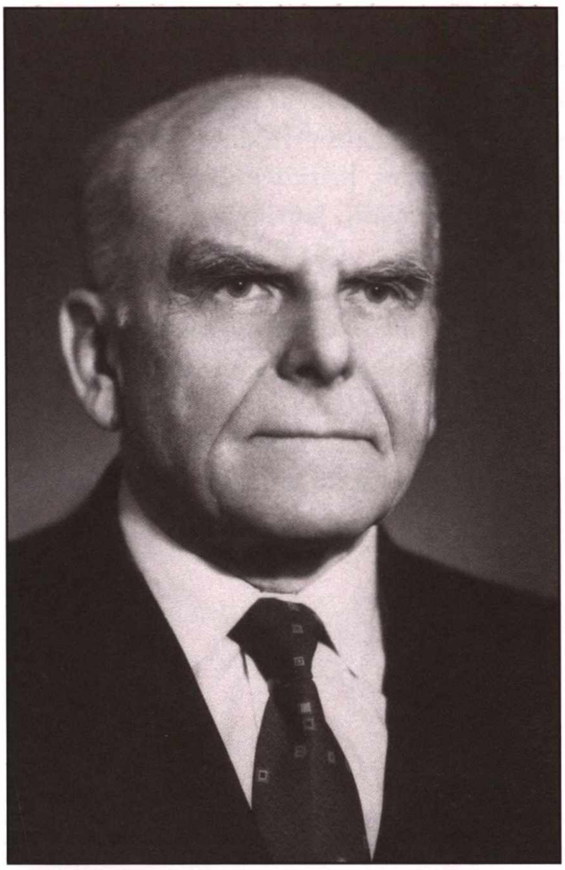

Juozas Naujokaitis

Gimiau 1923 m. sausio 1 d. Juškakaimių k., Slavikų vlsč. Pradžios mokyklą baigiau Slavikuose, o gimnaziją – 1940 m. Jurbarke. 1943–1944 m. mokytojavau Slavikų pradinėje mokykloje. 1944 m. vokiečiams evakavus pasienio gyventojus su visa šeima atsidūriau Vokietijoje. Dirbau gamykloje Berlyno priemiestyje. 1945 m. grįžau į Lietuvą ir vienus metus mokytojavau Sintautų progimnazijoje. 1946 m. pradėjau studijuoti lituanistiką Kauno universitete, vėliau studijavau Vilniaus pedagoginiame institute, kurį baigiau 1954 m.

1948–1991 m. dirbau leidyklose: iki 1960 m. korektoriumi, redaktoriumi, redakcijos vedėju pedagoginėje literatūros leidykloje, 1960–1961 m. literatūriniu redaktoriumi lietuviškos tarybinės enciklopedijos redakcijoje, o 1961–1991 m. redaktoriumi, vyr. moksliniu redaktoriumi „Vagos“ leidykloje. Verčiu knygas iš rusų ir prancūzų kalbų. Esu išvertęs šešiolika J. Roumaino, J. Bedier, L. Pizadello, G. de Maupassanto, H. Trogat, V. Blasco Ibanezo, N. Kazantrakio ir kitų rašytojų kūrinių.

1966–1992 m. buvau Žurnalistų sąjungos narys, o nuo 1990 m. priklausau Rašytojų sąjungai.

Juozas Naujokaitis
Vilnius, 1995 m. liepos 12 d.

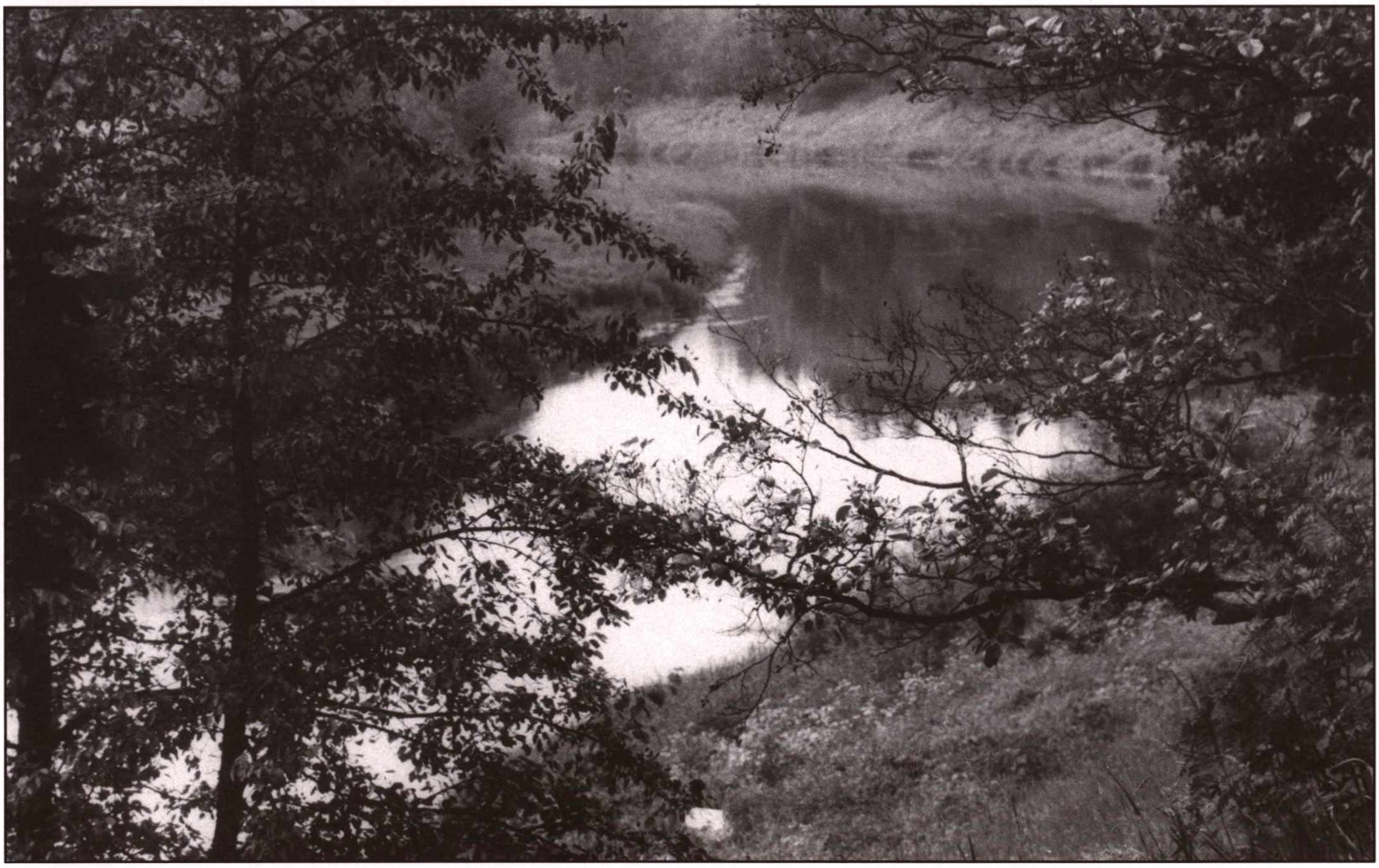

„Kur bėga Šešupė...“
Upė, skirianti Lietuvą į 2 dalis: Didžiąją ir Mažąją, prie J. Naujokaičio gimtinės

Albinas KUNDROTAS-STAUGAITIS

Mokytojas, rezistencinio karo dalyvis, tautodailininkas Albinas Kundrotas-Staugaitis gimė 1923 m. sausio 2 d. Gražiškių k., Barzdų vlsč., Antaninos Sadauskaitės-Kundrotienės ir Jono Kundroto šeimoje. Šeimoje augo du sūnūs: jaunesnysis Vitas liko ūkininkauti, o Albinas siekė mokslo. Baigęs Gražiškių pradinę mokyklą pradėjo mokytis Pilviškių progimnazijoje. 1941 m. mokytis persikėlė į Vilkaviškio dr. Jono Basanavičiaus gimnaziją. 1944 m. rudenį Albinas jau Gražiškių pradinės mokyklos mokytojas. Prasidėjus partizaniniam judėjimui vykdė „miško brolių“ užduotis. Sovietų saugumo atsiųstas provokatorius, apsimetęs klieriku, taip pat nesnaudė. Kai buvo areštuotas Barzdų klebonas, vargonininkas, Albinas ir kiti pasipriešinimo dalyviai, „klierikas“ dingo. A. Staugaitį suėmė 1945 m. gruodžio 27 d., o Ypat. pasitarimas jį teisė tik 1948 m. balandžio 12 d. Už propagandas prieš sovietinę valdžią ir tėvynės „išdavimą“ nuteisė 10 metų lagerio. Kalėjo Temlage (Dubrovlage), Mordovijoje ir Pesčianlage, Karagandos srityje. 1955 m. balandžio 20 d. ištremtas į Karagandos sritį. 1956 m. balandžio 20 d. paleistas grįžo į Lietuvą. Grįžęs vedė buvusią politinę kalinę Oną Staugaitytę ir iš Kundroto tapo Staugaičiu. Įsidarbino Kaune statybose. Neakivaizdiniu būdu baigė Kauno politechnikumą ir dirbo darbų vykdytoju. Prasidėjus Atgimimui, kartu su žmona Ona, Vyčio Kryžiaus ordininko Jono Staugaičio (apie jį „NKV“, t. 2, p. 187) dukra, įsijungė į sąjūdį. Buvo Kauno sąjūdžio tarybos atsakingasis sekretorius, dalyvavo ir organizavo įvairius renginius.

Didžiulį kūrybinį darbą Albinas Staugaitis dirbo ir tautodailės srityje. Kūrė ornamentuotus kryžius, koplytėles. Jo darbus galima rasti Griškabūdyje, Gražiškiuose, Žvirgždaičiuose, Šunskuose, Pilviškiuose, Anykščiuose, Girkalnyje, Kaune, Ignalinoje ir kitose Lietuvos vietose.

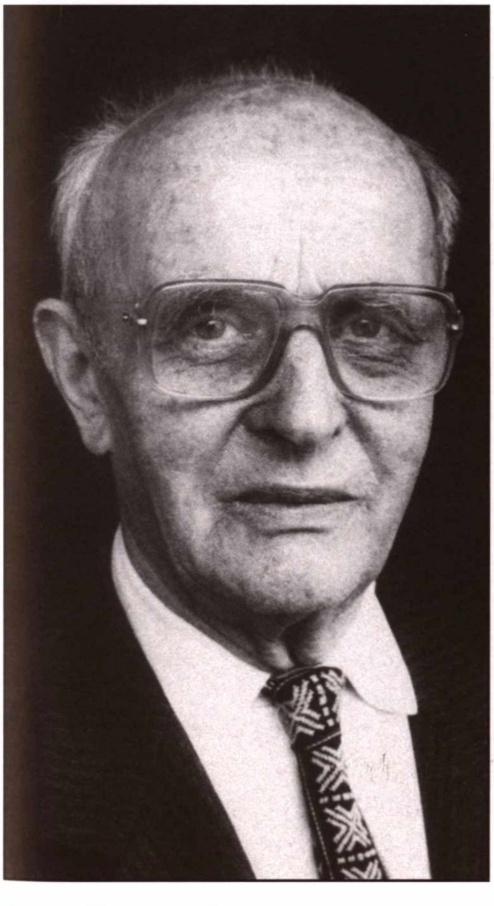

Albinas Kundrotas-Staugaitis

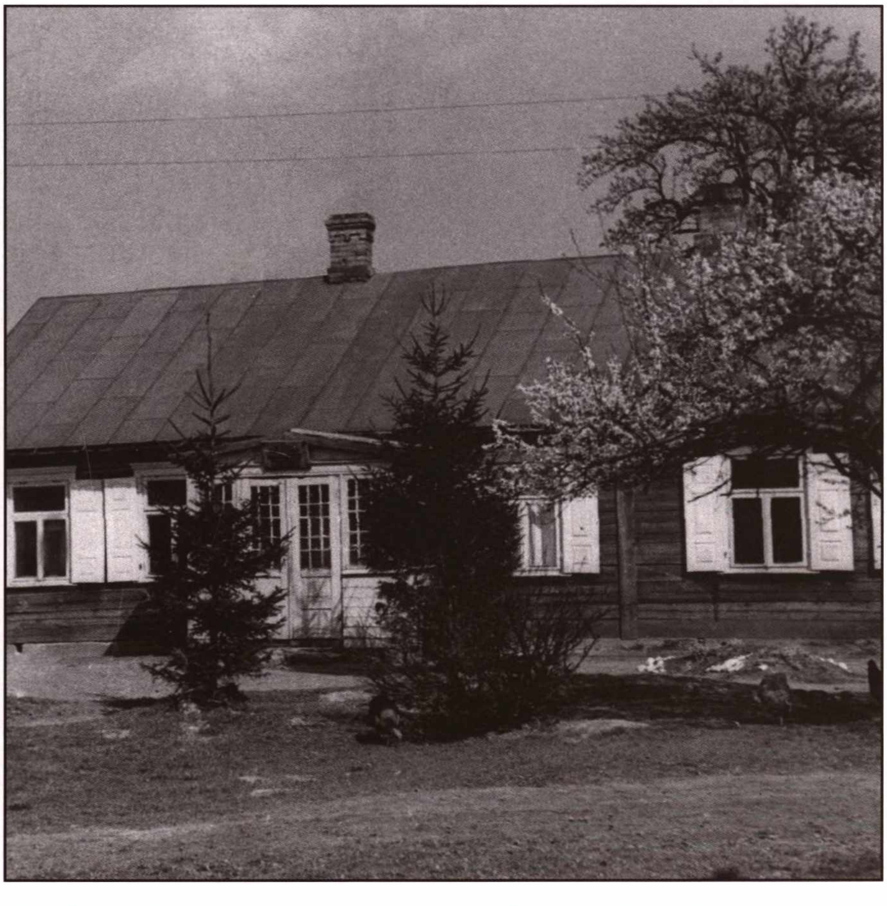

Gražiškių pradinė mokykla, kurioje mokėsi ir mokytojavo Albinas Staugaitis

Kun. Jonas DĖDINAS

Kun. Jonas Dėdinas Griškabūdyje.
1999 m. nuotrauka

Kunigas, švietėjas Jonas Dėdinas gimė 1923 m. sausio 10 d. Veršių k., Sintautų vlsč., ūkininkų šeimoje. Jonukas mokėsi nebrangioje seleziečių progimnazijoje Vytėnuose. Vėliau mokslą tęsė Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. 1944 m. Jonas Dėdinas – abiturientas. Bet kas myli Lietuvą, tas privalo ją ginti nuo bolševikų. Ir su kitais zanavykais „žiburiečiais“ Jonas stoja į generolo Povilo Plechavičiaus organizuojamą Vietinę rinktinę. Tarnyba Seredžiuje, paskui Marijampolėje jau su kariūno antpečiais. Ir pagaliau laisvė. 1944 m. spalio mėn. vid. Jonas Dėdinas prie Slavikų brenda per Šešupę ir dešimtmečiams palieka savo tėvynę. Pasiekęs Bavariją, Erchšteto kunigų seminariją, studijuoja filosofiją ir teologiją. 1949 m. liepos 31 d. gauna kunigo šventimus. Belgijos Liuveno universitete studijuoja psichologiją ir pedagogiką, socialinius ir žurnalistikos mokslus. Studijuodamas dirba Belgijos ir Olandijos lietuvių katalikų tarpe. Leidžia informacinį leidinį „Gimtoji šalis“. Apgynęs mokslinį darbą ir tapęs licenciatu vyksta į Vokietiją ir pradeda dirbti kapelionu Vasario 16-osios gimnazijoje. Čia bendrauja su lietuviu liuteronu kunigu Fricu Skėriumi, kilusiu nuo Pagėgių.

Mokytojas, kunigas Jonas Dėdinas Vasario 16-osios gimnazijoje buvo asmenybė. Jo pastangomis gimnazijoje veikė fotografų, vaidintojų, modelių, skraidytojų, trumpabangininkų, greitosios pagalbos, šachmatininkų, dviratininkų, filmuotojų būreliai. Mokytojaudamas gimnazijoje dar bandė studijuoti Heidelbergo universitete ir įgyti doktoratą. Pastarojo siekio atsisakė, nes pritrūko laiko.

1987 m. gruodžio 30 d. Vokietijoje susituokė lietuvių pora Olga Šereikaitė ir Eimantas Sakalauskas. Santuoką palaimino katalikų kunigas zanavykas Jonas Dėdinas (kairėje) ir evangelikų liuteronų kunigas Fricas Skėrys (dešinėje). *Nuotrauką parūpino F. Skėrys*

Anzelmas Algimantas
MATUSEVIČIUS-MATŪNAS-NEPTŪNAS

Tauro apygardos Vytauto rinktinės vadas Anzelmas Algimantas Matusevičius-Matūnas-Neptūnas gimė 1923 m. sausio 11 d. Šėtijų k., Lekėčių vlsč., mokytojo šeimoje. Šeimoje augo du broliai ir sesuo. Mokėsi Jurbarko „Saulės“ gimnazijoje. 1943 m. vedė Paiždagų k. ūkininkaitę Salomėją Skaisgirytę. Netrukus susilaukė dukros, bet antroji bolševikinė okupacija laimingą jaunavedžių gyvenimą nustūmė į vargo ir kančių liūną. 1944 m. suėmus Algimanto tėvą – Pavilkijo pradinės mokyklos vedėją Viktorą Matūną (apie jį „NKV“, t. 3, p. 36), Algimanto šeima atsidūrė NKVD akiratyje. Okupantai stengėsi Algimantą padaryti savo agentu, bet patriotiškai išauklėtas jaunuolis pasirinko kovos su atėjūnais kelią. 1945 m. tampa laisvės kovotoju ir išeina į nelengvą rezistencinį karą. Algimanto žmona Salomėja su mažamete dukra 1945 m. ištremiamos į Sibirą. Vadovaudamas Tauro apygardos Vytauto rinktinei Algimantas apsirengia savo dėdės (motinos brolio) – Lietuvos kariuomenės savanorio, kapitono Jono Nenortos (1891–1945), kilusio iš Noreikų k., Paežerėlių vlsč., uniformą ir simboliškai tampa Lietuvos Nepriklausomybės kovų reikalų tęsėju. Vyriausio brolio pasirinktu keliu pasuka ir sesuo – Riogliškių pradinės mokyklos mokytoja Gražina Matūnaitė (1925–1948) bei jaunėlis brolis Vygantas (1930–1950). Tauro apygardos Vytauto rinktinės vadas Algimantas Matusevičius-Matūnas-Neptūnas žuvo 1950 m. birželio 22 d. Žiūrių–Gūdelių k., Paežerių vlsč. (Vilkaviškio apskr.), kartu su broliu Vygantu.

Paminkle Tauro apygardos Žalgirio rinktinės žuvusiems partizanams, kuris pastatytas Lekėčiuose, iškaltos ir Pavilkijo pradinės mokyklos vedėjo, mokytojo Viktoro Matūno vaikų: Gražinos, Algimanto ir Vyganto, vardai.

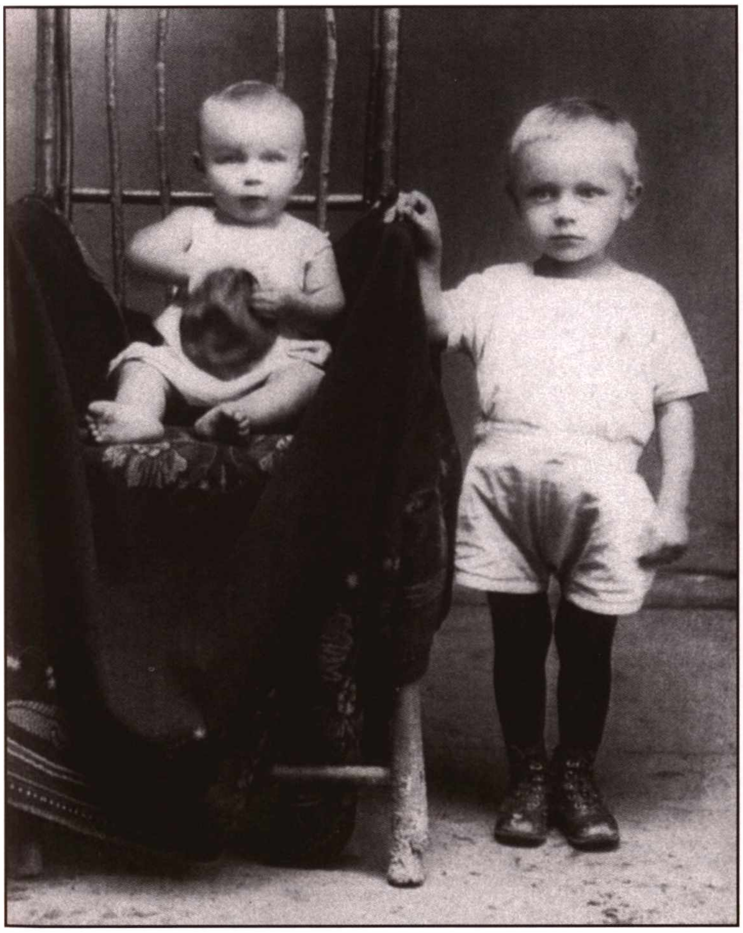

Gražina ir Algimantas Matusevičiai-Matūnai augo, kad žūtų už tėvynę

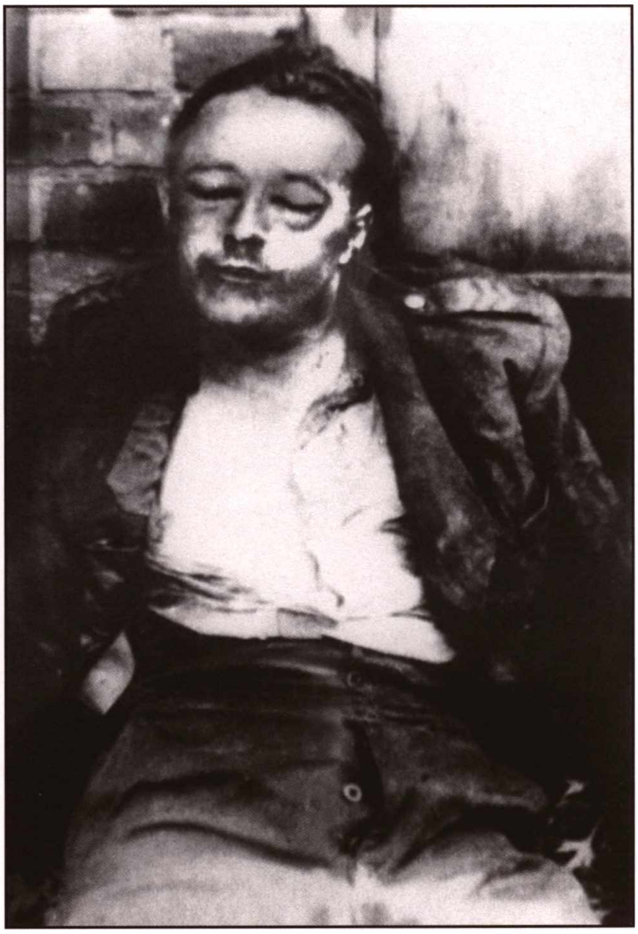

Ir žuvęs Algimantas Matusevičius-Matūnas išdidus!

Marija ALKSNYNAITĖ-BALTRUŠAITIENĖ

Mokytoja Marija Baltrušaitienė

Gyvenimo būdu esu zanavykė, o ir mano vaikai zanavykai. Gimiau 1923 m. sausio 23 d. Ingavangio k., Šilavoto vlsč. Mokiausi Kvietiškio žemės ūkio mokykloje, Marijampolės mergaičių gimnazijoje ir Mokytojų seminarijoje. Uždarius Marijampolės mokytojų seminariją, mokslus tęsiau Kauno mokytojų seminarijoje, kurią baigiau 1944 m. Nuo šių metų esu zanavykė, nes gyvenu Kriūkuose. Gyvendama ir dirbdama Kriūkuose neakivaizdiniu būdu studijavau Vilniaus pedagoginiame institute, kur įgijau lietuvių kalbos ir literatūros mokytojos diplomą. 1947–1989 m. dirbau Kriūkų vidurinėje mokykloje. Dėsčiau lietuvių kalbą, literatūrą ir piešimą. Vadovavau literatūros ir piešimo būreliams. Rinkau tautosaką. Užrašiau apie 2000 tautosakos vienetų. Rinkinius „Kriūkų kaimo tautosaka“ ir „Kriūkų apylinkės tautosaka“ perdaviau Lietuvių kalbos ir literatūros institutui. Surašiau Kriūkų apylinkės vietovardžius.

Su vyru Kriūkų vidurinės mokyklos muzikos mokytoju Baltrušaičiu užauginau tris zanavykų atžalas: lituanistę Nijolę, psichologę Aušrą ir elektrotechniką Saulių.

Marija Baltrušaitienė
Kriūkai, 2002 m. vasario 14 d.

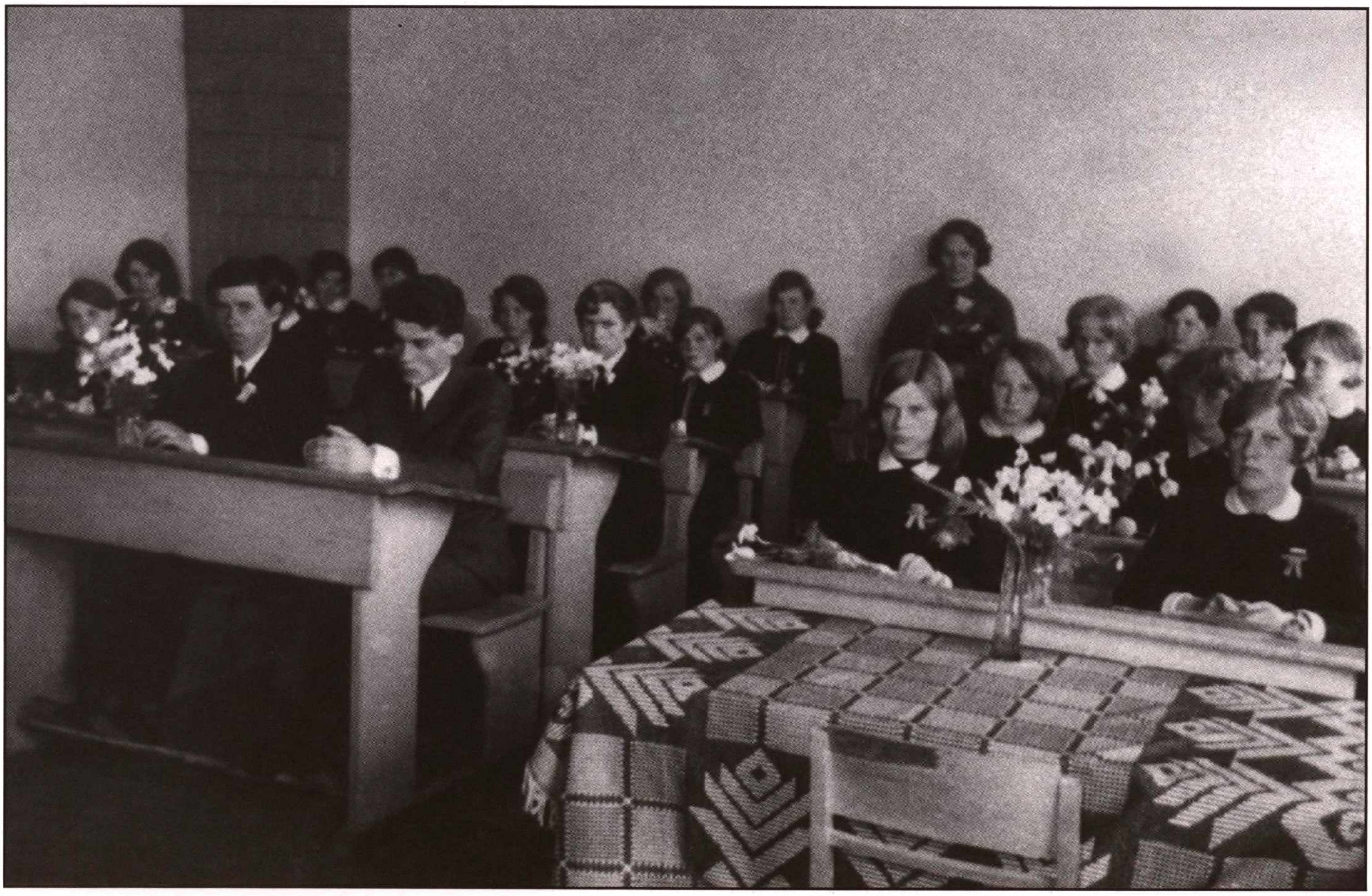

Mokytoja Marija Baltrušaitienė pamokoje

Juozas DIRŽYS

Tautodailininkas, liaudies muzikantas Juozas Diržys gimė 1923 m. vasario 6 d. Šakiuose. Mokyklą lankė tik dvi žiemas. Nuo vaikystės mėgo drožinėti. Šis pomėgis Juozo asmenyje ir išugdė tautodailininką. Dešimtys jo sukurtų rūpintojėlių, kryžių puošia Lietuvos pakeles. Du kryžiai pastatyti ant Jurgaičių piliakalnio – Kryžių kalno. Sintautų bažnyčioje stovi dvi J. Diržio sumeistruotos klausyklos ir krikštykla. 45 metus Juozas grojo Kudirkos Naumiesčio dūdų orkestre. Nuo 1949 m. gieda Kudirkos Naumiesčio Šv. Kryžiaus atradimo bažnyčios chore. Su žmona Genovaitę Bubilaite-Diržiene, kilusia iš Kudirkos Naumiesčio, išaugino dvi dukras Eglę ir Birutę, kurios tapo vargonininkėmis, bažnytinių chorų vadovėmis ir giesmių kūrėjomis.

Marija Puodžiukaitienė
Sintautai, 2008 m.

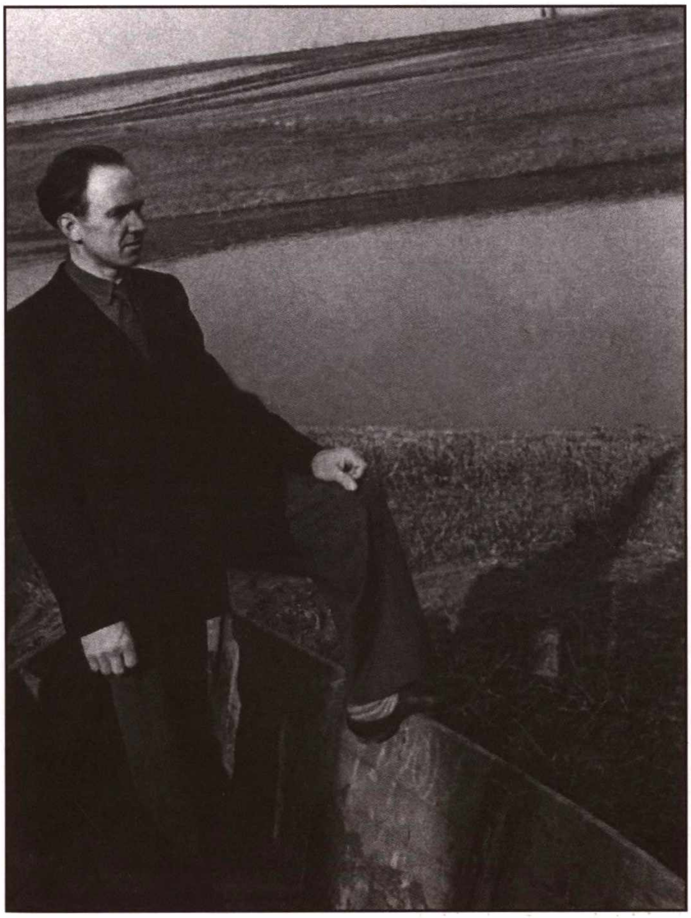
Jonas Diržys

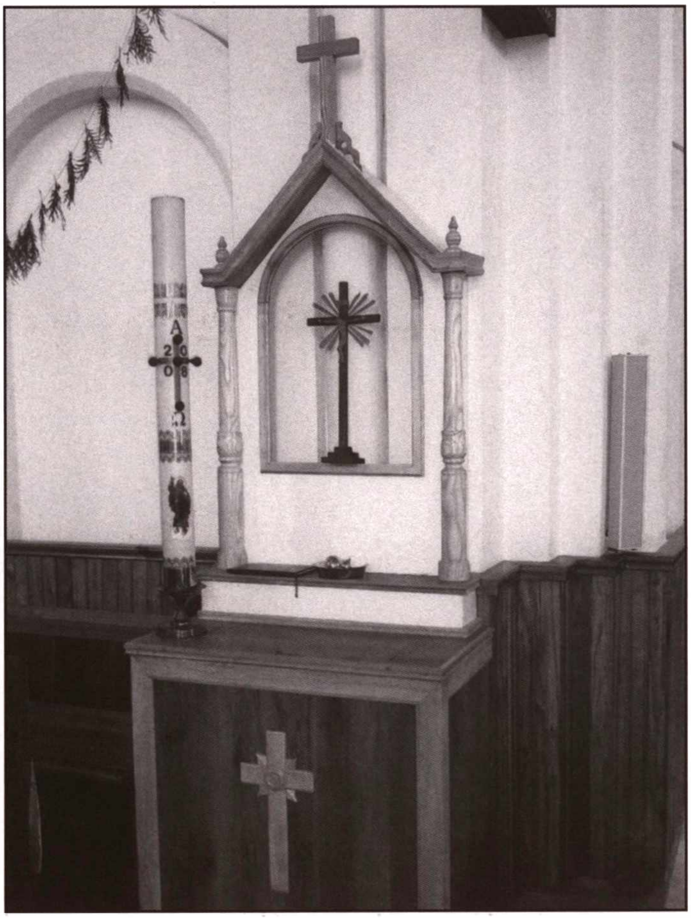
Jono Diržio sukurtas altorėlis Sintautų bažnyčioje

Vytenis JONYNAS

Inžinierius Vytenis Jonynas gimė 1923 m. vasario 13 d. Piečiškiuose, Žvirgždaičių vlsč. 1941–1944 m. studijavo Vytauto Didžiojo universitete. 1941 m. – atkurtos Skautų brolijos vadijos vadas, skautininkas. 1944 m. pasitraukęs iš Lietuvos, Berlyne studijavo vokiečių ir prancūzų kalbas. 1945–1948 m. mokėsi Darmstadto aukštojoje technikos mokykloje, ją baigęs studijavo tame pačiame Darmstadto universitete. Kartu mokėsi Darmstadto muzikos mokykloje (smuiko klasėje). Persikėlęs į JAV, 1950–1988 m. dirbo Čikagos IL firmose inžinieriumi, vėliau konstruktoriumi, vyriausiuoju projektų inžinieriumi. Rengė ir vadovavo gamyklų įvairių įrangų, aukštakrosnių ir liejyklų, tiltų, tunelių, pramonės pastatų atskirų darbų projektams. Su kitais rengė Kansas Siti aerouosto įrangos, Šiaurės–Pietų kelio, Pietų–Vakarų pervežimų, Guri hidroelektrinės Venesueloje projektus. Nuo 1989 m. – inžinerinių projektų konsultantas Chestertone, IN. Kolekcionuoja dailės dirbinius. 1960 m. pirmojoje JAV lietuvių dailės kolekcionierių parodoje Čiurlionio galerijoje Čikagoje apdovanotas I premija.

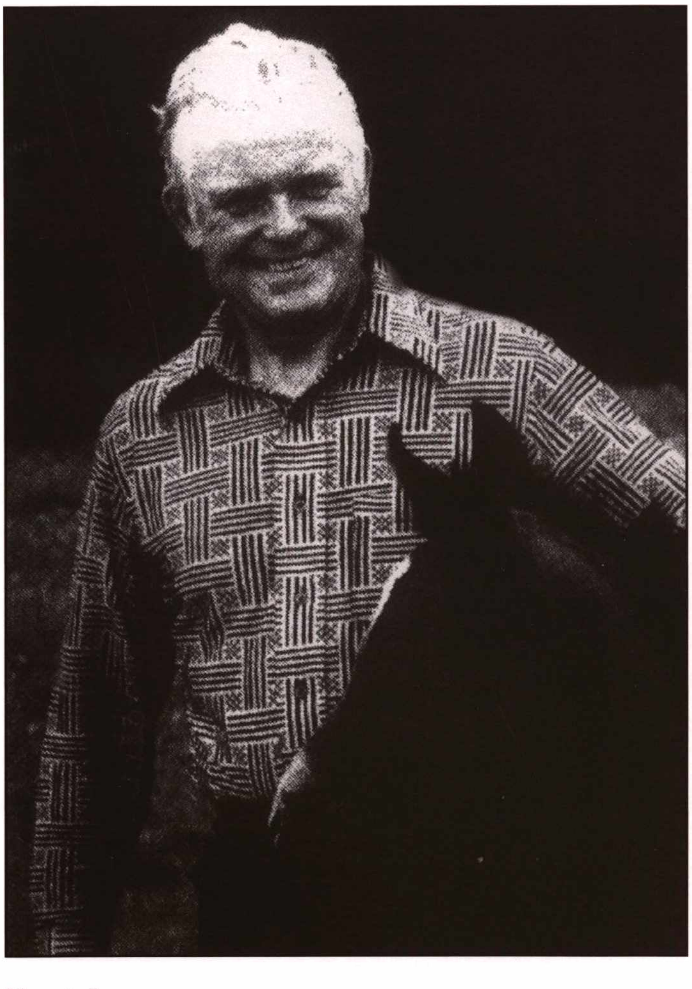

Vytenis Jonynas

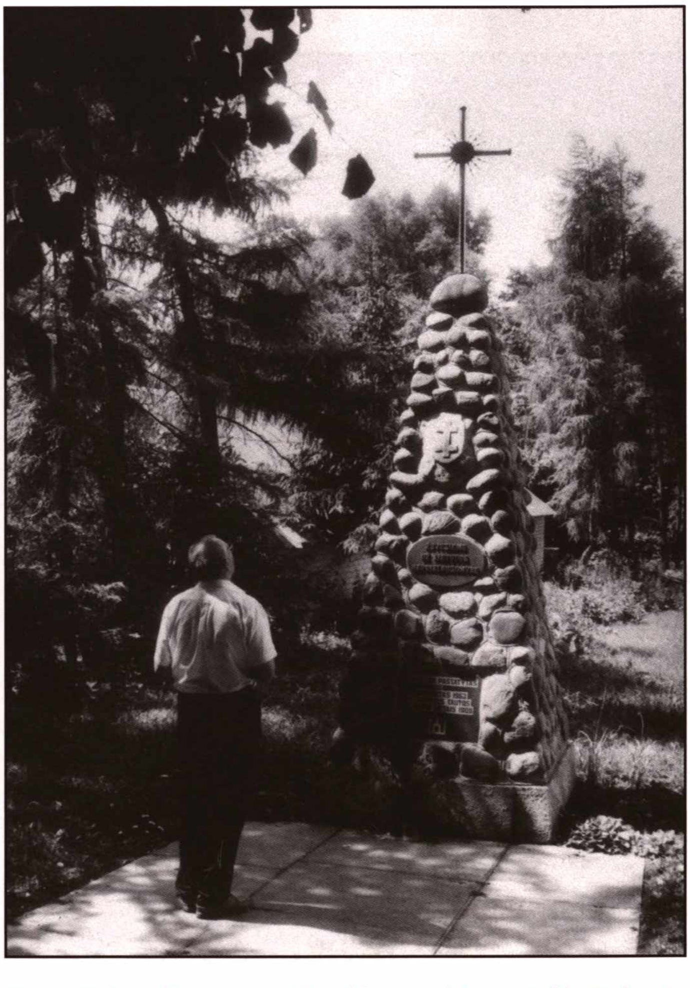

Vienas iš daugelio atstatytų Nepriklausomybės paminklų Sūduvoje

Vytautas KYMANTAS

Jaunasis ūkininkas, Vietinės rinktinės karys Vytautas Kymantas gimė apie 1923 m. Baigęs Zyplių žemesniąją žemės ūkio mokyklą, vadovavo Lukšių jaunųjų ūkininkų rateliui. 1944 m. savanoriu įstojo į Vietinę rinktinę. Tarnavo 301-ajame batalione, kuris buvo dislokuotas Vilniaus krašte. 1944 m. gegužės mėn. vokiečiai batalioną apsupo ir nuginklavo. Lietuviškojo karinio junginio karininkai pasirengė kovoti su bolševikais, vokiečių buvo uždaryti į Salaspilio koncentracijos stovyklą Latvijoje, o eiliniai atsidūrė už spygliuotų vielų. Vokiečiai, norėdami eilinius karius palenkti į savo pusę, stengėsi juos įbauginti. Buvo atrinkta dvylika vyrų ir jie čia pat, prie Vilniaus, Panerių kalvose, sušaudyti. Tarp šių sušaudytųjų buvo ir Lukšių JŪR vadovas Vytautas Kymantas.

Lukšių jaunųjų ūkininkų ratelio nariai. Kairėje ant žemės sėdi Vytautas Kymantas, dešinėje – Juozas Jonikaitis. Pirmoje eilėje stovi: Martina Česnavičiūtė, Eugenija Žukauskaitė, Marytė Rinkevičiūtė, Natalija Baniulytė, Regina Žąsetytė, Elena Noliūtė, Vytautas Ruzgys, Stasė Kaunaitė, Marytė ir Antanina Beniulytės, Benedikta Striupavičiūtė (apie ją „NKV“, t. 6, p. 137), Juzefa Rinkevičiūtė, Agota Kutaitė ir mokytojas Antanas Grybinas (apie jį „NKV“, t. 2, p. 56). Trečioje eilėje: mokytojas Andrius Valuckas, Jonas Jurkšaitis ir Jonas Jonikaitis. *Nuotrauka iš Stasio Gvildžio asmeninio archyvo*

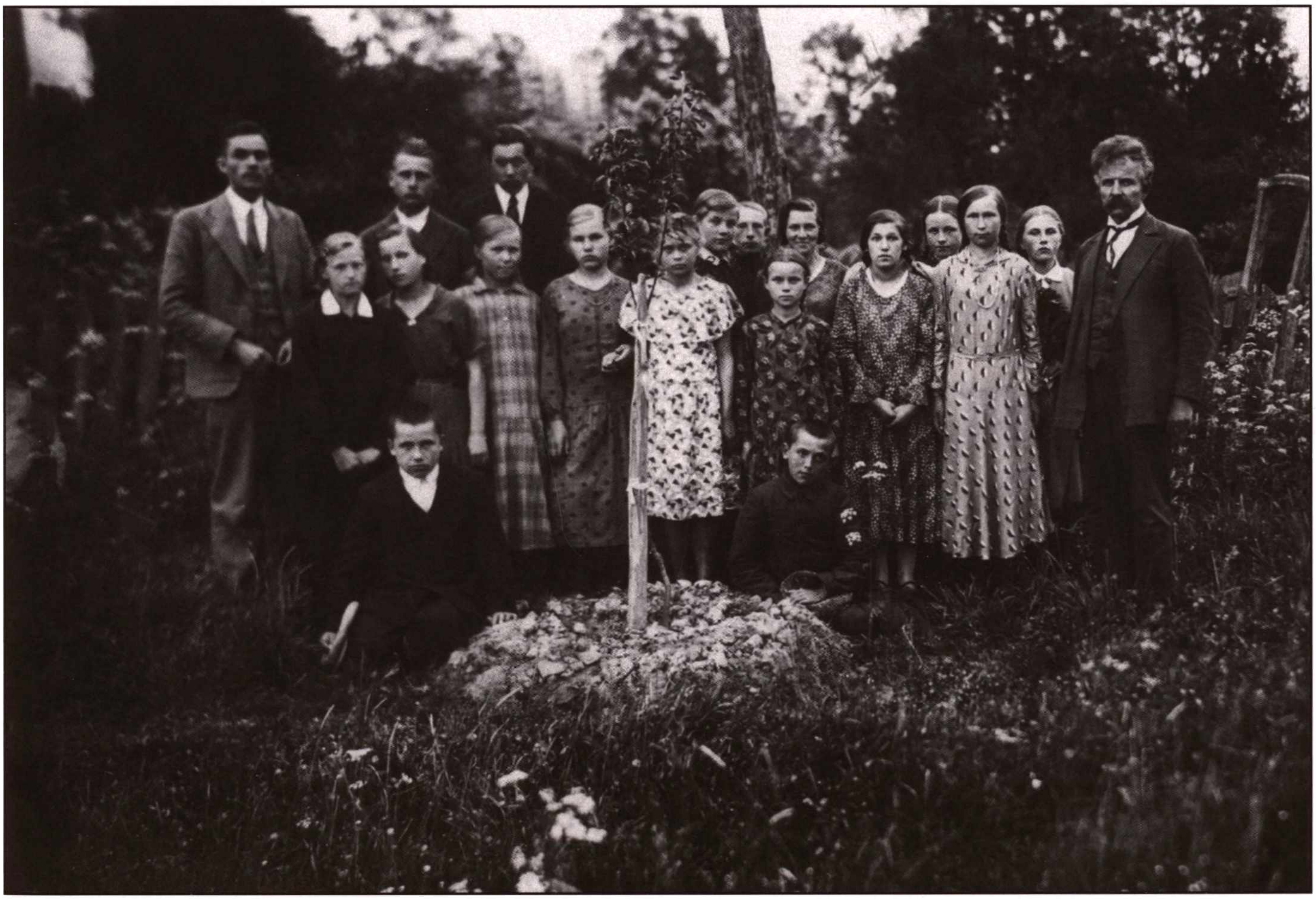

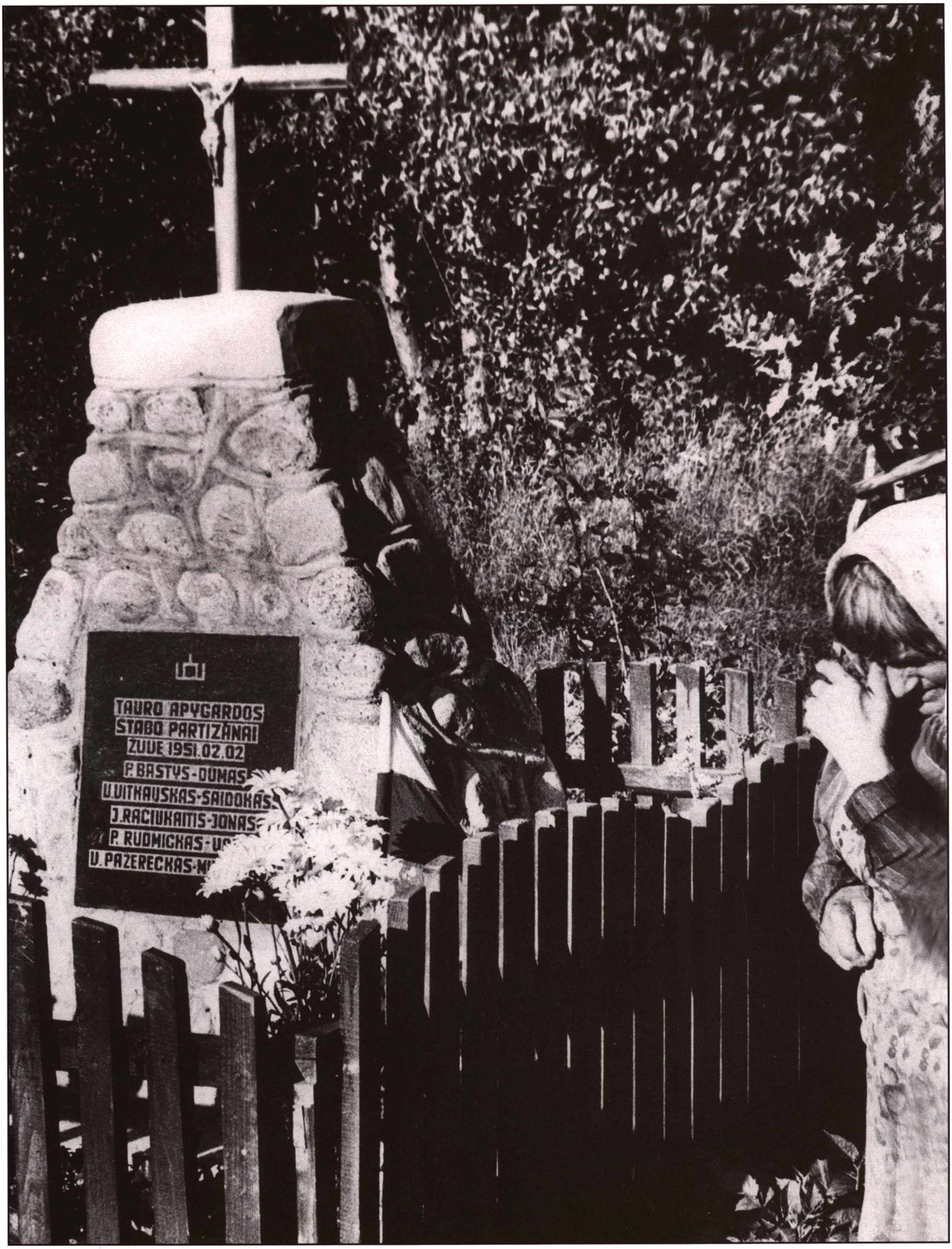
TAURO APYGARDOS
STABO PARTIZANAI
ZUVE 1951.02.02
P. BASTYS-DUMAS
V.VITKAUSKAS-SAIDOKAS
J.RACIUKAITIS-JONAS
P. RUDMICKAS-U
V. PAZERECKAS-M

Paminklas 1951 m. vasario 2 d. žuvusiems Tauro apygardos štabo partizanams Endrikių k. (Slavikų apyl.)

Pranas BASTYS-DŪMAS

Laisvės kovotojas Pranas Bastys-Dūmas gimė 1923 m. kovo 4 d. Lekėčių k. pasiturinčių ūkininkų daugiavaikėje šeimoje. Jo tėvas, kuriantis nepriklausomai Lietuvai 1918 m., buvo policininkas. Šeimą auklėjo Tėvynės meilės dvasia. Pranas šeimoje iš berniukų buvo vyriausias. Baigęs Lekėčių pradinę mokyklą padėjo tėvams dirbti ūkyje. Turėdamas gerą klausą giedojo Lekėčių bažnytiniame chore. 1944 m. kai kūrėsi Vietinė rinktinė savanoriu stojo į šį junginį nuo bolševikų ginti Lietuvą. Išleistuvių dieną, kai motina Ona Bastienė pravirko, tėvas Pranas Bastys pasakė: „Mama, neverk. Tu turi didžiuotis, kad sūnus eina ginti Tėvynės. Tau dar lieka Vytautas ir Algimantas. O štai Šlekynės Jurkšaitienė, turėdama du sūnus, abu išleidžia. Garbė motinoms, kurios turi tokius vaikus.“

Garbingai kovojo Pranas Bastys-Dūmas. Buvo Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 36-osios kuopos 1-ojo būrio vadas, vėliau – kuopos vado pavaduotojas, nuo 1949 m. gegužės mėn. – Žalgirio rinktinės štabo aprūpinimo poskyrio viršininkas, o nuo 1950 m. pavasario – štabo ūkio dalies viršininkas.

Pranas Bastys-Dūmas su kitais dalinio kovos draugais žuvo 1951 m. vasario 2 d. tarp Šakių ir Slavikų, Endrikių k. Palaidojimo vieta nežinoma. 2000 m. spalio 9 d. KAM įsakymu Nr. 1615 ir Prezidento dekretu laisvės kovotojui Pranui Basčiui-Dūmui suteiktas karinis majoro laipsnis (po mirties).

Pranas Bastys-Dūmas

Pranas Bastys su Petru Jurkšaičiu-Beržu

Algirdas STATKEVIČIUS

Gimiau 1923 m. balandžio 1 d. Pusdešrių k., Sintautų vlsč. Nuo 1940 m. įsitraukiau į rezistencinį karą. Šią veiklą tęsiau ir hitlerinės okupacijos metais. Gavęs žvalgo radisto užduotį, parašiutu buvau nuleistas į Rytų fronto užnugarį. Nuo 1944 m. studijavau Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete, vėliau – Vilniaus universitete. Gyvenau svetima Vytauto Vaicekausko pavarde. Dirbau ambulatorijų, gimdymo namų vadovu Biržuose, Skaistgiryje, Kuršėnuose, Suvainiškyje, Kamajuose, Vainute. 1951 m. buvau suimtas ir nuteistas 25 metams lagerio ir 5 metams tremties. Iš viso už politinę rezistencinę veiklą buvau teistas 4 kartus, o įkalinimo vietose išbuvau 14 metų. 4 metus studijavau filosofiją. 9 metus dirbau Finansų ministerijoje. Ėjau vyriausiojo gydytojo eksperto pareigas Valstybinio draudimo valdyboje. Vėliau tapau kvalifikuotu gydytoju psichiatru. Ištisą dešimtmetį dirbau Vilniaus greitosios medicinos pagalbos stotyje. Per visus tuos metus buvau įsitraukęs į aktyvią pogrindinę veiklą. Buvau Lietuvos visuomeninės grupės narys Helsinkio susitarimams remti. KGB reikalavo, kad aš su šeima kuo greičiau išvykčiau iš Lietuvos. Dėl to kurį laiką gyvenau JAV, lankiausi Kanadoje, Australijoje, Graikijoje, Olandijoje. Stengiausi Vakarų pasaulyje surinkti kuo daugiau parašų už Lietuvos laisvę. Jų surinkta – 5,2 mln. Tai įrašyta į Pasaulio Gineso rekordų knygą. Šiuo metu esu „Doros ir kultūros studijų“ klubo vadovas ir Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Vilniaus krašto tarybos pirmininkas, Lietuvos dorovinio veiksmo centro prezidentas. Esu parašęs 15 knygų, iš jų 8 išleistos.

Algirdas Statkevičius
Vilnius, 1992 m.

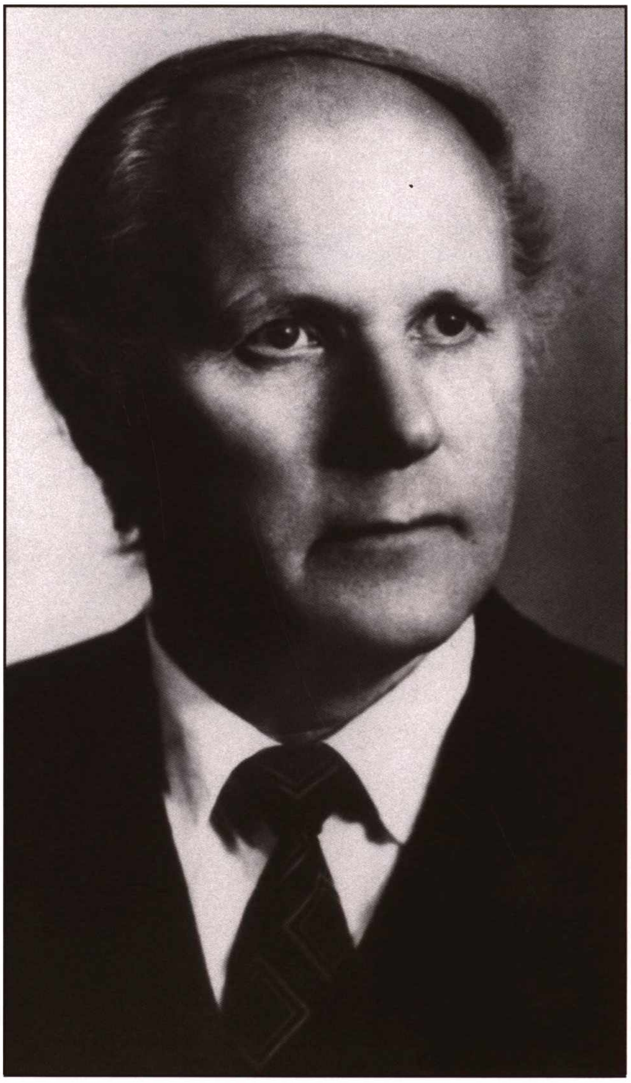

Algirdas Statkevičius

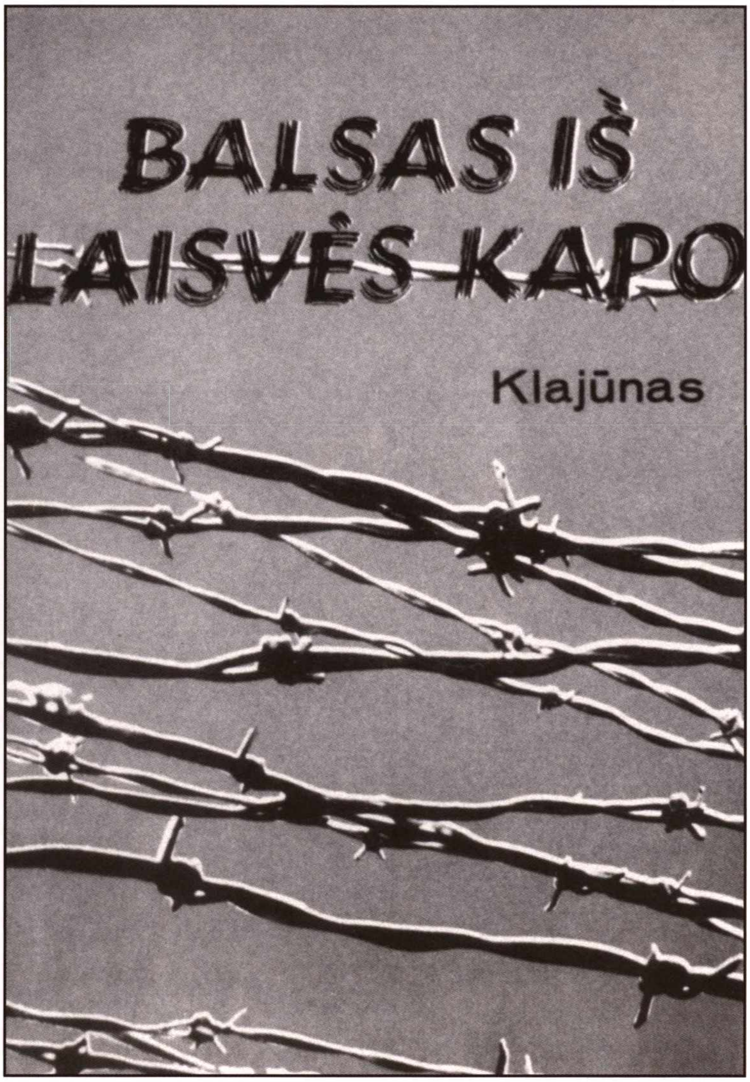

Algirdo Statkevičiaus-Klajūno knygos „Balsas iš laisvės kapo“ viršelio faksimilė

Gediminas ALMONAITIS

Gimiau 1923 m. balandžio 23 d. Gudaičių k., Būblelių vlsč., 34 ha žemės turinčio ūkininko Pijaus Almonaičio (apie jį „NKV“, t. 2, p. 156) šeimoje. Pirmuosius žodžius rašyti mane išmokė mokytoja Natalija Kalvaitienė Slabadų pradinėje mokykloje. Vėliau mokiausi Vilkaviškio dr. Jono Basanavičiaus gimnazijoje ir Marijampolės bei Kauno mokytojų seminarijose. 1944 m. frontui praėjus prie mūsų namų buvome prievarta varomi į Prūsiją. Pavyko pabėgti, bet vis tiek buvau suimtas ir išsiųstas į Rytų Prūsiją vermachto žinion. Kadangi gerai žinojau vokiečių kalbą, buvau paskirtas vertėju. Iš čia pabėgau ir grįžau į Lietuvą. Nuo tada ir prasidėjo mano vargai. „Išvaduotojų“ buvau suimtas net tris kartus. Pirmą kartą po 10 dienų iš karinio komisariato, kuris buvo įsikūręs Lekėčiuose, buvau paleistas. 1944 m. rudenį pradėjau mokytojauti Slabadų pradinėje mokykloje. Po metų buvau perkeltas į Šakius ir dirbau Švietimo skyriaus mokyklų inspektoriumi. 1946 m. balandžio 8 d. saugumo organų buvau suimtas. Šis areštas užtruko beveik 2 metus. Kalėjau Kudirkos Naumiestyje, Griškabūdyje, Šakiuose, Marijampolėje ir Vilniaus saugumo rūsiuose, visą tą laiką buvau tardomas „rafinuočiausiomis“ kankinimo priemonėmis. Trūkstant įrodymų 1948 m. išvakarėse iš požemių buvau išleistas. 1948 m. sausio mėn. susiradau darbą Vilkaviškio aps. Buvau paskirtas Keturvalkių vlsč. švietimo skyriaus vedėju. Tik laisve džiaugtis teko neilgai. 1948 m. gegužės 18 d. vėl buvau suimtas ir ištremtas į Krasnojarsko kr. 1957 m. liepos 13 d. grįžęs iš tremties prisiglaudžiau Kaune pas brolį Kęstutį, kur gyveno sesuo Birutė ir iš kalėjimo grįžusi mama. Kaune prisiregistruoti nepavyko. Jaučiau, kad pedagoginio darbo dirbti man niekas neleis, tai 28 metus ir dirbau Vilkaviškio autotransporto įmonėje. Apie savo išgyvenimus parašiau ir išleidau knygą „Grąžinkite man gyvenimą“ (1992).

Gediminas Almonaitis

Gediminas Almonaitis

Gediminas
Almonaitis

GRĄŽINKITE
MAN
GYVENIMĄ

Gedimino Almonaičio knygos „Grąžinkite man gyvenimą“ viršelio faksimilė

Kun. Juozas JAKAITIS

Kunigas Juozas Jakaitis gimė 1923 m. balandžio 25 d. Santakų k., Sintautų vlsč. Mokėsi Marijampolės Marijonų gimnazijoje, o 1940 m. ją uždarius brandos atestatą gavo Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. 1941 m. pradėjo studijuoti Vilkaviškio kunigų seminarijoje. Praūžus Antrajam pasauliniam karui studijas tęsė Kaune ir 1945 m. gruodžio 21 d. buvo įšventintas kunigu. Trumpai vikaru padirbęs Barzduose buvo paskirtas Žvirgždaičių klebonu vietoje sovietų valdžios įkalinto kunigo Vinco Gelgotos. Po 5 metų skiriamas Vilkaviškio vikaru. 1949 m. rugpjūčio 19 d. areštuotas ir be teismo 10 metų kalinamas sovietiniuose lageriuose. Dirbo felčeriu. 1955 m. vasario 3 d. buvo amnestuotas ir grįžo į Lietuvą. 1955 m. Sutkuose dirbo altaristu, o nuo 1956 m. perkeliamas klebonu į Bartninkus, kur dirbo 8 metus. Sutvarkė ir išpuošė bažnyčią, pastatė kleboniją. 1964 m. gruodžio 21 d. skiriamas Alytaus II klebonu ir dekanu. 1969 m. – Vilkaviškio vyskupijos kancleris, o po pusantrų metų – Kudirkos Naumiesčio klebonas. 1981 m. vyskupo L. Povilionio buvo paskirtas Garliavos klebonu ir Aleksoto dekanato dekanu, bet tokiam paskyrimui pasipriešino RRT. 1984 m. gegužės 10 d. kunigas J. Jakaitis buvo išrinktas į naujai sudarytą Vilkaviškio vyskupijos Kunigų tarybą Konsultorių kolegijoje. Iš prigimties gabus, darbštus ir pareigingas, mokėjo kelias užsienio kalbas, mėgo studijas, gerai parengdavo pamokslus atlaidams. Nors turėjo vikarą, bet pats mokydavo vaikus katekizmo, ruošdavo Pirmajai išpažinčiai, Pirmajai Komunijai ir Sutvirtinimo Sakramentui.

Kunigas Juozas Jakaitis mirė 1988 m. rugpjūčio 27 d. Palaidotas Kudirkos Naumiesčio kapinėse.

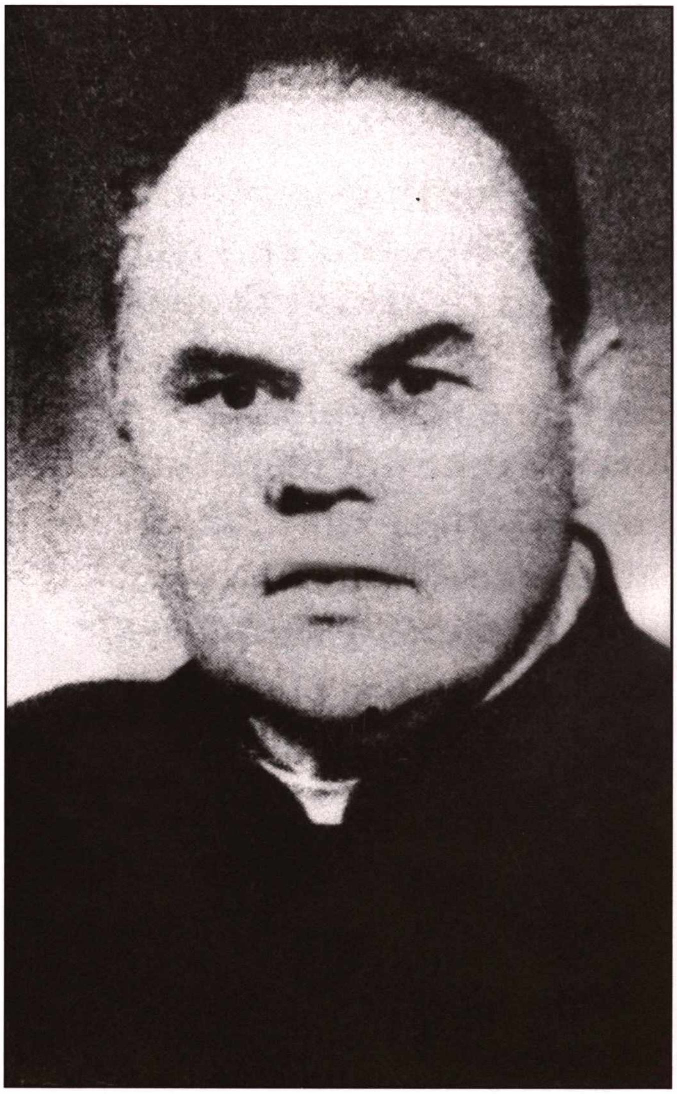

Kun. Juozas Jakaitis

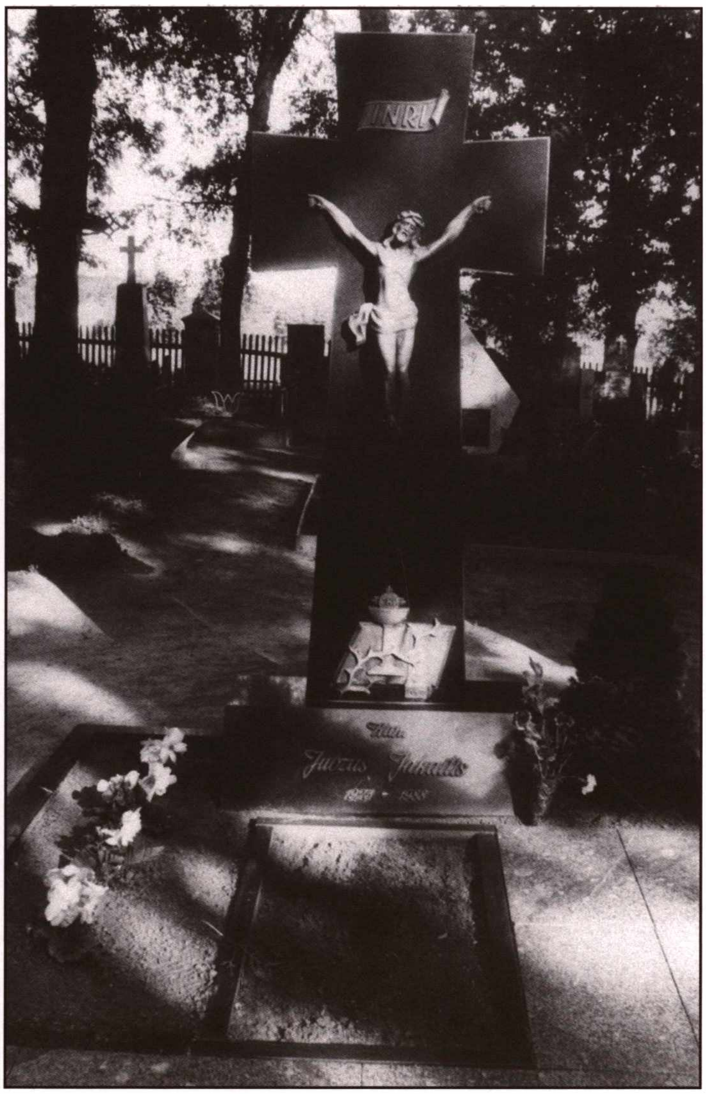

Kun. Juozo Jakaičio kapas Kudirkos Naumiesčio kapinėse

Juozas ARMONAITIS-TRIUPAS

Laisvės kovotojas Juozas Armonaitis gimė 1923 m. birželio 2 d. Šilgalių k., Jankų vlsč. Baigęs Karčrūdės pradinę mokyklą, tarnavo pas ūkininkus. Vokiečių okupacijos metais išvengė tarnybos kariuomenėje. 1944 m. slapstėsi nuo sovietinės mobilizacijos į Raudonąją armiją. 1945 m. tapo Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanu. Tarnavo Skrajojančio būrio kovotoju. 1946 m. kovo 26 d. dalyvavo Vierčiškės kautynėse. 1946 m. lapkričio 27 d. sunkiai sužeistas pateko į Kauno ligoninę. Čia jam buvo amputuota koja. 1947 m. sausio 28 d. suimtas. Ypat. pasitarimo 1948 m. balandžio 8 d. nuteistas 10 metų lagerio. Kalėjo Vladimiro kalėjime, tremtį atliko Uchtoje (Komija). Čia susipažino su Lietuvos kariuomenės generolu Motiejumi Pečiulioniu (apie jį „NKV“, t. 2, p. 118), kurio pažinčių dėka išmoko siuvėjo amato. 1956 m. balandžio 24 d. paleistas iš tremties tais pačiais metais grįžo į Lietuvą. Iki 1982 m. dirbo siuvėju Invalidų artelėje ir „Madoje“. 1991 m. spalio 3 d. Juozui Armonaičiui suteiktas Lietuvos šaulių sąjungos garbės šaulio vardas, 1991 m. lapkričio 22 d. Prezidento dekretu suteiktas dimisijos majoro laipsnis. 1946 m. spalio 1 d. Tauro apygardos vado Antano Baltūsio-Žvejo (apie jį „NKV“, t. 6, p. 39) aktu Nr. 149 apdovanotas partizanų juostele „Už narsumą“, 1998 m. – Vyčio Kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu, 1990 m. – Šaulių žvaigždės ordinu, 1998 m. – Savanorių ir 2000 m. – Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, LŠS 3-iojo laipsnio ženklu „Už nuopelnus Šaulių sąjungai“. Gyvena Kaune, aktyviai dalyvauja įvairiuose renginiuose, kurie yra susiję su mūsų tautos Atgimimu.

J. Armonaitis yra parašęs knygą „Meskit dalgius, imkit kardus“, kurios išleista 2 laidos (1995, 1998).

Dimisijos majoras, Vyčio Kryžiaus ordininkas Juozas Armonaitis. *1999 m. nuotrauka*

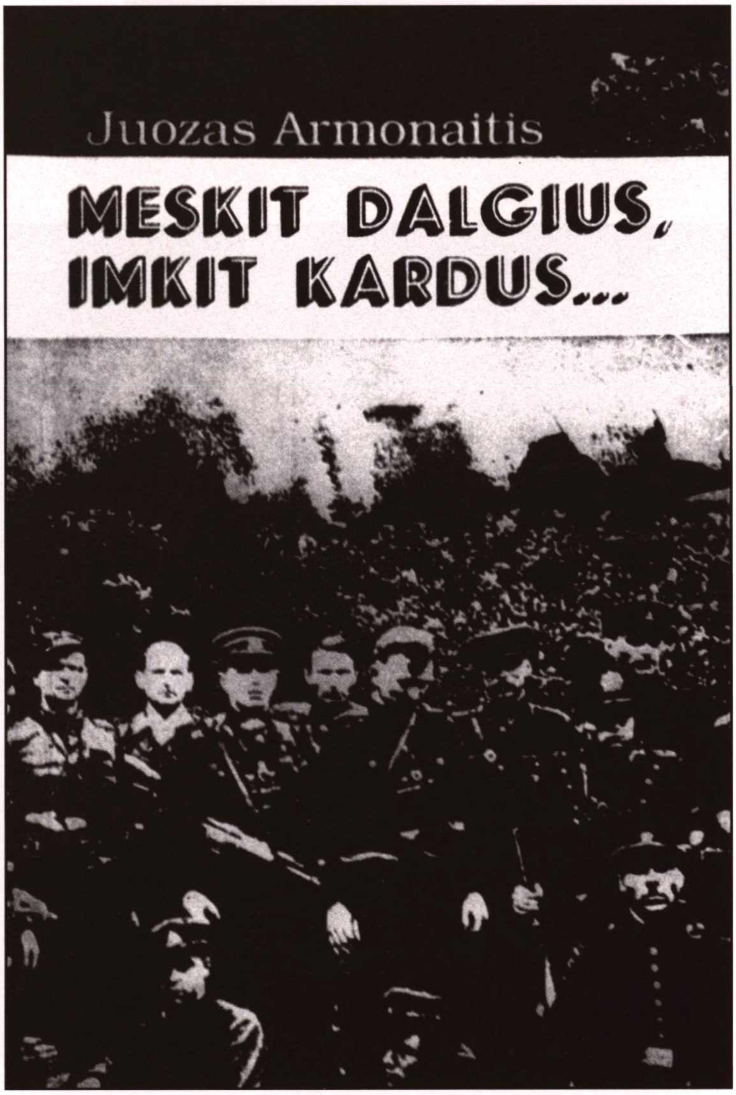

Juozas Armonaitis

MESKIT DALGIUS,
IMKIT KARDUS...

Juozo Armonaičio knygos „Meskit dalgius, imkit kardus“ viršelio faksimilė

Alfonsas GULBINAS

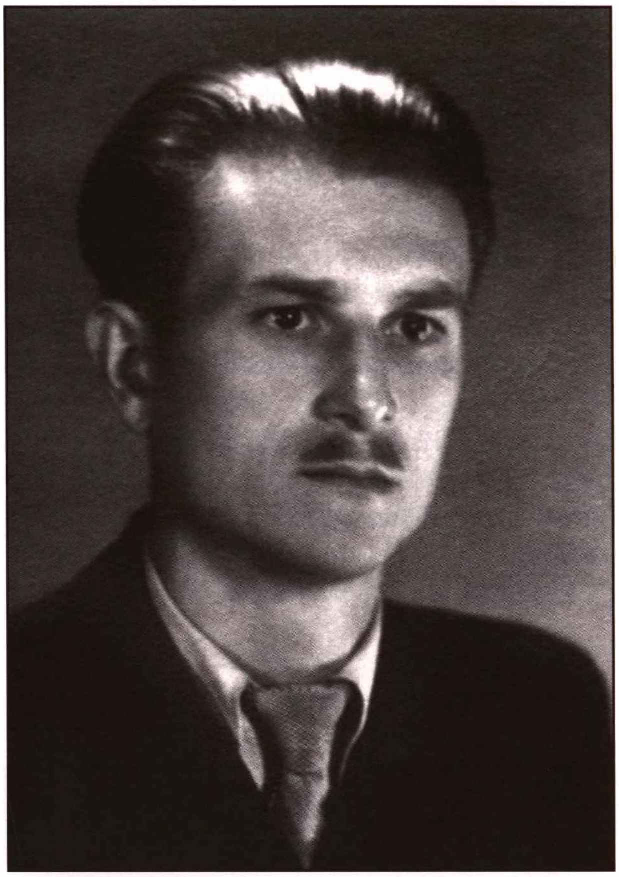

Alfonsas Gulbinas

Inžinierius mechanikas Alfonsas Gulbinas gimė 1923 m. birželio 6 d. Kuro k., Lekėčių vlsč., Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvio, Vyčio Kryžiaus ordininko Stasio Gulbino šeimoje. Tėvui gavus žemės sklypą prie Kidulių, šeima persikėlė ir pradėjo kurtis naujoje vietoje. Alfonsas lankė Šiaudinės pradžios mokyklą, o vėliau mokslus tęsė Jurbarke. Čia baigęs 4 gimnazijos klases, stojo į Kauno politechnikumą. Paskui studijavo Kauno politechnikos institute, kurį baigė 1951 m. įgydamas inžinieriaus mechaniko diplomą. 1964–1972 m. dirbo Kauno politechnikos instituto projekto vyriausiuoju konstruktoriumi, laboratorijos vedėju. 1968 m. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją apie kinetiškai pasyvaus ritinėlio dinamiką. Nuo 1972 m. – Vilniaus inžinerijos statybos instituto dėstytojas, o nuo 1976 m. – docentas. Bendradarbiavo techninėje spaudoje, su kitais autoriais 1978 m. išleido knygą „Mašinų gamybos techninio paruošimo automatizavimas“. Palaikė ryšius su užsienio šalių mokslininkais. 1986 m. lankėsi Kanadoje.

Alfonsas Gulbinas mirė 1986 m. lapkričio 16 d. Vilniuje. Ten ir palaidotas.

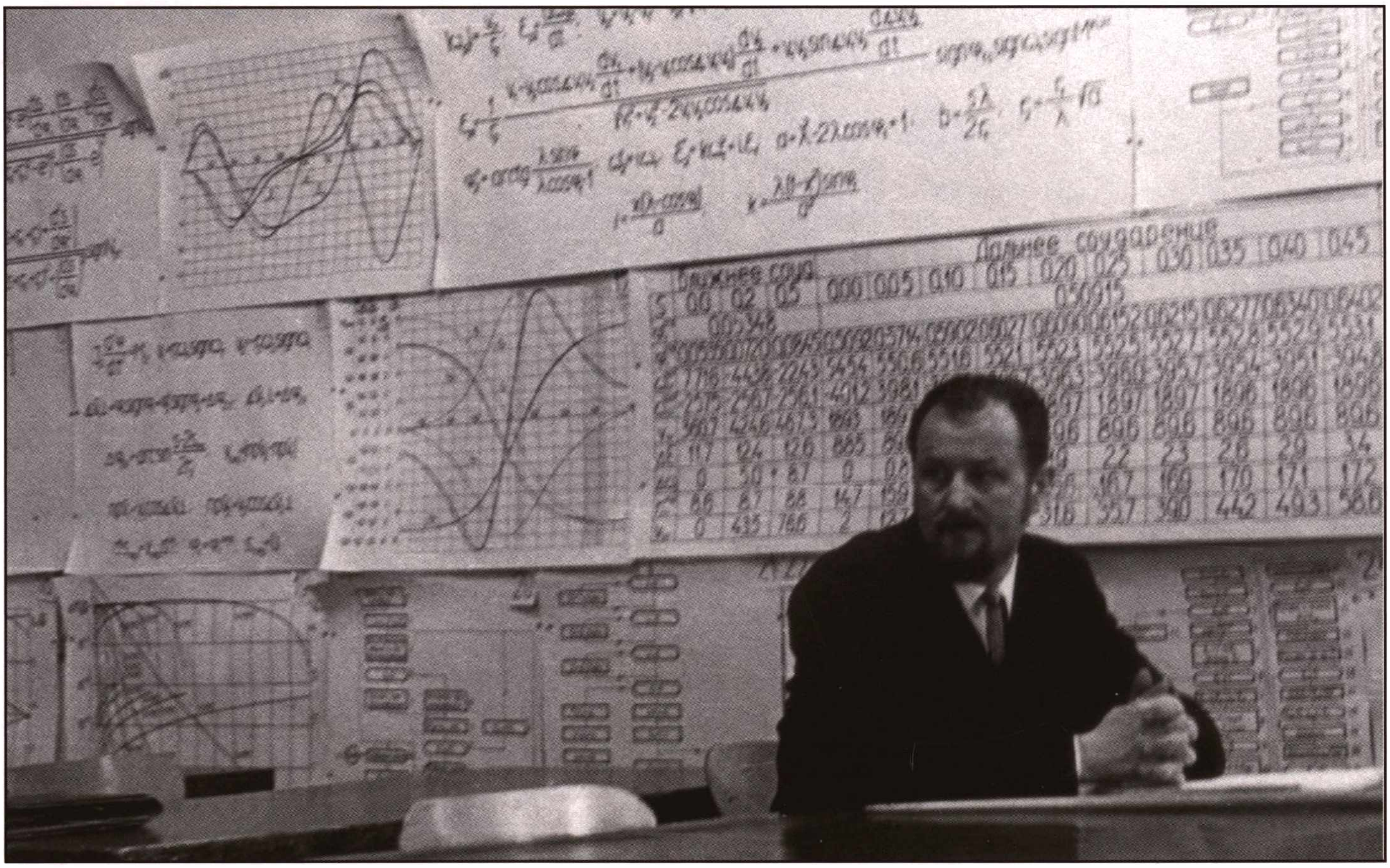

Alfonsas Gulbinas gina kandidatinę disertaciją

Antanas BAKŠYS-KLAJŪNAS-GERMANTAS

Laisvės kovų vadas Antanas Bakšys gimė 1923 m. birželio 13 d., zanavykų kilmės, iš Kidulių. Buvo Raseinių gimnazijos mokytojas, vėliau – direktorius. 1944 m. buvo Vietinės rinktinės karys. 1947 m. tapo laisvės kovotoju. Nuo 1949 m. birželio 7 d. – Kęstučio apygardos vadas. Nuo 1951 m. kovo 20 d. iki 1953 m. sausio 17 d. – Jūros srities vadas. Nuo 1951 m. birželio mėn. – Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos prezidiumo pirmininko pavaduotojas. Nuo 1952 m. sausio 30 d. iki gegužės 20 d. laikinai ėjo LLKS prezidiumo pirmininko pareigas. 1952 m. įkūrė pogrindinę Vyčių sąjungą, kuri turėjo neginkluota veikla tęsti pasipriešinimo kovą. Įsteigė ir leido laikraštį „Vyčių keliu“. Žuvo 1953 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu 1998 m. gegužės 19 d. suteiktas pulkininko laipsnis (po mirties).

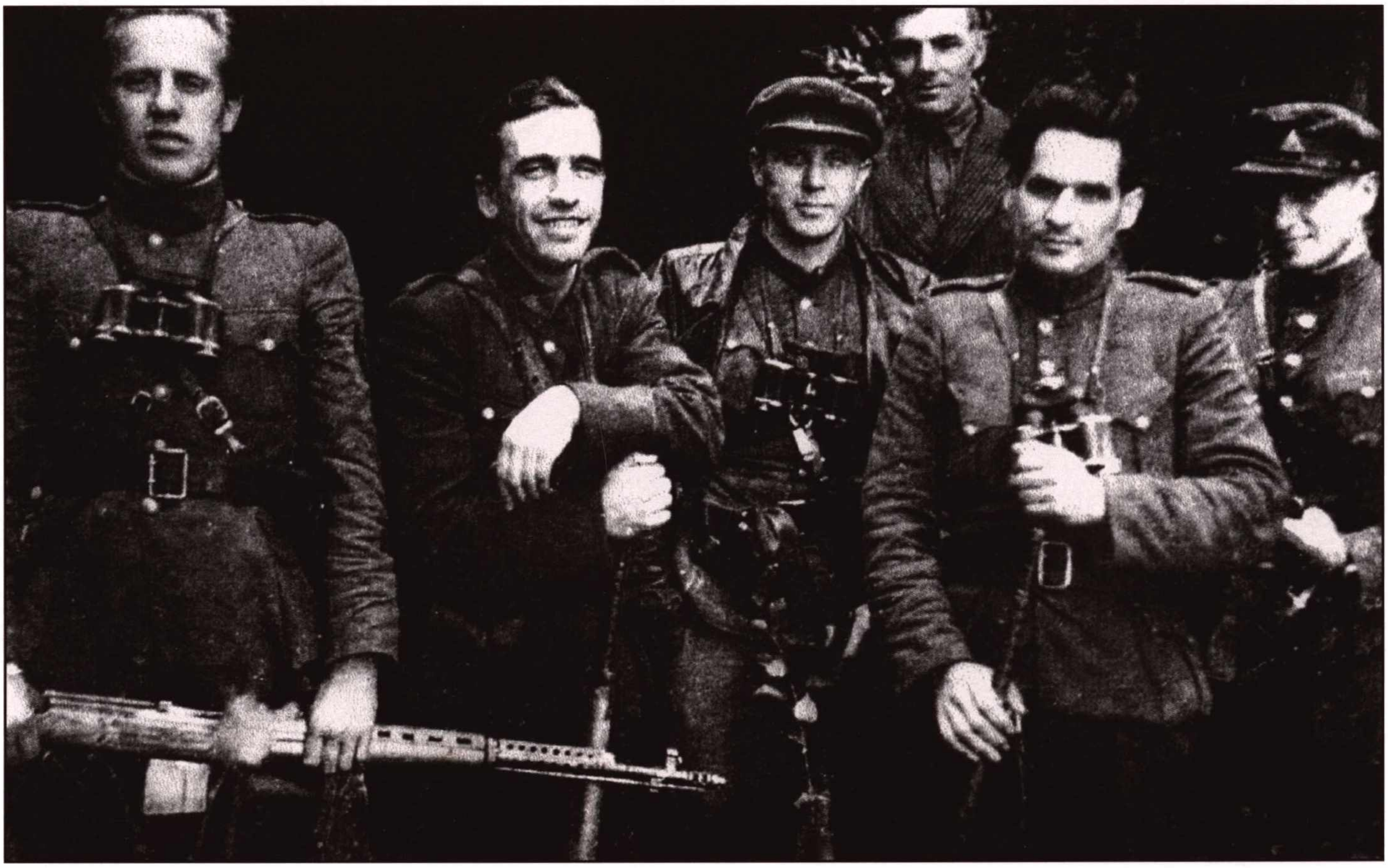

Vakarų Lietuvos srities vadas Antanas Bakšys – antrasis iš kairės

Aldona VALAITYTĖ

Gimiau 1923 m. birželio 18 d. Laukiniškės k., Jankų vlsč. Šeimoje augome keturios sesės ir vienas brolis (apie jį „NKV“, t. 6, p. 72). Po tėtės mirties, jausdami begalinę mamytės meilę ir atsidavusį jos rūpinimąsi, mes įveikėme sunkiausius išbandymus ir gyvenome tykiai, ramiai, glaudžiai su gamta, su metų laikais susietą, labai dorovingą ir teisingą, nors ir sunkų, bet savotiškai mielą, kaimiečių gyvenimą. Prieš pat karą netekome mamytės. Karas išblaškė mūsų šeimą.

Baigusi mokslus pradėjau dirbti Šakių rajono laikraščio „Socialistinis kelias“ redaktore. Tai buvo neabejotinai svarbiausias žingsnis mano gyvenime, aukštuma, į kurią įkopiau dar tokia jauna, net nesusimąstydama, kas lėmė man tokią sėkmę.

Po ilgos ligos į laikraščio redakciją jau nebegrįžau. Kai ką dar parašydavau į rajoninę spaudą, bet rašymui beveik nelikdavo laiko. Baldinių plokščių ir medžio dirbinių kombinate vadovavau kadrų skyriui. Nesibaigiantys biurokratiniai reikalai, gamybos nesklandumų įtampa išsekindavo. Tik sulaukusi pensijos vėl sugrįžau prie kūrybos. Rašiau išplėtotą šeimos kroniką. Paskui supratau, kad medžiaga jau nebetelpa į griežtai apibrėžtus dokumentinės kronikos rėmus. Pasitelkusi vaikystės prisiminimus, aš parašiau autobiografinę sakmę „Gyvenimo knyga“.

Kartais aš ateinu į gimtinės pagirį ir ilgai žvelgiu į tuščią lauką. Tik vaizduotės akimis regiu trobas, medžius, besiganančius gyvulius, matau žmones, jų veidus, girdžiu šnektą, kaimietišką, žodingą, taip pat ir juokingą, ir kandžią, ir taikliai pašaipią.

Išnykimas... Užmarštis... Arimas vietoje sodybų...

Argi ne tai mane skatina, verčia tartum atsiklojėjimui linus guldyti popieriuje žodžius, kelti iš praeities žmones, su kuriais buvau susieta glaudžiausiais ryšiais, nes be tų žmonių nebūtų ir mano gyvenimo – jie su manimi, manyje, jų buvimas liko mano sieloje, mano mintyse, mano atmintyje. Žodis po žodžio aš rašau antrąją savo gyvenimo knygos dalį.

Aldona Valaitytė
Kazlų Rūda

Literatė Aldona Valaitytė

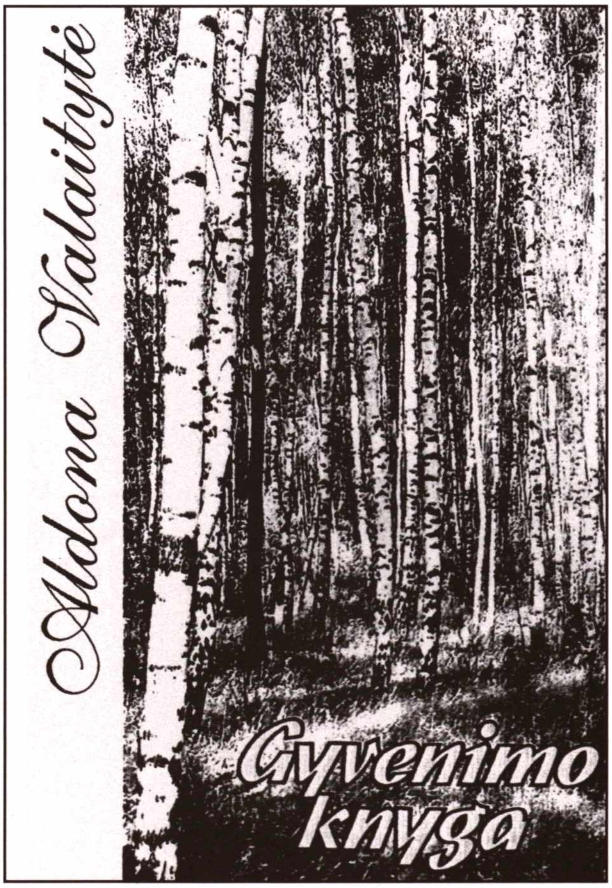

Aldonos Valaitytės knygos „Gyvenimo knyga“ viršelio faksimilė

Ona POVILAITYTĖ-GOLUBOVIENĖ

Laisvės kovų dalyvė Ona Povilaitytė-Golubovienė gimė 1923 m. liepos 2 d. Lekėčių k. ir vlsč. Jono Povilaičio ir Teofilės Nėniūtės-Povilaitienės šeimoje. Po 6 dienų buvo pakrikštyta Lekėčių Romos katalikų bažnyčioje. Pagal šią gimimo datą paauglė ir gimnazistė Onutė Povilaitytė gyveno ir antrosios bolševikinės okupacijos metu iki suėmimo (1947 m. liepos mėn.). Lekėčiuose baigusi šešis pradinės mokyklos skyrius, mokėsi Vilkijos dr. V. Kudirkos gimnazijoje, lankė Kauno mokytojų seminarijos kursus.

Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą, broliui Aleksandrui (apie jį „NKV", t. 7, p. 11) išėjus į laisvės kovą, o 1945 m. tėvus ištrėmus į Komiją, keitėsi ir Onos Povilaitytės gyvenimas. Teko gyventi nelegaliai. Slaugė Valkų kautynėse sužeistą brolį, talkininkavo partizanams. Slaptai iš tremties į Lietuvą parsivežė savo mamą, apgyvendino Kaune pas moterį, su kuria susipažino turguje, į kurį vykdavo pirkti partizanams reikalingų daiktų, tačiau neilgam. Teofilė Povilaitienė vėl buvo suimta ir išgabenta į tremtį. 1947 m. liepos 19 d. Šunkarių k., Jankų vlsč., Aldonos Trušinskienės sodyboje buvo suimta ir Ona Povilaitytė. Tardymo protokole buvo įrašyta nauja gimimo data – 1926 m. be mėnesio ir dienos. Pagal šią gimimo datą ir nugyventas visas likęs gyvenimas. Ona Povilaitytė buvo kalinama Griškabūdžio, Marijampolės, Lukiškių kalėjimuose. 1948 m. vasario 28 d. Vilniuje Ypat. pasitarimo nuteista 8 metams lagerio. Kalėjo Pečioros, Intos, Uchtos, Sangarodoko lageriuose. 1954 m. lapkričio 25 d. išleista į laisvę. Į Lietuvą grįžo 1964 m.

Vytautas Gvildys
2008 m. lapkričio 27 d.

Trys Lekėčių krašto Vilkijos gimnazijos gimnazistės: Gražina Matusevičiūtė-Matūnaitė (apie ją „NKV", t. 7, p. 90), Adelė Stanislovaitytė iš Jančių ir Ona Povilaitytė

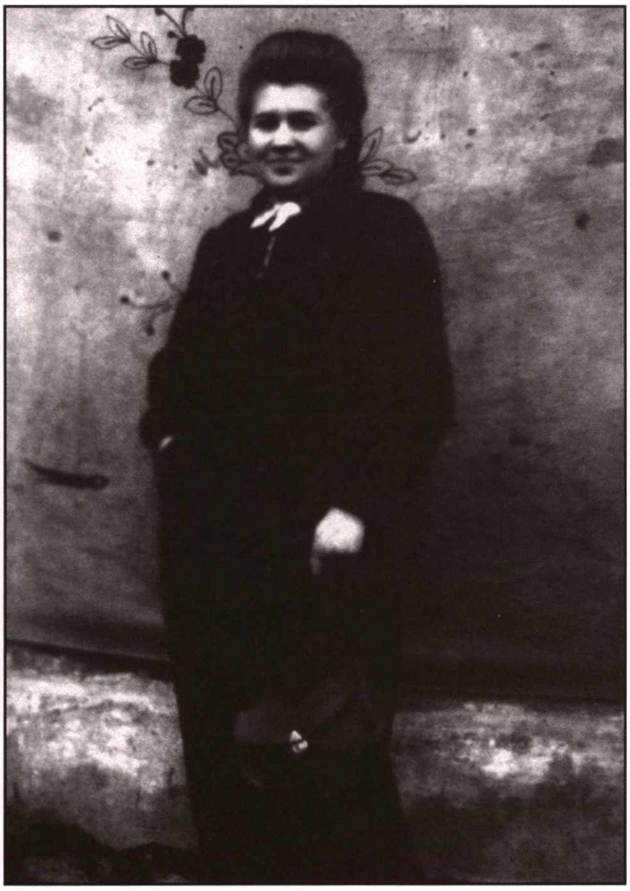

Ona Povilaitytė, prieš suėmimą 1947 m. atvykusi į Kauno turgų pirkti partizanams reikalingų daiktų

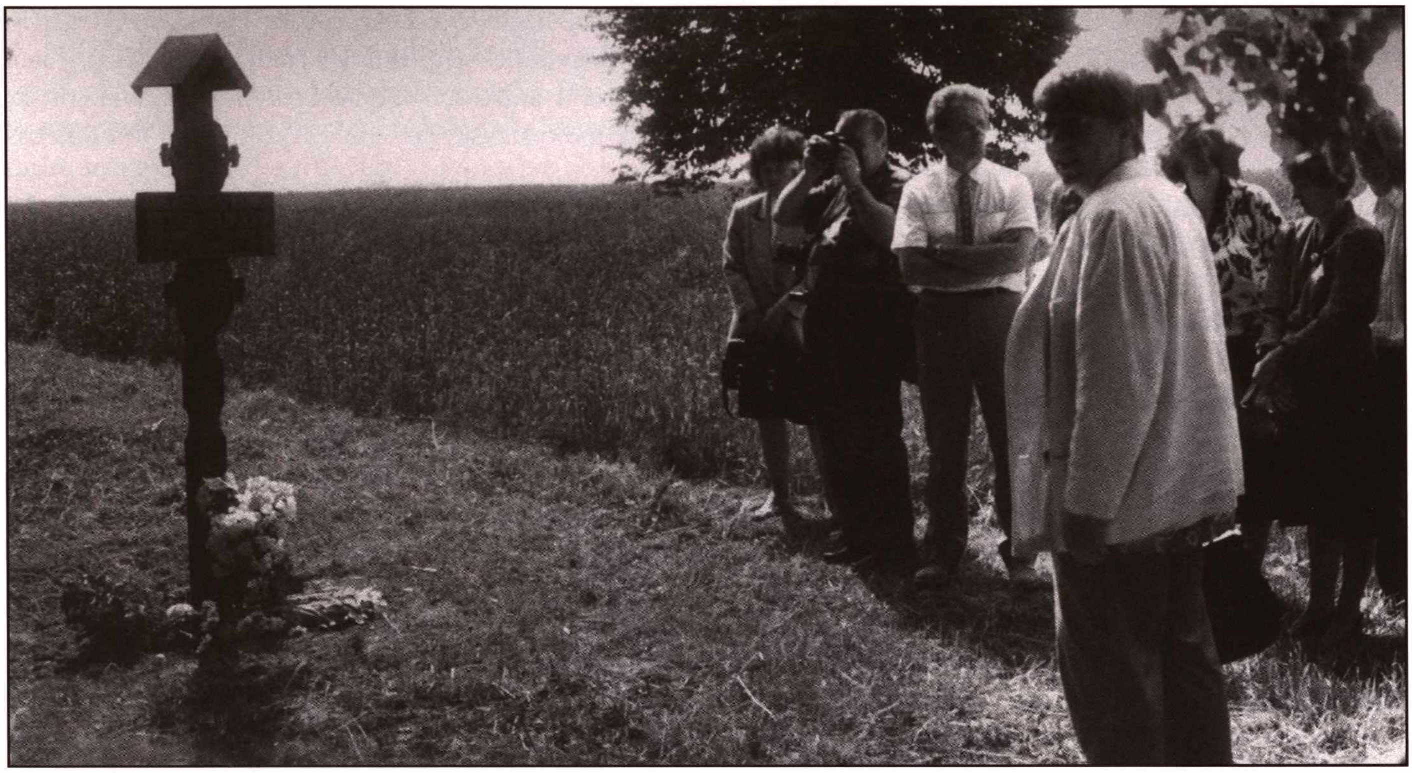

Tai štai kas beliko iš Vailokaitynės... Ir visa tai padarė bolševikai, trindami iš Lietuvos istorijos puslapių 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Jono Vailokaičio (apie jį „NKV“, t. 2, p. 100) pavardę.

Atgimimui prasidėjus zanavykai susirinko į Pikžirnius pagerbti Vailokaičių giminės atminimo. Pirmoji iš dešinės su gėlių puokšte rankose – Staselė Onusaitytė.

Staselė ONUSAITYTĖ

Gimiau 1923 m. rugpjūčio mėn. Valenčiūnų k., Gelgaudiškio vlsč. 1938 m. baigusi Gelgaudiškio pradinės mokyklos VI skyrių mokiausi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. Mano asmeniniame archyve yra išlikusi nedidelė nuotraukėlė, daryta 1939 m. gegužės 20 d. Šakiuose, su įrašu: „Pirmųjų gimnazijoj mokslo metų prisiminimui, kur aš nusifotografavau su klasės draugėmis G. Vailokaityte ir J. Rakickaite.“ Po metų prasidėjo bolševikinė okupacija, kurią keitė vokiškoji okupacija. Antroji bolševikinė okupacija mano širdyje paliko neišgydomų žaizdų. Studijuodama universitete ir jau būdama paskutiniajame kurse sužinojau, jog 1947 m. gruodžio 2 d. į Tiumenę ištrėmė mano tėvelį Juozą Onusaitį, kuris iš tremties negrįžo, mamytę, brolį ir dvi sesutes. Kad nesulaukčiau panašaus likimo, paskaitų universitete nelankiau, slapsčiausi. Ir tik universiteto rektoriaus prof. Juozo Kupčinsko dėka, kuris mane nuolat globojo, 1948 m. baigiau universitetą. Sovietmečiu atsakingų postų neužėmiau, nes buvau tremtinio vaikas, ir didelių darbų nenudirbau. Tik prasidėjus Atgimimui buvau jo sūkuryje. Ėjau, važiavau, kur tik galėjau. Ir man vėl atsivėrė kelias į gimtuosius Zanavykus, kuriais be galo didžiuojuosi.

Staselė Onusaitytė
Kaunas, 2000 m. liepos 30 d.

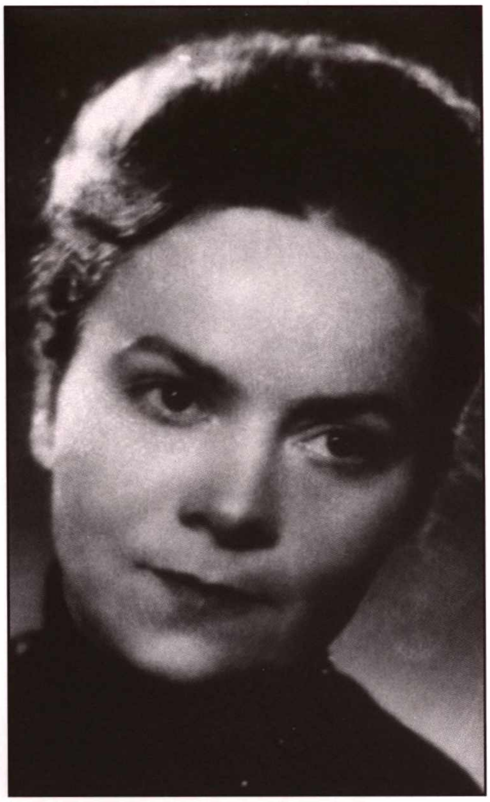

Staselė Onusaitytė

Šakių „Žiburio“ gimnazijos gimnazistės: G. Vailokaitytė, J. Rakickaitė ir St. Onusaitytė. *1939 m. gegužės 20 d. nuotrauka*

Marija BARONAITYTĖ-JUKNAITIENĖ-PIEŽIENĖ

Marija Piežienė. *1992 m. nuotrauka*

Gimiau 1923 m. rugsėjo 9 d. Naidynėje, Lekėčių vlsč. Mano mama Ona Baronaitytė buvo netekėjusi, taigi aš buvau jos pavainikė dukra. Mamai tarnaujant pas ūkininkus aš iki 1934 m. gyvenau Naidynėje pas senelius. Mamai pradėjus gyventi su mano tikruoju tėvu persikėliau pas juos į Lukšius. Čia 1937 m. baigiau pradinę mokyklą ir pradėjau mokytis Zyplių žemės ūkio mokykloje, kurią baigiau 1941 m. 1942 m. išvykau į Kauną. Lankiau prekybininkų ir mašinraščio kursus. Artėjant frontui grįžau į Lukšius pas tėvus ir pradėjau dirbti Lukšių vartotojų kooperatyvo parduotuvėje, o rusams antrą kartą okupavus Lietuvą nuo 1945 m. pavasario dirbau Lekėčių urėdijoje mašininke. 1947 m. persikėliau gyventi į Šakius ir dirbau universalinės parduotuvės vedėjos pavaduotoja. 1948 m. ištekėjau už Vytauto Juknaičio, gyventi persikėlėme į Raudondvarį (Kauno raj.). Dirbau parduotuvėje, bet 1949 m. vėl teko grįžti į Lekėčius. Toks mano darbo kaitaliojimas buvo susijęs su nelegalia mano veikla, nes nuo 1946 m. rėmiau rezistencinę kovą ir palaikiau ryšius su partizanais. 1948 m. kartu su

Naidynės tarpgiris

vyru Vytautu Juknaičiu tapome Tauro apygardos partizanų ryšininkais. Aš turėjau Julijos, o Vytautas – Arsenijaus slapyvardžius. 1949 m. birželio 2 d. mane kartu su vyru suėmė. Karinis tribunolas nuteisė 25 metams lagerio ir 5 – tremties. Taip vadinamą bausmę atlikome Balchaše (Karagandos sr.). Į Lietuvą grįžau 1956 m., apsigyvenau pas vyro tėvus Šakiuose. Dirbau prekyboje. Mirus vyrui 1984 m. ištekėjau antrą kartą – už Alfonso Piežos, su kuriuo persikėlėme gyventi į Naidynę, o mirus A. Piežai 2000 m. persikėliau gyventi į Lekėčius.

Marija Piežienė
2009 m. kovo 18 d.

Šv. Mišios, aukojamos žurnalisto Julijono Būtėno ir Petro Jurkšaičio žuvimo vietoje Rūdšilyje

Gediminas GAIDYS

Gimiau 1923 m. rugsėjo 25 d. Mozūriškių k., Gelgaudiškio vlsč., ūkininkų Antaninos Zakarevičiūtės-Gaidienės, kilusios iš Bagdžių k., Šakių vlsč., ir Juozo Gaidžio, turinčių 32 ha žemės, šeimoje. 1937 m. baigęs Valenčiūnų pradinę mokyklą, o 1939 m. – Šakių pradinės mokyklos VI skyrių buvau priimtas į Šakių „Žiburio" gimnaziją, kurią baigiau 1946 m. sidabro medaliu.

Už tapimą mediku turiu būti dėkingas Šakiuose dirbusiems gydytojams: dr. Vincui Kudirkai (apie jį „NKV", t. 1, p. 104) ir Jonui Staugaičiui (apie jį „NKV", t. 1, p. 167). 1894 m. susirgus dr. V. Kudirkai šis į Šakius pasikvietė savo kraštietį dr. Joną Staugaitį. J. Staugaitis buvo mano tetų pažįstamas, todėl 1946 m. pradėjęs studijuoti Vytauto Didžiojo universitete medicinos mokslus ir apsigyvenau dr. J. Staugaičio bute. Susidraugavome. Tuomet J. Staugaitis jau buvo senyvo amžiaus, jį kamavo sąnarių skausmai, atminties sutrikimas. Aš jam patarnaudavau ir jis buvo manimi patenkintas. Tik dr. J. Staugaitis savo poelgiu man kur kas daugiau padėjo.

1947 m. gruodžio 2 d. mūsų šeima buvo įrašyta į tremtinių sąrašą (duomenys iš Lietuvos ypatingojo archyvo). Aš buvau išbrauktas iš universiteto studentų sąrašo. Susiklosčius palankioms aplinkybėms ir mūsų šeimos į Sibirą neištrėmus, man reikėjo grįžti į universitetą. Bet kaip visa tai padaryti? Žinojau, kad J. Staugaitis yra geras Vytauto Didžiojo universiteto rektoriaus Juozo Kupčinsko (1906–1971) bičiulis. Nuvedžiau savo buto šeimininką prie universiteto rektoriaus kabineto durų ir palikau. Ką jie tarp savęs kalbėjo, nežinau, bet aš į universitetą buvau sugrąžintas.

Universitetą baigiau 1952 m. įgydamas gydytojo terapeuto kvalifikaciją. Pirmoji darbovietė – Troškūnai. Dirbau rajono sveikatos skyriaus vedėju, vėliau – terapeutu. 1956 m. balandžio mėn. buvau perkeltas į Likėnų kurortą terapeutu, o lapkričio mėn. jau buvau Likėnų sanatorijos vyriausias gydytojas. Čia dirbau iki 1984 m. Nors Komunistų partijai ir nepriklausiau, bet 1965 m. mano darbas buvo įvertintas Respublikos nusipelniusio gydytojo garbės vardu.

Likėnuose prabėgo pačios reikšmingiausios mano gyvenimo ir darbo dienos. 1954 m. Troškūnuose susituokiau su med. seserimi Birute Mulevičiūte, kilusia iš Troškūnų. Išauginome sūnų Saulių, kuris eidamas 36-uosius metus dėl ūmaus kraujo vėžio mirė 1991 m. Liko anūkai: Ieva (g. 1979), kuri gyvena Anglijoje, turi savo verslą, ir Gediminas (g. 1985) – Vilniaus Gedimino technikos universiteto magistrantas, dirba inžinieriumi.

Gediminas Gaidys
Likėnai, 2008 m. liepos 15 d.

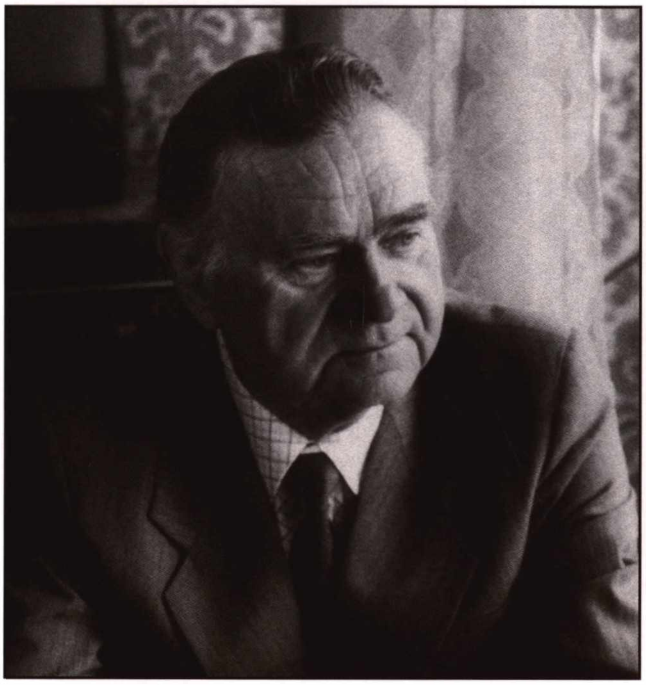

Gediminas Gaidys

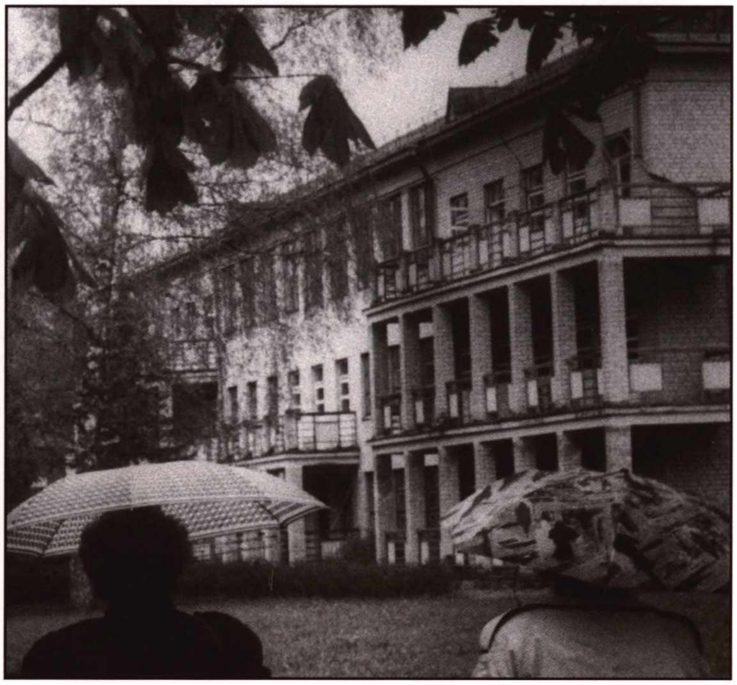

Gydytojo G. Gaidžio rūpesčiu Likėnuose naujai statytas gydomasis sanatorijos korpusas

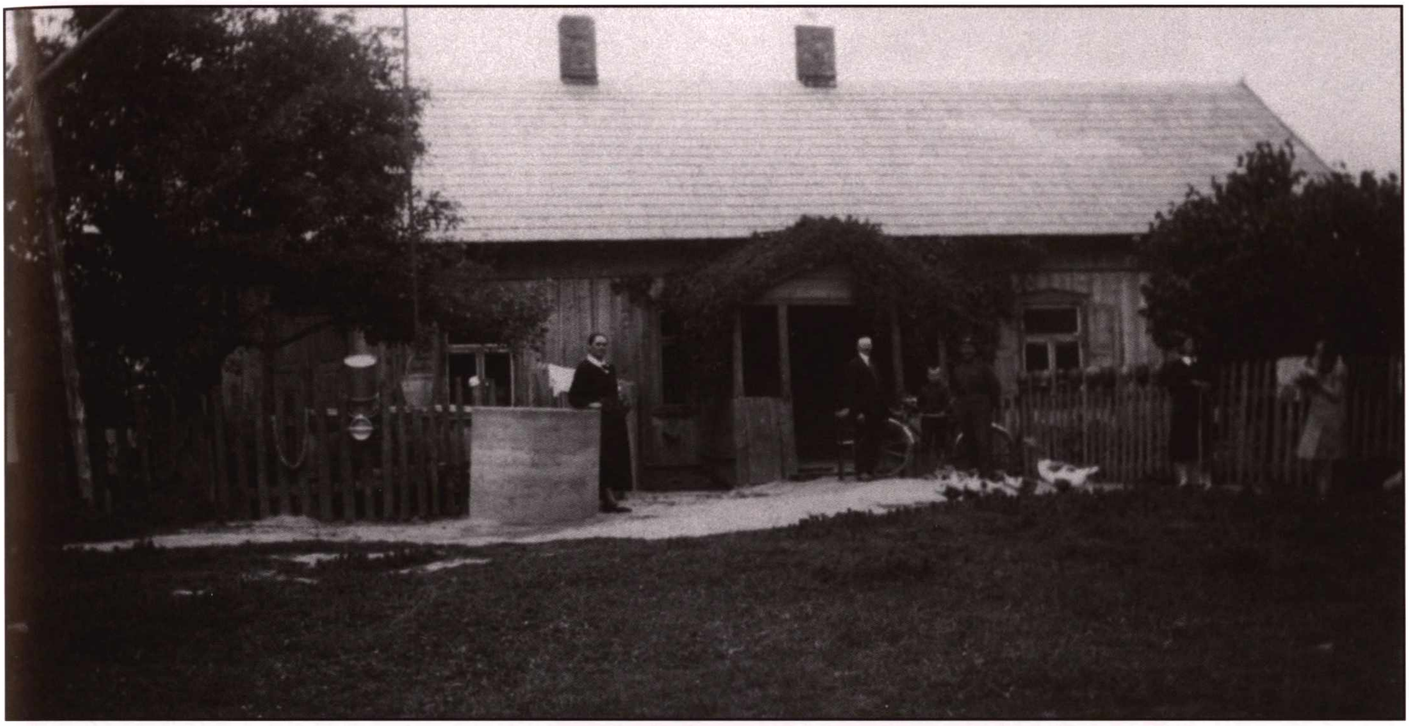

Mozūriškių k., Gelgaudiškio vlsč., ūkininko Juozo Gaidžio sodybos *stuba. 1939 m. nuotrauka*

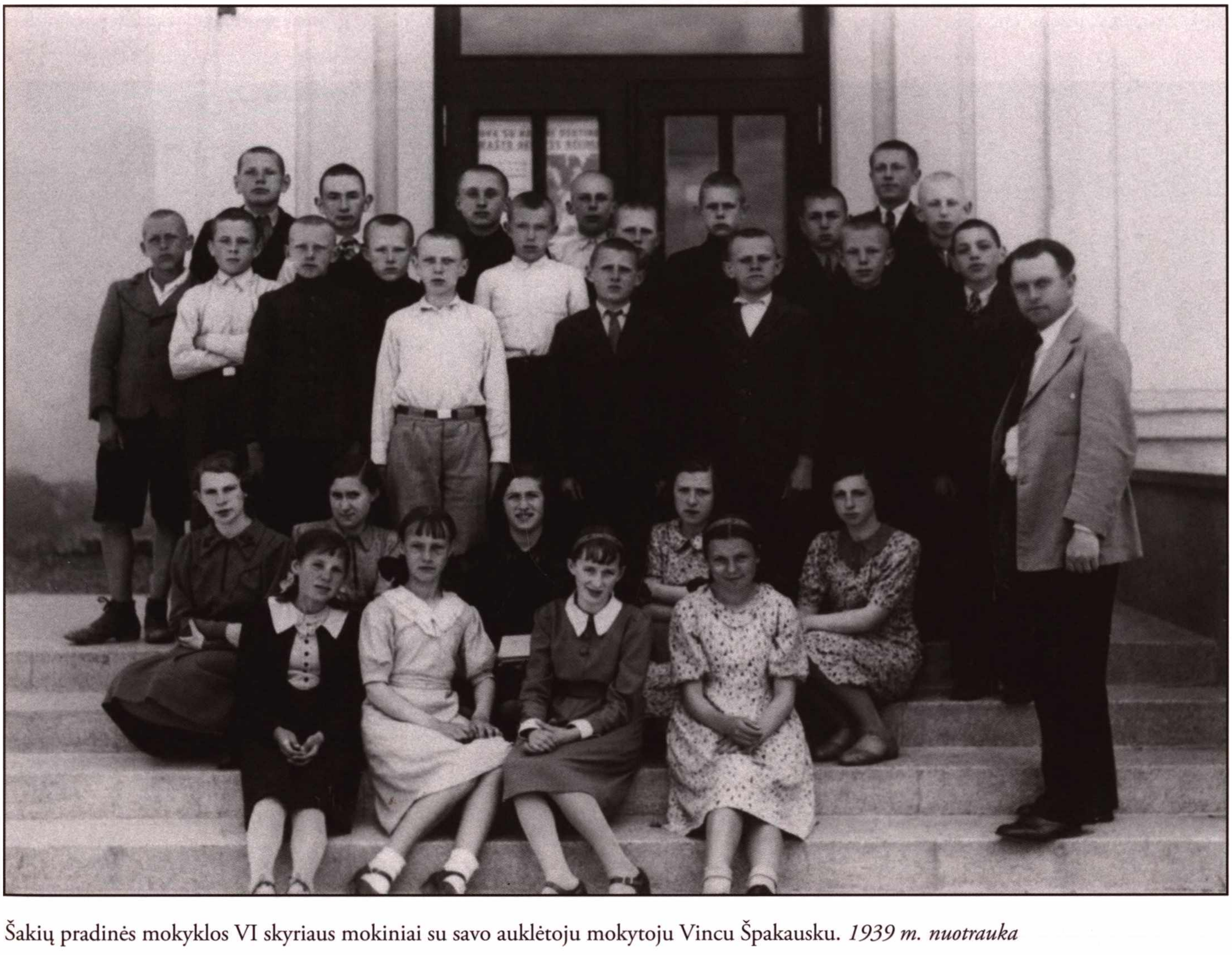

Šakių pradinės mokyklos VI skyriaus mokiniai su savo auklėtoju mokytoju Vincu Špakausku. *1939 m. nuotrauka*

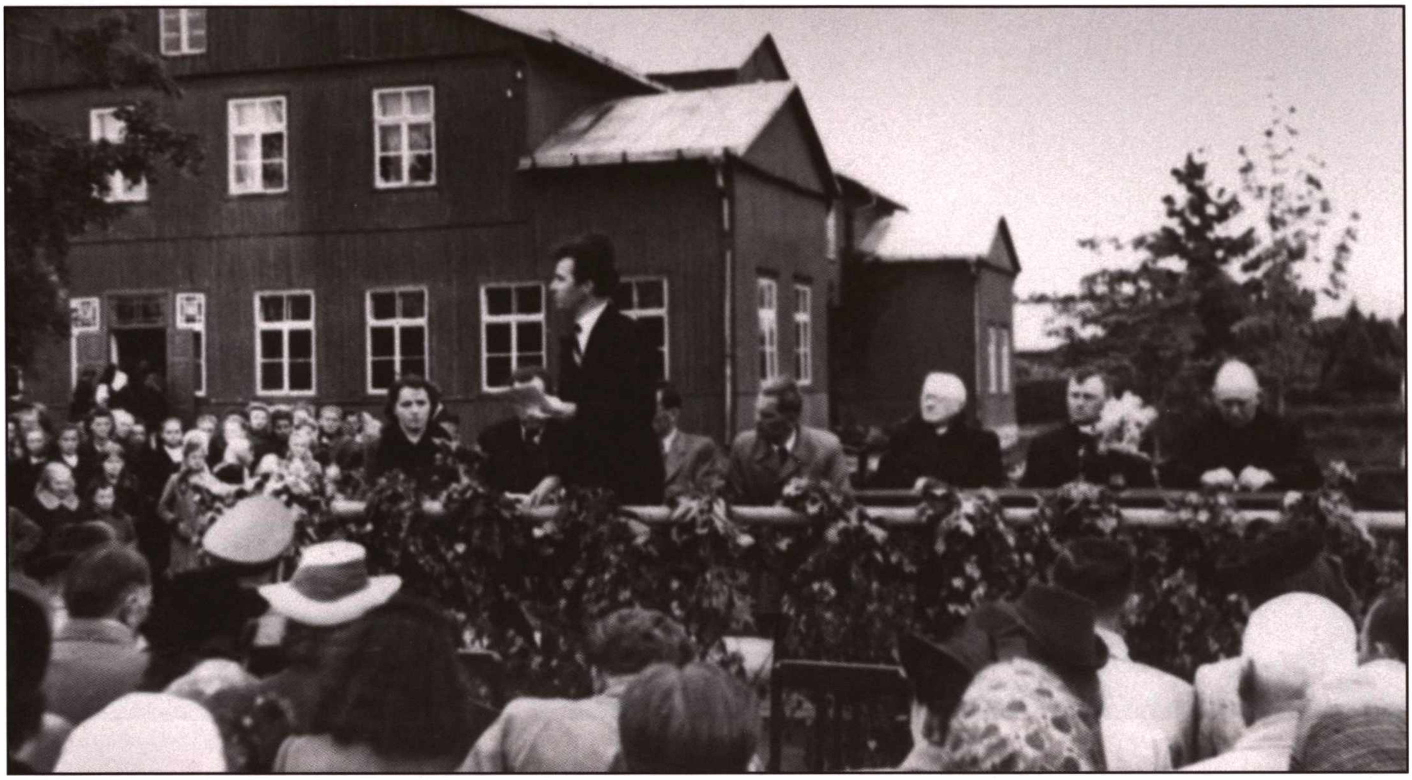

Šakių „Žiburio“ gimnazija prieš Antrąjį pasaulinį karą. Sunaikinta 1944 m.

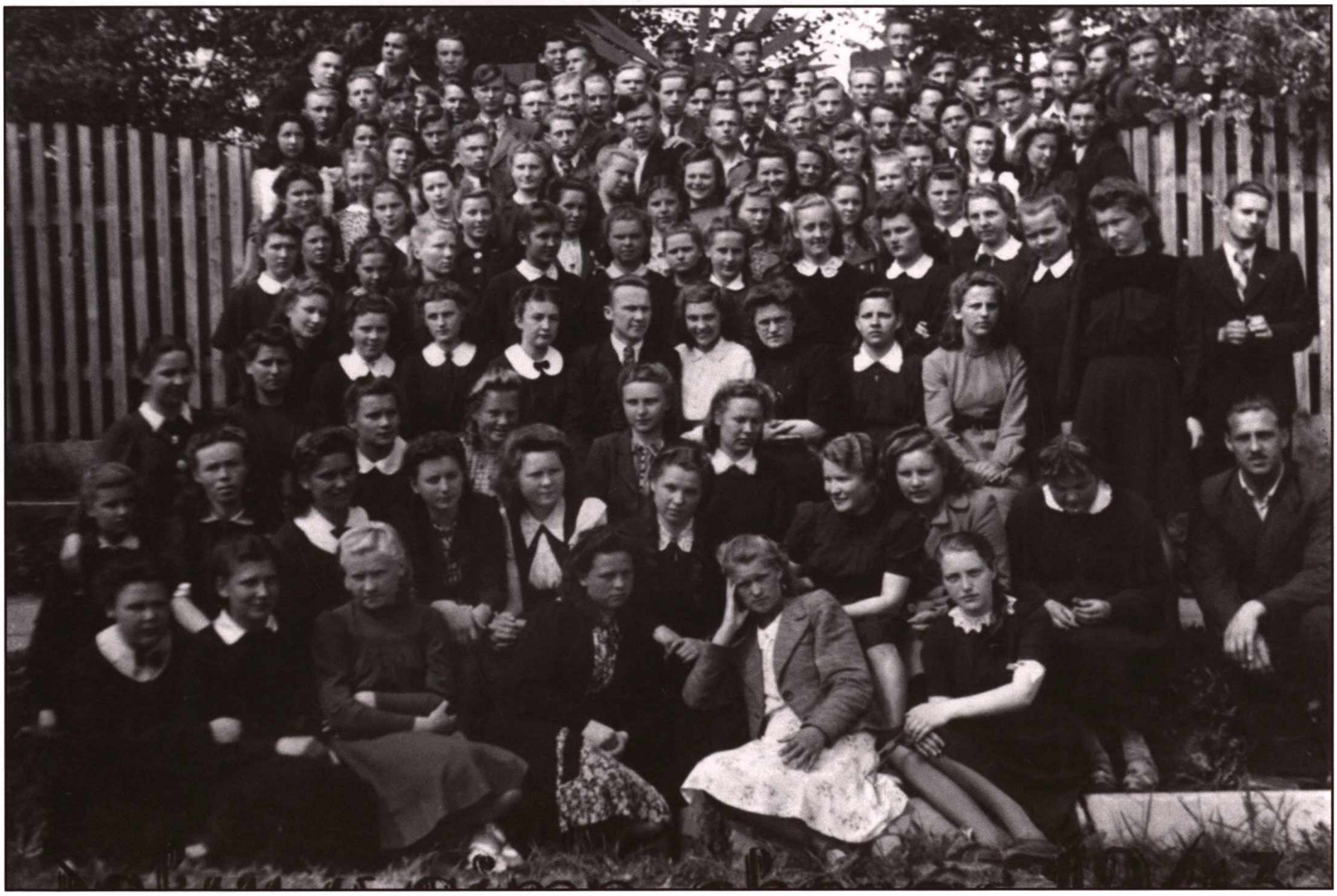

Šakių „Žiburio“ gimnazijos choras su savo vadovu Aleksandru Stasiuliu. *1943 m. gegužės 18 d. nuotrauka*

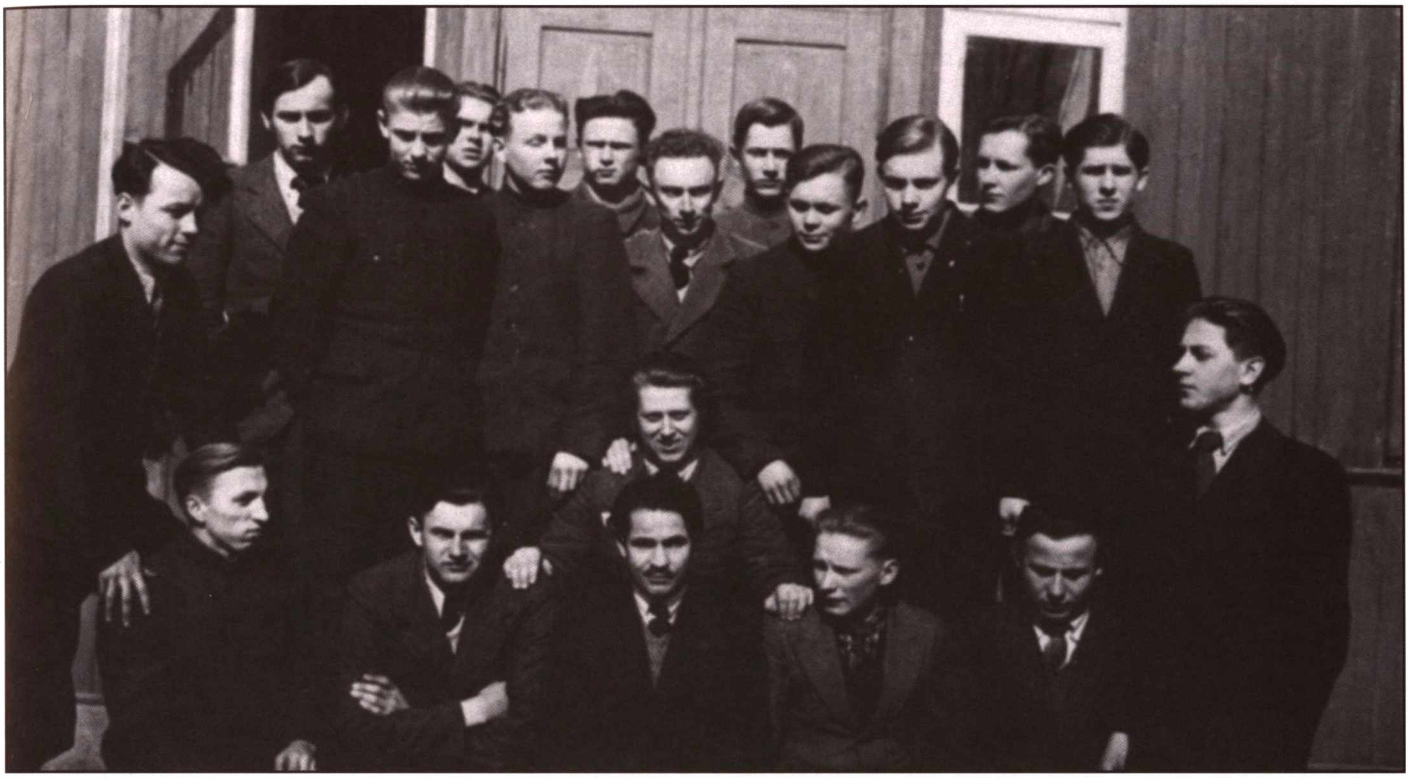

Šakių „Žiburio" gimnazijos VI klasės berniukai su savo auklėtoju Daumantu (pirmos eilės centre). Antroje eilėje antrasis iš kairės – būsimasis kalbininkas Juozas Pikčilingis (apie jį „NKV", t. 7), šeštasis – būsimasis Vilkaviškio vyskupas Jo Ekscelencija Juozas Žemaitis (apie jį „NKV", t. 7).

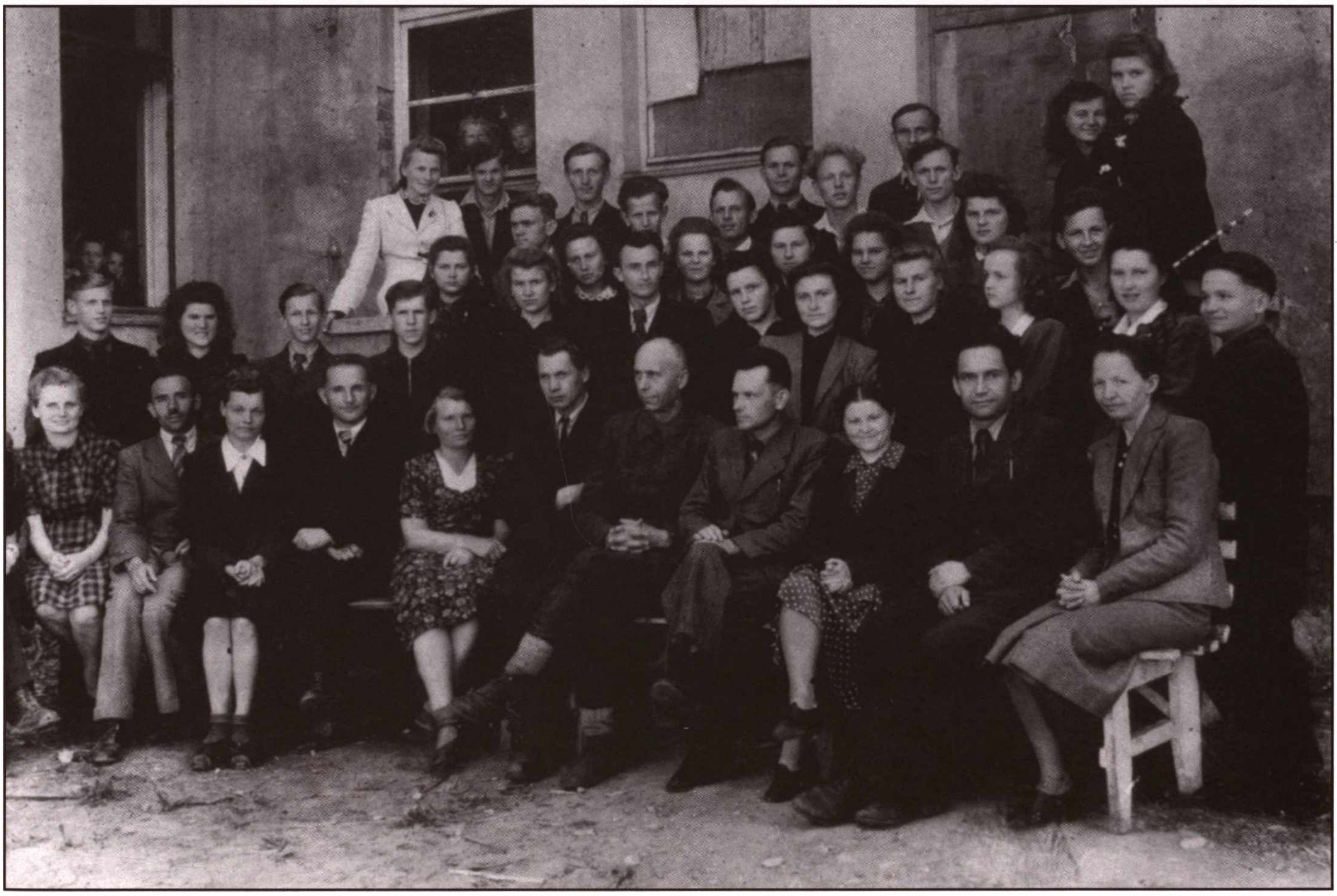

Šakių „Žiburio" gimnazija Lukšiuose. 1946 m. abiturientai su mokytojais. Pirmoje eilėje – gimnazijos direktorius J. Unguraitis (centre). Antros eilės centre tarp gimnazistų – visų mylimas ir gerbiamas klasės vadovas Jonas Augustaitis (apie jį „NKV", t. 6, p. 141).

Birutė RUNAITĖ-SKIRMUTĖ-ŠIDLAUSKIENĖ

Gimiau 1923 m. lapkričio 15 d. Bundzų k., Plokščių vlsč., Viktorijos Girdauskaitės-Runienės ir Prano Runo šeimoje. 1941 m. baigusi Zyplių žemės ūkio mokyklą, birželio mėn. vid. išvykau į „Lietūkio" kooperacijos organizuojamus kursus, kurie vyko Kaune. Prasidėjus Vokiečių–sovietų karui, stojau į sukilėlių gretas. Birželio 23 d. gindama Aleksoto tiltą buvau sunkiai sužeista. Pasveikusi mokiausi Kauno suaugusiųjų institute. Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą, kartu su broliais Pranu (1916–1951) ir Vytautu (1926–1945) įsijungiau į laisvės kovą. Priėmiau priesaiką ir tapau Skirmute. 1945 m. rugpjūčio 25 d. ištrėmus tėvus ir jaunesniąją seserį Ireną į Šiaurės Uralą, pradėjau mokytis Kauno finansų-kredito technikume, o kartu vykdžiau įvairias partizanų užduotis. Pajutusi, kad galiu būti suimta, 1946 m. birželio 8 d. įstojau į brolio Prano vadovaujamą ginkluoto pasipriešinimo Dr. V. Kudirkos rinktinę. 1946 m. lapkričio 19 d. vykdydama užduotį, Kaune buvau išduota ir patekau į NKVD nagus. 7 metus kalėjau Kaune, Vilniaus Lukiškių kalėjimuose ir Archangelsko srities lageriuose. Grįžusi į Lietuvą buvau diskriminuojama. Ištekėjusi už politinio kalinio Antano Šidlausko mokiausi, įgijau finansininkės specialybę, dirbau įvairiose Kauno įmonėse. Prasidėjus Atgimimui aktyviai įsijungiau į visuomeninę veiklą. Buvau išrinkta Lietuvos politinių kalinių sąjungos Kauno skyriaus pirmininko pavaduotoja, Tėvynės sąjungos (LK) Kauno Dainavos skyriaus antros seniūnijos sekretore, Kauno zanavykų bendrijos valdybos nare. Surinkau medžiagą apie Tauro apygardos Žalgirio rinktinės žuvusius partizanus, o 1999 m. išleidau prisiminimų knygą „Tau, mano Tėvyne". Gyvenu ir pagal išgales dirbu Kaune.

Birutė Runaitė-Šidlauskienė
Kaunas, 1999 m.

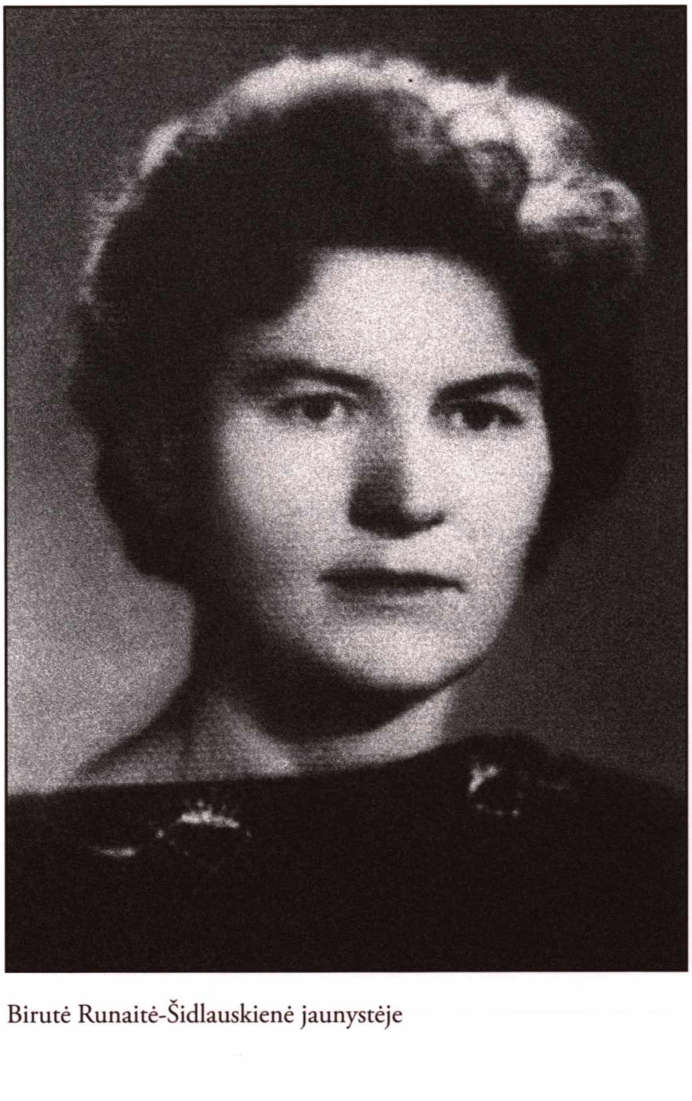

Birutė Runaitė-Šidlauskienė jaunystėje

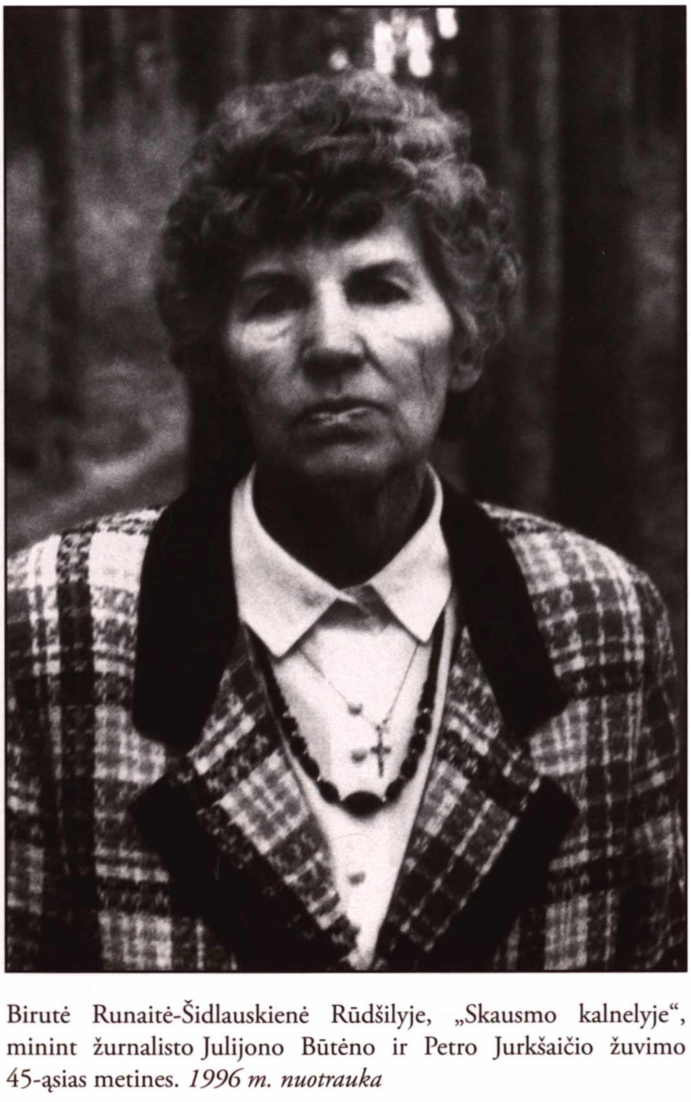

Birutė Runaitė-Šidlauskienė Rūdšilyje, „Skausmo kalnelyje", minint žurnalisto Julijono Būtėno ir Petro Jurkšaičio žuvimo 45-ąsias metines. *1996 m. nuotrauka*

Antanas MOCKEVIČIUS-SKYDAS

Laisvės kovotojas Antanas Mockevičius gimė 1923 m. Paluobių k., Griškabūdžio vlsč. Baigęs Paluobių pradinę mokyklą tarnavo pas ūkininkus. 1944 m. mobilizuotas į rusų Raudonąją armiją ir pasiųstas į frontą. Kautynėse su vokiečiais sunkiai sužeistas į krūtinę. Buvo gydomas pafrontės karo ligoninėje. Visiškai nepasveikęs ir dar sirgdamas džiova buvo komisuotas ir su palyda pargabentas į tėviškę. Namuose sveikata šiek tiek pagerėjo, o vėliau ir visai pasveiko. Nepakęsdamas nuolatinio NKVD tardymo 1948 m. Antanas išėjo į brolio Juozo vadovaujamą Žalgirio rinktinės 36-ąją kuopą kovoti su okupantais. Priėmęs priesaiką gavo Skydo slapyvardį. Bet jo kovos kelias buvo neilgas. Antanas Mockevičius žuvo 1949 m. kovo 14 d. Valių k. (Jankų vlsč.). Spaudžiant stribams teko bėgti. Besitraukiantį Antaną sužeidė priešo paleista kulka. Nenorėdamas gyvas patekti priešui, nusišovė. 1989 m. Antano Mockevičiaus palaikai kartu su brolio Juozo Mockevičiaus (apie jį „NKV“, t. 6) ir Gražinos Matusevičiūtės-Matūnaitės palaikais Marcelės Mockevičiūtės-Kerušauskienės pastangų dėka perlaidoti Paluobių kapinėse.

Kunigunda Bukantienė
Paluobiai, 2000 m. gruodžio 13 d.

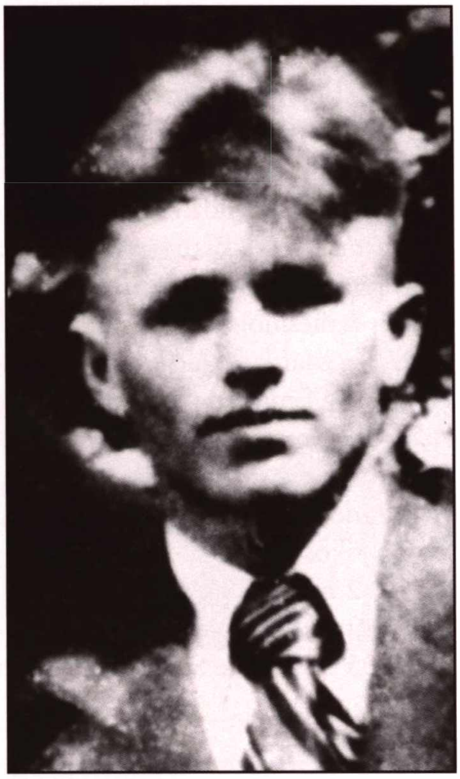
Antanas Mockevičius

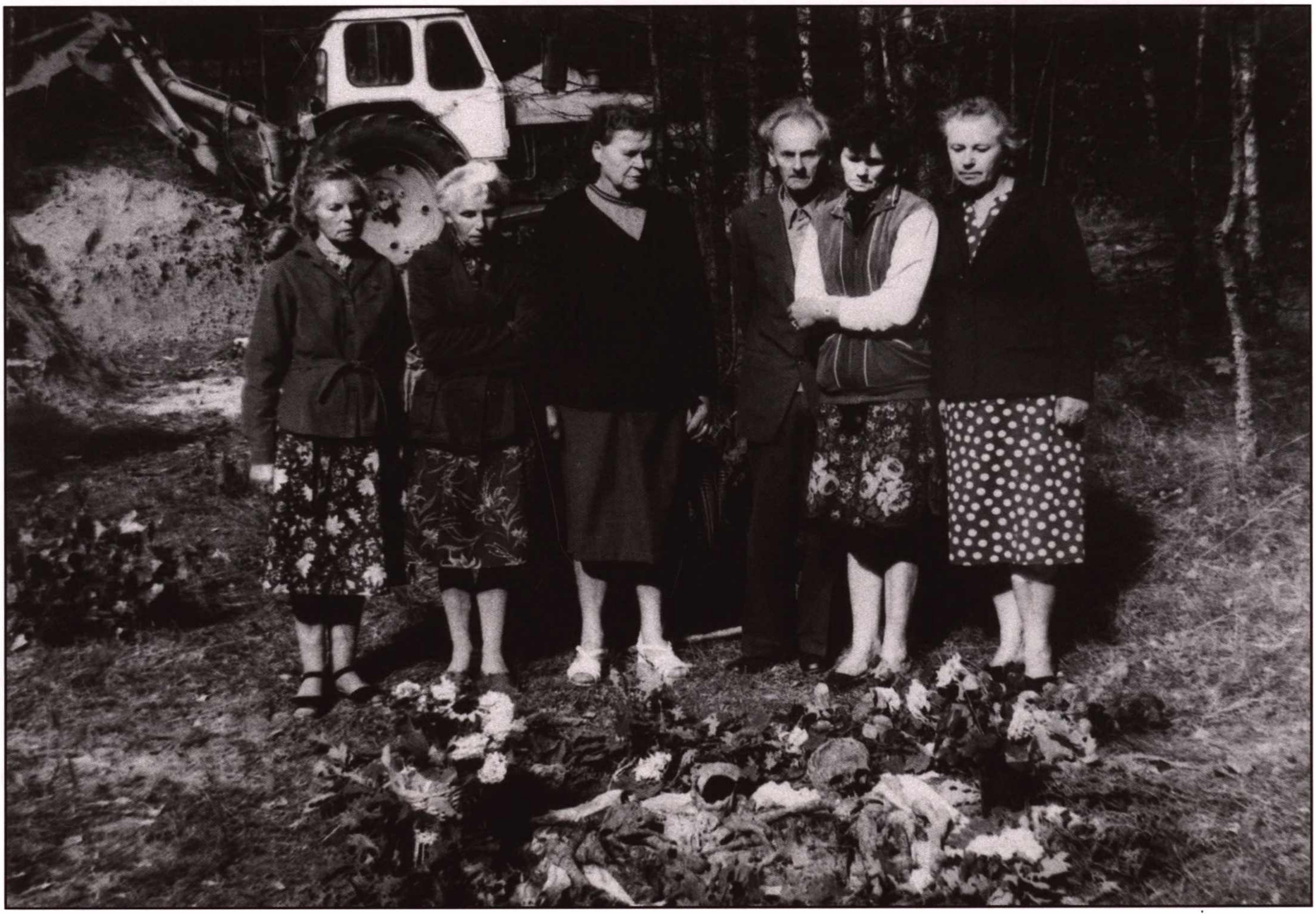
Seserys Antanina, Marija, Ona, Marcelė, Elena Mockevičiūtės ir brolis Jonas Mockevičius 1989 m. Lekėčiuose prie savo brolio atrastų palaikų

Zigmas GRYBINAS

Gimiau 1923 m. gruodžio 25 d. Lukšiuose Onos Naujokaitės-Grybinienės ir Antano Grybino (apie jį „NKV“, t. 2, p. 56) penkių vaikų šeimoje. Buvau pagrandukas. Pradžios mokyklos mokslus baigiau pas tėvelį Lukšių pradinėje mokykloje. Sesers Zosės paruoštas pradėjau mokytis Šakių „Žiburio“ gimnazijos antroje klasėje. Mokiausi vidutiniškai. Mėgau muziką, sportą, vaidybą. Buvau aktyvus skautas. Baigęs gimnaziją 1941 m. buvau pakviestas papildyti bolševikų išretintas pradinių mokyklų mokytojų gretas ir sėkmingai užbaigiau Marijampolėje suorganizuotus pradžios mokyklos mokytojų kursus. Dirbau Būdviečių pradžios mokyklos vedėju. Po metų gavau paskyrimą dirbti Bernotų pradžios mokykloje Švenčionių aps. Dirbau tik 2,5 mėn. Stojau studijuoti į Vytauto Didžiojo universitetą, bet šį 1943 m. kovo 17 d. vokiečiai uždarė. Grįžęs į Lukšius dirbau kooperatyve „Varpas“ ir Zyplių žemesniojoje žemės ūkio mokykloje dėsčiau lietuvių kalbą. 1944 m. stojau į Vietinės rinktinės mokomąjį batalioną Marijampolėje. Tarnavau neilgai. Grįžęs į Lukšius pradėjau dirbti Šakių aps. pradinių mokyklų inspektoriumi. 1944 m. su broliu Aleksandru (apie jį „NKV“, t. 6, p. 188) traukėmės į Vakarus. Rytprūsiuose teko dirbti lauko aerodromų statybose. 1945 m. buvau sužeistas. Patekau į ligoninę ir mūsų keliai su broliu išsiskyrė. Gyvendamas Austrijoje sulaukiau karo pabaigos. Įsikūriau pabėgėlių stovykloje. Dirbau lietuvių pradinės mokyklos mokytoju, vadovavau chorui. 1949 m. emigravau į JAV. Teko dirbti fizinius darbus. East St. Lovie įkūriau šeštadieninę lituanistikos mokyklą, vyrų chorą, dirbau su teatru, tautinių šokių grupėmis, skautais, lietuvių bendruomene.

1952 m. vedžiau. Išauginau tris liepas ir tris ąžuolus. Trokšdamas dirbti protinį darbą, studijavau. Įsigijau bakalauro laipsnį, o vėliau – ir magistro.

2005 m. Kaune St. Gvildžio dėka buvo išleista mano prisiminimų knyga „Tarp vilties ir išsipildymo“.

Zigmas Grybinas

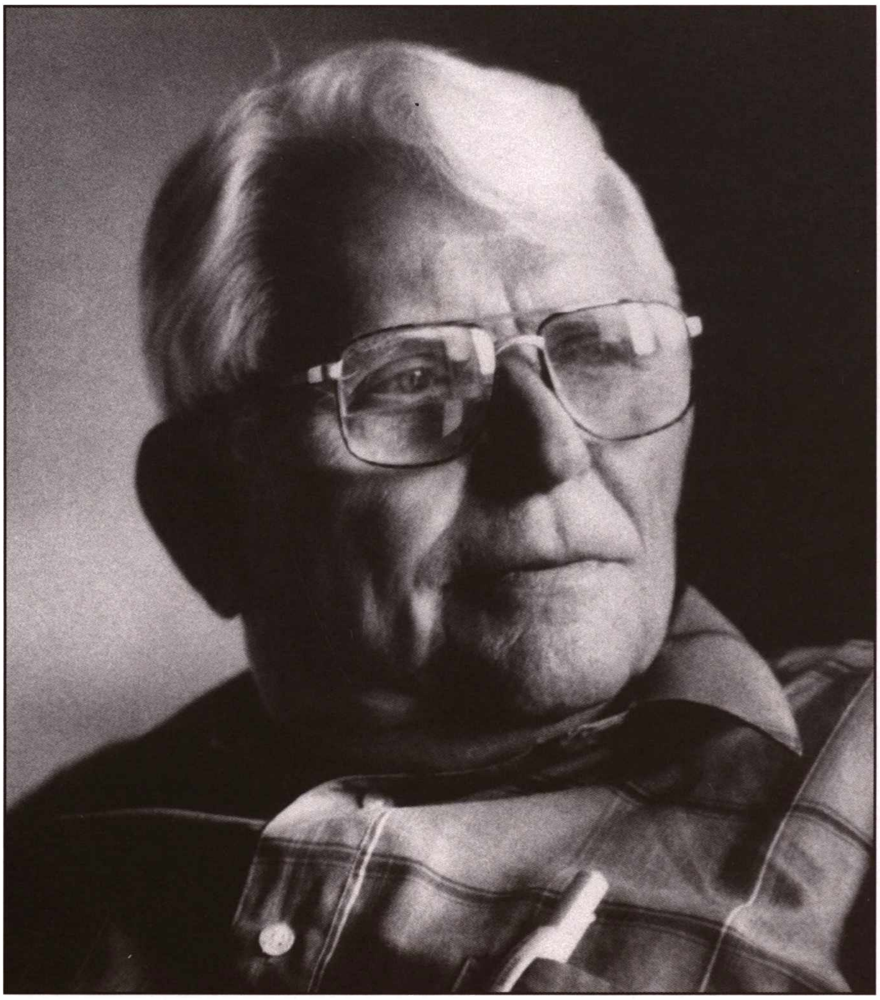

Zigmas Grybinas

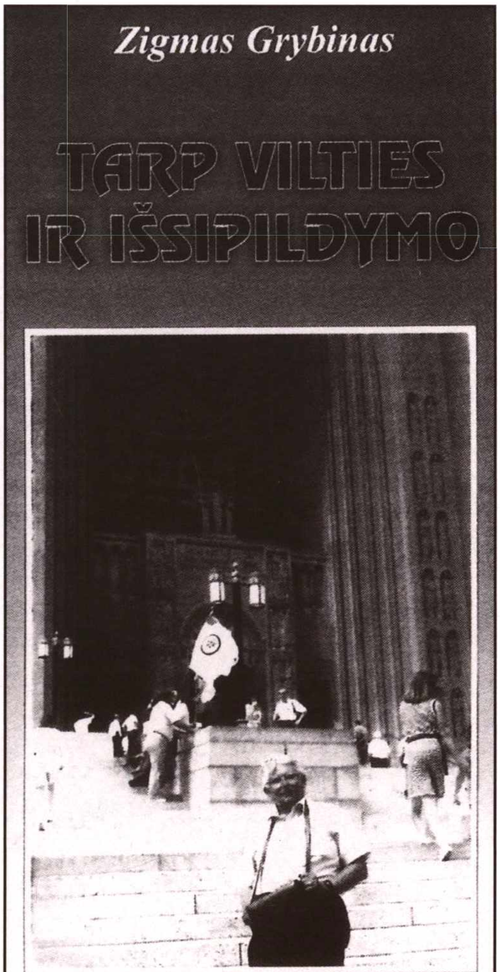

Zigmo Grybino knygos „Tarp vilties ir išsipildymo“ viršelio faksimilė

Viktoras ULINSKAS

Partizanas Viktoras Ulinskas gimė 1923 m. Pervazininkų k., Kidulių vlsč. Mokėsi ir baigė Pervazininkų pradinę mokyklą. Antrosios bolševikinės okupacijos metais išėjo į partizanus. 1945 m. partizanams puolant Gelgaudiškį buvo sužeistas. Su dar vienu sužeistu partizanu, padedant Gelgaudiškio klebonijos vežikui, draugai Viktorą nuvežė prie Plokščių į saugią vietą gydymui. Grįžtant vežėjui į Gelgaudiškį jį sustabdė NKVD kareiviai. Rusų kareiviai, pamatę kruviną vežimą, pradėjo vežėją kankinti. Vežėjas, neatlaikęs kankinimų, pažadėjo parodyti, kur nuvežęs sužeistus partizanus. Suradę sužeistą Viktorą Ulinską, jo draugą ir klebonijos vežiką rusų kareiviai visus tris ir sušaudė.

Romas Endriukaitis

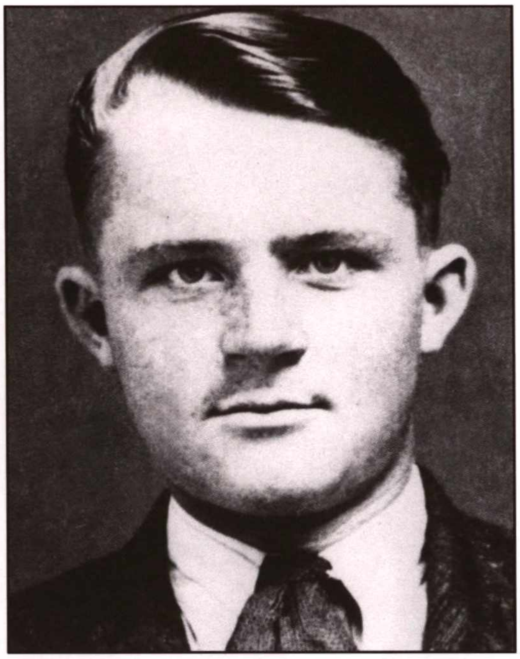

Viktoras Ulinskas

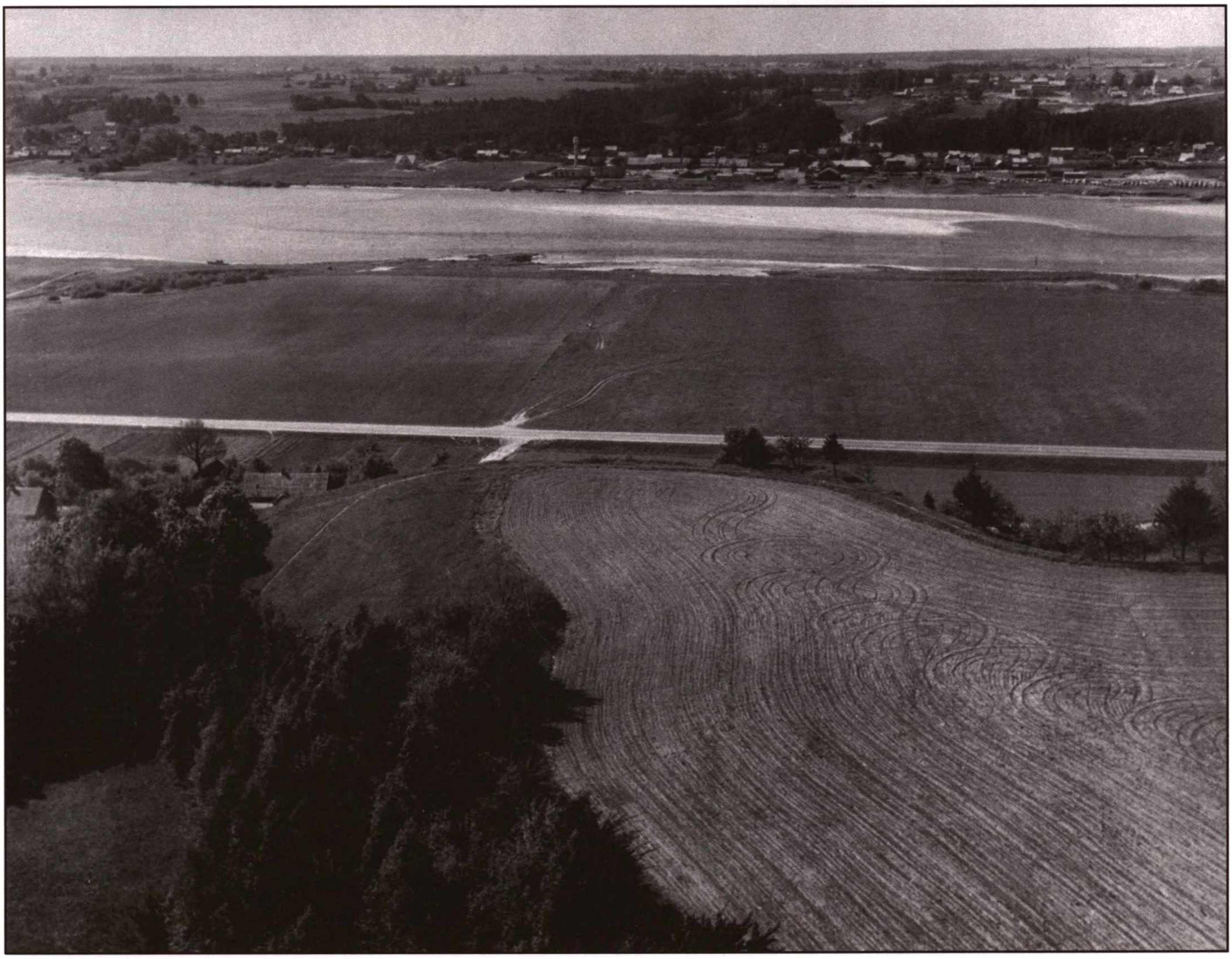

Nemunas prie Kriūkų

Antanas ALEKSA-KĘSTUTIS

Antanas Aleksa

Laisvės kovotojas Antanas Aleksa-Kęstutis gimė 1923 m. Šilvėnų k., Plokščių vlsč. Antrojo pasaulinio karo metais tarnavo sovietų armijoje ir kovojo su fašistine Vokietija. Dar negrįžęs į gimtinę šiek tiek už Antaną jaunesnis brolis Juozas (1924–1946) išėjo ginti tėvynės nuo raudonųjų okupantų. Kovojo Prano Runo vadovaujamoje Dr. V. Kudirkos rinktinėje. Buvo būrio vadas. 1946 m. sausio 6 d. Juozas Aleksa-Aras nelygioje kovoje žuvo. Jo vietoje kovoti su okupantais stojo septyniolikmetis Valentinas (1929–1950) ir perėmė žuvusio brolio Juozo slapyvardį Aras.

Demobilizuotas iš sovietinės armijos Antanas Aleksa grįžęs į tėviškę susitiko su Dr. V. Kudirkos rinktinės vadu Pranu Runu ir pramintu jaunesniųjų brolių keliu išėjo į laisvės karą. Buvo Dr. V. Kudirkos rinktinės eilinis. Žuvo 1947 m. lapkričio 11 d. Po keleto metų kovos (1950 m. rugpjūčio 12 d.) žuvo ir jo jauniausias brolis – „Vasario 16-osios“ tėvonijos vadas Valentinas Aleksa-Aras. Ir trys broliai Aleksai iš Šilvėnų k., Plokščių vlsč., savo brangiausią turtą paaukojo ant Tėvynės laisvės aukuro.

Birutė Runaitė-Šidlauskienė
Kaunas, 1999 m.

Aleksų sodybos vietą Šilvėnų k. mena tik šie medžiai

Ką dūmoja skarotos Lekėčių tarpgirio eglės?..

Salomėja SKAISGIRYTĖ-MATŪNIENĖ

Ūkininkaitė Salomėja Skaisgirytė-Matūnienė gimė 1924 m. vasario 3 d. Paiždagų k., Paežerėlių vlsč., stambaus ūkininko daugiavaikėje šeimoje. Mokėsi Eiciūnų pradžios mokykloje, kurią baigė 1935 m. Labai jauna ištekėjo už Jurbarko „Saulės" gimnazijos abituriento Algimanto Matūno. 1943 m., būdama 19 metų, pagimdė dukrą, kuriai buvo duoti Liucijos Onos vardai. 1944 m. šviesų jaunavedžių gyvenimą aptemdė antroji bolševikinė okupacija. Suimamas jaunojo tėvas mokytojas Viktoras Matūnas (apie jį „NKV", t. 3, p. 36) ir įkalinamas. Algimantas Matūnas atsiduria NKVD akiratyje ir verbuojamas, kad taptų sovietiniu agentu ir išdavinėtų savo tautiečius. Patriotiškai išauklėtas jaunas žmogus pasirenka laisvės kovotojo kelią ir išeina į rezistencinį karą. 1945 m. nėščią Salomėją Matūnienę su 1,5 metukų dukrele Liucija Ona ištremia į Komi ASSR ir įkurdina 1939 m. lenkų gyventuose barakuose, kurie tuomet jau buvo išmirę. Gyvenimo sąlygos be galo žiaurios. Žmonės mirė kiekvieną dieną. Reikėjo išgyventi, rūpintis mažamete dukrele ir dar laukti ateinančio naujagimio, todėl Salomėja dirbo sunkų miško ruošos darbą. 1945 m. gimė sūnus, kuriam buvo duotas jo tėvo, Lietuvos laisvės kovotojo, Algimanto vardas. Deja, jam išgyventi nebuvo lemta. Po keleto dienų mirė. Ir Salomėja Matūnienė vėl krauna rąstus į siaurojo geležinkelio vagonus. Ir taip ištisas dešimtmetis. Nuo 15 metų pradeda dirbti ir dukra Liucija Ona. 1958 m. Salomėja Matūnienė grįžta į Lietuvą, bet gimtinėje į jokį darbą jos nepriima. Ir laisvės kovotojo našlei vėl tenka grįžti į tremtį. Antrą kartą jau su dukra į Lietuvą grįžta 1972 m. Įsikuria Kaune. Gyvena labai kukliai ir uždarai. 1991 m. rugpjūčio 19 d. Salomėja Matūnienė, žiūrėdama televizijos laidą apie Maskvos pučistus, susijaudino, neišlaikė daug jos kentėjusi širdis ir iškeliavo amžinybėn. Palaidota Zapyškio kapinėse, netoli savo gimtųjų Zanavykų, prie Lietuvos upių tėvo Nemuno, kurio vanduo tiek daug plukdė šio krašto žmonių skausmo ašarų.

Vitalija Nenortaitė-Vitkienė
Vilnius, 2000 m. balandžio mėn.

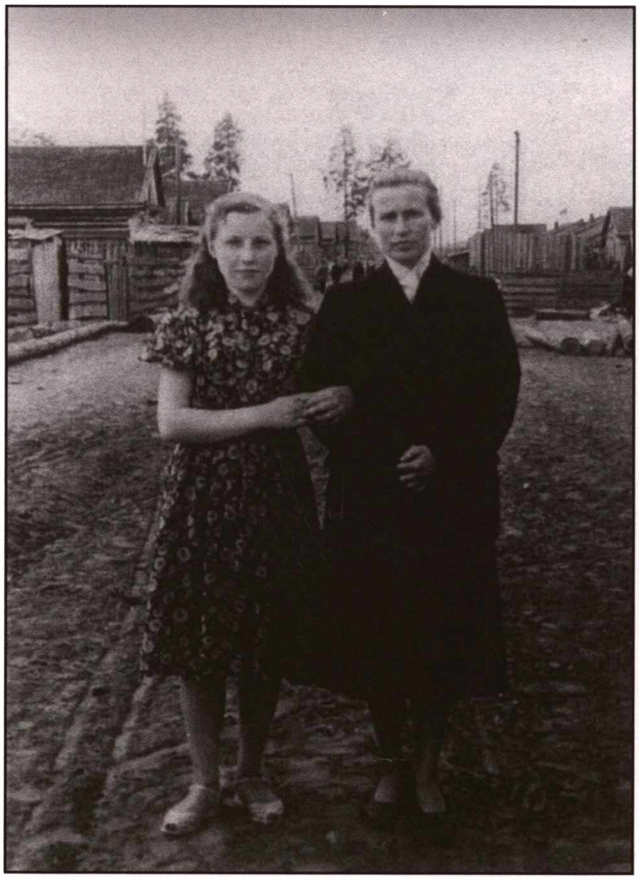

Salomėja Skaisgirytė-Matūnienė su dukra Liucija Ona tremtyje. *1957 m. nuotrauka*

MATŪNIENĖ SALOMĖJA
1924–1991

Salomėjos Matūnienės kapas Zapyškio kapinėse

Roma KAUNAITĖ

Gimiau 1924 m. kovo 2 d. Balseliškių k., Sintautų vlsč. 1936 m. baigusi Sintautų pradinę mokyklą įstojau į Šakių „Žiburio“ gimnaziją. Gimnaziją baigiau 1943 m. 1944 m. praūžusi karo audra nuo žemės paviršiaus nušlavė gimtinę. Teko glaustis Voverių k. pas gimines. 1945 m. gruodžio 1 d. pradėjau mokytojauti naujai įkurtoje Sintautų progimnazijoje, kur 1947 m. išleidau pirmąją savo auklėjamąją klasę. Kadangi iš vietinės valdžios kažkam nepatikau, tai nuo naujųjų mokslo metų Sintautus teko palikti, persikėliau dirbti į Keturnaujienos pradinę mokyklą. 1948 m. gegužės mėn. mane su mama suėmė ir ištrėmė į Sibirą. Atsidūrėme Krasnojarsko krašte. Kamerčagos geležinkelio stotyje mus išlaipino ir pradėjo pardavinėti. Mus nupirko miškininkai ir toliau vežė traktoriais, sunkvežimiais ir arkliais, kol atsidūrėme Mažajame Ungute. Čia išbuvome iki 1957 m. Reabilitavo ir tų pačių metų rugsėjo mėn. grįžome į Lietuvą. Apsistojome Kėdainių raj. Pajieslio septynmetėje mokykloje pas seserį. Čia 2 metus dirbau valytoja, o nuo 1960 m. gyventi persikėliau į Šiaulius. Kurį laiką dirbau Šiaulių I internatinės mokyklos naktine aukle, o nuo 1966 m. rugsėjo 1 d. – Šiaulių ikimokykliniuose logopediniuose vaikų namuose. Šiauliuose dar kartą įsigijau vidurinio mokslo atestatą ir neakivaizdiniu būdu 1971 m. baigiau Šiaulių pedagoginio instituto Ikimokyklinio auklėjimo pedagogikos ir psichologijos skyrių.

R. Kaunaitė
Šiauliai, 1999 m.

Roma Kaunaitė

Sintautų progimnazijos I abiturientų laida 1947 m. pavasarį su mokytojais ir klasės auklėtoja R. Kaunaite (centre)

Kun. Bronius LIUBINAS

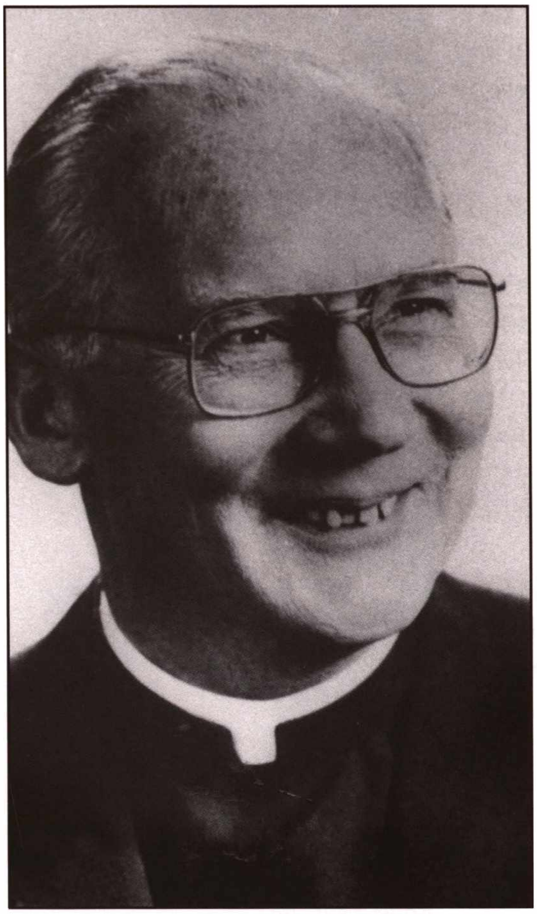

Kun. Bronius Liubinas

Kunigas Bronius Liubinas gimė 1924 m. vasario 11 d. Griškabūdyje. Mokėsi Marijampolės Marijonų gimnazijoje, studijavo Kauno, Vilkaviškio, Eichstaeto kunigų seminarijose Romoje, kur 1946 m. spalio 27 d. buvo įšventintas kunigu. Gyvendamas Romoje tęsė teologijos ir Šv. Rašto studijas, iš abiejų dalykų gaudamas licenciato laipsnius. Nuo 1950 m. gyvena Vokietijoje. Sielovados darbą dirbo Tuebingene, Dieburge. 1964 m. – lietuviškųjų darbo ir sargybų kuopų kapelionas prie JAV armijos Kaiserslauterne. 1965–1977 m. dirbo vokiečių sielovadoje Speyer vyskupijoje, tikybos mokytoju Kaiserslauterno amatų mokykloje. Nuo 1977 m. kovo 1 d. – klebonas vokiškos Šv. Trejybės ir Šv. Kryžiaus parapijoje. Čia jo rūpesčiu atnaujinta Šv. Trejybės bažnyčia. Aktyviai veikė lietuviškoje veikloje. Kurį laiką dėstė lotynų kalbą Vasario 16-osios gimnazijoje, 1962–1966 m. – jos direktorius. Rūpinosi gimnazijos rūmų statyba. Gimnazijos reikalais ir lėšų kaupimu lankėsi JAV, Kanadoje. Buvo Vokietijos lietuvių kunigų vienybės valdybos pirmininkas. Gyvendamas Romoje kelis mėnesius vadovavo Vatikano radijo lietuviškoms laidoms. Bendradarbiauja lietuviškoje spaudoje. 10 metų dirbo Vokietijos lietuvių bendruomenės krašto valdyboje, 3 metus jai pirmininkavo. Kurį laiką redagavo lietuvių bendruomenės biuletenį. 1970–1980 m. dirbo „Krivulės“ redakcijoje, nuo 1980 m. – pirmasis jos redaktorius. Gyveno Frankenthalyje.

Kunigas Bronius Liubinas mirė 1987 m. rugpjūčio mėn. Palaidotas rugpjūčio 10 d.

Kudirkos Naumiesčio bažnyčios šventoriaus vartai

Birutė PAVALKYTĖ-GRINBERGIENĖ

Gimiau 1924 m. kovo 21 d. Tvirbutų k., Paežerėlių vlsč., mokytojų šeimoje. Ten baigiau pradinius mokslus. Tėvų mokytojų Antano Pavalkio ir Gabrielės Sodaitytės-Pavalkienės namų šviesa gaubė gimtuosius namus ir kaimą. Lankydavomės ant Nemuno kranto stovinčioje Ilguvos bažnyčioje, kurioje skambėdavo Lietuvos lakštingalos Beatričės Grincevičiūtės giesmių aidai.

1933–1940 m. mokiausi Kauno „Aušros“ mergaičių gimnazijoje. Gyvenau tuometinio radiofono direktoriaus, „Vilkolakio“ teatro organizatoriaus tėvo pusbrolio Antano Sutkaus šeimoje. 1941 m. baigiau gimnaziją, o 1948 m. – Medicinos fakultetą ir įgijau gydytojo specialybę. Gydytojos darbą pradėjau Kauno aps., Lekėčių, paskui Zapyškio ambulatorijose. Iš ten buvau perkelta į Kauno II ligoninę apylinkės gydytoja.

1953 m. su šeima persikėliau į Vilnių. Dirbau tuometinėje Respublikos profesinių sąjungų taryboje draudimo gydytoja, o nuo 1958 m. – Sveikatos apsaugos ministerijos gydymo profilaktikos valdybos viršininko pavaduotoja, 1965–1983 m. – šios valdybos viršininke ir Sveikatos apsaugos ministerijos kolegijos nare.

Per visą organizacinio darbo laikotarpį nenutraukiau gydytojos praktikės veiklos: baigiau gydytojo terapeuto klinikinę ordinatūrą, 1961–1985 m. dirbau gydytoja hematologe (kraujodaros organų ligos). Gydytojos organizatorės veiklos nenutraukiau ir sulaukusi pensinio amžiaus. Po Černobylio avarijos teko steigti Černobylio medicinos centrą ir dirbti šio centro vadove, iki šiol dirbu Sveikatos apsaugos ministerijoje gydytoja konsultante. Mano vadovaujama gydymo profilaktikos valdyba padėjo pagrindus specializuotos medicinos pagalbos plėtojimui Lietuvoje. Įvairiais sveikatos klausimais esu paskelbusi 127 darbus ir pranešimus. Mokslo laipsnio neturiu.

Moksleivės amžiuje įsijungiau į sporto judėjimą: pamėgau krepšinį – 1945–1950 m. buvau Lietuvos krepšinio rinktinės dalyvė. 1972–1983 m. buvau Respublikos sporto medicinos federacijos pirmininkė, teko padėti pagrindus sportuojančių žmonių sveikatos priežiūrai.

Jau atgimusioje Lietuvoje 1994 m. moterys medikės susibūrė į Lietuvos moterų medikų asociaciją, iki dabar esu išrinkta šios asociacijos prezidente.

Birutė Grinbergienė
1996 m. lapkričio 30 d.

Birutė Grinbergienė

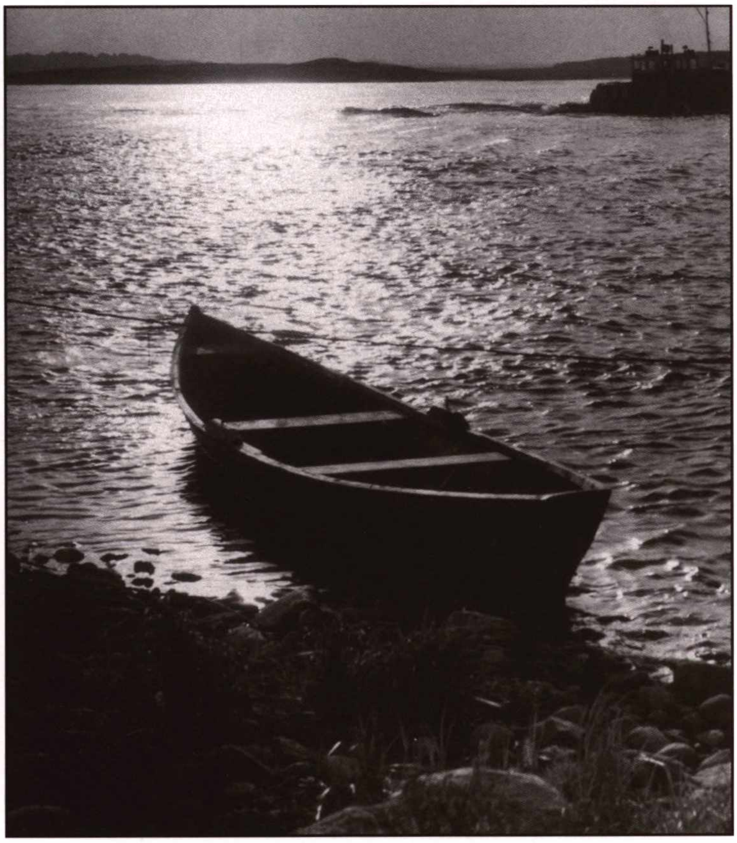

Nemunas, Nemunėlis...

Kun. Valentinas KAMAITIS

Kun. Valentinas Kamaitis 1948 m. Vokietijoje

Kunigas Valentinas Kamaitis gimė 1924 m. balandžio 15 d. Skardupių k., Sintautų vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, o brandos atestatą gavo Oldenburge, lietuvių pabėgėlių gimnazijoje. 1946 m. pradėjo studijuoti Eichstaeto kunigų seminarijoje, kur baigė filosofijos kursą. 1949–1953 m. teologijos studijas tęsė Airijoje, Šv. Patriko kolegijoje. 1953 m. birželio 21 d. gavo kunigo šventimus ir pastoracinį darbą pradėjo dirbti Šiaurės vakarų Anglijoje tarp čia susitelkusių lietuvių. Dirbo ir anglų parapijoje *St. Chads*. 1979 m. Saldorfo vyskupas Thomas Holland kunigui Valentinui Kamaičiui suteikė garbės kanauninko vardą.

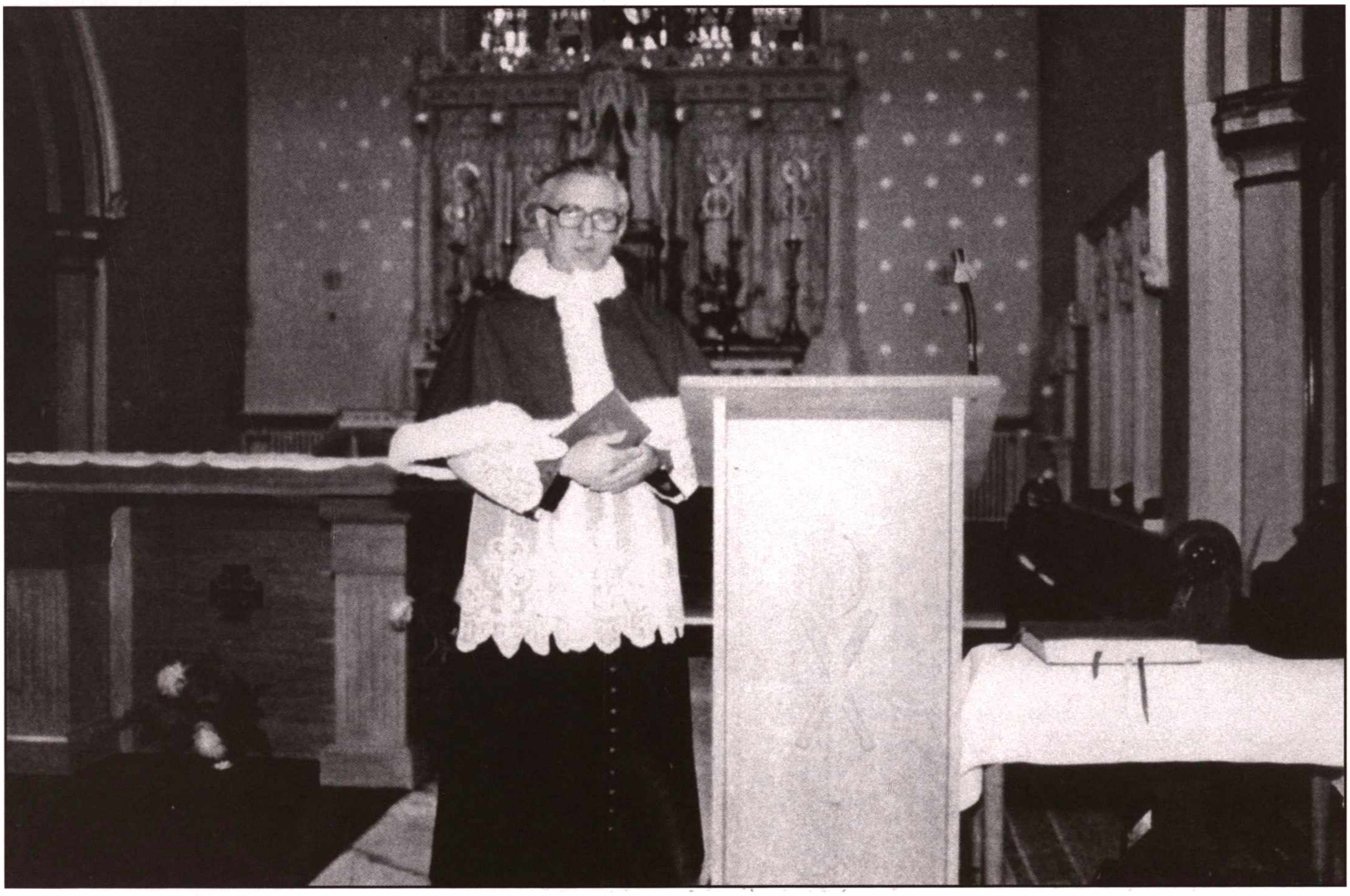

Kun. mons. Valentinas Kamaitis Mančesteryje bažnyčioje sako pamokslą

Kajetonas Medardas KULIKAUSKAS

Kajetonas Medardas Kulikauskas gimė 1924 m. balandžio 11 d. Gelgaudiškyje. Baigęs Gelgaudiškio pradinėje mokykloje šešis skyrius toliau mokslą tęsė Jurbarko gimnazijoje. Besimokant gimnazijoje šalį okupavo vokiečiai. Tuo metu jis įsitraukė į kovą prieš vokiečių okupantus. Į pasipriešinimo judėjimą jį įtraukė Jurbarko gimnazijos mokytojas Petras Paulaitis.

Medardas buvo mokytojo dešinioji ranka. Gimnazijos palėpėje spausdino atsišaukimus, kuriuos platino aplinkiniuose rajonuose. Kai iškilo grėsmė saugumui, mobili spausdinimo įranga buvo nešiojama iš vienos vietos į kitą. Viena iš jų – Kalnėnuose, šalia Jurbarko, pas ūkininką Kaminską. Iš ten spausdinti lapeliai pasiekdavo skaitytojus. Baigęs gimnaziją, 1944 m. vienerius metus mokytojavo Vytėnuose, Jurbarko vlsč., saleziečių vienuolyne. Po metų, 1945 m., išvyko į Kauną, studijavo Kūno kultūros institute. Besimokydamas Kaune jis nenutraukė ryšių su buvusiais kovos draugais, jie tęsė pogrindinę kovą su naujais, dabar rusų okupantais. Saugumas lipo ant kulnų, todėl pasilikti Kaune buvo nesaugu ir jis išvyko į Vilnių. Įstojo į Vilniaus universitetą, ten studijavo politinę ekonomiką. Buvo sekamas ir 1948 m. pavasarį areštuotas. Kalėjo Lukiškėse ir Klaipėdos kalėjime. Karinio tribunolo nuteistas kalėti 25 metus. Išvežė į Komi ATSR, Intos lagerius. Atvežus į lagerį 1949 m. ilgai gulėjo ligoninėje, nes dėl nepakeliamų sąlygų Lietuvos kalėjimuose pašlijo sveikata. Tik per stebuklą liko gyvas. Teko dirbti anglių šachtose prie miško ruošimo darbų. Po Stalino mirties, 1955 m. birželio mėn., jam buvo sumažinta bausmė ir palikta 10 metų lagerio. Gavo leidimą dirbti medžio apdirbimo bare laisvojoje zonoje. 1956 m. sukūrė šeimą su bendro likimo drauge Genovaite Sakalauskaite iš Luponių k., Šiaulių raj. 1958 m. žiemą gimė dukra. 1958 m. rugsėjo mėn. grįžo į Lietuvą, į gimtąjį Gelgaudiškį. Čia dirbo įvairius darbus: ekspeditoriumi Gelgaudiškio MTS, ūkvedžiu Gelgaudiškio vidurinėje mokykloje, Gelgaudiškio ligoninėje. Sugrįžus iš lagerio saugumas jo nepaliko ramybėje, kelis kartus buvo iškviestas į Vilnių apklausai.

Prasidėjus Atgimimui į judėjimą neįsijungė, nes buvo silpnos sveikatos. Buvo Gelgaudiškio kalinių ir tremtinių sąjungos narys.

Kajetonas Medardas Kulikauskas mirė 2008 m. rugsėjo 21 d. Palaidotas Gelgaudiškio kapinėse.

Jis mylėjo savo kraštą, buvo jos patriotas, vienintelis jo noras buvo, kad Lietuva būtų laisva.

Genovaitė Kulikauskienė
Gelgaudiškis, 2009 m. balandžio 2 d.

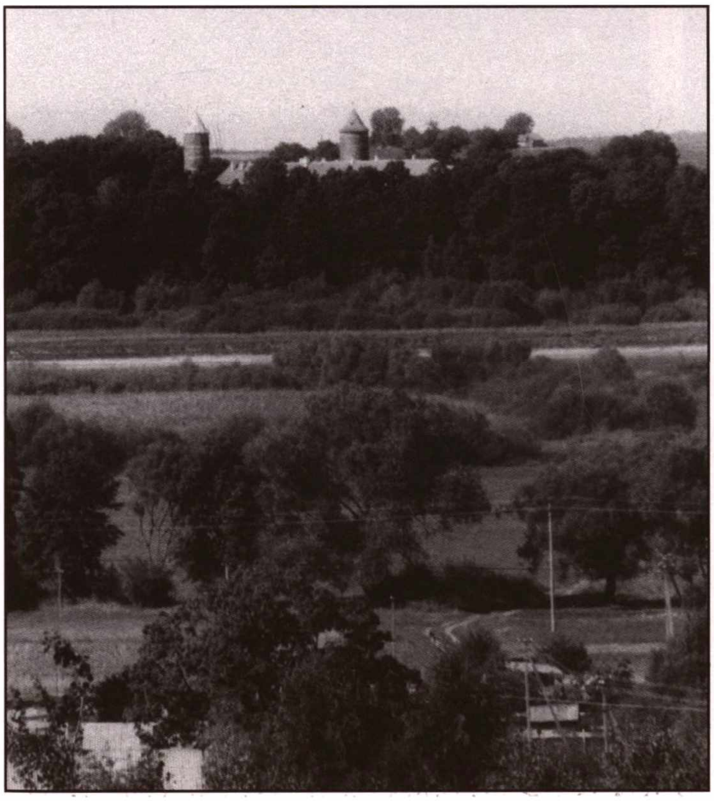

Gelgaudiškio apylinkės. Už Nemuno – Gelgaudų (Panemunės) pilis.

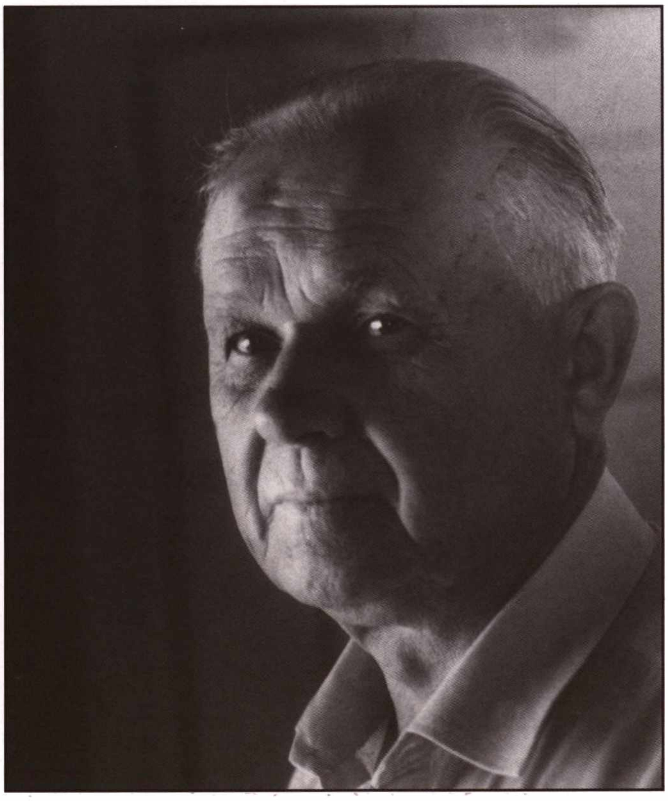

K. M. Kulikauskas

Kun. Benediktas ČESNAVIČIUS

Kunigas Benediktas Česnavičius gimė 1924 m. Jurbarke zanavyko amatininko Antano Česnavičiaus ir Marijos Matulevičiūtės-Česnavičienės šeimoje. Vaikystė prabėgo Kriūkuose. Mokėsi Kaune. 1948 m. baigė Tarpdiecezinę Kauno kunigų seminariją. Dirbo Kauno arkivyskupijos kurijoje. Buvo geras pamokslininkas, dalyvaudavo įvairių parapijų reguliacijose. Vėliau buvo paskirtas į Šančių Švč. Jėzaus Širdies parapiją.

1950 m. birželio 1 d. motociklu išvyko į draugo laidotuves. Tos pačios dienos pavakaryje plento Kaunas–Babtai kelkraštyje žmonės rado sunkiai sužeistą jauną vyrą. Tai ir buvo kunigas Benediktas Česnavičius. Šalia sužeistojo gulėjo sudaužytas motociklas. Sunkvežimis, partrenkęs motociklininką, nušvilpė net nestabtelėjęs. Sužeistąjį nuvežė į Raudonojo Kryžiaus ligoninę. 1950 m. birželio 2 d. ankstyvą rytą kunigas Benediktas Česnavičius mirė. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

Kun. Benediktas Česnavičius

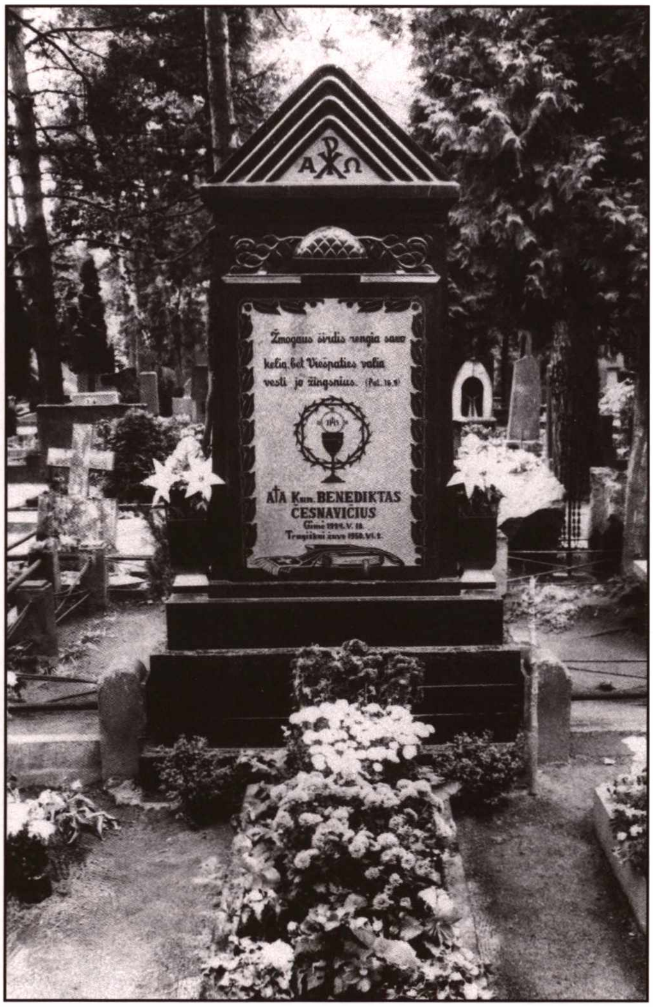
AΩ
Žmogaus širdis rengia savo
kelią, bet Viešpaties valia
vesti jo žingsnius. (Pat. 16.9)
IHS
A†A Kun. BENEDIKTAS
ČESNAVIČIUS
Gimė 1924.V.18.
Tragiškai žuvo 1950.VI.2.

Kun. Benedikto Česnavičiaus kapas Petrašiūnų kapinėse

Pijus AMBROZAITIS

Gimiau 1924 m. gegužės 10 d. Laukiniškės k. (kurį kažkodėl vadino Byžantais), Jankų vlsč. Mamai labai nepatiko būti sakuotnugare ir „Byžantai“ buvo parduoti. Pirkome Vilkeliškių k., Sintautų vlsč. Mokiausi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, kur 1933 m. draugininkas Balys Laukaitis užrišo man geltoną skauto kaklaraištį. Svajojau tapti Lietuvos kariuomenės karininku, panašiu į savo dėdę, mamos brolį, generolą Joną Juodišių (apie jį „NKV“, t. 2, p. 168). Gaila, šias svajones sužlugdė 1940 m. bolševikinė okupacija. 1944 m. savanoriu stojau į Vietinę rinktinę ir tapau Karo mokyklos Marijampolėje kariūnu. Bet tai truko neilgai. 1944 m. vasarą bandžiau trauktis į Vakarus. Nepavyko. Vėl tėviškėje. Susipažinau su Šakių ligoninės Zypliuose jauna gydytoja Mažudyte, vėliau tapusia mano gyvenimo drauge. Iš jos gaudavau medikamentus, kuriuos parduodavau Zanavykų girių partizanams, kurių tarpe buvo ir mano klasės draugų. Platinau pogrindžio spaudą, parašiau keletą eilėraščių. Pradėjau studijuoti Žemės ūkio akademijos Hidromelioracijos fakultete. Kai čia pasidarė „karšta“, priglaudė Vilniaus pedagoginis institutas. Pedagoginį darbą pradėjau Rokiškyje, paskui Klaipėdos IX vidurinėje mokykloje, Jaunųjų technikų stotyje. Vadovavau „Trinyčių“ klubo dramos grupei, su turistais keliavau po Lietuvą, diegdamas jiems skautų idėjas. Prasidėjus Atgimimui pradėjau vadovauti Lietuvos skautams, tapau Klaipėdos miesto savivaldybės deputatu.

Pijus Ambrozaitis mirė 1997 m. liepos 21 d. Klaipėdoje.

Pijus Ambrozaitis
Klaipėda, 1993 m. balandžio 26 d.

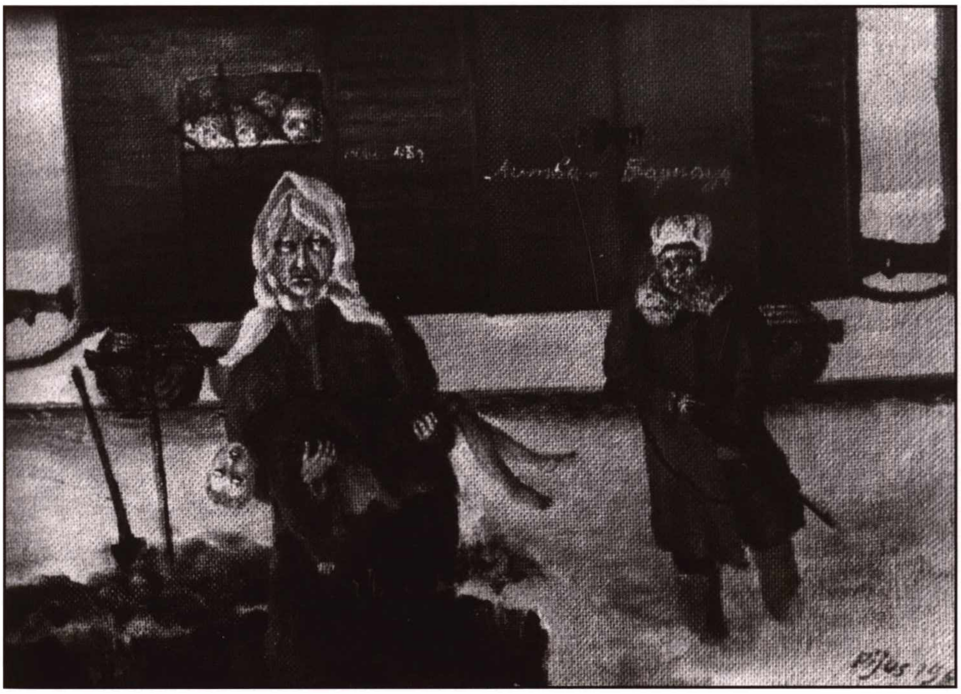

Pijus Ambrozaitis „Tremtis“ (aliejus, kartonas)

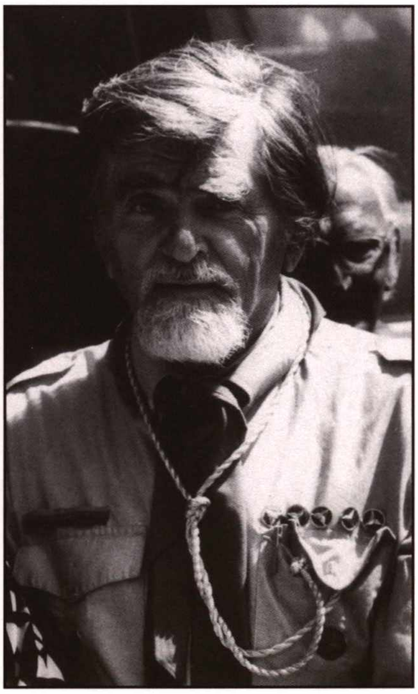

Pijus Ambrozaitis

Danutė PALTANAVIČIŪTĖ-SYRKAŠEVIENĖ

Gimiau 1924 m. liepos 20 d. Višakio Rūdoje, Jankų vlsč., Marijos Švilpaitės-Paltanavičienės ir mokytojo Jurgio Paltanavičiaus šeimoje. Buvau vienturtė. Lankiau Višakio Rūdos pradinę mokyklą ir Veiverių progimnaziją. Besimokydama Veiveriuose ir Kauno gimnazijoje aktyviai dalyvavau visuomeninėje veikloje. 1941 m. tapau abituriente ir svajojau pratęsti savo tėvuko Jurgio pedagoginio darbo tradicijas. Deja, tai padaryti man nepavyko. 1941 m. birželio 14 d. mūsų šeima buvo suimta ir ištremta į Sibirą. Mauručių geležinkelio stotyje nuo mūsų atskyrė tėvelį ir jį nugabeno į Rešiotų lagerį, kuriame 1942 m. sausio 28 d. jis mirė badu. Mane su mama ištrėmė į Altajaus kraštą ir apgyvendino Kužurloje (Jaboganas, Ust Kano raj.). Čia 1941 m. rugpjūčio 17 d. žiūrėdama į dangų savo užrašų knygelėje piešiau pirmąją mūsų tremties vietą ir verkdama klausiau: „Kur Tu, manoji Lietuva?“ Tremtyje dirbau. Sukūriau šeimą. Gimė du sūnūs. Vyriausiajam pagal mūsų šeimos tradicijas buvo duotas Jurgio, o jauniausiajam – Rimgaudo vardai. Iš tremties buvome paleisti 1958 m., o į Lietuvą grįžome 1966 m. Apsigyvenome Vilkijoje. Dirbau ir kiekvieną dieną per Nemuną žvelgdavau į savąją Zanavykiją. Dabar gyvenu Kaune, arčiau savo vaikų. Lankau Višakio Rūdos ir Nemirų kapines, kur palaidoti mūsų giminės nariai, išskyrus mano tėvelis, kurio kapo vieta nežinoma.

Danutė Paltanavičiūtė-Syrkaševienė
Kaunas, 2000 m. birželio 5 d.

Danutė Paltanavičiūtė-Syrkaševienė.
1978 m. nuotrauka

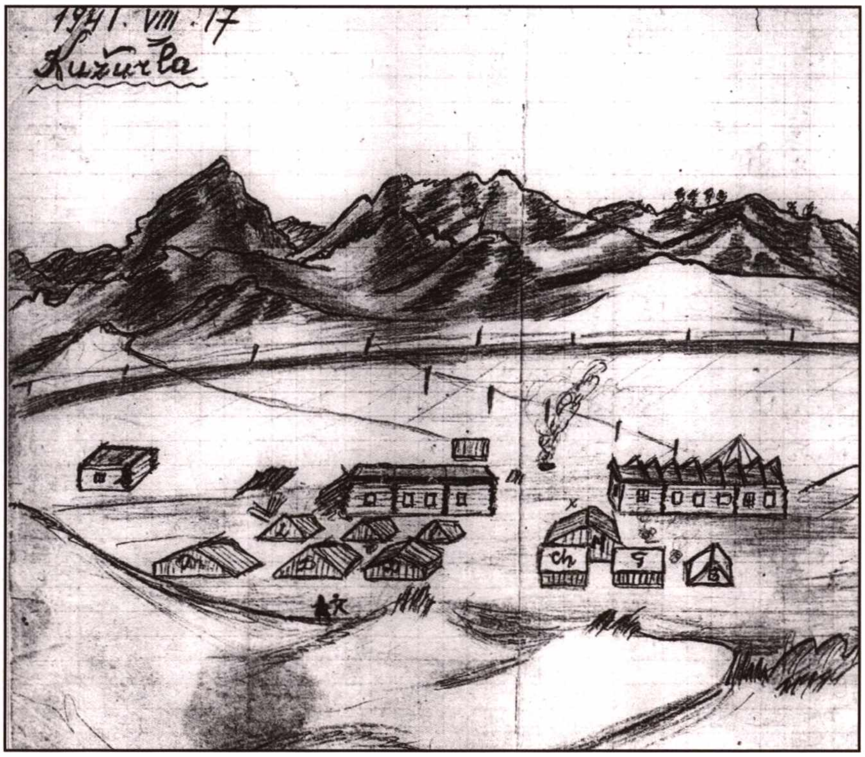

Danutės Paltanavičiūtės piešinys „1941. VIII. 17 Kužurla – mūsų tremties pirmoji vieta“

Juozas VAŠKEVIČIUS

Inžinierius architektas Juozas Vaškevičius gimė 1924 m. liepos 27 d. Griškabūdyje. 1952 m. baigė Kauno politechnikos institutą. 1952–1961 m. – Vilniaus Vykdomojo komiteto statybos ir architektūros skyriaus architektas. Nuo 1961 m. – Miestų statybos projektavimo instituto architektas. 1966–1970 m. – Lietuvos architektų sąjungos valdybos pirmininkas. Sudarė Švenčionių (1965), Molėtų (1966), su kitais: Vilniaus (1967, 1981), Palangos (1972, 1987), Klaipėdos (1977) gen. planus. Su kitais parengė taip vadinamos Didžiosios Palangos gyvenviečių: Vanagupės (1967), Šventosios (1973), Būtingės (1983), Palangos centro (1980) ir Rąžės gyvenamojo rajono (1985) detalaus planavimo projektus. Pagal Juozo Vaškevičiaus projektus pastatyta gyvenamųjų namų Vilniuje ir Utenoje. Sukūrė skulptūrinių paminklų architektūrines dalis. Parašė straipsnių apie urbanistiką, architektus, architektūros paminklus. Už miestų gen. planų ir rajonų detalaus planavimo projektus 1986 m. paskirta valstybinė premija. Atkūrus Nepriklausomybę 1990 m. Juozas Vaškevičius antrą kartą išrenkamas Lietuvos architektų sąjungos pirmininku.

Juozas Vaškevičius mirė 1993 m. vasario 27 d.

Šis Vilniaus rajonas suprojektuotas architekto Juozo Vaškevičiaus

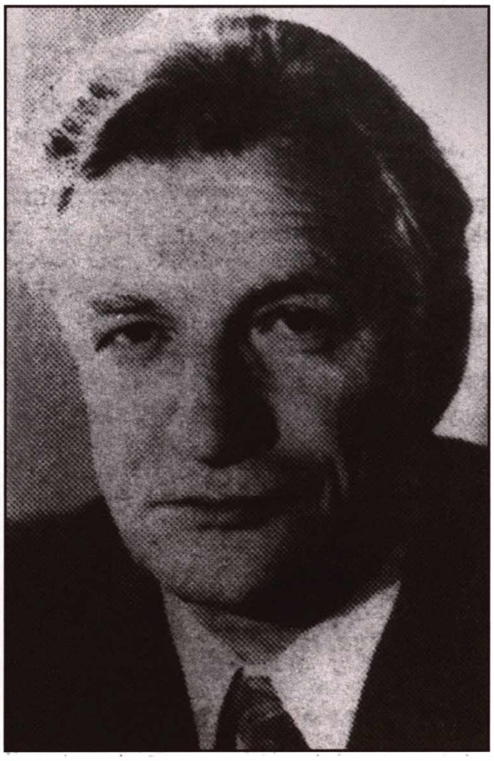

Juozas Vaškevičius

Elena SPURGAITĖ

Rašytoja Elena Spurgaitė gimė 1924 m. rugpjūčio 18 d. Šunkariuose, Slavikų vlsč. Iš šios sodybos į gyvenimą jau buvo išėjusios tokios Zanavykų krašto garsenybės kaip dr. Vinco Kudirkos bendražygis knygnešys Jonas Povilaitis (apie jį „NKV“, t. 1, p. 81) – Elenos tėvukas; rašytojos dėdė kunigas Andrius Povilaitis (apie jį „NKV“, t. 2, p. 11); gydytojas Jonas Povilaitis (apie jį „NKV“, t. 2, p. 220); Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvis, Vyčio Kryžiaus ordininkas, vertėjas ir literatas Pranas Povilaitis (apie jį „NKV“, t. 3, p. 154). Elena medicinos mokslus studijavo Kauno medicinos institute, gyveno ir dirbo stomatologe Kazlų Rūdoje. Laisvalaikiu nuo tiesioginio darbo kūrė vaikams. Jos prozos kūriniuose kalbama apie pagalbą kovojantiems su blogio jėgomis („Kiaunės dvaro nebėra“, 1958), apie draugiškumą ir meilę silpniesiems („Žaliapūkė“, „Ligonėliai“, abi 1959), jaunuosius skaitytojus supažindina su gamta ir gyvūnija („Jūreivis Baltrukas“, 1969). Dalis Elenos Spurgaitės kūrinių dar yra nespausdintų: „Jūreivio Baltruko“ tęsinys, 2 pasakėlės: „Skruzdėliukas“ ir „Uolinukai“, poemėlė „Jonelis ir Onelė“, legenda „Florijonas“. Pastarasis rankraštis dėl jame esančių religinių elementų daugybę metų gulėjo giliai stalčiuje.

Elena Spurgaitė mirė 1971 m. balandžio 2 d. Jūrėje (Marijampolės raj.). Palaidota Kauno Petrašiūnų kapinėse greta savo dėdės Prano Povilaičio.

Elena Spurgaitė

E. SPURGAIT
Žaliapūk
E. Spurgaitė
Kiaunės dvaro nebėra
E. Spurgaitė
LIGONĖLIAI
ELENA SPURGAITĖ
JŪREIVIS BALTRUKAS

Elenos Spurgaitės išleistų knygelių vaikams viršelių faksimilės

Stasys LOZORAITIS

Diplomatas, politinis veikėjas Stasys Lozoraitis gimė 1924 m. rugpjūčio 2 d. Berlyne, tačiau jo šaknys Zanavykuose, Baltrušiuose, kur gimė jo senelis Motiejus Lozoraitis (apie jį „NKV“, t. 1, p. 147). 1935–1939 m. mokėsi Kauno M. Pečkauskaitės gimnazijoje, o vasaras leido prie Nemuno, Kretkampyje (Lekėčių vlsč.), grybaudamas ir žvejodamas. 1943 m. baigė vokiečių gimnaziją Romoje ir pradėjo dirbti Lietuvos pasiuntinybėje prie Šv. Sosto. 1944–1948 m. lankė Romos universitetą, studijavo teisę. Dalyvavo Italijos lietuvių veikloje. Nuo 1944 m. – Centrinio lietuvių komiteto narys, o 1946 m. ir 1950 m. – pirmininkas. 1950–1952 m. – Italijos lietuvių bendruomenės organizacinio komiteto pirmininkas. Nuo 1950 m. – Tarptautinės tremtinių intelektualų sąjungos valdybos narys. Nuo 1983 m. – Lietuvos pasiuntinybės JAV patarėjas, nuo 1987 m. – reikalų patikėtinis ir Lietuvos pasiuntinys. Aktyviai kėlė Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo klausimą, dalyvavo įvairiose konferencijose, bendradarbiavo spaudoje „Europos lietuvis“, „Santarvė“ ir italų periodikoje. 1946–1948 m. dirbo laikraščio „Lietuvių balsas“ redakcijoje. 1990 m. St. Lozoraičiui suteikiamas ypatingojo pasiuntinio rangas. Jis aktyviai dalyvauja atkuriant ir įtvirtinant Lietuvos Nepriklausomybę: teikia informaciją ir siūlymus sąjūdžiui bei Lietuvos Respublikos vadovybei; siunčia instrukcijas Lietuvos diplomatinės tarnybos pareigūnams; stiprina Lietuvos gyventojų ir išeivijos ryšius. 1991 m. spalio mėn. tampa Lietuvos Respublikos nepaprastuoju ir įgaliotuoju ambasadoriumi JAV. 1993 m. kandidatuoja į LR Prezidento postą ir tampa žmonių Vilties prezidentu. 1993–1994 m. – nepaprastasis ir įgaliotasis Lietuvos ambasadorius Italijoje.

St. Lozoraitis mirė 1994 m. birželio 13 d. Vašingtone. Palaidotas Putname, JAV. 1999 m. perlaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse. Kaune St. Lozoraičiui pastatytas paminklas (skulptorius J. Šilvinskas, architektai: A. Mikėnas, B. Poniškaitienė, J. Poniškaitis), sukurtas filmas „Vilties ir Garbės prezidentas“ (filmo režisierius ir scenarijaus autorius V. V. Landsbergis). Po mirties 1999 m. apdovanotas Vyčio Kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinu. 2000 m. buvusiose Ministrų kabineto rūmuose Kaune įrengtas abiejų St. Lozoraičių muziejus.

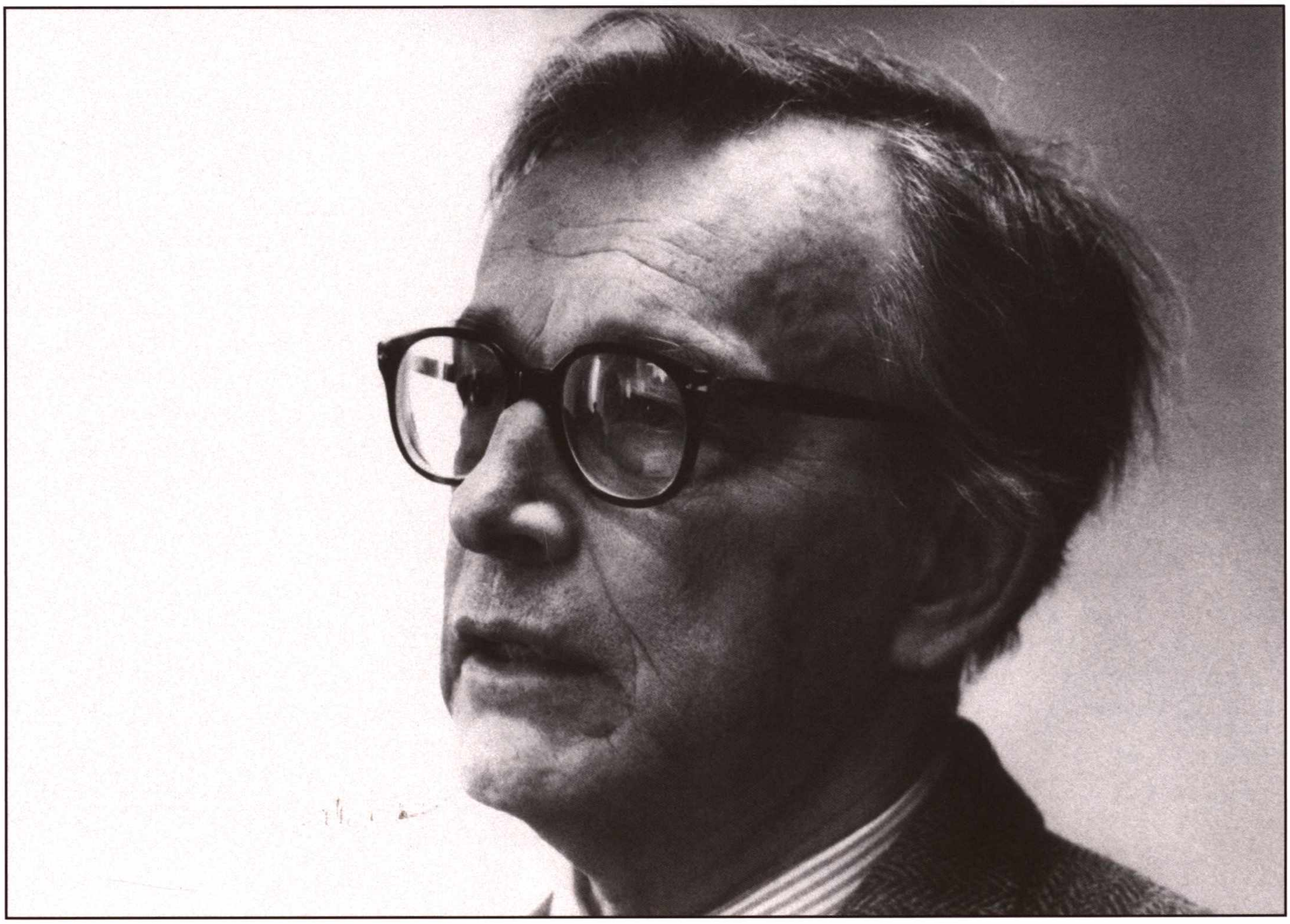

Stasys Lozoraitis

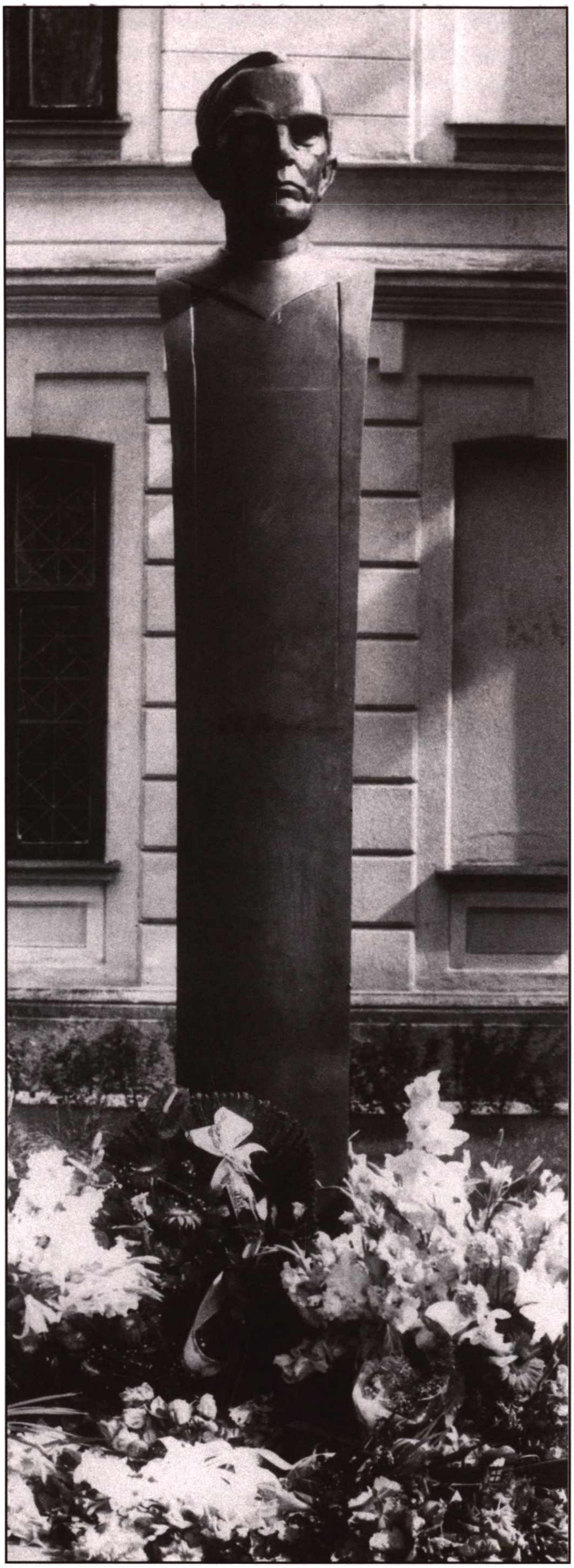

Stasio Lozoraičio atminimo įamžinimas Kaune, Donelaičio gatvėje

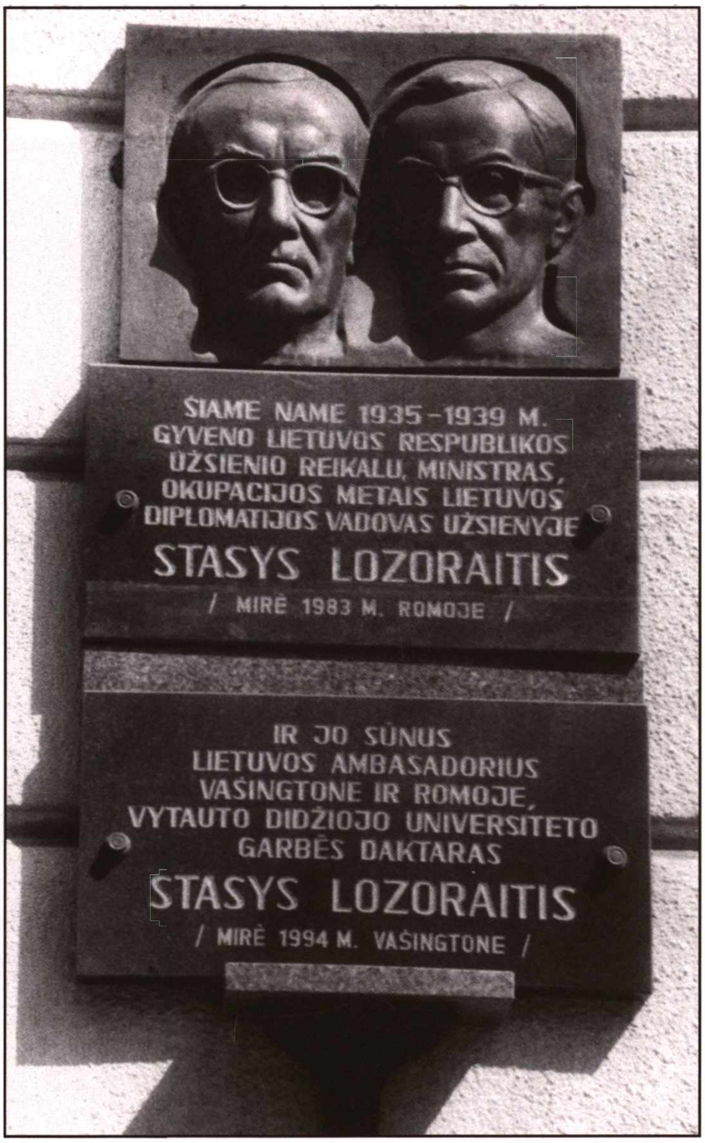
ŠIAME NAME 1935–1939 M.
GYVENO LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽSIENIO REIKALŲ MINISTRAS,
OKUPACIJOS METAIS LIETUVOS
DIPLOMATIJOS VADOVAS UŽSIENYJE
STASYS LOZORAITIS
/ MIRĖ 1983 M. ROMOJE /
IR JO SŪNUS
LIETUVOS AMBASADORIUS
VAŠINGTONE IR ROMOJE,
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO
GARBĖS DAKTARAS
STASYS LOZORAITIS
/ MIRĖ 1994 M. VAŠINGTONE /

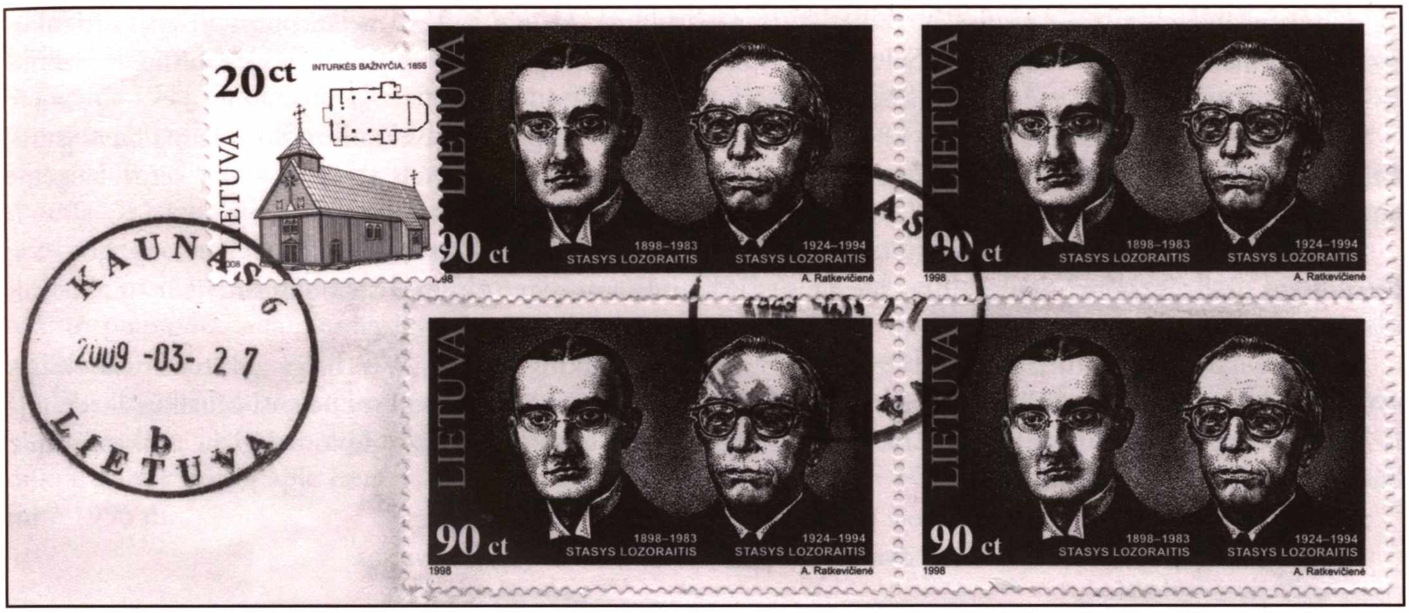
20ct
INTURKĖS BAŽNYČIA. 1855
LIETUVA
KAUNAS 6
2009 -03- 27
b
LIETUVA
LIETUVA
90 ct
1898–1983
STASYS LOZORAITIS
1924–1994
STASYS LOZORAITIS
1998
A. Ratkevičienė

AB „Lietuvos paštas“ 1998 m. išleido pašto ženklą diplomato Stasio Lozoraičio (1898–1983) ir jo sūnaus Lietuvos vilties prezidento, ambasadoriaus Stasio Lozoraičio (1924–1994) atminimui

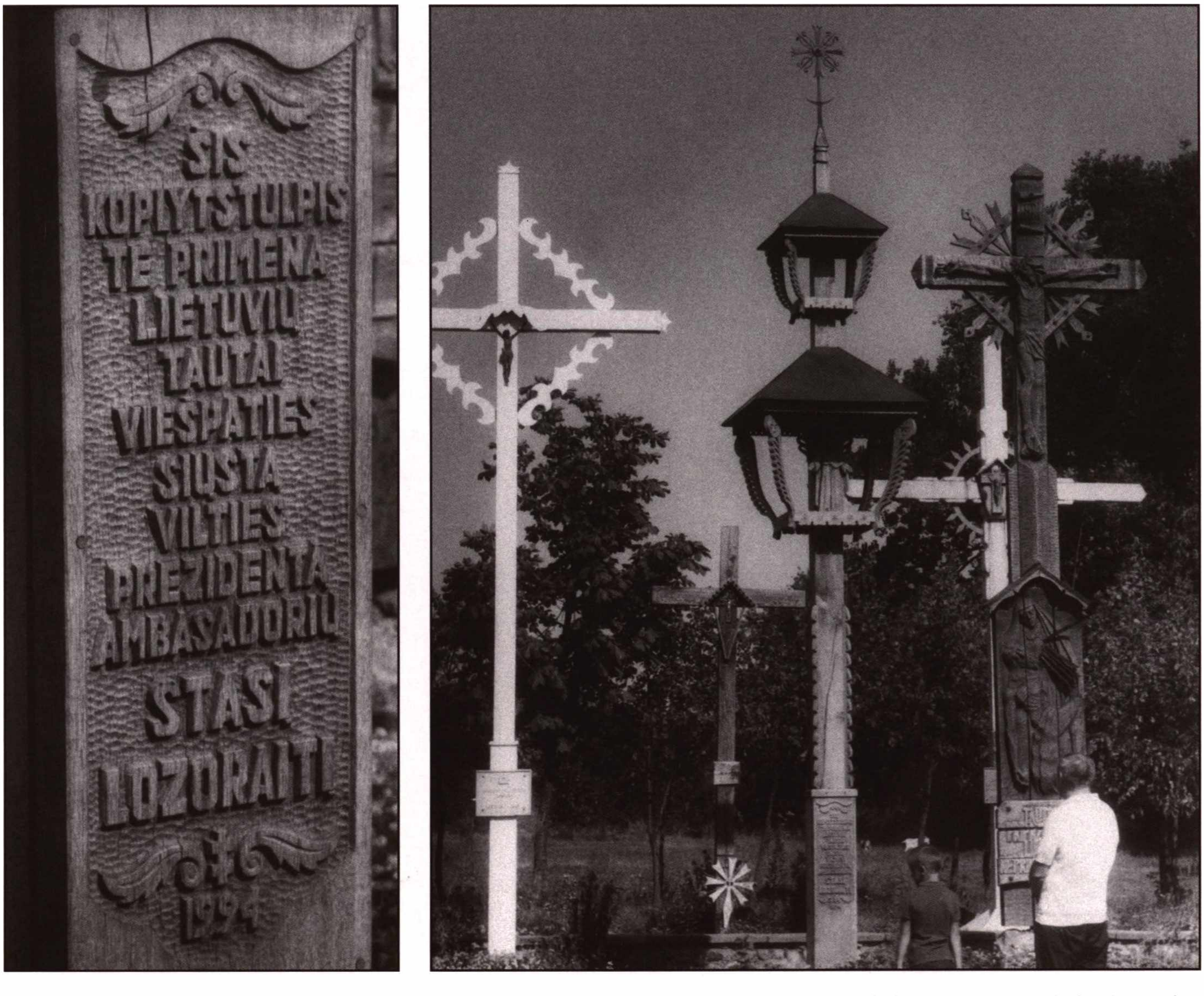
ŠIS
KOPLYTSTULPIS
TE PRIMENA
LIETUVIŲ
TAUTAI
VIEŠPATIES
SIŲSTĄ
VILTIES
PREZIDENTĄ
AMBASADORIŲ
STASĮ
LOZORAITĮ
1994

Koplytstulpis, skirtas Stasio Lozoraičio (jaunesniojo) atminimui Kaune. Kryžiaus autorius – tautodailininkas Pranas Peleckis (zanavykas iš Lekėčių).

Vincenta Joana ŠIUPIENIŪTĖ-BUKOTIENĖ

Gimiau 1924 m. rugsėjo 15 d., kai rudenėjančiuose laukuose klajojo rudens melancholija. Ji apėjusi laukus pasibeldė į mano širdį ir joje pasiliko. Salveigiškos nostalgijos dienų paveiksluose ir vėlei iškyla toli už horizonto išėjęs spalis ir negrąžinama rudens rytų liūdnoji šviesa...

Mano gimtinė buvo gražioje Zanavykijoje ant lakštingalų apdainuotos Novos kranto. Mūsų šeima buvo gausi. Šeimoje buvo ugdomas aukštos moralės supratimas, skiepijama mokslo vertė. Iš septynių vaikų keturi baigėme aukštuosius mokslus.

O paskui po kelerių metų kaimo stotelėje laukiau autobuso, o į pakelės smėlį smulkios ašaros byrėjo... Sudiev, ramus namučių uoste. Sudiev, ir tu, šviesiausias ir liūdniausias mano jausme, išnešiotas širdyje ir smulkiomis ašaromis pabiręs į pakelės smėlį.

Sukasi laiko ratas. Sukūriau šeimą. Užaugo trys vaikai: dvi dukros ir sūnus. Visi baigė aukštuosius mokslus: vyresnioji dukra – vokiečių kalbą, gyvena ir dirba pagal specialybę Čekijoje; antroji yra baigusi Muzikos akademiją ir Kauno technologijos universitetą; sūnus – teisės mokslus. Aš aukštojo mokslo diplomą įgijau neakivaizdiniu būdu bedirbdama mokykloje.

Pirmosios mano publikacijos spaudoje pasirodė 1969 m.

Tamsėja saulėlydžio laukai, o nesoti dvasia vis ieško ir ieško prarastų dienų šviesos.

Vincenta Joana Bukotienė
Marijampolė, 2002 m. birželio 1 d.

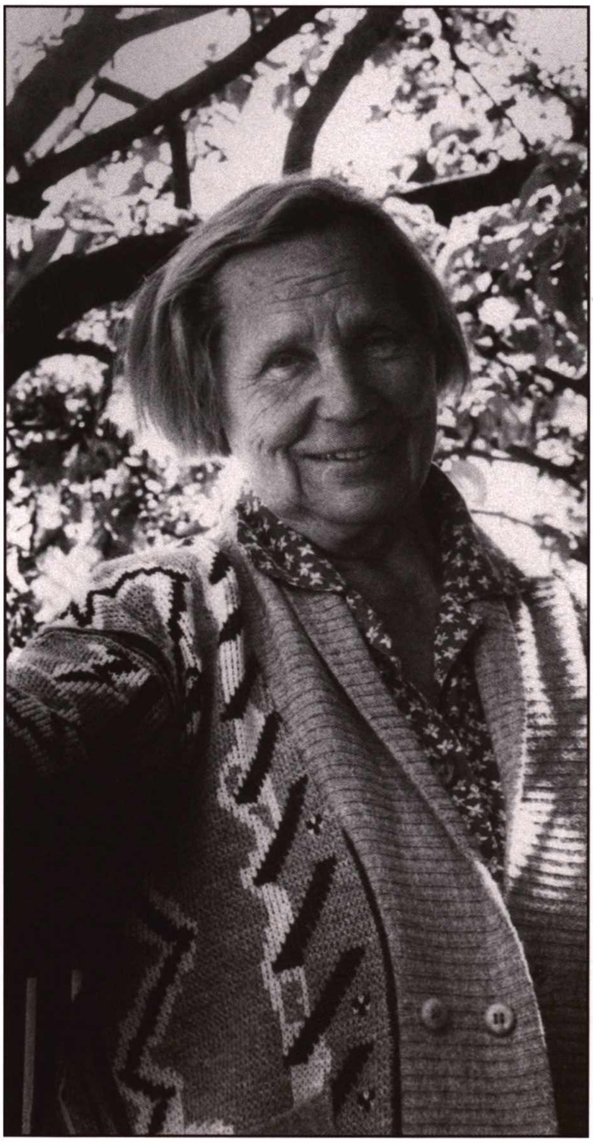

Vincenta Joana Bukotienė. *2002 m. nuotrauka*

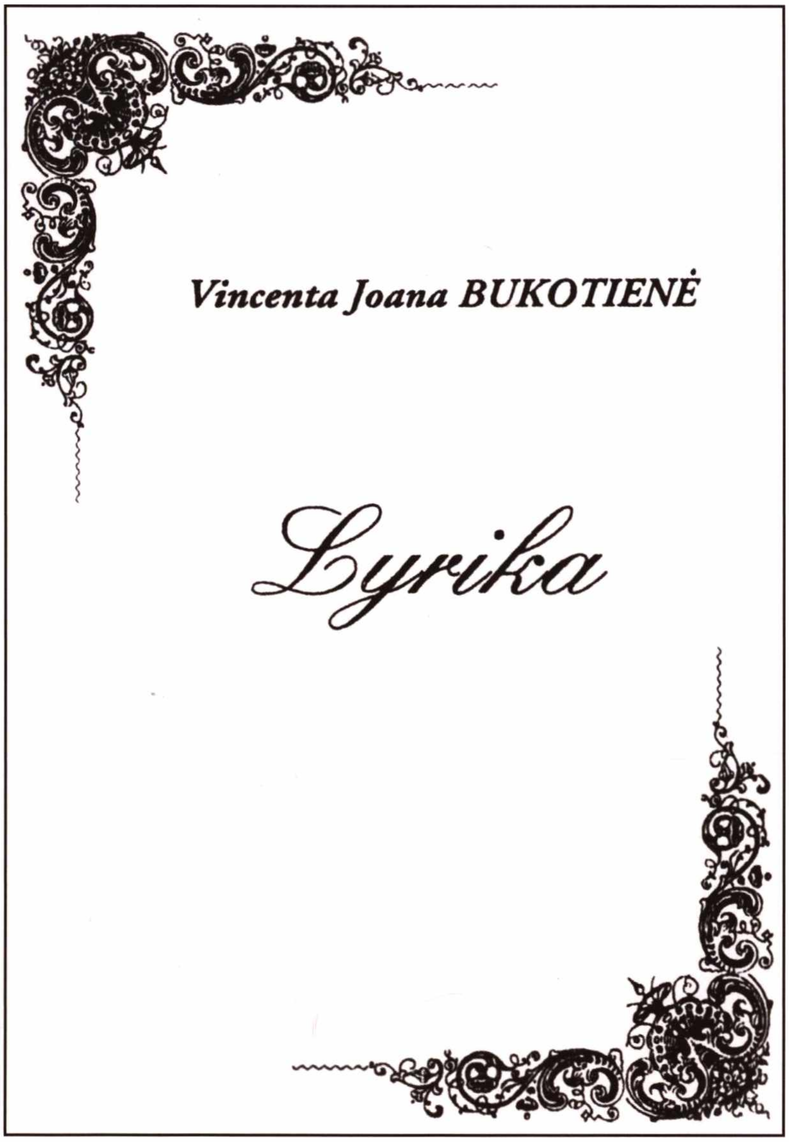

Vincenta Joana BUKOTIENĖ

Lyrika

Vincentos Joanos Bukotienės knygos „Lyrika“ viršelio faksimilė

Romualdas STAUGAITIS

Romualdas Staugaitis gimė 1924 m. rugsėjo 18 d. Kaišiadoryse zanavyko, kilusio iš Žvirgždaičių vlsč., šeimoje. Mokėsi Karčrūdės, Griškabūdžio, Alytaus mokyklose ir Vilniaus lietuvių gimnazijoje. Romualdo tėvelis Justinas Staugaitis 1941 m. birželio 15 d. buvo suimtas ir dingo be žinios, o mama Emilija Staugaitienė su trimis sūnumis ištremta į Altajaus kraštą. Bet tai buvo tik kančių pradžia. 1942 m., kai pasodintos bulvės dar nesiruošė žydėti, Staugaičius vėl trėmė. Šį kartą tremties vieta – negyvenamoji Trofimovsko sala Lenos deltoje. Čia Romualdas su suomiais ir jakutais žvejojo, važinėjo su šunimis, gabeno paštą ir kitus krovinius. 1954 m. su žmona Aldona gyventi persikėlė į pietinę Jakutijos dalį. Gyveno Vityne ir Lenske. Dirbo vairuotoju. 1959 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Jurbarke pas žmonos gimines. Dirbdamas vairuotoju ir mechaniku, vakarais mokėsi. Neakivaizdiniu būdu baigė Maisto pramonės technikumą įgydamas mechaniko specialybę. Dirbo Jurbarko statybos valdyboje vyriausiuoju mechaniku.

Prasidėjus tautiniam Atgimimui 1989 m. Jurbarke organizavo politinių kalinių ir tremtinių klubą. Buvo išrinktas klubo vadovu. Dalyvavo sąjūdžio steigiamajame suvažiavime ir 1991 m. Seimo gynime. Užaugino du sūnus ir dukrą. Parašė knygą apie tremtį „Lietuviai šiaurėje“, kuri buvo išleista 10 000 egz. tiražu. Romualdas Staugaitis mirė 1996 m.

Brolis Vitolis Staugaitis
Kaunas, 2009 m.

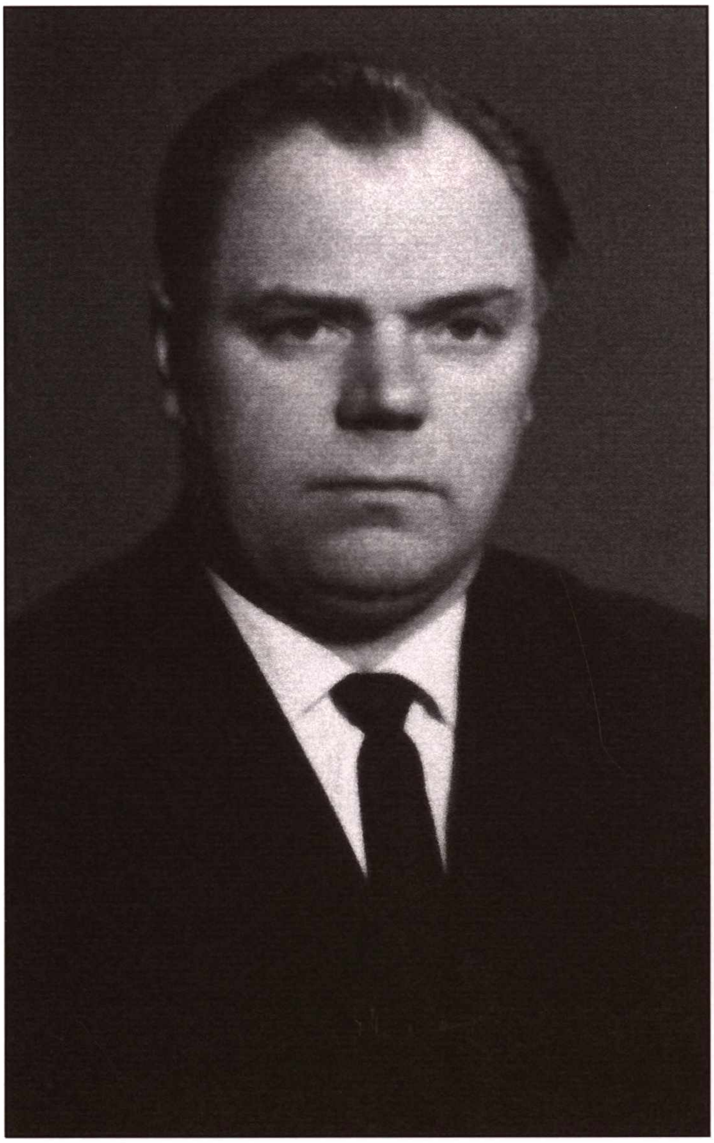

Romualdas Staugaitis

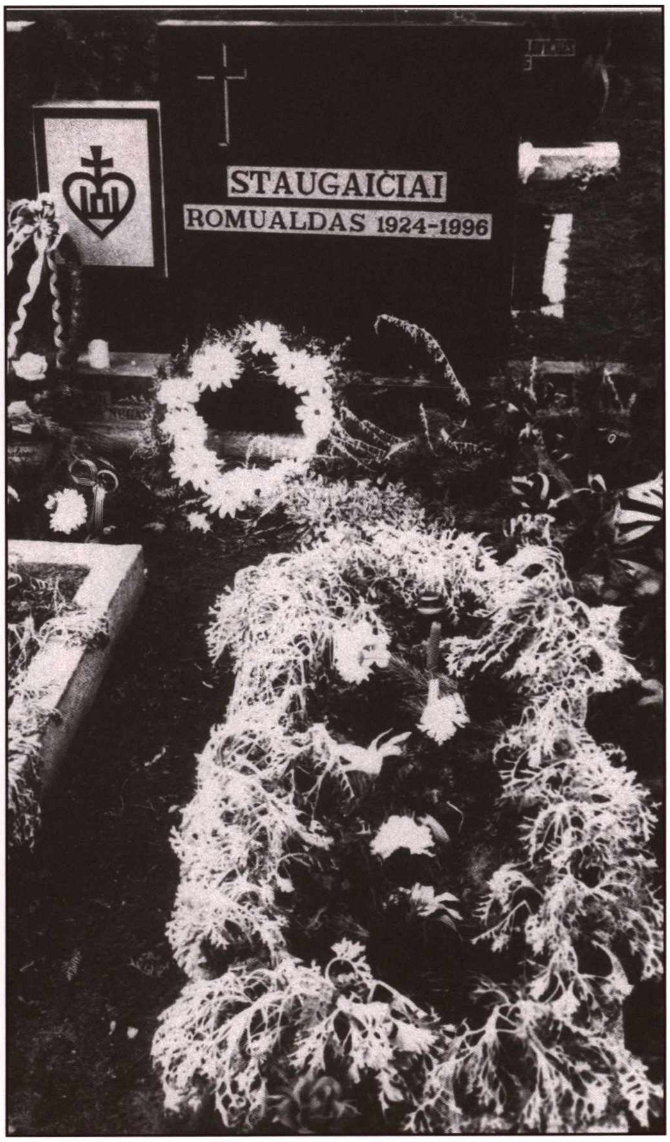

Romualdo Staugaičio kapas Jurbarko kapinėse

Ona GUOGAITĖ-MARČIUKAS

Lekėčių parapijos 1924 m. krikšto knygose apie Oną Guogaitę rašoma, jog ji gimė 1924 m. lapkričio 3 d., krikštyta 1924 m. lapkričio 12 d. Tėvas Jurgis Guoga, 72 metų ūkininkas iš Jančių k., Lekėčių vlsč. ir parapijos, ir motina Veronika Petronaitytė 27 metų gyvena Jančių k.

1936 m. Lekėčių parapijos mirčių registravimo knygoje įrašyta, jog Jurgis Guoga mirė 1936 m. balandžio 30 d. būdamas 84 metų amžiaus ūkininkas, gyvenęs Jančių k. Liko žmona Veronika Petronaitė (krikšto knygoje – Petronaitytė) 38 metų. Vaikai: Jonas (54 metų), Vincas (52 metų), Antanas (48 metų), Jurgis (39 metų), Agota (14 metų), Ona (11 metų). Šie įrašai rodo, jog Ona Guogaitė buvo Jurgio Guogos antrosios žmonos dukra. Rezistencinio karo dalyviui Edvardui Guogai-Glaudžiui (apie jį „NKV“, t. 6, p. 12) ji buvo teta.

Onai Guogaitei Lekėčiuose baigus VI skyrių, motina ištekėjo antrą kartą ir gyventi persikėlė į Plėgių k., Lukšių vlsč. Čia ji subrendo, turėjo sužadėtinį Antaną Valaitį, kuris 1945 m. išėjo į laisvės karą. 1949 m. rugpjūčio 19 d. žuvo Briediškės k. ir stribų buvo užkastas ganyklose. Ona Guogaitė savo sužadėtinio palaikus su partizanų ryšininke Agute Čiabanauskaite (apie ją „NKV“, t. 6, p. 24) nakties metu išvogė ir perlaidojo garbingoje vietoje. Ona Guogaitė, tapusi partizane, laikėsi prie Lekėčių. Žuvo 1951 m. gegužės 21 ar 22 d. tarp Kuro ir Lekėčių, Šturmo tėvūnijos vado Petro Jurkšaičio-Beržo (apie jį „NKV“, t. 7) bunkeryje.

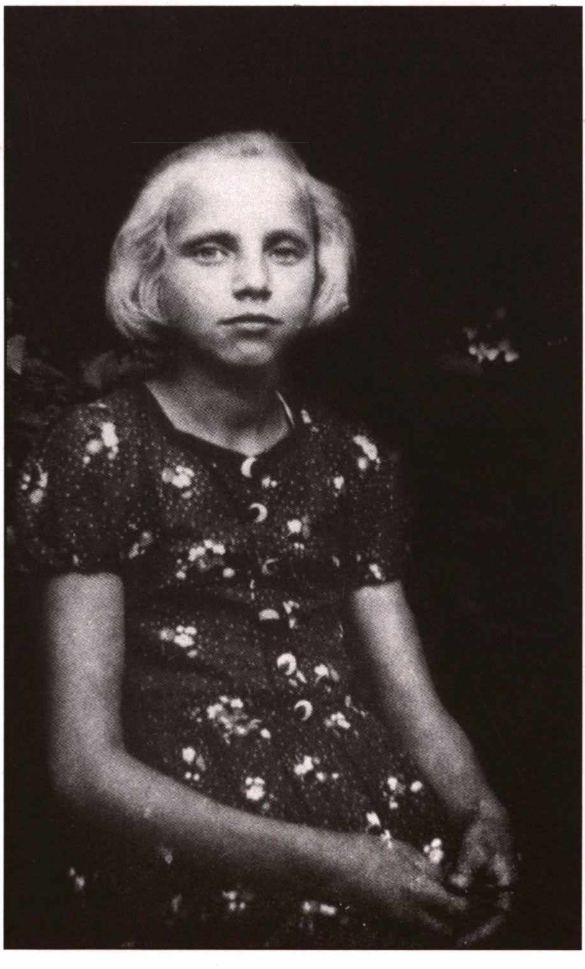

Ona Guogaitė

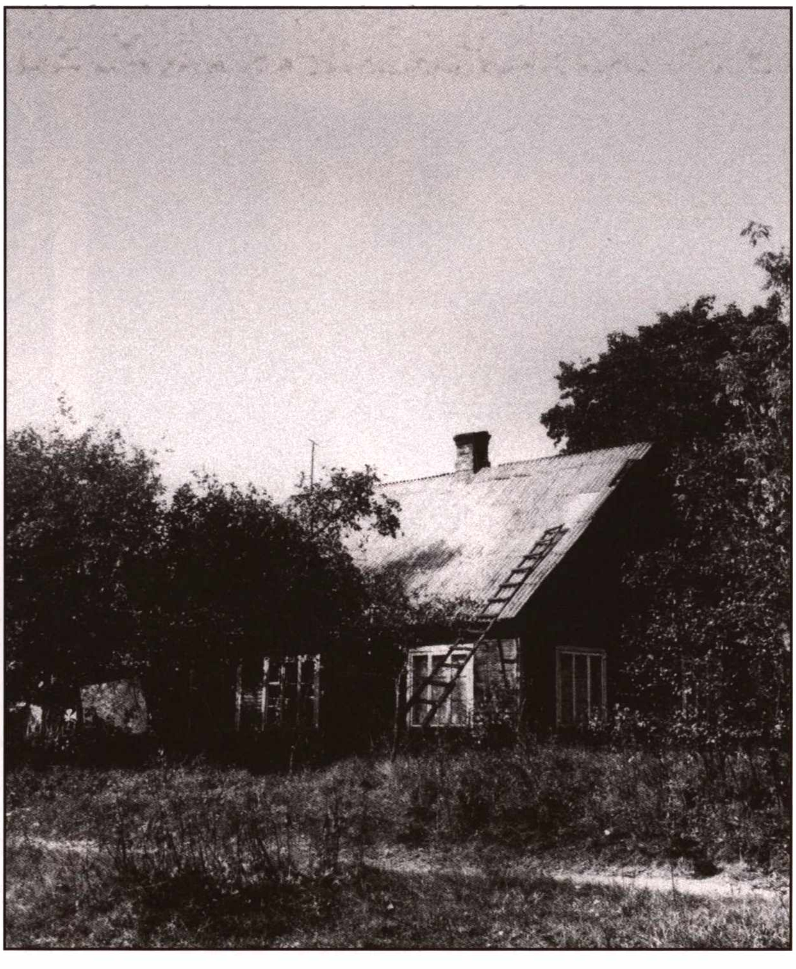

Onos Guogaitės gimtinė Jančių k. (Lekėčių vlsč.)

Albinas JONIKAITIS

Mokytojas Albinas Jonikaitis gimė 1924 m. Patašinės k., Griškabūdžio vlsč. Besimokydamas Šakių „Žiburio“ gimnazijoje gyveno mažame kambarėlyje kartu su būsimu vyskupu Juozu Žemaičiu. Pradėjus organizuoti Vietinę rinktinę 1944 m. savanoriu užsirašė į jos gretas. Apmokytas Seredžiuje su rinktinės 310-uoju batalionu Albinas išvyko į Jašiūnus, kur lenkų ginkluotos gaujos žudė ir terorizavo lietuvius. Dirbo bataliono raštinėje. 1944 m. gegužės 15 d. rinktinės 310-asis batalionas vokiečių dalinių buvo apsuptas, nuginkluotas, o kariai internuoti. Prasidėjo Albino Jonikaičio kančių keliai. „Išbraidyta“ Europa. 1945 m. pab. jis nugabenamas į Stalingrado statybas, o gruodžio mėn. jau kasė gipsą Totorijoje. 1946 m. rugpjūčio mėn. jis jau Lietuvoje. Trūkstant mokytojų mokytojavo Šakiuose, Kriūkuose, Kybartuose. Ilgiausiai mokytojavo Pilviškių vidurinėje mokykloje. Dirbdamas pedagoginį darbą A. Jonikaitis pagal tuometines galimybes mokinių sąmonėje ugdė Tėvynės ir Dievo meilės jausmą. Būdamas giliai tikintis šv. Mišias klausydavo ten, kur jo niekas nepažindavo.

Albinas Jonikaitis mirė 1998 m. kovo 1 d. Palaidotas Baisiogalos kapinėse.

Albinas Jonikaitis

Janina
JONIKAITIENĖ
1924-1988
Vyras ALBINAS
1924-1998

Albino Jonikaičio kapas Baisiogalos kapinėse

Eugenija BACEVIČIŪTĖ-KRIAUZIENĖ

Eugenija Bacevičiūtė-Kriauzienė.
1985 m. nuotrauka

Mokytoja, bibliotekininkė Eugenija Bacevičiūtė-Kriauzienė gimė 1924 m. lapkričio 21 d. Puskepalių k., Šakių vlsč., bežemių valstiečių Antaninos Račiukaitytės-Bacevičienės ir Antano Bacevičiaus, kilusio iš Skrynupių, šeimoje. Nepriklausomybės metais dalinant dvarų žemes Eugenijos tėvai iš Medardo Komaro Augustavo dvaro Šakiuose gavo 39 arus žemės, kur pasistatė gyvenamąjį namą ir atsikėlė iš Puskepalių į Šakius. 1932 m. Eugenija pradėjo lankyti Šakių pradinę mokyklą, o 1939 m. šioje mokykloje baigė šešis skyrius. Mokėsi kartu su būsimais laisvės kovotojais: Algimantu Orentu, kurį 1946 m. NKVD žiauriai nukankino prie Vilkijos; paskutiniuoju Tauro apygardos vadu Juozu Jankausku, 1952 m. suimtu, o vėliau sušaudytu; žinomu Lietuvos skautų organizatoriumi Pijumi Ambrozaičiu. Eugenijai besimokant „Žiburio“ gimnazijoje prasidėjo karas. Pasunkėjus gyvenimo sąlygoms mokslą teko nutraukti. 1947 m. pradėjo mokytojauti Šakių pradinėje mokykloje. 1965 m. eksterno būdu įgijo brandos atestatą ir pradėjo vadovauti Šakių vidurinės mokyklos bibliotekai, o kartu dar dirbo ir mokyklos bendrabutyje auklėtoja.

1946 m. Eugenija sukūrė šeimą, ištekėdama už Stasio Kriauzos, kilusio iš Girėnų k., Šakių vlsč. Išaugino šeimą. Dukra Irena tapo Lietuvoje žinoma aktore.

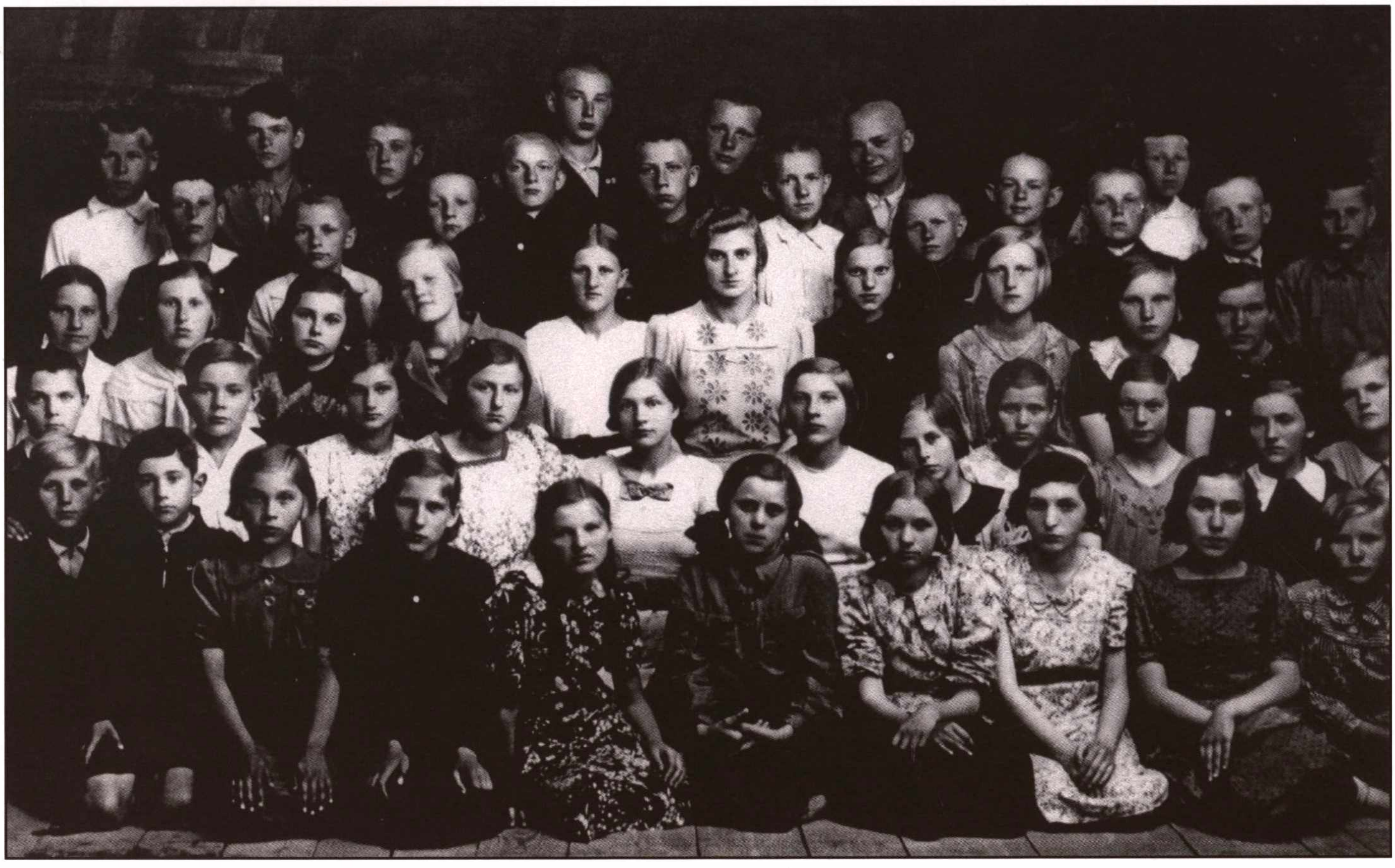

Šakių pradinės mokyklos VI skyriaus mokiniai su klasės mokytoja Lidija Redeckaite. Eugenija Bacevičiūtė – trečioje eilėje antroji iš dešinės. Berniukų tarpe yra Algimantas Orentas, Juozas Jankauskas, Pijus Ambrozaitis ir kt.

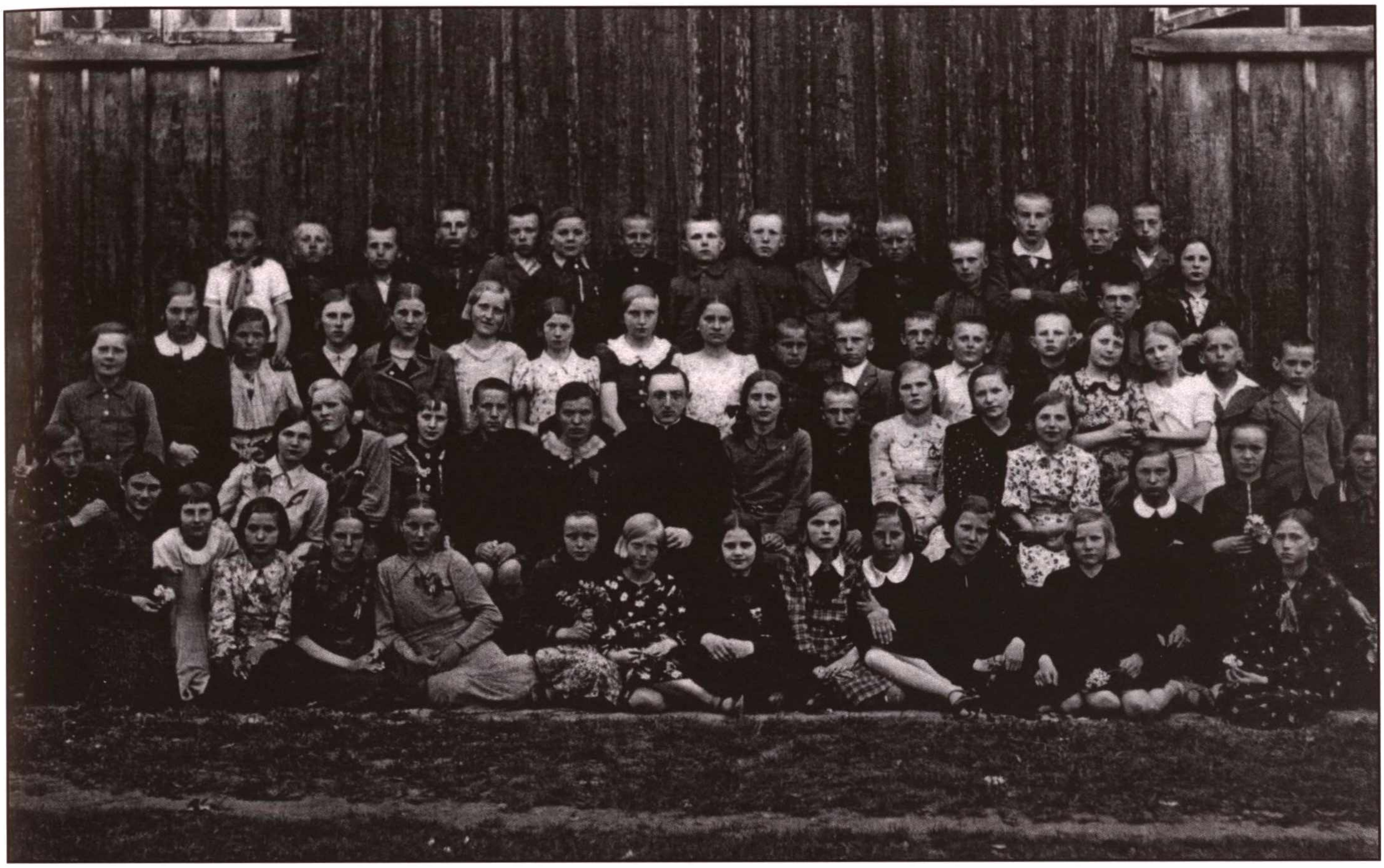

Šakių „Eucharistijos karžygiai“ su kun. Karalevičiumi prie senosios Šakių bažnyčios. *1938 m. nuotrauka*

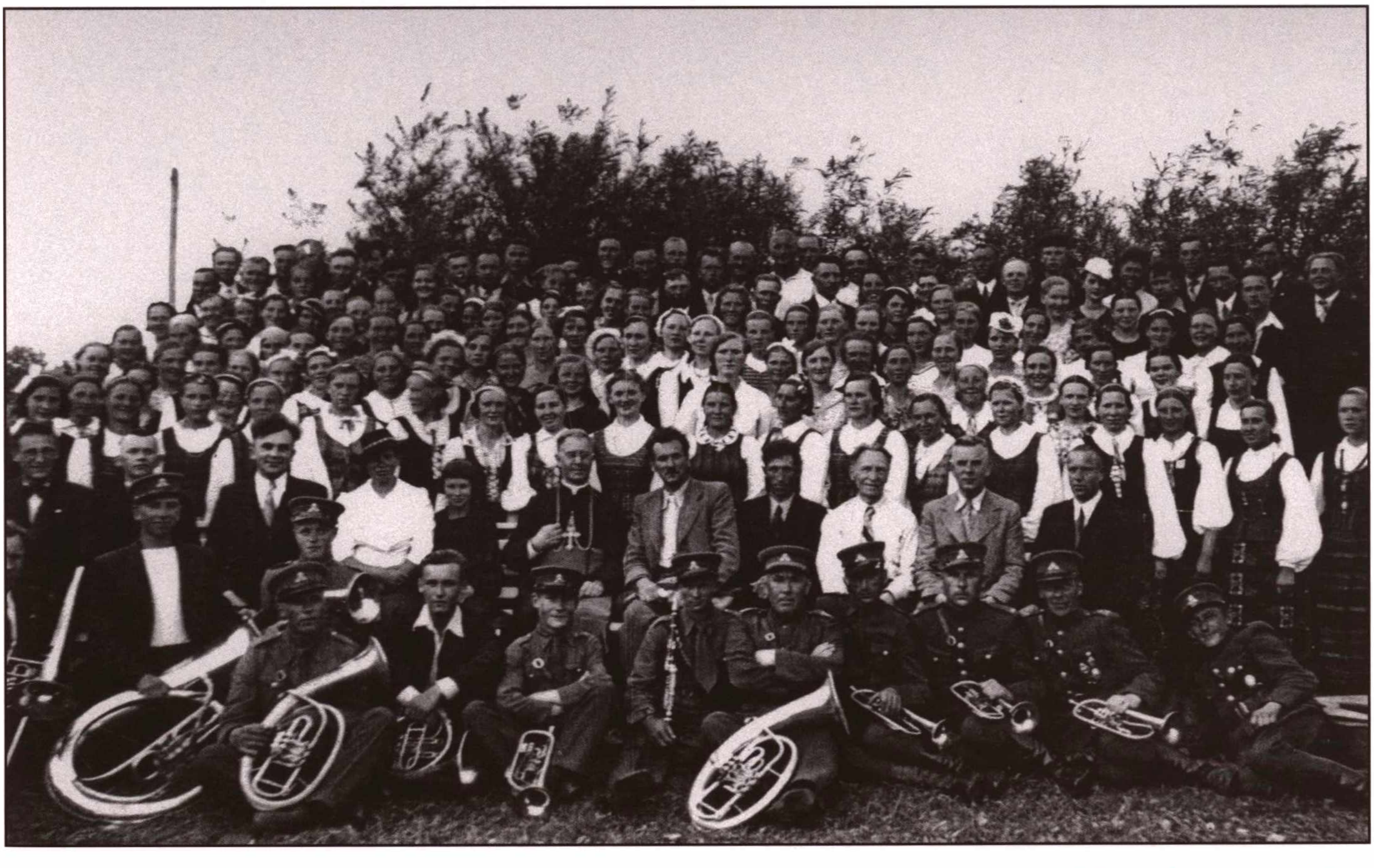

1939 m. liepos 8–9 d. Šakiuose vyko pavasarininkų kongresas. Nuotraukos centre matome vysk. M. Reinį, prof. J. Eretą ir kitus šventės svečius. *Nuotraukos iš Eugenijos Kriauzienės asmeninio archyvo*

Feliksas MAČIULAITIS

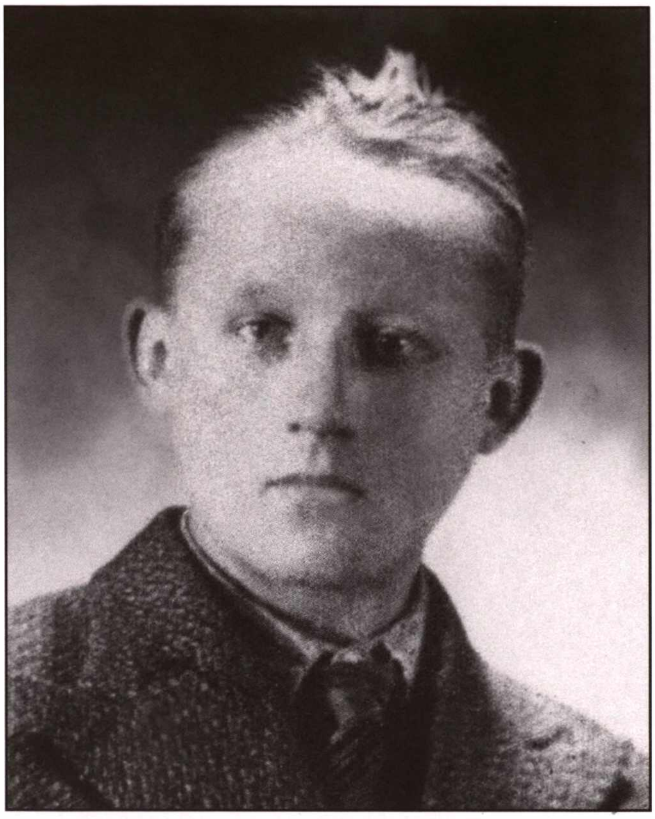

Feliksas Mačiulaitis

Partizanas Feliksas Mačiulaitis gimė 1924 m. Smilgių k., Griškabūdžio vlsč., pasiturinčių ūkininkų Antano ir Petronėlės šeimoje. Mokėsi Griškabūdžio pradinėje mokykloje. 1941 m. vaikinas jautriai pergyveno giminių, kaimynų ir pažįstamų tremtį į Sibirą. Jau tada jaunuolio sąmonėje brendo pasipriešinimo okupantams idėja. Antrosios bolševikinės okupacijos metu Feliksas prievarta buvo paimtas į sovietinę armiją, bet iš jos greitai pabėgo. Suradęs bendraminčių pradėjo rezistencinį gyvenimą. Feliksas buvo didelis optimistas, sąžiningas ir giliai tikintis jaunuolis. Turėjo gražią išvaizdą, buvo aukšto ūgio, turėjo gerą balsą ir su savo draugais dainuodavo jaudinančias tėvynės meilės dainas. 1946 m. Feliksas susirgo. Gydėsi namuose, bet seklių buvo pastebėtas, susišaudymo metu buvo sužeistas ir netrukus mirė. Feliksui iškeliavus amžinybėn partizanų gretas papildė jo brolis ir sesuo.

Romas Endriukaitis

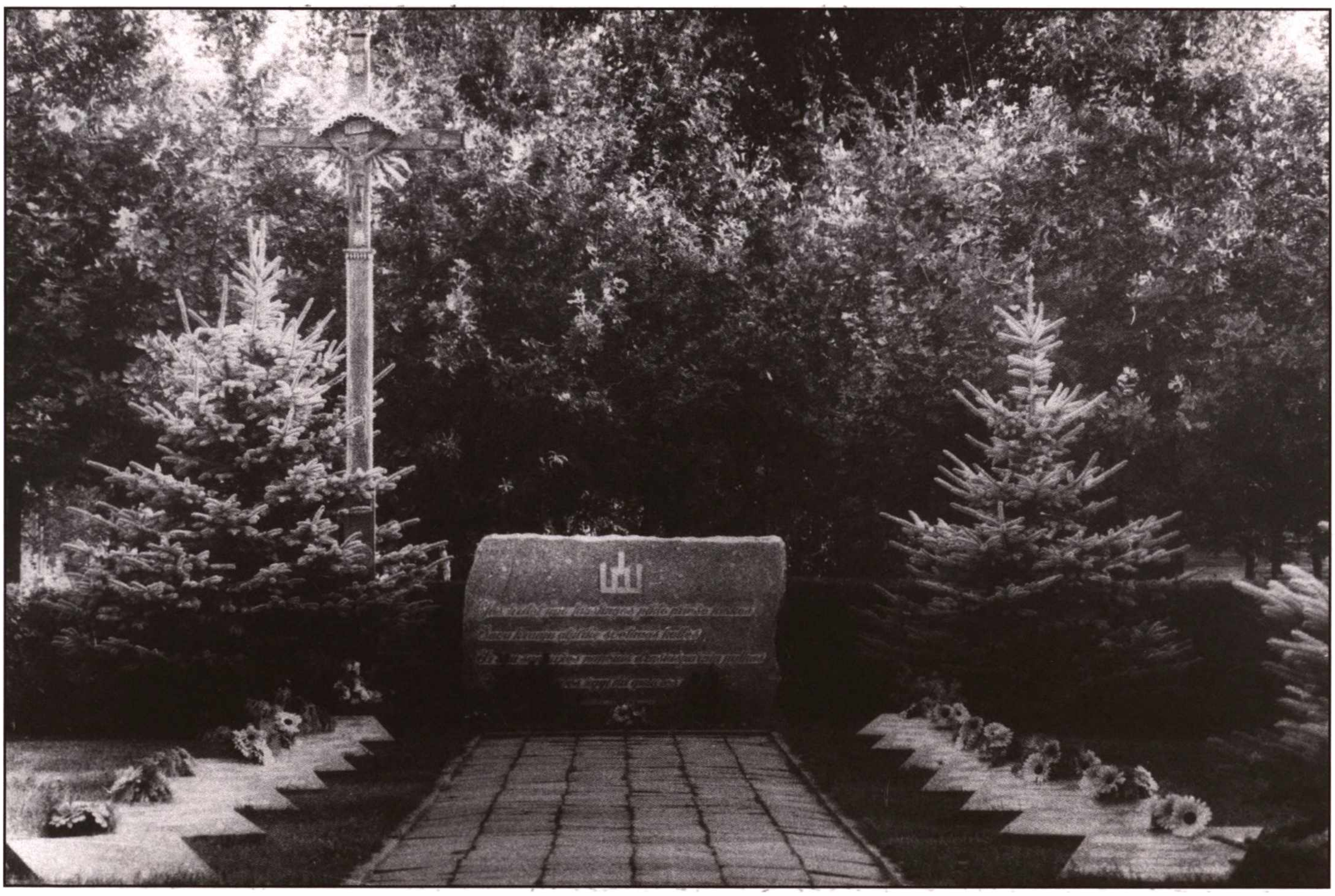

Paminklas žuvusiems laisvės kovotojams Griškabūdyje

Pranas POVILAITIS

Ekonomistas, visuomenininkas Pranas Povilaitis gimė 1924 m. gruodžio 8 d. Valakbūdyje, Sintautų vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, kurią baigė 1944 m. Pasitraukęs į Vokietiją 1946–1949 m. humanitarinius mokslus studijavo Friedricho Aleksanderio universitete Erlangene. 1949 m. persikėlęs į JAV, ekonomikos ir administravimo mokslus tęsė Helenos universitete. 1951 m. studijas baigė bakalauro laipsniu. 1952–1989 m. dirbo finansininku plieno pramonės įmonėje Čikagoje.

Visuomeninėje lietuviškoje veikloje reiškėsi nuo gimnazijos laikų. Čikagoje buvo studentų ateitininkų skyriaus pirmininkas, kurį laiką – korporacijos „Kęstutis“ vadovas. Dalyvavo ALRKF veikloje, nemažai prisidėjo kuriant Pasaulio lietuvių katalikų bendriją, buvo jos Vykdomojo komiteto pirmininkas. Veikė ALT, VLIK. Nuo 1962 m. – Krikščionių demokratų sąjungos narys, nuo 1989 m. – generalinis sekretorius, jos studijų klubo vienas steigėjų. Nuo 1979 m. redagavo sąjungos biuletenį. 1992 m. suredagavo „Tėvynės sargo“ paskutinį numerį ir tolimesnį šio tęstinio leidinio leidimą perdavė Lietuvai. 1989 m. LKDP atstovavo pasaulio krikščionių demokratų suvažiavime Gvatemaloje. 1997 m. Lietuvoje dalyvavo LKDP suvažiavime, kur buvo išrinktas jos tarybos nariu. Ilgametis TF tarybos narys, o nuo 2001 m. – jos vicepirmininkas. Nuo 1993 m. – įgaliotinis Čikagoje.

Žolinės atlaidai Paluobiuose

Aldona ORENTAITĖ-VOSYLIENĖ

Ona Orentaitė-Vosylienė

Gydytoja Aldona Orentaitė-Vosylienė gimė 1925 m. sausio 13 d. Kaune. Kurį laiką su tėvais gyveno Kaišiadoryse, o nuo 1930 m. gyventi persikėlė į Marijampolę. Čia lankė „Vargdienių seselių“ darželį ir pradinę mokyklą. Mokėsi Rygiškių Jono mergaičių gimnazijoje, kurią baigė 1941 m. Studijavo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete. Karo metais mokslus teko trumpam nutraukti. 1949 m. baigusi medicinos mokslus buvo paskirta dirbti į Vilkaviškį. Nuo 1953 m. – Šiaulių respublikinės ligoninės gydytoja, o nuo 1958 m. dirbo Druskininkų sanatorijose.

Šie Orentai – ketvirtoji zanavykų inteligentų Orentų karta.

Orintų šeima

Orintų šeimos kapai Marijampolėje

Juozas DULSKIS

Gimiau 1925 m. sausio 23 d. Galinių k., Griškabūdžio vlsč. Kai man buvo 3 metukai, tėvai Žygėnų k., Kidulių vlsč., nusipirko 9 ha žemės sklypą ir pradėjo naujai kurtis. Kai sukako 6 metai, pradėjau lankyti Žygėnų pradinę mokyklą. Vėliau mokiausi Griškabūdyje ir Gelgaudiškyje. Dirbau Žygėnų supirkimo punkto vedėju, o nuo 1944 m. perėjau dirbti į Miškų žinybą. Giriose kirtau medžius, dirbau buhalteriu, žvalgu, miškų techniku ir Šakių girininkijos girininku. 1947–1949 m. mokiausi Vilniaus universiteto parengiamuosiuose kursuose, kur įsigijau brandos atestatą. Baigęs vidurinį mokslą studijavau LŽŪA Miškų fakultete, o 1951 m. pradėjau pedagoginį darbą. Dirbau mokytoju, mokymo dalies vedėju Merkinėje. 1953 m. buvau paskirtas Pasvalio vidurinės mokyklos direktoriumi. Šias pareigas ėjau 19 metų. Dirbdamas Pasvalyje neakivaizdiniu būdu studijavau Vilniaus pedagoginiame institute, kurį 1955 m. baigiau įsigydamas chemiko biologo diplomą. 1972 m. iš Pasvalio buvau perkeltas į Vilnių ir paskirtas 15-osios vidurinės mokyklos su sustiprintu chemijos mokymu direktoriumi. Po 2 metų direktoriaus pareigoms buvau perkeltas į Vilniaus 34-ąją vidurinę mokyklą. Šios mokyklos vadovu buvau iki 1986 m. 22 metus vadovavau aukštųjų mokyklų chemijos ir biologijos studentų pedagoginei praktikai, 12 metų dirbau Lietuvos mokslų akademijoje, o šiuo metu esu Lietuvos mokslo tarybos referentas.

Dirbdamas pedagoginį darbą bendradarbiavau spaudoje. Buvau „Tarybinio mokytojo“ redakcinės kolegijos narys, Vilniaus vidurinių mokyklų direktorių tarybos pirmininkas, Respublikinės pedagoginio švietimo komisijos prie Lietuvos švietimo ministerijos narys. 1968 m. man buvo suteiktas nusipelniusio mokytojo vardas, o nuo 1980 m. buvau išrinktas į LTSR Aukščiausios Tarybos deputatus. Dirbau švietimo, mokslo ir kultūros komisijoje.

Juozas Dulskis
Vilnius, 1999 m.

Juozas Dulskis su tėvais ir artimaisiais. *1950 m. nuotrauka*

Juozas Dulskis

Juozas BALTRUŠAITIS

Gydytojas Juozas Baltrušaitis gimė 1925 m. vasario 4 d. Griškabūdyje. Baigęs Šakių „Žiburio“ gimnaziją, medicinos mokslus studijavo Kauno universitete. 1950 m. baigęs studijas, buvo paskirtas dirbti į Gelgaudiškio ambulatoriją, o netrukus iškeltas į Žemąją Panemunę vadovauti ligoninei. Bet ir čia ilgai neužsibuvo. Dar tais pačiais metais Juozas Baltrušaitis skiriamas Šakių centrinės ligoninės vyr. gydytojo pavaduotoju gydymo reikalams. Šias pareigas ėjo net 35 metus. Domėjosi liaudies medicina, aktyviai dalyvavo visuomeniniame gyvenime, buvo renkamas rajono deputatu, žmonių tarpe turėjo didžiulį pasitikėjimą.

1985 m. sausio 28 d. minint gydytojo Juozo Baltrušaičio 60 metų gimimo sukaktį sukaktuvininkas kalbėjo: „Esu laimingas gimęs ir augęs gražiojoje Lietuvoje. Dėkingas gimdytojams, kurie mane paleido į šį gražų pasaulį. Dėkingas tėviškės žemei, kuri mane išpenėjo, išmokslino, nesigailiu atvykęs dirbti į gimtąjį rajoną ir savo visą gydytojo 34 metų veiklą paskyręs savo žemiečiams.“

Juozas Baltrušaitis mirė 1985 m. gegužės 8 d. Palaidotas Šakių kapinėse.

Gydytojas Juozas Baltrušaitis. *1969 m. nuotrauka*

Juozas Baltrušaitis su šeima: žmona Laimutė Elžbieta Milukaitė-Baltrušaitienė, sūnus Remigijus ir dukra Egidija. *1975 m. nuotrauka*

Šakių raj. medicinos darbuotojai, kurių tarpe antrasis iš dešinės (pirmoje eilėje) – rajoninės ligoninės vyr. gydytojo pavaduotojas gydymo reikalams Juozas Baltrušaitis

Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę: stomatologė Zita Dailvovienė; neurologė Milda Gustainienė; valdžios atstovė Donata Noreikienė; Šakių ligoninės vyr. gydytojas Juozas Kanopeckas; gydytoja Nijolė Bukaitytė-Sniečkuvienė; Šakių ligoninės vyr. gydytojo pavaduotoja Adelė Morkūnienė; Plokščių ligoninės gydytoja Irena Dubickienė; ginekologė Marija Bagdonavičienė; Griškabūdžio gydytoja Raimonda Kudirkienė; jau minėtasis vyr. gydytojo pavaduotojas Juozas Baltrušaitis; Šakių ligoninės chirurgė Irena Adomavičiūtė.

Antroje eilėje: infekcininkė Marytė Jočiūnienė; traumatologas Vidmantas Dailidė; Valerija Franckūnienė; terapeutas Kazimieras Velička; epidemiologas Galinaitis; neofgenologas Vincas Balčiūnas; chirurgas Eduardas Saunovas; ginekologas Antanas Gudauskas; Kudirkos Naumiesčio vyr. gydytojas Margelis; traumatologas Gasparas Aleksa; oftalmologas Aldonis Suchodckas.

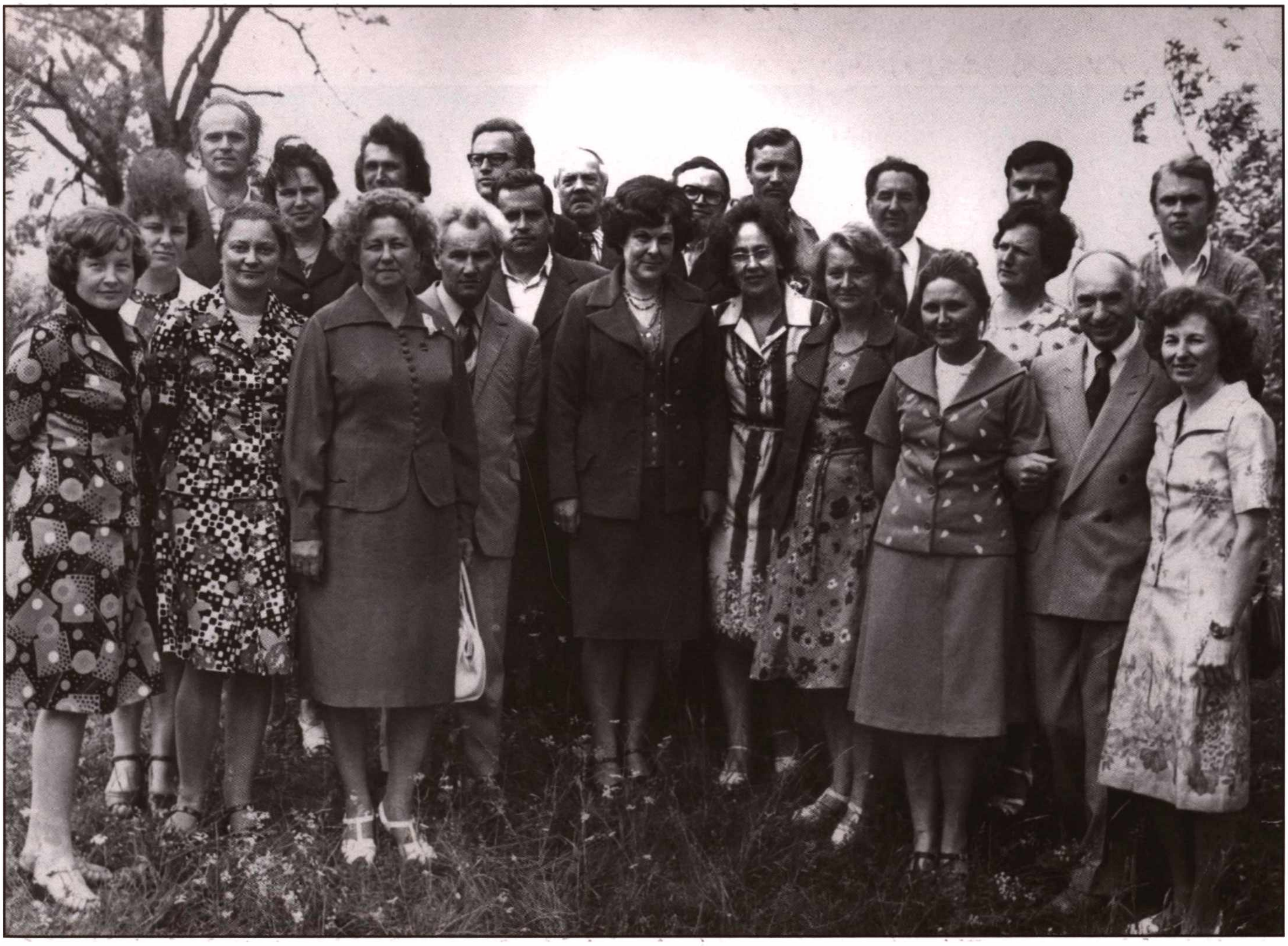

Leonardas PRANAITIS

Pedagogas, Lietuvos nusipelnęs tinklinio treneris, ilgametis Lietuvos tinklinio federacijos teisėjų kolegijos pirmininkas Leonardas Pranaitis gimė 1925 m. balandžio 10 d. Meištuose, Būblelių vlsč. 1944 m. stojo savanoriu į Vietinę rinktinę. Buvo nukreiptas į Karo mokyklą, kuri oficialiai buvo vadinama Mokomuoju batalionu. Dirbo štabe. Vokiečiams likviduojant Vietinę rinktinę grįžo į Kudirkos Naumiestį. Bet ir čia buvo neramu. Gyventi persikėlė į Braškių k., Sintautų vlsč. 1944 m. artėjant frontui su tėvais išvyko į Žemaitiją. Reikėjo turėti kažkokį pragyvenimo šaltinį, todėl Tauragės aps. pradžios mokyklos inspekcija Leonardą Pranaitį paskyrė Kurmių (Švėkšnos vlsč.) pradinės mokyklos vedėju. Frontas išskyrė su tėvais. Ir tik 1948 m. sužinojo, jog tėvai atsidūrė Vokietijoje, amerikiečių zonoje. Leonardas, grįžęs iš Žemaitijos į Zanavykus, 1944 m. įsidarbino Kriūkų pradinėje mokykloje, o 1945 m. sukūręs šeimą išvyko dirbti į Lekėčius, kur mokytoja dirbo ir jo žmona. Dirbo pradinės mokyklos mokytoju, Lekėčių vlsč. švietimo skyriaus vedėju ir progimnazijos direktoriumi. 1948 m. gegužės 22 d. masinio žmonių trėmimo į Sibirą metu net 5 mokytojai paliko Lekėčius. Mokytojai Pranaičiai įsidarbino Jurbarke. Po metų iš Jurbarko kėlėsi į Kauno raj. Formuojant Vilkijos raj. dirbo šio rajono švietimo skyriaus mokyklų inspektoriumi, po kurio laiko fizinį auklėjimą ir biologiją dėstė Veliuonoje. Kai Veliuonoje susiklostė neigiamos aplinkybės, kėlėsi į Kėdainius. Gavęs pasiūlymą dirbti Respublikinės sporto tarybos vyr. tinklinio treneriu, šiuo pasiūlymu pasinaudojo ir 1955–1985 m. dirbo „Nemuno“ sporto draugijoje.

Garbės svečias

Leonardas Pranaitis Lekėčiuose.
2003 m. nuotrauka

Leonardas Pranaitis (centre) minint Lekėčių mokyklos 180 metų sukaktį.
2003 m. birželio 9 d. nuotrauka

Albina Eugenija SABAITĖ-PETRAITIENĖ

Gimiau 1925 m. birželio 2 d. Pakalniškių k., Gelgaudiškio vlsč. Be manęs šeimoje dar augo sesuo Elena (1924–1975), broliai Juozas (g. 1927) ir Jonas (g. 1935). Baigusi Šakių gimnaziją, 1944 m. pradėjau studijuoti Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Istorijos-filosofijos fakultete istorijos specialybę. Nuo 1947 m. studijas tęsiau Vilniaus valstybiniame universitete, kurį baigiau 1949 m. ir buvau paskirta dirbti Jurbarko vidurinės mokyklos istorijos mokytoja. Be istorijos pamokų dar dirbau Jurbarko raj. švietimo skyriaus metodinio kabineto vedėja ir iki pensijos – Jurbarko vidurinės neakivaizdinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja.

Visuomeninėje veikloje aktyviai dalyvauju nuo Atgimimo pradžios. Grupė jurbarkiečių inteligentų įkūrėme sąjūdžio Jurbarko skyrių, kuris išsiplėtė į daugelį grupių visame rajone. Buvau Jurbarko raj. sąjūdžio tarybos narė. Teko dirbti įvairų organizacinį ir propagandinį darbą. Šiame darbe man labai daug padėjo visa šeima: vyras Kleopas, dukros Vitalija ir Edita bei anūkas Paulius. Įsikūrus Lietuvos konservatorių – Tėvynės sąjungos partijai, buvau jos narė, o ir čia darbo netrūko. Šiam darbui energijos ir ryžto sėmiausi iš prisiminimų apie skriaudas, padarytas Lietuvai. Ir visoms priemonėms reikėjo pasiruošti. O ir visos jos atsakingos. Ir šiandien akyse stovi Baltijos kelias, Sibiro tremtinių palaikų sutiktuvės ir ta 1989 m. Vasario 16-oji Jurbarke ir Klausučiuose. Paskui prasidėjo laisvės kovotojų perlaidojimo ir kryžių statymas. Ir visur suspėjome. Sąjūdžio 10-mečio proga buvau apdovanota jubiliejiniu medaliu. Šiuo metu dalyvauju Jurbarko „Caritas“ veikloje.

Albina Eugenija Sabaitė-Petraitienė
Jurbarkas, 2000 m. rugpjūčio 9 d.

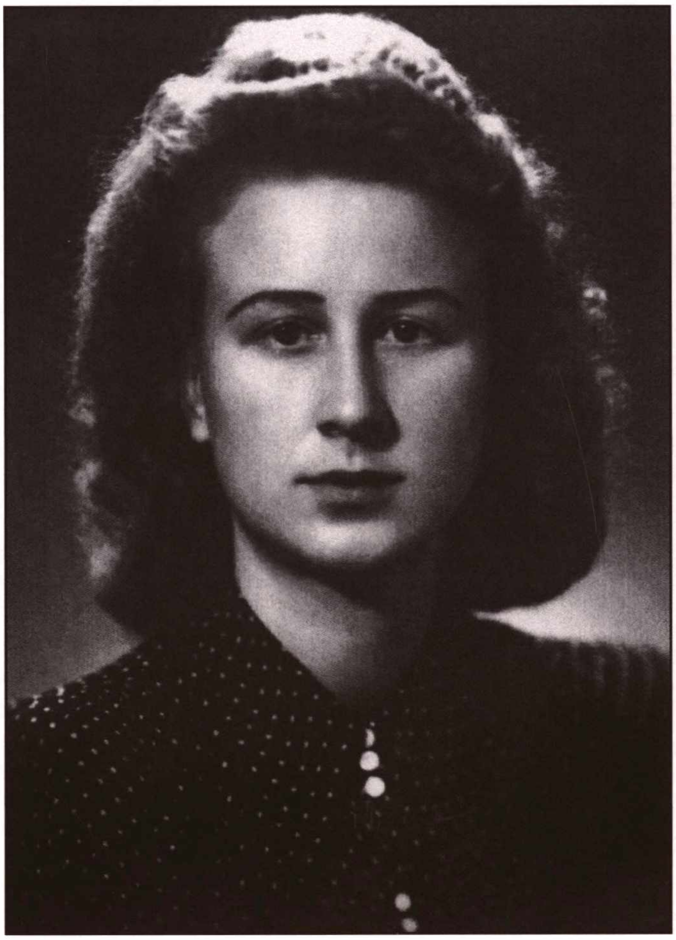

Eugenija Sabaitė. *1950 m. nuotrauka*

Mokytoja Eugenija Petraitienė skaito pranešimą apie Vasario 16-ąją Klausučių (Jurbarko raj.) gyventojams. *1989 m. vasario 16 d. nuotrauka*

Vincas LOZORAITIS

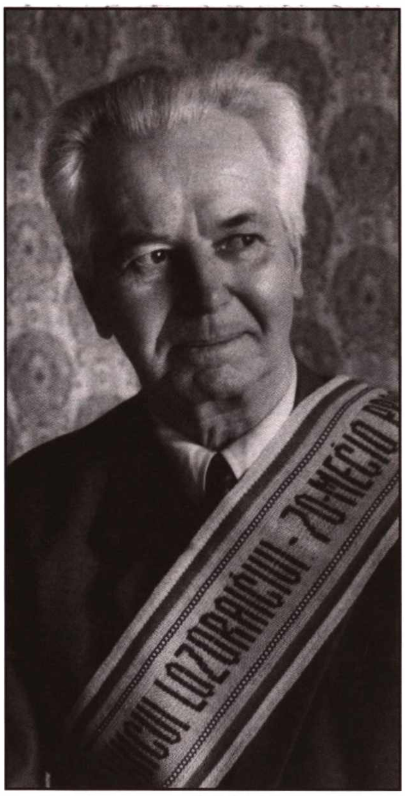

Vincas Lozoraitis

Gimiau 1925 m. birželio 19 d. Ambrasų k., Barzdų vlsč., ūkininkų šeimoje, kurioje užaugome devyni vaikai: šeši sūnūs ir trys dukros. 1933–1937 m. mokiausi Baltrušių pradinėje mokykloje, kur mane mokė mokytoja Vanda Lozoraitienė. 1937–1941 m. lankiau Pilviškių progimnaziją. 1941 m. vasario 16 d. už antisovietinių atsišaukimų skaitymą buvau suimtas ir kalinamas Šakiuose, bet kaip nepilnametis netrukus paleistas. Vokiečių okupacijos metais mokiausi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje. 1942–1943 m. gestapo beveik pusmetį buvau kalinamas Marijampolės ir Kauno sunkiųjų darbų kalėjimuose. 1944 m. pradėjau dirbti Pavištyčio (Vilkaviškio aps.) pradinės mokyklos mokytoju. 1949 m. kovo 25 d. kartu su tėvais, dviem broliais ir seserimi buvome „supakuoti“ į gyvulinius vagonus ir ištremti prie Baikalo ežero. Dirbau aukso kasyklose, nuo 1952 m. – miško pramonės ūkyje. 1953 m. sukūriau šeimą vesdamas tremtinę nuo Utenos Agnietę Ruzgaitę. 1954–1957 m. dirbau Bolše Jelanės MTS apskaitininku. 1957 m. pavasarį iš tremties grįžau į Lietuvą. Apsigyvenau Kaišiadoryse. Dirbau statybose. Prasidėjus Atgimimui aktyviai įsijungiau į sąjūdžio veiklą. Nuo 1988 m. esu Tremtinių sąjungos narys, o 1989 m. vasario 19 d. buvau Lietuvos tremtinių sąjungos Kaišiadorių skyriaus tarybos pirmininkas. Šias pareigas ėjau 9 metus. Kartu su žmona užauginome dvi dukras.

Vincas Lozoraitis
Kaišiadorys, 1999 m. birželio 24 d.

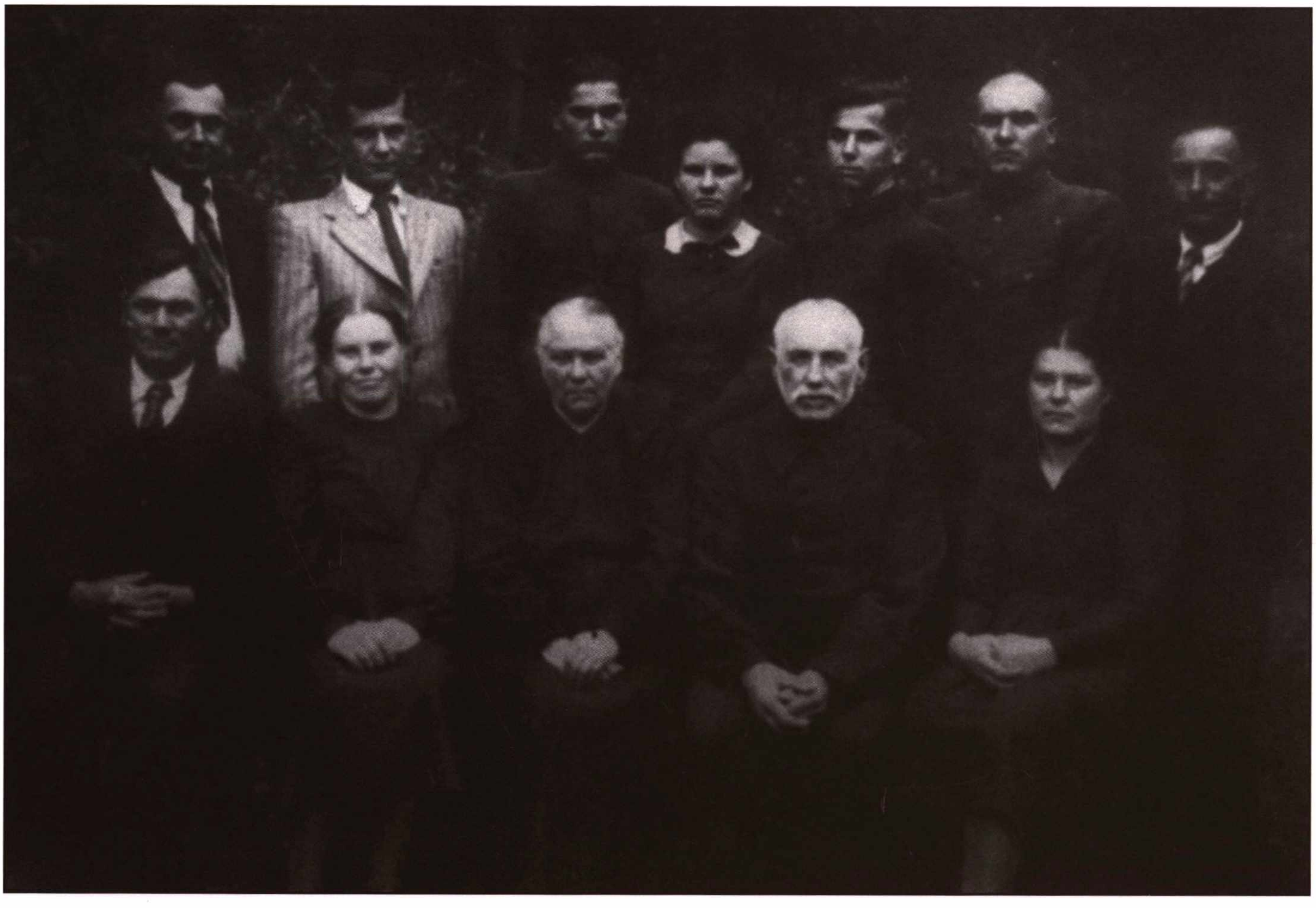

Susirinko Lozoraičių giminė. Trečiasis iš dešinės stovi Vincas Lozoraitis

Vincas Lozoraitis – zanavykų kuklumo įsikūnijimas. Autobiografijoje jis nė vienu žodžiu neužsimena apie savo kraštotyrinę ir visuomeninę veiklą. O ji spalvinga. Dar besimokydamas Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje ir Mokytojų seminarijoje su literatais Anzelmu Matučiu, Leonu Stepanausku, Vytautu Ilgūnu bandė leisti savo kūrybos pogrindinį almanachą, bet gestapo buvo susekti ir keliems mėnesiams uždaryti Kauno sunkiųjų darbų kalėjime.

Išėjęs į pensiją Vincas Lozoraitis parašė savo šeimos istoriją „Zanavykų žemėje gimusieji", kurioje paminėtos 236 Lozoraičių giminės pavardės. Carinės Rusijos, o ypač sovietinės okupacijos metais Lozoraičiai buvo kalinami ir tremiami į Sibirą. Šias kančias patyrė per 30 Lozoraičių.

Vincas Lozoraitis mėgo keliones. Su šeima jis keliavo Krymo ir Gruzinų karo keliu, pabuvojo prie Ricos ežero ir Karpatų kalnuose, Karelijoje. Keliavo Adomo Mickevičiaus gyvenimo vietomis, nes be galo žavėjosi šio mūsų poeto kūryba. Visi šių kelionių įspūdžiai sugulė į tris storus kelionių aprašymų rankraščius. Po 25 metų Vincas pabuvojo ir savo buvusios tremties vietose. 1992 m. jis išleidžia prisiminimų knygas „Kelias tremtin", renka tremtinių dainas, kurių dalį prasidėjus Atgimimui publikuoja Šakiuose leistame kraštotyriniame laikraštyje „Zanavykas", Klaipėdos dienraščio „Vakarų ekspresas" priede „Pajūrio zanavykas". 1994–1995 m. paskelbia publikacijas: „Gimtojo krašto knygnešiai", „Dvi „Aukso altoriaus" tremtys", „Tėviškė mana". O kiek kraštotyrinių darbų liko rankraščiuose?! Tai ir „Baltrušiai", „Barzdai", „Gražiškiai" ir kt.

Vincas Lozoraitis yra miręs.

Lozoraičių giminė.
Ant žemės sėdi brolių Liudo, Vinco ir sesers Petronėlės Lozoraičių vaikai. Sėdi iš kairės į dešinę: Vinco Lozoraičio svainis buvęs politinis kalinys Eliziejus Olekas; greta jo – žmona politinė kalinė Stasė Lozoraitytė-Olekienė; Vinco mama buvusi tremtinė Leokadija Olekaitė-Lozoraitienė; tėvas buvęs tremtinys Vincas Lozoraitis ir jų dukra Petronėlė Lozoraitytė-Jasulaitienė.
Stovi: Vinco brolienė Ona Paliukaitytė-Lozoraitienė; greta jos – vyras Petras Lozoraitis; buvusi tremtinė Domicelė Lozoraitytė su savo vyru; Pijaus Lozoraičio žmona politinė kalinė Aldona Žemaitytė-Lozoraitienė; greta jos – vyras buvęs tremtinys Pijus Lozoraitis; Vinco Lozoraičio žmona buvusi tremtinė Agnietė Ruzgaitė-Lozoraitienė; greta jos – vyras Vincas; Liudo Lozoraičio žmona Julija Štūraitė-Lozoraitienė su savo vyru Liudu. *Fotografuota 1959 m. Baltrušiuose*

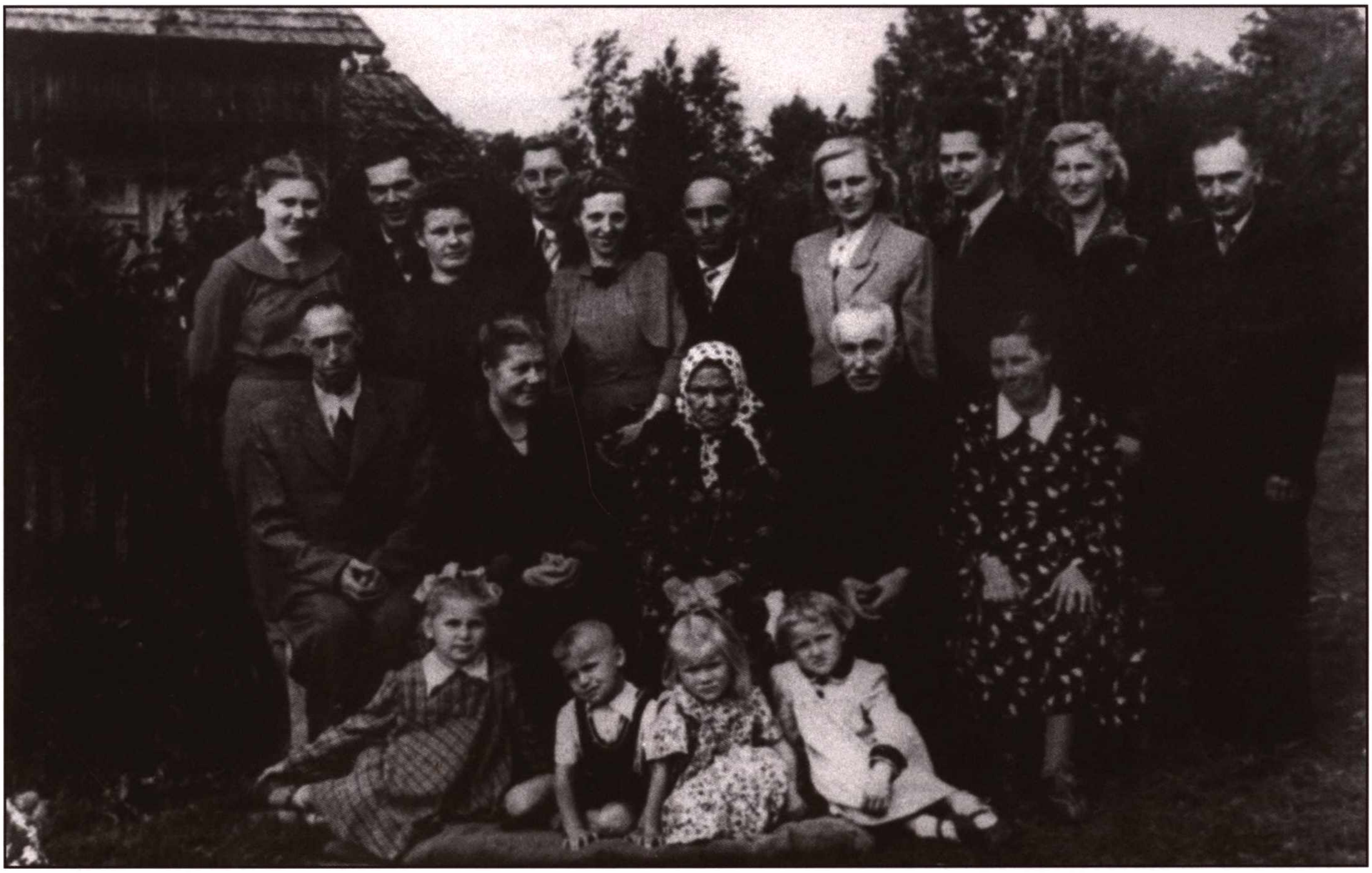

Bonifacas KASPARAITIS

Inžinierius geodezininkas Bonifacas Kasparaitis gimė 1925 m. liepos 8 d. Šunkarių k., Sintautų vlsč. Mokėsi Valakbūdžio pradžios mokykloje, vėliau – Šakių „Žiburio" gimnazijoje, o 1945–1950 m. – Kauno valstybiniame Vytauto Didžiojo universitete. B. Kasparaitis dar būdamas studentu metus dirbo Žemės ūkio ministerijos Žemės tvarkymo valdyboje prie valsčių planų sudarymo, o baigęs studijas 1950–1956 m. – prie geodezijos, žemės naudmenų kartografavimo, žemėtvarkos ir kitų darbų įvairiuose rajonuose. B. Kasparaitis dirbo ne tik kaip puikus specialistas, bet ir kaip savo darbo patriotas. 1953–1956 m. B. Kasparaitis atliko maždaug 120 tūkst. ha ploto topografinę nuotrauką masteliu 1:10000, dirbo prie Lietuvos III ir IV eilės melioracijos schemos parengimo.

1957 m. B. Kasparaitis buvo paskirtas į Lietuvos žemės ūkio ministerijos Žemės tvarkymo valdybos centrinį aparatą vyriausiuoju inžinieriumi geodezininku. Nuo 1961 m. užėmė tas pačias pareigas Respublikiniame žemėtvarkos projektavimo institute. Čia jis atidavė visas savo jėgas, talentą savo idėjoms įgyvendinti. B. Kasparaitis nebūdamas partiniu gavo nusipelniusio inžinieriaus vardą – tai buvo tik jo darbo įvertinimas.

Sunku net įsivaizduoti, kaip be jo būtų paruošti tokie svarbūs Lietuvai ir visai mūsų žemėtvarkai darbai, kur jis buvo vienas iš vyriausiųjų redaktorių parengiant ir spausdinant Lietuvos administracinį žemėnaudų, reljefo, gamtos ir kultūros paminklų, dirvožemio ir daug kitų žemėlapių. Drauge su dviem bendradarbiais jis yra Lietuvos žemės valdų ribų paženklinimo gelžbetoninio riboženklio bendraautoris.

Vadovaujant B. Kasparaičiui parengti Lietuvos Respublikos kartografiniai planai ir žemėlapiai, kurie ne kartą panaudoti ir bus naudojami mokslo ir mokymo, žemėtvarkos, melioracijos, miškotvarkos, gamtos apsaugos ir kitos gamybos srityse. Jie išliks ateičiai kaip svarbūs vykdytų kraštotvarkos darbų dokumentai.

B. Kasparaitis taip pat aktyvus saviveiklininkas, ilgus metus dainavo Žemės ūkio ministerijos chore „Dobilas", domėjosi literatūra, ypač poezija.

Gražina Narbutienė
Vilnius, 1995 m.

B. Kasparaitis mirė 1997 m. gegužės 8 d. Palaidotas Vilniaus mieste, Sudervės kapinėse.

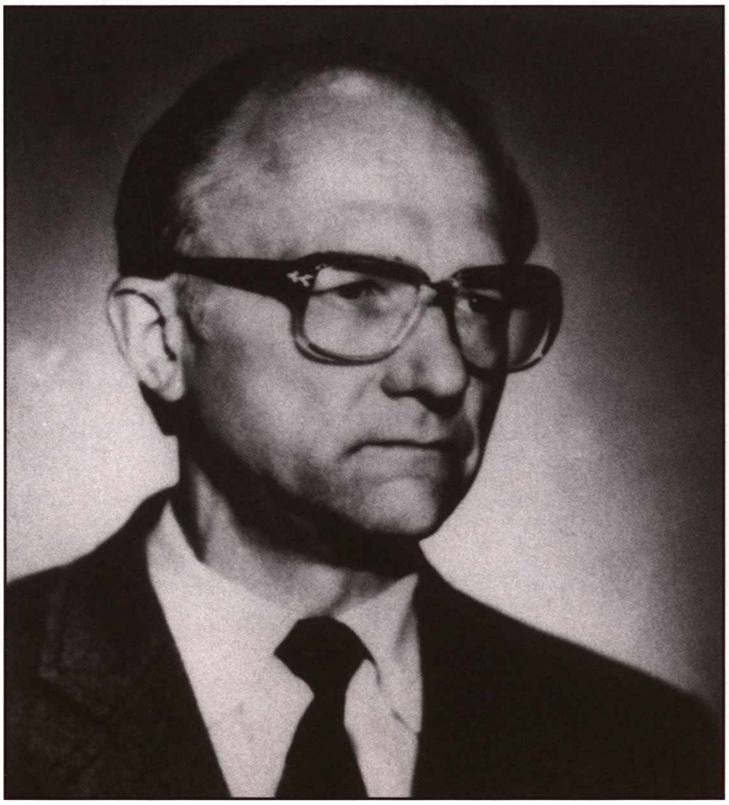

Bonifacas Kasparaitis

KNYGNEŠIO TĖVAS
KUN. MARTYNAS
SEDEREVIČIUS

Zanavykų knygnešio tėvo kun. Martyno Sederavičiaus kapas Sudargo kapinėse

Janina DOMEIKAITĖ-ŠALNIENĖ

Dainininkė Janina Domeikaitė-Šalnienė gimė 1925 m. birželio 17 d. Išdaguose, Sintautų vlsč. Vokietijoje jos solinio dainavimo mokytoja buvo Vincė Jonuškaitė-Zaunienė. Taip pat studijavo Hendelio konservatorijoje Miunchene. Atvykusi į JAV dainavimą studijavo Eastmano muzikos mokykloje Rochesteryje, Čikagoje, pas R. Singletary, B. Saraya ir Nortvesterno universitete pas N. Galbrandseną. Koncertavo Čikagoje ir jos apylinkėse, Majamyje, Sankt Peterburge, Kanadoje, Rochesteryje.

1971 m. „Dainavos" ansamblio pastatytoje B. Budriūno operetėje „Sidabrinė diena" sukūrė Joanos vaidmenį.

Lekėčių tvenkinys

Stasys GVILDYS

Gimiau 1925 m. liepos 30 d. Tūbelių k., Lukšių vlsč., eigulio Jeronimo Gvildžio šeimoje, kurioje augome aštuoni vaikai. Aš buvau septintasis. Kai buvome Zypliškės pasodoje, tai pradinę mokyklą lankiau Paluobiuose pas mokytoją Antaną Laurinaitį. Užaugau Tūbiškių k., kur tėvelis 1923 m. kartu su Lietuvos kariuomenės savanoriais buvo gavęs 8,4 ha žemės sklypą. 1943 m. baigiau Zyplių žemės ūkio mokyklą, o Dotnuvos žemės ūkio akademijoje baigęs kontroasistentų kursus buvau paskirtas dirbti į Šakius. 1944 m. savanoriu stojau į generolo Povilo Plechavičiaus organizuotą Vietinę rinktinę. Kulkosvaidininku tarnavau 310-ajame batalione Seredžiuje, Jašiūnuose ir Šalčininkuose. 1944 m. gegužės 15 d. vokiečių kariuomenė apsupo mūsų batalioną, nuginklavo, karininkus atskyrė nuo eilinių karių, juos suėmė, o mus internavo. Vokiečių SS karininkai mūsų įbauginimui atrinko dvylika mūsų dalinio kareivių ir čia pat, Paneriuose, juos sušaudė. Kitus išvežė į Kauno 6-ąjį fortą, o iš ten išvežė į Vokietiją dirbti prie statomų aerodromų. Karo pabaigoje atsidūriau Turingijoje, amerikiečių zonoje. Neturėdamas dokumentų atsidūriau už spygliuotų vielų su belaisviais vokiečiais. Pagal sąjungininkų susitarimą 1945 m. rugpjūčio 15 d. amerikiečiai mus su rusais ir ukrainiečiais perdavė sovietinei valdžiai. Patekome į filtracijos lagerį Roslau, Rytų Vokietijoje, vėliau buvome išgabenti į Ukrainą, o 1945 m. spalio mėn. atsidūrėme Stalingrado lageryje, kur teko dirbti statybose. 1946 m. birželio mėn. grįžau į Lietuvą. Įsidarbinau Šakių aps. gyvulininkystės skyriuje, kiek vėliau – žemės ūkio skyriuje. 1949–1950 m. tobulinausi Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Baigęs kursus buvau nukreiptas į Vilkaviškio raj. Dirbau ir mokiausi Marijampolės žemės ūkio technikume, o jį baigęs įstojau į Lietuvos veterinarijos akademiją. Deja, jos nebaigiau, nes perėjau studijuoti ekonomiką Vilniaus valstybiniame universitete. Studijas baigiau 1966 m. įgydamas ekonomisto diplomą. Dirbau Vilkaviškio metalo dirbtuvėse, Kauno metalo gamykloje „Nemunas“, o nuo 1977 m. – vyr. kontrolieriumi revizoriumi Finansų ministerijoje. 1988–1992 m. dirbau buhalteriu revizoriumi Ryšių ministerijos sistemoje.

Stasys Gvildys jaunystėje

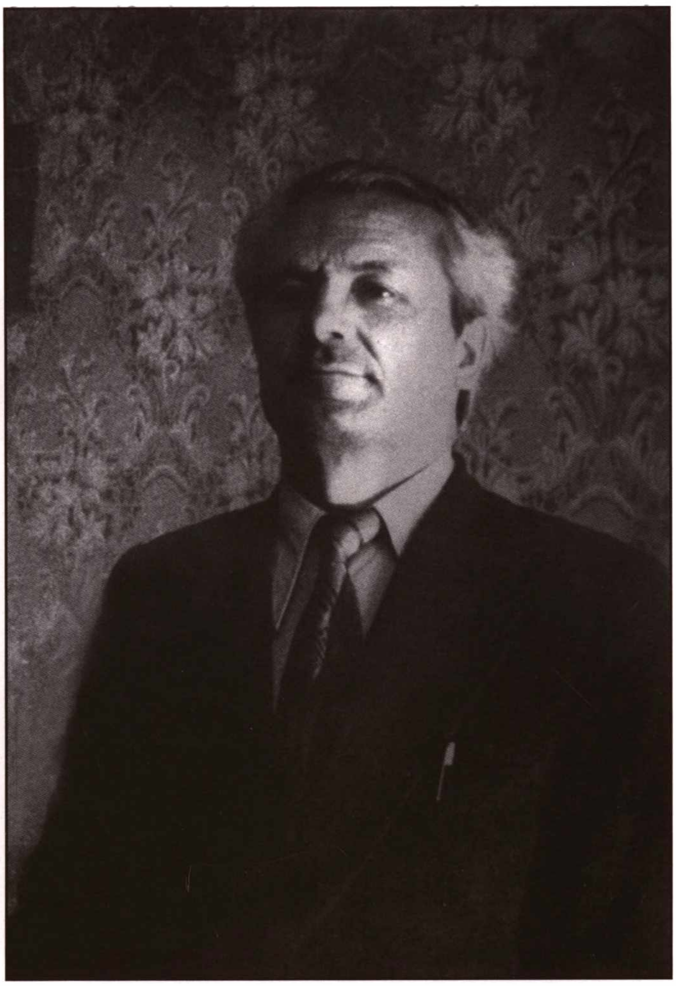

Reikšmingiausi buvo mano darbo 1992–1994 m., kai dirbau Valstybės kontrolės departamente. 1995–1997 m. dirbau vyriausiuoju valstybinių mokesčių inspektoriumi Kauno miesto mokesčių inspekcijoje, kur teko susidurti su valstybinėje mokesčių sistemoje dirbančiais neištikimais Lietuvai darbuotojais. Nepakęsdamas tokios betvarkės iš šių pareigų atsistatydinau.

Stasys Gvildys
Kaunas, 1998 m. kovo 22 d.

Atgavus kraštui nepriklausomybę Stasys Gvildys Lietuvoje tapo pagrindiniu Vietinės rinktinės metraštininku. Jis parengė ir išleido su Vietine rinktine susijusias penkias knygas: „Laisvės troškimo kaina“ (1999), „Kruvini likimai“ I–II d. (2001, 2004), „Erškėčiais klotas kelias“ (2004) ir Zigmo Grybino „Tarp vilties ir išsipildymo“ (2005).

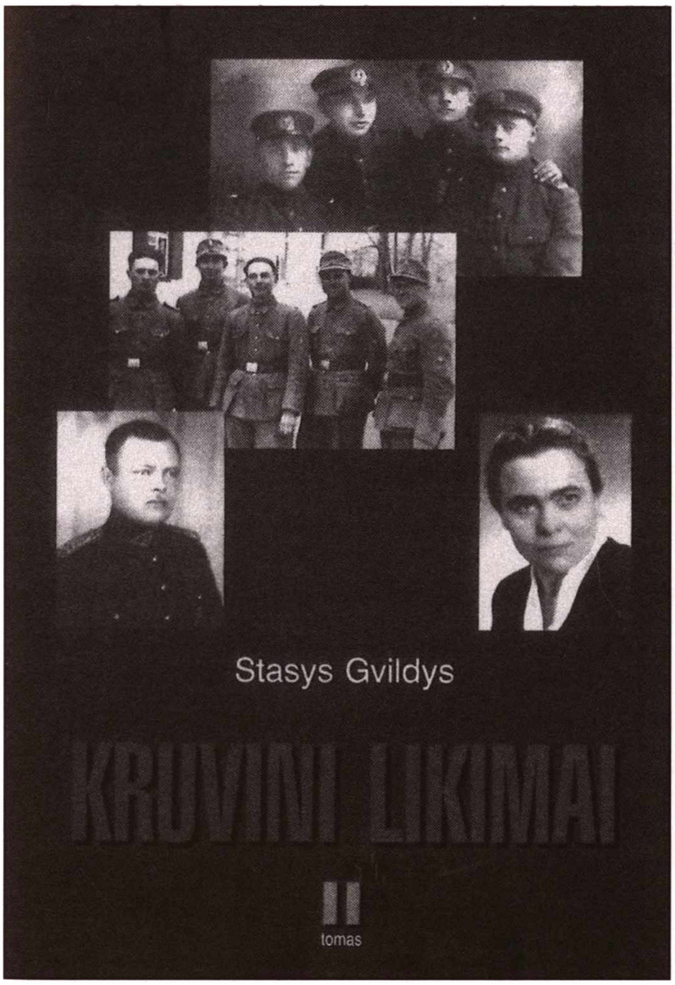

Stasio Gvildžio „Kruvini likimai“ II d. viršelio faksimilė

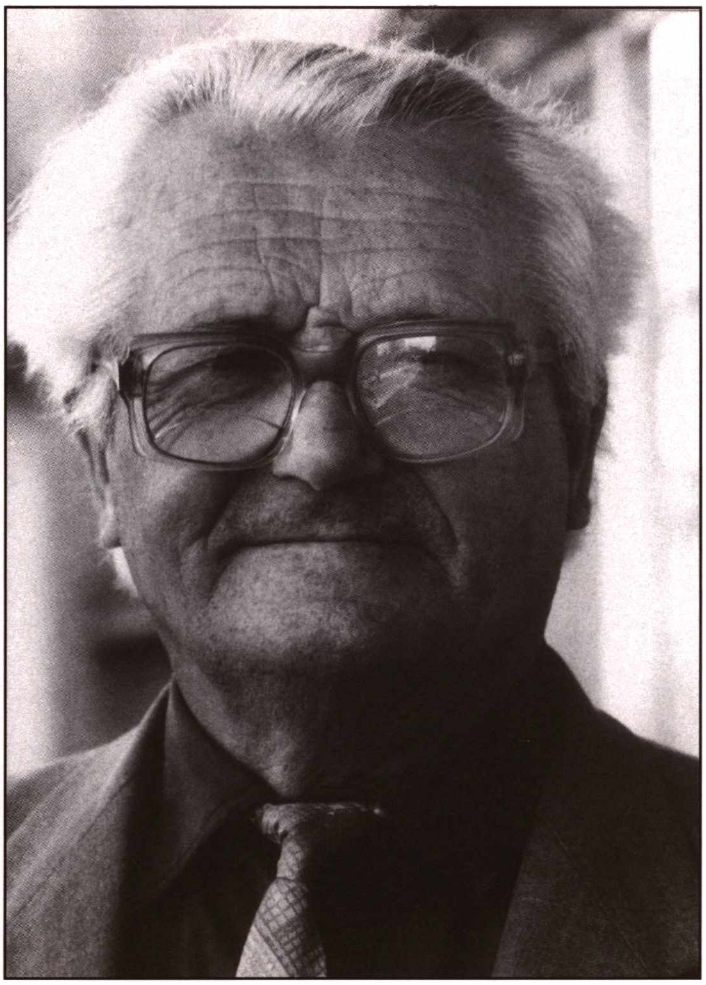

Stasys Gvildys. *1998 m. nuotrauka*

Juozas TUMOSA

LLA kovotojas Juozas Tumosa gimė 1925 m. Valių k., Žvirgždaičių vlsč., ūkininkų Petrės ir Stasio Tumosų šeimoje. Žvirgždaičių pradinėje mokykloje baigęs šešis skyrius mokėsi Vilkaviškio gimnazijoje. Ją baigęs 1944 m. stojo į Vietinę rinktinę ir kartu su Aleksandru Grybinu (apie jį „NKV“, t. 6, p. 188) ir jo broliu Zigmu (apie jį „NKV“, t. 7) buvo nukreipti į Karo mokyklą Marijampolėje. Karo mokykloje jau veikė LLA (Lietuvos laisvės armija), kuri įspėjo kariūnus apie vokiečių kėslus likviduoti Vietinę rinktinę. Didelė dalis kariūnų su ginklais paliko Marijampolę ir grįžo į namus. Tokių kariūnų tarpe buvo ir Juozas Tumosa. Grįžęs į Valius slapstėsi nuo vokiečių, o frontui priartėjus prie Zanavykų keletui dienų pasitraukė į Vokietiją, bet netrukus grįžo į namus (tikriausiai toks buvo LLA vadovybės nurodymas, kuriai Juozas priklausė nuo Marijampolės laikų), kad galėtų organizuoti ginkluotą pasipriešinimą prieš bolševikinius okupantus. Bolševikai prievarta varė Lietuvos vyrus į sovietinę armiją. 1944 m. ir Juozas Tumosa atsidūrė mobilizacijos punkte Kaune. Pavyko pabėgti. Sužinojęs, jog Kriūkuose atsidarė progimnazija, joje įsidarbino mokytoju. Žemaitijoje jau pasirodė partizanų būriai, kuriems vadovavo LLA karininkai. Juozas palaikė glaudžius ryšius su Kauno, Raseinių, Šakių partizanais ir rimtai įsitraukė į OS (organizacinio sektoriaus) veiklą. Kriūkuose mokytojauti jau buvo nesaugu, todėl 1946 m. pradėjo studijuoti Žemės ūkio akademijoje Kaune. Ir čia vykdė LLA vadovybės užduotis. 1947 m. balandžio 5 d. buvo suimtas ir su 25 žmonių grupe Karinio tribunolo 1947 m. liepos 17 d. buvo nuteistas 10 metų lagerio ir 5 – tremties. Kalėjo Vosturalage, Sverdlovsko sr. – Pesčianlage, Karagandos sr. Nuo 1955 m. rugpjūčio 5 d. – tremtis Karagandos sr. Paleistas iš tremties 1961 m. birželio 13 d. į Lietuvą negrįžo, nes 1962 m. rugsėjo 29 d. avarijos metu žuvo Karagandoje.

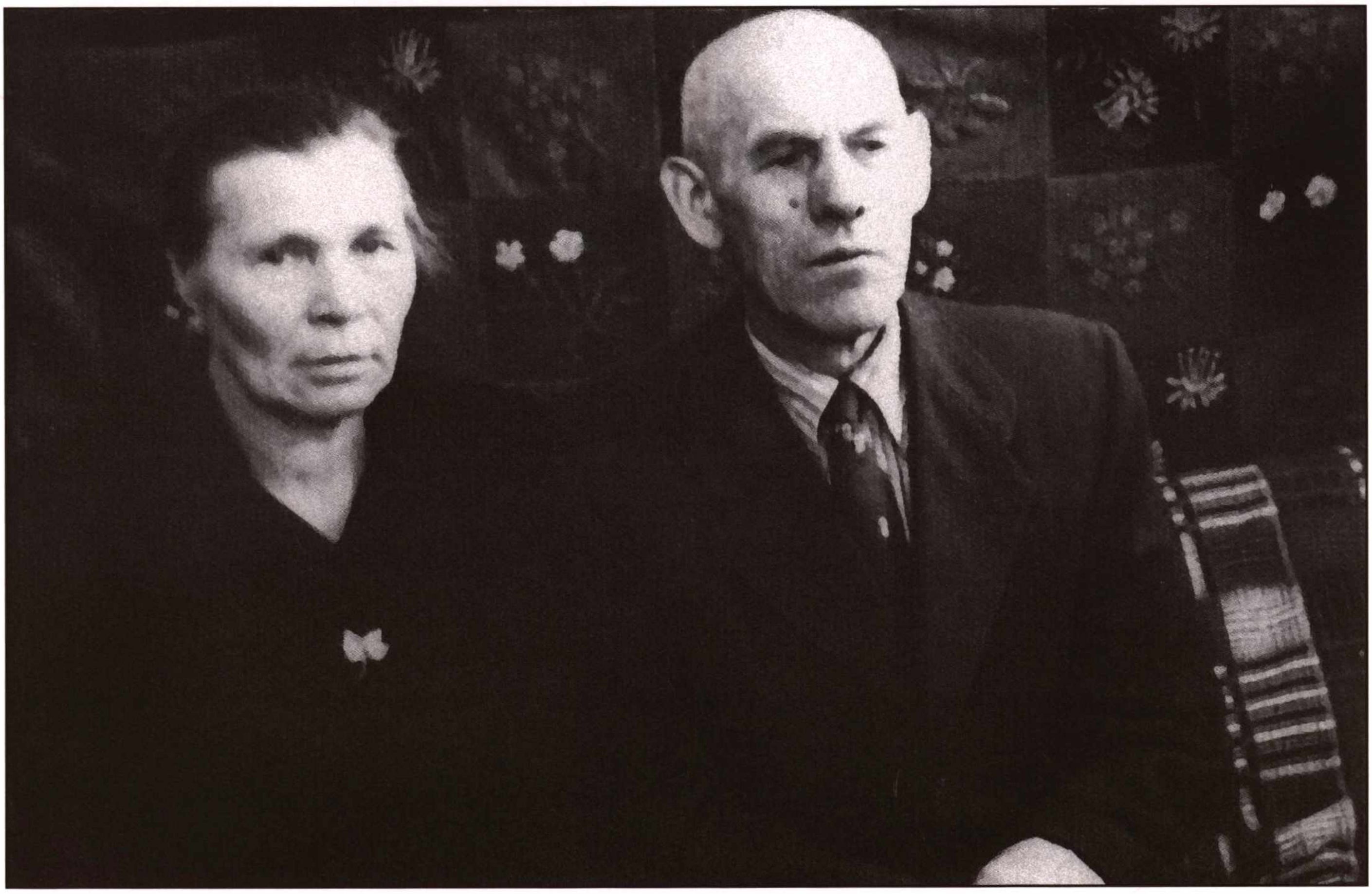

Petrė ir Stasys Tumosos 1950 m. tremtyje

Tuomet aš, Zigmas Tumosa, Juozo Tumosos brolis, buvau tremtyje Irkutske. Per didelį vargą parvežiau brolio palaikus į Lietuvą ir palaidojau Sintautų kapinėse. 1978 m. mirus mamai išpildžiau ir jos prašymą – brolio Juozo palaikus iš Sintautų perkėliau į Josvainius (Kėdainių raj.) ir perlaidojome tėvų kape.

1998 m. spalio 7 d. Juozui Tumosai (po mirties) suteiktas kario savanorio statusas.

Zigmas Tumosa
Vilnius, 2008 m. spalio 22 d.

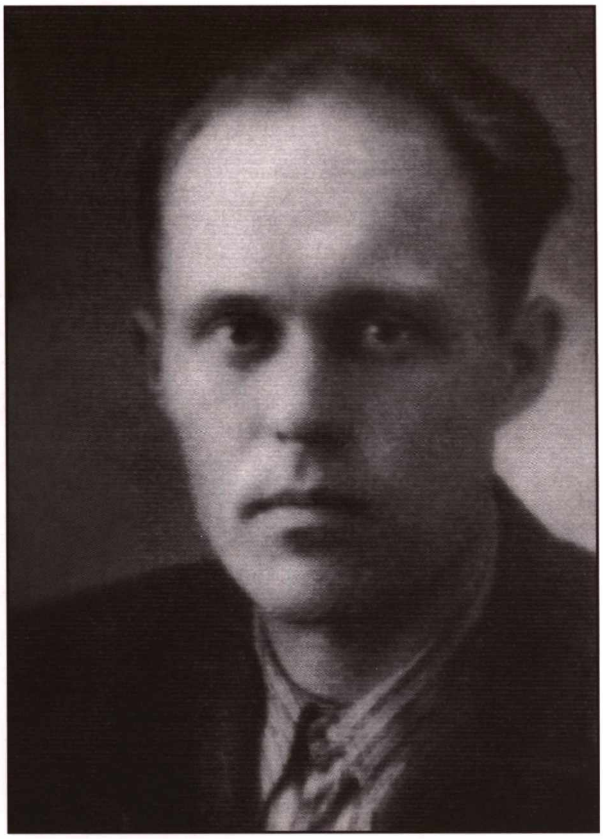

Juozas Tumosa 1958 m. Karagandoje

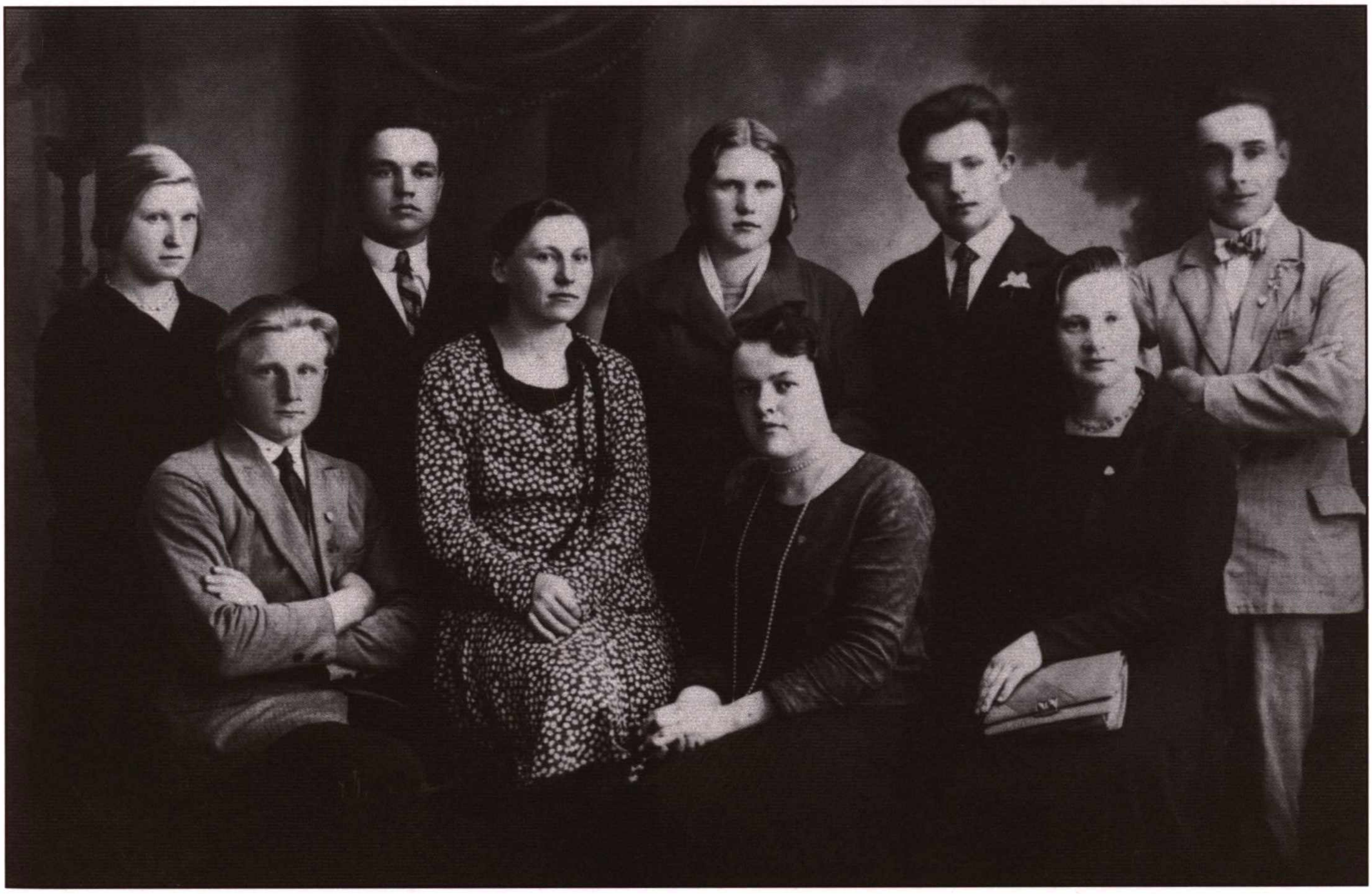

Jaunalietuvių Sintautų kuopelės valdyba. Iš kairės į dešinę sėdi: Juozas Tumosa, Elena Dagilytė, Tėvelytė, Onutė Navikaitė. Stovi: Teofilė Stepulaitytė, Antanas Jakaitis, Elena Jurgilaitė, Liudžius ir Andrius Skaisgirys.

Antanina KUKURAITYTĖ-KLIMAITIENĖ

Kartais zanavykais ne tik gimstama, bet ir tampama. Taip atsitiko ir mokytojai lituanistei Antaninai Kukuraitytei-Klimaitienei. Ji gimė 1925 m. spalio 16 d. Maželių k., prie Šeduvos, ūkininko, Lietuvos kariuomenės savanorio, vėliau tremtinio Antano Kukuraičio šeimoje. Antaninos gyvenimas glaudžiai susietas su Griškabūdžiu ir Sintautais. Griškabūdyje ji mokė Martyną Vainilaitę ir Albiną Bernotą, dabar Lietuvoje žinomus rašytojus, o 1954–1997 m. jos gyvenimas ir darbas susiję su Sintautais. Mokytoja visą savo gyvenimą nesiskyrė su šokiu, muzika, daina. Vadovavo pramoginių ir liaudies šokių rateliams. Nežiūrint garbaus amžiaus, ji ir dabar dalyvauja Sintautų etnografiniame ansamblyje.

Antaninos Klimaitienės darbo dešimtmečiai – su knyga mokykloje. Rašyti ji pradėjo besimokydama mokykloje, bet spaudoje debiutavo tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Poetės, raginančios atsiverti pavasario giesmei, literatūrinis kraitis nemažas, o imponuojantys – eilėraščių rinkiniai: „Ramunių laukas“ (2001), „Laiko tėkmė“ (2002), „Rudens voratinkliai“ (2006), kartu su Malinausku išleisti giesmių ir dainų rinkinėliai „Padėkos giesmės Viešpačiui“ (2003) ir „Sidabriniai varpai“ (2005). Jos kūryba publikuota Šakių raj. literatų klubo „Lygumų šaltinis“ almanachuose, apie ją rašoma J. Jacevičiaus ir V. Vilčinskienės knygoje „Sintautų parapija“ (2003), B. Kondrato leidinyje „Kūrėjų pėdsakais“ (2004), eilėraščiai išspausdinti almanachuose: „Rankoje rudens paletė“ (1994), „Takai prie šaltinio“ (1999), „Veidu į Tėvynę“ (2003). Rašytoja minima Šakių ir Sintautų kalendoriuose, M. Puodžiukaitienės istorinėje apybraižoje „Sintautų mokyklos šviesa“ (2004) ir kituose leidiniuose. Antaninos Klimaitienės išsamią bibliografiją parengė Šakių raj. savivaldybės viešoji biblioteka. 2004 m. įteikta „Aitvaro“ nominacija – paskatinimas už gėrio ir gyvenimo grožio prasmės ieškojimą ir nuoširdžią kūrybą.

Antanina Klimaitienė

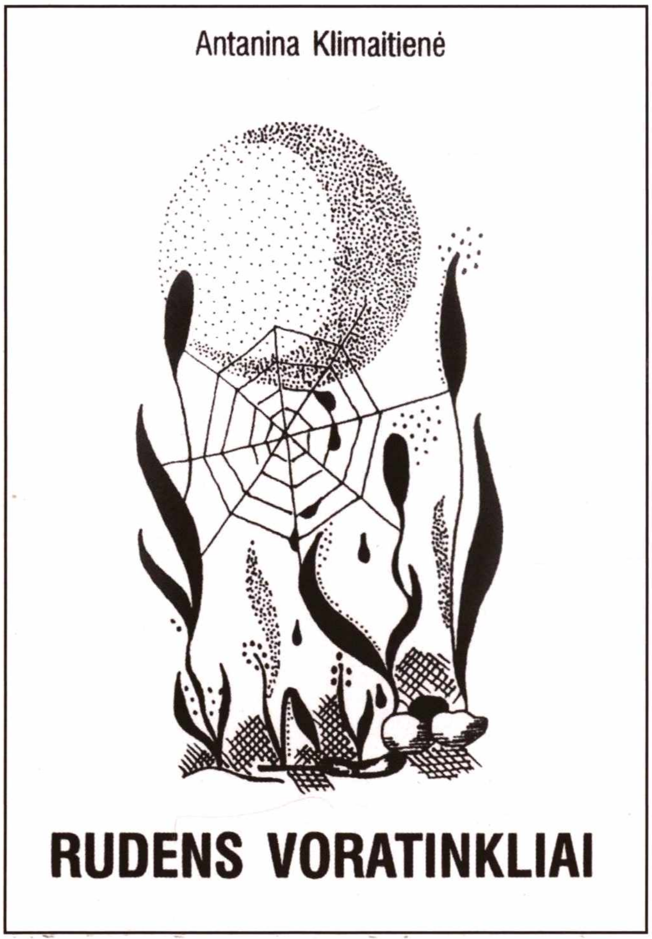

Antanina Klimaitienė

RUDENS VORATINKLIAI

Antaninos Klimaitienės knygos „Rudens voratinkliai“ viršelio faksimilė

Juozas TUPČIAUSKAS-SPARNAS

Laisvės kovotojas Juozas Tupčiauskas-Sparnas gimė 1925 m. rugpjūčio mėn. Viltrakių k., Žvirgždaičių vlsč., ūkininkų Bronislavos Kudirkaitės-Tupčiauskienės, kilusios iš Mikniškės k., Barzdų vlsč., ir Felikso Tupčiausko šeimoje. Mokėsi Miknaičių pradinėje mokykloje pas mokytoją Petronėlę Stanaitytę-Kudirkienę (apie ją „NKV", t. 4). Antrą kartą rusams okupavus Lietuvą 1945 m. ankstyvą pavasarį Juozas pakliuvo į sovietinę armiją ir buvo nukreiptas į darbo batalioną prie Leningrado. Čia gyvendamas pusbadžiu dirbo statybose. Visiškai išsekęs ryžosi bėgti. Pavyko. Laimingai pasiekė namus. Bet kieme sutikta motina savo sūnaus neatpažino. Tėviškėje įsirengė slėptuvę ir kurį laiką joje slėpėsi, o 1947 m. gegužio mėn. išėjo į rezistencinį karą. Kovojo Tauro apygardos Žalgirio rinktinėje. 1947 m. liepos 11 d. žuvo prie Šunskų (Marijampolės aps.). Palaidojimo vieta nežinoma.

Julija Tupčiauskaitė-Želepienienė
Lenkija, Ščecinas, 2000 m. liepos 7 d.

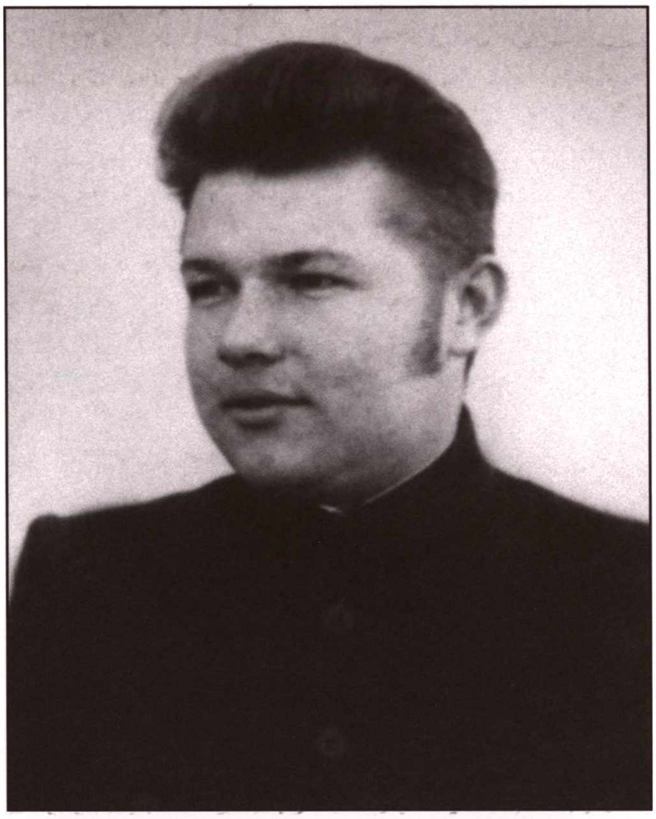

Juozas Tupčiauskas

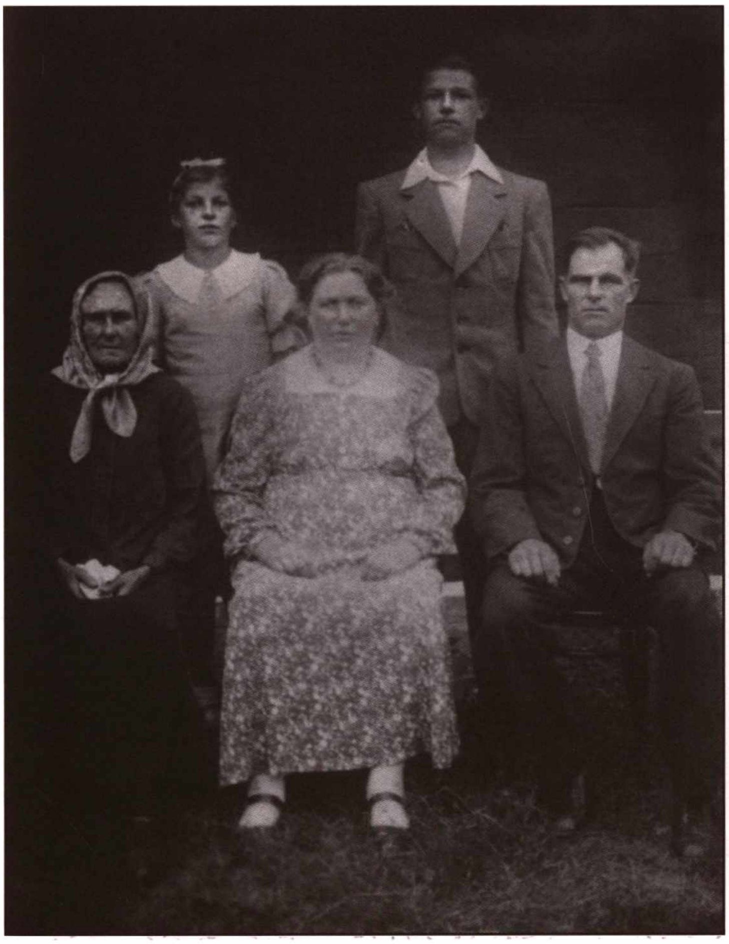

Tupčiauskų šeima: buvusi knygnešių rėmėja Agota Tupčiauskienė, Bronislava Kudirkaitė-Tupčiauskienė, jos vyras Feliksas Tupčiauskas, o už jų nugaros – Tupčiauskų vaikai: dukra Julija ir sūnus Juozas.
1943 m. nuotrauka

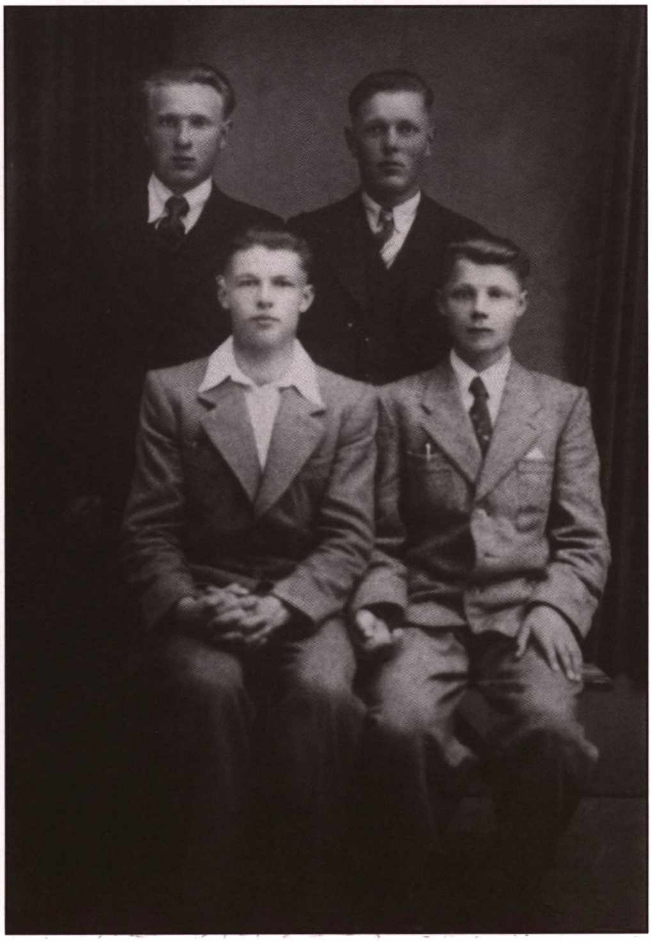

Juozas Tupčiauskas (sėdi kairėje) su savo draugais.
1943 m. nuotrauka

Vytautas TARASONIS

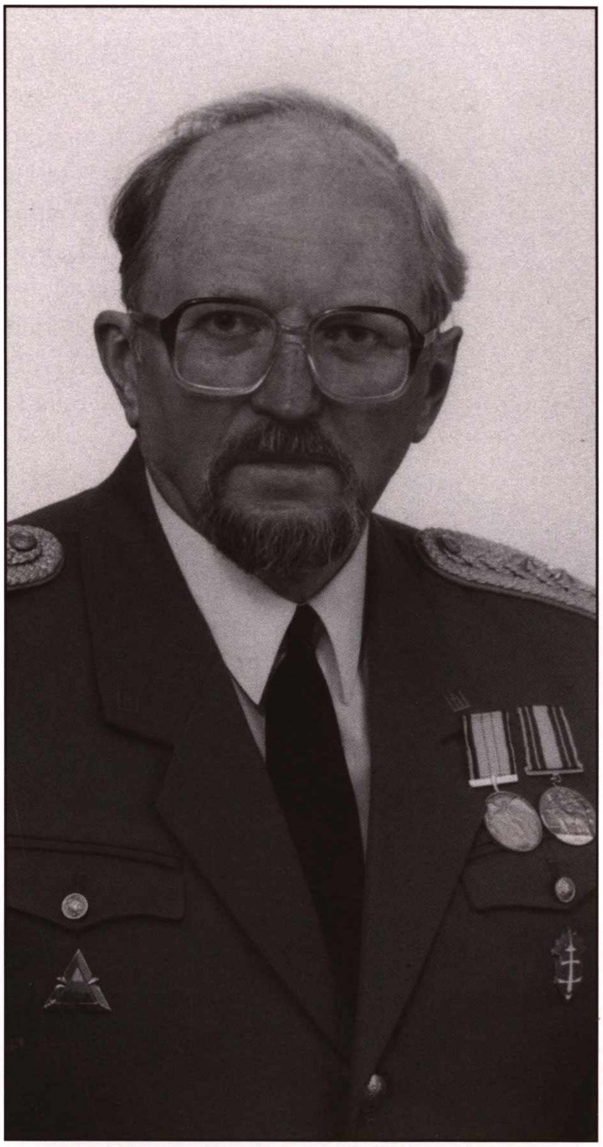

Vytautas Tarasonis

Vytautas Tarasonis gimė 1925 m. spalio 19 d. Kaune Lietuvos kariuomenės karininko šeimoje. Zanavykiškos jo šaknys yra nuo senelio iš motinos pusės Antano Jablonskio (kalbininko Jono Jablonskio brolio), gimusio Rygiškiuose, gyvenusio ir palaidoto Žemojoje Panemunėje.

1931–1941 m. gyveno Vilkaviškyje, mokėsi gimnazijoje. Tėvas tarnavo 4-ajame artilerijos pulke, vėliau – Vilkaviškio apskrities karo komendantūroje.

1941 m. birželio 14 d. šeima buvo ištremta į Sibirą: tėvas – į lagerį Krasnojarsko krašte, motina su 4 vaikais – į Altajaus kraštą. Sibire dirbo įvairius miško darbus, taip pat elektriku ir tekintoju stiklo fabrike. Vėliau mokėsi, baigė vidurinę mokyklą, Bijsko mokytojų institutą, mokytojavo. 1955 m. grįžo į Lietuvą, tęsė mokslus. Baigė Vilniaus pedagoginį institutą ir Vilniaus universitetą, įgijo fizikos mokytojo ir matematiko kvalifikacijas. 1958–1996 m. dėstė fiziką, elektrotechniką ir kitas technines disciplinas Vilniaus lengvosios pramonės technikume ir Vilniaus aukštesniojoje statybos mokykloje.

Atgimimo laikotarpiu aktyviai dalyvavo sąjūdyje, tremtinių bendrijos veikloje, vadovavo ekspedicijoms į tremties vietas Altajuje ir Tadžikijoje. 1991 m. sausio 13 d. gynė televizijos bokštą.

Už nuopelnus Lietuvai apdovanotas Sausio 13-osios atminimo ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino 1-ojo laipsnio medaliais.

Vytautas Tarasonis yra parašęs kelias dešimtis metodinių leidinių ir straipsnių fizikos ir publicistikos tematika. Parašė fizikos vadovėlius aukštesniosioms vidurinės mokyklos klasėms.

Vytautas Tarasonis su žmona Aldona, sūnumis Valentinu ir Vidmantu bei dviem anūkėmis

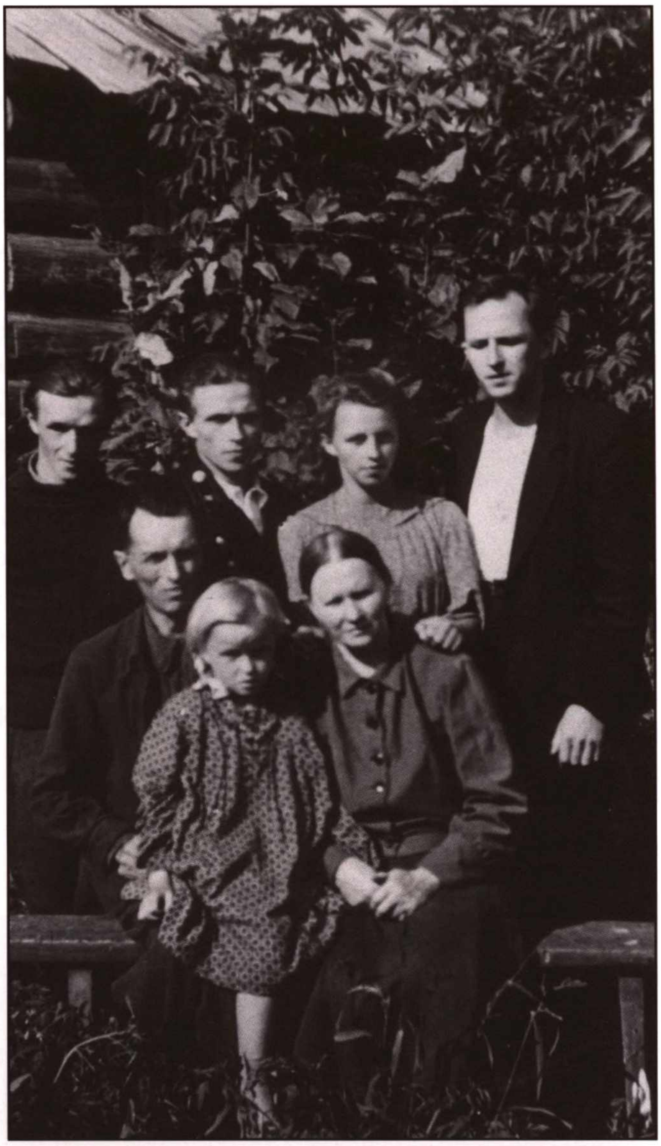

Kapitono Vlado Tarasonio šeima Sibiro tremtyje.
1954 m. nuotrauka

Lietuvių kalbos tėvo Jono Jablonskio brolio Antano Jablonskio giminės palikuonys Rygiškiuose. *2001 m. liepos 21 d. nuotrauka*

Gražina MATUSEVIČIŪTĖ-MATŪNAITĖ-SNAIGĖ

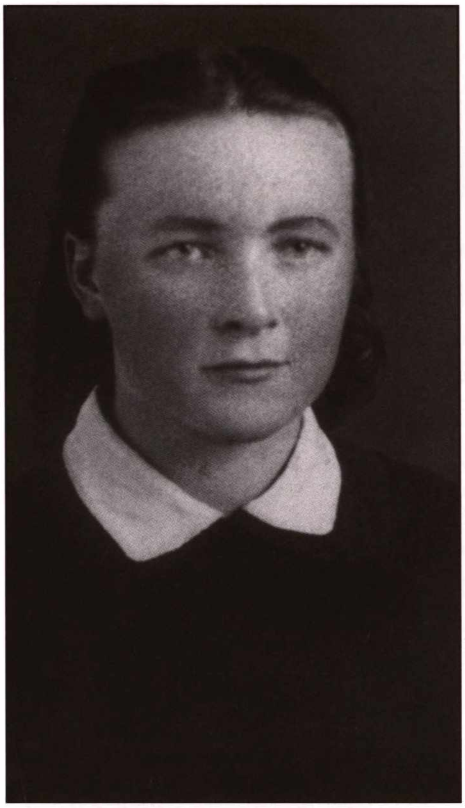

Gražina Matusevičiūtė-Matūnaitė

Laisvės kovotoja Gražina Matusevičiūtė-Matūnaitė-Snaigė gimė 1925 m. Eiciūnų k., Paežerėlių vlsč., mokytojo šeimoje. „1944 m. Gražina baigė Vilkijos gimnaziją, – prisimena jos pusseserė Liuda Merčaitytė-Žitkevičienė, gyvenanti Trakų Vokėje. – 1945 m. pradėjo mokytojauti Riogliškių pradinėje mokykloje – tuomet lapkričio mėn. mudvi ir buvome susitikusios paskutinį kartą. Gražina tuomet buvo labai susirūpinusi, bet savo rūpesčio man neatskleidė. Netrukus sužinojau, kad ji išėjo į mišką.“ Kitais duomenimis, Gražina Matūnaitė partizanauti pradėjo 1947 m. Įsijungusi į ginkluotą rezistencinę kovą ir priesaikos metu gavusi Snaigės slapyvardį kovojo Tauro apygardos Žalgirio rinktinėje. Šioje apygardoje kovojo ir du Gražinos broliai: Algimantas (1923–1950) (apie jį „NKV“, t. 7, p.21), Vytauto rinktinės vadas, ir Vygantas (1930–1950).

1948 m. vasario 19 d. Gražina Matūnaitė žuvo Agurkiškės girioje kartu su Juozu Mockaičiu-Drugiu. Gražinos ir dar kelių partizanų kūnai buvo išniekinti prie Lekėčių vlsč., NKVD būstinės, o vėliau užkasti Rūdšilyje už kapinių. Atgimimo metais Gražinos Matusevičiūtės-Matūnaitės-Snaigės palaikai perkelti į Paluobių kapines ir perlaidoti kartu su laisvės kovotojų brolių Juozo (1920–1948) ir Antano (1923–1949) Mockaičių palaikais bendrame kape.

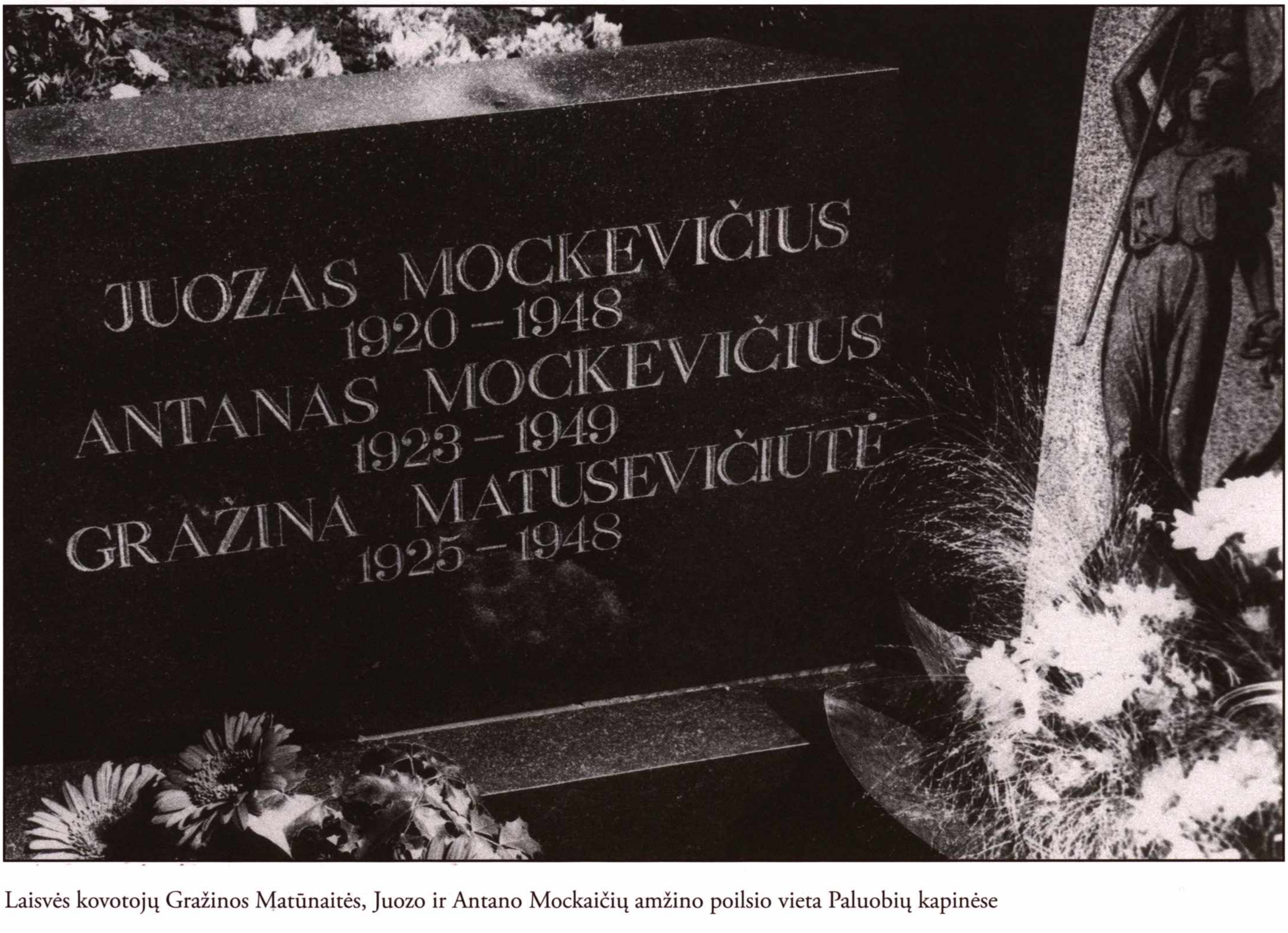

Laisvės kovotojų Gražinos Matūnaitės, Juozo ir Antano Mockaičių amžino poilsio vieta Paluobių kapinėse

Algimantas ORENTAS-MOKYTOJAS

Laisvės kovotojas Algimantas Orentas-Mokytojas gimė 1925 m. Leoniškių k., Paežerėlių vlsč., mokytojo Juozo Orento (apie jį „NKV“, t. 3) ir Cecilijos Kibildaitės-Orentienės, kilusios iš Piesčių k., šeimoje. Keturių vaikų šeimoje buvo vyriausias. Pradžios mokslus baigė Šakiuose, savo tėvo vadovaujamoje mokykloje, vėliau mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. 1940 m. liepos 10 d. suėmus tėvą ir įkalinus Marijampolės kalėjime šeimos gyvenimo sąlygos pasikeitė. Algimantui teko padėti ne tik mamai, bet ir savo jaunesniesiems broliukams ir sesutei. Nebaigęs gimnazijos Algimantas pradėjo dirbti vienoje Tauragės aps. pradinėje mokykloje. 1944 m. motinai su jaunesniais vaikais pasitraukus į Vakarus jaunam mokytojui Lietuvoje beliko tik vienas kelias – rezistencinė kova. Ir į šią kovą Algimantas išėjo tikėdamasis savo kraštui parnešti laisvę. Pasirinkęs Mokytojo slapyvardį veikė tose vietose, kur mokytojavo – Tauragės ir Jurbarko apylinkėse. Algimanto bičiulis Pijus Ambrozaitis (apie jį „NKV“, t. 7, p. 57) yra pasakojęs, jog 1948 m. Vilkijoje, žydų maldos namuose, vyko partizanų vadų pasitarimas, kuriame dalyvavo ir Algimantas Orentas. NKVD apie šį susirinkimą žinojo. Įvyko susišaudymas. Algimantas Orentas buvo sužeistas ir pateko į NKVD nagus. Sužeistą laisvės kovotoją Vilkijos ar Seredžiaus stribai pririšo prie sunkvežimio ir iš Vilkijos plentu tempė link Seredžiaus. Taip kankinio mirtimi kažkur prie Barbinės Algimantas Orentas ir mirė. Ko gero, ten jis ir palaidotas. Kapo vieta nežinoma.

Algimantas Orentas

Cecilija Orentienė su savo vaikais: Genute, Juozu ir Algimantu, vokiečių okupacijos metais Šakiuose

Antanas Viktoras KRAMILIUS

Gimiau 1925 m. gruodžio 18 d. Lepšių k., Lukšių vlsč., Antaninos Bacevičiūtės-Kramilienės ir Prano Kramiliaus šeimoje. Tėvelio brolis 1919 m. Lietuvos kariuomenės savanoris Jonas Kramilius (apie jį „NKV“, t. 3, p. 72) Nepriklausomybės kovose buvo pelnęs Vyčio Kryžiaus ordiną. Keturis pradinės mokyklos skyrius baigiau Bartkų pradinėje mokykloje, o 5-ąjį ir 6-ąjį skyrius – Griškabūdyje. 1944 m. stojau į generolo P. Plechavičiaus organizuotą Vietinę rinktinę. Karinį apmokymą atlikau Seredžiuje, 310-ajame batalione. Vėliau tarnavau Šalčininkuose. Čia mūsų batalionas buvo nuginkluotas, kariai atvežti į Kauną, perrengti Lufvafo uniformomis ir išgabenti į Vokietiją. Teko gyventi Poznanėje, Berlyne. Dirbau staliumi. 1945 m. sausio 1 d. atsidūrėme Vakarų fronte. Čia įrenginėjome aerodromus. 1945 m. balandžio 4 d. pasitaikius progai 33 plechavičiukus pervedžiau į anglų karinio dalinio buveinę. Anglų apspardyti sėdėjome karo belaisvių stovykloje Briuselyje (Belgija). 1946 m. kovo 6 d. buvome išleisti į laisvę. Trumpam buvau prisiglaudęs lietuvių pabėgėlių stovykloje, o vėliau dirbau anglų kariniame dalinyje elektriku, mechaniku. Prasidėjus emigracijai galvojau vykti į Angliją, bet 1949 m. laivu „Nelly-III“ išplaukiau į Melburną. Atvykęs į Australiją 2 metus pagal sutartį dirbau Adelaide, plieno liejykloje. Dirbdamas Adelaide dalyvavau lietuvių chore „Lituania“, kurį laiką buvau jo seniūnu. 1952 m. pradėjau važinėti ilgus nuotolius sunkvežimiais. Nors ir buvo sunkus darbas, bet gerai pažinau šalį, į kurią buvau atklydęs. Vėliau mokiausi geležinkeliečių mokykloje, o ją baigęs dirbau geležinkelių sistemoje. 1959 m. persikėliau pastoviai gyventi į Sidnėjų. Čia netrukus buvau išrinktas lietuvių bendruomenės vicepirmininku. Įsijungiau į ateitininkus, pradėjau dainuoti „Dainos“ chore ir „Rožyčių“ vyrų oktete. Bet netrukus Sidnėjų teko palikti. Prasidėjo čigoniškas gyvenimas, nes teko keisti į atostogas išeinančius geležinkelių stočių viršininkus. Ir tik 1963 m. sugrįžau į Sidnėjų. 1964 m. perėjau dirbti į privačią bendrovę. Lietuvių bendruomenėje grojau lietuvių tautinių šokių grupei. Čia susipažinau su šokėja Leta Meiliūnaite ir 1967 m. ją vedžiau.

Antanas Kramilius su savo giminaičiais ir bičiuliais Lukšiuose. *1996 m. rugpjūčio 10 d. nuotrauka*

Gyvendamas Sidnėjuje visą laiką aktyviai dalyvavau lietuviškoje visuomeninėje veikloje. Buvau išrinktas Ateitininkų sendraugių pirmininku, „Dainos" choro pirmininku. 1989 m. buvau išrinktas Sidnėjaus „Ramovės" skyriaus sekretoriumi, 1995 m. Australijoje įsteigus Zanavykų draugiją buvau išrinktas jos pirmininku. Bendradarbiauju Australijos lietuvių spaudoje, o Lietuvai atgavus nepriklausomybę savo rašinius spausdinuosi įvairiuose Lietuvos laikraščiuose. Nuo 1992 m. esu paramos Lietuvai organizatorius. Priklausau daugybei Australijos organizacijų. Už visuomeninę veiklą 1995 m. sausio 26 d. Australijos dienos proga N.S.W. valstijos gubernatorius Anglijos karalienės Elžbietos II vardu man įteikė „Order of Australia medal" (Australijos ordino medalį). Iš 18 mln. Australijos gyventojų šiuo medaliu apdovanoti 143 asmenys.

Antanas Kramilius
Sidnėjus, 1995 m. spalio 25 d.

Antanas Kramilius Lietuvoje 1996 m.

Antanas Kramilius Kudirkos Naumiestyje įamžina dr. Vinco Kudirkos tilto atšventinimą. *1996 m. birželio 28 d. nuotrauka*

Vincas ŽITKAUSKAS-ILGUVIS

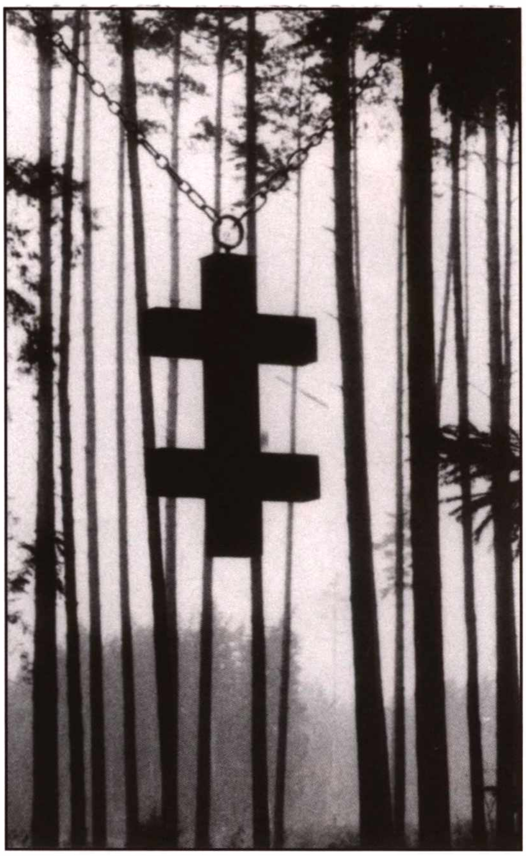

Vyčio Kryžiaus simbolis Rūdšilyje.
Autorius – panevėžietis Vincentas Aleknavičius

Laisvės kovotojas Vincas Žitkauskas-Ilguvis-Svajūnas gimė 1925 m. Ilguvos k., Paežerėlių vlsč. Mokėsi gimnazijoje, rašė eiles, turėjo gražų, stiprų balsą, mėgo dainuoti. Kovojo Žemaitijoje, jungtinėje Kęstučio apygardoje. 1948 m. sausio 16 d. žuvo kartu su kapitonu Juozu Čeponiu-Tauragiumi pas Z. Jokimą – apsupti rusų kareivių ir stribų susisprogdino slėptuvėje.

Laisvės kovų sąjūdyje dalyvavo ir Vinco brolis Antanas Žitkauskas-Žiedas (g. 1914) ir iki 1948 m. buvo tame pačiame būryje su broliu Vincu. Susilpnėjus tėvų sveikatai ir žuvus broliui Vincui grįžo į tėviškę. Slapstėsi. Laimei, niekas jo neišdavė, liko nesuimtas.

Birutė Runaitė-Šidlauskienė
Kaunas, 1999 m.

Nemunas prie Ilguvos

Vytautas MICKAITIS

Žalgirio partizanų rinktinės kovotojas Vytautas Mickaitis gimė 1925 m. Degutlaukio k., Slavikų vlsč. Gyveno Jurbarke. Mokėsi Jurbarko gimnazijos aštuntoje klasėje. 1945 m. nešant pogrindinį laikraštį „Laisvės varpas" Švarcgirio girioje sustabdė NKVD kareiviai ir varėsi į Kidulius. Prie Kidulių parko Vytautas iš enkavedistų paspruko ir pradėjo bėgti. Kareiviai šaudė, bet nepataikė. Pribėgęs Kidulių ežeriuką šoko į vandenį ir pradėjo plaukti. Ėjęs pro šalį stribas Mykolas Benesevičius ir pamatęs plaukiantį Jurbarko gimnazijos aštuntoką Vytautą Mickaitį ištiesė savo karabiną ir nuspaudė gaiduką. Šūvis buvo taiklus ir mirtinas. Vytauto Mickaičio palaidojimo vieta nežinoma.

Romas Endriukaitis

Vytautas Mickaitis

Zanavykai švenčia Sudargo įkūrimo sukaktį

Angelė ENDRIJONAITĖ-ZYMONIENĖ

Mokytoja lituanistė, kraštotyrininkė Angelė Endrijonaitė-Zymonienė gimė 1925 m. balandžio 1 d. Gelgaudiškyje. Tėvai turėjo nedidelį ūkelį ir verslą – liejo šulinių rentinius. Angelės mama Elzbieta Lesevičiūtė-Endrijonienė buvo kilusi iš pasiturinčios šeimos – tėvai vertėsi prekyba. Angelė, besimokydama Gelgaudiškyje, aktyviai reiškėsi skautų veikloje: griežė smuiku, skambino gitara, grojo akordeonu, dainavo, šoko, vaidino mokykloje rengiamuose spektakliuose, pati kūrė kupletus ir čia pat juos su klasės draugais atlikdavo. 1950 m. baigusi Kauno mokytojų seminariją grįžo į Gelgaudiškį ir dirbo vaikų namų keturių komplektų pradinės mokyklos vedėja. Sujungus šią mokyklą su Gelgaudiškio septynmete Angelė dirbo šioje mokslo įstaigoje. 1952 m. ištekėjo už Juozo Zymono. 1963 m. persikėlė dirbti į vyro gimtinę – Voverius, į aštuonmetę mokyklą. Čia vėl įsitraukė į aktyvią visuomeninę veiklą: organizavo mokyklos saviveiklą, įkūrė kraštotyros būrelį, muziejų. Ir išėjusi į pensiją (1983) šio darbo nenutraukė. Grįžusi gyventi į Gelgaudiškį užrašinėjo žmonių prisiminimus, kaupė medžiagą apie sovietiniais okupacijos metais sušaudytus šaulius, mokytojus, tremtinius, emigrantus, plechavičiukus. Užrašinėjo Gelgaudiškio apylinkių legendas. Dirbdama Voveriuose sukūrė 30 min. filmą, už kurį Telšiuose vykusiame Respublikiniame moksleivių kraštotyros darbų konkurse laimėjo I vietą. Tėvų ūkelyje iki Atgimimo išsaugojo Gelgaudiškio šaulių būrio herbą.

Parengta pagal B. Kondrato „Su Gelgaudiškiu širdyje“

1987 m. Gelgaudiškio vidurinė mokykla minėjo savo veiklos 35-uosius metus. Ta proga į Gelgaudiškį susirinko ir buvę šios mokyklos dėstytojai. Jų tarpe buvo ir mokytoja Angelė Zymonienė.
Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę stovi: karinio parengimo mokyt. Vytautas Petraitis, muzikė Dalia Jakienė, lituanistė Genovaitė Ulienė, pradinių klasių mokyt. Angelė Zymonienė, chemikė Stasė Damušienė, biologė Elena Karalienė, fizikė Ramanavičiūtė, fizinio lavinimo mokyt. Olė Sederevičienė, matematikė Albina Kašauskienė, lituanistė Zita Grigaitienė, vokiečių kalbos mokyt. Birutė Pavalkienė.
Antroje eilėje: fizinio lavinimo mokyt. Vincas Červinskis, istorikė Roma Červinskienė, pradinių klasių mokyt. Genovaitė Bačinskienė, fizikas Vincas Bačinskas, buvęs direktorius Juozas Vaitkus, buvęs karinio parengimo mokyt. Kęstutis Jievaitis, mokyklos sekretorė Angelė Donikaitienė, lituanistė Regina Prasauskienė, pradinių klasių mokyt. Stasė Patašienė, lituanistė Birutė Stankaitytė.
Nuotrauka iš mokytojos Birutės Stankaitytės albumo

SUSITIKIME VISI PRIE
ŽMOGIŠKUMO LAUŽO
IR TIE KURIE LINKSMI IR TIE
KURIE

Bronius MATIJOŠAITIS-STARTAS

Tauro apygardos partizanas Bronius Matijošaitis-Startas gimė 1925 m. Auksučių k., Barzdų vlsč. Mokėsi gimnazijoje. Buvo prievarta užverbuotas sekti savo bendraamžius. Nenorėdamas tapti išdaviku įsijungė į Tauro apygardos Žalgirio rinktinės kovotojų gretas. Kautynių metu su okupantais buvo sužeistas ir nenorėdamas gyvas patekti į priešo nagus 1947 m. gegužės 25 d. susisprogdino Paberžupio k., Būblelių vlsč. Susisprogdinimo metu, kaip rašoma Bostone 1985 m. leistoje „Lietuvių enciklopedijoje“, kartu žuvo ir vienas stribas, kuris rengėsi kraustyti sužeisto partizano kišenes. Išniekintas laisvės kovotojo Broniaus Matijošaičio kūnas keletą dienų išbuvo numestas Kudirkos Naumiesčio turgavietėje.

Kokias godas godoja Zanavykų pušys?

Agota KLIMAVIČIŪTĖ-BATAITIENĖ

Agota Klimavičiūtė-Bataitienė

Petronėlė Klimavičiūtė-Juodulaitienė (1920–2003) pasakojo: „Mano sesuo Agota Klimavičiūtė gimė 1925 m. gruodžio mėn. Sarapinų k., Jankų vlsč., valstiečio, turėjusio 7 ha žemės, šeimoje. Dėdei grįžus iš JAV ir Veršių k., Sintautų vlsč., nupirkus ūkį su tėvais persikėlė gyventi į amerikono 31 ha žemės padovanotą ūkį. Sarapinuose liko gyventi vyriausia sesuo Ona, kuri jau buvo ištekėjusi už Vengraičio. Agutė mokėsi Veršių pradžios mokykloje, o ją baigusi – Zyplių žemesnėje žemės ūkio mokykloje ir dvimetėje Šakių prekybos mokykloje. Karo metais vokiečiai mūsų namus Veršiuose sudegino. Buvome priversti vėl grįžti į Sarapinus. Praleidę Sarapinuose 1944–1945 m. žiemą išsiskirstėme. Sarapinuose liko serganti mama, kurią slaugė Agutė. Ji palaikė ryšį su šeima, gyvenusia Veršiuose. Dažnai vaikščiojo tarp Sarapinų ir Veršių. Tai pastebėję sovietiniai saugumiečiai suprato savaip ir sesutę pradėjo verbuoti, kad ši taptų jų agente. 1948 m. vasarą po tardymo sesuo Agutė kruvinomis kojomis atėjo pas mane į Zyplius atsisveikinti. Kur apsistos, nežinojo. Jankuose buvo žiaurus KBG tardytojas Filatovas, kurio visi bijojo. Tuo metu mane tardė Lukšiuose. Liepė surasti seserį. Ir mane stengėsi užverbuoti, kad

Penkios sesutės Klimaitytės prie vaišių stalo jiems tarnaučiau. Kokius ryšius Agutė turėjo su partizanais, nežinojau. Buvau bailė. Ir tik atgavus laisvę sužinojau, jog Agutė nuo 1948 m. buvo Tauro apygardos štabo ryšininkė. Apie Agutę Klimavičiūtę-Audrelę pirmasis prabilo Povilas Pečiulaitis-Lakštingala, gyvenantis JAV. Jis jos 1991 m. ieškojo net per spaudą. Vėliau P. Pečiulaitis apie Agutę rašė savo išleistoje knygoje „Šitą paimkite gyvą" (1993), knygoje „Tada, kai žuvom dėl Tėvynės..." (1996) yra Tauro apygardos Žalgirio rinktinės ryšininkės A. Klimavičiūtės-Audrelės dienoraštis (p. 21–40). Slapstydamasi nuo NKVD gyveno Skuode, Kretingoje. Ištekėjo už statybininko Jono Bataičio ir gyventi persikėlė į Jurbarką.

Agota Klimavičiūtė-Bataitienė mirė 1992 m. spalio 11 d. Palaidota Jurbarko kapinėse.

1998 m. rugsėjo 10 d.

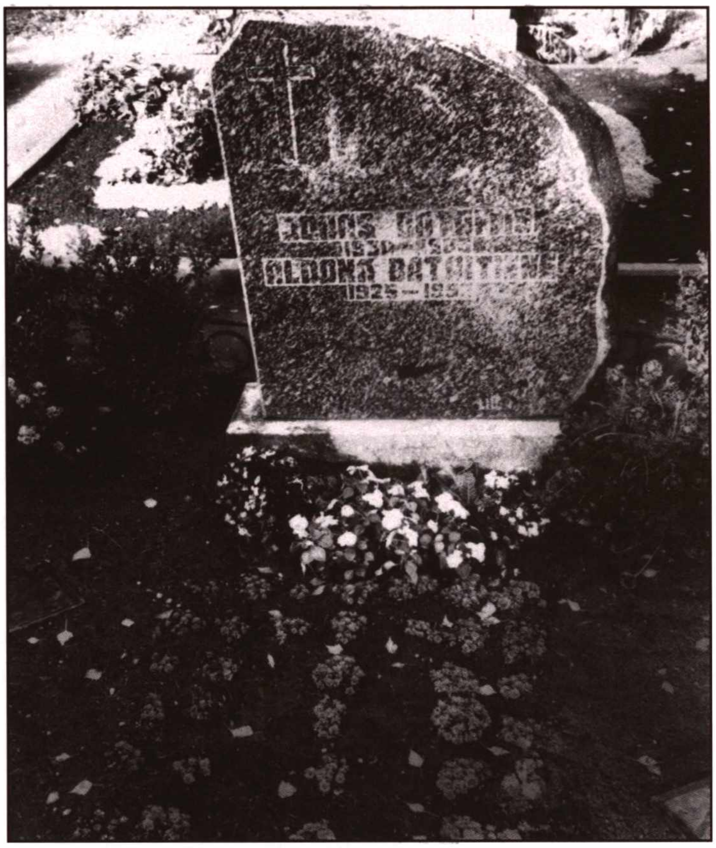

Agotos Bataitienės kapas Jurbarko kapinėse (Paminkle iškaltas vardas „Aldona" – tai vis tos konspiracijos pasekmė)

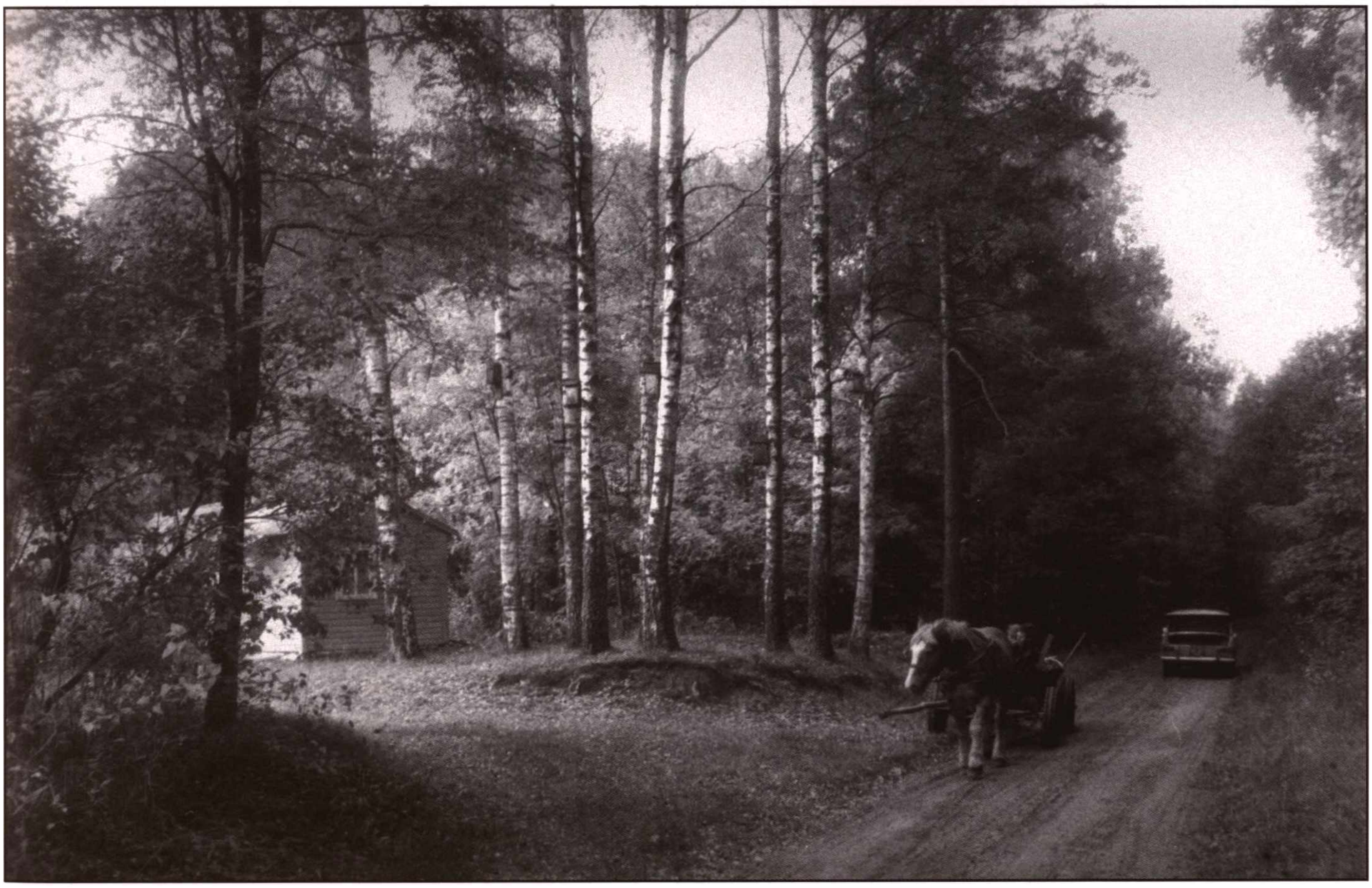

Giria prie Karčrūdės, kurią mynė Agotos Klimavičiūtės kojos

Juozas PIKČILINGIS

Filologijos mokslų daktaras, lietuvių kalbos stilistikos kūrėjas Juozas Pikčilingis gimė 1926 m. sausio 3 d. Joniškių k., Sintautų vlsč. Mokėsi Sintautų pradžios mokykloje. Baigęs Šakių gimnaziją Vilniaus universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Su Vilniaus universitetu susijęs visas tolimesnis jo gyvenimas. Baigęs aspirantūrą Vilniaus universitete dirbo iki pat mirties. Buvo Lietuvių kalbos katedros vedėjas (1959–1968), Filologijos fakulteto dekanas (1973–1979). Visą savo gyvenimą ir mokslinę veiklą skyrė stilistikai. Tai byloja daugybė straipsnių periodinėje spaudoje, išleistos knygos: „Kas yra stilius“, „Žodžio aiškumas ir tikslumas“, „Leksinė ir gramatinė sinonimika“, „Žodžio interviu“ ir kt. Didžiausias ir svarbiausias jo veikalas – „Lietuvių kalbos stilistika“ (I d. – 1971, II d. – 1975). Jis buvo įvertintas valstybine premija. Profesoriui Juozui Pikčilingiui priklauso garbingas lietuvių kalbos stilistikos kūrėjo vardas.

Mokslininkui rūpėjo ir mokyklos reikalai. Kartu su K. Župerka parengė knygą „Mokinių stiliaus ugdymas“, išleido „Lietuvių kalbos stilistikos pratimai vidurinės mokyklos X–XII klasėms“.

Juozas Pikčilingis buvo vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės sąjūdžio kūrėjas ir propagavo blaivybę.

Profesorius mylėjo savo gimtinę, nuoširdžiai bendravo su kaimynais, mokėsi iš jų gražios zanavykų kalbos. Jis rūpinosi Vaitiekupių k. kryžiaus atnaujinimu ir Banaičių sodybvietės, Kiaulupių k. kapinaičių ir koplytėlės sutvarkymu.

Juozui Pikčilingiui rūpėjo Zanavykų krašto kultūriniai renginiai. Jis su mokytoju J. Augustaičiu (apie jį „NKV“, t. 6, p. 141) rengė Kalbos dienas, prikeldami iš užmaršties rašytojus, mokslininkus, kultūros veikėjus. 1990 m. minint J. Jablonskio 130-ąsias gimimo metines jam, kaip žymiausiam, daugiausiai šiam kraštui nusipelniusiam mokslininkui, buvo įteikta Griškabūdžio kolūkio premija. Juozas Pikčilingis rengė knygą „Kur Novužė teka“, tačiau šį darbą nutraukė mirtis. Paliko jį užbaigti kitiems, rodos, bylodamas: „...tepasako Jums kiti, ko nespėjau tarti savo lūpomis. Tarti jums, tarti Lietuvai...“

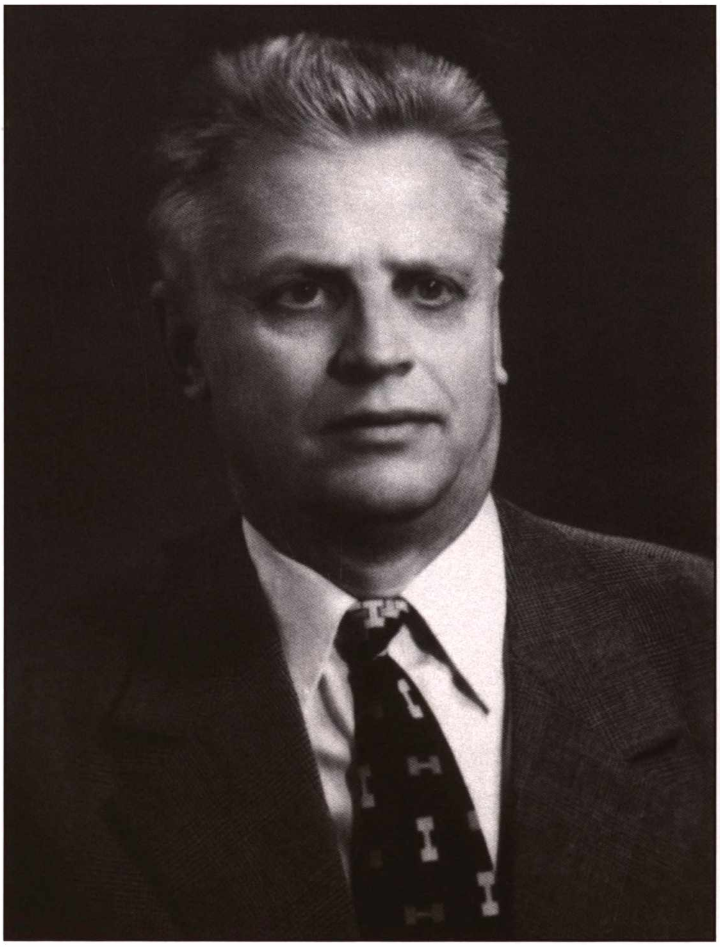

Juozas Pikčilingis

Juozo Pikčilingio kapas Sintautų kapinėse

1991 m. išėjo paskutinė knyga „Sparnuotu žodžiu apie žodį“, kurią dovanojo mokytojui Jonui Augustaičiui. Joje įrašyti žodžiai, skambantys kaip testamentas, prasideda taip: „Garbę palieku Jums, garbusai ir mielasai mokytojau...“ Šis įrašas – nuo 1991 m. rugsėjo 30 d. Nepraėjus mėnesiui visa Lietuva lydėjo didįjį kalbininką į gimtinę. Atgulė profesorius amžinam poilsiui Sintautų kapinėse po galingu ąžuolu šalia savo mylimo poeto Prano Vaičaičio.

Antkapinis paminklas – Lietuvės motinos skulptūra – sukurtas V. Cikanos. Paminkle iškalti žodžiai byloja, kam buvo skirtas visas profesoriaus Juozo Pikčilingio gyvenimas:

„Tu, gimtasis mano žodi,
esi didysis mano rūpestis,
tas nerimas...“

Marija Puodžiukaitienė
Sintautai, 2004 m.

Prof. Juozas Pikčilingis su brolio Antano vaikais pas kaimynus Kurus. *1976 m. rugpjūčio mėn.*

Vitalija NENORTAITĖ-VITKIENĖ

Gimiau 1926 m. kovo 14 d. Kaune Lietuvos kariuomenės savanorio karininko Jono Nenorto šeimoje. Pagal tėvelį esu zanavykė. 1944 m. baigiau Vilkijos gimnaziją ir pradėjau studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete. Studijas baigiau 1949 m. ir pradėjau dirbti Mažeikių aps. ligoninėje terapeute, vėliau vadovavau Skuodo ligoninės terapijos skyriui. 1953–1960 m. buvau Respublikinės Klaipėdos ligoninės rentgenologijos skyriaus vedėja. 1960–1980 m. dirbau Respublikinės Vilniaus klinikinės (dabar – Vilniaus universiteto Raudonojo Kryžiaus) ligoninės rentgeno skyriaus vedėja. Nuo 1980 m. dirbu Vilniaus universitetinės Santariškių ligoninės rentgenologijos ir radiologijos centro vedėja bei Vilniaus miesto ir krašto vyriausiąja rentgenologe. 1965 m. apgyniau medicinos mokslo daktaro, o 1972 m. – medicinos mokslų habil. daktaro disertacijas. 1956 m. tobulinausi Maskvoje, 1984 m. – Minske, 1986 m. – Loyolos universiteto ligoninėje Čikagoje, 1991 m. – Lozanos universiteto ligoninėje (CHUV) Šveicarijoje. Nuo 1966 m. esu Lietuvos radiologų mokslinės draugijos valdybos narė, nuo 1993 m. – Lietuvos radiologų asociacijos mokslinė sekretorė. Nuo 1976 m. vadovauju Respublikiniams rentgeno laborantų specializacijos kursams. Esu Respublikinės rentgeno laborantų atestacinės komisijos pirmininkė. Paskelbiau daugiau kaip 65 mokslinius straipsnius. Kartu su bendradarbiais išleidau monografiją „Kvėpavimo organų ligų rentgenodiagnostika“.

Turiu šaunų vyrą – buvusį partizanų ryšininką „Studentą“, mikrochirurgijos pradininką Lietuvoje, Vilniaus universiteto doc. Mečislovą Vitkų, su kuriuo išauginome du ąžuolus: sūnus Algirdas – fizikos mokslų daktaras, o Kęstutis – habil. daktaras, profesorius, Lietuvos mokslų akademijos narys ekspertas, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Plastinės ir rekonstrukcinės mikrochirurgijos klinikos vedėjas.

Vitalija Nenortaitė-Vitkienė
Vilnius, 2000 m. kovo mėn.

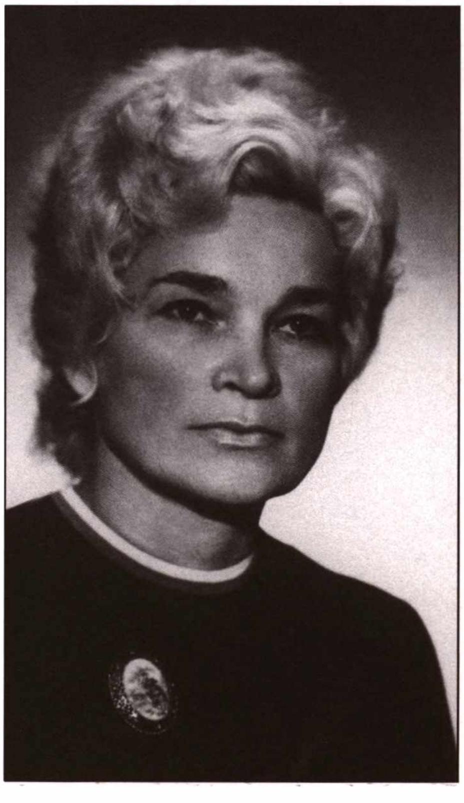

Vitalija Nenortaitė

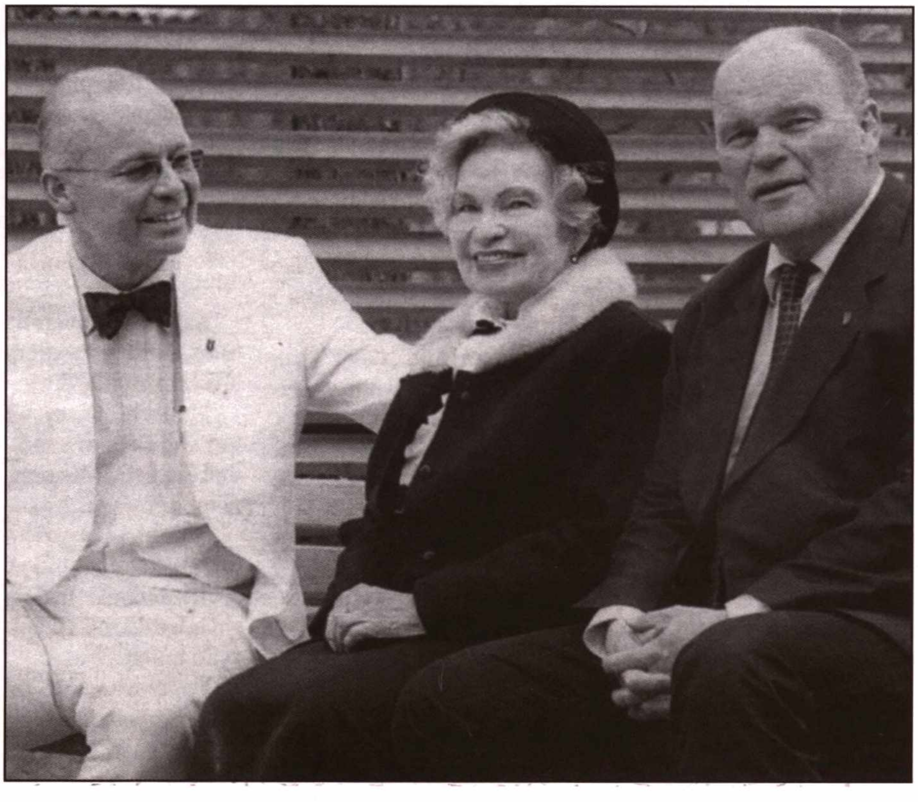

Habil. dr. Vitalija Vitkienė su savo jaunosiomis atžalomis: prof. Kęstučiu ir fiziku Algirdu

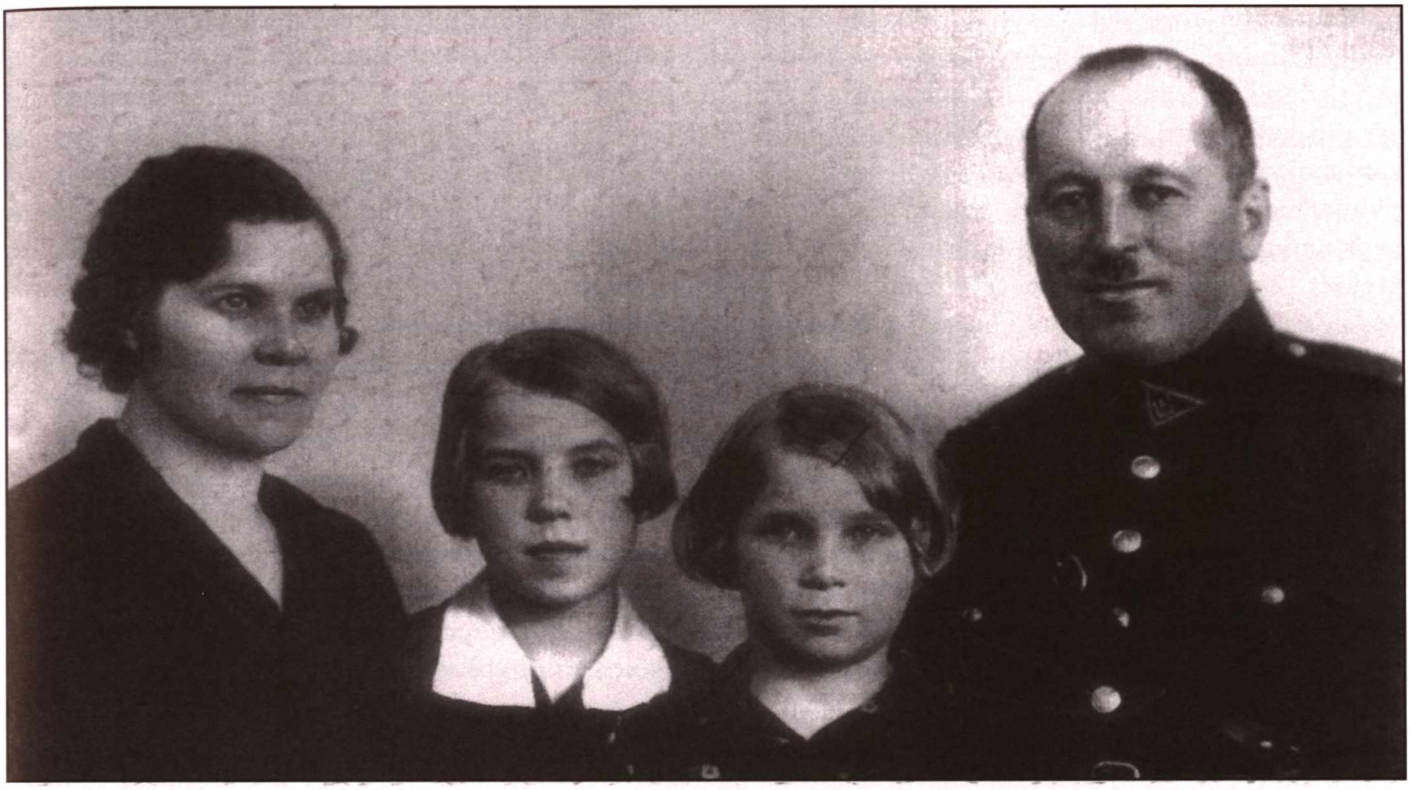

Kartos: Lietuvos kariuomenės savanorio kapitono Jono Nenortos šeima 1933 m.: žmona Zavackaitė-Nenortienė, dukros Aldona ir Vitalija (g. 1926) bei kapitonas Jonas Nenorta (1891–1945)

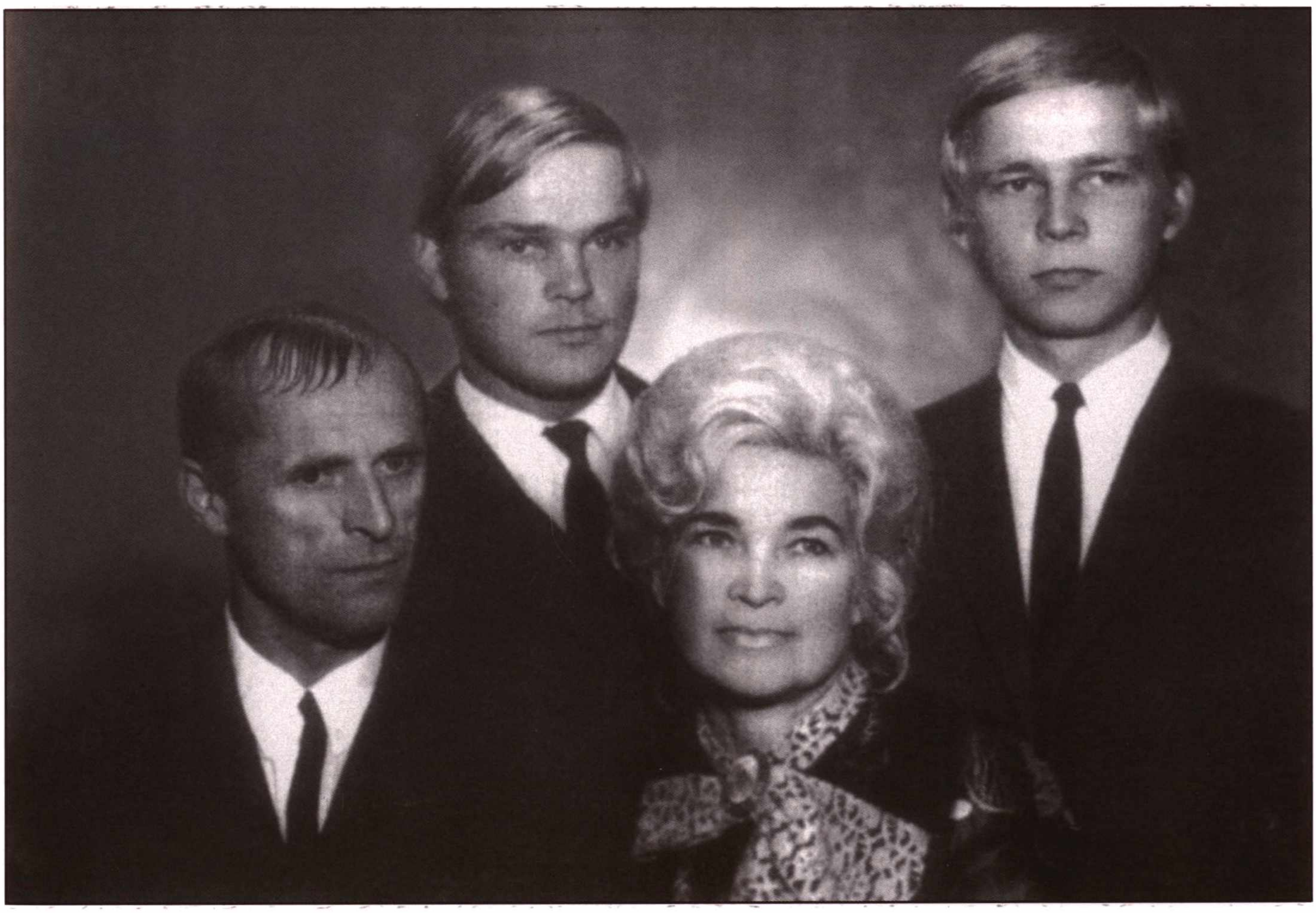

Zanavykės habil. dr. Vitalijos Nenortaitės-Vitkienės šeima: vyras doc. Mečislovas Vitkus, sūnūs Algirdas (g. 1951) ir Kęstutis (g. 1952) bei habil. dr. Vitalija Vitkienė

Vytautas RUNAS-RIMGAUDAS

Laisvės kovotojas Vytautas Runas-Rimgaudas gimė 1926 m. balandžio 1 d. Bundzų k., Plokščių vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio" gimnazijoje, o vasaros atostogų metu padėdavo tėvams žemės ūkio darbuose. Svajojo tapti inžinieriumi arba miškininku. 1944 m. baigiant 6-ąją gimnazijos klasę generolas P. Plechavičius jaunus Lietuvos vyrus pakvietė ginti Tėvynės nuo bolševikų. Vytautas nedvejodamas paliko gimnaziją ir išvažiavo į Marijampolės karo mokyklą. Bet karininku tapti jam nebuvo lemta. Vokiečiams generolo P. Plechavičiaus rinktinė atrodė nepatikima, todėl ji buvo likviduota. Vytautas grįžo į tėviškę. Persiritus fronto linijai per Lietuvą vėl prasidėjo raudonasis teroras. 1945 m. pavasarį broliai Pranas ir Vytautas Runai išėjo į Sutkų girią pas partizanus. Čia 1945 m. gegužės 12 d. įvyko pats didžiausias Zanavykuose Valkų mūšis su sovietų pasienio kariuomenės daliniu. Žuvo 24 laisvės kovotojai, o okupantų nuostoliai buvo tris kartus didesni. Vytautas kovojo brolio Prano, kapitono Jurgio Valčio ir Jono Bacevičiaus įkurtame Lietuvos laisvės armijos batalione. Tačiau neilgai, nes 1945 m. rugsėjo 12 d. Tarpgiryje (Plokščių vlsč.) Vytautas Runas žuvo. Kartu su Vytautu žuvo ir iš Plokščių vlsč. kilę laisvės kovotojai: Pranas Atkočaitis (g. 1922), Juozas Kajackas (g. 1918), Juozas Mozūraitis (g. 1928), Juozas Užupis (g. 1921) ir lukšiškis Pranas Venys. Vytauto Runo ir kitų keturių laisvės kovotojų, kilusių iš Plokščių vlsč., kūnus stribai atvežė į Bundzų k. ir išvertė pakelėje atpažinimui. Paskui vežė į Plokščius, o galiausiai ir į Gelgaudiškį. Taip buvo niekinami tautos didvyriai, kovoję už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Bet buvo ir dar žiauresnių atvejų. 1945 m. spalio 10 d. prie Sutkų sužeistą laisvės kovotoją Domą Valucką, kilusį iš Antkalniškių (Plokščių vlsč.), NKVD ir stribai pririštą už kojų prie vežimo vilko kelis kilometrus į Kriūkus. O kai šis pamestas ant grindinio atgavo sąmonę ir paprašė gerti, tai sužeistus ir žuvusius laisvės kovotojus saugojęs stribas apšlapino Domo Valucko veidą...

Birutė Runaitė-Šidlauskienė
Kaunas, 1999 m.

Vytautas Runas

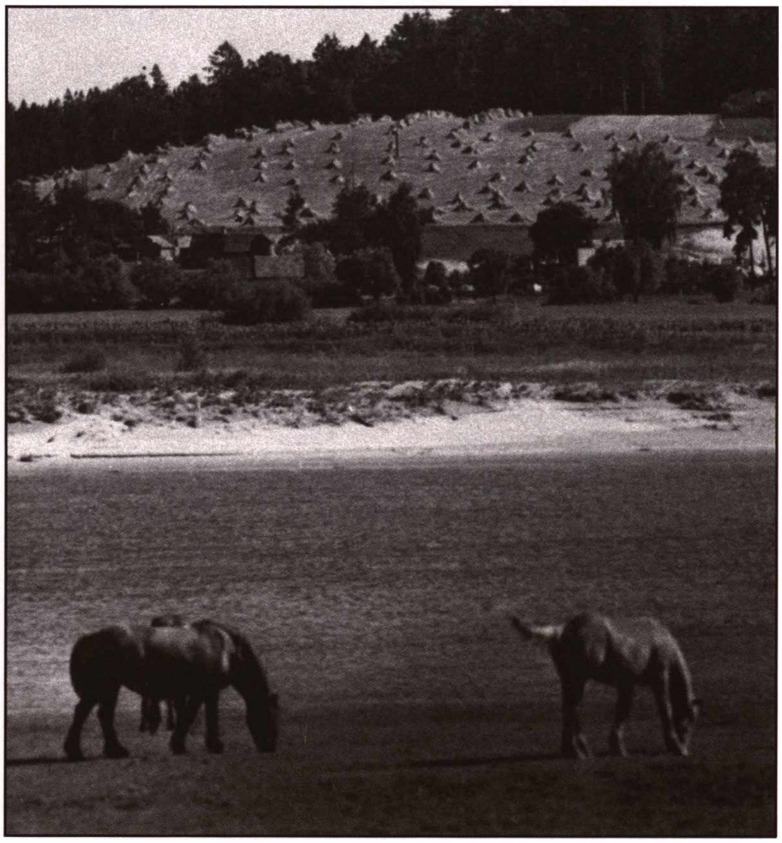

Prie Nemuno ties Gelgaudiškiu

Jonas BOSAS

Pedagogas, visuomenininkas Jonas Bosas gimė 1926 m. kovo 30 d. Gečių k., Kidulių vlsč., bežemio valstiečio šeimoje. 1933 m. tėvai Margiškių k. nusipirko 3 margų žemės sklypą, pasistatė gyvenamąjį namą, kur ir prabėgo Jonuko vaikystė.

„Kiekviena gyvenimo atkarpa savaime įdomi ir prasminga, – sako Jonas Bosas. – Vaikystę mena kaimas, arimai, tolimas kelias pėsčiomis į Sudargo pradinę mokyklą, vėliau – į Jurbarko gimnaziją. Gerai menu pragyventus metus Gečių, Margiškių ir Pervazninkų k., senąją akmeninę bažnyčią Sudarge, kurioje patarnaudavau šv. Mišių metu ir vadovavau angelaičiams. Menu spalvingas šokių, dainų ir sporto šventes Sudargo piliakalniuose, šaulių paradus. Žinoma, nelinksmas jaunystės aidas, nes nuo 1945 m. prasidėjo tarnyba tarybinėje armijoje, kurioje reikėjo tarnauti daugiau kaip 5 metus. Tai buvo karo – frontų, pavojų, skurdo ir net alkio – metai.“

Iš gimnazijos laikų vis iš atminties neišdyla tikras Lietuvos patriotas, daugelį metų kentėjęs sovietiniuose lageriuose, klasės auklėtojas Petras Paulaitis. Jonas Bosas kartu su juo gyveno pas skulptorių Vincą Grybą. Auklėtojas įsitraukė į pogrindinę veiklą, šiame darbe jam padėdavo ir Jonas Bosas. Tačiau 1944 m. pavasarį per lotynų kalbos pamoką į klasę įėję du gestapininkai vokiečiai išsivedė klasės auklėtoją. Mokiniai suprato pavojų ir nuskubėjo į jo butą. Pasistatę kopėčias įlipo į antrajame aukšte buvusį mokytojo kambarėlį. Ten rado pistoletą, slaptos literatūros, granatų. Visą tai paslėpė. Tie metai Jurbarko gimnazijoje Jonui Bosui buvo paskutiniai. O toliau gyvenimas pasuko kita vaga. Šeimos rūpesčiai, žmonos, mokytojos, pasiūlymas rinktis pedagogo profesiją... Jonas Bosas neakivaizdžiai mokėsi ir dirbo Sudargo, Kidulių, Plokščių mokyklose. Taip buvo užbaigta Kauno mokytojų seminarija, Vilniaus pedagoginis institutas. Vėliau, išlaikęs kandidatinio minimumo egzaminus, Jonas Bosas rašė disertaciją tema „Pradinės mokyklos mokytojo parengimo raida Lietuvoje“. Įsimintina, kad vadove buvo mūsų žinoma dr. Meilė Lukšienė. Tačiau šio didžiulio darbo dėl įvairių priežasčių Jonas Bosas neužbaigė.

Brandžiausią savo gyvenimą (net 45 metus) Jonas Bosas paskyrė rajono švietimui, mokyklai, vaikams. Dirbo rajono švietimo skyriuje vedėju, vadovavo rajono švietimo darbuotojų profsąjungai, buvo mokyklos direktorius. Ir džiaugiasi tuo. Ne veltui prabėgo gyvenimas. Patenkintas savo šeima: žmona, vaikais, marčiomis ir penkiais anūkais. Yra visų mylimas ir gerbiamas.

Rima Grybauskienė
Šakiai, 1999 m.

Jono Boso tėviškė Margiškių k. (Sudargo sen.)

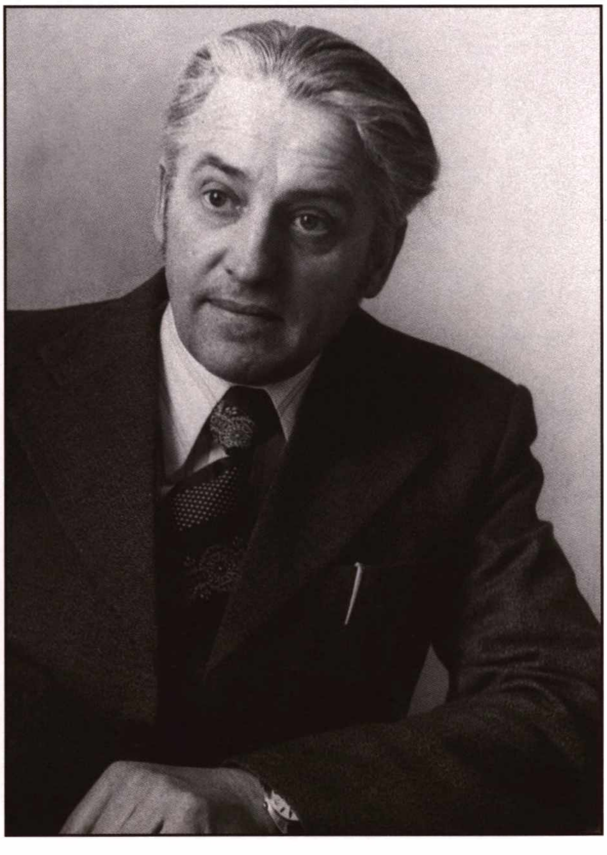

Jonas Bosas

Stefanija RUZGYTĖ-VALUNTIENĖ

Stefanija Ruzgytė-Valuntienė. *1955 m. nuotrauka*

Gydytoja stomatologė Stefanija Ruzgytė-Valuntienė gimė 1926 m. balandžio 10 d. Pažiegždrių k., Lekėčių vlsč. Mokėsi Jančių pradinėje mokykloje, o 5-ąjį ir 6-ąjį skyrius baigė Lekėčiuose. 1939 m. pradėjo mokytis Šakių „Žiburio" gimnazijoje, o 1941 m. jau lankė Vilkijos gimnaziją, nes ši buvo arčiau tėviškės, nors ir kitoje Nemuno pusėje. Buvo neramūs laikai. Dar neramesnės buvo 1945 m. abiturientų išleistuvės, kuriose sėdėjo NKVD Vilkijos poskyrio viršininkas, o mergaitės nuo vaišių stalo paslapčiomis nešė skanėstus (kurių beveik ir nebuvo) savo klasės draugams partizanams. 1945 m. Stefanija įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto Stomatologijos skyrių, kurį 1949 m. baigė įgydama gydytojos stomatologės kvalifikaciją. Paskyrimą gavo į Šakių raj. Pasirinko Plokščius ir čia praleido visą savo gyvenimą. Savo pacientus mylėjo, tuo pačiu atsilygino ir jie. Ištekėjo už mokytojo kraštotyrininko Vytauto Valantos, su kuriuo išaugino tris dukras ir tris sūnus. Visi Valuntų vaikai baigė aukštuosius mokslus. Susilaukė šešiolikos vaikaičių, kurių apsuptyje ir leidžia brandžias savo gyvenimo dienas.

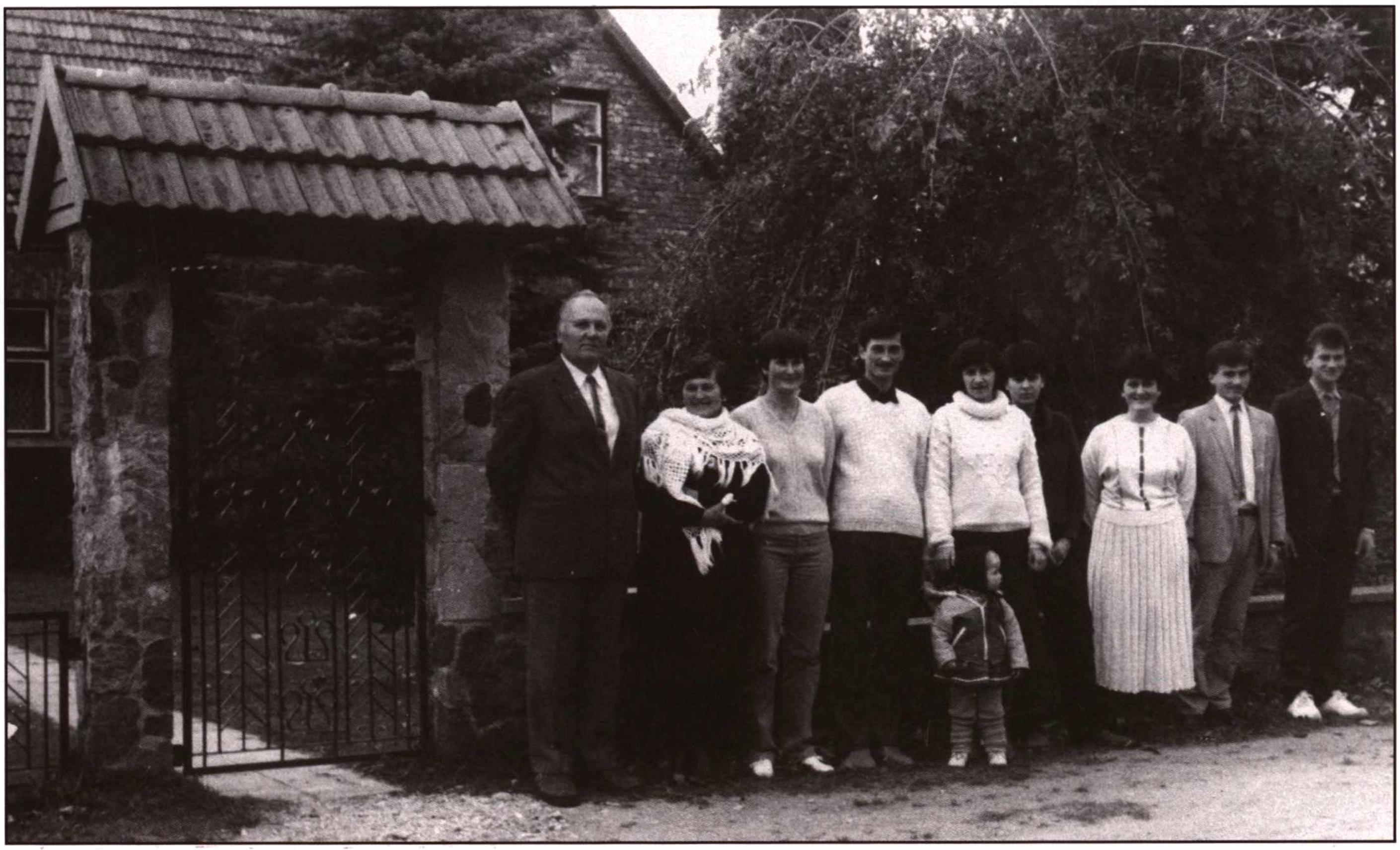

Valuntų šeima Plokščiuose 1987 m. spalio mėn. Iš kairės į dešinę: Vytautas Valunta, Stefanija Valuntienė, dukra Rasa, sūnus Saulius, Sauliaus žmona Irena, dukros Eglė ir Aušra, sūnūs Giedrius ir Žilvinas, vaikaitė Eglutė (Sauliaus duktė).

Vytautas Petras DORELIS

Chorvedys Vytautas Petras Dorelis gimė 1926 m. gegužės 3 d. Kidulių k. Lietuvos kariuomenės savanorio Juozo Dorelio šeimoje. 1930 m. su tėvais emigravo į Urugvajų. Mokėsi Montevideo lietuvių mokykloje, baigė Palotino vokiečių mažąją kunigų seminariją. Besimokydamas seminarijoje pradėjo mokytis muzikos, o vėliau studijavo pas kompozitorių Rodrignezą Socasą. Įsigijo audimo techniko diplomą ir šia profesija vertėsi visą gyvenimą. Pasigaminęs pusiau automatines stakles audė tautinius drabužius, juostas ir kt. Jo austais drabužiais puošėsi Argentinos, Brazilijos ir Urugvajaus lietuvių tautiniai ansambliai. Su muzika veiklos nenutraukė. 16 metų pavadavo lietuvį vargonininką. Suorganizavo katalikų chorelį, vėliau – Vytiečių jaunimo skyrių, režisavo vaidinimus. Nuo 1952 m. vadovavo Urugvajaus lietuvių bažnytiniam chorui, o nuo 1954 m. – ir „Aido“ chorui.

Daug metų Vytautas Dorelis dirbo Urugvajaus lietuvių kultūros draugijos valdyboje, o 1973 m. ir 1984 m. – šios valdybos pirmininku. Dalyvavo beveik visuose Pietų Amerikos lietuvių kongresuose, o 1963 m. ir 1978 m. buvo jų pirmininkas. Su Antanu Gudynu 1979 m. suorganizavo gerai pavykusią lietuvių emigrantų ir Urugvajaus lietuvių kultūros draugijos 50 metų jubiliejaus šventę. 1983 m. dalyvavo Pasaulio lietuvių bendruomenės seime.

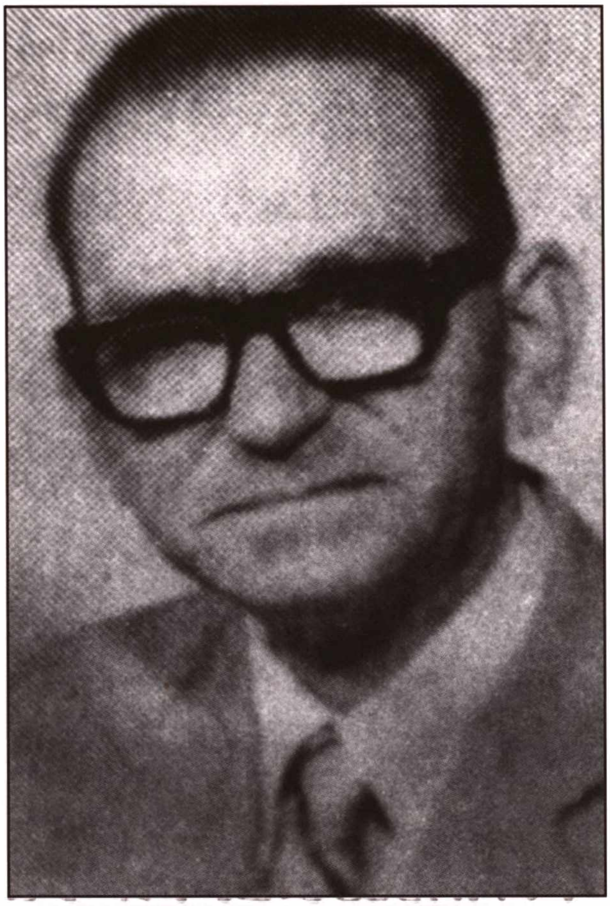

Vytautas Petras Dorelis

Vytautas Petras Dorelis tarp lietuvių saviveiklininkų

Jonas JASAITIS

Jonas Jasaitis

Teisininkas, mokytojas, užsienio lietuvių visuomenės veikėjas Jonas Jasaitis gimė 1926 m. birželio 9 d. Sabijonuose, Barzdų vlsč. Vėliau su tėvais gyveno Mažučiuose, Vilkaviškio aps. Gimnaziją lankė Vilkaviškyje. 1949 m. Pabaltijo universitete įgijo teisininko specialybę. Nuo 1950 m. gyveno JAV, dalyvavo lietuvių bendruomenės veikloje. 1961–1967 m. buvo JAV LB pirmininkas. Dalyvavo Lietuvių fondo veikloje. Organizavo JAV ir Kanados lietuvių dainų ir šokių dienas. Steigė lietuvių tautinių šokių mokytojų kursus. Nuo 1967 m. mokytojavo K. Donelaičio aukštesniojoje lituanistinėje mokykloje. 1976 m. išrinktas į JAV Lietuvos šaulių sąjungos valdybą. Rašo laikraščiams: „Draugas“, „Dirva“, „Laisvoji Lietuva“, „Naujienos“, „Darbininkas“, „Aidai“, „Laiškai lietuviams“, „Lietuvių dienos“ ir kt. Redaguoja „Švietimo gaires“.

JAV lietuviai saviveiklininkai

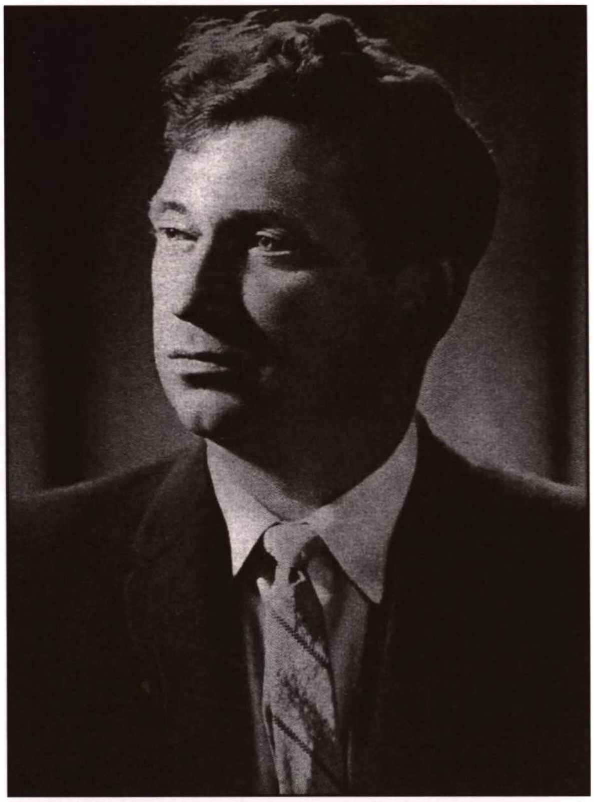

Jonas Jasaitis – JAV lietuvių bendruomenės centro valdybos pirmininkas. Prieš tai buvo Čikagos apygardos valdybos narys, o paskutinius 4 metus – jos pirmininkas.

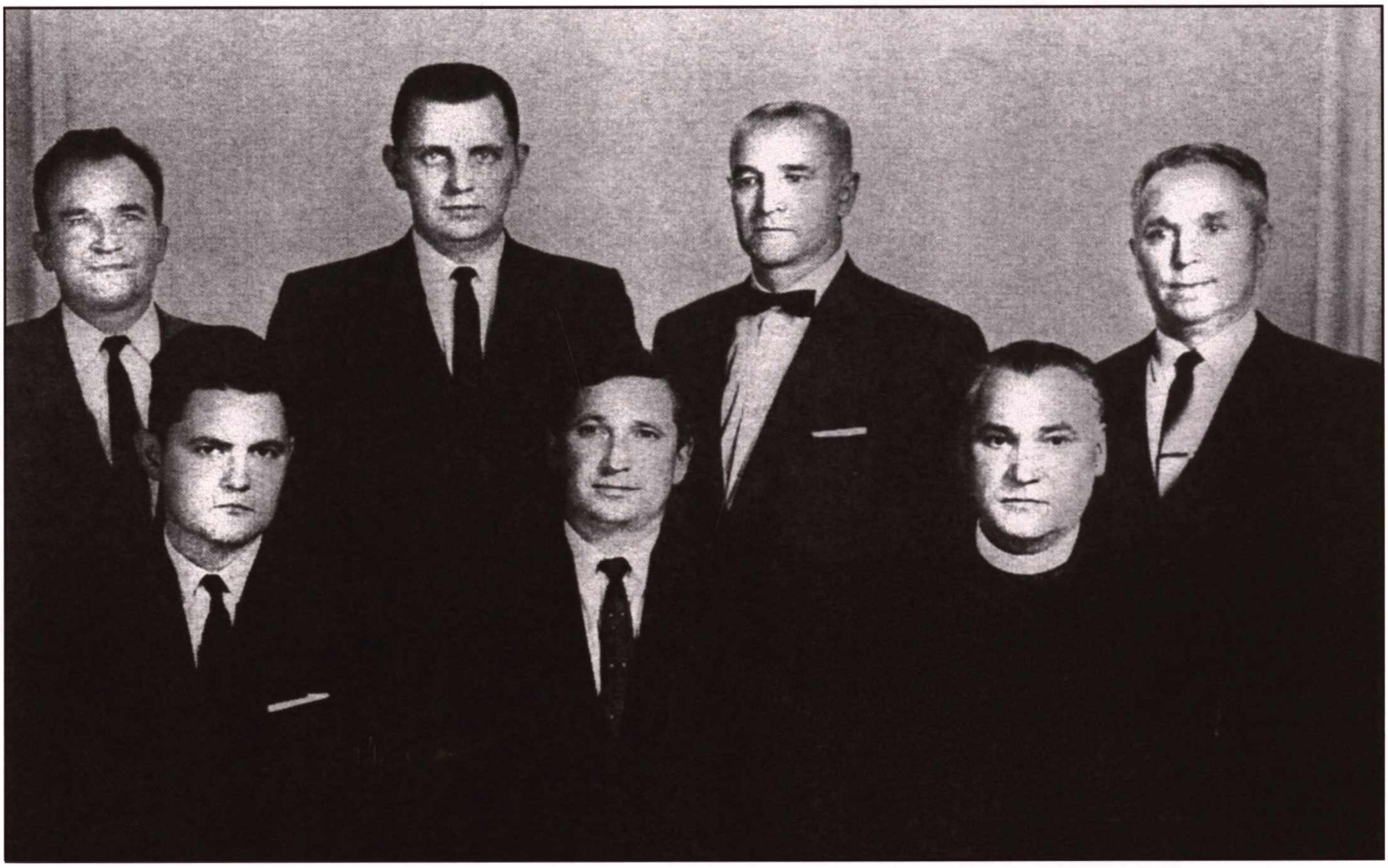

JAV lietuvių bendruomenės valdyba. Iš kairės sėdi: inž. Valdas Adamkavičius – vicepirmininkas ir jaunimo reikalų vedėjas; Jonas Jasaitis – pirmininkas; kun. Stasys Šantaras – kultūros reikalų vedėjas ir Kultūros fondo pirmininkas. Stovi: Zigmas Dailidka – iždininkas; adv. Algimantas Kėželis – teisinių ir socialinių reikalų vedėjas; Jeronimas Ignatonis – švietimo reikalų vedėjas ir Švietimo tarybos pirmininkas; Kostas Januška – sekretorius.

Kun. Vytautas PALUBINSKAS

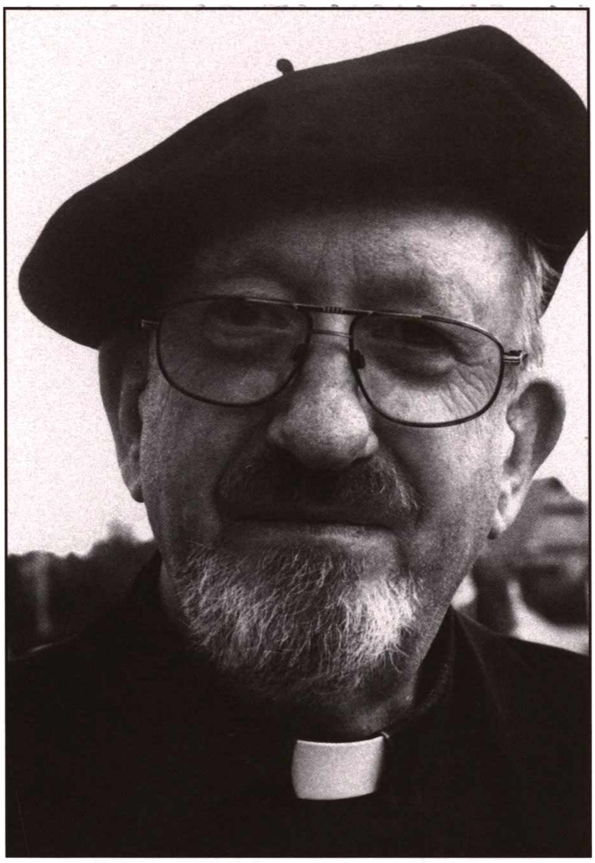

Kun. Vytautas Palubinskas Sintautuose. 2000 m. rugpjūčio 19 d.

Kunigas Vytautas Palubinskas gimė 1926 m. liepos 3 d. Vilkeliškių k., Sintautų vlsč. Kai Vytukui ėjo treti metukai, 1929 m. tėvai emigravo į Argentiną. Apsigyveno Buenos Airėse. Čia Vytautas baigė 6 metų valstybinės mokyklos kursą ir 1940 m. įstojo į mažąją Buenos Airių miesto seminariją, kur baigė 5 metų klasikinės gimnazijos kursą. Vėliau pas jėzuitus toje pačioje seminarijoje išėjo 3 metų scholastinės filosofijos kursą. 1949 m. tapo vienuoliu. 1951 m. studijavo Romoje. Kunigu įšventintas 1954 m. liepos 4 d., o po metų įgijo teologijos licenciato laipsnį. 1955 m. pradėjo dirbti vikaru Rosine, Lietuvių Šv. Kazimiero parapijoje. 1958 m. jau dirbo Avelandės mieste, Lietuvių Aušros Vartų parapijoje, klebonu. 1964–1968 m. dirbdamas Quilmes mieste užbaigė bažnyčios remontą. 1968 m. išvyko į JAV ir apsistojo Los Andžele. Į Argentiną sugrįžo 1970 m. 1971 m. paskirtas pastoracijai Los Andželo katedroje su ispaniškai kalbančiais katalikais. 1979 m. vėl pradėjo dirbti lietuviškose parapijose. 1989 m. Jo Ekscelencijos vyskupo A. Baltakio buvo paskirtas Niujorko lietuvių Marijos Apreiškimo Brukline parapijos klebonu, kur išbuvo iki 2000 m. Į Lietuvą sugrįžo po 70 metų nuo išvažiavimo iš gimtinės.

Kunigas Vytautas Palubinskas mirė 2008 m. spalio 6 d. Vilniuje. Palaidotas Sintautuose.

Atšventinamos Sintautų sen. senosios kapinės. Dešinėje pusėje: su liturginiais rūbais kun. Jonas Dėdinas, greta (kairiau) – kun. Vytautas Palubinskas. *2000 m. nuotrauka*

Viktoras JURKEVIČIUS

Viktoras Jurkevičius gimė 1926 m. rugpjūčio 15 d. Vidgirių k., Griškabūdžio vlsč., Natalijos Kudirkaitės-Jurkevičienės, kilusios iš Patašinės k., ir Jono Jurkevičiaus šeimoje. Berniuko krikštatėviai buvo Petrė ir Antanas Sparauskai. Aš, mažojo Viktoriuko vyresnioji sesutė, supau jo lopšį dainuodama „čiū-čia, liū-lia“, mokiau kalbėti poterius, sekiau pasakas. Nusivedžiau į mokyklą. Mokytojas J. Babušis patikrino. Raides pažino, skaitė, skaičiavo ir raštą išmanė. Iš karto į pirmąjį skyrių priėmė, apsiėjo be „bezdukų“. Brolis savo darbo šėnelėmis (pačiūžomis) buvo nepralenkiamas čiuožėjas, o aš tik su viena šėne vis pačioje uodegoje likdavau. Viktorėlis mokytis nemėgo, bet keturis skyrius baigė. Jam rūpėjo gyvuliai, ūkio darbai. Sulaukęs 14 metų – jau artojas. Ejo pas kaimynes lysvių mėtyti. Ir kas galėjo pagalvoti, kad 1941 m. birželio 23 d. išauš baisus ir lemtingas rytas. Tą birželio 23 d. Smilgių k. buvo nušautas vokietis. Smilgių–Vidgirių k. pasruvo krauju ir virto pelenais. Išvedė iš namų Viktorėlį kaip nusikaltėlį pakeltomis rankomis. Nuskynė tave, broleli, kaip neišsiskleidusį žalią pumpurą, kryžiuočių ainio paleista kulka. Tą dieną žuvo ir Viktorėlio krikštatėvis Antanas Sparauskas, Lietuvos kariuomenės savanoriu dalyvavęs mūšiuose už tautos laisvę ir nepriklausomybę prie Širvintų ir Giedraičių.

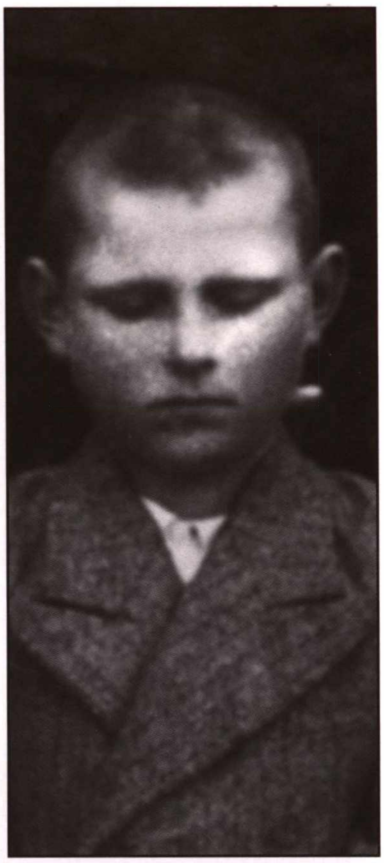

Viktoras Jurkevičius

„Krauju jau pasruvo Lietuvos upeliai.
Kapais pažymėti keliai ir keleliai.
Sudegino pastoges, šeimynas išblaškė.
Jaunuomenę mūsų kaip uogas išraškė.“

Sesuo Liuda Brilingienė
Vilnius, 2002 m. lapkričio 26 d.

1981 m. birželio 20 d. Vidgirių ir Smilgių k. žmonės mini savo kaimo tragedijos 40-metį, kai 1941 m. birželio 23 d. vokiečiai pelenais pavertė jų sodybas, o dalį vyrų išžudė

Ona STAUGAITYTĖ-STAUGAITIENĖ

Ona Staugaitienė. *1997 m. nuotrauka*

Ona Staugaitytė-Staugaitienė gimė 1926 m. rugpjūčio 15 d. Tupikų k., Žvirgždaičių vlsč. Pradžios mokyklą baigė Žvirgždaičiuose, kur tėvynės meilės pagrindus jai diegė mokytojas Antanas Gružinskas. Vokiečių okupacijos metais lankė Pilviškių progimnaziją ir Vilkaviškio gimnaziją. Antrosios bolševikinės okupacijos pradžioje šeima paliko savo gimtąjį lizdą. Tėvelis Jonas Staugaitis (apie jį „NKV“ t. 2, p. 187), Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvis, Vyčio Kryžiaus ordininkas, tuoj buvo įkalintas, tačiau grįžęs po metų, 1949 m., su visa šeima buvo ištremtas prie Baikalo. Ona Staugaitytė tęsė mokslą Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, tačiau neilgai. 1946 m. sausio 12 d. iš trečios pamokos buvo saugumiečių išvesta 10 metų. Po ilgų tardymų ir kankinimų 1946 m. spalio 11–12 d. Pabaltijo karinės apygardos tribunolas už bendradarbiavimą su Lietuvos partizanų sąjunga jai paskyrė 10 metų katorgos ir 5 – tremties. „Bausmę“ atliko Karagandos sr., Kangyro lageryje. Čia Onai Staugaitytei teko būti ir Baisiosios nakties liudininke, kai 1954 m. birželio 27 d. sovietiniai tankai traiškė beginklių kalinių kūnus. Mirus Stalinui tremtis buvo panaikinta ir 1955 m. Ona Staugaitytė išėjo į laisvę. Susitikusi su savo jaunystės dienų bičiuliu, politiniu kaliniu zanavyku Albinu Kundrotu-Staugaičiu susituokė, o gavę pasus 1956 m. birželio mėn. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Kauno raj. Baigė Kauno medicinos mokyklą ir visą gyvenimą iki pensijos dirbo medicinos seserimi. Aktyviai reiškiasi tremtinių ir politinių kalinių gyvenime, bendradarbiauja spaudoje. Rašo „Dienovidžiui“, „XXI amžiui“, „Zanavykui“ ir kitiems periodiniams leidiniams.

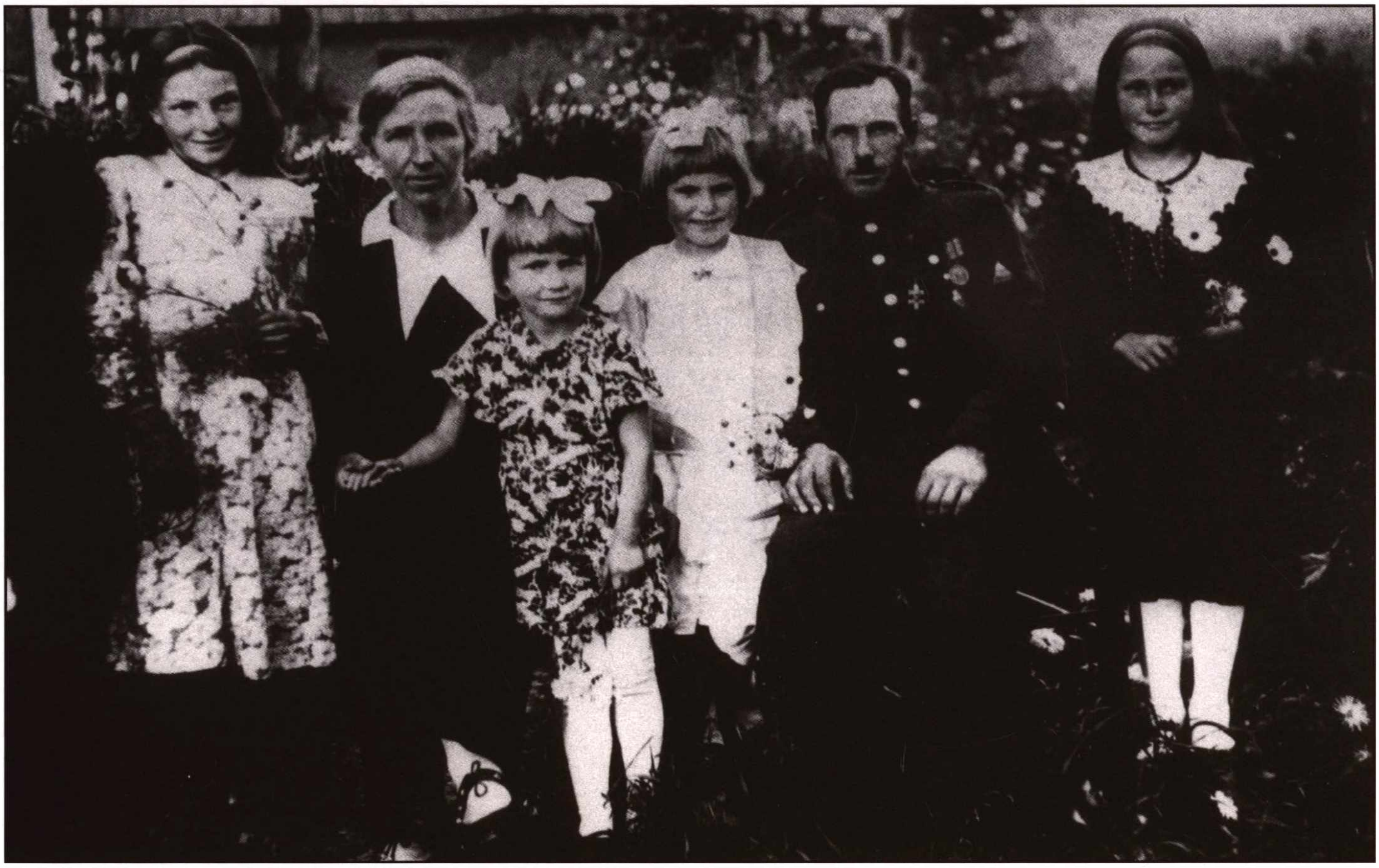

Vyčio Kryžiaus ordininko Jono Staugaičio šeima. Iš kairės: Ona Staugaitytė (g. 1926); Juzė Prapuolenytė-Staugaitienė (1894–1967); Aldona Staugaitytė (1935–1962); Kristina Staugaitytė-Toom (g. 1931); Jonas Staugaitis; Kazimiera Staugaitytė-Sakalauskienė (g. 1929).

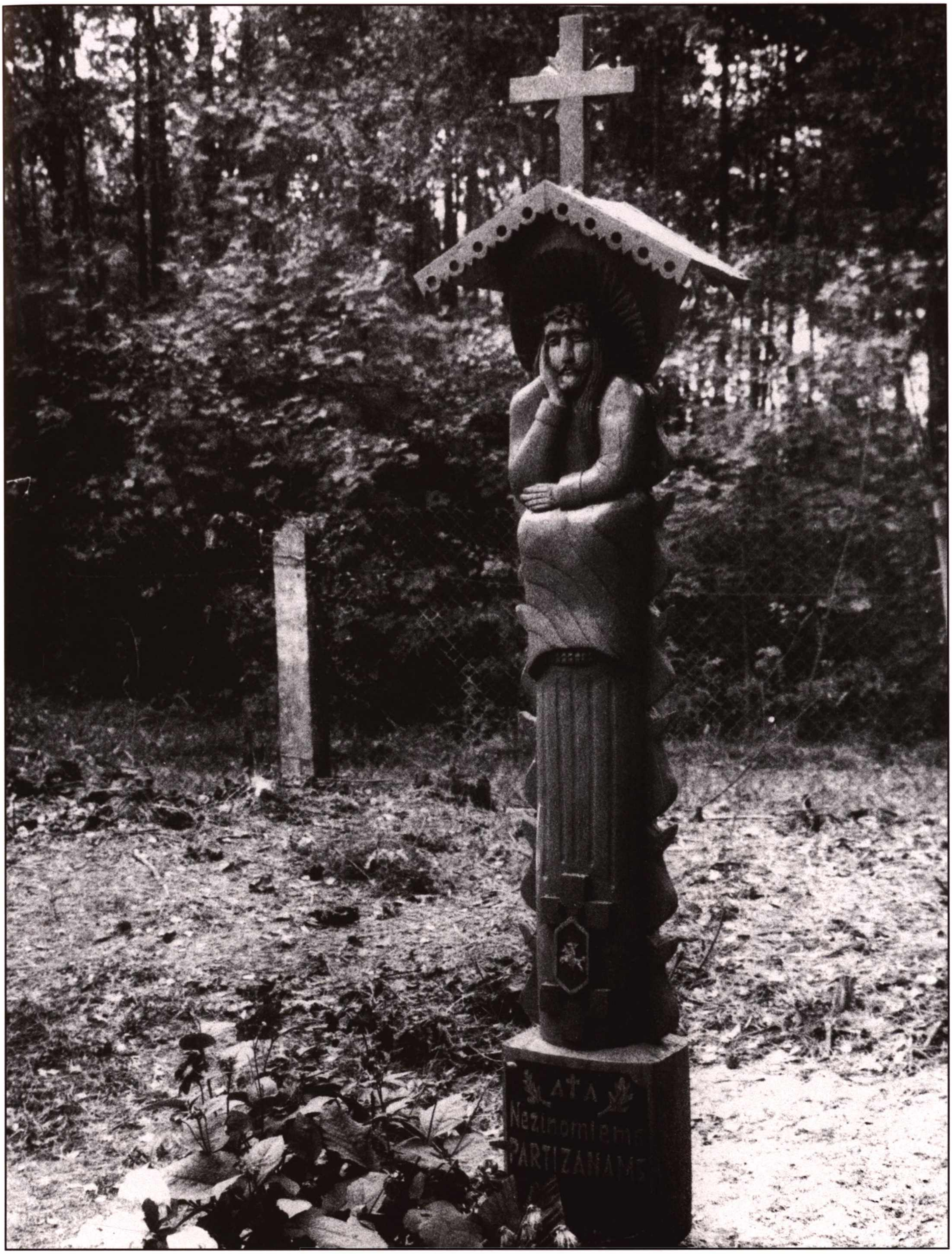
ATA
Nežinomiems
PARTIZANAMS

Rūpintojėlis Gražiškių k. (Barzdų sen.) kapinaitėse nežinomiems žuvusiems partizanams atminti. Autorius – Albinas Staugaitis (apie jį „NKV“, t. 7).

Vysk. Juozas ŽEMAITIS MJC

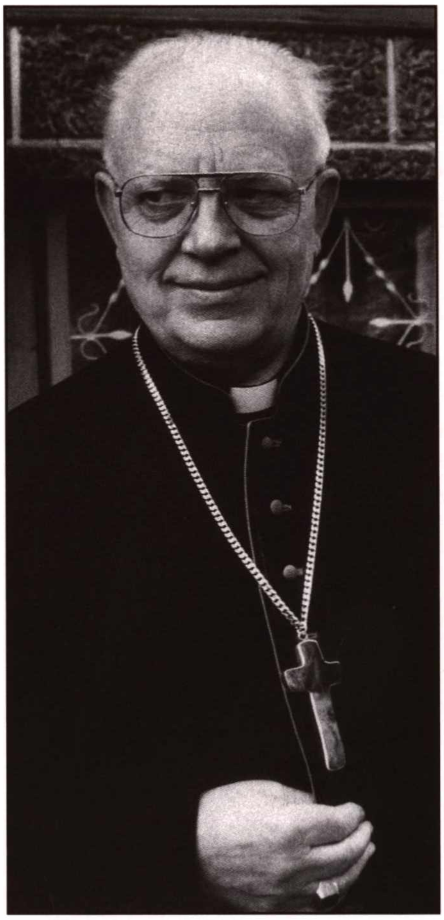

Vyskupas Juozas Žemaitis MJC

Vyskupas Juozas Žemaitis gimė 1926 m. rugpjūčio 30 d. Sparvinių k., Griškabūdžio vlsč. Pirmuosius keturis pradžios mokyklos skyrius lankė Meškiniuose, Sparviniuose, Šukėtuose ir Vėdaruose, o 5-ąjį ir 6-ąjį – Barzduose. 1945 m. baigęs Šakių „Žiburio“ gimnaziją įstojo į Kauno kunigų seminariją. Po 4 metų iš 150 klierikų valdžia leido tęsti mokslą tik 60. Tarp išmestųjų atsidūrusį Juozą Žemaitį 1949 m. rugsėjo 25 d. Kauno Švč. Trejybės bažnyčioje vyskupas Kazimieras Paltarokas įšventino į kunigus. Apsigyvenęs pas Veiverių kleboną kun. Vincentą Dumčių kun. Juozas Žemaitis talkino sielovados darbe ir neakivaizdiniu būdu tęsė studijas. Per pusmetį išlaikė svarbiausius egzaminus ir 1950 m. buvo paskirtas Marijampolės parapijos vikaru. 1953 m. tampa Simno parapijos administratoriumi. Remontuoja ir gražina per karą nukentėjusią Simno Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčią. 1967 m. kun. Juozas Žemaitis skiriamas Šakių parapijos klebonu ir dekanu. Šias pareigas eina beveik 22 metus. 1980 m. gegužės 17 d. kun. Juozui Žemaičiui suteikiamas Šv. Tėvo Jono Pauliaus II kapeliono titulas. 1989 m. vasario 7 d. popiežius nominuoja kun. Juozą Žemaitį tituliniu Tabaikaros vyskupu, o kovo 18 d. vadovaujant kardinolui Vincentui Sladkevičiui Kauno arkikatedroje bazilikoje vyksta iškilminga konsekracija. Iškilmėse dalyvauja arkivyskupas Julijonas Steponavičius, vysk. Juozas Preikšas ir vysk. Vladas Michelkevičius. Po poros savaičių, balandžio 2 d., Marijampolės prokatedroje įvyksta ingresas – iškilmingas Vilkaviškio vyskupijos apaštalinio administratoriaus vysk. Juozo Žemaičio įžengimas. Per pirmąjį vysk. Juozo Žemaičio ganytojišką dešimtmetį daug padaryta: atkurta vyskupijos kapitula, Kunigų seminarija, Vilkaviškyje atstatyta katedra, Sintautų bažnyčia.

Lietuvos vyskupai: Juozapas Matulaitis, Antanas Vaičius, Juozas Žemaitis su grupe monsinjorų, Kražiuose mini Kražių skerdynių šimtmetį. *1993 m. nuotrauka*

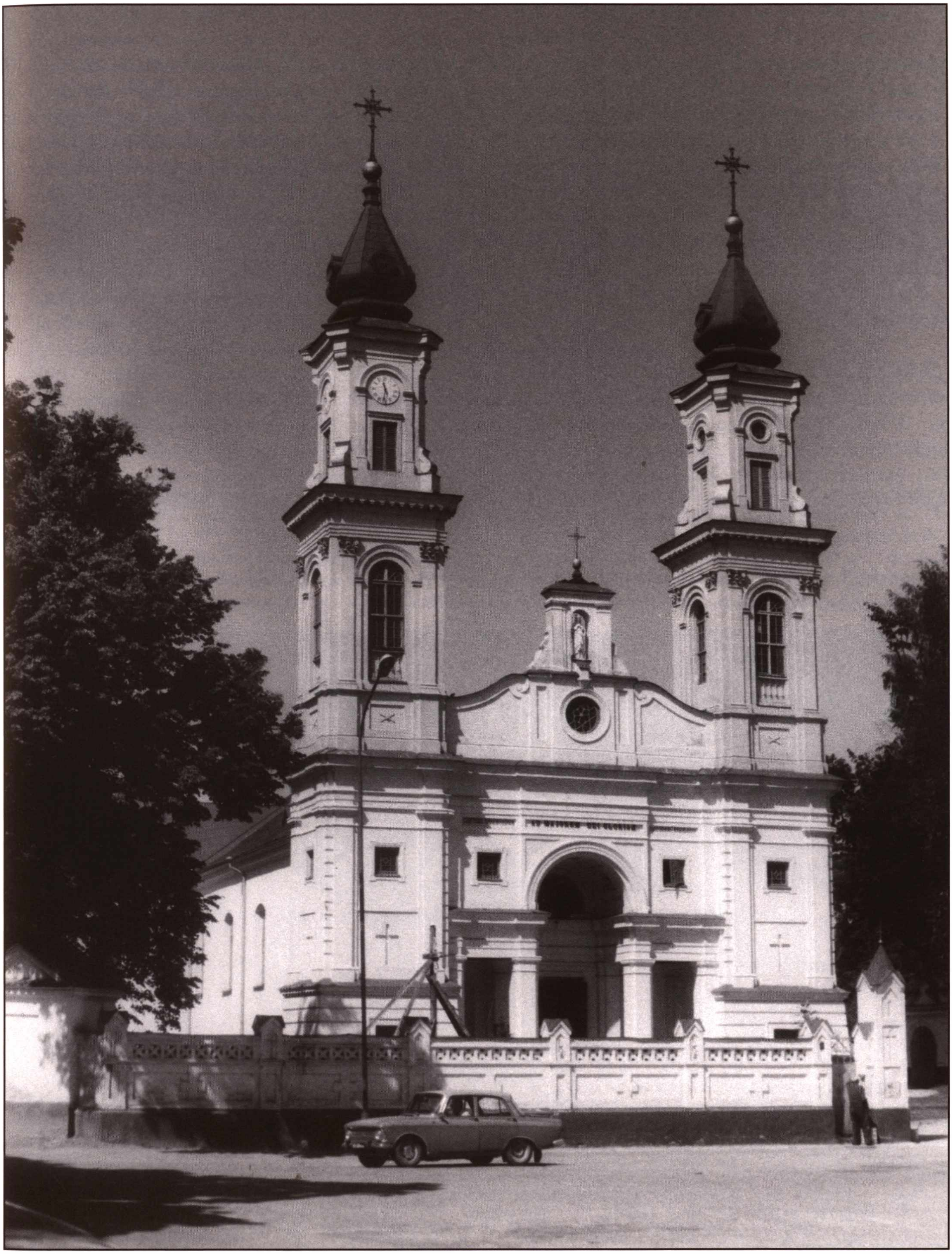

Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo prokatedra Mažoji bazilika

Lekėčių parapijos bažnytinis choras. Ant žemės prigulęs Stasys Kazlauskas ir Stasys Urbonas, kurie chorui nepriklausė.
Iš kairės į dešinę sėdi: Jadvyga Tamulaitytė-Zambacevičienė (g. 1899); Teofilė Urbaitytė; vargonininkas Rinkevičius; Teofilė Kazlauskaitė; Onutė Tamulaitytė iš Lekėčių; Teofilė Tamulaitytė iš Kuro k.
Stovi: seniūnas Feliksas Tamulaitis (1897–1982) – rašytojų Vytauto ir Stasio Tamulaičių iš Sutkiškių pusbrolis; 6-asis – Antanas Žemaitis; 7-asis – savanoris Stasys Staneika; 8-oji – Liudvika Kazlauskaitė; greta – Vincas Mikuckas iš Lekėčių; dvi merginos, tarp kurių – Jonas Povilaitis; toliau – Petras Mašanauskas; studentas Justinas Povilaitis ir Driumelis. *1922–1923 m. nuotrauka*

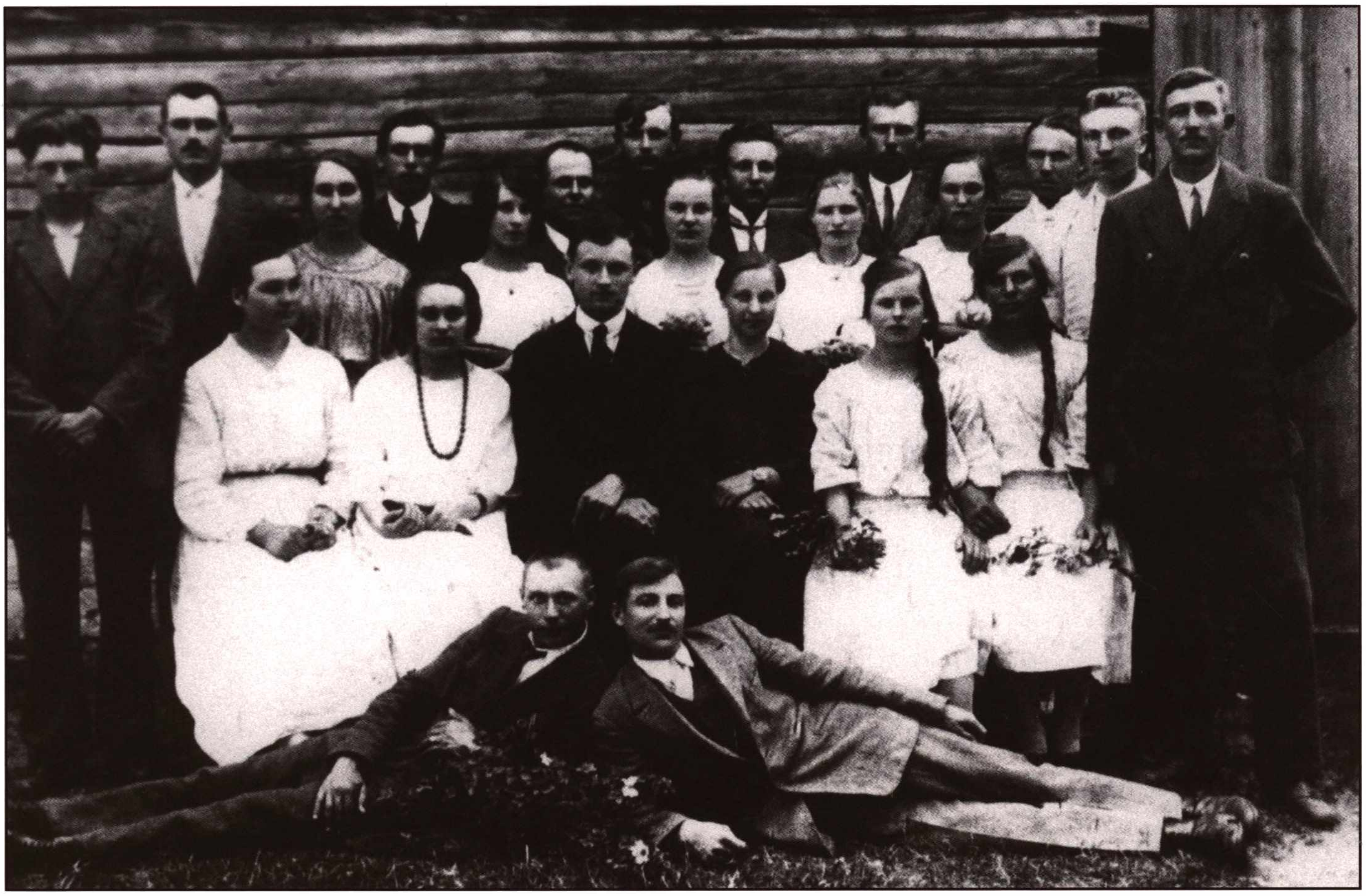

Bronė DOMEIKAITĖ-KAZLAUSKIENĖ

Gimiau 1926 m. rugsėjo 1 d. Pentiškių k., Griškabūdžio vlsč., ūkininkų Antaninos Kuraitės-Domeikienės ir Juozo Domeikos šeimoje. Augome trys sesutės. Kai man ėjo šešti metukai, netekau mamos, o 1944 m. žuvo tėvelis. Ūkininkauti pradėjo vyriausioji sesuo Albina (apie ją „NKV“, t. 6, p. 234). Ji rūpinosi dviejų savo jaunesniųjų seserų mokslu. Pradinę mokyklą baigiau Griškabūdyje, paskui mokiausi „Žiburio“ gimnazijoje Šakiuose, o brandos atestatą 1945 m. gavau Kauno Salomėjos Nėries gimnazijoje. Tų pačių metų rudenį įstojau į Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto Farmacijos skyrių. 1949 m. gavau farmacininkės aukštojo mokslo diplomą ir buvau paskirta dirbti Aukštosios Panemunės vaistinėje. Netrukus buvau perkelta į naujai pastatytą Vilijampolės vaistinę. Farmacininkės darbą dirbau 48 metus be pertraukos, iš jų 44 metus – vedėja. Niekada nepriklausiau Komunistų partijai. Mano visuomeninė veikla sovietinės okupacijos metais buvo glaudžiai susijusi su profesine. Vaistinė, kuriai vadovavau, priklausė tuometiniam Požėlos raj. Buvau Požėlos raj. Sveikatos ir butų buities komisijos narė. Taip pat priklausiau Medicinos darbuotojų profsąjungos komitetui. Dalyvavau mokslinės draugijos veikloje. 1990 m. buvau apdovanota diplomu „Diploma Honoris Causa“.

Profesinėje veikloje turėjau aukščiausią kvalifikacinę kategoriją. Savo žiniomis ir patirtimi dalinausi su Farmacijos fakulteto studentais, vadovavau jų gamybinėms praktikoms. 1997 m. išėjau į pensiją.

1957 m. ištekėjau už gydytojo Juozo Kazlausko. Išauginome dvi dukras: Jūratę (g. 1958) ir Daivą (g. 1960). Abi dukros baigė Vilniaus valstybinio universiteto Filologijos fakulteto anglų kalbos specialybę. Savo šeimoje visada laikėmės lietuvybės tradicijų ir nepriklausomybės siekių. Mano vyras Juozas Kazlauskas (1925–1981) buvo Lietuvos laisvės kovų dalyvis, Norilsko lagerių politinis kalinys. Deja, Nepriklausomybės jam neteko sulaukti. Atgimimo metais kartu su šeima dalyvavome protesto akcijose, mitinguose. Nepriklausomybės laikotarpiu labai domiuosi Lietuvos politiniu gyvenimu. Pastaraisiais metais rūpinausi savo vyro atminimo įamžinimu. 2006 m. jis (po mirties) apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Riterio kryžiumi.

Bronė Kazlauskienė
Kaunas, 2009 m.

Bronė Domeikaitė-Kazlauskienė 1971 m.

Su dukromis Jūrate ir Daiva 1977 m.

Vincas STULGAITIS

Visuomenininkas Vincas Stulgaitis gimė 1926 m. rugsėjo 2 d. Šakiuose Vinco Stulgaičio, kilusio iš Jotiškių k. (Gelgaudiškio vlsč.), ir Antosės Žemaitytės-Stulgaitienės, kilusios iš Išdagų k. (Sintautų vlsč.), šeimoje. Mokykloje ir šeimoje buvo auklėjamas Tėvynės meilės dvasia. Besimokydamas Šakių „Žiburio" gimnazijos 6-oje klasėje 1944 m. stojo į generolo P. Plechavičiaus organizuojamą Vietinę rinktinę. Be Vinco Stulgaičio iš Šakių „Žiburio" gimnazijos 6-osios klasės į plechavičiukus tuomet dar išėjo Juozas Rimkevičius (rašytojo Vyt. Rimkevičiaus brolis), Vitas Gustaitis, Sigitas Česnavičius, Vytautas Vizgirda ir Pranas Kažemėkaitis. Karinę tarnybą pradėjo Seredžiuje, 310-ajame batalione. Čia Vincui Stulgaičiui ranką spaudė ir generolas P. Plechavičius tardamas: „Kaip džiaugiuosi, kad tarp gimnazistų yra tiek daug Tėvynės patriotų." Vėliau tarnybai nukreiptas į Karo mokyklą (oficialiai – 321-ąjį atsargos mokomąjį batalioną), dislokuotą Marijampolėje. Tarnavo IV kuopoje, kuriai vadovavo leitenantas A. Bulota. Tik kariūno antpečius nešioti teko neilgai. Gegužės mėn. atvykęs rinktinės vadas generolas P. Plechavičius pranešė, jog kariūnus išleidžia neribotoms atostogoms. Grįžęs į Šakius Vincas Stulgaitis slapstėsi nuo vokiečių. 1944 m. artėjant frontui iš Šakių buvo evakuotas į Kidulius. Čia vokiečių suimtas ir sargybinių prižiūrimas dirbo įvairius pafrontės darbus. Taip priartėjo ir prie Karaliaučiaus, kur dažnai teko dirbti „niekieno žemėje" zvimbiant kulkoms. Tuomet čia žuvo zanavykas J. Bastys ir buvo sunkiai sužeistas Bajerčius. Po Karaliaučiaus šturmo pateko į rusų rankas. Teko badauti. Iki 1946 m. Dombase kasė anglis. Kartu su šiauliečiu Albinu Pliuškiu pabėgęs iš Dombaso grįžo į Lietuvą. Gerų žmonių dėka įsidarbino Šakiuose, įsigijo dokumentus, neakivaizdiniu būdu baigė Žemės ūkio buhalterijos apskaitos technikumą ir visą gyvenimą dirbo buhalterio darbą. Atgavus Lietuvai nepriklausomybę iki 2000 m. balandžio 21 d. dirbo Marijampolės savivaldybės kontrolieriaus pavaduotoju. Lietuvos gyventojų genocido centro 2000 m. sausio 12 d. Vincas Stulgaitis pripažintas kariu savanoriu, o 2002 m. Respublikos Prezidento dekretu apdovanotas Lietuvos kariuomenės savanorio medaliu.

Vincas Stulgaitis

Vinco Stulgaičio ir V. Gustainio palydos į Vietinę rinktinę. *Nuotrauka daryta 1944 m. kovo 23 d. Gelgaudiškyje.*

Šakių „Žiburio" gimnazijos septynių gimnazistų grupė išlydima į Vietinę rinktinę. *1944 m. kovo 23 d.*

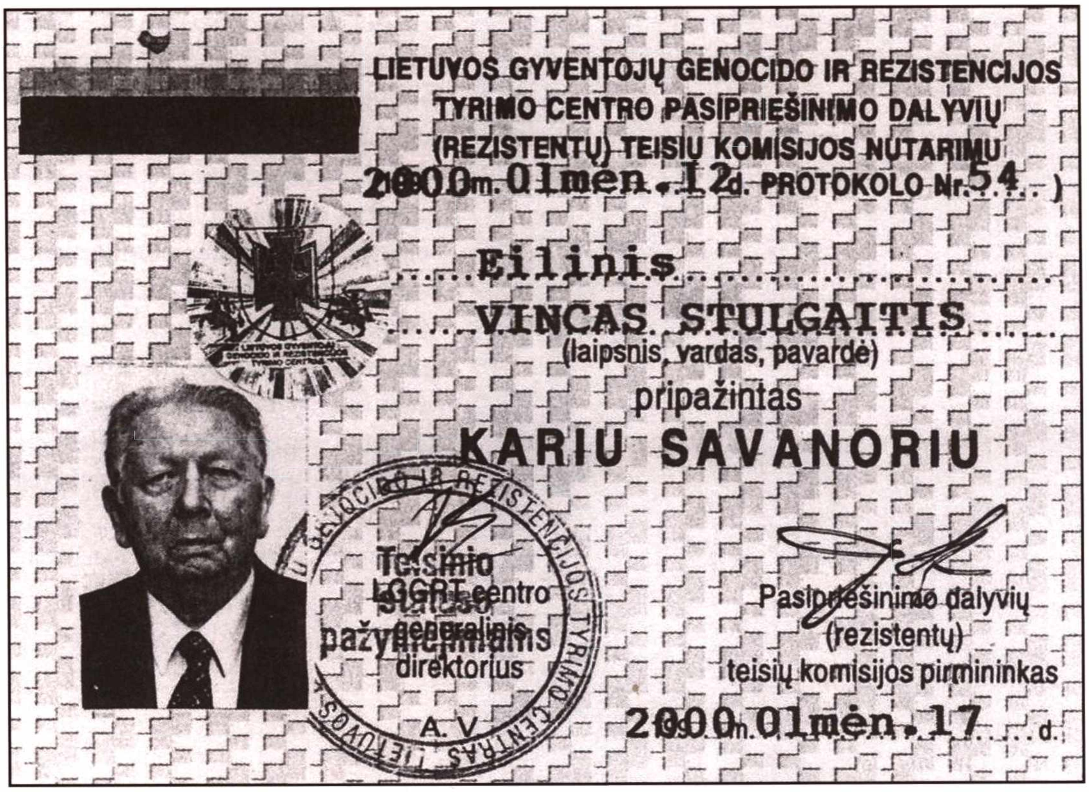

[redacted]

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRO PASIPRIEŠINIMO DALYVIŲ (REZISTENTŲ) TEISIŲ KOMISIJOS NUTARIMU

2000 m. 01 mėn. 12 d. PROTOKOLO Nr. 54)

Eilinis

VINCAS STULGAITIS

(laipsnis, vardas, pavardė)

pripažintas

KARIU SAVANORIU

Teisinio statuso pažymėjimas

LGGRT centro generalinis direktorius

A. V.

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos pirmininkas

2000 m. 01 mėn. 17 d.

Kario savanorio Vinco Stulgaičio pažymėjimas

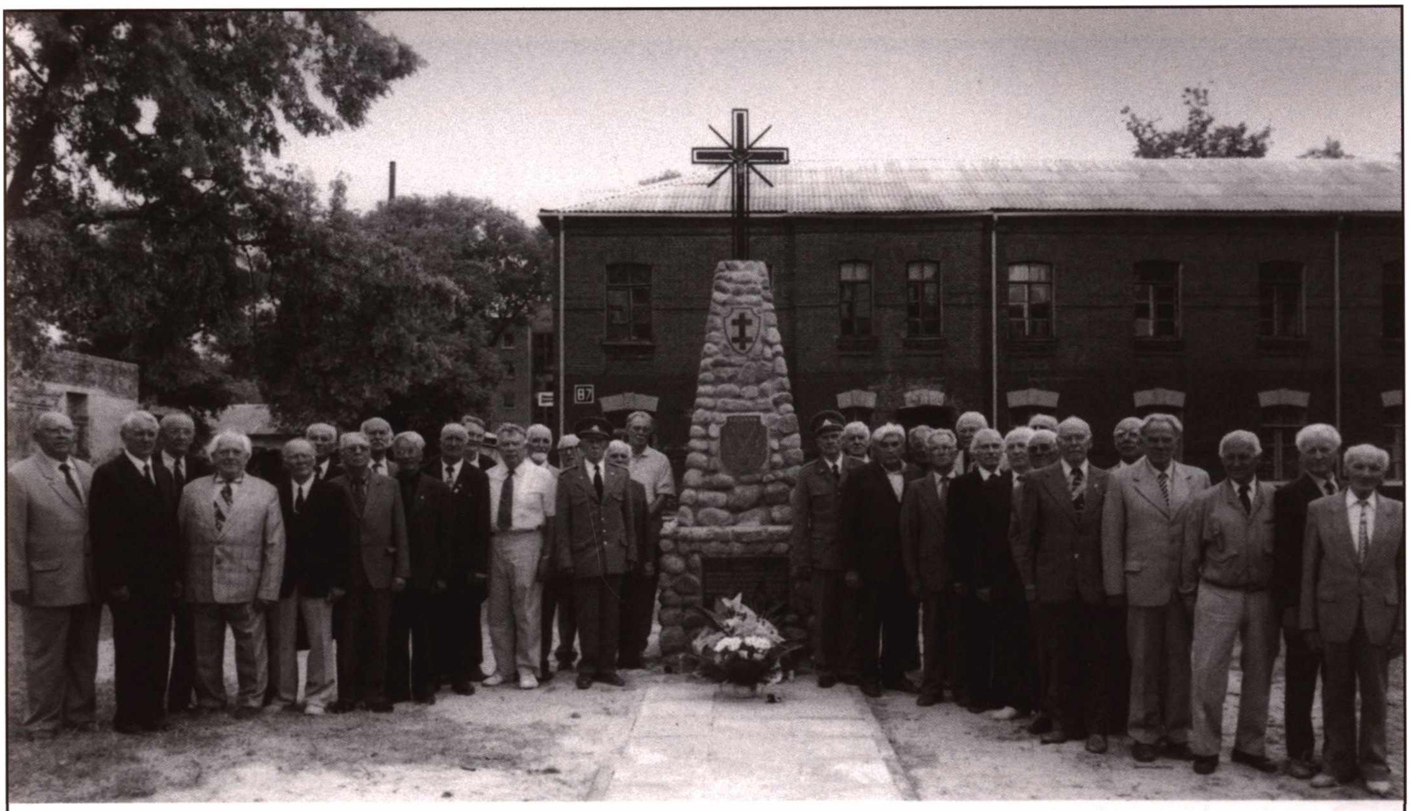
1944 m. vasario-gegužės
GENEROLO P. PLECHAVIČIAUS
VIETINĖS RINKTINĖS KARIAI SAVANORIAI (KARIŪNAI)
1998 06 28 MARIJAMPOLĖ
FOTO VYR. SRŽ. R.EIDUKEVIČIAUS

1944 m. vasario–gegužės mėn. generolo P. Plechavičiaus Vietinės rinktinės kariai savanoriai (kariūnai) 1998 m. birželio 28 d. Marijampolėje. *R. Eidukevičiaus nuotrauka*

Antanas DANILIAUSKAS

Pedagogas, muziejininkas Antanas Daniliauskas gimė 1926 m. spalio 1 d. Marijampolėje zanavyko, kilusio nuo Sintautų, Antano Daniliausko (apie jį „NKV“, t. 2, p. 6) ir Leokadijos Strempickaitės-Daniliauskienės šeimoje. 1941 m. kartu su tėvais buvo ištremtas į Sibirą, o 1942 m. dar buvo tremiamas ir į lietuvių mirties zoną – Trofimovsko salą prie Lenos. Netekęs abiejų tėvų sunkiai dirbo ir mokėsi Kisiuro (Jakutsko sr.) vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1948 m. Po 4 metų baigė Jakutsko pedagoginį institutą, studijavo istoriją. Mokytojavo Jakutsko vidurinėse mokyklose, nuo 1956 m. – Lietuvoje. Gelažių vidurinėje mokykloje domėjosi kraštotyra ir suorganizavo mokyklos muziejėlį. Nuo 1960 m. – Lietuvos mokslų akademijos aspirantas, 1965 m. gavo istorijos mokslo kandidato laipsnį ir mokslinio bendradarbio poziciją LMA. Pripažintas miestų gyventojų kultūros etnografinių tyrinėjimų pradininku Lietuvoje. Tuo pačiu metu visame krašte tyrinėjo liaudies meną, ypač kraitines skrynias, baldus, kaimo architektūros puošmenis, popierinius karpinius. Per 20 metų paskelbė per 80 mokslinių ir populiarinimo straipsnių, paliko daug savo darytų piešinių. Veikė Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijoje. Paskelbė tris monografijas: „Šiaurės rytų Lietuvos pramonės darbininkų materialinė kultūra“ (1970); „Lietuvos miestų gyventojų materialinė kultūra XX amžiuje“ (1978); „Lietuvos TSR pramonės darbininkų kultūros ir šeimos etnografinės problemos“ (1983, su kitais autoriais).

Antanas Daniliauskas mirė 1983 m. kovo 13 d. nesulaukęs pensinio amžiaus. Palaidotas Vilniuje, Karveliškių kapinėse.

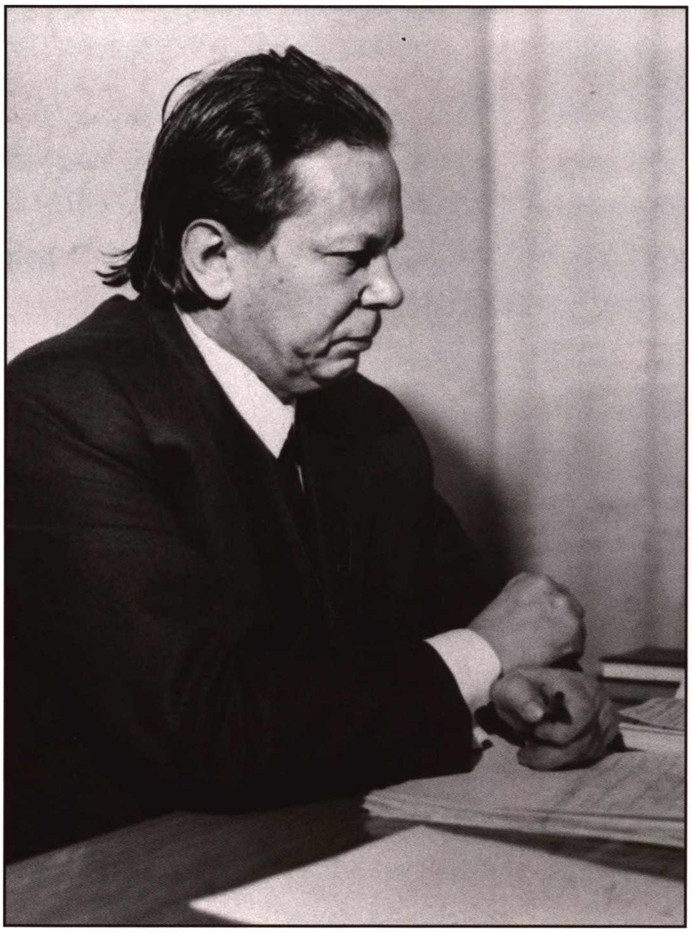

Antanas Daniliauskas. *1979 m. nuotrauka*

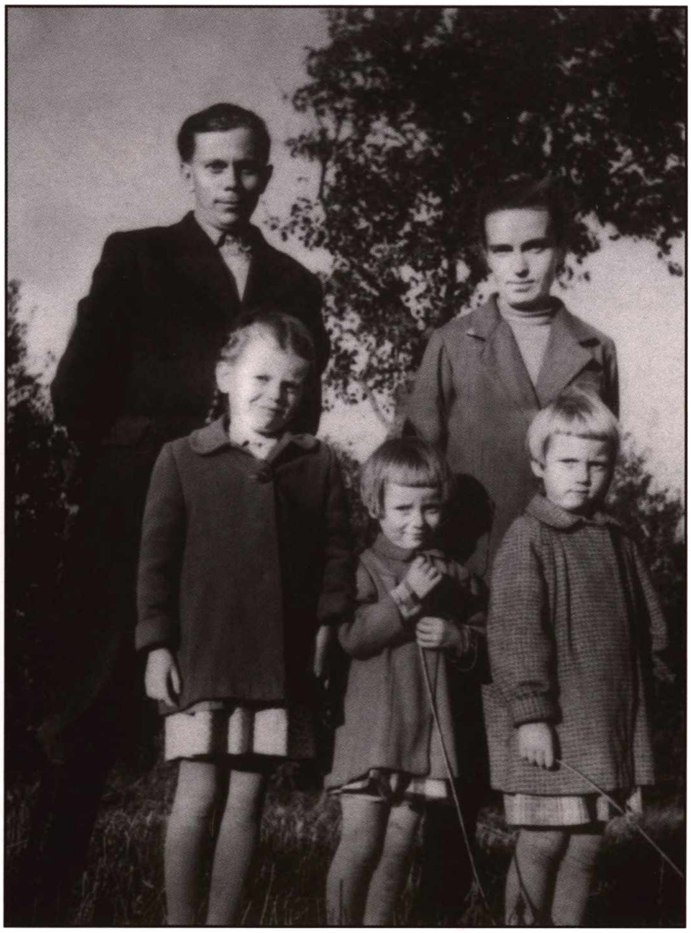

Antanas ir Julija Daniliauskai su dukromis Viktorija, Giedre ir Dalija 1957 m. Gelažiuose

Albina NAVICKAITĖ-PUSKUNIGIENĖ-ZYLUTĖ

Tauro apygardos partizanų ryšininkė Albina Navickaitė-Puskunigienė-Zylutė gimė 1926 m. lapkričio 1 d. Sarapinų k., Jankų vlsč. Mokėsi Viliūšių pradinėje mokykloje, baigusi keturis skyrius giriose uogavo, grybavo, dirbo girių apželdinimo darbus. Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą 1945 m. seno savo pažįstamo iš Šlekynės k. partizano Petro Jurkšaičio-Beržo paraginta sutiko bendradarbiauti su partizanais. Buvo Tauro apygardos Žalgirio rinktinės Basanavičiaus (vėliau 36-osios) kuopos rėmėja, ryšininkė. Išduota 1949 m. kovo mėn. buvo suimta ir nuteista 10 metų lagerio. 1956 m. gegužės mėn. paleista iš įkalinimo vietos grįžo į Lietuvą ir toliau gyvendama tėviškėje giriose uogavo, grybavo. Albina Navickaitė-Zylutė minima knygoje „Tada, kai žuvom dėl Tėvynės...“ (1996).

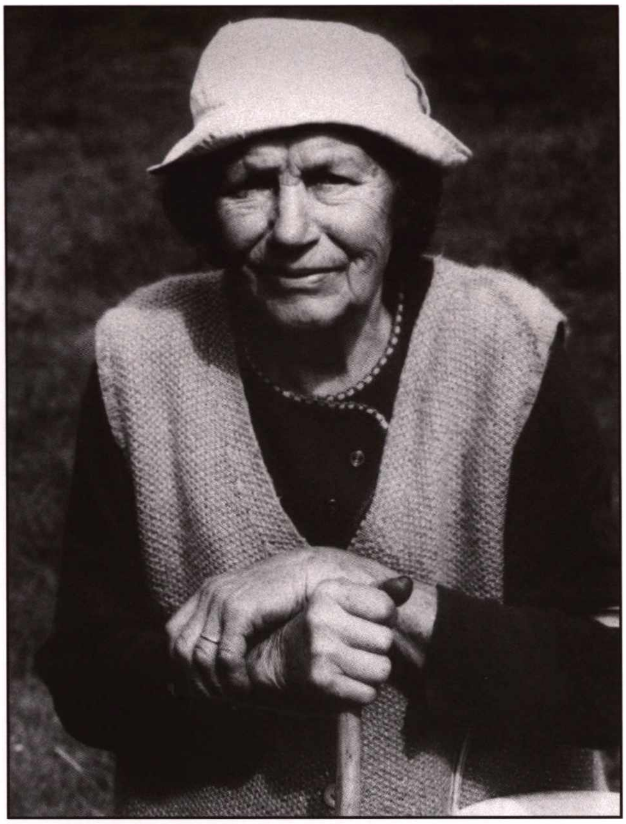

Albina Navickaitė. *1998 m. nuotrauka*

Albinos Navickaitės gimtinė. *1998 m. nuotrauka*

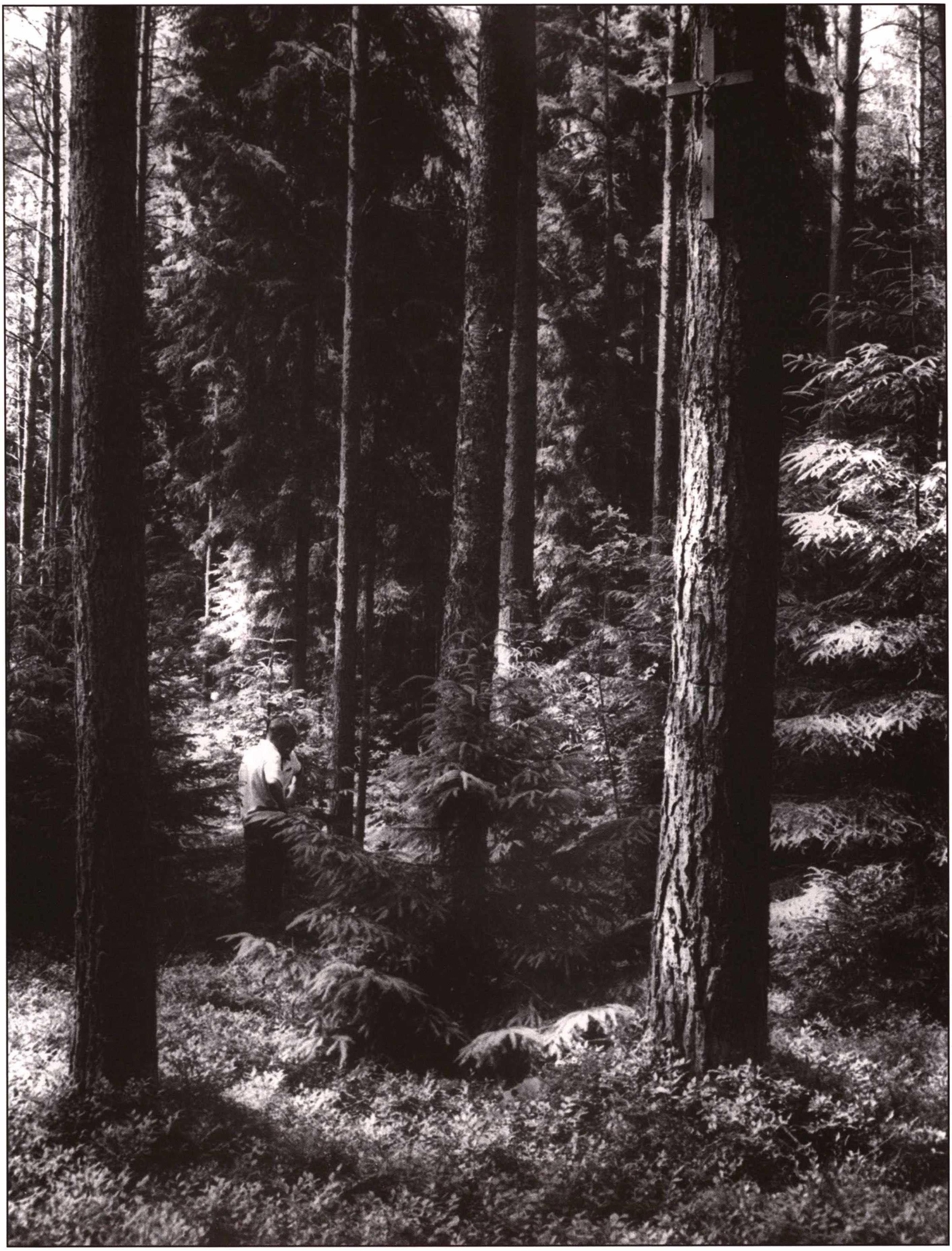

Rūdšilis. Šioje girios vietoje slėptuvę buvo įsirengęs laisvės kovotojas Kostas Zaranka-Bitė (apie jį „NKV“, t. 6, p. 71).

Juozas JANKAUSKAS-DEMONAS

Juozas Jankauskas-Demonas, smaugikas-Beržėlis

Paskutinysis Lietuvos partizanų Tauro apygardos vadas Juozas Jankauskas-Demonas gimė 1926 m. (Taip rašoma oficialiuose dokumentuose. Tačiau ši data abejotina, nes jo bendraamžiai ir pradinių klasių bendramoksliai zanavykai Pijus Ambrozaitis (apie jį „NKV", t. 7) ir Eugenija Bacevičiūtė-Kriauzienė (apie ją „NKV", t. 7) yra gimę 1924 m.) Juozas gimė Puskepalių k., Šakių vlsč. Baigęs Šakių „Žiburio" gimnazijos šešias klases 1944 m. tarnavo generolo P. Plechavičiaus Vietinėje rinktinėje. 1945 m. kovo mėn. stojo į A. Šmuilio partizanų būrį. Po Valkų mūšio liko partizanų gretose ir 1947 m. vasario mėn. buvo paskirtas Žalgirio rinktinės 37-osios (buvusios dr. V. Kudirkos) kuopos antro būrio vadu, vėliau – rinktinės štabo žvalgybos skyriaus viršininku. 1949 m. žiemą į Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą lydėjo Tauro apygardos vadą A. Grybiną-Faustą ir Pietų Lietuvos partizanų vadą A. Ramanauską-Vanagą. 1949 m. vasarą paskirtas rinktinės štabo ūkio skyriaus viršininku, o nuo 1950 m. balandžio mėn. – štabo visuomenės dalies viršininku. Rugsėjo mėn. paskirtas Žalgirio rinktinės vadu, o spalio mėn. – dar ir trečiuoju apygardos vado pavaduotoju. 1951 m. vasario mėn. jam suteiktas partizanų jaunesniojo leitenanto laipsnis, nuo balandžio mėn. – Tauro apygardos vadas. 1952 m. birželio mėn. po išdavystės buvo suimtas, užverbuotas ir panaudotas naikinant apygardos ginkluotą pogrindį. 1954 m. liepos mėn. buvo nuteistas mirties bausme ir 1955 m. sausio 26 d. sušaudytas. Už 1949 m. žygį į Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą 1950 m. spalio mėn. buvo apdovanotas 3-iojo laipsnio Laisvės Kovos kryžiumi (su kardais).

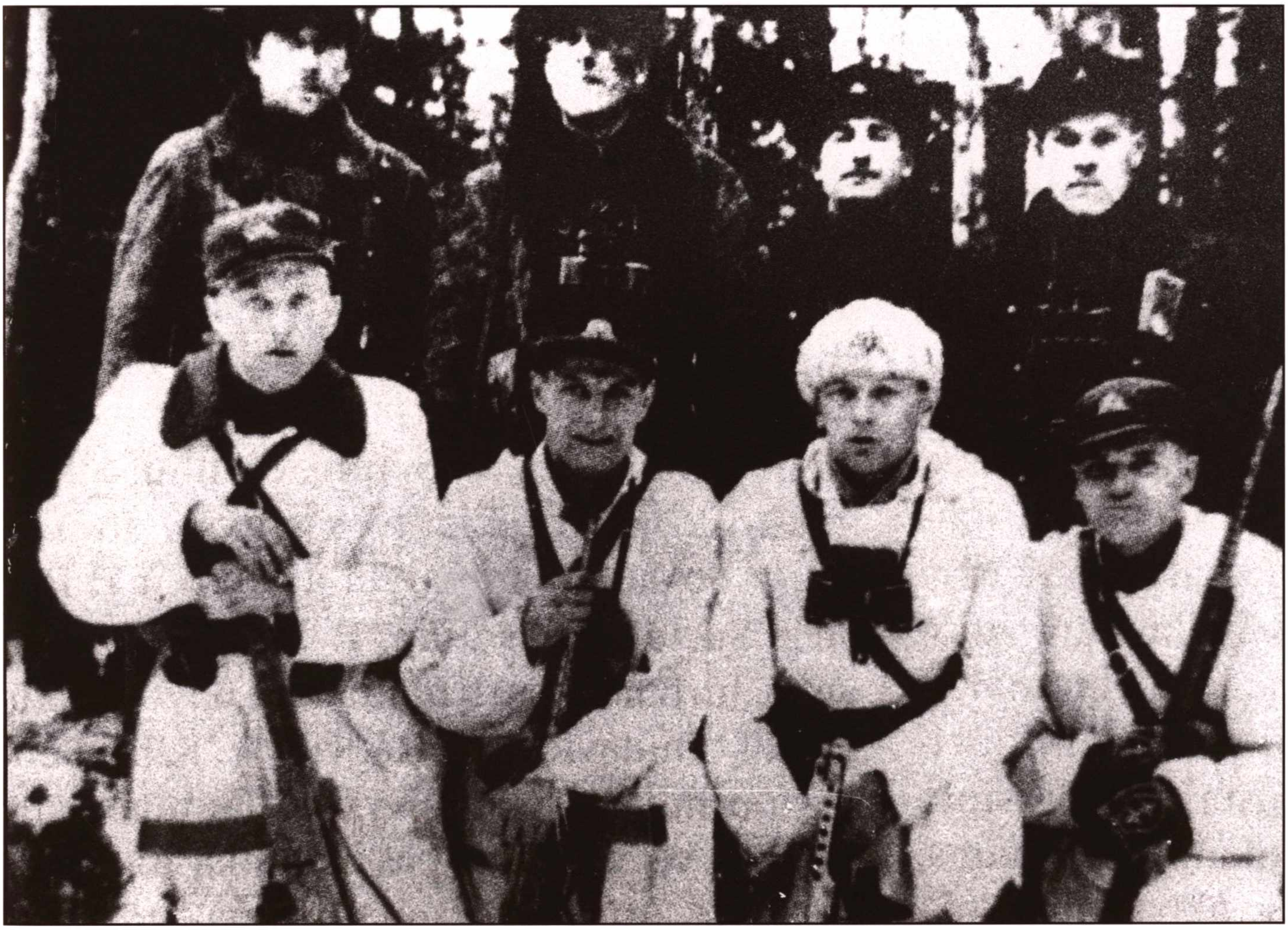

Pietų Lietuvos partizanų vadai 1949 m. keliauja į Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą. Iš kairės į dešinę: Tauro apygardos vado pavaduotojas Juozas Jankauskas-Demonas; apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas; Dainavos apygardos vadas A. Ramanauskas-Vanagas; Tauro apygardos atstovas Dainavos apygardai Urbonas Dailidė-Tauras.

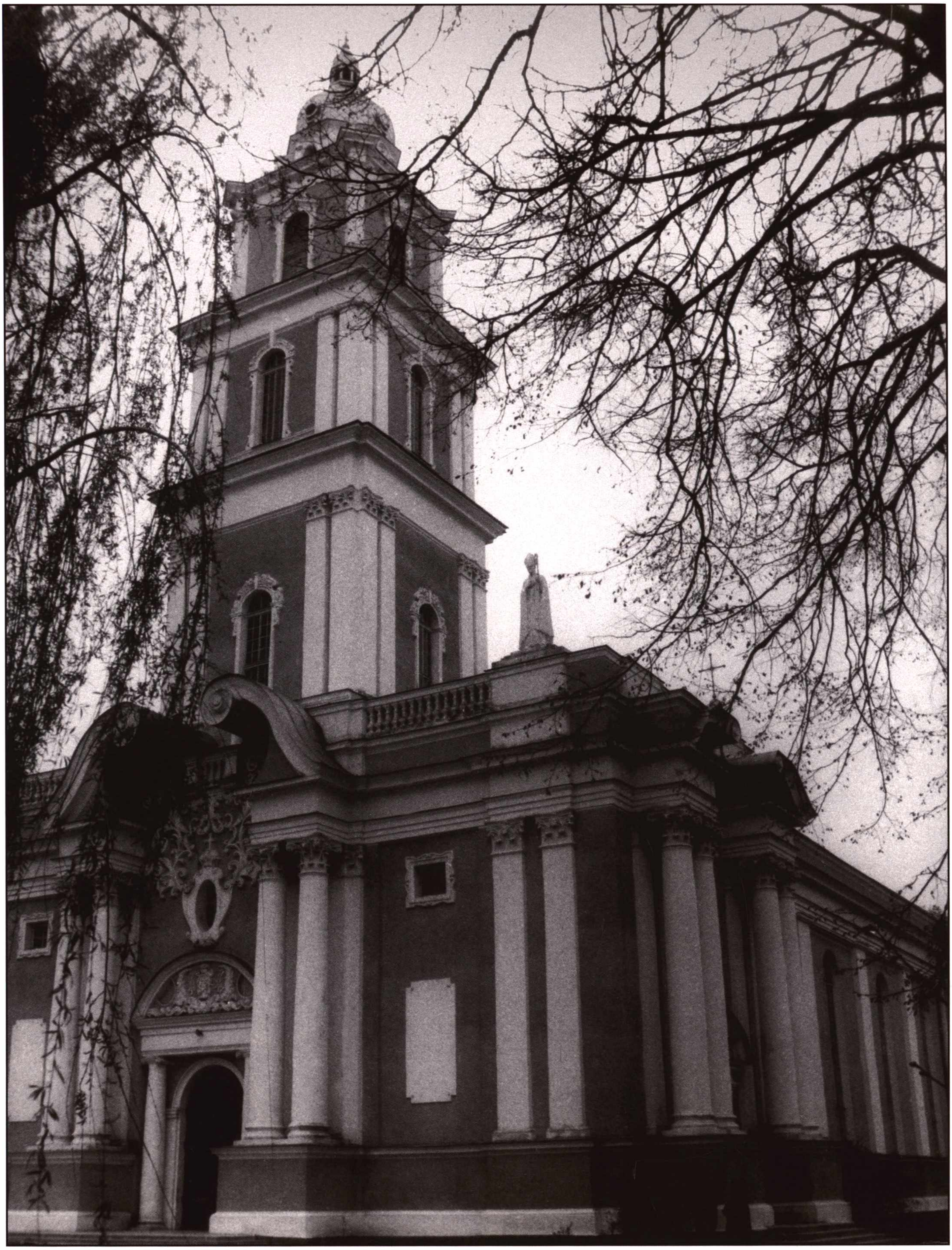

Panevėžys. Kristaus Karaliaus katedra.

Vysk. Juozas PREIKŠAS

Vyskupas Juozas Preikšas gimė 1926 m. lapkričio 22 d. Šakiuose, o augo Griškabūdyje. Baigęs Griškabūdžio pradžios mokyklos šešis skyrius 1940 m. įstojo į Šakių „Žiburio“ gimnaziją, kurią baigęs 1945 m. rudenį įstojo į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. 1951 m. rugsėjo 23 d. vyskupo K. Paltaroko įšventintas į kunigus. Studijuodamas Teologijos fakultete įsigijo teologijos licenciato laipsnį. 1954–1959 m. klebono pareigas ėjo Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčioje. 1959 m. skiriamas Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos kurijos kancleriu, taip pat Kunigų seminarijoje dėstė dogminę teologiją, teodicėją, kosmologiją ir kitas filosofines disciplinas. 1969 m. pavasarį apaštalinis administratorius vyskupas J. Matulaitis-Labukas kunigą Juozą Preikšą skiria Vilkaviškio parapijos klebonu ir dekanu. Taip pat dirbo vyskupijos bažnytiniame tribunole prosinodalinio teisėjo pareigose. 1984 m. išrenkamas Vilkaviškio vyskupijos kunigų tarybos nariu, o vyskupas Liudas Povilionis paskiria jį konsultoriumi. Tų pačių metų lapkričio 16 d. popiežius Jonas Paulius II kunigą Juozą Preikšą nominavo tituliniu Egnacijos vyskupu ir paskyrė Kauno ir Vilkaviškio vyskupijų apaštalinio administratoriaus vyskupo L. Povilionio augziliaru. Konsekracija vyko 1984 m. gruodžio 2 d. Kauno arkikatedroje bazilikoje dalyvaujant visiems Lietuvos vyskupams. Tų pačių metų lapkričio 16 d. popiežiaus Jono Pauliaus II vyskupas L. Povilionis buvo paskelbtas arkivyskupu „ad personam“, o šis vyskupą Juozą Preikšą paskyrė savo generalvikaru. 1988 m. visi Lietuvos vyskupai buvo pakviesti į Romą su vizitu „ad limina“, kurio metu popiežius Jonas Paulius II priėmė arkivyskupo L. Povilionio atsistatydinimą ir naujuoju Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštaliniu administratoriumi paskyrė vyskupą Juozą Preikšą. Nepraėjus vieneriems metams Šv. Sostas vyskupą Juozą Preikšą atleido iš šių pareigų ir paskyrė Panevėžio vyskupijos apaštaliniu administratoriumi, o po metų, 1991 m. gruodžio 24 d., buvo paskirtas Panevėžio vyskupu ordinaru.

Rūpintojėlis, skirtas vyskupo Juozo Preikšo kunigystės 50-mečiui, Panevėžio katedros šventoriuje

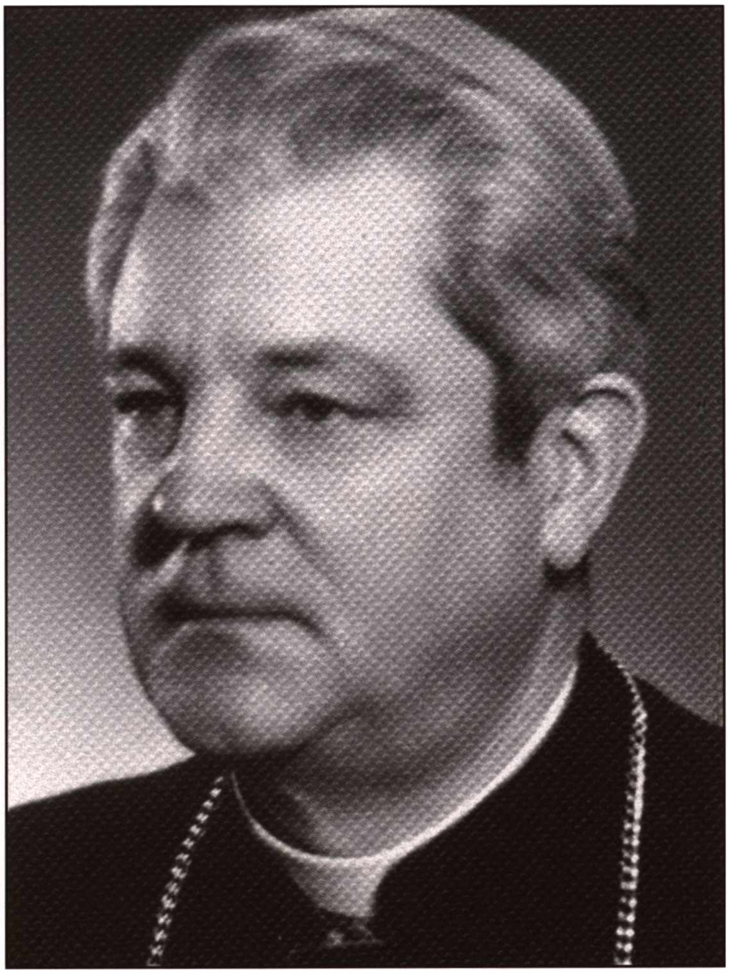

Vyskupas Juozas Preikšas

Beniutė RUBIKAITĖ-KRIKŠČIŪNIENĖ

Fizikė, pedagogė Beniutė Rubikaitė-Krikščiūnienė gimė 1926 m. gruodžio 3 d. Slavikuose. 1952 m. baigė Vilniaus universitetą, 1966 m. apgynė fizikos ir matematikos mokslų dr. disertaciją. Nuo 1976 m. – docentė. Tyrinėjo tarpmolekulines sąveikas. Parašė ir išleido mokymo priemonių studentams.

Jonas Jurevičius

Šv. Onos atlaidai Griškabūdyje. *1999 m. nuotrauka*

Jonas Algirdas BATARŪNAS

Fizikos teoretikas Jonas Algirdas Batarūnas gimė 1926 m. gruodžio 3 d. Kriūkuose. Mokėsi Kriūkų pradžios mokykloje, Vilkijos gimnazijoje. Baigęs Kauno mokytojų seminariją 2 metus mokytojavo Kaune. 1953 m. baigė Vilniaus valstybinio universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą. Tais pačiais metais įstojo į aspirantūrą Lietuvos mokslų akademijoje. 1956 m. apgynė kandidatinę disertaciją ir pradėjo dirbti Fizikos ir matematikos instituto moksliniu sekretoriumi, o nuo 1958 m. – vyresniuoju moksliniu bendradarbiu. Sėkmingai triūsė kvantinės atomo molekulių ir kietojo kūno teorijos srityje. Paskelbė apie šimtą mokslinių darbų, perskaitė keliasdešimt pranešimų mokslinėse konferencijose. Buvo daugelio disertacijų vadovas arba konsultantas. Dalyvavo rengiant fizikos terminų žodyną.

Jonas Algirdas Batarūnas mirė 1990 m. gruodžio 10 d. Vilniuje. Ten ir palaidotas.

Jonas Algirdas Batarūnas. *1966 m. nuotrauka*

Jonas Algirdas Batarūnas su žmona Gene ir tėvu Vincu Batarūnu

Paluobių sesutės

Marcelės Bastytės-Mockevičienės ir Jono Mockevičiaus šeimoje Paluobiuose užaugo keturios dukros: Antanina, Elena, Marija ir Marcelė. O ir augo jos ne turte, bet meilėje Dievui ir Tėvynei.

Broliai – laisvės sakalai: Juozas (apie jį „NKV“, t. 6, p. 196), Jonas (apie jį „NKV“, t. 6, p. 224) ir Antanas (apie jį „NKV“, t. 7) – kovėsi su raudonaisiais okupantais ir sudegė ant Tėvynės laisvės aukuro. O jos tarsi raibos Zanavykų girių jerubėlės buvo priverstos palikti gimtąjį lizdą Paluobiuose ir slėptis nuo kraštą užplūdusių maitvanagių. Ačiū Dievui, kad viskas baigėsi laimingai. Sesutės sulaukė Tautos prisikėlimo. Ir ne tik pačios sugrįžo į gimtąjį lizdą, bet parsigabeno ir už Tėvynės laisvę žuvusių broliukų palaikus, kuriuos iškilmingai perlaidojo greta tėvų ir protėvių prie girios prigludusiose Paluobių bažnytkaimio kapinaitėse. Ir vėl sekmadieniais jos skuba į Šv. Angelų Sargų bažnyčią, kad galėtų padėkoti Kūrėjui už teikiamas malones, o savo skardžiais balsais virpintų tikinčiųjų širdis.

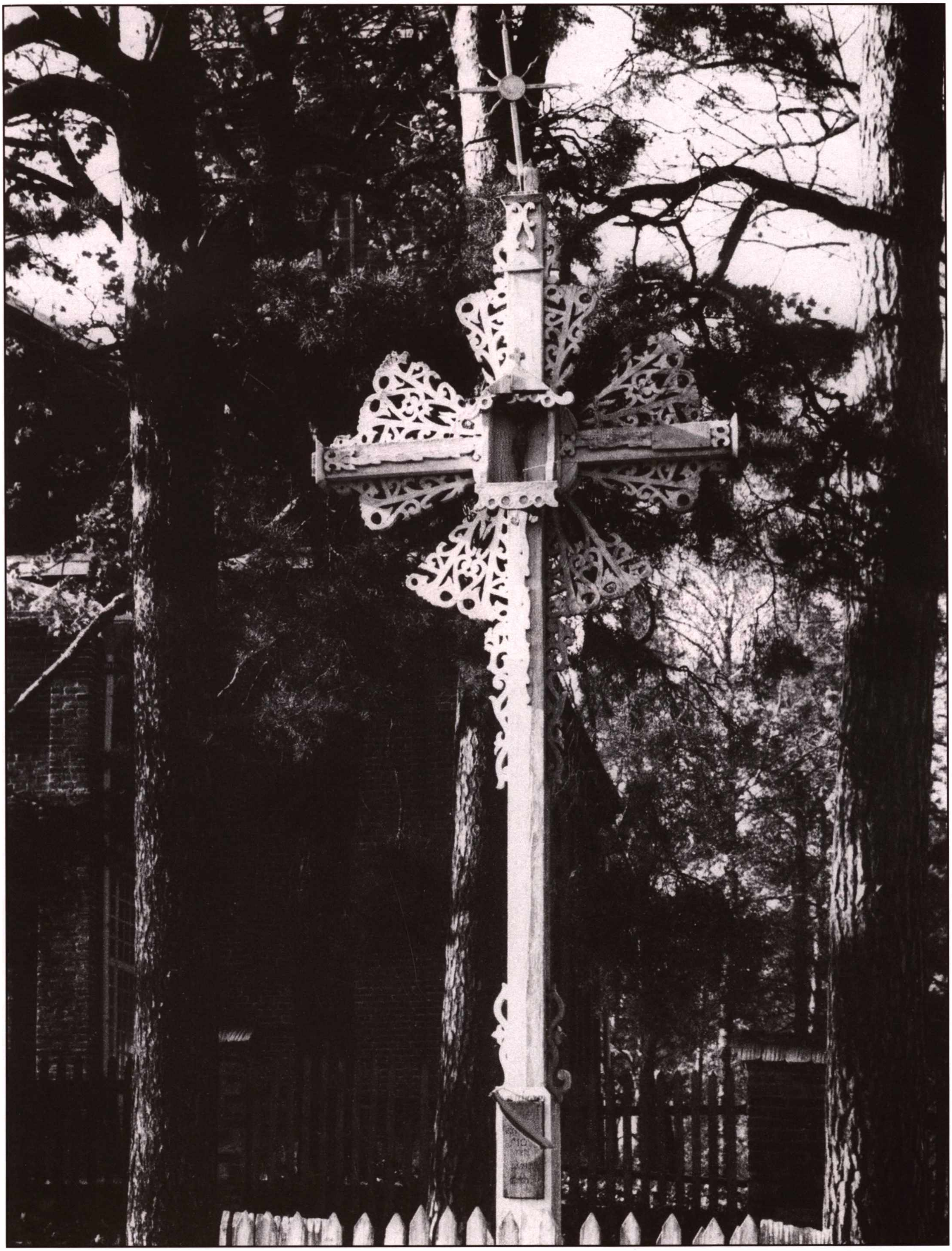

Lietuvos Nepriklausomybės dešimtmečio kryžius Paežerėliuose. Manoma, kad jo autorius Dobilas kilęs iš Lekėčių.

Jonas KASPARAITIS-VIESULAS

PRIE SIO BUNKERIO 1951 5 21
RUSU APSUPTI ZUVO
PETRAS JURKSAITIS - BERZAS
JULIJONAS BOTENAS - STEVE

Pagerbiami žuvę Tauro apygardos partizanai Rūdšilyje

Žalgirio partizanų rinktinės kovotojas Jonas Kasparaitis gimė 1926 m. Endrikių k., Slavikų vlsč., Jono ir Kunigundos Kasparaičių šeimoje. Tėvai turėjo apie 40 ha žemės. Mokėsi Šunkarių pradinėje mokykloje, kur baigė šešis skyrius. Antrojo pasaulinio karo pab. vokiečių buvo išvarytas kasti apkasų. Iš Vokietijos grįžo laimingai, bet gimtinėje užklupo įvairios negandos. Kaimynai, kurie norėjo užgrobti tėvų ūkį, įskundė jaunuolį sovietiniams saugumiečiams. Šakių *kagėbistai* tardymo metu taip sumušė vaikiną, kad šis tarsi be gyvybės ženklų buvo išmestas į kiemą. Paryčiui atsigavęs ir pamatęs, kad jo niekas nesaugoja, pasišalino. Ir Jonas Kasparaitis davė sau žodį, kad kol bus gyvas, kovos su okupantais. Gražiai nuaugęs vaikinas papildė Žalgirio partizanų rinktinės kovotojų gretas. Visą laiką kovojo Šakių aps., bet žeminę turėjo įsirengęs už Šešupės, Pašešupio girioje, jau Prūsijos pusėje.

Jonas Kasparaitis-Viesulas žuvo 1949 m. vasario 14 d. kartu su Edvardu Kubiliumi-Perkūnu (1919–1949) ryšininko išdaviko išduoti. Kovotojų palaikai buvo atgabenti į Kidulius ir išniekinti gulėjo prie NKVD būstinės. Palaidojimo vieta nežinoma.

Romas Endriukaitis

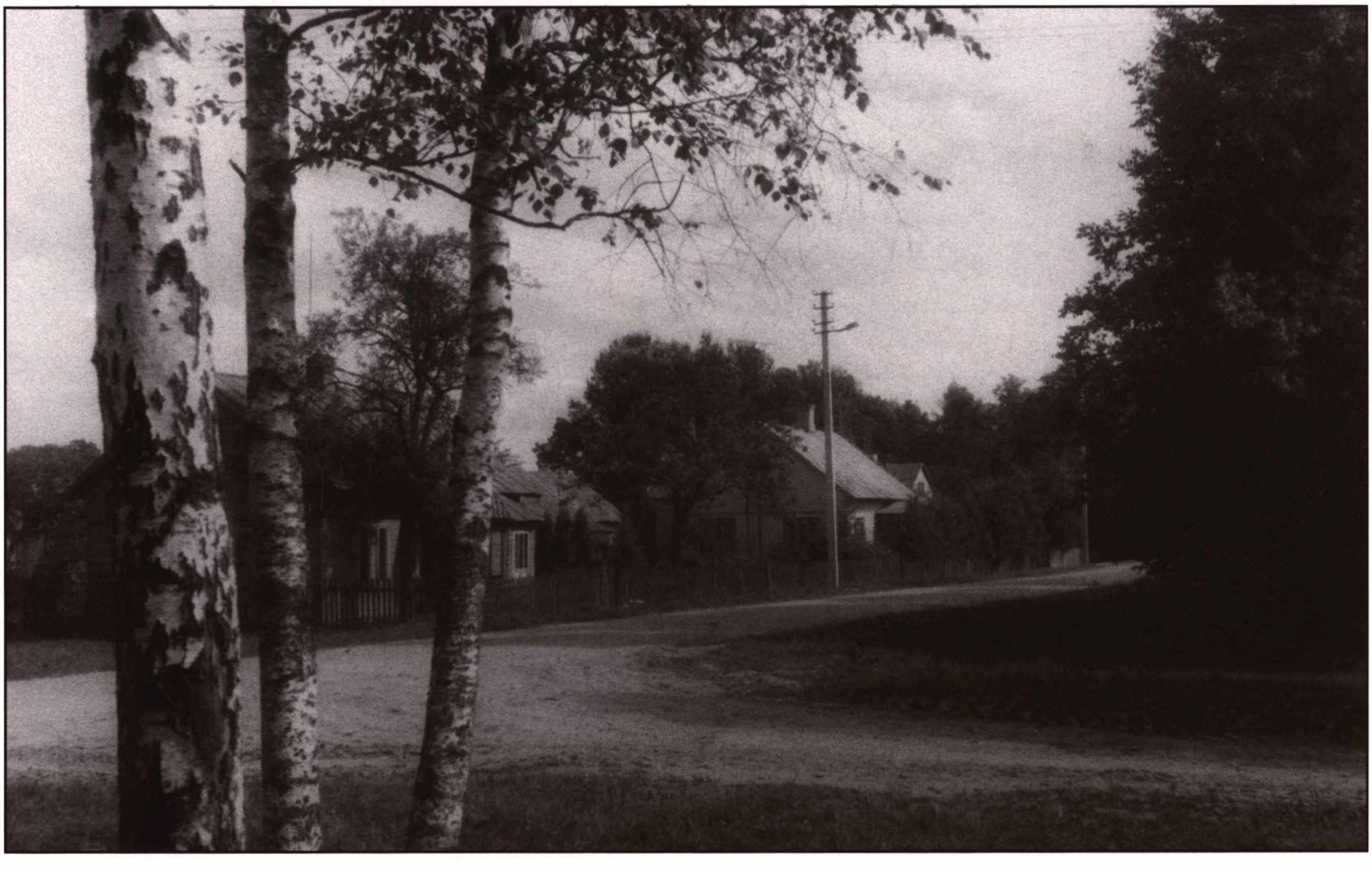

Valakbūdis (Šunkariai)

Saliamonas RUDZEVIČIUS-ŽEMUTIS

Laisvės kovotojas Saliamonas Rudzevičius-Žemutis gimė 1926 m. Stugučių k., Barzdų vlsč. Dirbo Griškabūdyje kalėjimo prižiūrėtoju. 1945 m. gegužės 6 d. atrakinęs politinių kalinių kamerų duris išleido juos į laisvę, o pats atėjo pas partizanus. Kovojo su okupantais Žalgirio rinktinės 36-osios kuopos gretose. Žuvo 1947 m. gegužės 19 d. Pikžirniuose – NKVD kareivių apsuptas susisprogdino. Palaidotas Sintautuose.

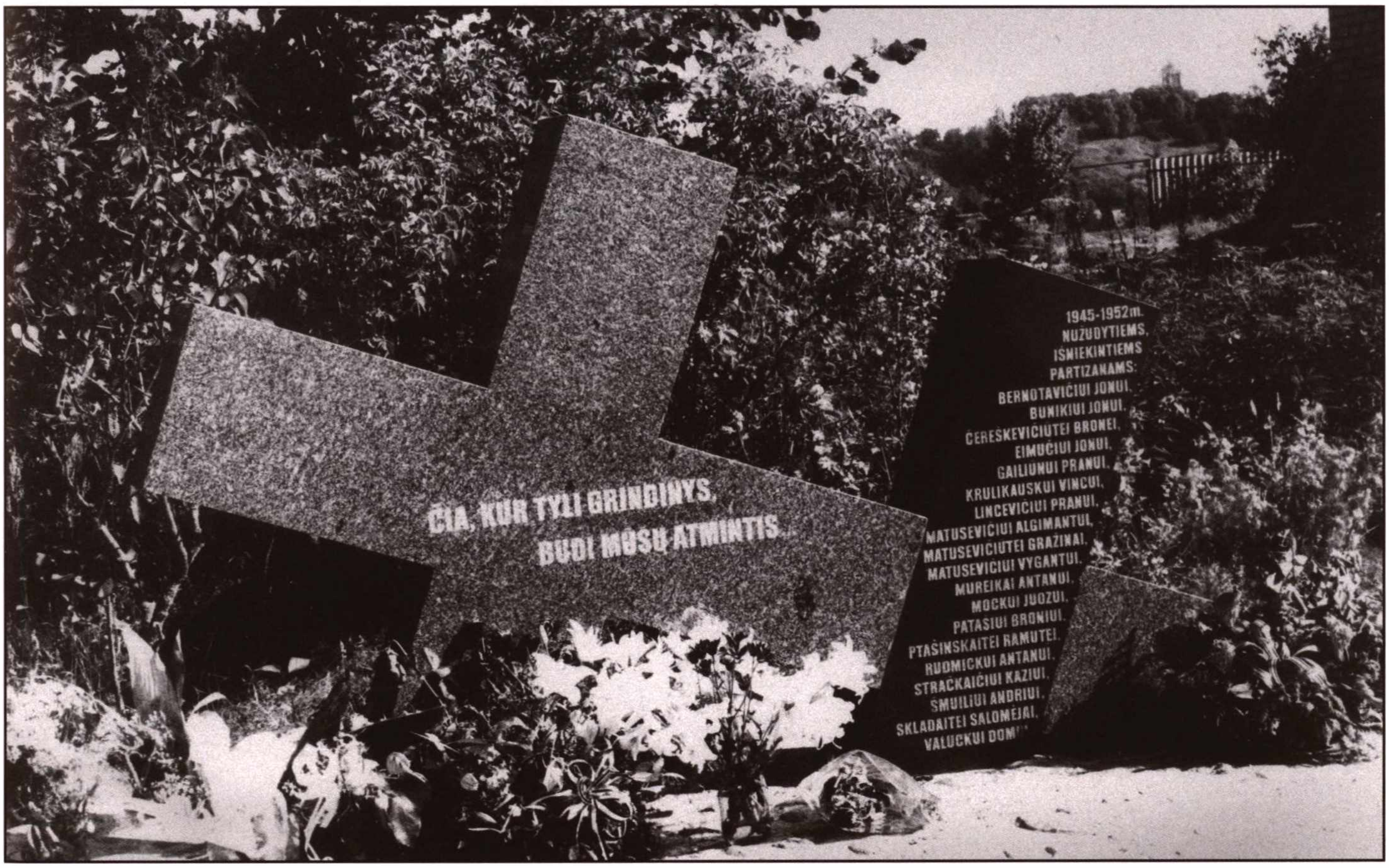
ČIA, KUR TYLI GRINDINYS,
BUDI MŪSŲ ATMINTIS.
1945-1952m.
NUŽUDYTIEMS,
IŠNIEKINTIEMS
PARTIZANAMS:
BERNOTAVIČIUI JONUI,
BUNIKIUI JONUI,
ČEREŠKEVIČIŪTEI BRONEI,
EIMUČIUI JONUI,
GAILIUNUI PRANUI,
KRULIKAUSKUI VINCUI,
LINCEVIČIUI PRANUI,
MATUSEVIČIUI ALGIMANTUI,
MATUSEVIČIŪTEI GRAŽINAI,
MATUSEVIČIUI VYGANTUI,
MUREIKAI ANTANUI,
MOCKUI JUOZUI,
PATAŠIUI BRONIUI,
PTAŠINSKAITEI RAMUTEI,
RUDMICKUI ANTANUI,
STRAČKAIČIUI KAZIUI,
ŠMUILIUI ANDRIUI,
SKLADAITEI SALOMĖJAI,
VALUCKUI DOM

Paminklas žuvusiems Žalgirio rinktinės kovotojams Kriūkuose

Kun. Antanas LUKOŠAITIS

Kunigas Antanas Lukošaitis gimė 1926 m. gruodžio 27 d. Paluobių parapijoje, o augo Sutkų parapijoje. Mokėsi Kriūkuose. Kurį laiką gyveno Plokščių parapijoje, o 1954 m. pradėjo teologijos studijas Kauno kunigų seminarijoje. Kunigystės Sakramentą gavo 1963 m. balandžio 10 d. Per savo 38 kunigavimo metus dirbo daugiau kaip dvylikoje parapijų. Vienu metu kunigui Antanui Ļukošaičiui teko dirbti net trijose parapijose: Alksnėnų, Didvyžių ir Žaliosios.

Kunigas Antanas Lukošaitis pasižymėjo kaip uolus Dievo Motinos garbintojas. Į Šiluvos atlaidus išvykdavo visai savaitei ir čia dirbo nuo ankstyvo ryto iki vakaro. Didžiausias Antano Lukošaičio nuopelnas tas, kad jis atgaivino pagarbą Mažučių Dievo Motinai Marijai vietoje senosios medinės koplyčios pastatydamas naują akmenų koplyčią su gydomąsias savybes turinčio šaltinio versmėmis. Nuo 1992 m. kunigas Antanas Lukošaitis buvo paskirtas Alksnėnų parapijos altaristu ir Mažučių koplyčios rektoriumi.

2001 m. vasario 12 d. kunigas Antanas Lukošaitis iškeliavo amžinybėn. Palaidotas Alksnėnų bažnyčios šventoriuje.

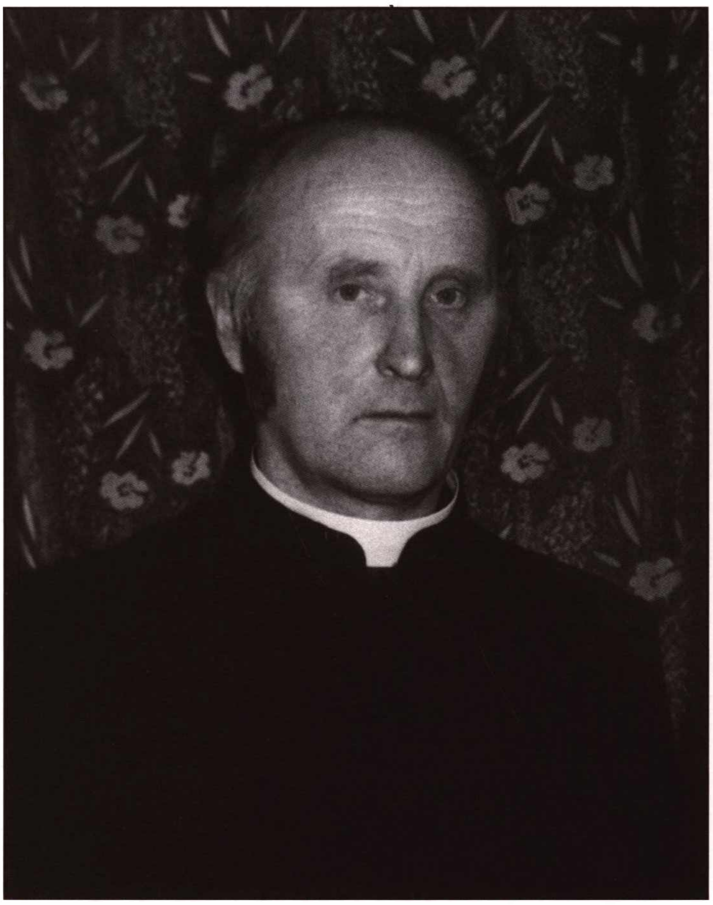

Kun. Antanas Lukošaitis

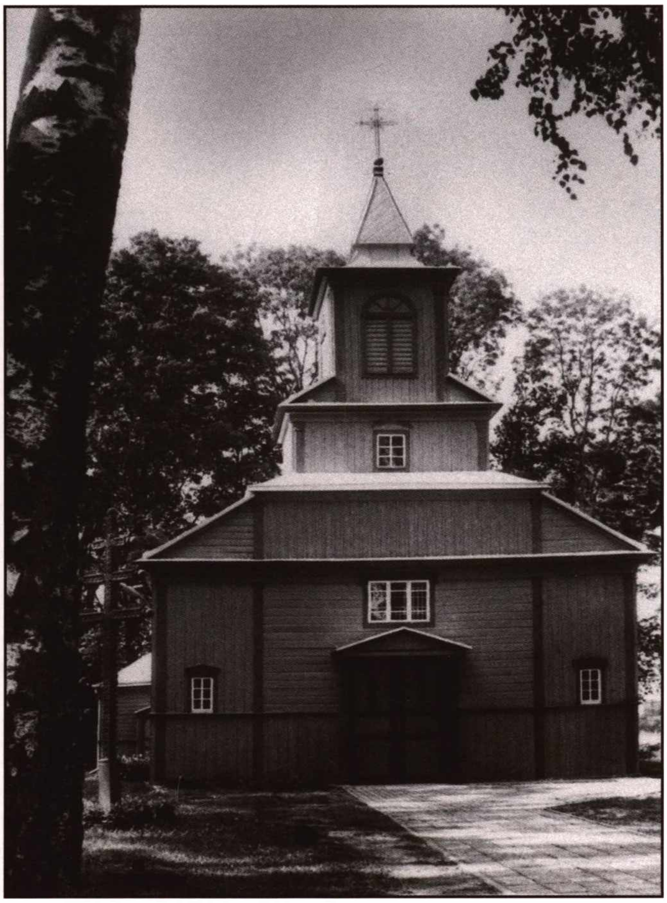

Alksnėnų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnytėlė

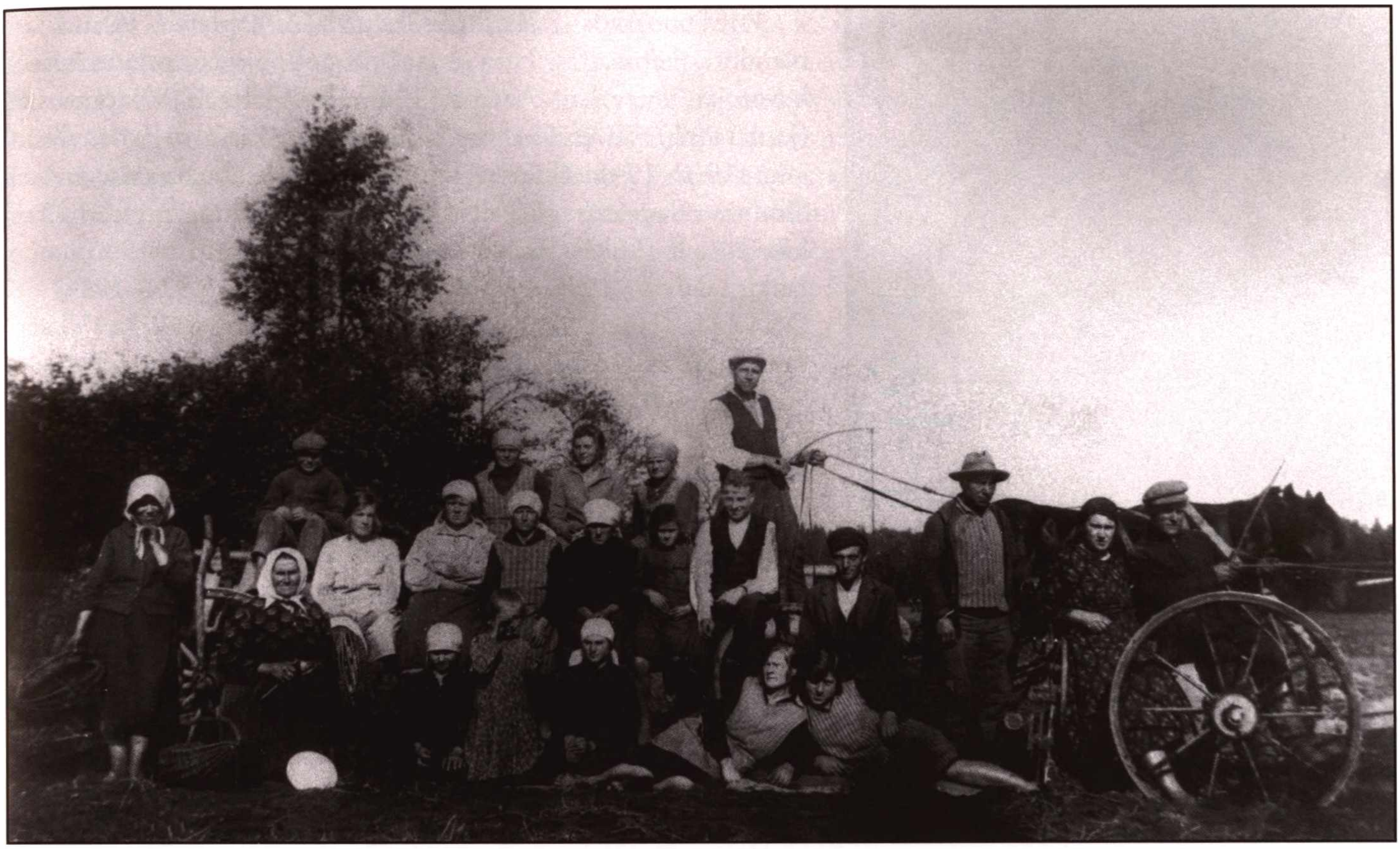

Bulviakasis Zanavykuose

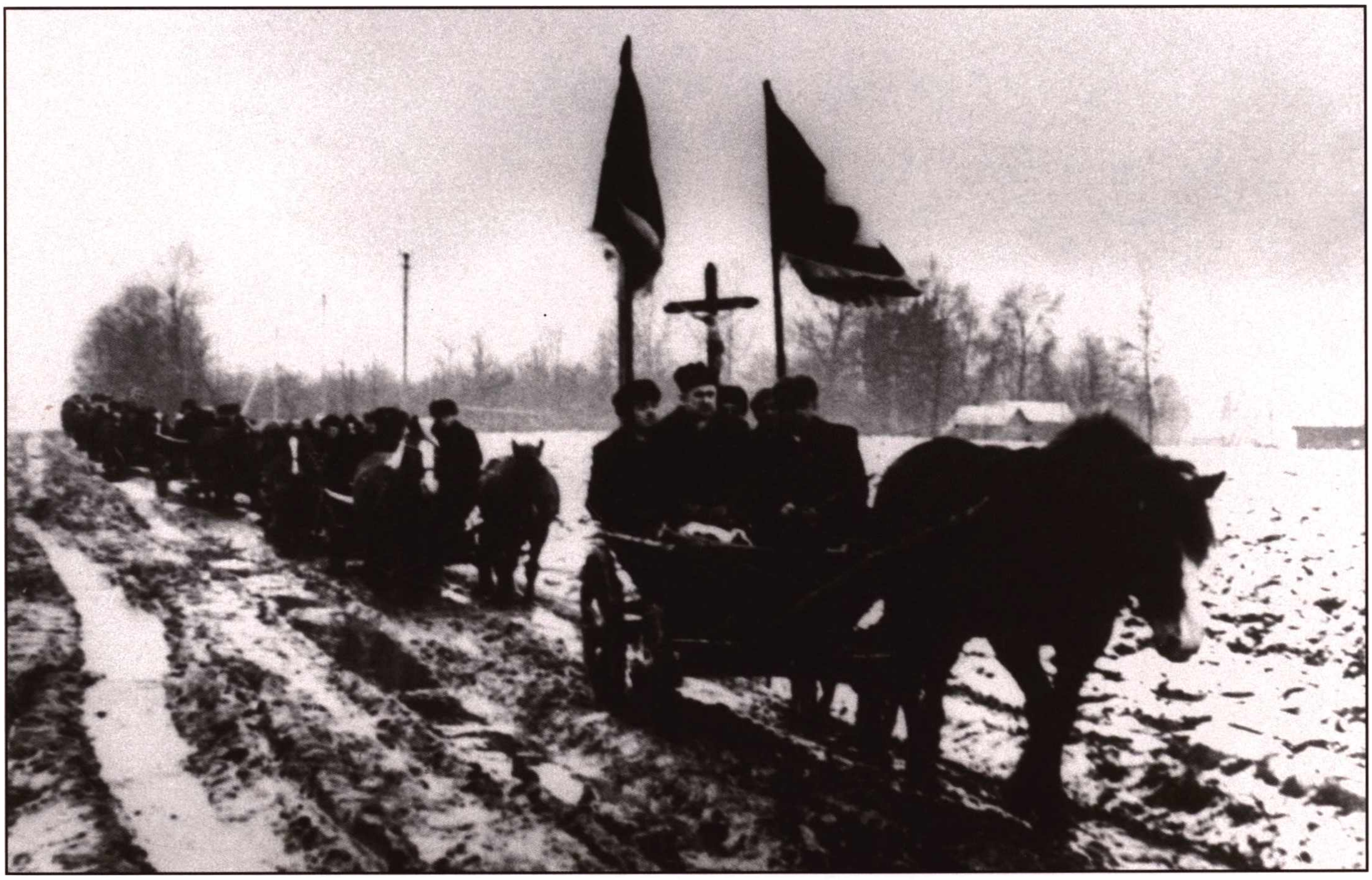

Į paskutinę kelionę...

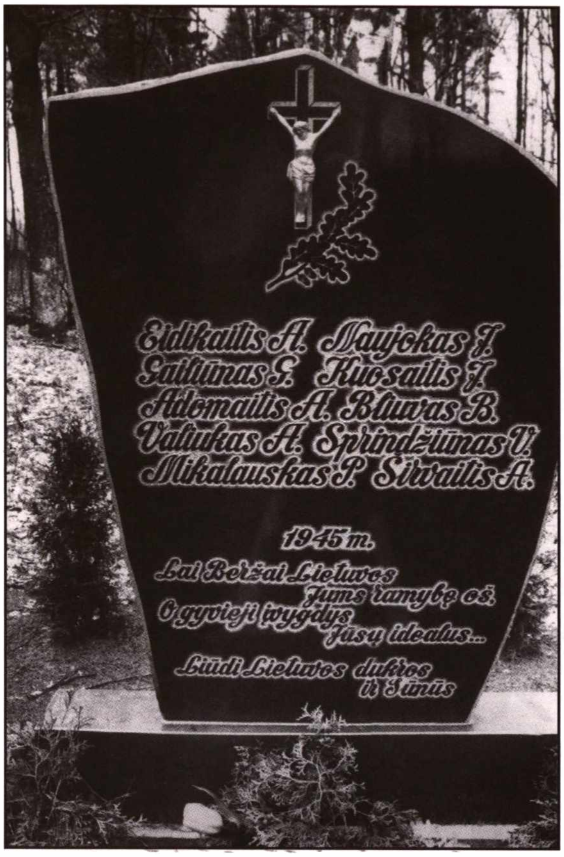
Eidikaitis A. Naujokas J.
Gailiūnas G. Kuosaitis J.
Adomaitis A. Bliuvas B.
Valiukas A. Sprindžiūnas V.
Mikalauskas P. Širvaitis A.
1945 m.
Lai Beržai Lietuvos
Jums ramybę oš.
O gyvieji įvygdys
Jūsų idealus...
Liūdi Lietuvos dukros
ir Sūnūs

Paminklas žuvusiems Žalgirio rinktinės partizanams Staliorių kapinaitėse

Prie nuošalios Staliorių (Lukšių vlsč.) koplytėlės glaudžiasi nedidutės kapinaitės, kuriose amžino poilsio vietą surado laisvės kovotojai zanavykai: Antanas Eidukaitis, kilęs iš Viktoravos k. (Jankų vlsč.), žuvęs 1945 m. birželio 14 d. kartu su Juozu Naujoku (1922–1945), kilusiu iš Steponiškių k. (Lukšių vlsč.); Gediminas Gailiūnas iš Paluobių, žuvęs 1945 m. gegužės 13 d. Liepalotų k. (Lukšių vlsč.); Juozas Kuosaitis (1912–1946) nuo Jankų, žuvęs 1946 m.; Antanas Adomaitis (1921–1946) iš Dovydų k. (Jankų vlsč.), žuvęs 1946 m. birželio 12 d.; Vladas Bliuvas (1924–1946) iš Uzarų k. (Jankų vlsč.), žuvęs 1946 m. Stalioriuose (Lukšių vlsč.); Aleksas Valiukas (1914–1945) iš Karčrūdės k. (Jankų vlsč.), žuvęs 1945 m. gegužės 12 d. prie Rugienių k. (Lukšių vlsč.); Vladas Sprindžiūnas (1912–1945) iš Plėgų k. (Lukšių vlsč.), žuvęs 1945 m. gegužės 12 d. netoli Sutkų girios; Pranas Mikalauskas iš Šedvygų k. (Griškabūdžio vlsč.), žuvęs 1945 m. gegužės 12 d., ir Antanas Širvaitis, žuvęs 1945 m. gegužės 12 d. Valkų mūšyje.

Patikslino Viktoras Aleknavičius
Piktšilingiai, 2001 m. rugpjūčio mėn.

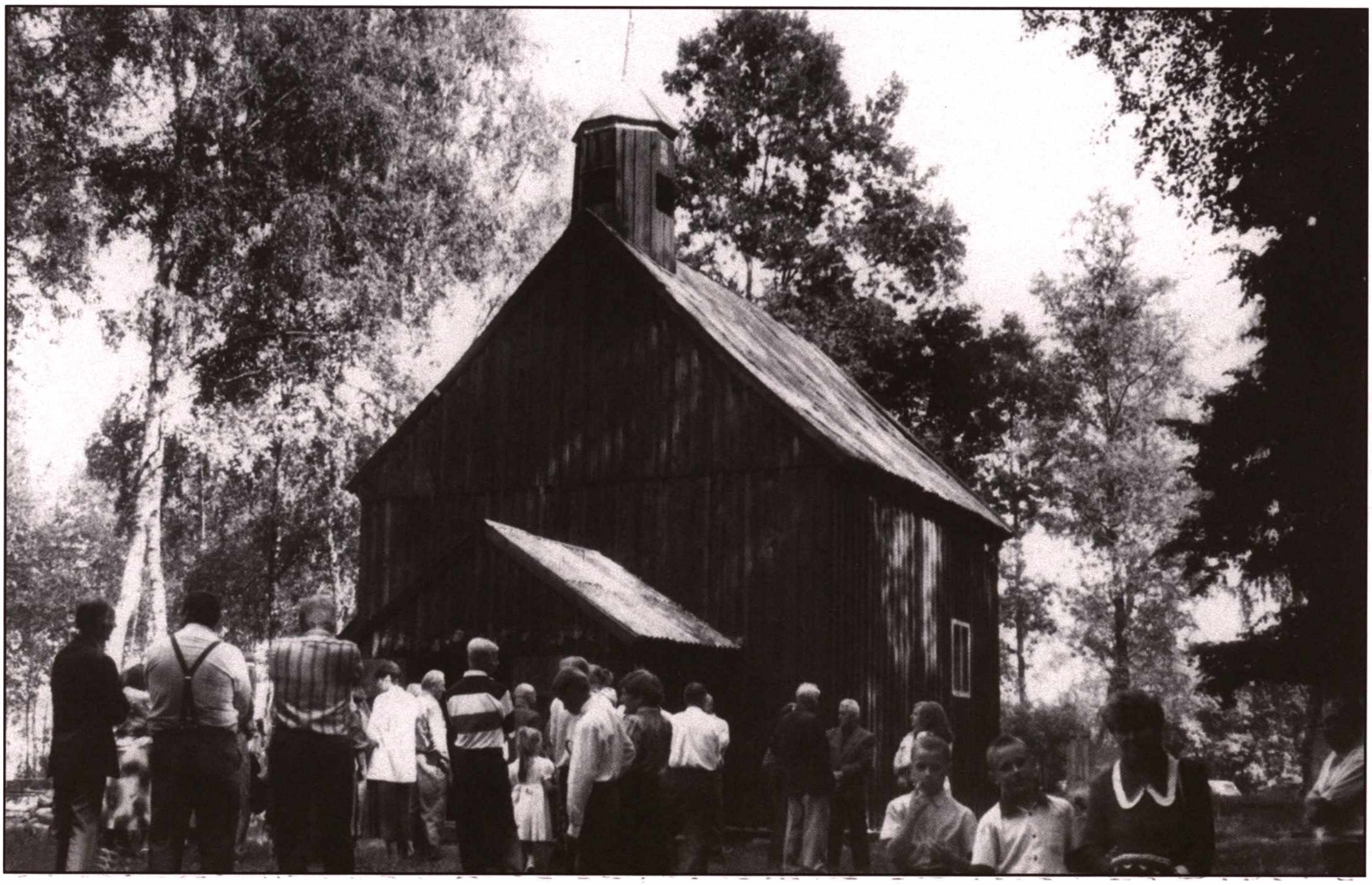

Atlaidai Staliorių k. koplytėlėje

Bronė ČEREŠKEVIČIŪTĖ

Laisvės kovotoja Bronė Čereškevičiūtė gimė 1926 m. Morkų k., Paežerėlių vlsč., ūkininkų Onos Kazlauskaitės-Čereškevičienės (apie ją „NKV“, t. 3, p. 195) ir Antano Čereškevičiaus (apie jį „NKV“, t. 3, p. 194), kilusio iš Bunzų k., Plokščių vlsč., šeimoje. Baigusi Morkų pradinę mokyklą Bronė padėjo tėvams žemės ūkio darbuose. Mokytis toliau negalėjo, nes prasidėjo Antrasis pasaulinis karas. Antrosios bolševikinės okupacijos metais tėvui ir vyriausiam broliui Antanui (1919–1945) išėjus į partizaninį karą kovoti su bolševikais merginai atsirado daug naujų rūpesčių. 1945 m. gegužės 12 d. Valkų mūšyje žuvus broliui Antanui sesuo pakeitė brolį ir su okupantais kovojo 4 metus. Žuvo 1949 m. vasario 16 d. prie Naidynės (Lekėčių vlsč.).

Hab. dr. Vitalija Vitkienė
Vytautas Kazlauskas

Kryžius „Skausmo kalnelyje“, Mikniškių k. (Kriūkų sen.), skirtas laisvės kovotojų Antano Čereškevičiaus ir jo dukros Bronės Čereškevičiūtės atminimui. Lentelės įraše atsirado klaida: Antanas Čereškevičius žuvo 1948 m. birželio 17 d., Bronė Čereškevičiūtė gimė 1926 m., o žuvo 1949 m. vasario 16 d. kartu su Domicele Pypliūte, Vincu Krulikausku ir Vytautu Valaičiu.

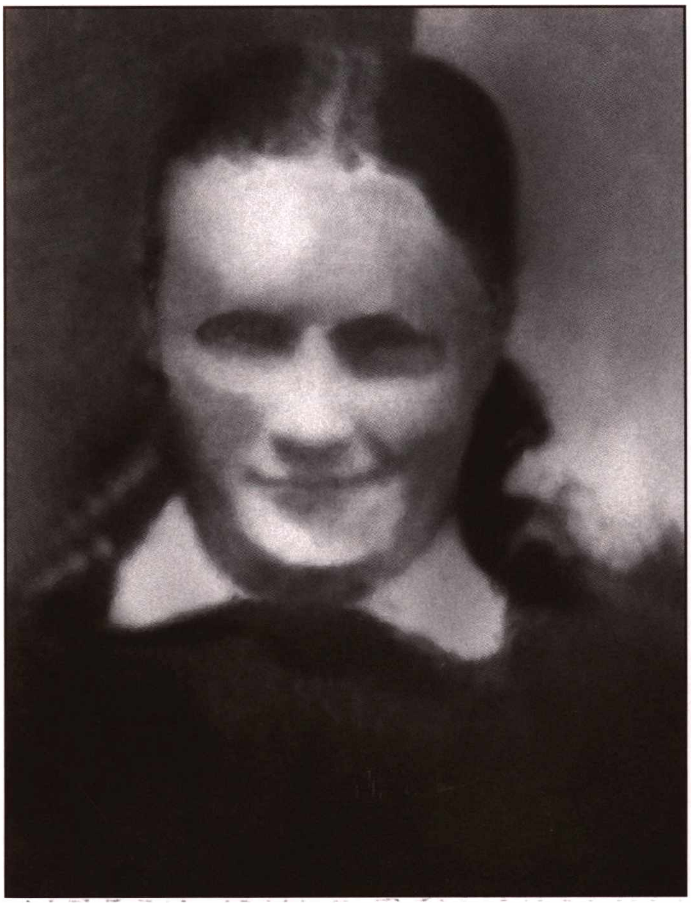

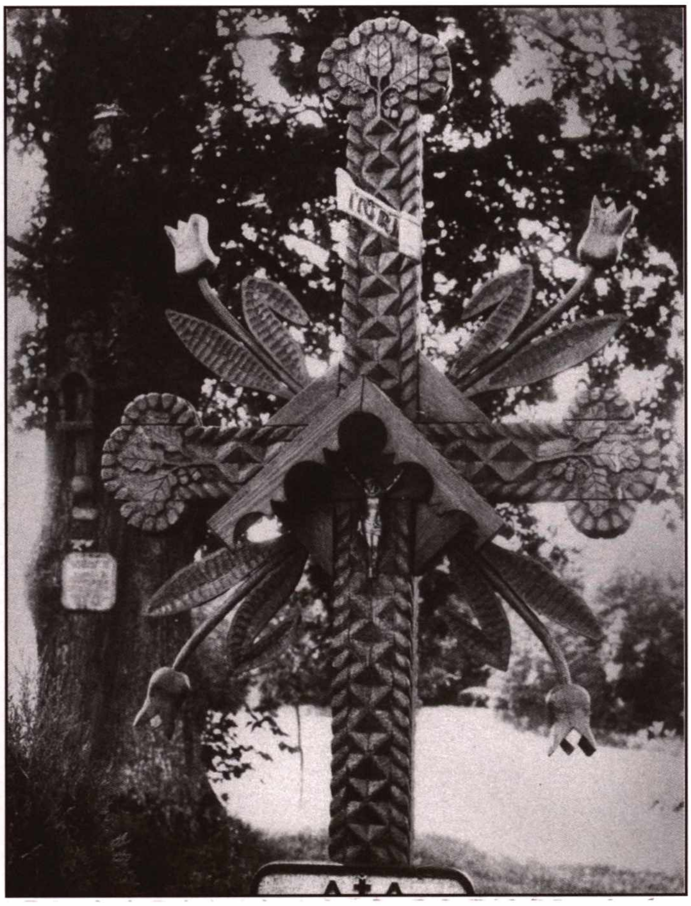

Bronė Čereškevičiūtė

Zigmas KLIMAITIS

Zigmas Klimaitis gimė 1927 m. sausio 10 d. Plieniškių k., Šakių vlsč., Lietuvos kariuomenės savanorio Jaronimo Klimaičio šeimoje. Po keleto metų tėvai, pardavę žemę, išsikėlė gyventi į Kauną. Čia Zigmas Klimaitis mokėsi „Saulės" gimnazijoje kartu su klasės ir suolo draugais: aktoriumi Kęstučiu Geniu ir Kauno muzikinio teatro solistu Vytautu Blažiu, lankė dramos studiją. Kaip ir daugelis jaunuolių, buvo žingeidus, norėjo save išbandyti įvairiose veiklose, todėl baigiantis karui į Kauną sugrįžus rusams pažinojo jaunimą, kurie aktyviai dalyvavo pasipriešinimo okupantams veikloje. Gresiant areštui tėvai su Zigmu pasitraukė iš Kauno į Kriūkus, tačiau čia 1946 m. Zigmas Klimaitis buvo areštuotas ir nuteistas pagal TSRS BK 58 str. 2 metus praleido Kauno kalėjime, o vėliau buvo ištremtas į Magadaną. Grįžęs ir 1953 m. reabilituotas dirbo Kriūkų laivų statykloje. 1954 m. vedė ūkininkų ir tremtinių dukrą Oną Virginiją Jonaitytę. 1955 m. šeimoje gimė sūnus Algirdas, o 1964 m. – dukra Daiva.

Gyvendamas Kriūkuose aktyviai dalyvavo meno saviveikloje, statė spektaklius, juose pats vaidino. Nuo 1959 m. spalio 1 d. buvo paskirtas Šakių raj. kultūros skyriaus vedėju ir šias pareigas ėjo iki 1963 m. balandžio 1 d. Po to iki 1966 m. balandžio 1 d. buvo Šakių raj. kino direkcijos direktorius, o vėliau iki pat mirties, 1974 m. spalio 29 d., vėl vadovavo Šakių raj. kultūros skyriui. 1969 m. baigė Vilniaus kultūros mokyklą įgydamas režisieriaus specialybę.

Dalyvavo Šakių kultūros namų teatro veikloje režisuodamas ir pats vaidindamas agitmeninės brigados „Vapsva" programose (vadovas – Regimantas Kaškauskas), mėgėjiškuose kino filmuose.

Gyvenime buvo optimistas, labai mėgo teatrą ir, kiek leido gyvenimas, siekė būti arčiau jo.

Sūnus Algirdas Klimaitis
Šakiai, 2009 m. kovo 23 d.

Zigmas Klimaitis

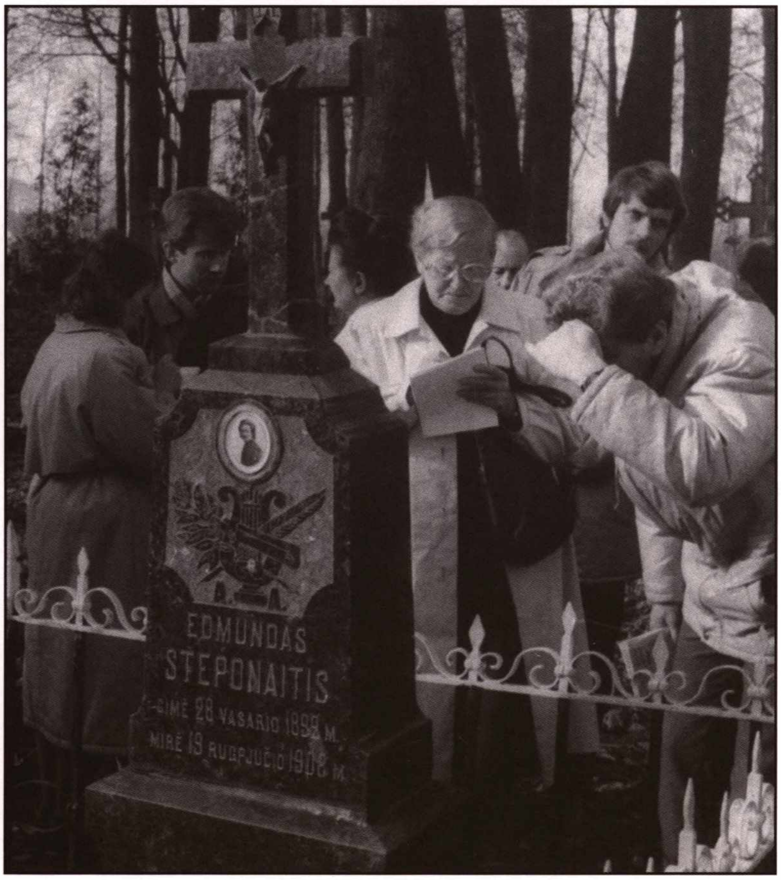

EDMUNDAS
STEPONAITIS
GIMĖ 28 VASARIO 1898 M.
MIRĖ 19 RUGPJŪČIO 1908 M.

Kultūros paminklas – poeto Edmundo Steponaičio kapas Šakių kapinėse

Povilas Algirdas POVILAITIS

Matematikas, inžinierius Povilas Algirdas Povilaitis gimė 1927 m. sausio 1 d. Gelgaudiškyje. 1944 m. Saksonijoje baigė Vokiečių gimnaziją. 1948 m. pradėjo studijuoti Kardinolo Mercier kolegijoje Belgijoje. 1952 m. Liuveno universitete Belgijoje gavo prekybos inžinieriaus laipsnį. 1953 m. iš Europos emigravo į Kanadą. Iki 1956 m. dirbo gyvybės draudimo kompanijoje „Standart Life Assurance Co.“, vėliau – Kanados geležinkelių tarnybos departamento inžinieriumi asistentu. Gyvendamas Kanadoje įsitraukė į lietuvių visuomeninę veiklą. Buvo Montrealio lietuvių bendruomenės ir Lietuvių akademinio jaunimo sambūrio valdybos narys, Šalpos fondo talkos pirmininkas, Montrealio lietuvių bankelio steigimo komisijos narys, vėliau – revizijos komisijos pirmininkas.

Gelgaudiškis.

Gelgaudiškis apie 1920 m.

Aldona PLEČKAITYTĖ-ISEVIČIENĖ

Gimiau 1927 m. vasario 22 d. Daukantiškių k., Gelgaudiškio vlsč., Marijos ir Jeronimo Plečkaičių šeimoje. Mokiausi Gelgaudiškio pradinėje mokykloje. Mane čia mokė Antanas Kuncinas, vėliau ištremtas į Sibirą, Marija Zubrytė, o 5-ajame ir 6-ajame skyriuose – mokytojas Vincas Sandargas, taip pat Sibiro tremtinys. 1940 m. pradėjau mokytis Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. Baigusi šešias klases ir kai Šakiams sudegus gimnazija buvo perkelta į Barzdus, metus nesimokiau. Gimnaziją baigiau 1947 m. Jurbarke ir tais pačiais metais pradėjau mokytojauti Gelgaudiškio progimnazijoje. Dėl ligos darbą teko nutraukti. 1949–1953 m. dirbau Vilkijos raj. Kampų septynmetėje mokykloje.

Dirbdama Kampų septynmetėje ištekėjau. Savo vyrą Mečislovą Isevičių paskatinau dirbti taip pat pedagoginį darbą. 1952 m. jis mokėsi Kauno pedagoginėje mokykloje. Po jos baigimo gavome paskyrimus į Jurbarko raj. Viešvilės septynmetę mokyklą. 1954 m. abu išvykome mokytis į Klaipėdos mokytojų institutą, kurį baigėme 1956 m., o jau rugsėjo 1 d. pradėjome dirbti Šakių raj. Slavikų septynmetėje mokykloje. Po metų vyrą perkėlė į Plokščių vidurinę mokyklą, kur abu drauge išdirbome iki pensijos. Per tą laiką neakivaizdiniu būdu užbaigiau Vilniaus pedagoginį institutą ir įgijau vidurinės mokyklos istorijos ir visuomenės mokslų mokytojos kvalifikaciją.

Mokytojaudama Plokščių vidurinėje mokykloje nuolat vadovavau turizmo ir kraštotyros būreliams, skatinau jaunus žmones keliauti, domėtis krašto ir tautos istorija, kultūra, papročiais. Kartu su savo mokiniais nuolat dalyvavau kraštotyrinėse ekspedicijose, o surinktos medžiagos pagrindu mokykloje įsteigiau kraštotyros muziejų, kuris gyvuoja iki šiol. Didelį dėmesį skyriau Plokščių miestelio istorinių vietų puoselėjimui: Petro Kriaučiūno sodybos vietos, Vinco Kudirkos paminklo išsaugojimui.

Išėjusi į pensiją pradėtus darbus perdaviau buvusiai savo mokinei Gražinai Kazarjan. Pedagoginį darbą iš viso dirbau 40 metų. Tėvų pėdomis pasekė ir dukros Dalia bei Vilma – abi jos savo gyvenimus taip pat susiejo su mokykla.

Aldona Isevičienė
Plokščiai, 2009 m.

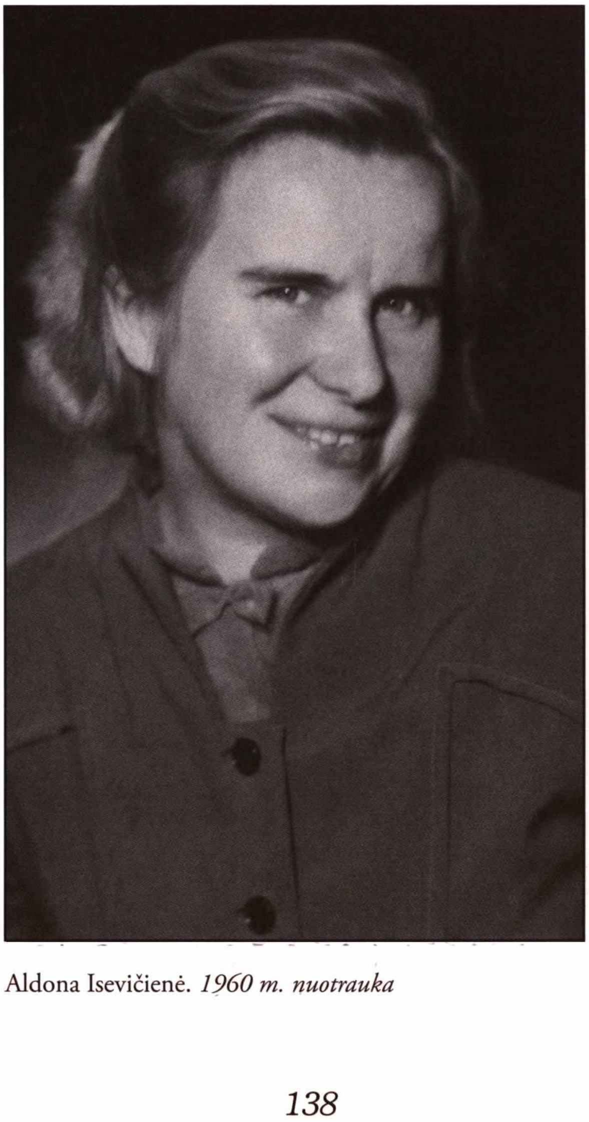
Aldona Isevičienė. *1960 m. nuotrauka*

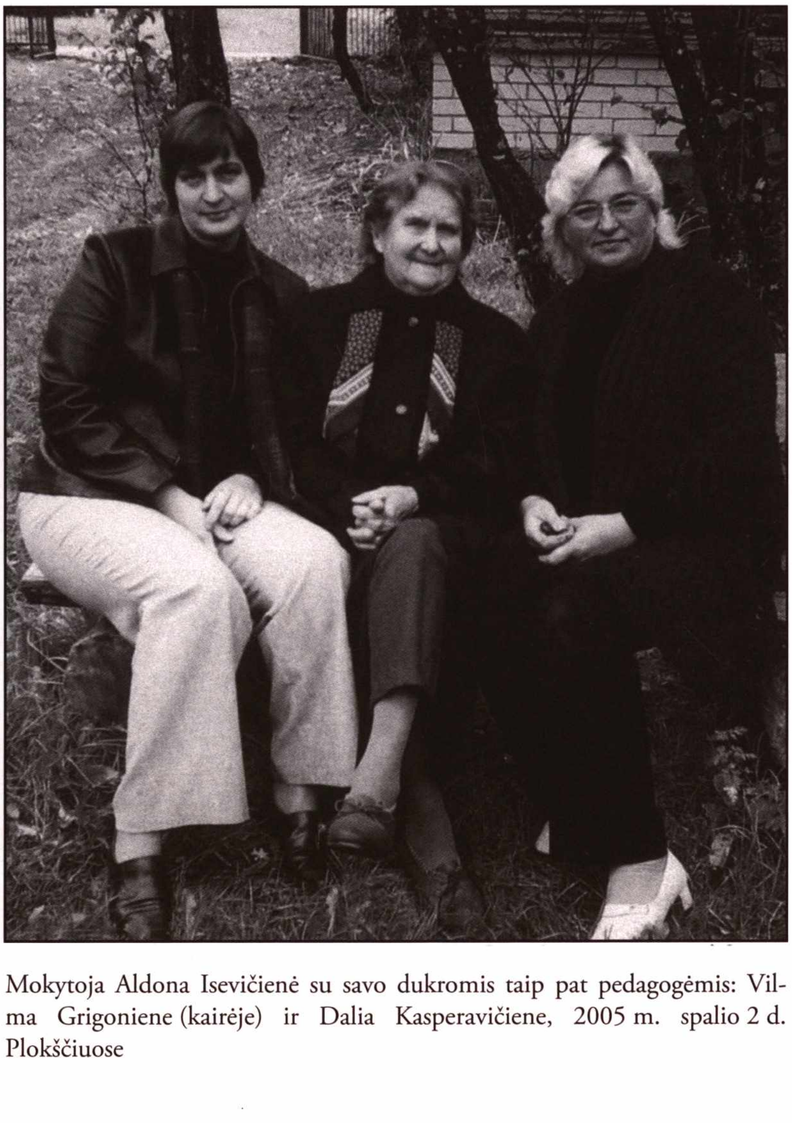
Mokytoja Aldona Isevičienė su savo dukromis taip pat pedagogėmis: Vilma Grigoniene (kairėje) ir Dalia Kasperavičiene, 2005 m. spalio 2 d. Plokščiuose

Regina Viktorija VOSYLIŪTĖ

Kino režisierė Regina Viktorija Vosyliūtė gimė 1927 m. vasario 19 d. Kudirkos Naumiestyje. 1944 m. baigė Šiaulių dramos teatro studiją. Dirbo aktore Telšių dramos teatre, žurnaliste „Raudonosios vėliavos" laikraščio redakcijoje, Lietuvos telegramų agentūroje ELTA. 1958 m. Lietuvos kino studijoje pradėjo dirbti režisieriaus asistente, nuo 1964 m. – antrąja režisiere statant filmus: „Paskutinė atostogų diena" (1964, rež. A. Žebriūnas); „Mažasis princas" (1966, rež. A. Žebriūnas); „Jausmai" (1968, rež.: A. Dausa, A. Grikevičius); „Gražuolė" (1969, rež. A. Žebriūnas); „Vyrų vasara" (1970, rež. M. Giedrys); „Herkus Mantas" (1972, rež. M. Giedrys); „Laimingas laimės neradęs" (1973, rež. A. Araminas); „Žvangutis" (1974, rež. G. Lukšas, tvf); „Vaikinas iš Darbo gatvės" (1977, rež. A. Dausa, tvf); „Nebūsiu gangsteris, brangioji" (1978, rež. A. Puipa, tvf); „Velnio sėkla" (1979, rež. A. Puipa); „Rungtynės nuo 9 iki 9" (1980, rež. R. Vabalas); „Medaus mėnuo Amerikoje" (1981, meno vad. M. Giedrys, montažo rež. A. Grikevičius); „Moteris ir keturi jos vyrai" (1983, rež. A. Puipa).

Zanavykės saviveiklininkės

Garlaiviu „Vytis“ iš Vilkijos į Kauną

1936 m. birželio 29 d. Lukšiuose vyko jaunimo šventė, kurioje dalyvavo ir prof. Juozas Eretas (vyskupo dešinėje pusėje)

Kazys Jonas SKAISGIRYS

Muzikas Kazys Jonas Skaisgirys gimė 1927 m. vasario 28 d. Sintautuose. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. 1944 m. vokiečių išvežtas darbams į Vokietiją. Vokietijoje baigė gimnaziją, studijavo techniką Pabaltijo universitete. 1949 m. atvyko į JAV, tęsė studijas Čikagos technikos koledže, IL. Muzikos mokėsi privačiai: skambinti fortepijonu mokė V. Dvarionas ir A. Kučiūnas, diriguoti – A. Kučiūnas, harmonijos – V. Jakubėnas, dainuoti – J. Būtėnas, muzikologijos – J. Žilevičius. 1956–1992 m. dirbo Čikagos lietuvių operoje (rengė natas, 10 sezonų užsiėmė vaidyba, 18 sezonų dainavo operos chore). 1963–1969 m. – K. Donelaičio lituanistinės mokyklos dainavimo mokytojas; Švč. Mergelės Marijos Gimimo parapijos vargonininkas (nuo 1975); choro akompaniatorius (1975–1991); trio „Dainuojančios žemaitės“ vadovas (nuo 1980); Lietuvių muzikologijos archyvo Čikagoje vedėjas (nuo 1981); žurnalo „Muzikos žinios“ redaktorius (nuo 1987). Parašė straipsnių ir recenzijų apie muziką, paruošė (graviravo) kompozitorių: A. Mikulskio, J. Kačinsko, V. Jakubėno, T. Navicko, K. V. Banaičio, G. Gudauskienės, kūrinių natas ir tekstus.

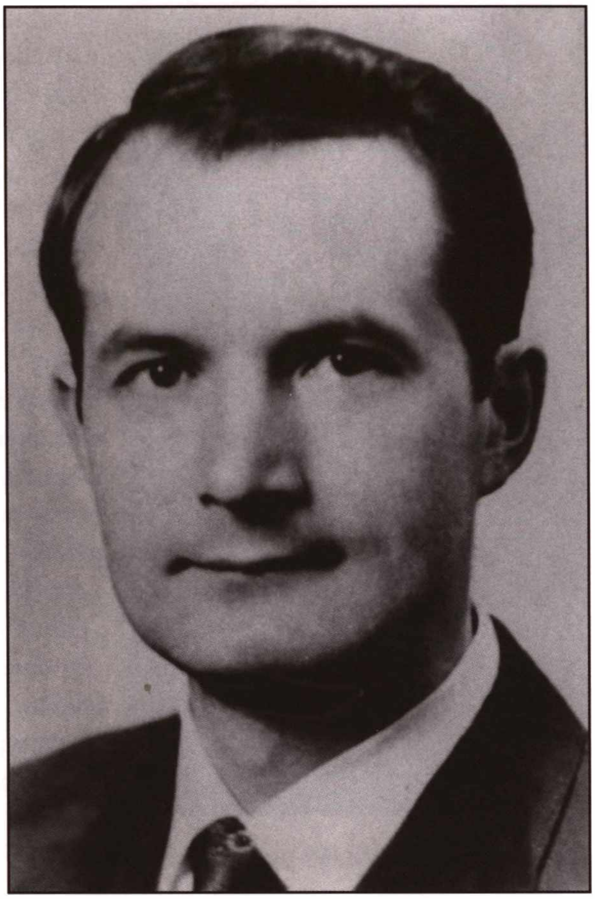

Kazys Jonas Skaisgirys

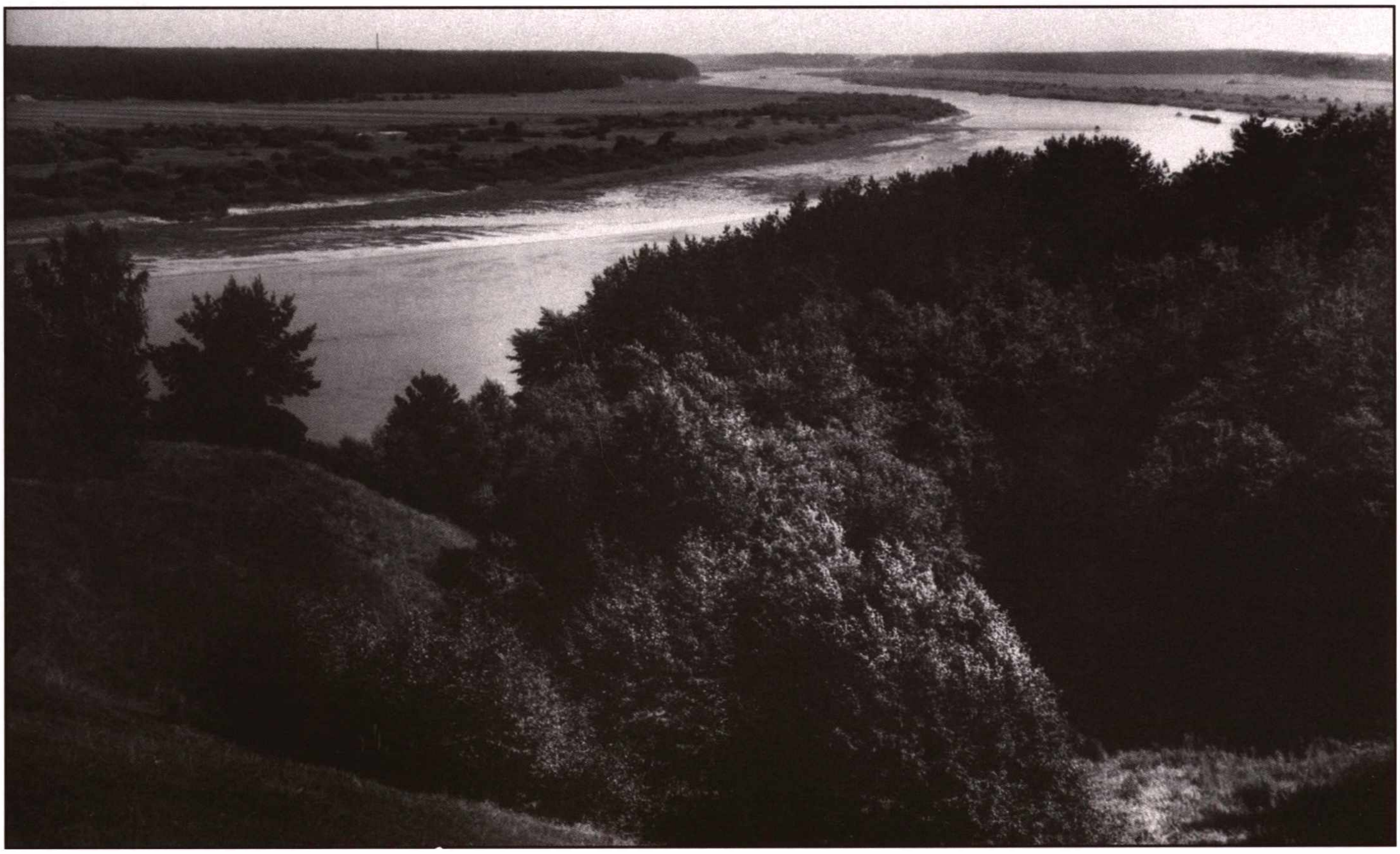

Nemuno šlaitai ties Sudargu

Vytautas Juozapas KLUONIUS

Vytautas Juozapas Kluonius jaunystėje

Gimiau 1927 m. kovo 3 d. Pašilių k., Plokščių vlsč. Baigęs pradžios mokyklos šešis skyrius 1941 m. įstojau į Šakių „Žiburio“ gimnazijos 2-ąją klasę. 1944 m. baigęs gimnazijos 5-ąją klasę atostogavau tėviškėje. Pas mus namuose slėpėsi plechavičiukas Jonas, kuriam einant per užminuotą lauką 1944 m. rugpjūčio 8 d. buvo nutraukta koja. Jaunuolį benešant iš mirties zonos sprogus minai ir man buvo smarkiai sužeista koja. Ją teko amputuoti Zyplių ligoninėje. 1945 m. vėl mokiausi „Žiburio“ gimnazijoje, kuri tuomet buvo Lukšiuose. Įstojau į „Laisvės sakalų“ pogrindinę organizaciją. Po pasikėsinimo į gimnazijos komsorgą Skaisgirį 1947 m. birželio 4 d. buvo suimta dauguma „Laisvės sakalų“. Aš pabėgau iš namų ir liepos 3 d. buvau areštuotas Griškabūdyje. Teko sėdėti Šakių, Marijampolės ir Vilniaus kalėjimuose. Nors ir buvau kankinamas, tardymo metu neprisipažinau, jog dalyvavau pogrindinėje organizacijoje. 1948 m. vasario 7 d. Ypat. pasitarimo buvau nuteistas 8 metams katorgos. Kalino Vladimiro kalėjime. Paleistas į laisvę 1955 m. birželio 14 d. grįžau į Lietuvą. 1956 m. Šilutėje baigiau vidurinę mokyklą ir pradėjau studijuoti Kauno politechnikos institute, bet tais pačiais metais iš instituto buvau pašalintas, nes neturėjau teisės gyventi Kaune. 1957 m. vėl laikiau egzaminus į šią aukštojo mokslo įstaigą. Nors egzaminus išlaikiau gerai, bet studijuoti neleido. 1960 m. baigiau Kauno politechnikumą ir dirbti buvau paskirtas į Mažeikių elektrotechnikos gamyklą. 1961 m. įsidarbinau Klaipėdos elektros montavimo valdyboje Nr. 7 meistru, vėliau dirbau inžinieriumi.

1995 m. birželio 24 d. Šakiuose prie koplytstulpio susitiko 1944 m. Šakių „Žiburio“ gimnazijos 5-osios klasės gimnazistai: Zigmas Kudirka, Stanaitis, Kasparaitis, Jonas Dailidė, Vytautas Juozapas Kluonius, Prienų parapijos klebonas mons. Juozas Užupis, prof. Česlovas Vikšraitis

Sukūriau šeimą vesdamas politinę kalinę Janiną Jalinskaitę. Užauginome dukrą Jūratę ir sūnų Gintarą. 1975 m. gyventi persikėliau į Kauną. Įsidarbinau Tarpkolūkinėje spec. montavimo valdyboje inžinieriumi sąmatininku. 1985 m. susirgau. Darbą teko palikti. Po onkologinės operacijos kiek sustiprėjęs pradėjau rūpintis tėviške ir užmezgiau aktyvų bendradarbiavimą su JAV laikraščiu „Draugas“, Balzako muziejumi ir Kanados lietuvių laikraščiu „Tėviškės žiburiai“. Spaudoje stengiausi supažindinti Vakarų pasaulį su tuo, ką sovietų valdžia padarė Lietuvai.

1989 m. man buvo išmokėta kompensacija už neteisėtą įkalinimą. Tai buvo pasityčiojimas, nes už kiekvieną neteisėtą įkalinimo mėnesį gavau po 50 rublių. Mane areštavo rusai, tardė rusai, kankino rusai, teisė rusai pagal Rusijos baudžiamąjį kodeksą, bausmę atlikau Rusijos Vladimiro kalėjime, kur susirgau atvira plaučių džiova, vėliau susirgau stuburo vėžiu, kurio slanksteliai buvo pažeisti rusų tardymo ir kankinimo metu. Jaučiuosi silpnai. Po kambarį važinėju keturių ratų vežimėlyje. Nežiūrint to, vis tiek kabinuosi rusams į akis. Šį kartą su advokato pagalba paruošiau ieškinį Rusijos Federacijai. Jeigu ieškinys nebus patenkintas, kreipsiuosi į Tarptautinį teismą.

Vytautas Juozapas Kluonius
Kaunas, 2009 m. balandžio 28 d.

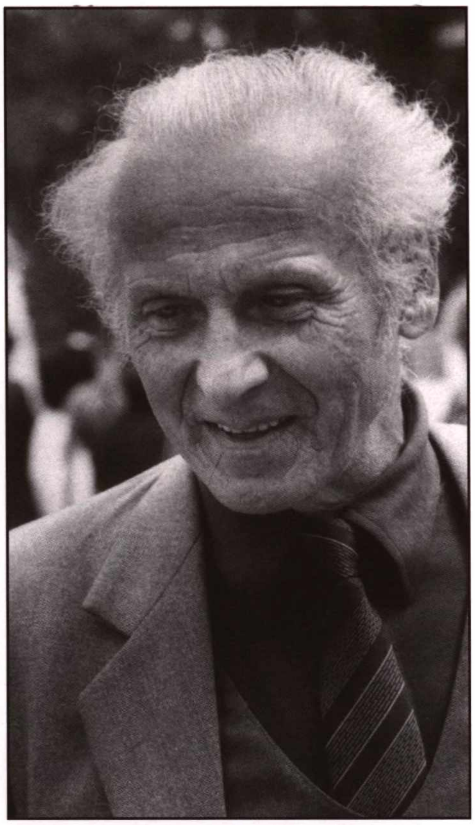

Vytautas Juozapas Kluonius 1996 m.

Kluonių šeima: Janina Kluonienė, dukra Jūratė, sūnus Gintaras ir Vytautas Juozapas Kluonius. *1987 m. rugsėjo 5 d.*

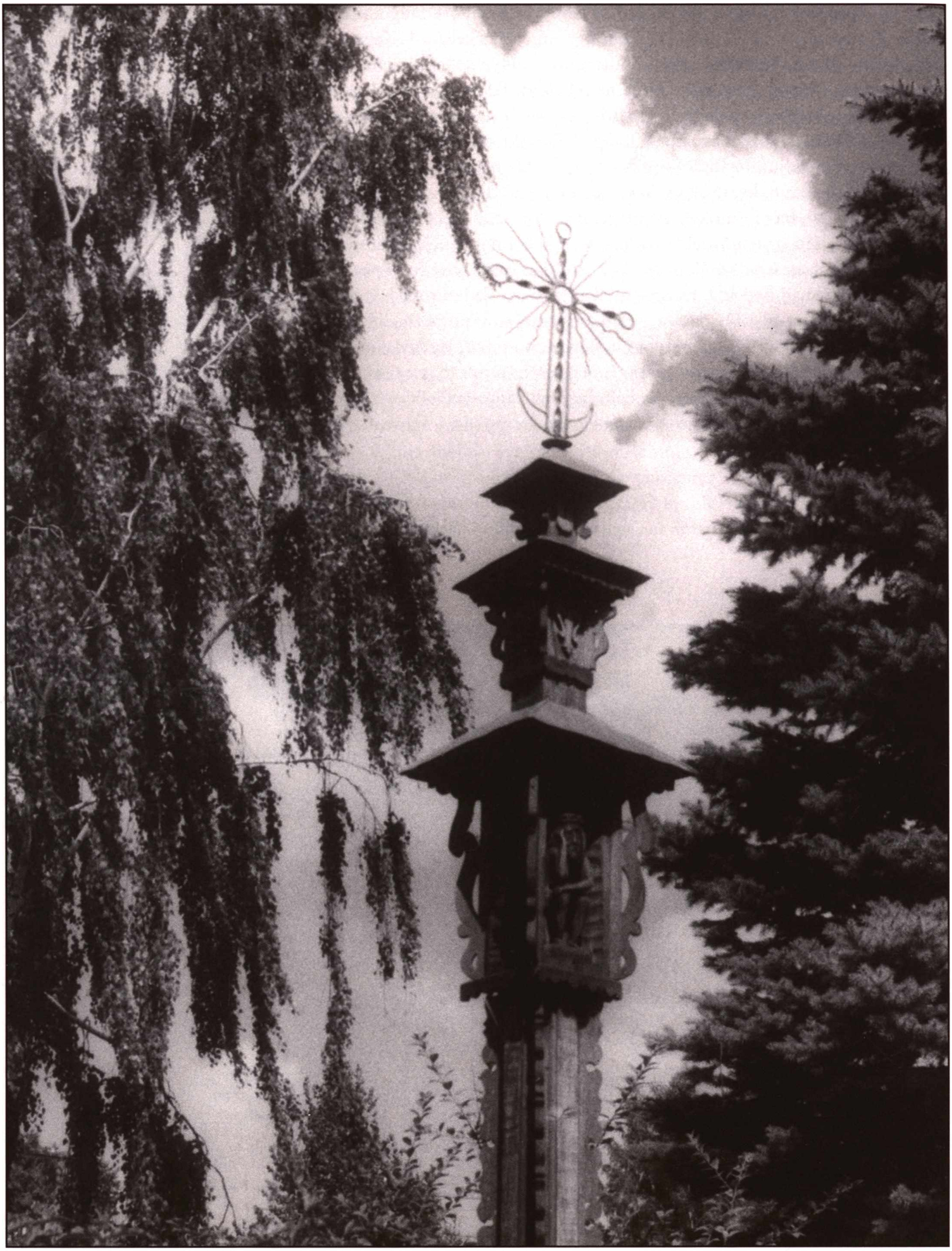

Simano Kudirkos sukurtas stogastulpis su Rūpintojėliu Zanavykuose

Simanas KUDIRKA

Mano tėvelis, kilęs iš Žaltynų k., Sintautų vlsč., Orenburge atlikęs karinę prievolę carinei Rusijai, išvyko į Ameriką. Ten kiek užsidirbęs savo merginai Marijai Kuncaitytei atsiuntė „šipkartę“ ir ji iš Žaltynų išvažiavo į Ameriką. Tėvai ten ir susituokė. Mamai JAV klimatas netiko, todėl jaunavedžiai 1913 m. grįžo į Lietuvą. Žaltynuose nusipirko nedidelį ūkelį ir pradėjo ūkininkauti. Dolerius iškeitė į rublius, kurie prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui tapo beverčiais, todėl vertėsi nelengvai.

Aš gimiau 1927 m. kovo 3 d. Šeimoje augome penki broliai ir trys sesutės. Teko piemenauti Turčinų k. pas dėdę Justiną Kuncaitį (apie jį „NKV“, t. 3, p. 142), kuris būdamas Lietuvos kariuomenės aukšto laipsnio karininkas čia apie 1935 m. buvo nusipirkęs 45 ha ūkį. Čia praleidau penkias vasaras ir vieną žiemą. Ir tik vėliau Valakbūdyje baigiau 5-ąjį ir 6-ąjį skyrius. Paskui karas. Broliui Justinui (apie jį „NKV“, t. 6, p. 104) buvo lengviau. Jo krikšto tėvas buvo jau minėtas dėdė Justinas Kuncaitis, kuris savo krikštasūnį leido į mokslą. Tam tikra prasme jis ir mane išgelbėjo. Vokiečių okupacijos metais dėdės uošvijoje Kybartuose buvau apgyvendintas ir ten baigiau 2-ąją gimnazijos klasę. Vasarą pasimokęs išlaikiau egzaminus į 4-ąją klasę, kurią baigiau Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. 1944 m. spalio 9 d. ties Slavikais atsisveikinome su gimtine. Prasidėjo benamio gyvenimas. Prie Aistmarių, ties Brausbergu, kasiau prieštankinius griovius. Sunkus darbas ir badas išsekino. Pabėgau. Sugavo. Atsidūriau kalėjime, iš ten – lageryje, darbai pas ūkininkus. Prie Greifsvaldo 1945 m. balandžio mėn. sovietai paėmė į Raudonąją armiją. Į Lietuvą grįžau 1947 m. liepos mėn. sverdamas tik 49 kilogramus. Kadangi buvau baigęs keturias gimnazijos klases, tai darbą gavau Kudirkos Naumiesčio pradinėje mokykloje. Neakivaizdiniu būdu su pagyrimu baigiau Kauno pedagoginę mokyklą. Nuo 1960 m. apsigyvenau Panoviuose. Visą laiką dirbau mokykloje. Įsitraukiau į tautodailę. Surengiau keletą personalinių medžio drožybos parodų. Šiuo metu mano rankomis sušildytų medžio drožinių galima surasti ne tik Lietuvoje, bet ir Amerikoje, Anglijoje, Australijoje. Su žmona taip pat mokytoja Onute išauginau dukrą Giedrę, kuri tapo Šiaulių pedagoginio universiteto profesore, ir sūnų Arūną – inžinierių geodezininką, kuriam patikėjau savo tėviškę, o pats kurį laiką jau gyvenu Kudirkos Naumiestyje greta savo giminės ainio dr. V. Kudirkos paminklo, kurio protėviai XVII a. iš Prūsų Lietuvos gyventi persikėlė į šiandieninius Zanavykus.

Simanas Kudirka

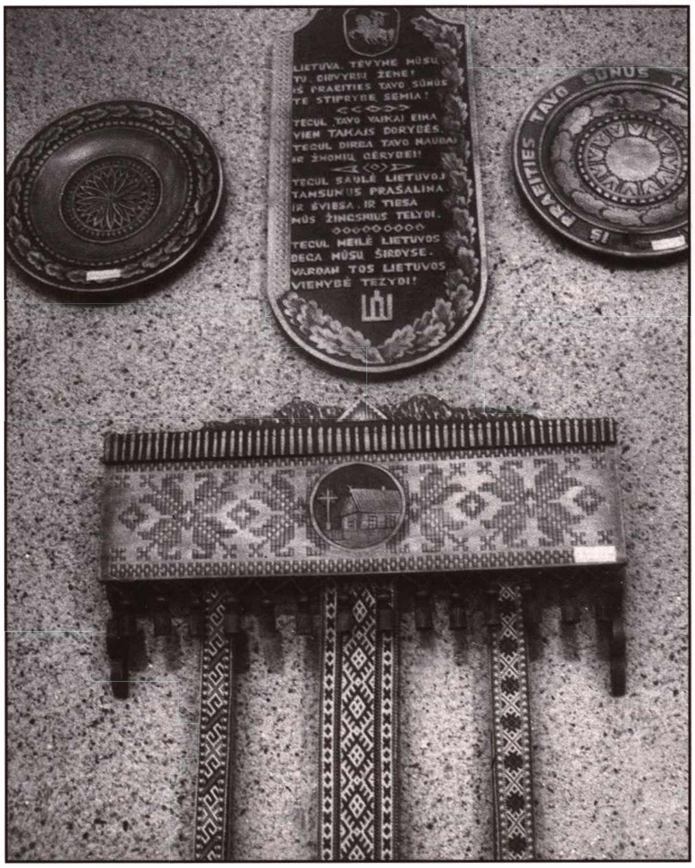
LIETUVA, TĖVYNĖ MŪSŲ,
TU DIDVYRIŲ ŽEME!
IŠ PRAEITIES TAVO SŪNUS
TE STIPRYBĘ SEMIA!
TEGUL TAVO VAIKAI EINA
VIEN TAKAIS DORYBĖS,
TEGUL DIRBA TAVO NAUDAI
IR ŽMONIŲ GĖRYBEI!
TEGUL SAULĖ LIETUVOJ
TAMSUMUS PRAŠALINA,
IR ŠVIESA, IR TIESA
MŪS ŽINGSNIUS TELYDI.
TEGUL MEILĖ LIETUVOS
DEGA MŪSŲ ŠIRDYSE.
VARDAN TOS LIETUVOS
VIENYBĖ TEŽYDI!
IŠ PRAEITIES TAVO SŪNUS

Tautodailininko Simano Kudirkos suvenyriniai kūriniai, puošiantys jo butą

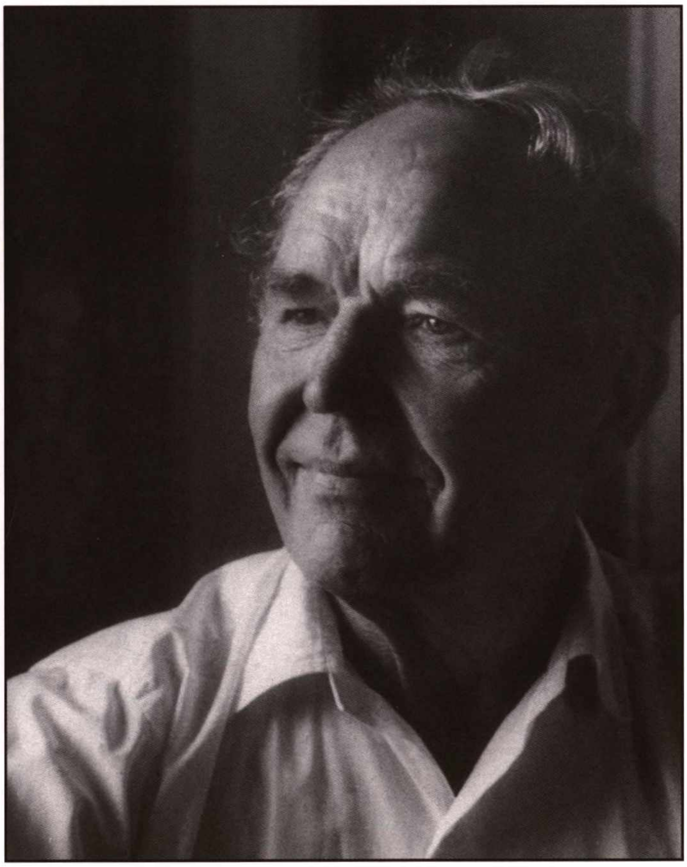

Simanas Kudirka. *1995 m. nuotrauka*

Irena KAIRAITYTĖ-MARCINKEVIČIENĖ

Mokytoja, visuomenininkė Irena Kairaitytė-Marcinkevičienė gimė 1927 m. balandžio 20 d. Puodžiškių k., Žaliosios vlsč., pavyzdingo ūkininko šeimoje. Giminės šaknys – Zanavykuose, Višakio Rūdos apylinkėse, kurios liečiasi su Kudirkais, Paltanavičiais, Anusauskais. Baigusi Puodžiškių pradinės mokyklos, kuri buvo tėviškėje, keturis skyrius, 5-ąjį ir 6-ąjį skyrius lankė Kudirkos Naumiestyje. Nuo 1944 m. rugpjūčio mėn. iki 1945 m. sausio mėn. kartu su tėvais gyveno Vokietijoje ir dirbo žemės ūkio darbus. Grįžusi į Lietuvą 1945 m. pradėjo dirbti Daržininkų pradinėje mokykloje, o 1948 m. būdama Vilkaviškio gimnazijos 8-osios klasės gimnazistė jau mokytojavo ir Vilkaviškio miesto pradinėje mokykloje. Vėliau dirbo Prienų raj. Alksnakiemio, Sabuvos, Prienlaukio pradinėse, Klebiškio ir Tarpupio aštuonmetėse mokyklose. Neakivaizdiniu būdu baigusi Vilniaus pedagoginį institutą nuo 1960 m. pradėjo dirbti Prienų mokykloje internate. Dėstė istoriją. 1962 m. šioje mokykloje įkūrė muziejų. 1982 m. išėjusi į pensiją pamokų neturėjo, tik vadovavo mokyklos kraštotyros būreliui. Pastoviai rinko kraštotyrinę medžiagą apie knygnešius, rezistenciją. Parengė teminius aplankus: „Seniausios žinios apie Sūduvą“, „Sūduvos istorija“, „Kun. Feliksas Martišius“, „Prisiminimai apie Višakio Rūdą“, „Kudirkų šeimos kelias“, „Griškabūdžio ir Šakių bažnyčios“, „Anusauskų giminės aprašymas“ ir kt. 1988 m. Višakio Rūdoje suorganizavo savo giminės suvažiavimą, į kurį atvyko per šimtą Kairaičių, Anusauskų, Paltanavičių, Kudirkų giminės palikuonių iš Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Šakių, Kudirkos Naumiesčio, Ukmergės ir kitų Lietuvos vietų. 1989 m. kovo 16 d. pirmą kartą Lietuvoje Prienuose suorganizavo Knygnešio dieną, kurios metu su knygnešių palikuonimis aplankė knygnešių kapus Prienuose ir Pakuonyje. Prasidėjus Atgimimui Prienų raj. laikraštyje „Naujas gyvenimas“ paskelbė originalios medžiagos: „Apie Prienų miesto herbą“, „Ėjo žmonės, nešini knygomis“, „Visa giminė suvažiavo“ ir kt. Mokytoja Irena mėgo gėles, rankdarbius, niekada nepamiršo savo gimtųjų vietų, dažnai lankėsi Kudirkos Naumiestyje, Višakio Rūdoje.

Mokytoja Irena Marcinkevičienė mirė 1991 m. spalio 28 d. Palaidota Prienų kapinėse.

Irena Marcinkevičienė

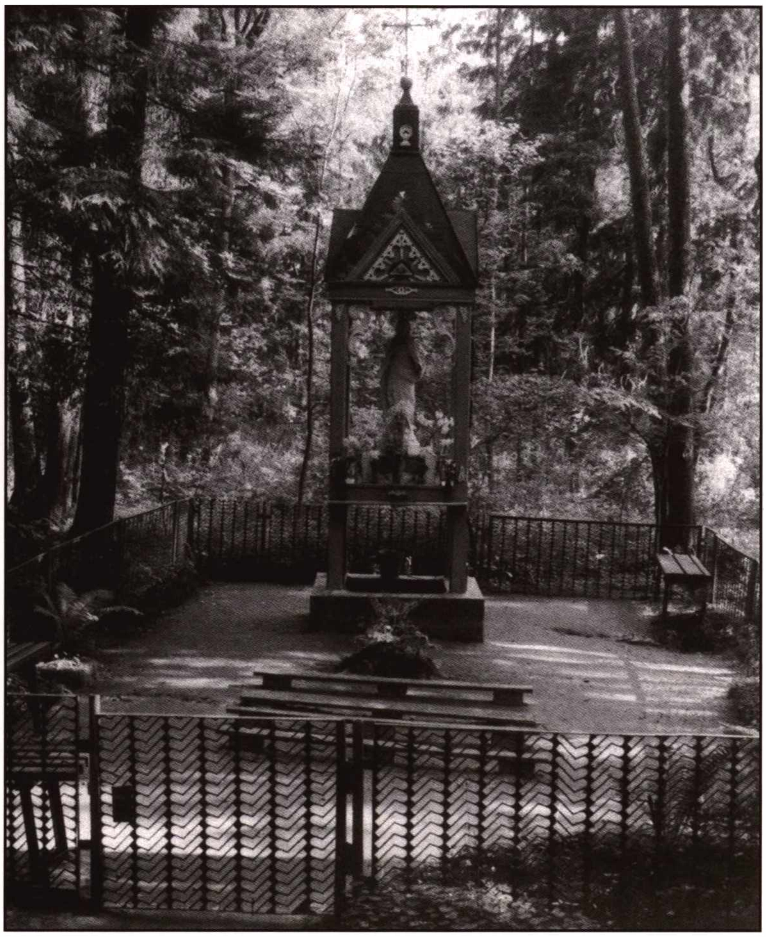

Višakio Rūdos stebuklingasis šaltinis

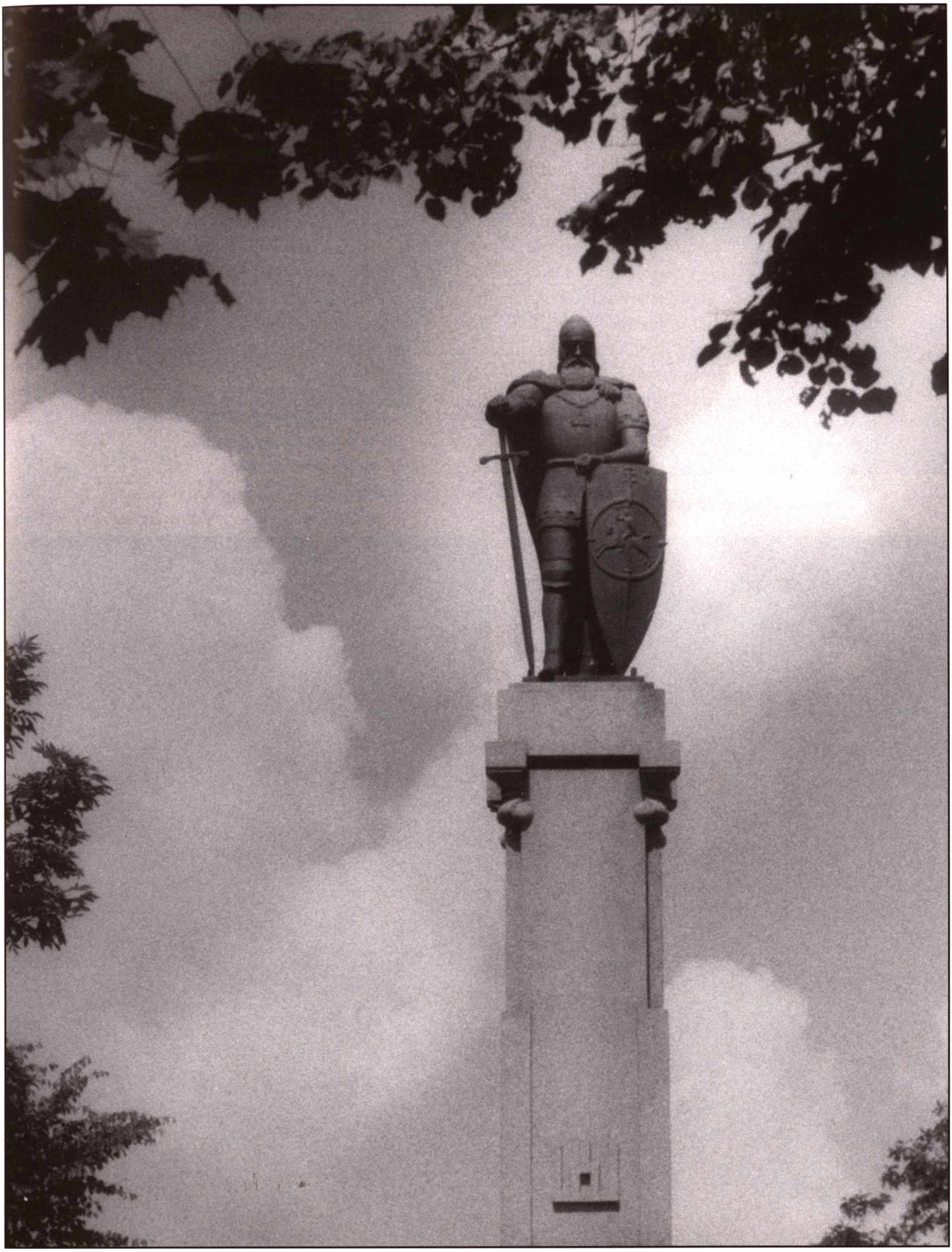

Prienai. Atstatytas paminklas Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Kęstučiui.

Algimantas NENORTA

Inžinierius, statybininkas Algimantas Nenorta gimė 1927 m. gegužės 11 d. Noreikų k., Paežerėlių vlsč., Lietuvos kariuomenės savanorio Vlado Nenortos ir Marcelės Kazlauskaitės-Nenortienės šeimoje. Baigęs Eiciūnų keturių skyrių ir Kriūkų šešių skyrių pradines mokyklas mokėsi Vilkijos gimnazijoje, kurią baigė 1946 m. Studijavo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakultete (vėliau perorganizuotas į Politechnikos institutą). 1951 m. su pagyrimu baigė Kauno politechnikos institutą įgydamas pramonės ir civilinės statybos inžinieriaus kvalifikaciją. 1951–1957 m. dirbo „Lietprojekte" inžinieriumi, vėliau – vyr. konstruktoriumi, skyriaus viršininku. Jam vadovaujant buvo suprojektuoti Ukmergės medžio apdirbimo kombinato ir Panevėžio baldų fabriko gamybiniai ir administraciniai pastatai, o iš viso paruošta apie trisdešimt svarbių projektų. 1957 m. Algimantas Nenorta pradėjo dėstyti Kauno politechnikume. 1961 m. apgynus mokslo kandidato disertaciją skiriamas Statybos ir architektūros mokslinio tyrimo instituto moksliniu sekretoriumi, o nuo 1963 m. – direktoriaus pavaduotoju mokslo reikalams. Tobulinosi Kanadoje, Švedijoje, Vokietijoje. Daug prisidėjo prie Alytaus eksperimentinio namų statybos kombinato gaminių tobulinimo. Vadovavo skydinių gyvenamųjų namų kūrimo inžinierių grupei. Tyrė gelžbetoninių konstrukcijų deformacijas. Bendradarbiavo spaudoje. Buvo žurnalo „Statyba ir architektūra" redaktorių kolegijos narys. Parašė nemažai mokslinių publikacijų apie silikatinių elementų ir stambiaplokščių konstrukcijų naudojimą statybose. 1977 m. jam buvo suteiktas nusipelniusio inžinieriaus garbės vardas.

Algimantas Nenorta mirė 1978 m. balandžio 23 d. Kaune. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

Leontina Nenortienė
Kaunas, 2000 m.

Marcelė ir Vladas Nenortai su vyriausiuoju sūnumi Algimantu. *1930 m. nuotrauka*

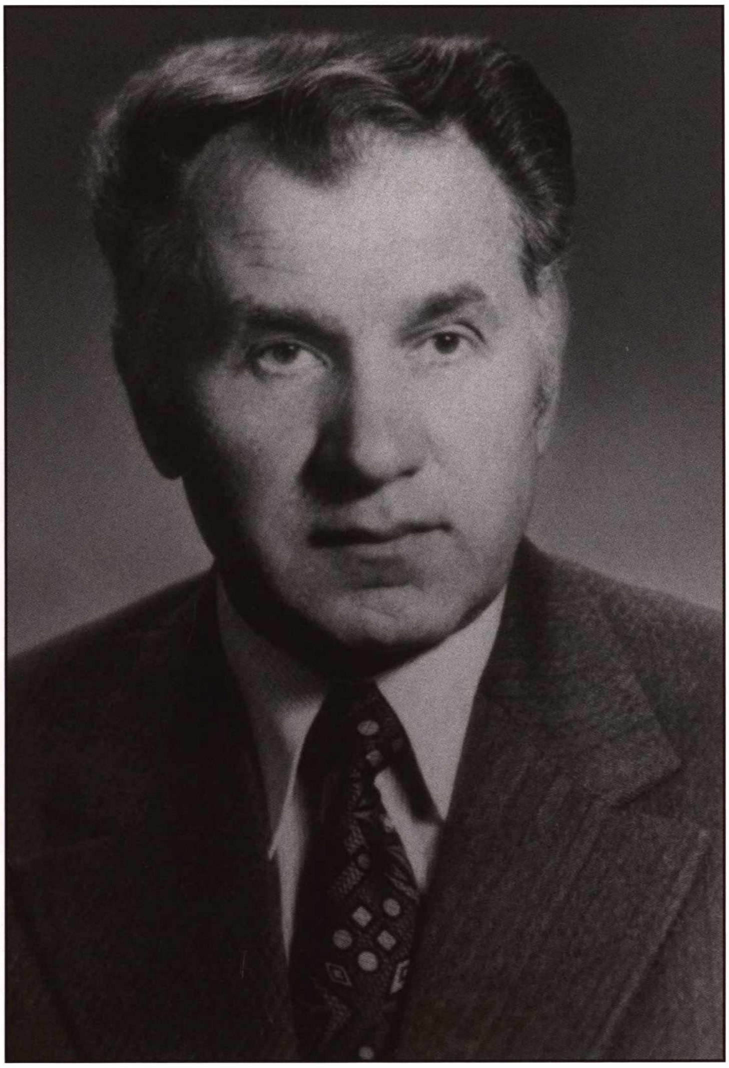

Algimantas Nenorta

Anelė KAUNAITĖ-JONAITIENĖ

Anelė Kaunaitė-Jonaitienė

Gimiau 1927 m. balandžio 24 d. Balseliškių k., Sintautų vlsč., valstiečio šeimoje. 1940 m. baigiau Sintautų pradinę mokyklą ir tais pačiais metais pradėjau mokytis Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. Antrojo pasaulinio karo metais Šakiai buvo sugriauti, todėl gimnazija buvo perkelta į Barzdus, po metų – į Lukšius. Čia 1946 m. aš ir baigiau Šakių „Žiburio“ gimnaziją. Pradėjau mokytojauti Totorviečių pradinėje mokykloje. 1948 m. gegužės 22 d. tėvus trėmė į Sibirą. Sąrašuose buvau įrašyta ir aš, bet geri žmonės pranešė ir trėmimo išvengiau. Netekau darbo knygelės, o kartu ir darbo. Nuo tada ir prasidėjo mano odisėja po Lietuvą. 1948 m. rugpjūčio 18 d. įsidarbinau Kauno „Rūtos“ viešbutyje kasininke. Dirbau nepilną mėnesį. 1948 m. spalio 1 d. pažįstamų dėka įsidarbinau Pūstelninkų (Jonavos raj.) pradinėje mokykloje mokytoja, po metų persikėliau į Kėdainių raj. Rūdžių pradinę mokyklą. Čia dirbau vedėja. Buvau įspėta, kad esu ieškoma, todėl vėl kėliausi į naują vietą. Atsidūriau Kalnaberžio septynmetėje mokykloje, kur išdirbau 2 metus. 1952 m. jau dirbau Mantviliškių septynmetėje mokykloje. 1953 m. išaiškino, jog esu tremtinių dukra. Tais pačiais metais ištekėjau už Boleslovo Jonaičio. Pakeičiau pavardę ir mano odisėja po Lietuvą baigėsi. Pradėjau dirbti Pajieslio septynmetėje mokykloje ir neakivaizdiniu būdu studijavau Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Baigusi tris kursus 1971 m. gavau antros grupės invalidumą.

1957 m. sulaukiau iš Sibiro grįžtančios mamos be tėvelio. 1960 m. persikėliau gyventi į Šiaulius. Dirbau VIII vidurinėje mokykloje. Užauginau tris sūnus. 1989 m. iš Sibiro parsivežiau tėvelio palaikus, tik gaila, kad mama jo nesulaukė, tačiau man ramu, kad galiu lankyti jų kapus. Esu dėkinga tiems, kurie padėjo man išlikti Tėvynėje.

Anelė Jonaitienė
Šiauliai, 1999 m. rugsėjo 21 d.

Šiaulių miesto logopedinės internatinės mokyklos pirmoji klasė, 1981–1982 m. m.

Kun. Pranas LIUTVINAS

Kanauninkas teol. lic. Pranas Liutvinas gimė 1927 m. gegužės 23 d. Sutkuose. Baigęs Šakių „Žiburio“ gimnaziją įstojo į Kauno kunigų seminariją, ją baigęs 1950 m. pavasarį rugsėjo 21 d. iš vyskupo Kazimiero Paltaroko priėmė Kunigystės Sakramentą. Jaunas kunigas Kunigų seminarijoje įgytomis žiniomis nesitenkino. Rengėsi rašyti mokslinį darbą, bet paskirtas į Kalvariją, kur buvo daug pastoracinio darbo, savo svajonės įgyvendinti negalėjo. Po trejų darbo metų buvo perkeltas į Barzdus, tačiau jaunas kunigas komunistams neįtiko ir vyskupui jį teko kelti į Gelgaudiškį, bet ir čia dirbo tik kelis mėnesius. Iš Gelgaudiškio buvo iškeltas į nykstančią Daukšių parapiją. Su parapijos tikinčiaisiais jaunas kunigas išgelbėjo žūstančią parapiją ir per karą sugriauta bažnyčia buvo atstatyta. Čia gyvendamas 1957 m. apgynė teologijos licenciato laipsnį. Po 3 metų gavo pasiūlymą dirbti Kauno kunigų seminarijoje. Nesutikęs bendradarbiauti su KGB po pusmečio ramia sąžine paliko miesto gyvenimą dėkodamas Dievui, kad padėjo nepalūžti išbandyme. 1962–1975 m. – Pranas Liutvinas garbingoje Griškabūdžio parapijoje, o nuo 1975 m. birželio mėn. – Aukštosios Panemunės klebonas. Čia gyvendamas ir dirbdamas pastoracinį darbą praleido savo gyvenimo prasmingiausius metus. Kanauninko Prano Liutvino rūpesčiu Viršužiglio kapinėse buvo pastatyta nauja koplyčia. Niekados kanauninkas neužmiršo savo gimtųjų Zanavykų ir gimtinės Sutkuose.

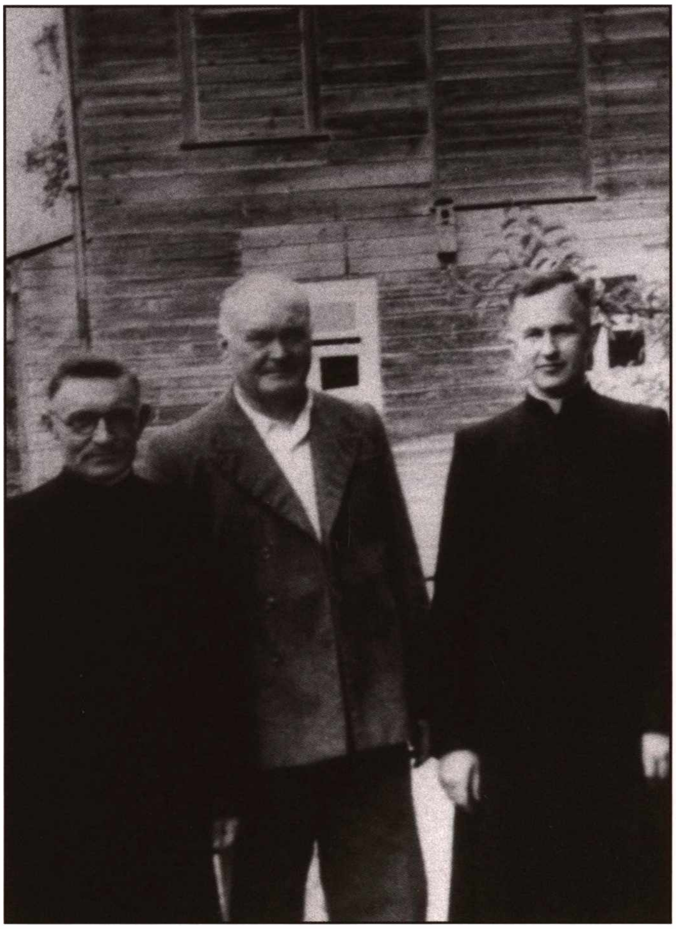

Zanavykų krašto kunigai: sintautiškis A. Račiūnas, griškabūdiškis Vincas Birbilas (apie jį „NKV“, t. 3, p. 41) ir naujasis Griškabūdžio klebonas kun. Pranas Liutvinas

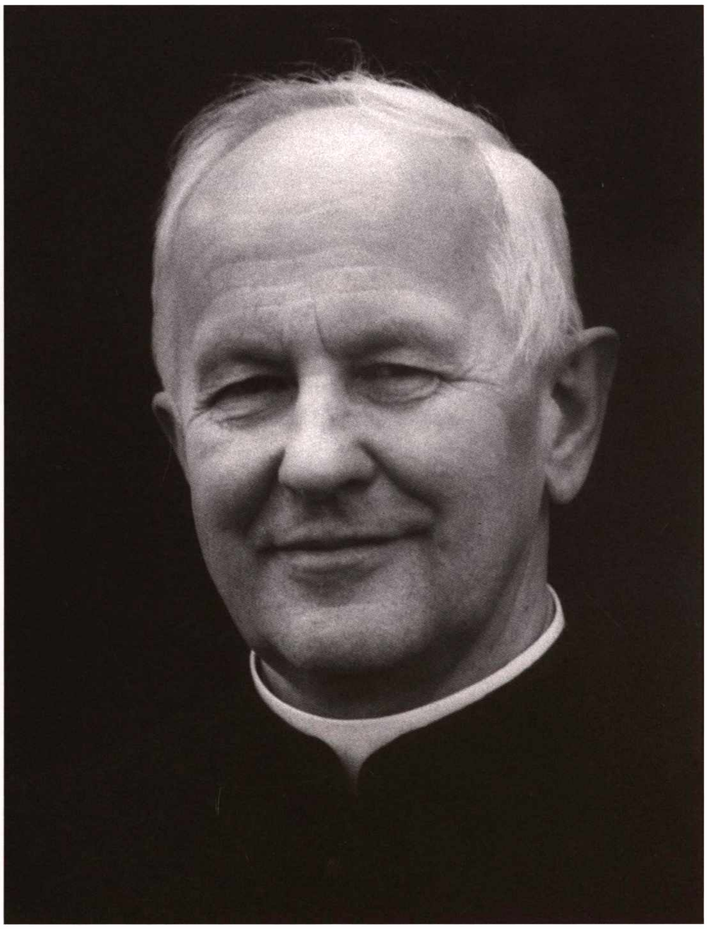

Aukštosios Panemunės parapijos klebonas teol. lic. Pranas Liutvinas

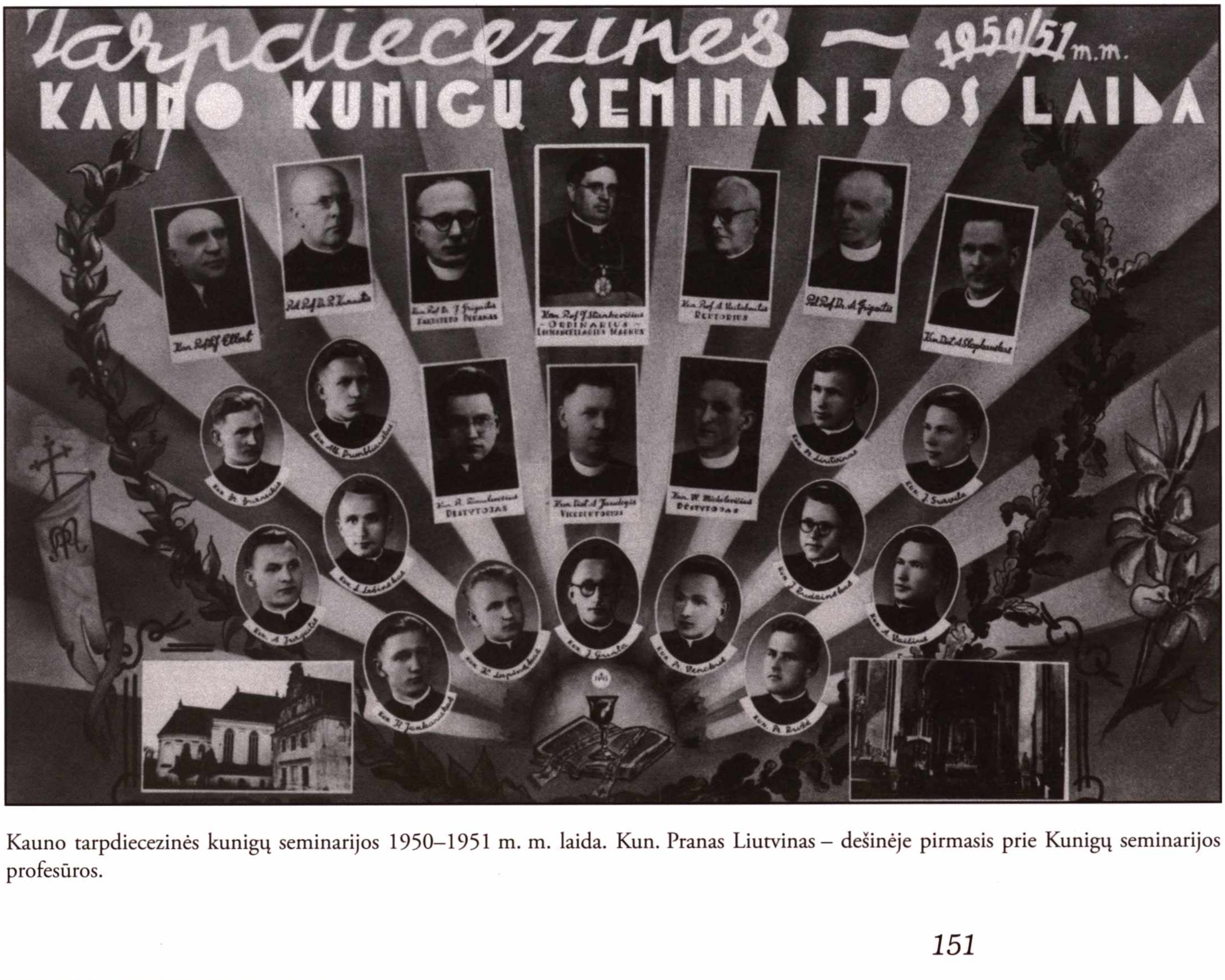
Tarpdiecezinės — 1950/51 m.m.
KAUNO KUNIGŲ SEMINARIJOS LAIDA
FAKULTETO DEKANAS
ORDINARIUS
REKTORIUS
DĖSTYTOJAS
VICEREKTORIUS
DĖSTYTOJAS

Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos 1950–1951 m. m. laida. Kun. Pranas Liutvinas – dešinėje pirmasis prie Kunigų seminarijos profesūros.

Zanavykams Aukštosios Panemunės parapija – savotiška gėrio skleidimo oazė. XIX–XX a. šios parapijos tikinčiuosius tiesos keliu vedė Novužės krašto vaikai kunigai: kunigas Lukas Staugaitis (apie jį „NKV“, t. 1, p. 38); jo brolis kanauninkas Jurgis Staugaitis (apie jį „NKV“, t. 1, p. 46); Lietuvos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto signataras, būsimasis Telšių vyskupas Justinas Staugaitis (apie jį „NKV“, t. 1, p. 157); prelatas protonotaras prof. Aleksandras Grigaitis (apie jį „NKV“, t. 2, p. 19); XX–XXI a. sandūroje jau penktą dešimtmetį čia dirba iškilusis zanavykas kun. teol. lic. Pranas Liutvinas. Jausdamas zanavykų kunigų didžiulį indėlį į Aukštosios Panemunės parapijos tikinčiųjų gyvenimą ši asmenybė ir leidinio „Novužės krašto vaikai“ rengėjams sudarė galimybę Lietuvos ir Lenkijos keliais nuvažiuoti dešimtis tūkstančių kilometrų, padaryti per tris tūkstančius nuotraukų ir užrašyti apie du tūkstančius iškilių asmenybių biografijų.

Ačiū kanauninkui.

Kanauninkas teol. lic. Pranas Liutvinas. *1997 m. nuotrauka*

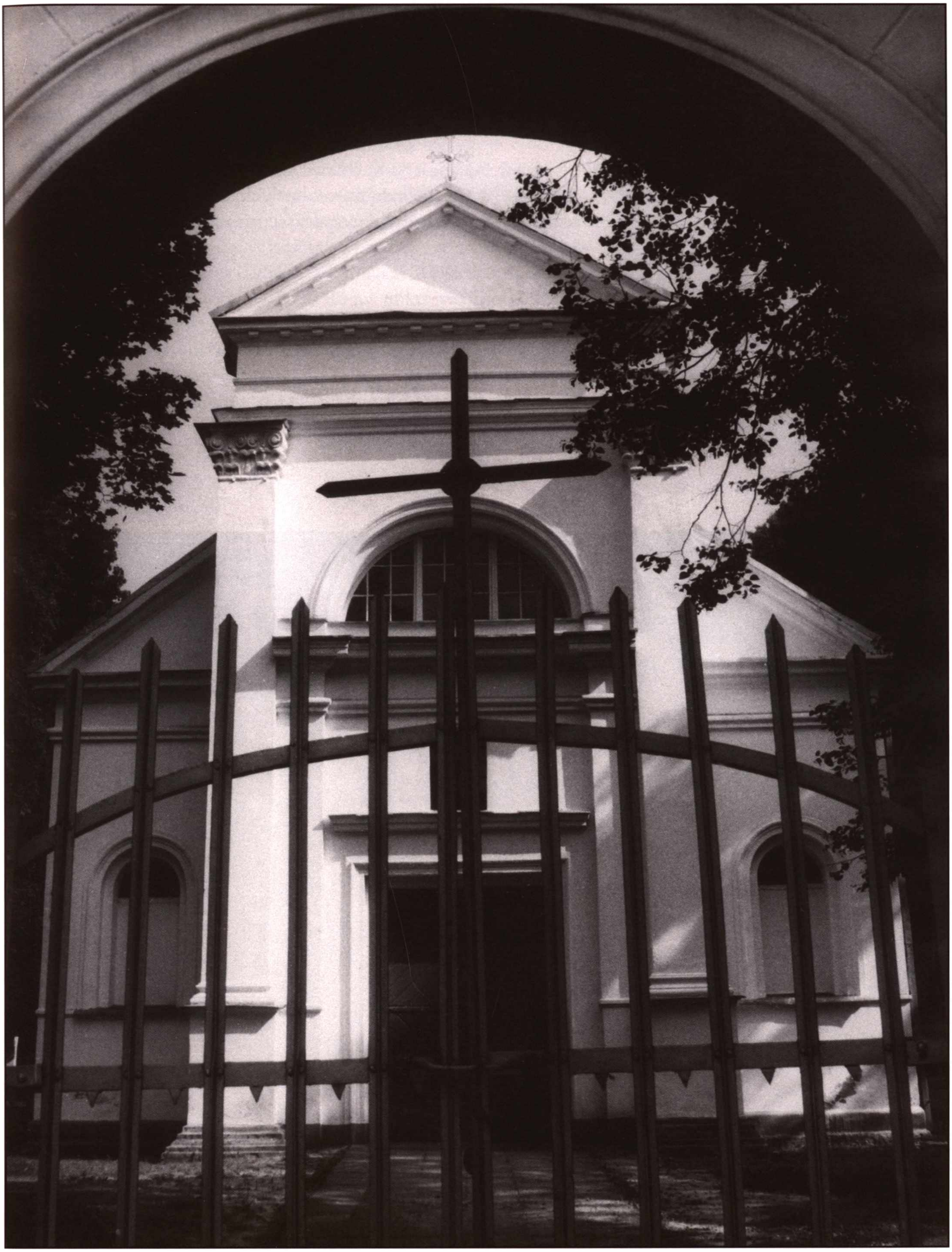

Neorenesansinė stačiakampio plano Aukštosios Panemunės parapijos Švč. Mergelės Marijos Vardo bažnyčia, pamėgta Zanavykų krašto kunigų. 1975–2002 m. šioje parapijoje klebonavo iškilusis zanavykas kan. teol. lic. Pranas Liutvinas.

Valentinas LIORENTAS

Dainininkas (bosas) Valentinas Liorentas gimė 1927 m. gegužės 24 d. Žvirgždaičių vlsč. Besimokydamas Šakių „Žiburio“ gimnazijoje kartu su šiandieniniu vyskupu Juozu Preikšu dainuodavo mokyklos scenoje. Ir šiandien vyskupas prisimena savo bičiulį ir sako: „Valentinas Liorentas buvo kilęs nuo Sintautų, gimęs pasiturinčio ūkininko šeimoje, augalotas šviesiaplaukis jaunuolis, nuoširdus, draugiškas, visada tvarkingas ir pasitempęs savo laikysena. Kai 1944 m. birželio mėn. Šakiuose išsiskyrėme atostogoms, nuo to meto neturiu jokių žinių apie jo tolimesnį likimą.“

Valentinas Liorentas dainuoti mokėsi Čikagoje pas J. Būtėną ir A. Kučiūną. Dainavo solo partijas choro „Pirmyn“ operečių pastatymuose. Sukūrė nedidelių vaidmenų Čikagos lietuvių operos spektakliuose. Dainavo solo partijas „Dainavos“ ansamblio A. Jurgučio muzikos veikalų pastatymuose. Koncertavo Čikagoje, Klivlende, ir kitur.

Valentinas Liorentas

Ona DAINELYTĖ-ARMINIENĖ

Mokytoja, kraštotyrininkė Ona Dainelytė-Arminienė gimė 1927 m. birželio 23 d. prie Zanavykų–Kapsų kalbinės ribos, gūdžių Braziūkų ir Škalkampio girių, Kūjų tarpgiryje, Višakio Rūdos vlsč., mažažemio valstiečio sakuotnugario šeimoje. 1938 m. baigusi Garankščių pradinę mokyklą, 5-ąjį ir 6-ąjį pradinės mokyklos skyrius baigė Višakio Rūdoje. Baigusi Pilviškiuose progimnaziją mokėsi Kauno mokytojų seminarijoje, o 1948 m. jau dirbo Višakio Rūdos progimnazijoje dėstydama lietuvių kalbą ir literatūrą. Žinių trūko, todėl neakivaizdiniu būdu teko studijuoti Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. 1957 m. – aukštojo mokslo diplomas. Visus savo produktyviausius pedagoginio darbo metus, išskyrus 1956–1962 m., kai dirbo Raudonplynio pradinėje mokykloje, paskyrė Višakio Rūdos vaikų švietimui. 1967 m. pradėjo vadovauti mokyklos kraštotyrininkams. Su mokiniais surinko nemažai tautosakos, užrašė jau nykstančius apylinkių vietovardžius, gyventojų pavardes, Antrojo pasaulinio karo dalyvių prisiminimus, tautodailininkų pasakojimus, parašė Višakio Rūdos apylinkės istoriją. Išleido kraštotyrinius leidinius: „Nuo dūninės stubos“ (2003), „Višakio Rūda ir jos apylinkės“ (2004), „Mes eiliniai...“ (2006).

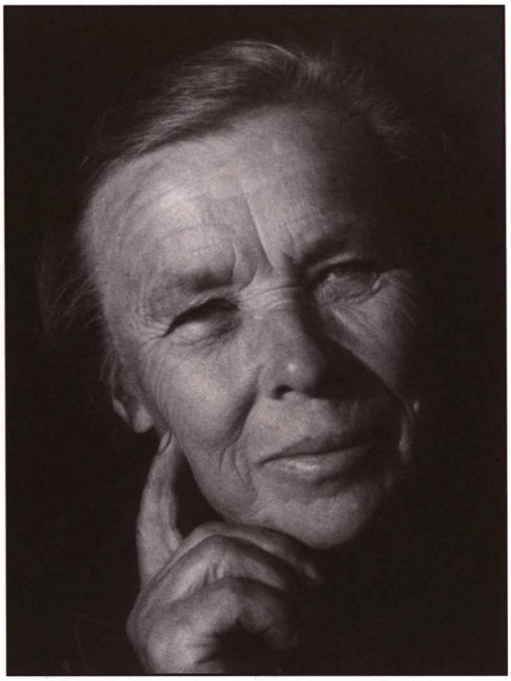

Ona Arminienė

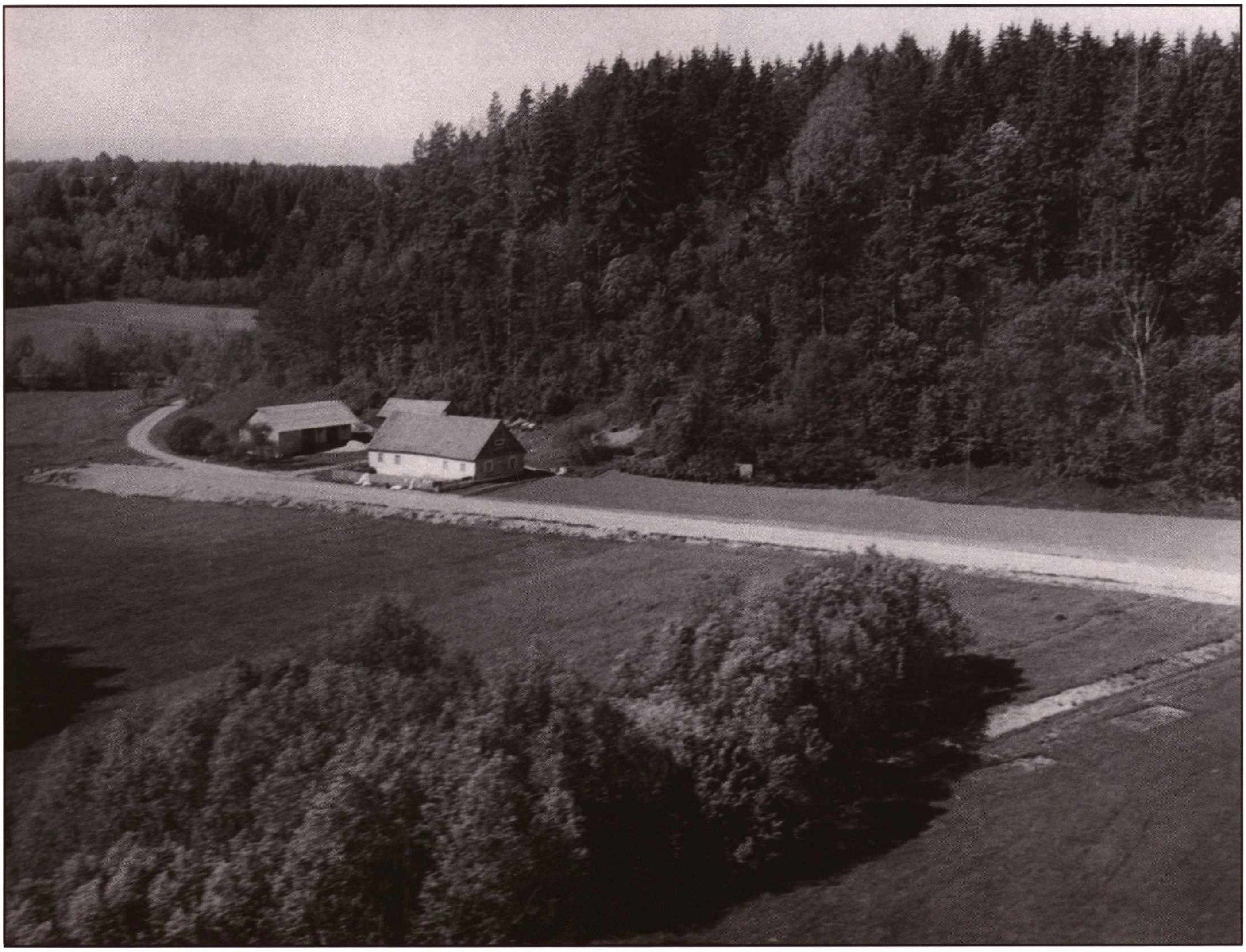

Jundakalnis (Šėtijų piliakalnis) iš paukščio skrydžio

Stasys RUSECKAS

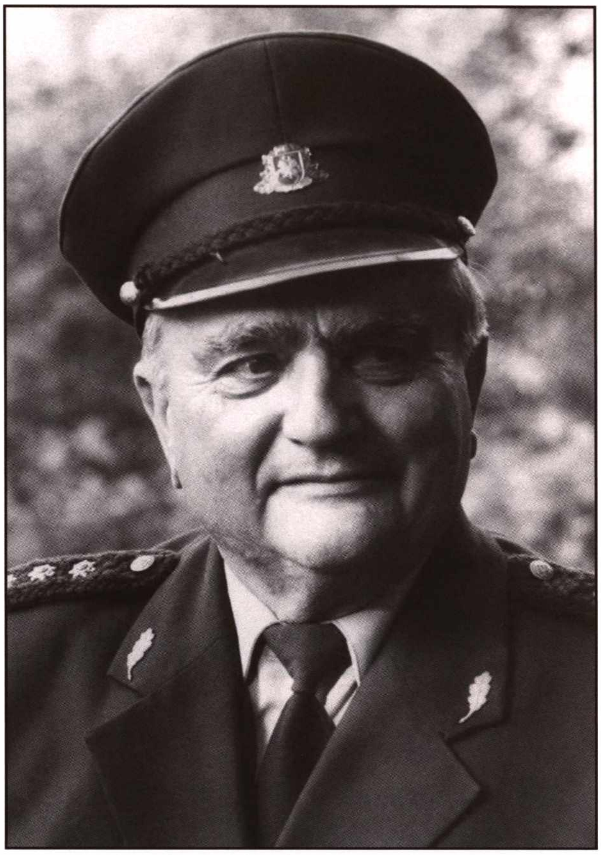

Stasys Ruseckas

Lietuvos nusipelnęs miškininkas, ilgametis Lekėčių girininkijos girininkas Stasys Ruseckas, nors ir gimė Pakiauliškio k., Prienų raj., 1927 m. birželio 7 d., tačiau visa savo darbine ir visuomenine veikla suaugęs su Zanavykų giriomis. 1955 m. baigęs LŽŪA Miškų ūkio fakultetą atvyko į Lekėčius ir čia nugyveno visą savo prasmingą gyvenimą. 1955–1957 m. buvo Kauno miškų ūkio Lekėčių girininkas, nuo 1957 m. – Šakių miškų ūkio, miško pramonės ūkio, urėdijos Lekėčių girininkas, 1963–1965 m. – dar ir Lekėčių vidurinės mokyklos gamybinės klasės (eigulio spec.) mokytojas. 1955–1992 m. įveisė 626 ha miško kultūrų, 10 ha – sėklinių plantacijų, daug daigynų. Apželdino Lekėčių miestelio sodybas. Išauginta 520 ha jaunuolynų, 20 ha pievų, įrengta ganyklų, keturios poilsiavietės. 1958–1985 m. buvo Šakių miškininkų profsąjungos komiteto kultūrinio darbo organizatorius, 1959–1986 m. – Lekėčių apylinkės deputatas, nuo 1969 m. – Lekėčių medžiotojų būrelio pirmininkas. 1982 m. už mokyklinės girininkijos veiklą TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje apdovanotas bronzos medaliu. Visą laiką aktyviai dirbo su jaunaisiais miškininkais. Kartu su Antanu Aleknoniu įkūrė Gamtos muziejų, kuriame sukaupta per du tūkstančius eksponatų.

Girios prieglobstyje archeologijos paminklas – Zizų kapinaitės

Julija RINKEVIČIŪTĖ-BARANAUSKIENĖ

Tautodailininkė Julija Rinkevičiūtė-Baranauskienė gimė 1927 m. liepos 2 d. Kampinių k., Griškabūdžio vlsč. Į mokslus nebuvo linkusi, dėl to tik baigusi pradinę mokyklą su tėvu nesiskyrė. Akėjo, arkliais jodinėjo ir kitus žemės ūkio darbus dirbo. Ir vis į tėvo sukurtus „stebuklus“ žvalgėsi. Tik ištekėjusią su mažu sūneliu bolševikai okupantai Juliją 1947 m. išgrūdo į tremtį. Nepakentusi vergės dalies Tiumenės miškuose parbėgo į Lietuvą, bet gimtine džiaugėsi neilgai. Julija vėl buvo suimta ir nublokšta į Kemerovską. Čia ją vyriški darbai išgelbėjo. Moteris pradėjo valdyti didžiulį kraną. Grįžusi iš tremties dirbo Šakiuose, tašė akmenis, kūrė paminklus, o kai 1979 m. gydytojai jai pripažino invalidumą, griebėsi teptuko. Jos tapyti peizažai, natiurmortai kaip gyvi. Sveikatai šiek tiek pagerėjus pradėjo dirbti su medžiu. Apsigyvenusi Jurbarke prie savo namo pasistatė kryžių. Daugeliui jis patiko, todėl prasidėjo užsakymai. Kiek dabar Lietuvoje jos rankomis padarytų kryžių, jau ir pati meistrė nesuskaičiuoja. Bet labiausiai Julijai širdį gelia dėl tremtyje gimusio dešimtmečio sūnaus Anatolio žūties. Ir tai buvo bemaž prieš keturis dešimtmečius. Nušautą berniuką laidojo Šakiuose. Persikėlusi gyventi į Jurbarką Julija persikėlė ir sūnaus palaikus. Ši motinos gėla ryškiai spindi ir jos kūriniuose.

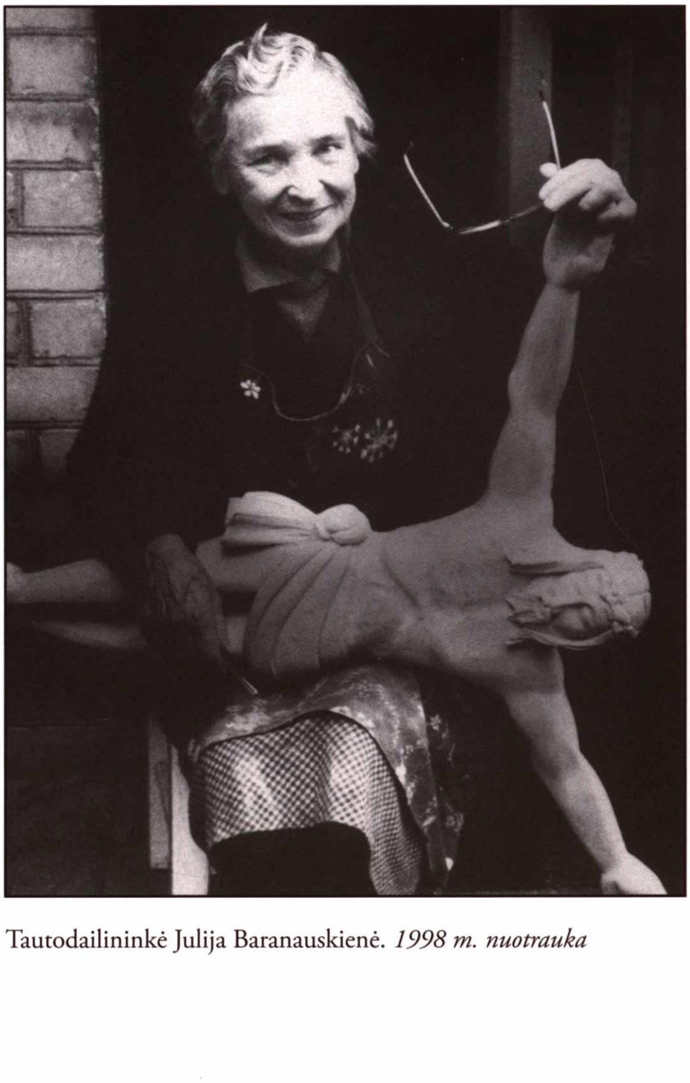

Tautodailininkė Julija Baranauskienė. *1998 m. nuotrauka*

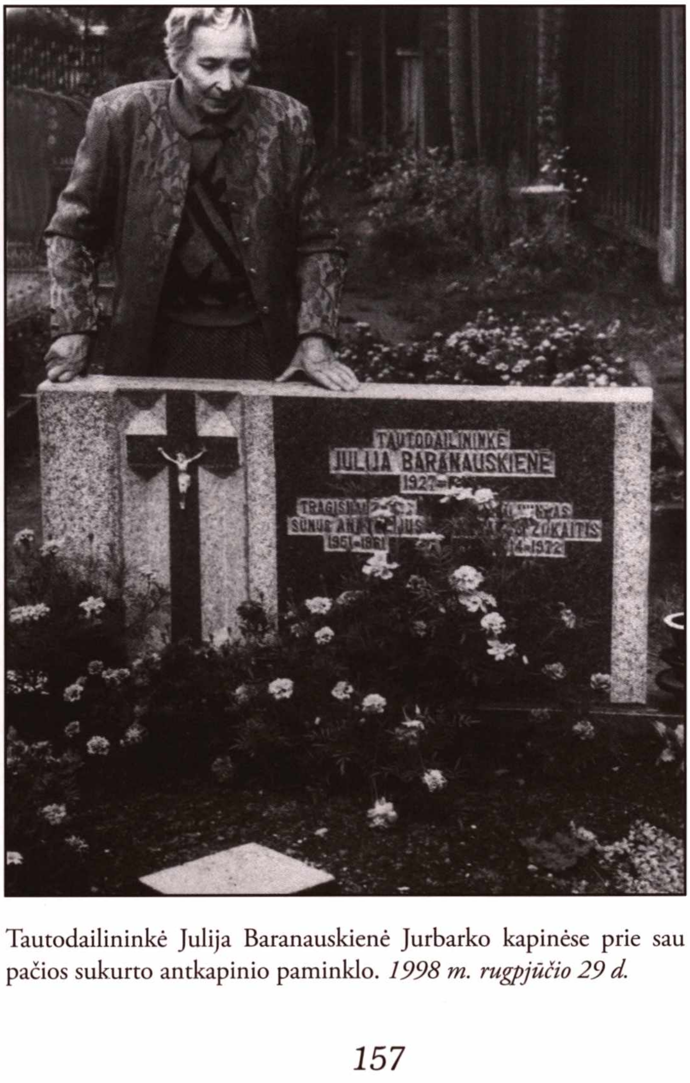

Tautodailininkė Julija Baranauskienė Jurbarko kapinėse prie sau pačios sukurto antkapinio paminklo. *1998 m. rugpjūčio 29 d.*

Romanas Jaunutis POVILAITIS

Romanas Jaunutis Povilaitis

Gimiau 1927 m. liepos 7 d. Mano šaknys Lekėčiuose. Motina Antanina Samuolytė-Povilaitienė buvo mokytoja, o tėvelis Antanas Povilaitis – girininkas, dirbo įvairiose Lietuvos vietose. Visą gyvenimą dainavau. Ko gero, šio kelio pradžia buvo Griškabūdyje, kur pradinėje mokykloje dainavau scenoje su viena mergaite. Baigęs Vilkijos gimnaziją norėjau sekti tėvelio pėdomis. Pradėjau studijuoti, bet iš stipendijos išgyventi negalėjau, o tėvai, kurie Lekėčiuose turėjo pavyzdinį ūkį, padėti negalėjo, nes buvo išbuožinti, tėvas uždarytas į Lukiškių kalėjimą. Motina taip pat 1948 m. buvo ištremta į Sibirą. Studijų tęsti negalėjau. 1946 m. pradėjau dainuoti (už atlyginimą) Lietuvos filharmonijos chore. Su šiuo choru apvažinėjau visus Lietuvos miestelius, pabuvojau Murmanske, Archangelske, Kijeve, Suchumi, Batumi, Maskvoje, Leningrade. Dirbdamas chore neakivaizdžiai studijavau Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje, o ją baigęs dainavau tos mokyklos studentų chore (už atlyginimą). Dainavau ir kituose žinomuose choruose. Yra išleistos kelios plokštelės. Įsidarbinau Vilniaus operos ir baleto teatro chore. Tapau artistu. Čia vedžiau savo žmoną, taip pat choristę, o aš netrukus gavau pirmąją kategoriją. Ir čia dirbau iki savo amžiaus 70-mečio. Su šiuo choru pabuvojome Čikagoje, Italijoje, Suomijoje, Vokietijoje. Gavau ir nusipelniusio artisto vardą, bet dabar jis nieko nereiškia, nors anais laikais jo veltui nedalino.

Romanas Povilaitis
Vilnius, 2001 m. rugsėjo 24 d.

Lekėčių kaimo Povilaitynė

Zigmas PIKČILINGIS

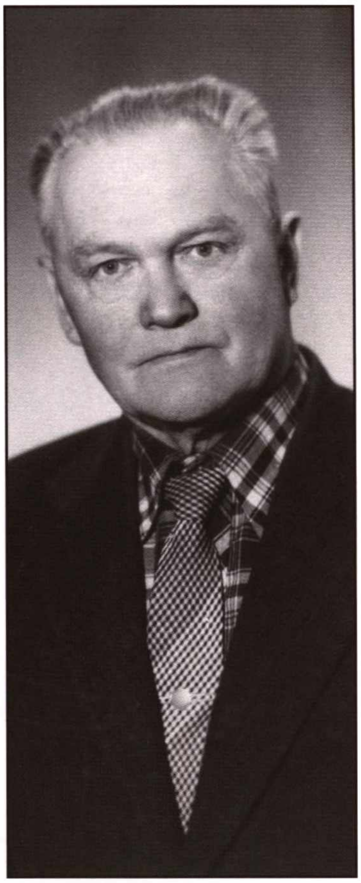

Zigmas Pikčilingis

Gimiau 1927 m. rugpjūčio 1 d. Joniškių k., Sintautų vlsč., ūkininkų šeimoje, kurie dar turėjo ir nedidelę plytinę. Šeimoje augome keturi broliai: Vytautas (g. 1923), Juozas (g. 1926), aš ir jaunylis Antanas (g. 1931). Mokiausi Sintautų pradžios mokykloje. 1942–1944 m. dirbau tėvų ūkyje. 1944 m. rugsėjo 15 d. kartu su broliu Juozu, būsimu kalbininku (apie jį „NKV“, t. 7), vokiečių lauko žandarmerijos buvome sulaikyti ir pasiųsti į Rytprūsius įvairiems pafrontės darbams. 1945 m. sausio 15 d. atsidūrėme rusų pusėje ir buvome mobilizuoti į sovietinę armiją. Brolį Juozą po vieno mėnesio apmokymo pasiuntė šturmuoti Karaliaučiaus, o mane, kaip aštuoniolikmetį, paliko užfrontėje. Pasibaigus karui buvau demobilizuotas. Grįžęs į Lietuvą pradėjau dirbti Sintautų MTS, kuri buvo įkurta poeto Prano Vaičaičio gimtinėje. Dirbau traktorininku, brigadininku, mechaniku. 1955 m. buvau pasiųstas į Vilniaus žemės ūkio mechanizacijos technikumą, kurį baigęs Vaičaitynėje dirbau dirbtuvių vedėju, santechniku, meistru. Prie MTS įsikūrus traktorininkų kursams, tapau jų vedėju. Dirbdamas dirbtuvių vedėju susipažinau su mokytoja Marija Puodžiukaitiene, kuri įtraukė mane į kultūrinę veiklą. Vaičaitynės klėtelėje su mokytoja įkūrėme nedidelę poeto Prano Vaičaičio ekspoziciją. Mirus broliui Juozui parašiau prisiminimus, o minint profesoriaus 75-ąjį gimtadienį Vilniuje skaičiau pranešimą apie brolį profesorių Juozą Pikčilingį. Esu Gimtojo žodžio bičiulių draugijos „Aidija“ narys. Parašiau prisiminimus apie Sintautų pradinę mokyklą.

Zigmas Pikčilingis
Sintautai, 2008 m. liepos 22 d.

Zigmas Pikčilingis poeto Prano Vaičaičio tėviškėje pasakoja apie Vaičaitynę. Centre – mokytoja Marija Puodžiukaitienė.

Jonas LIORENTAS-NEMUNAS

Laisvės kovotojas Jonas Liorentas gimė 1927 m. rugpjūčio 3 d. Žvirgždaičiuose Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanorio Petro Liorento šeimoje. Mokėsi Pilviškių progimnazijoje. 1944 m. artėjant antrajai bolševikinei okupacijai visa Petro Liorento šeima su broliu karo lakūnu, pulkininku Jonu Liorentu (apie jį „NKV“, t. 4), seserimis Judita ir pirmąja moterimi lakūne Antanina Liorentaite (apie ją „NKV“, t. 4) pasitraukė į Vakarus. Vokietijoje Jonas (jaunesnysis) išvarytas kasti apkasų buvo atskirtas nuo šeimos ir grįžo į Lietuvą. Nieko nežinodamas apie savo artimuosius apsigyveno Norvaišų k. giminaičių Kalvaičių šeimoje. Iš šių namų jis išėjo ir į Lietuvos Nepriklausomybės laisvės karą. Vieno susišaudymo su stribais metu buvo sužeistas ir pateko į NKVD nagus. Buvo gydomas Vilkaviškio ligoninėje. Vienai gailestingajai seselei padedant iš ligoninės pavyko pabėgti. Gydėsi slapstydamasis pas gimines, pažįstamus. Pasveikęs vėl grįžo į Žalgirio rinktinę. Žuvo 1948 m. Žuvusių partizanų kūnai buvo atvežti į Žaliąją ir pamesti prie stribinės, vėliau užkasti prie Rumokų fermos. Atgimimo metais su kitų keturių partizanų palaikais perlaidotas Vilkaviškio kapinėse, o pirminėje laidojimo vietoje, prie Rumokų fermos, supiltas atminimo kalnelis ir pastatytas paminklas.

Kunigunda Bukantienė
Paluobiai, 2000 m. balandžio mėn.

Jonas Liorentas

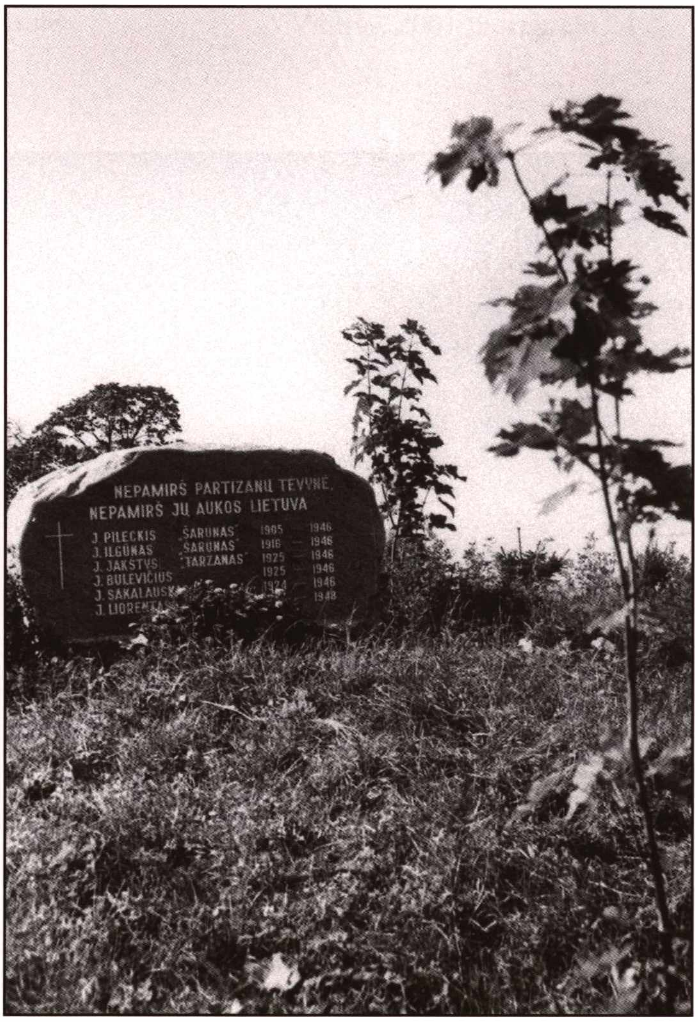
NEPAMIRŠ PARTIZANŲ TĖVYNĖ,
NEPAMIRŠ JŲ AUKOS LIETUVA
J. PILECKIS „ŠARŪNAS“ 1905 1946
J. ILGŪNAS „ŠARŪNAS“ 1916 — 1946
J. JAKŠTYS „TARZANAS“ 1925 — 1946
J. BULEVIČIUS 1925 — 1946
J. SAKALAUSK 1924 — 1946
J. LIORENTA 1948

Lietuvos laisvės kovotojo Jono Liorento ir kitų nelygioje kovoje kritusių partizanų pirminėje palaidojimo vietoje, prie Rumokų fermos, Atgimimo metais supiltas kalnelis ir pastatytas paminklas

Jonas Liorentas stovi antrosios eilės centre

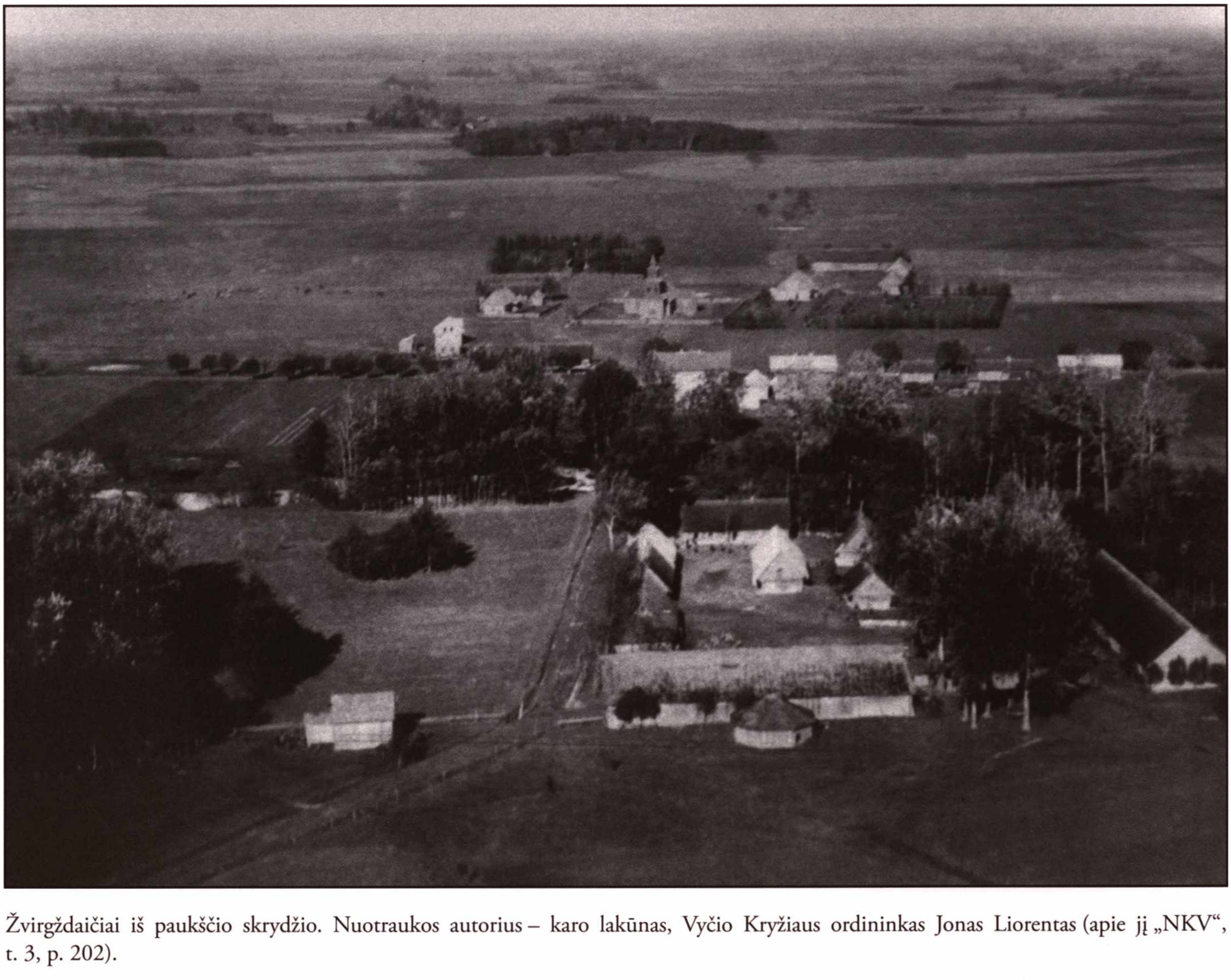

Žvirgždaičiai iš paukščio skrydžio. Nuotraukos autorius – karo lakūnas, Vyčio Kryžiaus ordininkas Jonas Liorentas (apie jį „NKV“, t. 3, p. 202).

Leonas MULEVIČIUS

Istorikas, kraštotyrininkas, profesorius Leonas Mulevičius gimė 1927 m. rugpjūčio 26 d. Kiduliuose. Mokėsi Kidulių pradinėje mokykloje ir Jurbarko gimnazijoje. Pokario metais prasidėjus persekiojimams mokslą tęsė Eržvilko, o vėliau – Kauno VIII gimnazijoje, kurią baigė 1946 m. Tais pačiais metais įstojo į Kauno universiteto Istorijos filologijos fakultetą, su visa grupe buvo perkeltas į Vilniaus universitetą. 1950 m. kaip nepatikimas buvo pašalintas iš universiteto. Studijas atnaujino tik po Stalino mirties. Aukštąjį mokslą baigė 1954 m., įsigijo istoriko specialybę. Mokytojavo Vilniaus miškų technikume ir Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje. Dirbo turistinės ekskursinės stoties direktoriaus pavaduotoju. Nuo 1958 m. Leonas Mulevičius pradėjo dirbti Lietuvos mokslų akademijos Istorijos institute. Buvo skyriaus vadovas. Apgynė istorijos mokslų kandidato, o 1978 m. – daktaro disertacijas. 1984 m. jam buvo suteiktas profesoriaus vardas. Jis buvo vienas iš istorinės terminijos kūrėjų Lietuvoje, agrarinės istorijos ir tautinio Atgimimo specialistas. Mirė 1993 m. balandžio 8 d. Vilniuje. Palaidotas Pasvalio raj. Tetervinų kapinėse.

Po Leono Mulevičiaus mirties Mokslo ir enciklopedijų leidykla Vilniuje 1993 m. išleido velionio parengtą knygą „Kražių skerdynės".

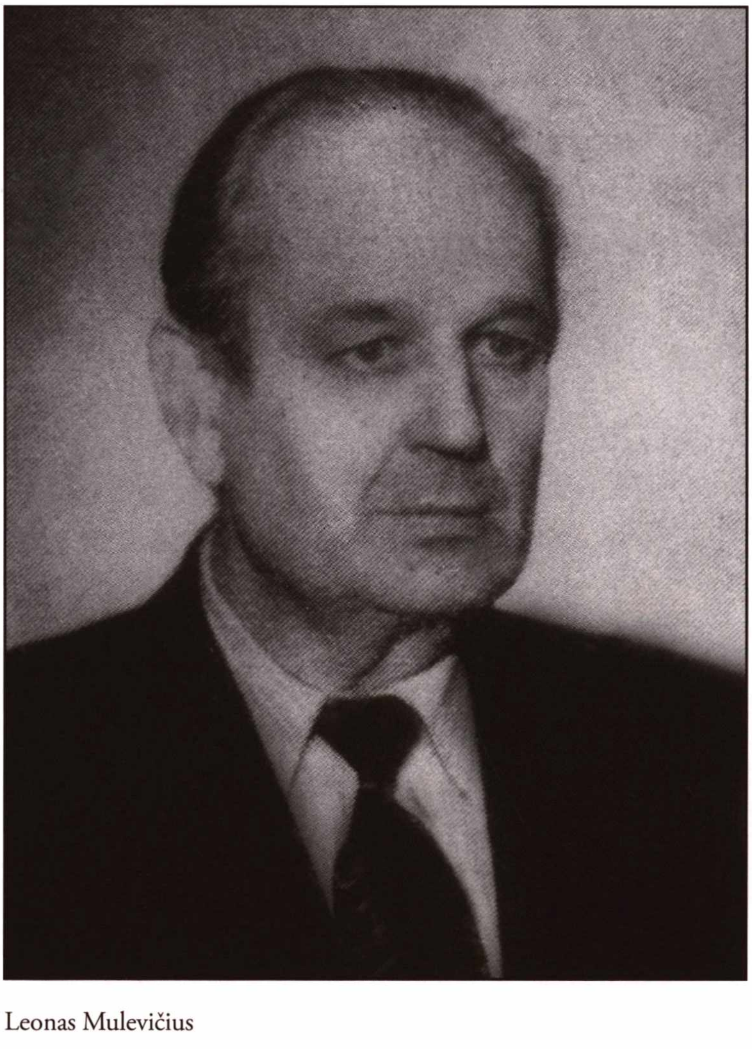
Leonas Mulevičius

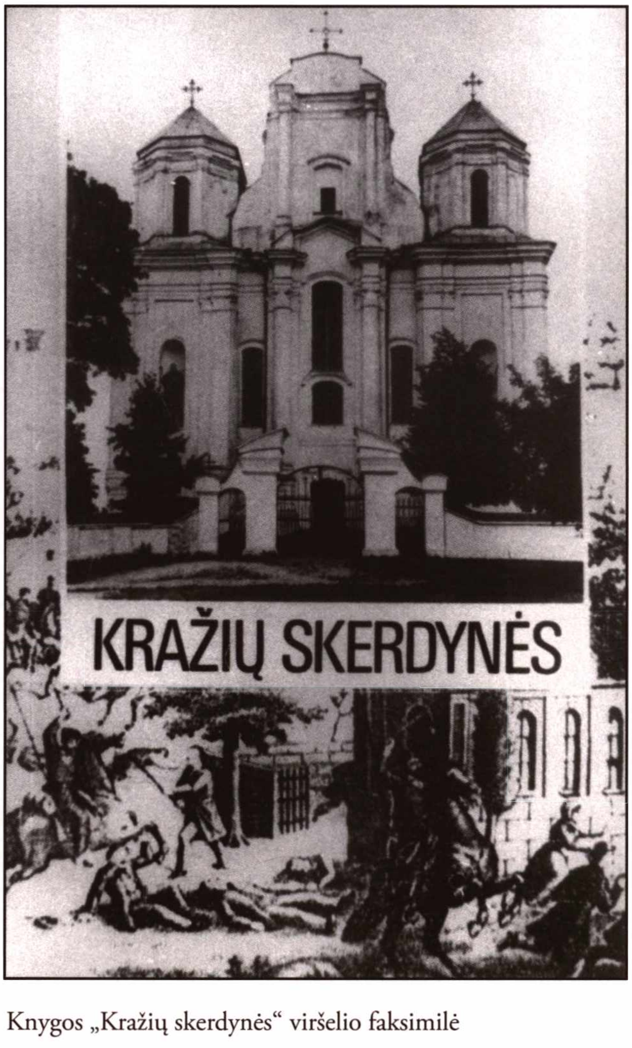

Knygos „Kražių skerdynės" viršelio faksimilė

Pranas VAIČAITIS

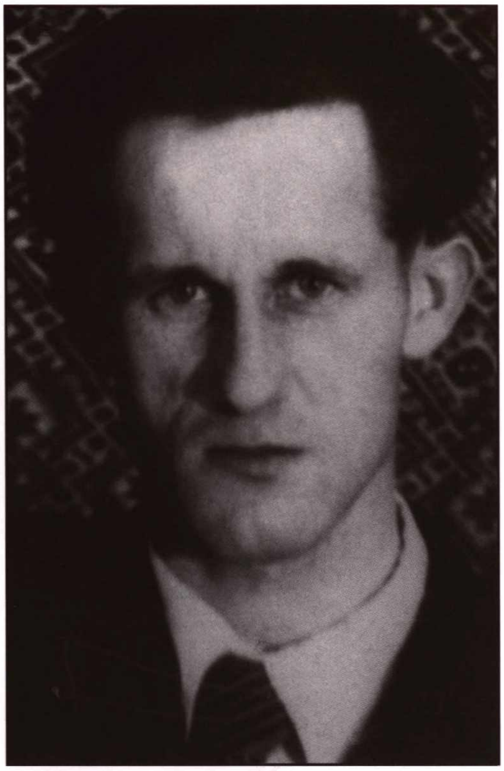

Pranas Vaičaitis

Rezistentas Pranas Vaičaitis gimė 1927 m. spalio mėn. Šiaudinėje, Kidulių vlsč., staliaus šeimoje. Kadangi užsakymų nebūdavo daug, tai dar dirbo ir malūne. Baigęs Šiaudinės pradžios mokyklą 1941 m. pradėjo mokytis Jurbarko gimnazijoje, kurią baigęs pradėjo studijuoti Kauno universiteto Statybos fakultete. Studijuodamas įstojo į Lietuvos laisvės armiją (LLA) ir vykdė jos užduotis: klijavo antisovietines proklamacijas, platino partizaninę spaudą. 1948 m. buvo suimtas. Kauno sunkiųjų darbų kalėjime kalėjo kartu su poetu Antanu Miškiniu. Tardomas nieko neišdavė. Ypat. pasitarimo nuteistas 10 metų lagerio. Kalėdamas 1954 m. aktyviai dalyvavo Kengyro lagerio sukilime, buvo vieno sukilėlių padalinio vadas. Grįžęs į Lietuvą Pranas Vaičaitis dirbo Gelgaudiškio keramikos gamykloje. Saugumo buvo nuolat sekamas. Bandė net užverbuoti jį dirbti informatoriumi KBG struktūrose.

Pranas Vaičaitis mirė 1992 m. lapkričio mėn. Palaidotas Gelgaudiškio kapinėse.

Kęstutis Balčiūnas
Kaunas, 1996 m.

Rūdšilio proskyna

Jurgis DIRVELIS

Jurgis Dirvelis

Visuomenininkas Jurgis Dirvelis gimė 1927 m. rugsėjo 7 d. Bunikių k., Kidulių vlsč. Baigė Zyplių žemės ūkio mokyklą. Karo metais pasitraukęs į Vakarus ir emigravęs į Venesuelą buvo ilgametis Vietos lietuvių bendruomenės valdybos narys. 3 metus buvo Barkuisimeto LB valdybos pirmininkas. Vadovavo tautinių šokių grupei.

Dirvelių šeima: Ona Dirvelytė, Jurgis Dirvelis, Pranciška Kailiūnaitė-Dirvelienė, Pranas Dirvelis ir Simonas Dirvelis, 1957 m. rugpjūčio 27 d. Venesueloje

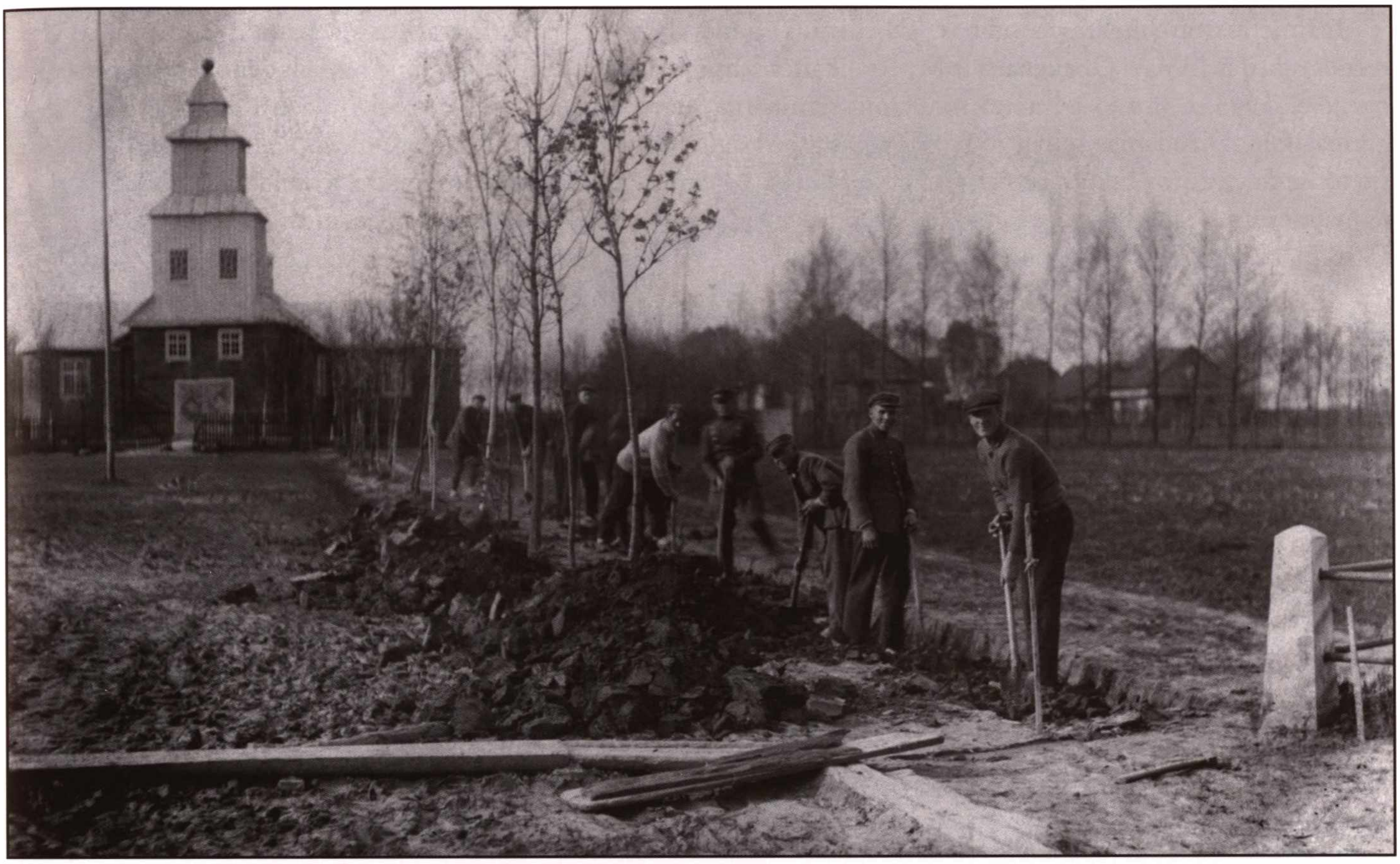

Šauliai puošia Žvirgždaičius

Kudirkos Naumiesčio muitinė. Už Širvintos tilto – Vokietija. *Nuotraukos darytos prieš Antrąjį pasaulinį karą*

Antanas OBELIENIUS

Inžinierius architektas Antanas Obelienius gimė 1927 m. lapkričio 25 d. Jadagonių k., Lekėčių vlsč., reemigrantų iš JAV A. Obelienaus ir M. Kralikaitės šeimoje. Baigęs Lekėčių pradinę mokyklą mokėsi Vilkijos gimnazijoje. 1943 m. įstojo į Kauno mokytojų seminariją, kurią baigęs 1947 m. mokytojavo Kauno I suaugusiųjų gimnazijoje. Dirbdamas toliau mokėsi Taikomosios dailės institute ir studijavo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Architektūros fakultete, kurį 1954 m. baigė įgydamas inžinieriaus architekto kvalifikaciją. Pradeda dirbti inžinieriumi Kauno statybos treste. Vėliau pakviečiamas dirbti į Projektavimo institutą „Žemprojektas". Jau 1956 m. paskiriamas dirbti projektų vyriausiuoju inžinieriumi ir vadovauti projektuotojų grupei.

Įsijungia į aktyvų naujų statybų projektavimo darbą. Ruošia Gyvulininkystės instituto Baisiogaloje specialios paskirties pastatų ir gyvenamųjų namų projektus. Sukuria Dubravos miškų technikumo ir Miškininkystės instituto ansamblio bei instituto mokomojo korpuso projektą. Bendradarbiaudamas su doc. Tauru projektuoja parką prie būsimos „Kauno Jūros". Suprojektuoja Žemės ūkio technikumus Aukštadvaryje, Buivydiškėse, Pajūryje, Lančiūnavoje. Paruošia Žemės ūkio technikumo ansamblio ir mokomųjų rūmų Smalininkuose projektą. 1959 m. po konkurso „Žemprojekto" rūmams projektuoti jam pavedama paruošti rūmų projektą. Projektą paruošia ir prižiūri statybą.

Po pasiūlymo stoti į kompartiją jam atsisakius prasideda ignoravimas, pažeminamas pareigose. Tačiau ryžtingai dirba toliau. Daro mokyklų praplėtimo ir rekonstrukcijos projektus Jiezno, Šilalės rajonuose: Upynoje, Girzdžiuose, Tirkšliuose ir kitose Lietuvos vietose. 1964 m. buvo priimtas į Lietuvos architektų sąjungą ir aktyviai dalyvauja jos veikloje. Rašo straipsnius, dirba dėstytoju KPI, vadovauja diplominiam projektavimui, savo patirtį perduoda jaunimui.

Nuo 1971 m. dirba ir Miestų statybos projektavimo institute. Čia vadovauja projektavimo grupei. Ruošia projektus Kaišiadorių, Mažeikių, Plungės ligoninėms, Jonavos kultūros rūmams ir daugelį kitų. Išėjęs į pensiją Lietuvos aklųjų draugijai suprojektuoja sveikatingumo kompleksą Partizanų gatvėje, Kauno medicinos centro vaistinę Šiaurės prospekte ir daugelį individualių namų Kaune.

Tai nenuilstantis projektuotojas, architektas, pašventęs savo gyvenimą gražesnės Lietuvos sukūrimui, gėriui ir grožiui. Per visą kūrybinį laikotarpį sukūrė labai reikalingus didelius 54 unikalius pastatus ir panašiai tiek pat įvairių rekonstrukcijų ir gyvenamųjų namų.

2000 m. sausio 30 d.

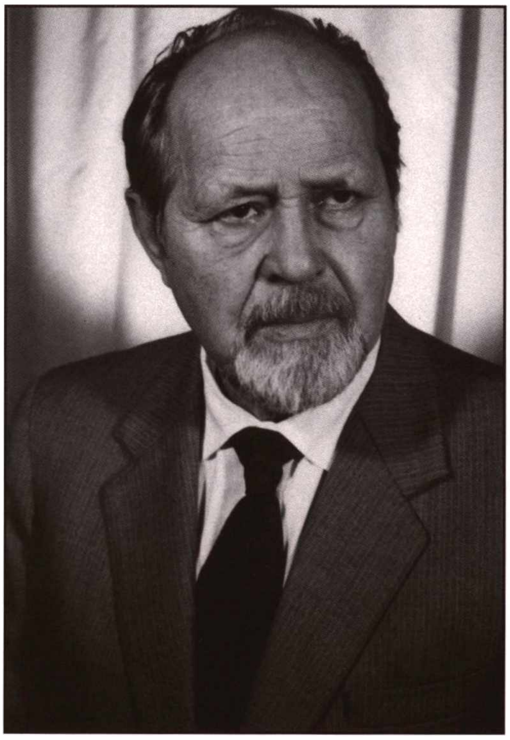

Antanas Obelienius

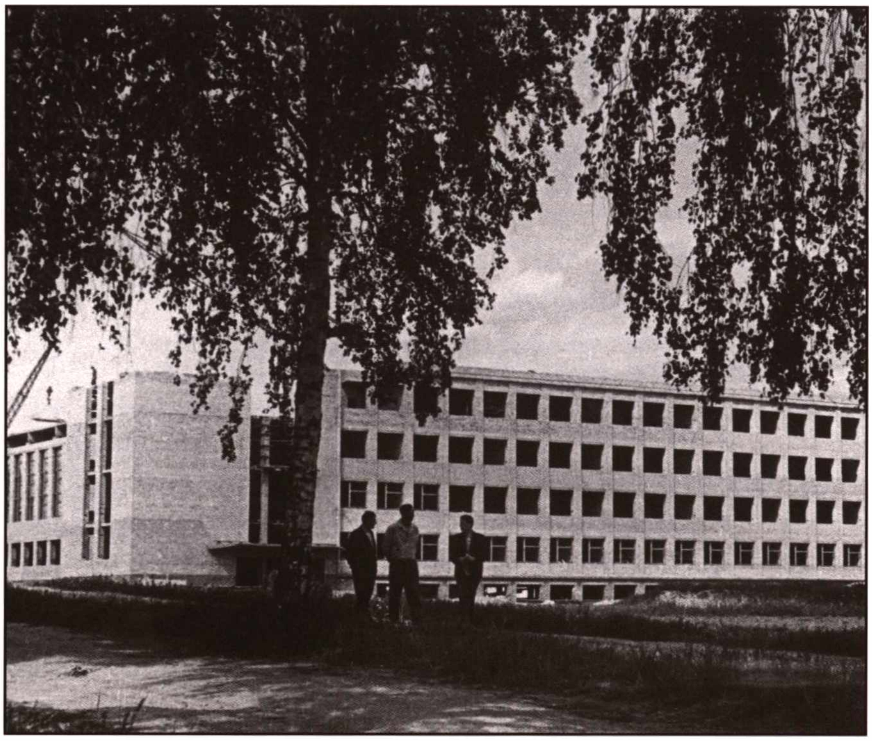

Antano Obelieniaus suprojektuotas Smalininkų žemės ūkio technikumas

Suprojektuotas Lietuvos miškų institutas Girionyse

„Žemprojekto“ rūmai Kaune

Antanas BAJERČIUS

Antanas Bajerčius

Dokumentuose rašoma, kad vokalo pedagogas Antanas Bajerčius gimė 1927 m. gruodžio 10 d. (tikroji gimimo data – 1926 m. gruodžio 10 d.) zanavyko girininko Antano Bajerčiaus šeimoje, kuri tuo metu gyveno Barzdžių k., Šimkaičių sen., Raseinių vlsč.

Šios asmenybės nueitas gyvenimo kelias gana sudėtingas. Antano Bajerčiaus dėdė vaikų literatūros klasikas Konstantinas Bajerčius, 1946 m. Alytuje buvo nukankintas bolševikų. Laisvės kovos kelią pasirinko ir sūnėnas Antanas. 1944 m. – jis jau Marijampolės karo mokyklos Vietinės rinktinės kariūnas, bet artėjant šios rinktinės tragedijai dėdžių Broniaus ir Juozo dėka vėl tapo Jurbarko gimnazijos gimnazistu. Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą iki 1945 m. balandžio mėn. dar lankė gimnazijos 8-ąją klasę ir palaikė ryšius su pogrindžio organizatoriumi mokytoju St. Paulioniu. 1945 m. vasarą praleido Suvalkijoje, o rudenį įsikūrė saleziečių vienuolyne, Gelgaudų pilyje, Vytėnuose. 1947 m. kovo mėn. pradėjo mokytis Kauno muzikos mokykloje, bet rugpjūčio mėn. buvo suimtas ir kalintas Raseiniuose, Vilniuje. 1948 m. sausio 28 d. Ypat. pasitarimo nuteistas 10 metų lagerio. Kalintas Pesčianlage (Karagandos sr.), paleistas 1956 m. gegužės 25 d. Negalėdamas studijuoti Lietuvoje baigė Minsko konservatoriją ir dirbo Minsko filharmonijoje. Grįžęs į Lietuvą nuo 1971 m. pradėjo dirbti Lietuvos valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetų Dainavimo ir chorinio dirigavimo

Antanas Bajerčius operoje „Hofmano pasakoje“

katedroje. Per 20 pedagoginio darbo metų Klaipėdoje paruošė daug specialistų Liaudies operai ir Muzikiniam teatrui, dirbo mokslinį metodinį darbą, aktyviai dalyvavo Liaudies operos veikloje, sukūrė daugybę solinių personažų.

Antanas Bajerčius mirė 1991 m. balandžio 29 d. Klaipėdoje.

Šiai Tavo Motina

Senosios Šakių bažnyčios didysis altorius

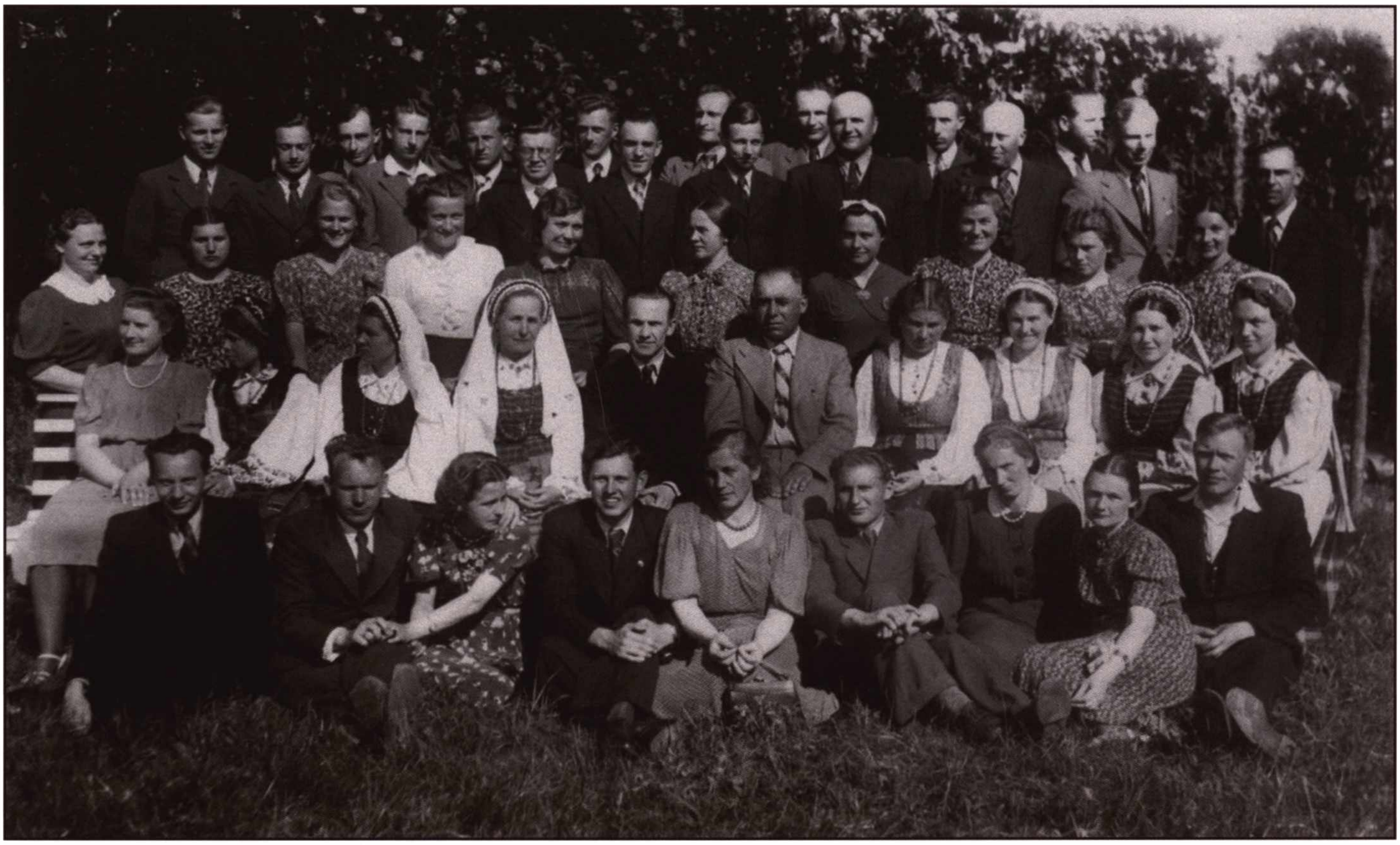

Šakių miesto choras, vadovaujamas „Žiburio“ gimnazijos mokytojo Stasiulio. *1943 m. nuotrauka*

Juozas Vytautas DĖDINAS

Vietnamo karo dalyvis, JAV karinio oro pajėgų pulkininkas leitenantas Juozas Vytautas Dėdinas gimė 1927 m. gruodžio 14 d. Pariebių k., Sintautų vlsč., Kunigundos Jonikaitytės-Dėdinienės ir Juozo Dėdino šeimoje. Mokėsi Vaitiekupių pradžios mokykloje, o 5-ąjį ir 6-ąjį skyrius baigė Sintautuose. 1944 m. Šakių „Žiburio" gimnazijoje baigęs keturias klases su tėvais pasitraukė į Vokietiją. 1948 m. Augsburgo lietuvių gimnazijoje įgijo brandos atestatą. Besimokydamas lietuvių gimnazijoje sudarė ateitininkų kuopos branduolį, redagavo laikraštį „Žiburiai". Emigravęs į JAV 1950–1954 m. studijavo ekonomiką, o Merilendo universiteto JAV Karinio oro fakultete įgijo bakalauro ir leitenanto laipsnius. 1953–1954 m. įsteigė ir vadovavo Baltimorės ateitininkų skyriams. 1955–1983 m. tarnavo JAV kariniame oro laivyne ir buvo rinktinės reguliariosios kariuomenės karininkas, pasiekęs pulkininko leitenanto laipsnį. Šaltojo karo metu dirbo lėktuvų, raketų ir kosminių laivų planavime ir gamyboje. Vadovavo įvairiems daliniams, dėstė karininkų mokykloje. Dirbo JAV karo ministerijoje. Tarnavo Europoje, Šiaurės Atlanto sąjungos naikintuvų daliniuose, dalyvavo Vietnamo kare. Marijonų universitete įgijo magistro laipsnį. Už pasiekimus JAV kariniame oro laivyne buvo apdovanotas ordinais. Užbaigęs karinę tarnybą perėjo į civilinę pramonę ir dirba kosminių laivų gamykloje. Gyvena Los Andžele, Kalifornijoje. Su žmona Sandra užaugino dukrą Loretą ir sūnų Pilypą.

JAV oro pajėgų pulkininkas leitenantas Juozas Dėdinas su žmona Sandra ir dukra Loreta. *1972 m. nuotrauka*

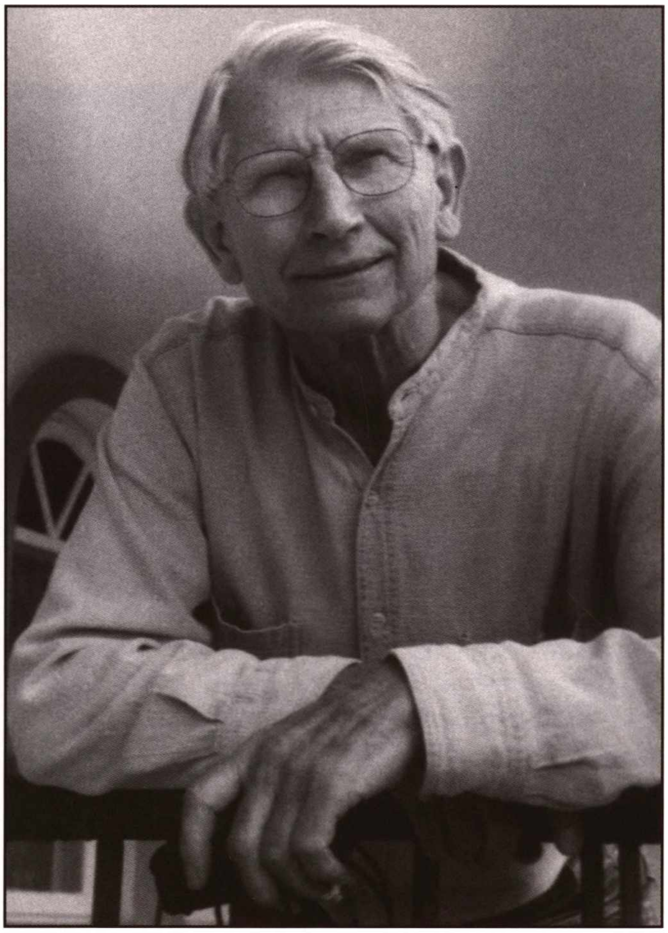

Juozas Dėdinas Šakiuose 1999 m.

Juozo Dėdino rankose kosminio laivo modelis, kurį gamina jo firma „Hughes Erdvės“ ir Susisiekimo kompanija. Šiuo kosminiu laivu visas Žemės rutulys informaciją pasiekia žaibiškai.

Aldona JURGILAITĖ

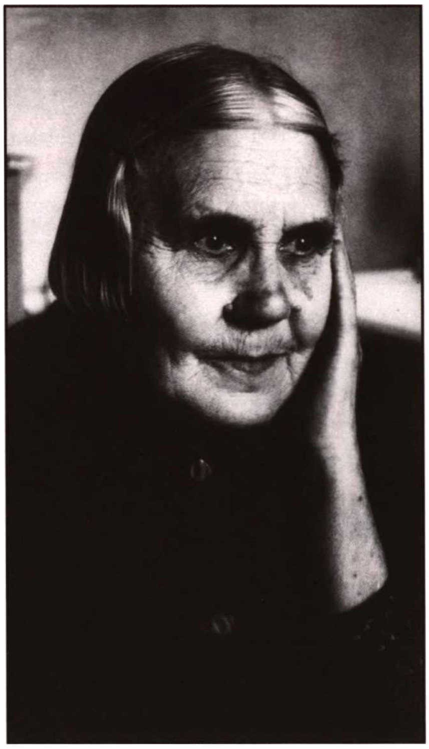

Aldona Jurgilaitė

Gimiau 1927 m. gruodžio 15 d. Menčikų k., Sintautų vlsč., Kunigundos Martišiūtės-Jurgilienės ir Vinco Jurgilos šeimoje. Mano tėvelis (apie jį „NKV“, t. 3, p. 62) buvo Lietuvos kariuomenės savanoris ir Nepriklausomybės kovose pelnė Vyčio Kryžiaus ordiną, jo jaunesniojo brolio (apie jį „NKV“, t. 3, p. 152) krūtinę taip pat puošė Vyčio Kryžius. Abu jie 1919 m. kovojo su bolševikais, bermontininkais, o 1920 m. – su lenkais, kad būtų laisva Lietuva. Gal dėl to bolševikiniai okupantai 1941 m. birželio 14 d. ir ištrėmė mūsų šeimą į Sibirą. Tėvelį nuo šeimos atskyrė. Jį 1943 m. sušaudė. Mamos tėvelį Jurgį Martišių, už tai, kad jis kišenėje nešėsi dvi sušalusias bulves, uždarė į Bijsko kalėjimą, kuriame 1941 m. mirė, o jo palaikus čekistai atidavė zoologijos sodo žvėrims. Močiutę Antaniną palaidojome 1942 m., mamą – 1944 m. gruodžio 17 d. Iš Sibiro į Lietuvą negrįžo ir sesuo Danutė. Iš septynių šeimos narių į Lietuvą grįžau tik aš viena. Bet ir savame krašte nebuvau laukiama. Apsigyvenau Kaune mažame kambarėlyje, tiksliau – virtuvėlėje su krosniniu apšildymu. Pensija nedidelė. Nueinu praėjusį rudenį (1996) į „Sodrą“ prašyti pašalpos malkoms, o man ten ir sako: „Tai ką, su meilužiais ar anūkais pensiją prauliavojai, o dabar pašalpos prašai.“ Pakilo mano zanavykiškas išdidumas. Apsisukau ant vienos kojos ir pakelta galva išėjau. Ir iki šios dienos į „Sodrą“ nebekeliu kojos.

Aldona Jurgilaitė
Kaunas, 1997 m. gegužės 2 d.

Nelengvas dienas byloja Zanavykų panemuniai

Viktoras TAMULAITIS-BAISYS

Gimnazistas, laisvės kovotojas Viktoras Tamulaitis-Baisys gimė 1927 m. gruodžio 17 d. Sirvydų k., Lekėčių vlsč., Elzbietos Eimutytės-Tamulaitienės ir eigulio Vinco Tamulaičio šeimoje. Viktorėlio mama po gimdymo netrukus mirė. Į šeimą atėjo pamotė, kuri savo vyro sūnaus neskriaudė, mylėjo kaip savo vaiką. Nemažai įtakos Viktoro auklėjime turėjo jo teta, aktyvi šaulė, pradinių klasių mokytoja Marija Tamulaitytė (1910–1985). Viktoras, baigęs Sirvydų pradžios mokyklą, o Lekėčiuose – 5-ąjį ir 6-ąjį skyrius, mokėsi Vilkijos gimnazijoje. Vilkijos apylinkėse su draugais rinko karo metais išmėtytus ginklus ir juos pervežę per Nemuną paslėpė Zanavykuose. 1944 m. Viktoras dar mokėsi Vilkijos gimnazijos 7-ojoje klasėje, bet nuo 1945 m. gegužės 5 d. su kitais Vilkijos gimnazijos vyresniųjų klasių mokiniais buvo priimtas į kapitono Jurgio Valčio partizanų būrį, kuris buvo susitelkęs Valkų kalvose, apsiginklavę Viktoro ir jo draugų surinktais ginklais. Štabo viršininku čia dirbo buvęs Vilkijos gimnazijos mokytojas iš Tervydonių k. (Paežerėlių vlsč.) kilęs Petras Povilaitis, su kuriuo Viktoras palaikė draugiškus ryšius. Ir šie jauni, nepatyrę vyrai 1945 m. gegužės 12 d. susikovė su NKVD reguliariu kariniu daliniu. Jėgos buvo nelygios. Teko trauktis. Tą kartą Viktorui pasisekė. Po kautynių kurį laiką slėpėsi tėviškėje, o vėliau vėl išėjo pas savo kovos draugus. Žuvo neaiškiomis aplinkybėmis 1945 m. liepos pirmąjį šeštadienį Rūdšilyje. Aplankymo atlaidų išvakarėse kovotojo palaikai buvo numesti prie Lietuvos Nepriklausomybės paminklo Lekėčiuose. Stribų durtuvais sužalotas veidas buvo neatpažįstamas. Atpažino Viktorą tik Lekėčių miestelio siuvėja Leveckienė iš savo siūtų drobinių marškinių. Stribai užkasė Viktoro palaikus Rūdšilyje už kapų. Eigulys Vincas Tamulaitis nakties metu išsikasė sūnaus palaikus ir parsivežęs prie namų palaidojo girioje. Mirus eiguliui Viktoro Tamulaičio palaidojimo vieta nugrimzdo į legendą.

Viktoro Tamulaičio artimieji prie pastatyto paminklo sunykusiam Sirvydų kaimui, kurio žemė aplaistyta laisvės kovotojų krauju

Iš žemės gelmių trykštantys krištoliniai šaltiniai, išlakūs pušynai ir skarotų eglių sienos – tai Rūdšilis, Zanavykų gamtos grožio pasididžiavimo viršūnė. Rytinis Rūdšilio pakraštys tvirtai įsirėmęs į Nemuno šlaitą. Čia išdidžiai legendomis apipintas stūkso Šėtijų piliakalnis, kurį žmonės Jundakalniu vadina. O ir Rūdšilis prie Šėtijų – jau Liekės kraštovaizdžio draustinio dalis. Šiaurėje Rūdšilį nuo Juškinės skiria Žiegždrio tarpgiris su Pažiegždriu ir jau bebaigiančiu išnykti Sirvydų kaimu. Kiek tolėliau į rytus prie Rūdšilio prigludę Kvietiškių, Tirmėnų, Šėtijų kaimai, o pietinis Liekės tarpgiris su Jančių ir Lekėčių kaimais neleidžia Rūdšiliui susisiekti su Paryžinės giria, kuri savo praeitimi taip pat turtinga ir galėtų daug papasakoti...

Nuo seno nuostabioji Zanavykų Rūdšilio giria garsėja legendomis. Ir XX a. tautos kova už laisvę ir nepriklausomybę su bolševikiniais okupantais apipinta legendomis, todėl praeitis niekada nenueis užmarštin. Praeitį menančios legendos ateities kartoms bylos apie šios žemės lopinėlio, prigludusio prie Nemuno, nelengvą žmonių gyvenimą, kovą, kraują, išdavystes ir pasiaukojimą.

Tokia jau legendų prigimtis: kalbėti tautai iš praeities į ateitį. Legendos gyvos ir gyvena su mumis, su kiekvienos kartos praeitimi ir blaiviu žvilgsniu į ateitį. Legendų niekas nekuria. Jos gimsta pačios. Ir Rūdšilio eigulio Vinco Tamulaičio iš Sirvydų kaimo sūnaus Viktoro žūtis už Lietuvos laisvę skendi legendoje. Tėvas iš stribų išvagia jau užkastus sūnaus palaikus, parsiveža juos prie namų ir laidoja Rūdšilyje. Tuomet paslaptį gaubia trumpa vasaros naktis. Ir tik prie vieno beržo buvo galima pamatyti dažnai padedamas gėles. Mirus eiguliui Vincui Tamulaičiui aštuoniolikmečio gimnazisto kovotojo Viktoro Tamulaičio palaidojimo vieta nugrimzdo į legendą.

Skausmo kalnelyje Rūdšilyje prie kryžiaus tautiniais drabužiais pasipuošusios Lekėčių vidurinės mokyklos moksleivės dega žvakutes. Liepsnelių virpesys skiriamas žurnalisto Julijono Būtėno (1913–1951) atminimui. Čia – jo žuvimo vieta. Rūdšilio žemė apšlakstyta laisvės kovotojų krauju. Ir šią krauju persunktą žemę rieškutėmis semia

ŽURNALISTO AI
JULIJO
BŪTĖ
1913-1
ATMINI

mažas berniukas, Būtėnų giminės palikuonis, ir pila jas ant drobulės, kad galėtų nuvežti į Julijono Būtėno gimtinę ir išberti ant žuvusio kovotojo tėvų kapų. Tai jau ne tik legenda, bet kartu ir simbolis, sujungiantis Zanavykus ir Aukštaitiją į bendrą lietuvių tautą.

Žinoma žurnalisto Julijono Būtėno žuvimo vieta, bet nežinomas jo kapas. O Rūdšilyje, kuriame ir Lekėčių kapinės, turime paminklą su įrašu: „Nežinomas Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanas“. Ar tai ne legenda! Yra kapas, o kas jame ilsisi? Ir tūkstančiai Lietuvos motinų stovėdamos prie šio žemės kauburėlio nubraukia skausmo ašaras, nes gal čia guli jų vienturtėlis...

Ir prie Tirmėnų Rūdšilio pagirys skendi legendoje. Tai čia 1945 m. vasarą Jono Stanislovaičio sodyboje buvo atkurtas Lietuvos laisvės armijos štabas. Kiek vėliau čia buvo suimtas ir vyriausias Lietuvos ginkluoto pasipriešinimo vadas, generolas Motiejus Pečiulionis (1888–1960).

Tame pačiame Rūdšilyje, prie Sausraisčio, turime ir dar vieną legendą. Prie pušies prikaltas kryžius ir įgriuvusi žeminė byloja, jog 1952–1953 m. žiemą šioje vietoje rengėsi žiemoti laisvės kovotojas Kostas Zaranka-Bitė. Bet žiemos jis čia nepraleido. Raninės eigulys Gurskis už Kostui pažadėtą maišą rugių eiguvos kluone papjovė miegantį laisvės kovotoją, o palaikus išvežęs į girią prie Pažiegždrių užkasė. Pats už Judo sidabrinius, norėdamas praturtėti, palikęs Raninę ir įsikūręs Kaune, nugrimzdo į sovietinio nužmoginimo liūną.

Tai toks Zanavykų Rūdšilis su praeitimi ir nūdiena. Tik gaila, kad kai kurie nurašinėtojai šią Zanavykų girią kartais sumenkina. Ir „Visuotinė lietuvių enciklopedija“ – ne išimtis. Joje (t. 9, p. 701) rašoma: „Lekėčių miške yra gamtos paminklas – Lekėčių šaltinis.“ Viename sakinyje du netikslumai! Ne Lekėčių miške (girioje), kuris yra prie Jankų, bet Rūdšilyje, yra ne Lekėčių, o Didysis šaltinis. Bet nepaisydamas tokių ir panašių klaidų, Rūdšilis išdidžiai ošia, primindamas zanavykams nelengvą Novužės krašto praeitį.

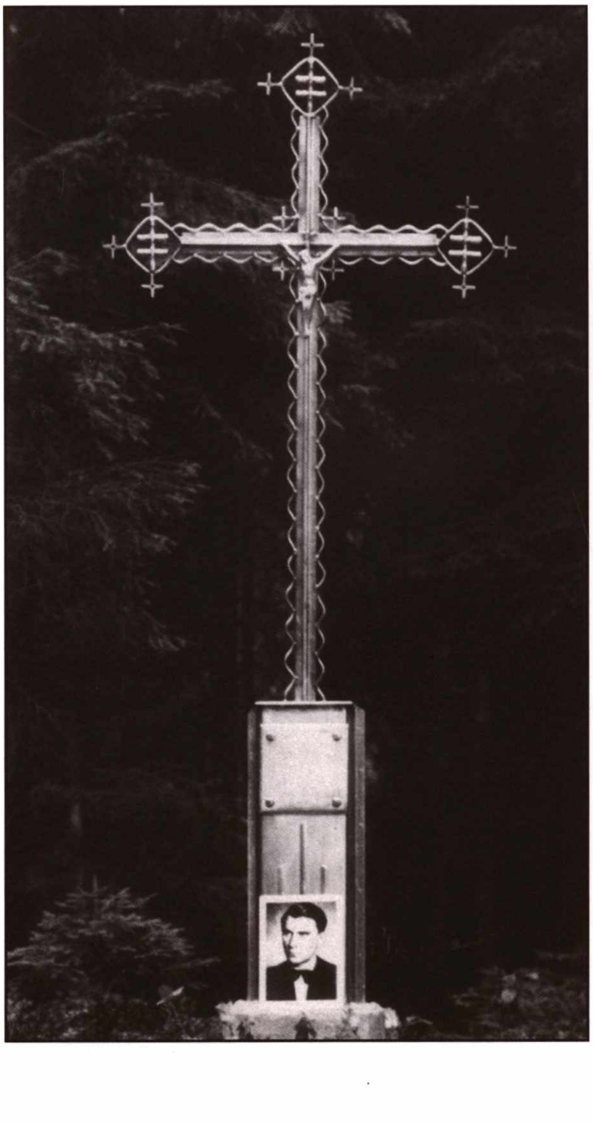

NEŽINOMAS „TAURO“
APYGARDOS „ŽALGIRIO“
RINKTINĖS PARTIZANAS

Bronius VALAITIS

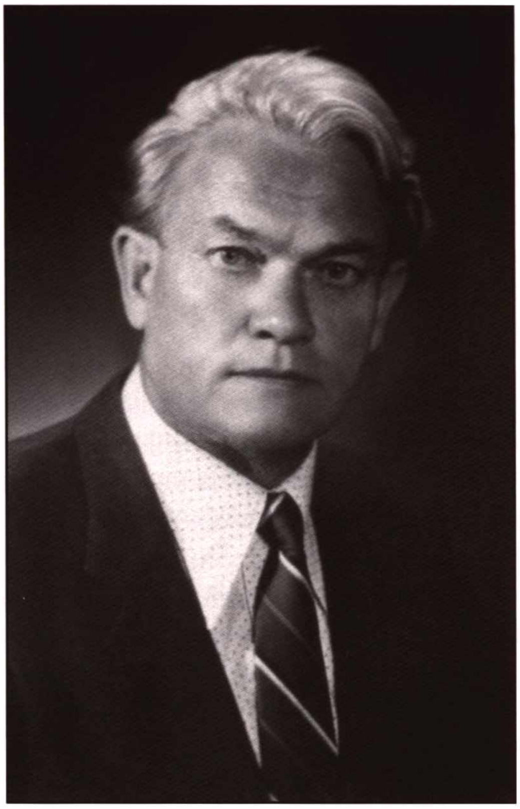

Bronius Valaitis. *1986 m. nuotrauka*

Gimiau 1927 m. gruodžio 22 d. Sirvydų k., Lekėčių vlsč., vidutinių ūkininkų naujakurių šeimoje. Buvau trečiasis vaikas. Iš keturių užaugome tik du. Vyriausioji sesutė ir jauniausias broliukas, būdami dar visai maži, mirė. Vaikystę praleidau bėgiodamas vaizdingais Žiegždrio krantais, vėliau – ir gyvulius paganydamas. 1936–1940 m. lankiau Sirvydų pradžios mokyklą, o pirmaisiais sovietų okupacijos metais – dar 5-ąjį skyrių Lekėčiuose. 1941 m. rudenį jau užėjus vokiečiams įstojau į Vilkijos gimnaziją. Mokslas sekėsi neblogai. Mėgstamiausi dalykai buvo lietuvių kalba, literatūra, muzika ir piešimas.

Po 3 metų užgriuvusi antroji sovietų okupacija iš pagrindų pakeitė mūsų mokyklos veidą. Laisvės ilgesio dvasia peraugo į pasipriešinimo kovą. Daug vyresnių klasių moksleivių išėjo į partizanus, kiti areštuoti atsidūrė tolimuose lageriuose, dar kiti būrėsi į pasipriešinimo pogrindžio organizaciją, kurios nariu ir man teko būti.

1948 m. vasario 23 d., jau atšventus šimtadienį, buvau suimtas, žiauriai tardomas ir už akių nuteistas 10 metų lagerio. Kalėti teko Kazachstane, Džezkazgano sr., Kengyre, kur slinko patys gražiausi jaunystės metai, lydimi patyčių ir pažeminimo. Kamuojami sunkaus katorginio darbo, išsekę, alkani, slegiami Tėvynės ir savųjų ilgesio statėme ten ištisus miesto kvartalus, gamyklas. Tačiau pasmerktųjų kantrybė nebuvo be ribų. 1954 m. gegužės 16 d. prasidėjo politinis

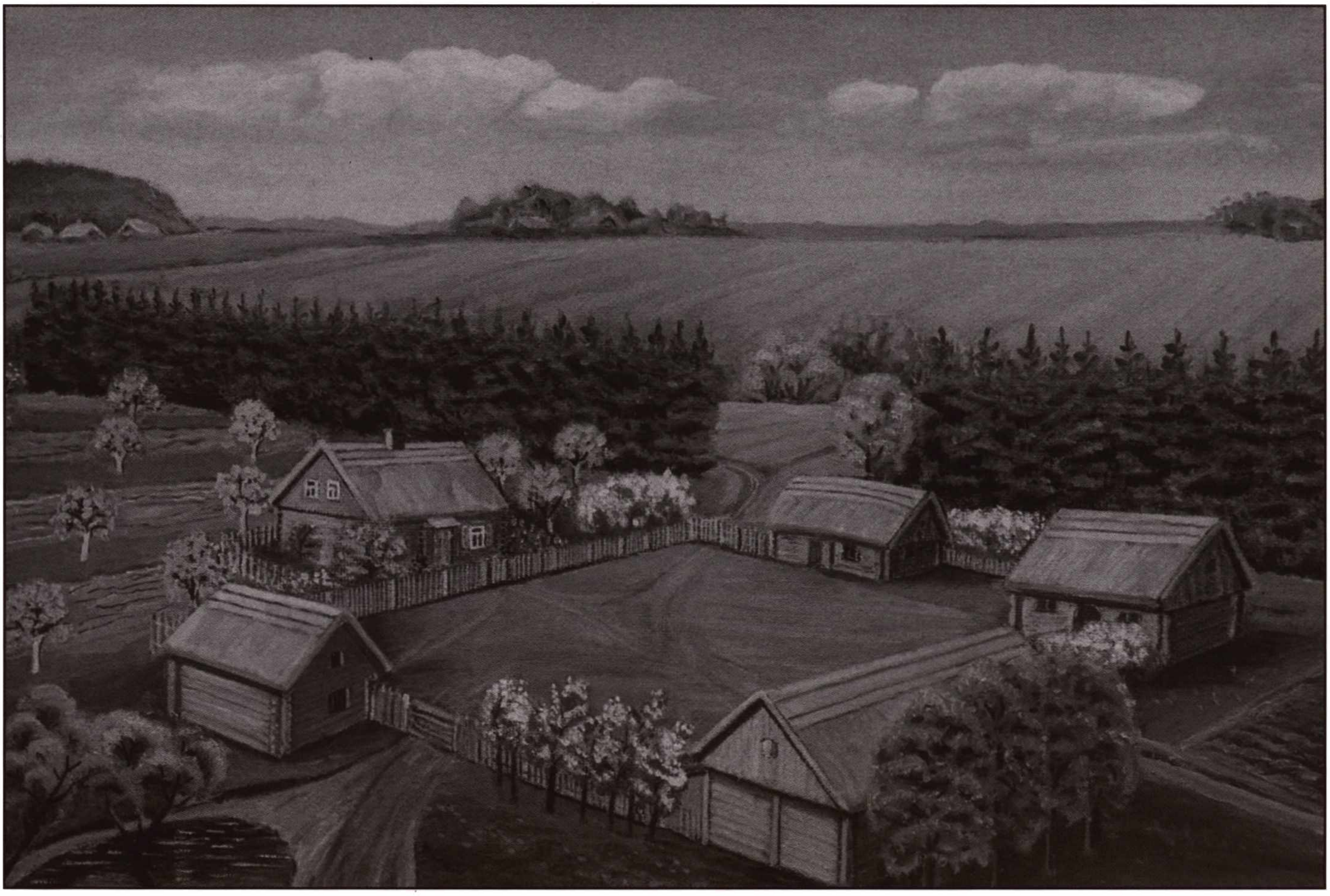

B. Valaitis „Buvusi tėvų sodyba Sirvydų k., Lekėčių apyl.", 1993 m., kartonas, aliejus, 47x67 kalinių streikas – sukilimas, kuris tęsėsi net 40 parų. MVD kariuomenė, pasitelkusi tankus, žiauriai numalšino. Daug kalinių tada žuvo, dar daugiau liko suluošintų. Laimė, pačiam tada neteko labiau nukentėti.

Išleistas iš lagerio 1956 m. vedžiau bendro likimo draugę Verutę Tijūnaitytę, 1957 m. vasarą jau dviese grįžome į Lietuvą. Apsigyvenome Vilkijoje, kur tik po metų pavyko įsidarbinti. 1959 m. baigiau vakarinę vidurinę mokyklą, tačiau toliau mokytis neteko. Ištisus 30 metų dirbau statybinėse organizacijose darbų vykdytoju. Užauginome dvi dukras: Birutę ir Giedrutę. Šiuo metu vyresnioji (pedagogė) gyvena su šeima ir dirba Kaune, o jaunesnioji (architektė) taip pat su šeima – Vilniuje. Anūkas Vytautas studijuoja teisę, o Giedrutės Austė – dar šeštokė.

Įtemptas, atsakingas darbas, buities rūpesčiai tapo gyvenimo norma su įprastais džiaugsmais ir nesėkmėmis. Skaudžiausias įvykis – tėvų netektis: 1973 m. mirė tėvas, o po beveik trejų metų – ir motina. Taip pat skausmingai teko pergyventi tėvų sodybos griovimą. Jos vaizdas liko įamžintas tik paties tapytame paveiksle.

Atėjus pensiniam amžiui 1987 m. rudenį persikėlėme iš Vilkijos į Kulautuvoje pačių rankomis pasistatydintą namą. Netrukus išėjau iš darbo. Jaudinantys Atgimimo sąjūdžio įvykiai, Nepriklausomybės atstatymas – visos tautos ilgamečių lūkesčių ir troškimų išsipildymas. Atgautos laisvės džiaugsmas teikia naujų jėgų nugalėti visas negales, žadina norą gyventi tarsi iš naujo.

Kadangi nuo mažens mėgau piešti, dabar turėdamas laisvo laiko tapau aliejumi. Turiu jau nemažai įvairaus turinio paveikslų, tame tarpe ir originalių darbų rezistencijos tematika. Šis užsiėmimas padeda užmiršti praeityje patirtas negandas ir skriaudas, įgalina giliau pasinerti gėrio ir grožio ieškojimuose, kad nūdiena rudeniop būtų įdomesnė, prasmingesnė.

Bronius Valaitis
Kulautuva, 2003 m. kovo 5 d.

2005 m. B. Valaitis išleido atsiminimų knygą „Lemties pėdsakais“ (tiražas 500 egz., 280 psl.)

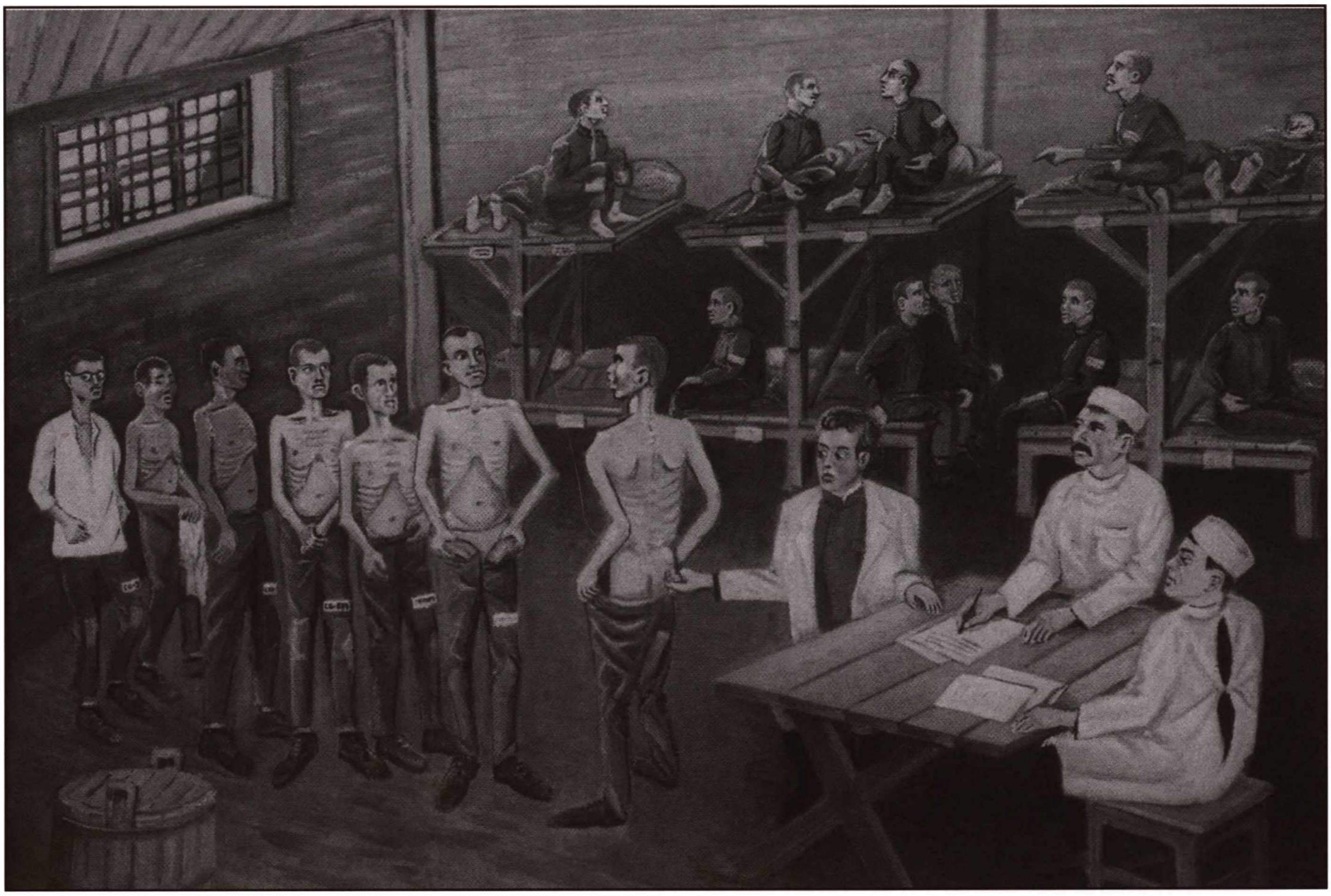

B. Valaitis „Lagerio medicininė komisija“ (ketvirtasis iš kairės pavaizduotas šio tapybinio darbo autorius), kartonas, aliejus, 60x84

Juozas KLIMAITIS

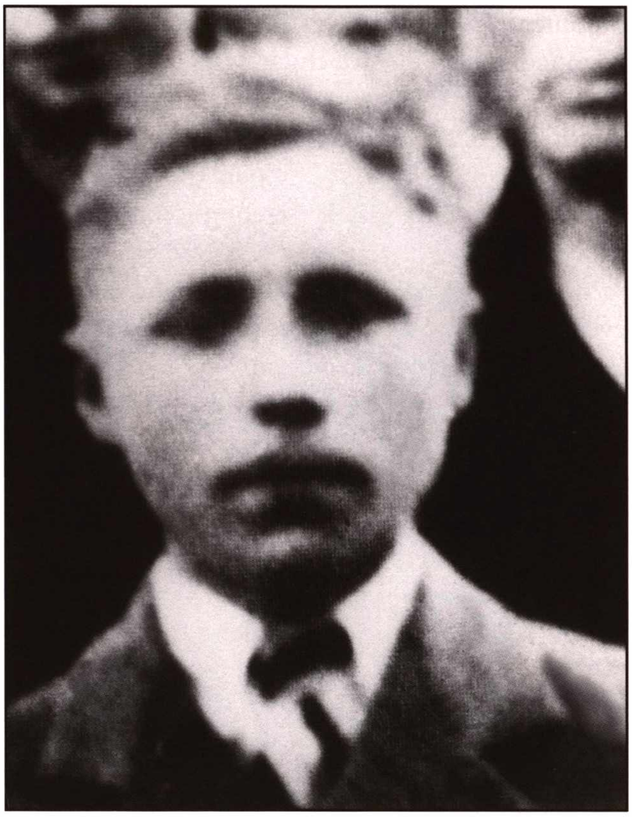

Juozas Klimaitis

Žalgirio partizanų rinktinės kovotojas Juozas Klimaitis gimė 1927 m. Kumpupių k., Lukšių vlsč. 1947 m. šeimą išvežė į Sibirą. Juozas pabėgo ir atėjo pas partizanus.

Juozas Klimaitis žuvo 1949 m. prie Kidulių. Tikslių žinių apie žuvimą neišliko. Žalgirio partizanų rinktinės kovotojo Juozo Klimaičio pavardė iškalta Kidulių apyl. nelygiose kovose kritusių partizanų atminimui skirtame paminkliniame akmenyje.

Romas Endriukaitis

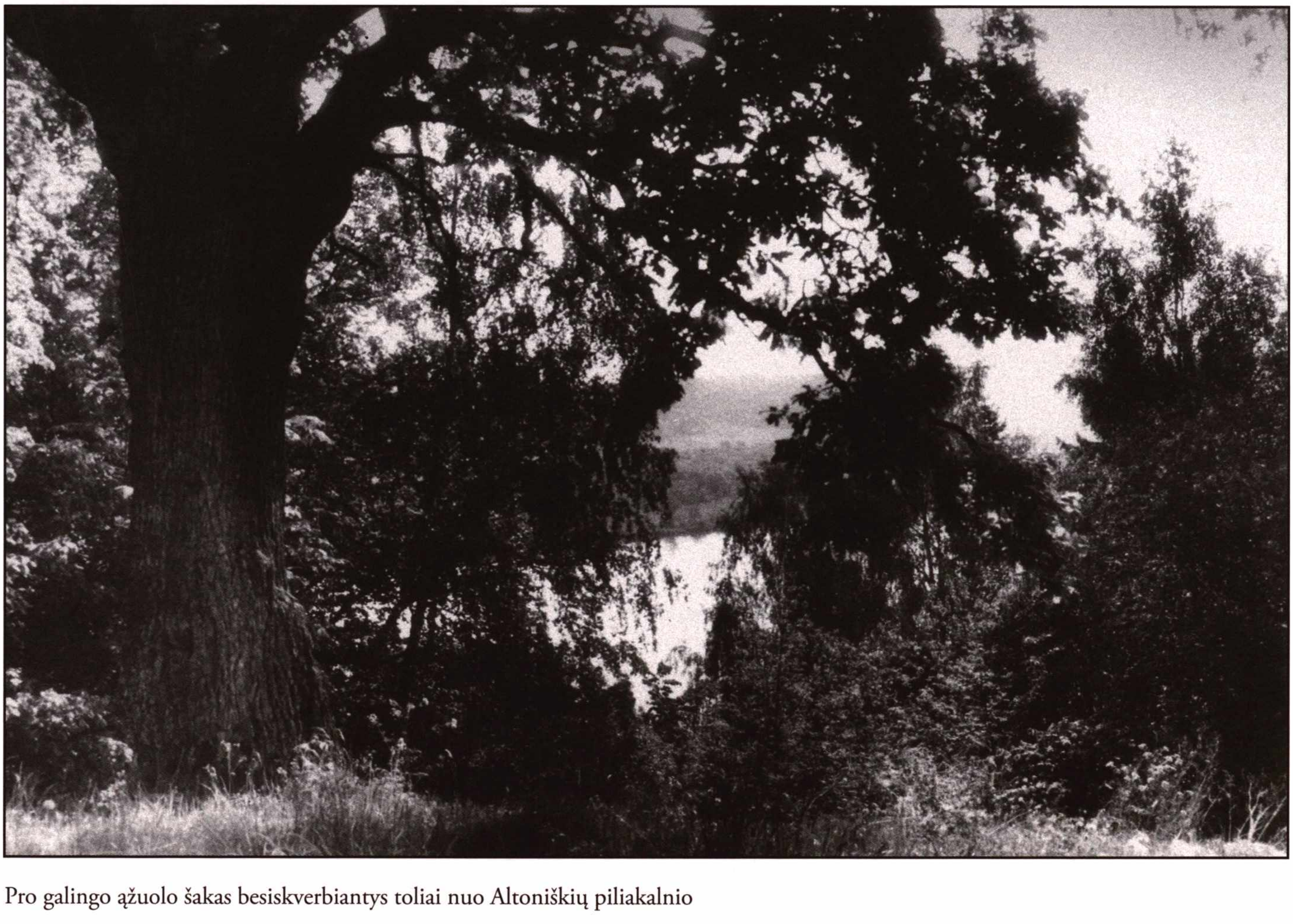

Pro galingo ąžuolo šakas besiskverbiantys toliai nuo Altoniškių piliakalnio

Joana KLAPATAUSKAITĖ-ALEKSIUKIENĖ

Žurnalistė Joana Klapatauskaitė-Aleksiukienė gimė 1927 m. gruodžio 28 d. Pajotijų k., Plokščių vlsč. 1944 m. baigė Šakių „Žiburio“ gimnaziją, vėliau – respublikinę partinę mokyklą. 1945 m. dirbo Šakių aps. laikraščio „Tikruoju Keliu“ redakcijoje literatūrine darbuotoja; 1950–1951 m. buvo Druskininkų raj. laikraščio redakcijos atsakinga sekretorė; 1951–1957 m. – Ignalinos raj. laikraščio „Kelias į Komunizmą“ redaktorė; 1958–1986 m. – Šakių raj. laikraščio „Socialistiniu keliu“ (nuo 1962 m. – „Draugas“) redakcijoje atsakinga sekretorė, kultūros ir laiškų skyriaus vedėja, išleidžiančioji redaktorė. Rašė kultūros, švietimo, prekybos, medicinos, moralės ir kitomis temomis.

„Žurnalistikos enciklopedija“
Vilnius, 1997 m.

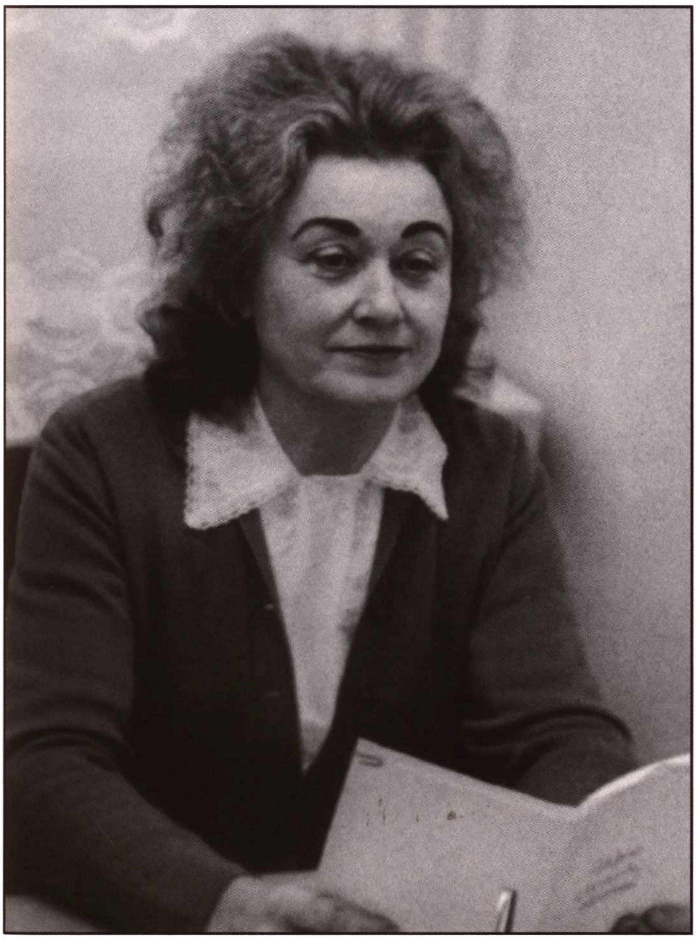

Joana Aleksiukienė

Joana, sulaukusi brandaus amžiaus, Šakiuose

Birutė STANKAITYTĖ

Birutė Stankaitytė.
1960 m. nuotrauka

Mokytoja lituanistė ir kraštotyrininkė Birutė Stankaitytė gimė 1927 m. gegužės 5 d. Dabitų k., Gelgaudiškio vlsč. 1948 m. baigė Šakių „Žiburio“ gimnaziją ir pradėjo studijuoti Vilniaus pedagoginiame institute. 1952 m. gavusi diplomą išvyksta dirbti į Dzūkiją, kur 8 metus moko vaikus lietuvių kalbos ir literatūros. 1961 m. grįžta į gimtinę. Apsigyvenusi tėviškėje pradeda dirbti Gelgaudiškyje: 6 metus Darbo jaunimo mokykloje dėsto lietuvių kalbą ir literatūrą, o paskui pereina į vidurinę mokyklą. Apie pedagoginį darbą knygoje „Gelgaudiškio vidurinė mokykla“ Birutė Stankaitytė rašo: „Pradėjusi dirbti mokiausi kartu su savo mokiniais, kuriuos labai mylėjau (teatleidžia tie, kuriuos esu įskaudinusi). Buvau laiminga, kai mokiniai atidžiai klausėsi, kai mačiau juos mąstančius, susikaupusius, dirbančius. Jaučiu nenusakomą jausmą, siejantį mane su jais.“ Per 30 metų paruošusi nemažą būrį savo mokinių savarankiškam gyvenimui 1982 m. išėjusi į pensiją Birutė Stankaitytė persikėlė į naujus namus Daukantiškių k., kur ligi šiol tebegyvena.

Birutė Stankaitytė niekuomet neužmiršo savo gimtinės Dabitų. Daug metų rinkusi kraštotyrinę medžiagą mokytoja 2000 m. dalyvavo „Valstiečių laikraščio“ metiniame konkurse „Lietuvos kaimas XXI a. išvakarėse“. Už darbą „Dabitų kaimas“ jai buvo paskirta trečioji premija. Tai ir buvo postūmis geroms idėjoms. Birutės Stankaitytės iniciatyva buvo surengtas pirmasis Dabitų k. susitikimas, kurio metu gimė mintis pastatyti kryžių ir išleisti knygą. Abu sumanymai sėkmingai įgyvendinti. Prie kelio Šakiai–Gelgaudiškis tarsi rankas išskėtęs, kad apglėbtų visą kaimą, stovi ąžuolinis kryžius. Išleista ir knygelė, kurioje sugulė Dabitų k. istorija – čia gyvenančių šeimų likimai.

Birutė Stankaitytė (stovi dešinėje) su savo auklėtiniais. *1974 m. nuotrauka*

Vincas DULSKIS-ŽAIBAS

Laisvės kovotojas Vincas Dulskis-Žaibas gimė 1927 m. Viltrakių k., Žvirgždaičių vlsč., vidutinių pajamų ūkininkų, turėjusių 24 ha žemės, Marcelės Adomaitytės-Dulskienės, kilusios iš Viltrakių k., ir Vinco Dulskio šeimoje. Mokėsi Janukiškių pradinėje mokykloje pas mokytoją Oną Vabalaitę-Gružinskienę (1904–1974), kurią rusiškieji okupantai 1941 m. birželio 14 d. su visa šeima ištrėmė į Sibirą. Vincas Dulskis į laisvės karą išėjo tesulaukęs vos 19 metų. Visą laiką kovėsi Tauro apygardos Žalgirio rinktinėje. Buvo būrio vadas. 1948 m. gegužės 1 d. po kovinės užduoties pailsėti atėjo į Didžiųjų Šelvių k., Vilkaviškio vlsč. (dabar – Augalų apyl.), pas ūkininką Kemerzūną. Nakvojo ant tvarto viršaus. Čia 1948 m. gegužės 2-osios ryte apsuptas KGB kariuomenės bei stribų ir pamatęs, jog jėgos nelygios, sudeginęs dokumentus nusišovė.

Laisvės kovotojas Vincas Dulskis palaidotas Vilkaviškio kapinėse.

Danutė Naikelienė
Bebrininkai, 2000 m. liepos mėn.

Kokias praeities godas godoja Rūdšilio pušys?

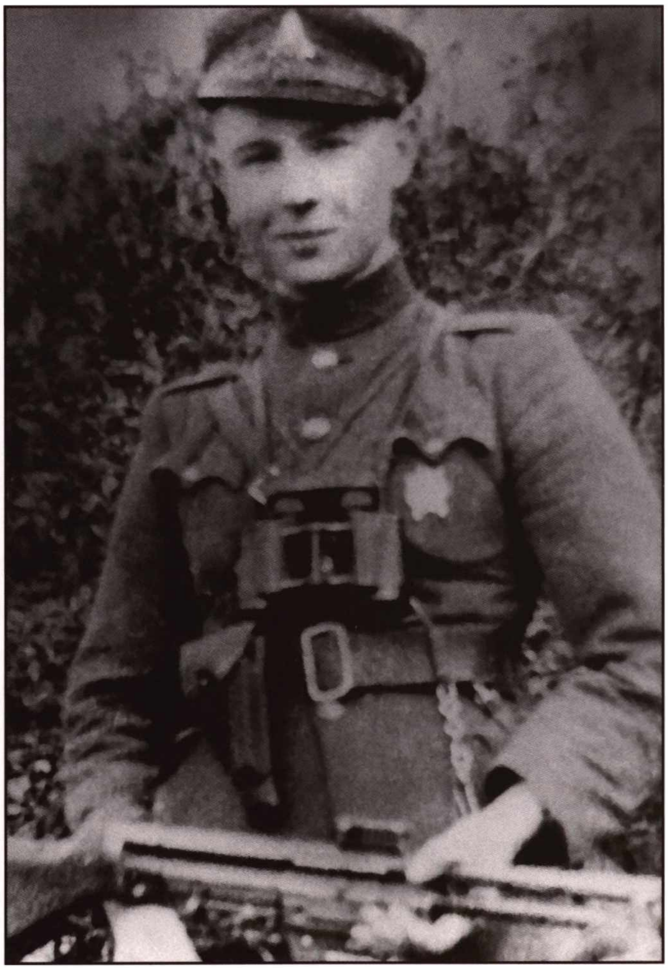

Laisvės kovotojas, būrio vadas Vincas Dulskis.
1947 m. nuotrauka

Vytautas BASTYS

Gimiau 1928 m. sausio 1 d. Plokščiuose Onos Kavaliauskaitės-Bastienės, kilusios iš Lekėčių k., ir Prano Basčio, kuris tuo metu tarnavo policijoje, šeimoje. 1930 m. šeima gyventi persikėlė į Lekėčių k. ir apsigyveno Kavaliauskynėje. Baigęs pradinę mokyklą padėjau tėvams dirbti įvairius žemės ūkio darbus. Nors tėvelis buvo kilęs nuo Kidulių, tačiau pamilo mamos gimtinę. Buvo aktyvus šaulys, šeimą auklėjo patriotiškai. Kaimo žmonių tarpe turėjo neabejotiną autoritetą ir buvo nuolat renkamas kaimo seniūnu. Augome trys broliai ir keturios seserys. Vyriausias brolis Pranas (apie jį „NKV", t. 7) tapo Tauro apygardos Žalgirio rinktinės partizanu. 1945 m. rugpjūčio 30 d. mūsų šeimą trėmė į Sibirą. Man ir jaunesniam broliui Algirdui pavyko pabėgti. Slapsčiausi. Norėjau tapti partizanu, bet brolis Pranas ir jo kovos draugai sakė, jog laisvėje aš jiems būsiu reikalingesnis. Apgyvendino mane prie Raudondvario, Didvyrių k., pas Viktorą Beržinską. Tapau šios šeimos nariu. Dirbau ūkyje ir palaikiau glaudžius ryšius su Žalgirio, Raudondvario, Padauguvio ir Birutės rinktinių partizanais. Vykdžiau jų užduotis. Buvau išduotas ir 1947 m. vasario 11 d. suimtas. Mane išdavė saugumo užverbuotas partizanų ryšininkas Leonas Zaviackas. Kauno saugumo rūsiuose tardomas išbuvau daugiau kaip pusę metų. Nors ir žiauriai kankinamas, bet nieko neišdaviau, nes buvau davęs priesaiką. Teisė 1947 m. rugsėjo 10 d. Karo tribunolas pagal L. Zaviacko parodymus. Buvau dviem metais pasijauninęs, todėl ir teisė kaip nepilnametį. Nuteisė 7 metams kalėjimo ir 1947 m. gruodžio 22 d. iš Lietuvos išvežė į Gorkio sr., Užlagą. Atlikęs „bausmę" nuvykau pas ištremtus tėvus į Permės sr. Tėvelis 1951 m. jau buvo miręs. 1958 m. grįžau į Lietuvą. Vedžiau buvusią tremtinę Aldoną Rakauskaitę, su kuria užauginome dvi dukras: Loretą ir Silviją. Sovietmečiu dirbau Lekėčių miškų pramonės ūkyje. Šiuo metu ūkininkauju savo tėviškėje ir žmonos gimtinėje – Lekėčių k.

Vytautas Bastys
Lekėčiai, 2009 m. balandžio 27 d.

Vytautas Bastys

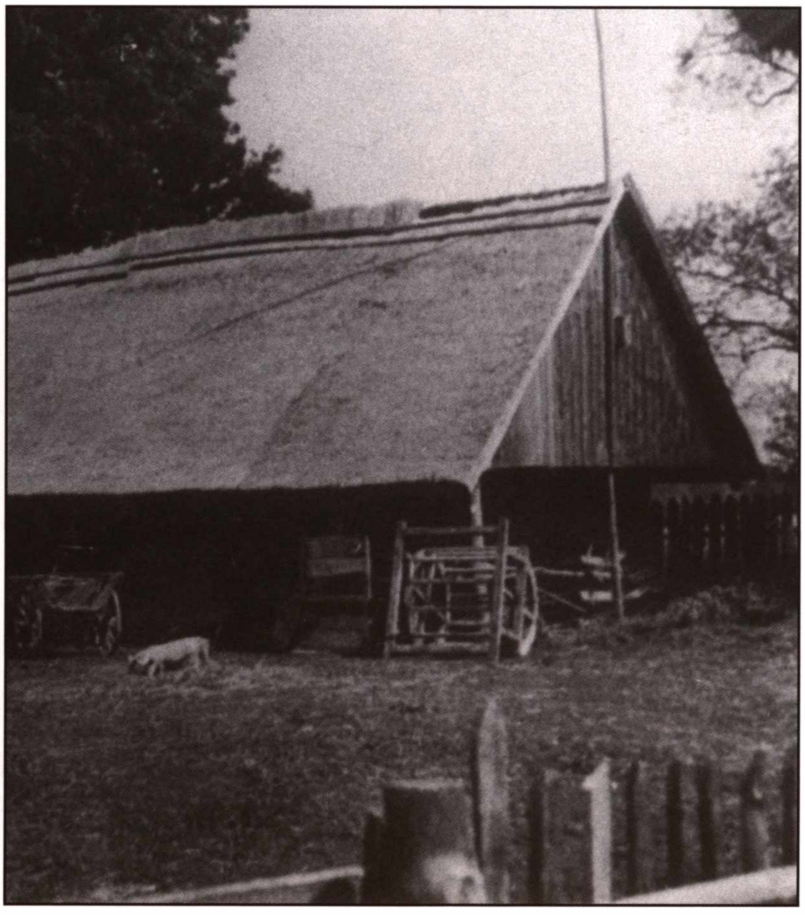

Prano Basčio klojimas, statytas Lekėčių k. apie 1875 m.
Nuotrauka paimta iš Alicijos Rūgytės parengto leidinio „Zanavykija" II t. (1979, Čikaga)

Marcelė LAURINAITYTĖ-SAULUTĖ

Partizanų rėmėja ir ryšininkė Marcelė Laurinaitytė gimė 1927 m. Ardzijauskų k., Jankų vlsč. Nuo 1947 m. rudenio – partizanų rėmėja. Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 33-iosios kuopos ryšininkė, patikima Žalgirio rinktinės žvalgybos skyriaus viršininko Viktoro Vitkausko-Saidoko pagalbininkė. Palaikė ryšį su rinktinėmis ir Dainavos apygarda. 1948 m. gruodžio 4 d. už pasiaukojantį darbą jai buvo pareikšta rinktinės vado padėka. 1949 m. kovo mėn. suimta ir nuteista 10 metų lagerio. 1956 m. balandžio mėn. paleista iš įkalinimo vietos. Apie Marcelės pasiaukojantį darbą rezistencijos kare rašoma leidinyje „Tada, kai žuvom dėl Tėvynės...“ (1996, Kaunas).

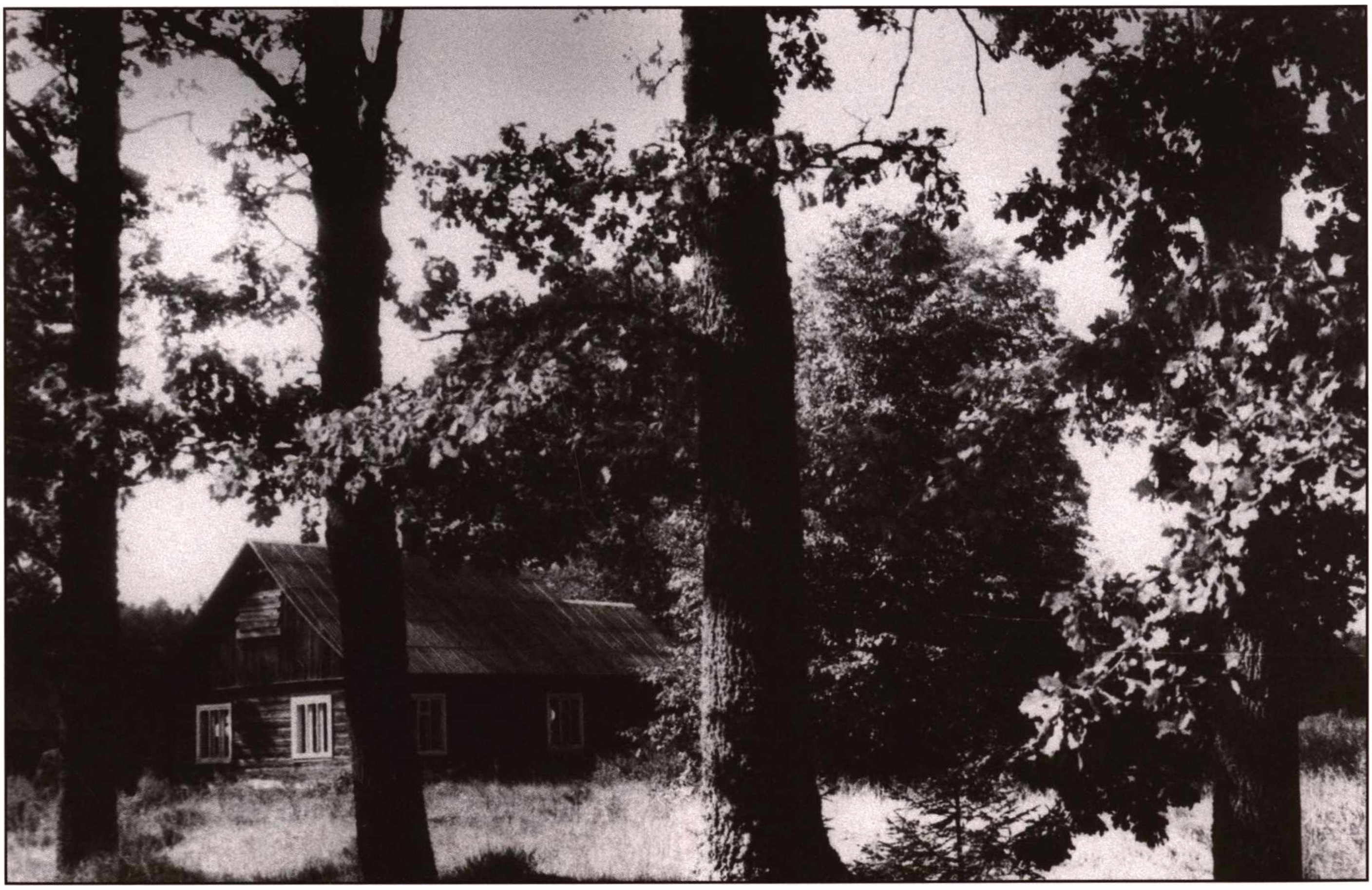

Marcelės Laurinaitytės gimtinė Ardzijauskų k. *1998 m. nuotrauka*

Stasys STANKEVIČIUS

Gimiau 1928 m. sausio 8 d. Juškakaimio k., Slavikų vlsč., Lietuvos pasienio policininko Stasio Stankevičiaus šeimoje. Vėliau tėvelis dirbo Ramoniškių pasienio bare, todėl ir gyventi persikėlėme į Keršiškių k. pas ūkininką Antaną Trumpaitį. Iš čia 1935 m. pradėjau lankyti Sudargo pradinę mokyklą, kuri buvo už 5 km. 1936 m. vasarą susižeidžiau. Gydžiausi Kaune. Net tris kartus mane operavo prof. Vladas Kuzma. Likau invalidas. 1936 m. rudenį tėvai gyventi persikėlė į Eiciūnų k., Paežerėlių vlsč. Čia mamytė iš savo brolio Antano Kalasausko gavo 3 ha žemės. Čia ir kūrėmės. 1939 m. baigiau Eiciūnų pradžios mokyklą, o 1939–1941 m. – Kriūkų pradžios mokykloje 5-ąjį ir 6-ąjį skyrius. 1942–1944 m. Vilkijoje baigiau 2-ąją ir 3-iąją gimnazijos klases, o 1944–1947 m. – šešias Kriūkų gimnazijos klases. 1947 m. buvau paskirtas Plokščių pradinės mokyklos mokytoju. Dirbau vienerius metus. 1948 m. įstojau į Vilniaus universiteto darbininkų ir valstiečių parengiamuosius kursus, kuriuos baigęs 1949 m. gavau brandos atestatą. Susirgau ir mokslas nutrūko. Grįžau į gimtinę. Dirbau Gelgaudiškio vaikų namuose auklėtoju ir turėjau pamokų Gelgaudiškio progimnazijoje. 1950 m. vedžiau gelgaudiškietę Onutę Bastytę. Išauginome dvi dukras ir sūnų. 1951 m. buvau perkeltas dirbti į Kriūkų vidurinę mokyklą. 1952 m. buvau priverstas pakeisti pamėgtą mokytojo profesiją. Tapau Šakių raj. laikraščio redakcijos atsakingu sekretoriumi. 1956–1962 m. dirbau redaktoriumi, 1962–1975 m. – redaktoriaus pavaduotoju. 1964 m. neakivaizdiniu būdu baigiau Vilniaus universitetą įgydamas žurnalisto specialybę. 1975 m. gyventi persikėliau į Kauną. Iki 1988 m. dirbau Kauno statybos tresto savaitraščio redaktoriumi, 1989–1994 m. – Kauno klinikų savaitraščio redaktoriumi. Išleidau kraštotyrinių rašinių rinkinį „Nemarūs Eiciūnų aidai...“, o „Kauno dienoje“ 1996 m. liepos 26 d. paskelbiau publikaciją „Kriūkų gimnazistai – laisvės kovų rėmėjai“.

Stasys Stankevičius
Kaunas, 1996 m. liepos 2 d.

Stasys Stankevičius. *1996 m. nuotrauka*

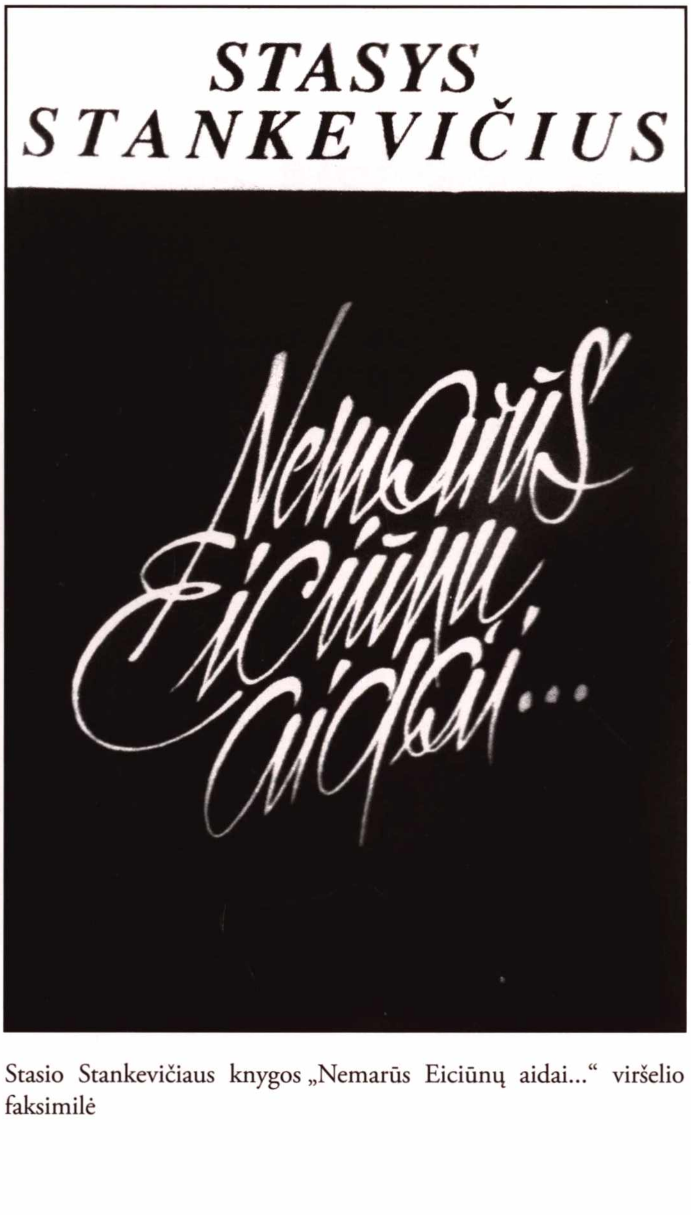

STASYS
STANKEVIČIUS

Nemarūs
Eiciūnų
aidai...

Stasio Stankevičiaus knygos „Nemarūs Eiciūnų aidai...“ viršelio faksimilė

Kęstutis BALČIŪNAS

Lietuvos laisvės armijos narys, formacininkas, kraštotyrininkas, spaudos bendradarbis Kęstutis Balčiūnas gimė 1928 m. vasario 18 d. Karališkių k., Kidulių vlsč. Kaip ir daugelio jo bendraamžių gyvenimas klostėsi sunkiai. 1944 m. gruodžio mėn. enkavedistai suėmė Kęstučio brolį Stasį ir Vorkutoje jį nukankino. Nepraėjus metams mirė tėvas, o brolis Vytautas (apie jį „NKV“, t. 6, p. 161) buvo pasitraukęs į Vakarus. 1947 m. Kęstutis Balčiūnas, baigęs Jurbarko gimnaziją, pradėjo studijas Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Deja, pradėtų studijų neteko baigti. 1948 m. gegužės 22 d. kartu su motina Antanina Balčiūniene ir jaunesniu broliu Gediminu buvo ištremti į Krasnojarsko kraštą. Čia Kęstutis organizavo Lietuvių savitarpio pagalbos komitetą, tremtinių vaikus mokė lietuvių kalbos, dainų. Už šiuos „ypatingai“ sunkius nusikaltimus suimtas ir nuteistas 10 metų lagerio. 1960 m. vasario 19 d. paleistas į laisvę ir baigęs formacijos mokslus 1962 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo Kvėdarnos vaistinėje. Kvėdarnoje įkūrė Vaistinės muziejų. Prasidėjus Atgimimui įsijungė į Lietuvos sąjūdžio veiklą. Dalyvavo pirmajame sąjūdžio suvažiavime. Subūrė Šilalės raj. tremtinius. JAV ir Lietuvos spaudoje paskelbė kraštotyrinius darbus apie tremtį, savo kūrybą, spausdino „Tremtinio Lietuvoje“ (1990), žurnale „Švyturys“, laikraštyje „Gimtinė“, Šakių rajoninėje spaudoje ir kt.

Kęstutis Balčiūnas mirė 1997 m. spalio 18 d. Vilniuje. Palaidotas Karveliškėse (Vilniaus raj.).

Tremtinių Rūpintojėlis, statytas Kęstučio Balčiūno rūpesčiu Kvėdarnoje

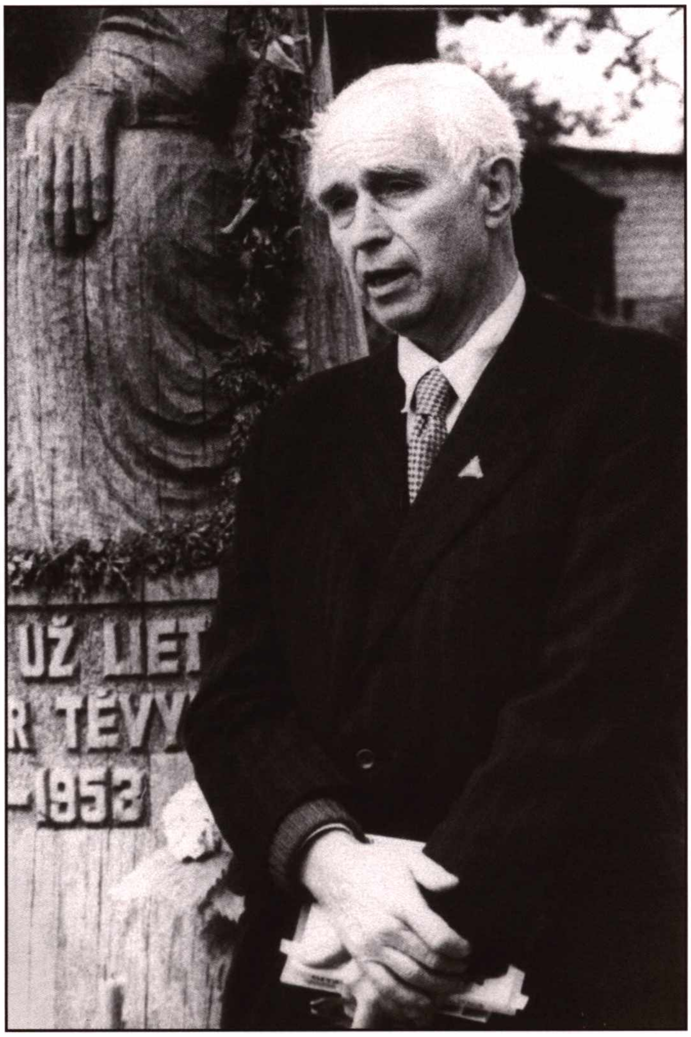

Kęstutis Balčiūnas 1990 m. Kvėdarnoje

Aldona ERETAITĖ

Aldona Eretaitė

Aktorė Aldona Eretaitė gimė 1928 m. kovo 13 d. Kaune. Jos motina Ona Jakaitytė (1898–1954) – zanavykė, tėvas Juozas Eretas (1896–1984) – lietuvių tautos bičiulis, didelę savo gyvenimo dalį paskyręs Lietuvai, savo dukrą išauklėjęs neabejotina lietuvių tautos patriote. Kaune Aldona lankė Šv. Kryžiaus seserų mokyklą, o gyvendama Šakiuose – „Žiburio" gimnaziją.

Bolševikams okupavus Lietuvą Aldona Eretaitė 1941 m. kovo 22 d. su tėvais išvyko į Šveicariją. Bazelyje lankė gimnaziją, o 1946 m. įstojo į Ciuricho teatro vaidybos studiją. 1949–1951 m. vaidino Ciuricho teatre, o nuo 1951 m. – Mancheimo nacionaliniame teatre. Po 7 metų persikėlė į Giotingeno, o vėliau – į Kilio dramos teatrą. Klasikiniuose ir moderniuose veikaluose vaidino pagrindinius vaidmenis. Aktyviai dalyvavo lietuvių bendruomenės Šveicarijoje ir Vokietijoje veikloje. 1968 m. – JAV ir Kanados lietuvių 3-iosios tautinių šokių šventės Čikagoje pranešėja. Surengė lietuvių poezijos rečitalį „Nuo Donelaičio laikų iki Brazdžionio".

Aldona Eretaitė mirė 1976 m. vasario 2 d. Vokietijoje.

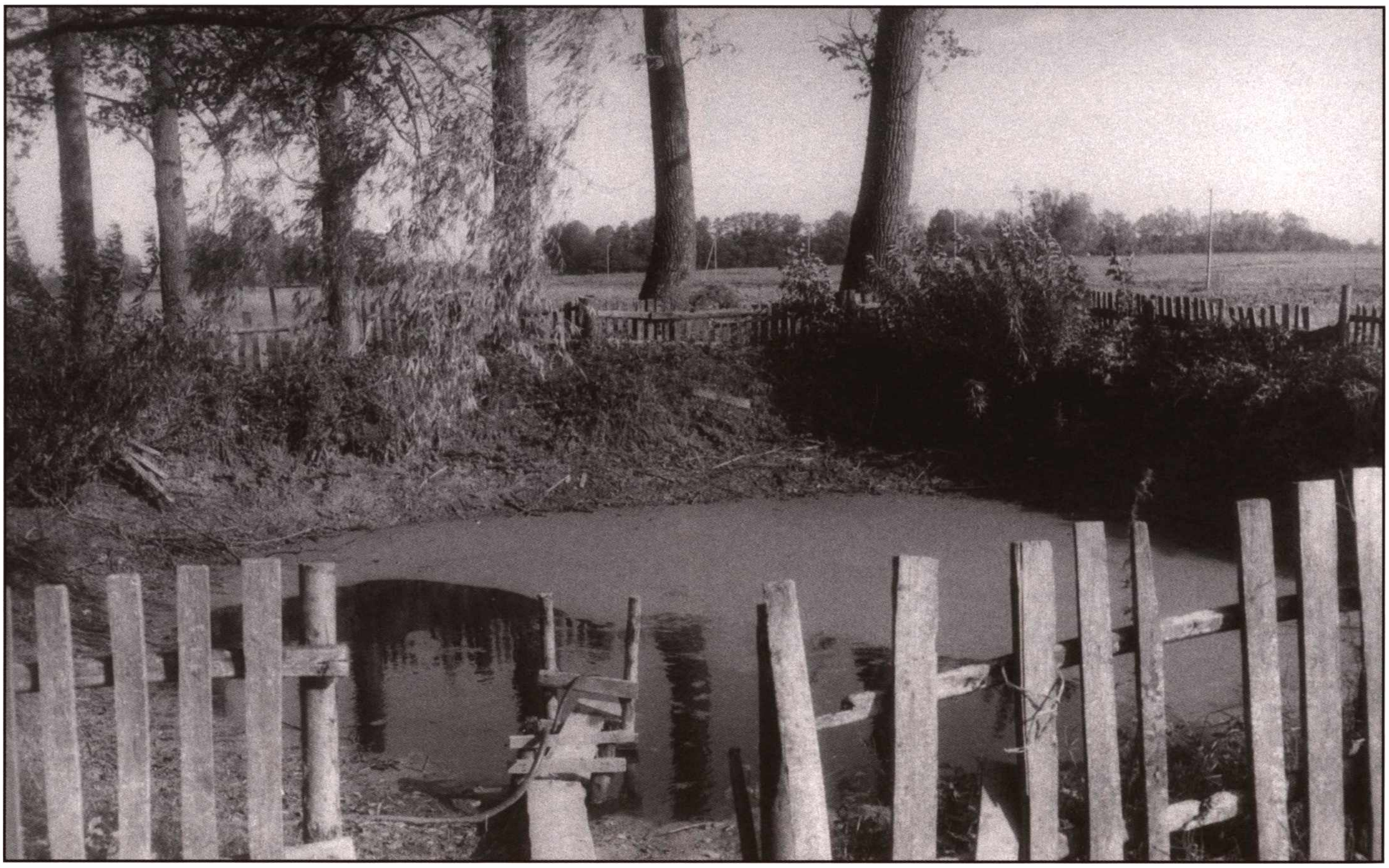

Sena, maurais apsitraukusi kūdra Zanavykuose

Juozas DULSKIS

Rezistentas, politinis kalinys Juozas Dulskis gimė 1928 m. kovo 2 d. (dokumentuose – 1929 m. kovo 3 d.) Zaveckų k., Jankų vlsč., vidutinių ūkininkų Vinco ir Teofilės Dulskių šeimoje. Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą 1944 m. pusbrolio Antano Dulskio paragintas įsitraukė į kovą prieš okupantus. Susidarė bendraminčių grupė, kuri palaikė ryšius su partizanais, turėjo ginklų. 1946 m. norėjo išeiti pas partizanus, bet rinktinės vadas pasakė: „Tu jaunas – mokaisi ir mokykis, pakaks ir mūsų, kurie negali laisvai gyventi.“ Besimokydamas Bagotosios progimnazijoje sudarė rezervinį būrį, į kurį įėjo Pranas Kančys (g. 1928), Vytautas Skučas (g. 1930) ir Juozas Dulskis. Prie šio būrio prisidėjo Zenonas Martinaitis ir Vytautas Labūnaitis-Garnys. Priklausė Vilko būriui, vėliau – Žandaro būrio rezervinei grupei. Kai žuvo Bronius Dūda-Žandaras, Juozas Dulskis su draugais iki 1948 m. priklausė Girininko rezervinei grupei. Juozas susidomėjo fotografija. Fotografavo laisvės kovotojus. Sesuo Ona išsaugojo devynias Juozo darytas partizanų nuotraukas, kurių kopijas Juozas 1990 m. perdavė Utenos kraštotyros muziejui. 1948 m. išdavus Sakalo grupę Juozas Dulskis buvo suimtas. Kalėjo Marijampolėje ir Šakiuose. 1948 m. spalio 25 d. Ypat. pasitarimo nuteistas 10 metų lagerio. Kalėjo Intos lageryje, Komijoje. 1955 m. vasario 25 d. iš lagerio išleido, bet grįžti į Lietuvą neleido. Dirbo anglies kasyklose. 1958 m. vedė buvusią politinę kalinę Angelę Mikulėnaitę. 1961 m. panaikino trėmimą. 1964 m. grįžo į Lietuvą. Apsistojo Pilviškiuose, vėliau gyventi persikėlė į žmonos tėviškę – Katlėrių k., Utenos raj. Įsidarbino Utenos trikotažo fabrike.

Dalija Ona Parnarauskienė
2008 m.

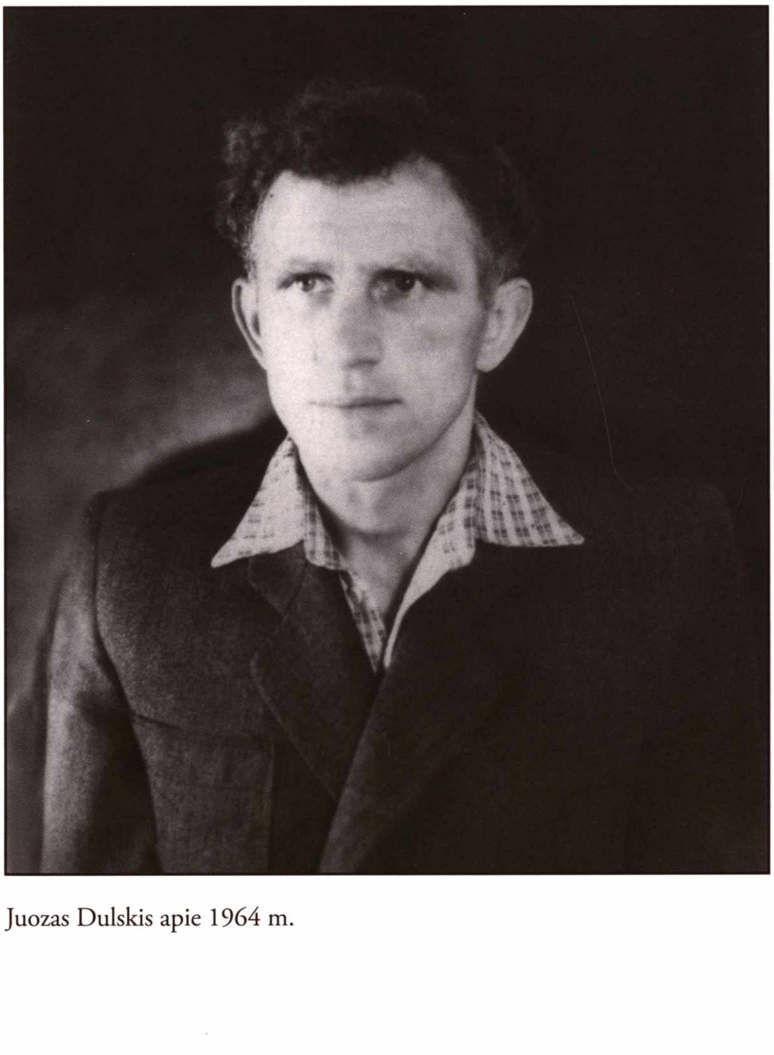

Juozas Dulskis apie 1964 m.

Juozas Dulskis. *2003 m. nuotrauka*

Vytautas MARCINKEVIČIUS

Miškininkas Vytautas Marcinkevičius gimė 1928 m. kovo 30 d. Verpikų k., Griškabūdžio vlsč. 1948 m. baigė Pilviškių vidurinę mokyklą. Kad išvengtų tremties, šeima išsibarstė po Lietuvą. Vytautas įsidarbino Kaune, dirbo darbininku. 1952 m. savo gyvenimą susiejo su miškų žinyba. Dirbo Kauno miškų ūkio Zapyškio girininkijos buhalteriu ir neakivaizdžiai studijavo LŽŪA Miškų ūkio fakultete, kurį baigė 1964 m. įgydamas miškų ūkio inžinieriaus diplomą. 1958–1962 m. dirbo Šakių miškų ūkio Baltkojų girininkijos žvalgu, 1962–1971 m. – Klevinių girininku, 1971–1973 m. – Šakių miškų ūkio saugumo technikos inžinieriumi, o nuo 1974 m. – Šakių miško pramonės ūkio, vėliau urėdijos vyr. miškininku. Turėdamas didžiulį autoritetą dirbusiųjų tarpe 1974–1976 m. buvo išrinktas Šakių miškininkų profsąjungos komiteto pirmininku. Su žmona Eleonora, vaikų gydytoja, užaugino tris sūnus ir dvi dukras. Praėjus keleriems metams po žmonos mirties 1996 m. vedė savo kraštietę, jaunystės dienų buvusią bendraklasę, žinomą Zanavykų poetę Janina Muraškaitę, su kuria kartu džiaugėsi atgimstančia Lietuva. Deja, 1999 m. balandžio 1 d. grįžtant iš Kazlų Rūdos į Šakius autoavarijoje Vytautas Marcinkevičius žuvo. Palaidotas greta pirmosios žmonos Eleonoros Marcinkevičienės Šakių kapinėse.

Vytautas Marcinkevičius jaunystėje ir brandos amžiaus sulaukęs

Zita ŽIEVYTĖ-KULVIETIENĖ

Mokslininkė, visuomenininkė Zita Žievytė-Kulvietienė gimė 1928 m. balandžio 6 d. Valakbūdyje. 1948 m. baigė Šakių vidurinę mokyklą, 1953 m. – Lietuvos žemės ūkio akademiją, įgijo mokslinės agronomės specialybę. 1953–1986 m. dirbo Lietuvos žemdirbystės institute (iki 1958 m. – Lietuvos MA Žemdirbystės ir dirvožemio institutas) jaunesniąja moksline bendradarbe, 1962–1972 m. – Augalų apsaugos laboratorijos vedėja, o vėliau – vyr. moksline bendradarbe. 1969 m. Lietuvos žemės ūkio akademijoje apgynė žemės ūkio mokslų kandidato disertaciją „Sprakšių (Elateridae) tyrimai Lietuvos TSR ir kovos priemonės su jais kukurūzų pasėliuose". 1993 m. nostrifikuota daktarė (agrariniai mokslai). Parengė kovos su augalų kenkėjais ir ligomis siūlymų, instrukcijų. 1984 m. Zitai Žievytei suteiktas entomologijos specialybės vyresniosios mokslinės bendradarbės vardas.

Paskelbė knygą „Agrotechnika prieš augalų kenkėjus ir ligas" (1974), rekomendaciją „Kovokime su sodo augalų kenkėjais ir ligomis" (1968). Leidinių: „Vadovas kovai prieš augalų ligas ir kenkėjus" (1964), „Žemės ūkio augalų ligų ir kenkėjų apskaita ir prognozė" (1958, 1966), „Privalomų kovos prieš piktžoles, augalų ligas ir kenkėjus priemonių vartojimo instrukcija Lietuvos TSR" (1973), „Augalų apsaugos agronomo žinynas" (1984), „Naikinkime sprakšius" (1963), bendraautorė. Publikavo apie 160 mokslinių straipsnių, pranešimų tezių, rekomendacijų. Skaitė pranešimus mokslinėse konferencijose daugelyje buvusios SSRS respublikų. Aktyvi „Žinijos", Lietuvos entomologų draugijos narė.

Zita Kulvietienė mirė 1999 m. kovo 26 d. Palaidota Valakbūdžio kapinėse. 2001 m. po autorės mirties išleista jos parengta knyga „Valakbūdžio parapija".

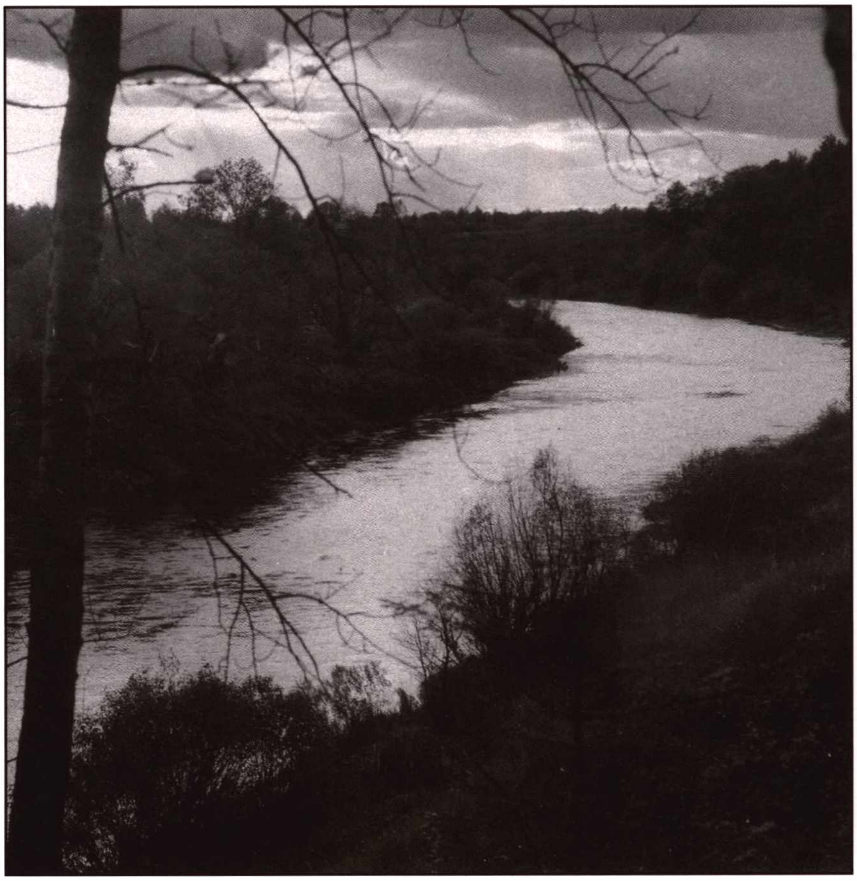

Šešupės vingis prie Slavikų

Zita Žievytė-Kulvietienė

Vincentas ŽEMAITIS

Buvo laikmetis, kai dėl įvairių priežasčių ir zanavykai rusino savo pavardes. Višakio Rūdos parapijoje gyveno Užupis ir Juodaitis. Šiems vaikinukams šovė mintis tapti „žmonėmis“, su kuriais skaitytųsi caro „činovninkai“. Taigi, tenka keisti pavardes. Bet kaimo vaitas to padaryti negali. Ir vaikinai išsiruošia kelionėn į Suvalkus pas gubernijos „činovninkus“. Po savaitės iš Suvalkų grįžta Juodaitis, tapęs Černeckiu, o Užupis – Zariečkiu. Ir taip Višakio Rūdos parapijoje paplinta rusiška Černeckio pavardė.

1928 m. balandžio 14 d. Gulieniškių k. gimė Juodaičių giminės palikuonis, būsimasis filosofas Vincentas Černeckis. Šis Černeckis ne tik sau, bet ir savo broliams panoro susigrąžinti savo protėvių pavardę. „Kodėl?“ – kraipė galvas sovietiniai „činovninkai“. „Tik ne Juodaičio“, – tvirtino funkcionieriai. Vincentas Černeckis pasirinko savo motinos mergautinę Žemaitytės pavardę ir nuo 1974 m. tapo Žemaičiu. Ir Zanavykai dabar turi ne vieną žinomą Žemaitį, o jų tarpe – ir buvusį Juodaitį-Černeckį, kuris Lietuvos etiką praturtino savo veikalais: „Sąveikos etika“ (1982), „Dorovinės sąvokos“ (1983), „Pasaulietinė etika Lietuvoje“ (1986), ir kitais darbais.

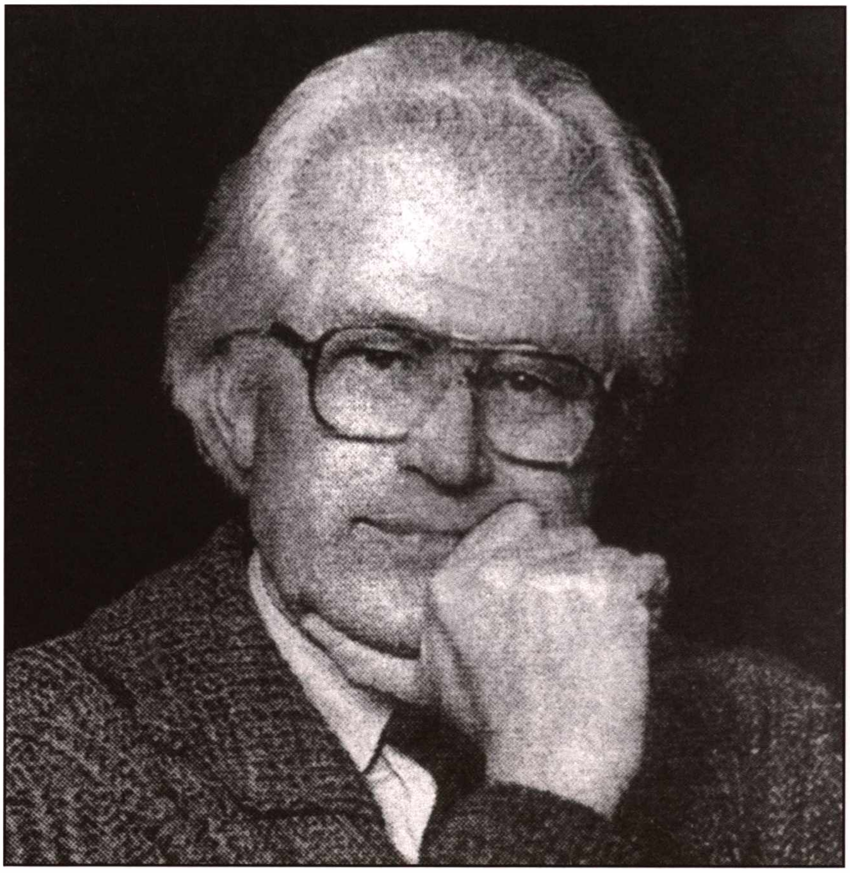

Vincentas Žemaitis

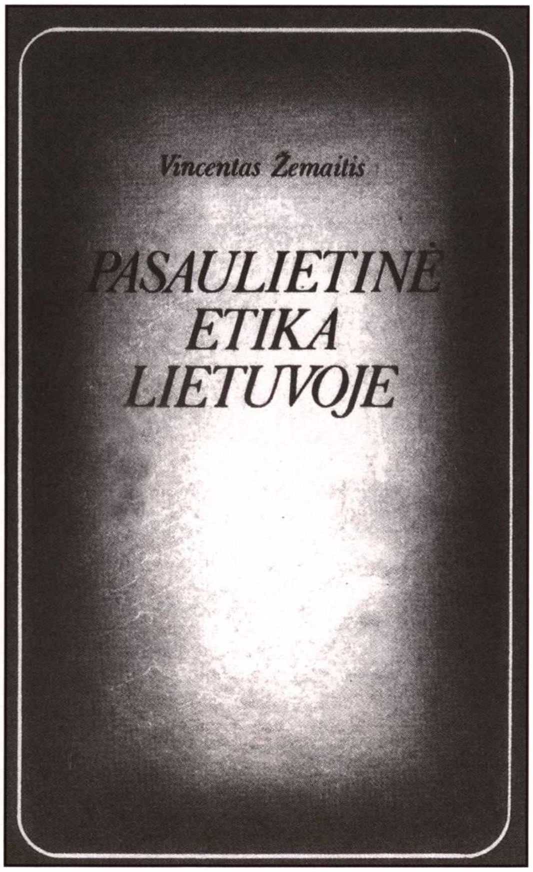

Vincentas Žemaitis

PASAULIETINĖ
ETIKA
LIETUVOJE

Vincento Žemaičio knygos „Pasaulietinė etika Lietuvoje“ viršelio faksimilė

Kęstutis Jurgis KUDZMA

JAV lietuvių visuomenės veikėjas Kęstutis Jurgis Kudzma gimė 1928 m. balandžio 23 d. Kampinių k., Jankų vlsč. Mokėsi Kybartų, Regenburgo ir Šeinfeldo gimnazijose. Emigravęs į JAV 1950–1954 m. visuomenės mokslus studijavo Šv. Jono universitete įgydamas bakalauro laipsnį. Po kolegijos mokslų studijas psichologijos srityje tęsė Fordhamo universitete. Nuo 1957 m. – Ilinojaus universiteto psichologinių tyrimų studijų asistentas. Gyvendamas JAV aktyviai reiškėsi lietuviškose visuomeninėse organizacijose. 1953–1954 m. buvo Studentų ateitininkų sąjungos centro valdybos pirmininkas, Lietuvių studentų sąjungos JAV centro valdybos narys ir įgaliotinis Baltų studentų frakcijoje, 1954 m. – Lietuvių studentų sąjungos JAV centro valdybos pirmininkas. Bendradarbiavo „Ateityje“, „Drauge“, „Darbininke“, „Į laisvę“. 1952–1953 m. – „Ateities“, o 1957–1959 m. – „Studentų gairių“ redakcinių kolegijų narys.

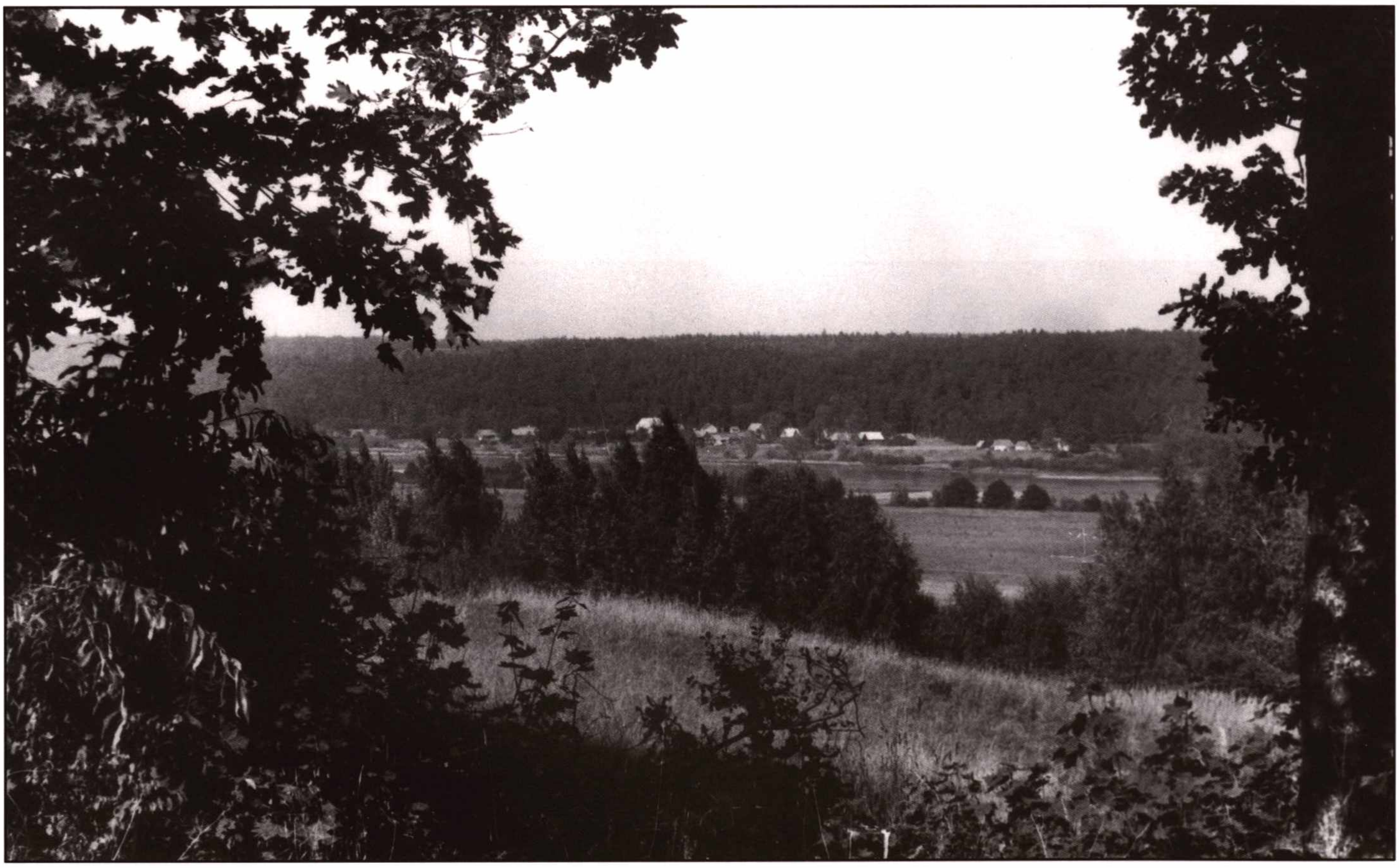

Nemuno slėnis prie Jadagonių

Stasys GUDAITIS

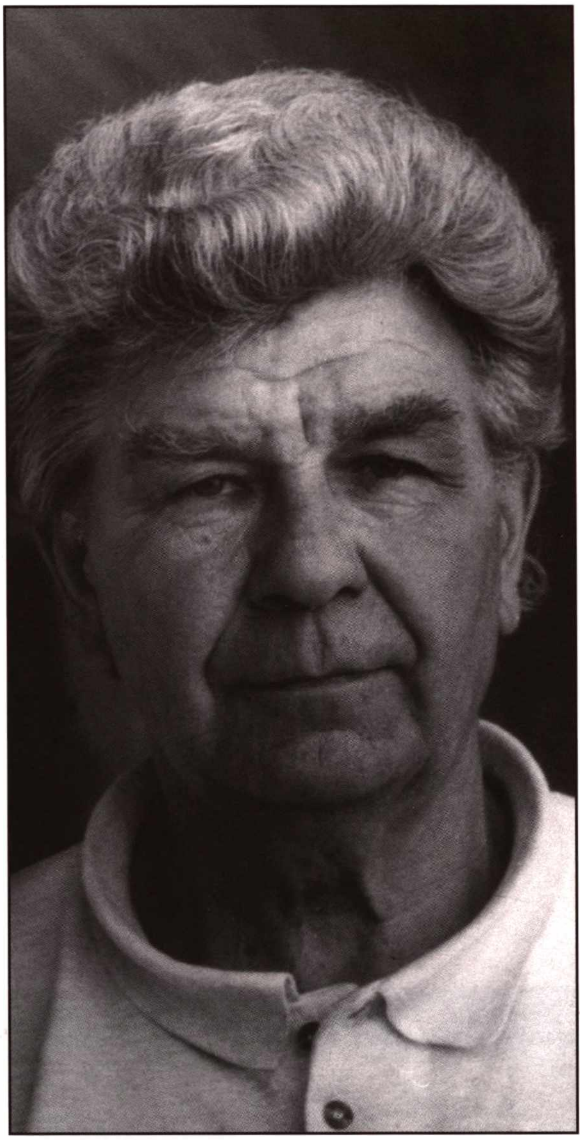

Stasys Gudaitis

Gimiau 1928 m. balandžio 29 d. labai negražaus pavadinimo Šikutiškių k., Jankų vlsč., ūkininkų, turinčių 21 ha apyprastės žemės, šeimoje. Iš šešių užaugusių vaikų šeimoje buvau jauniausias. Du vyresni broliai žuvo 1946 m. kovodami su okupantais. Brolis Jeronimas, Višakio Rūdos parapijos vargonininkas, buvo verbuojamas bendradarbiauti su NKVD. Neatlaikęs spaudimo 1945 m. išėjo į mišką ir įsijungė į Žalgirio rinktinės kovotojų gretas. Aš, baigęs Višakio Rūdos pradinę mokyklą, mokiausi Pilviškių gimnazijoje, vienerius metus – Šakių „Žiburio" gimnazijoje, kai ši buvo Barzduose, o 7-ąją gimnazijos klasę baigiau Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje. 1946 m. liepos 21 d. per Dainų šventę Vilniuje buvau suimtas. Apkaltintas dalyvavimu antisovietinėje veikloje pogrindinėje moksleivių organizacijoje. Teisė. Gavau 10 metų kalėjimo. Grįžęs dirbau K. Kavecko vadovaujamame Vilniaus filharmonijos chore ir mokiausi J. Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje. Vėliau chorinį dirigavimą studijavau konservatorijos neakivaizdiniame skyriuje, o dirbti perėjau į L. Abariaus vadovaujamą Valstybinį radijo ir televizijos chorą. Chorvedybinę veiklą pradėjau dar neturėdamas muzikinio išsilavinimo Abezės lageryje (Komijoje) talkindamas lietuvių kalinių choro dirigentui kunigui Tadui Budraičiui. Pasimokęs muzikos profesionaliuose choruose ne tik dainavau, bet pradėjau eiti ir chormeisterio bei dirigento pareigas, o 1962–1975 m. vadovavau Vilniaus mokytojų namų chorui, kuris savo laiku buvo pripažintas geriausiu sostinės mišriu choru. Dalyvavome keliose dainų šventėse, daug koncertavome. Sulaukęs 50 metų dirbau pedagogu Vilniaus kultūros mokykloje ir J. Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje. Kurį laiką dirbau chormeisteriu „Ventos" įmonės chore.

Stasys Gudaitis
Vilnius, 1995 m. rugpjūčio 21 d.

Vienas Zanavykų tarpgirių. Iš šių tarpgirių į žmones išėjo nemažai iškilių zanavykų.

Ką byloja senos fotografijos?

Nusimetusi svetimųjų jungą ir 1918 m. paskelbusi Nepriklausomybę Lietuva kilo iš bedugnės. Kūrėsi kultūrinės ir ūkinės organizacijos. Neatsiliko ir Zanavykai. Ką ten! Pirmavo! Griškabūdyje veikė vartotojų kooperatyvas, į kurio valdybą buvo išrinktas ir jai pirmininkavo pažangus Spruktų k. ūkininkas Juozas Vensas, taip pat iždininkas Juozas Karnauskas iš Bliuviškių (nuotraukoje susėdę), nariai: Andriušis iš Griškabūdžio k., Vilkaitytė iš Mergbūdžio, mokytojas Vincas Dundulis, 1941 m. Sibiro tremtinys (apie jį „NKV“, t. 3, p. 171), ir dar kita Vilkaitytė iš Mergbūdžio k. Žydelių „gišefto“ era Lietuvos kaime ėjo į pabaigą.

Ir antroji bolševikinė okupacija. Griškabūdžio stribų vadas, vokiečių okupacijos metais Zanavykuose išsaugotas žydelis Kostas Glikas niršo, lakstė kaip patrakęs. Užkliuvo jam ir Juozas Vensas, Griškabūdžio vartotojų kooperatyvo valdybos pirmininkas.

Vėl prabyla 1953 m. Irkutske daryta tremtinių fotografija. Jos centre – Juozas Vensas, greta – nužmoginti zanavykai. Bet susikibę už rankų, vienas kito prilaikomi laukia naujos aušros, naujos Nepriklausomybės.

Nuotraukas puslapiui pateikė buvusi Griškabūdžio vartotojų kooperatyvo parduotuvės pardavėja, Vilniuje gyvenanti Zanavykų krašto tautotyrininkė Liuda Brilingienė (apie ją „NKV“, t. 7, p. 6).

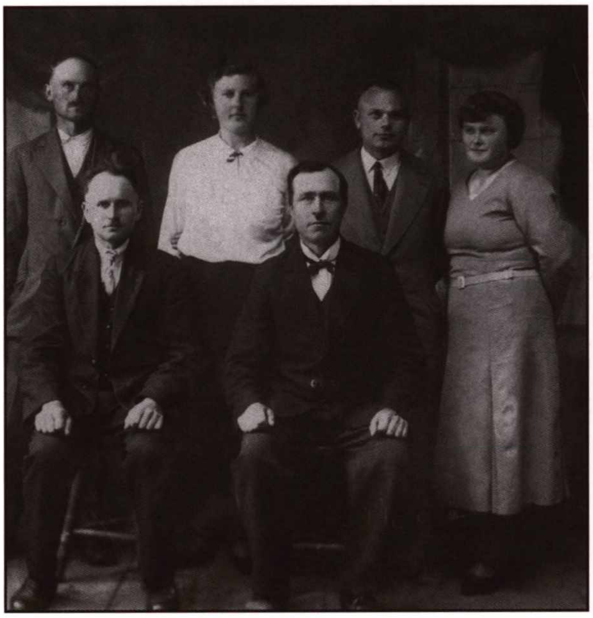

1932 m.

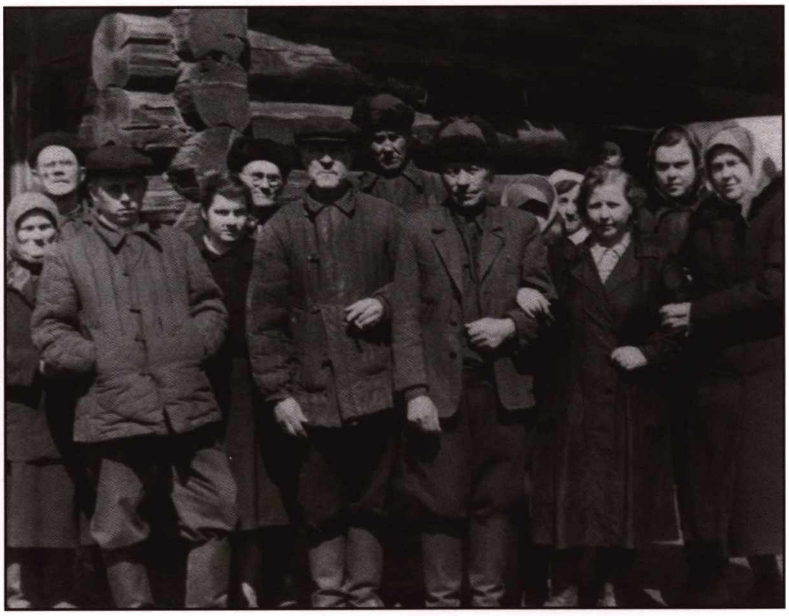

1953 m.

Česlovas VIKŠRAITIS

Aukščiausios kategorijos gydytojas akušeris-ginekologas, habilituotas medicinos mokslų daktaras, profesorius Česlovas Vikšraitis gimė 1928 m. rugpjūčio 15 d. Šakiuose Marcelės Barzdaitytės-Vikšraitienės (1896–1986) ir verslininko Jurgio Vikšraičio (1890–1976) šeimoje. Česlovas turėjo vyresnį brolį Gediminą (apie jį „NKV", t. 6, p. 232) ir už save gerokai jaunesnę seserį Danutę, kuri šiuo metu gyvena Šakiuose. 1935–1941 m. mokėsi Šakių pradinėje mokykloje, o 1941–1946 m. – Šakių „Žiburio" gimnazijoje, kurią baigė aukso medaliu. 1952 m. su pagyrimu baigė Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą. 1955–1959 m. mokėsi Lietuvos akademijos Eksperimentinės ir klinikinės medicinos instituto akušerijos-ginekologijos specialybės aspirantūroje.

Darbinę veiklą Česlovas Vikšraitis pradėjo anksti – studijuodamas ir dirbdamas universitete. Baigęs medicinos studijas 1952–1958 m. dirbo Klaipėdoje, 1958–1980 m. – Vilniaus onkologijos moksliniame tyrimo institute, nuo 1980 m. – Vilniaus 7-ojoje poliklinikoje, nuo 1991 m. – individualiosios įmonės „Ginekologijos kabinetas" savininkas.

1960 m. Vilniaus universiteto Medicinos fakultete apgynė medicinos mokslų kandidatinę (daktaro) ir 1966 m. – Kauno medicinos institute medicinos mokslų habilituoto daktaro disertacijas. 1969 m. Česlovui Vikšraičiui suteiktas profesoriaus mokslinis vardas.

Plati profesoriaus Česlovo Vikšraičio mokslinė veikla: 1948–2009 m. paruošti 186 moksliniai darbai, 12 racionalizacinių pasiūlymų, lietuvių, rusų ir vokiečių kalbomis išleistos 8 knygos, 9 brošiūros, oponuota ir recenzuota dešimtys mokslinių darbų, vadovavo 7 gydytojų disertaciniams darbams.

13 metų buvo Onkologijos mokslinio tyrimo instituto mokslinės tarybos narys ir ginekologijos skyriaus vadovas; 1966–1970 m. – Epidemiologijos, mikrobiologijos ir higienos mokslinio tyrimo instituto tarybos narys ir direktoriaus pavaduotojas moksliniam darbui; mokslinių tarybų disertacijoms ginti narys: Onkologijos, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto, Eksperimentinės ir klinikinės medicinos instituto; TSRS medicinos mokslų akademijos

Prof. Česlovas Vikšraitis savo darbo kabinete sąjunginės probleminės komisijos „Piktybinių navikų diagnostika“ narys; Medicinos darbuotojų profsąjungos respublikinio komiteto neetatinis mokslo skyriaus vedėjas; „Žinijos“ lektorius; TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos dėstytojas (1978 m., 1981 m. ir 1984 m.). Ginekologijos diagnostikos ir gydymo klausimus dėstė Vilniaus universiteto Akušerijos ginekologijos katedroje. 1984 m. higienos ir sanitarijos klausimus dėstė Vilniaus pedagoginiame universitete, 1968–1972 m. – Liaudies ūkio specialistų tobulinimosi institute, 1968–1970 m. – Lietuvos mokytojų tobulinimosi institute. Organizavo ir dirbo gyventojų profilaktinių medicininių patikrinimų darbus Šakių raj. (1967), Ignalinos raj. (1968–1969), Šiaulių zonoje, Klaipėdoje.

Įdiegtos naujos metodikos į Lietuvos sveikatos apsaugos įstaigų praktiką. Tai metodikos, aiškinančios šeimų vaisingumo sutrikimų priežastis ir jų gydymo metodus. Sukurta kiaušintakio funkcijos tyrimo aparatūra ir metodika. Atrastos keturios kiaušintakių ligos. Nustatytos jų gydymo prognozės. Sukurta ginekologijos ligų kontaktinės liuminescencinės kolpomikroskopijos semiotika. Pasiektas gimdos kaklelio vėžio išaiškinimas ikiklinikinėse stadijose: iki vėžinės ligos, *ca in situ*, mikrokarcinoma. Nustatyta liuminescencinės kolpomikroskopijos vertė ginekologinių ligų ir vyrų nevaisingumo mikrobiologinei semiotikai bei gydymo metodikai. Atlikti tyrimai, aiškinantys darbo ir aplinkos, kenksmingų veiksnių poveikį motinystei. Išaiškintos citologijos, kolposkopijos ir kolpomikroskopijos paralelės ir jų pranašumai. Pirmą kartą Respublikoje buvo įdiegta spalvota fotokolposkopija ir kontaktinė liuminescencinė kolpomikroskopija.

Česlovas Vikšraitis 1962 m. apdovanotas TSRS sveikatos apsaugos ženklu „Sveikatos apsaugos žymūnas“, 1965 m. – LTSR sveikatos apsaugos ministerijos ir Medicinos darbuotojų profsąjungos garbės raštu, 1965 m. – LTSR aukščiausios tarybos prezidiumo Atminimo ženklu, 1968 m. – Raudonojo Kryžiaus draugijos CK garbės raštu „Už medicinos žinių propagandą“. 2007 m. išrinktas nacionalinių vertybių nominantu „Žmogus amžininkas“.

TV BOKŠTĄ
TO TV TOWER

Prof. hab. dr. Česlovas Vikšraitis su savo artimaisiais: dukra Jurgita, jos vyras, kuris ant pečių laiko vaikaitę Neringą, prof. Česlovas Vikšraitis, sūnus Česlovas ir žmona Birutė

Kun. Justinas Algirdas VAIČIŪNAS

Kunigas Justinas Algirdas Vaičiūnas gimė 1928 m. rugpjūčio 31 d. Kaune, Panemunėje. Augo Zanavykuose, Pranckabūdžio k., Žvirgždaičių vlsč., kur tėvai turėjo savo ūkelį. Mokėsi Žvirgždaičių pradinėje mokykloje, o ją baigęs – Šakių „Žiburio" gimnazijoje. Kadangi anksti neteko mamos, jam toliau mokytis buvo sunku. Gerai, kad gabų jaunuolį 1942 m. Vytėnuose priglaudė vienuoliai saleziečiai. Čia jis gyveno ir mokėsi, baigė penkias gimnazijos klases. 1949 m. norėdamas įgyvendinti savo svajones bandė emigruoti į Vakarus, tačiau vietoje seminarijos pateko į Rytų lagerius, dar tarnavo ir sovietų kariuomenėje. 1963 m. įstojo į Vilniaus universiteto Filologijos fakultetą. Nors ir mokėsi gerai, bet diplomo negavo, nes atsisakęs liudyti prieš Klaipėdos kunigus, stačiusius bažnyčią, taip pat kaip buvęs politinis kalinys ir antitarybinių nuotaikų skleidėjas buvo pašalintas iš ketvirtojo kurso. Savo draugų ir pažįstamų kunigų paskatintas slapta ima studijuoti teologiją, mokosi italų kalbos, rašo teologinius ir filosofinius straipsnius, skaito paskaitas, praveda užsiėmimus teologinės minties ir mokslo klausimais. Savo ryžto, pasišventimo ir Dievo pagalbos dėka Justinas Vaičiūnas svajonę įgyvendino eidamas 53-iuosius gyvenimo metus – 1981 m. birželio 10 d. vyskupas Julijonas Steponavičius jį įšventina kunigu. Tuoj po šventimų kunigas Justinas Vaičiūnas vyksta pas Kazachstano vokiečius ir talkina Sibiro misionieriui kun. Albinui Dumbliauskui, SJ, darbuojasi Omske, Tomske, Novosibirske. Tačiau sušlubavus sveikatai grįžta į Lietuvą ir prisiglaudžia Šakiuose. Čia aukoja šv. Mišias, sako pamokslus, klauso išpažinčių. Vėliau persikelia į Kauną, rašo filosofinius straipsnius, vasaros mėnesiais išvyksta į Užkaukazę, tačiau jau serga vėžiu. Iš Kauno savaitgaliais atvyksta į Kybartus ir padeda klebonui. Tačiau ligai progresuojant tenka daryti net dvi operacijas. Kunigas, sukaupęs visas jėgas, sausio 30 d. Kybartų bažnyčioje aukoja paskutines šv. Mišias, pasako pamokslą, o balandžio 5 d. – palaidojamas šventoriuje.

Prasmingas buvo kunigo Justino gyvenimas, vingiuoti takai, vedę jį į kunigystę, kurios šis žmogus taip atkakliai siekė.

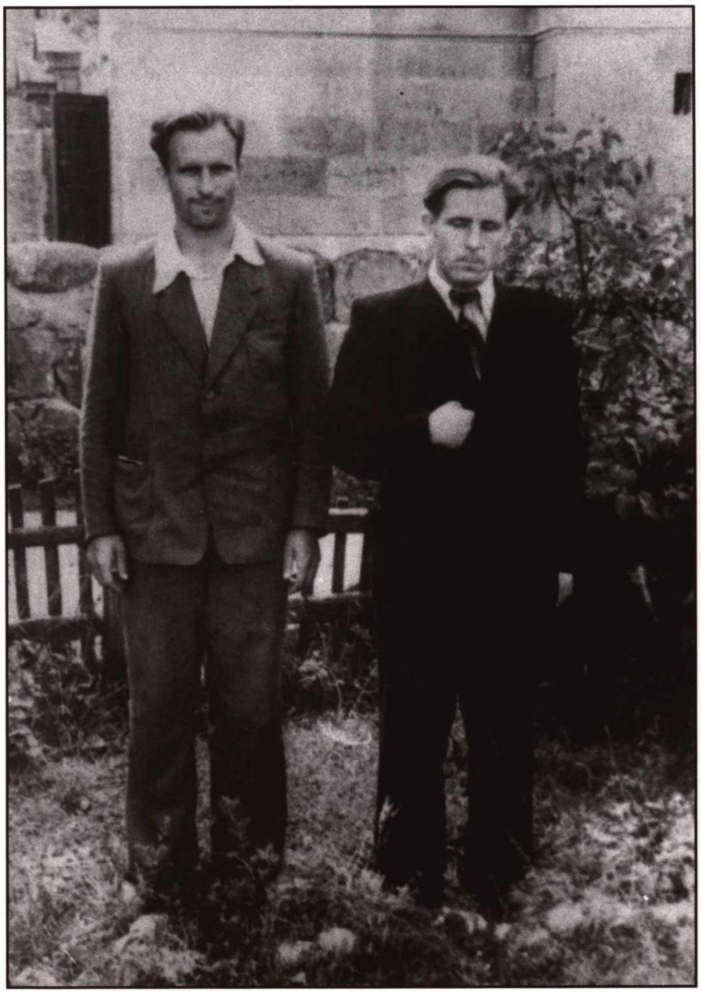

Broliai Vaičiūnai

Atminimo kryžiaus kun. Justinui Algirdui Vaičiūnui Kybartų bažnyčios šventoriuje fragmentas

Juozas ORENTAS

Visuomenininkas Juozas Orentas gimė 1928 m. Leoniškių k., Paežerėlių vlsč., Cecilijos Kibildaitės-Orentienės, kilusios iš Piešččių k., ir mokytojo Juozo Orento šeimoje. 1933 m. mokytojas Juozas Orentas buvo paskirtas Šakių miesto šešių komplektų pradžios mokyklos vedėju, todėl gyventi persikėlė į Šakius. Čia ir augo jaunosios Orentų atžalos: Leonas (g. 1922), Algimantas (g. 1925, apie jį „NKV“, t. 7), Juozas (g. 1928) ir Genovaitė (g. 1932). Jaunasis Juozas, baigęs pradinę mokyklą, mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. 1940 m. Lietuvą okupavus bolševikinei Rusijai ir rengiant fiktyvius rinkimus buvo suiminėjami mokytojai ir kiti šviesuoliai. Jų tarpe Marijampolės kalėjime atsidūrė ir mokytojas Juozas Orentas. Šeimai valdišką mokytojo šešių kambarių butą teko palikti ir keltis gyventi į savo nedidelį ūkį prie Šakių. 1944 m. Orentai traukėsi į Vakarus. Sibire liko mokytojas Juozas Orentas, o Lietuvoje – jo sūnus Algimantas. Motina su vaikais atsidūrę anglų zonoje gyveno pabėgėlių stovyklose. 1945 m. Juozas pradėjo mokytis Fischbeko stovyklos mokyklos 6-ojoje klasėje. Įsijungė į gimnazijos „Aušrinės“ chorą. 1948 m. Dedelstorfe baigė gimnaziją ir gavo brandos atestatą, tais pačiais metais pradėjo studijuoti „Baltic University“, kuris buvo įsikūręs Pineberge. 1949 m. vasarą emigravo į JAV. Įsidarbino kavinėje indų plovėju. Nors ir nebūdamas JAV pilietis, prasidėjus Korėjos karui 1951–1953 m. tarnavo JAV kariuomenėje. Bet Korėjos nematė, nes buvo pasiųstas į Europą. Pabuvojo Prancūzijoje, Italijoje, Austrijoje. Grįžęs iš kariuomenės pradėjo studijuoti Vorcesterio politechnikos institute. Užskaitė ir vienerių metų pradėtas studijas Europoje. Mokytis buvo nelengva, bet iš 146 baigusių studentų Juozas buvo 72-as. Turėdamas aukštojo mokslo diplomą, net iš keturių kompanijų gavo pasiūlymą dirbti. Pasirinko Fordo kompaniją Detroite, kur prabėgo daugiau kaip 34 Juozo Orento darbo metai. Dirbdamas Detroite įsitraukė į daugybę lietuviškų organizacijų, šoko tautinių šokių grupėje „Šilainė“, giedojo bažnytiniame chore, dalyvavo dainų šventėse, bet daugiausiai dirbo skautijos baruose. Vadovavo Baltijos tunui, buvo skautų stovyklų viršininkas, o 1983 m. buvo išrinktas Amerikos lietuvių skautų vyriausio skautininko pavaduotoju. Už nuopelnus Lietuvių skautų sąjungai apdovanotas „Pažangumo žymūno“ medaliu, „Vėliavos“ medaliu, „Tėvynės sūnaus žymeniu“ ir „Lelijos“ ordinu.

Gyvendamas emigracijoje turtų nesusikrovė, bet su žmona Rasa išaugino tris lietuviškas atžalas, o išėjęs į pensiją apkeliavo visą pasaulį: pabuvojo Australijoje, Naujojoje Zelandijoje, keletą kartų lankėsi Lietuvoje, Rusijoje, Suomijoje, Argentinoje, Urugvajuje, Brazilijoje, Kinijoje, Egipte, Pietų Afrikoje ir daugelyje kitų vietų.

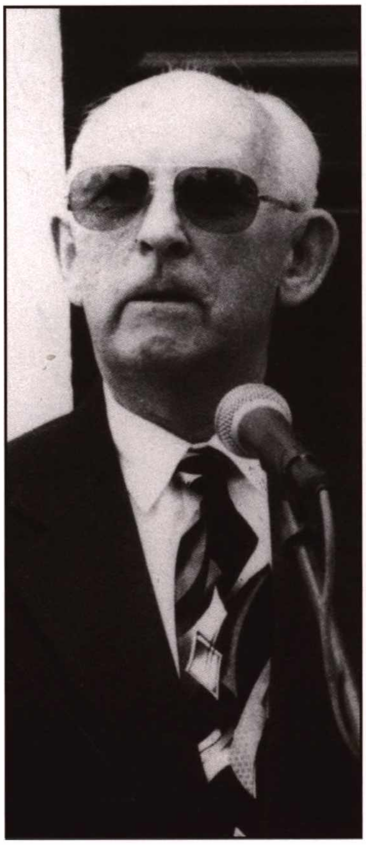

Juozas Orentas 1999 m. Šakiuose

Šakių savivaldybės atstovė Eugenija Kasparevičienė iš JAV atvykusiems Orentams įteikia prisiminimo dovaną. *1999 m. nuotrauka*

Jonas NORKAITIS

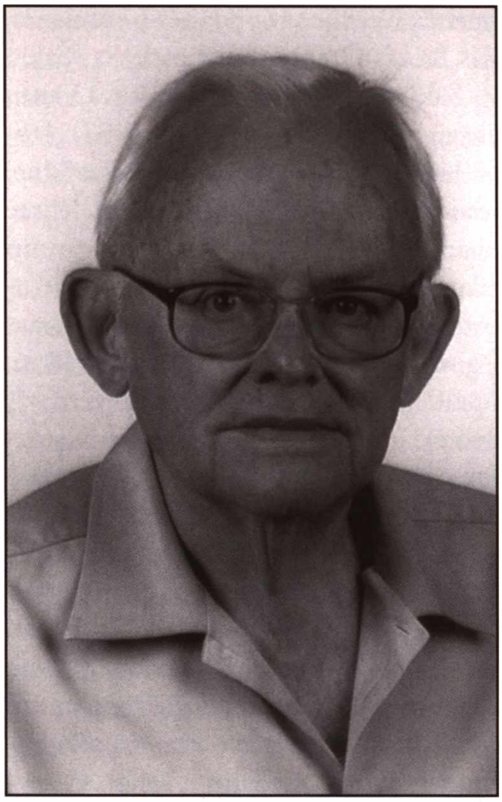

Jonas Norkaitis

Visuomenininkas, ekonomikos mokslų daktaras Jonas Norkaitis gimė 1928 m. rugsėjo 26 d. Kaune zanavyko Jono Norkaičio (apie jį „NKV“, t. 2, p. 176), kilusio iš Peruozininkų k., Kidulių vlsč., šeimoje. Kaune baigė pradžios mokyklą ir tris gimnazijos klases. 1940 m. birželio 21 d. su tėvais pasitraukė į Vokietiją, kur pusę metų mokėsi aukštesniojoje mokykloje Berlyne ir pusantrų metų Stolpe (dabar – Slupskas), Rytų Pomeranijoje. 1942 m. lapkričio 1 d. grįžęs į Lietuvą 2 metus mokėsi Kauno V gimnazijoje. Su dėkingumu prisimena draugą Šerkšnį ir literatūros mokytoją Antaną Miškinį. 1944 m. vasarą vėl pasitraukė į Vokietiją, mokėsi aukštesniojoje mokykloje Plauene, Saksonijoje, o 1945 m. pavasarį gavo brandos atestatą. 1945 m. rudenį tėvai įsikūrė Bad Mergentheime. Jonas Norkaitis studijavo Tiubingeno, Strasbūro, Fraiburgo universitetuose: iš pradžių filosofiją, vėliau – ekonomiką ir politinius mokslus. Strasbūre buvo „Free Europe“ (Laisvosios Europos) stipendiatas. Baigęs studijas stažavosi Vokietijos geležies ir plieno pramonės įmonėje Diuseldorfe. Čia išdirbo 6 metus. 1965 m. pr. persikėlė į Štutgartą, į pramonės koncerno „Robert Bosch GmbH“ centrą, kur užsiėmė koncerno atskirų sektorių Vokietijoje ir užsienyje esančių bendrovių administracija ir kontrole. 1998 m. rudenį išėjo į pensiją. 2007 m. persikėlė į tėvų statytus namus Bad Mergentheime.

Kaip ir daugelis bendraamžių labai anksti susidūrė su lietuviškos

Jonas Norkaitis su tėvais apie 1949 m.

visuomenės gyvenimu ir net „politika“. 1943 m. moksleivių rezistencinio leidinio „Jaunime, budėk“ leidėjai pasiūlė platinti tą leidinį Kauno V gimnazijoje. Vokietijoje nuo 1945 m. veikia studentų organizacijos. 1946 m. Tiubingene Norkaitis įstojo į Studentų Ateitininkų sąjungą. Aktyviai dalyvavo moksleivių ateitininkų veikloje, organizavo vasaros ir žiemos stovyklas. Po masinės emigracijos lietuviškasis gyvenimas Vokietijoje labai sumažėjo. Lietuviškos bendruomenės atskirose vietovėse veikė atskirai. Iš buvusių 26 gimnazijų liko viena – Vasario 16-osios gimnazija Hiutenfelde, netoli Heidelbergo. 1969 m. BALF Norkaitį pakviečia įeiti į gimnazijos kuratoriją, kurioje jis ir šiandien yra. 1954 m. pradedamos rengti kasmetinės Europos lietuviškųjų studijų savaitės, iš pradžių kaip uždaras lietuvių fronto renginys, ilgainiui tapęs visų lietuvių renginiu. Norkaitis prisideda prie organizavimo, skaito eiles, paskaitas, vadovauja po paskaitų vykstančioms diskusijoms. 1981 m. įsteigiamas Lietuvių kultūros institutas Vokietijoje. Norkaitis yra vienas iš steigėjų. Tarptautinėje plotmėje naudojamasi kiekviena proga priminti Lietuvos pavergimą. Tokia proga yra Pasaulinės katalikų studentų ir akademikų organizacijų sąjungos kongresas „Pax Romana“, įvykęs 1950 m. Amsterdame. Norkaitis jame dalyvauja kartu su dr. Brinkiu kaip ateitininkų atstovas. Kita institucija, kurioje lietuviai galėjo dalyvauti, buvo Tarptautinės krikščionių demokratų partijos Jaunimo sąjunga (Didžiosios Britanijos konservatorių partija). 1969 m. vyko pasaulinė konferencija Urugvajuje, po to – europinė konferencija Vokietijoje ir Austrijoje.

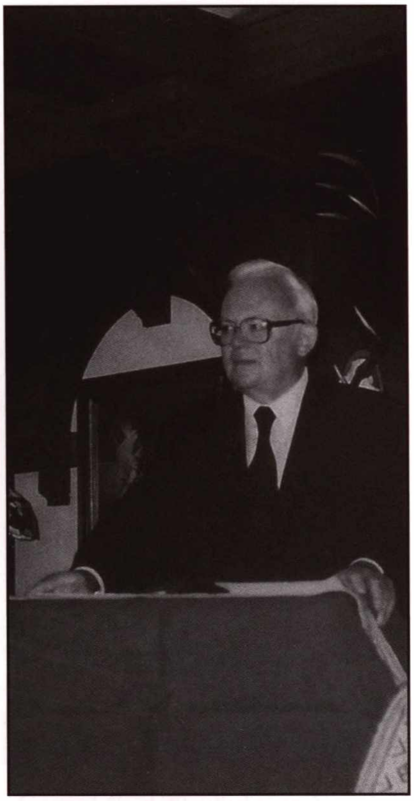

Dr. Jonas Norkaitis kalba apie pavergtos Lietuvos reikalus

Joną Norkaitį priima popiežius Jonas Paulius II

Kęstutis GENYS

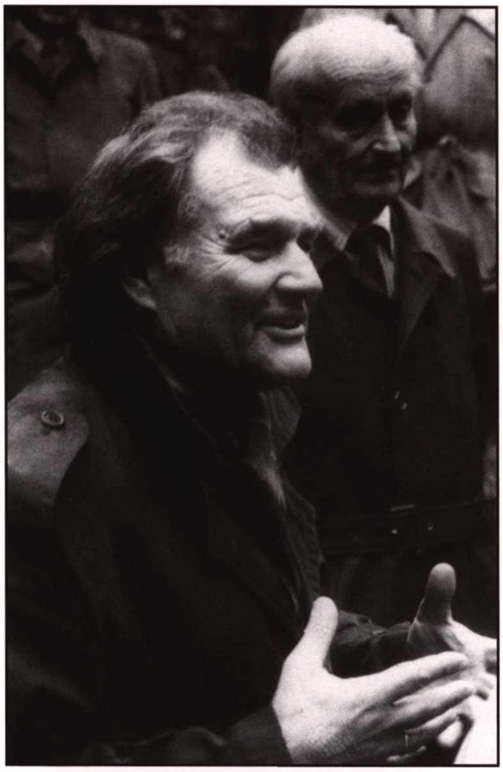

Kęstutis Genys kalba Plokščių Šventaduobėje

Teatro ir kino aktorius, poetas Kęstutis Genys gimė 1928 m. lapkričio 3 d. Kaune. Jo motina zanavykė ir Kęstutis savo vaikystės ir paauglystės dienas leido Plokščiuose pas močiutę.

Kai dar buvome nelaisvėje, savo eilėmis jis kvietė mus į laisvę. Kai buvome priklausomi, jis kūrė nepriklausomą žodį. Kai tapome laisvi, jis be gailesčio savo eilėse kalbėjo mums apie mūsų vidinę nelaisvę. Kęstutis aštriai pasisakydavo prieš neteisybę, prieš neprincipingumą, prieš politinį amoralumą. Pasisakydavo tiesiai, griežtai, emocingai, visa savo esybe. Jis buvo tarsi nerimastingas mūsų laisvės, nepriklausomybės, išsivadavimo iš vergystės šauklys. Tiesą Kęstutis išsakydavo be jokių užuolankų, be jokių dvejojimų. Todėl kai kas nepriimdavo jo tiesaus žodžio, tiesiog atmetė jo temperamentingą radikalumą, kuris darė jį asmenybe, didžiu žmogumi. Kęstutis Genys daugeliui žmonių įprasmino gyvenimą, įprasmino tiems, kurie buvo skriaudžiami, kurie patirdavo neteisybę ir atkurtosios Nepriklausomybės metais. Susitikimuose su laisvę ir sveikatą dėl Lietuvos laisvės aukojusiais partizanais guosdavo juos savo eilėmis, ramindamas suluošintus, ligotus, praėjusius lagerius kovotojus, nežiūrint dabartinės neteisybės jų atžvilgiu turime džiaugtis „prisikėlusia iš kapo“ Lietuva. Kiekvienas nelaimingas žmogus buvo Kęstučio draugas, kuriam reikia suteikti viltį gyventi, kiekviena nelaisva tauta jam buvo didžiausia vertybė.

Prie Plokščių tremtinių memorialo (Kęstutis Genys – antrasis iš kairės)

Kęstutis Genys buvo vienas iš garsiojo lietuvių aktorių kurso, 1952 m. baigusio Maskvos valstybinio teatro meno institutą (GITIS) ir 40 metų dirbusiu Kauno valstybinio dramos teatro scenoje. Kęstutis suvaidino daug vaidmenų įvairiuose tuometiniuose spektakliuose: Žygimantą Augustą („Barbora Radvilaitė"), Mekį Peilį („Opera už tris skatikus"), Antonijų („Antonijus ir Kleopatra"), Švitrigailą („Švitrigaila"), karalių Ūbą („Karalius Ūbas") ir kt. Sukūrė vaidmenų kino filmuose.

Dar pogrindyje spaustuvė „ab" išleido jo eiles, vėliau ši spaustuvė jau laisvės sąlygomis išleido ir kitą poezijos rinkinį – „Neišduokim Lietuvos" (1994). Kęstutis labai norėjo pamatyti ir paskutinės jau parengtos knygos viršelį, kuri turėjo pasirodyti Kalėdų išvakarėse. Nesulaukė... Liko į magnetofono juostą įrašytas interviu su Kęstučiu. Liko jo balsas, tiesos balsas, šventas balsas. Dažnai pamilstame ir įvertiname savo poetus tik tada, kai jų netenkame... Kai kelias dienas prieš mirtį Kęstučio paklausė, ar jam sunku (o po paskutinės operacijos jis kentėjo jau beveik metus), jis atsakė paprastai: „Aplankė mane neseniai seselė vienuolė ir pasakė, kad savo kančią paaukočiau už Lietuvą. Aš tą ir darau."

Kęstutis Genys mirė 1996 m. gruodžio 15 d. Dabar jis ilsisi Kauno Petrašiūnų kapinėse.

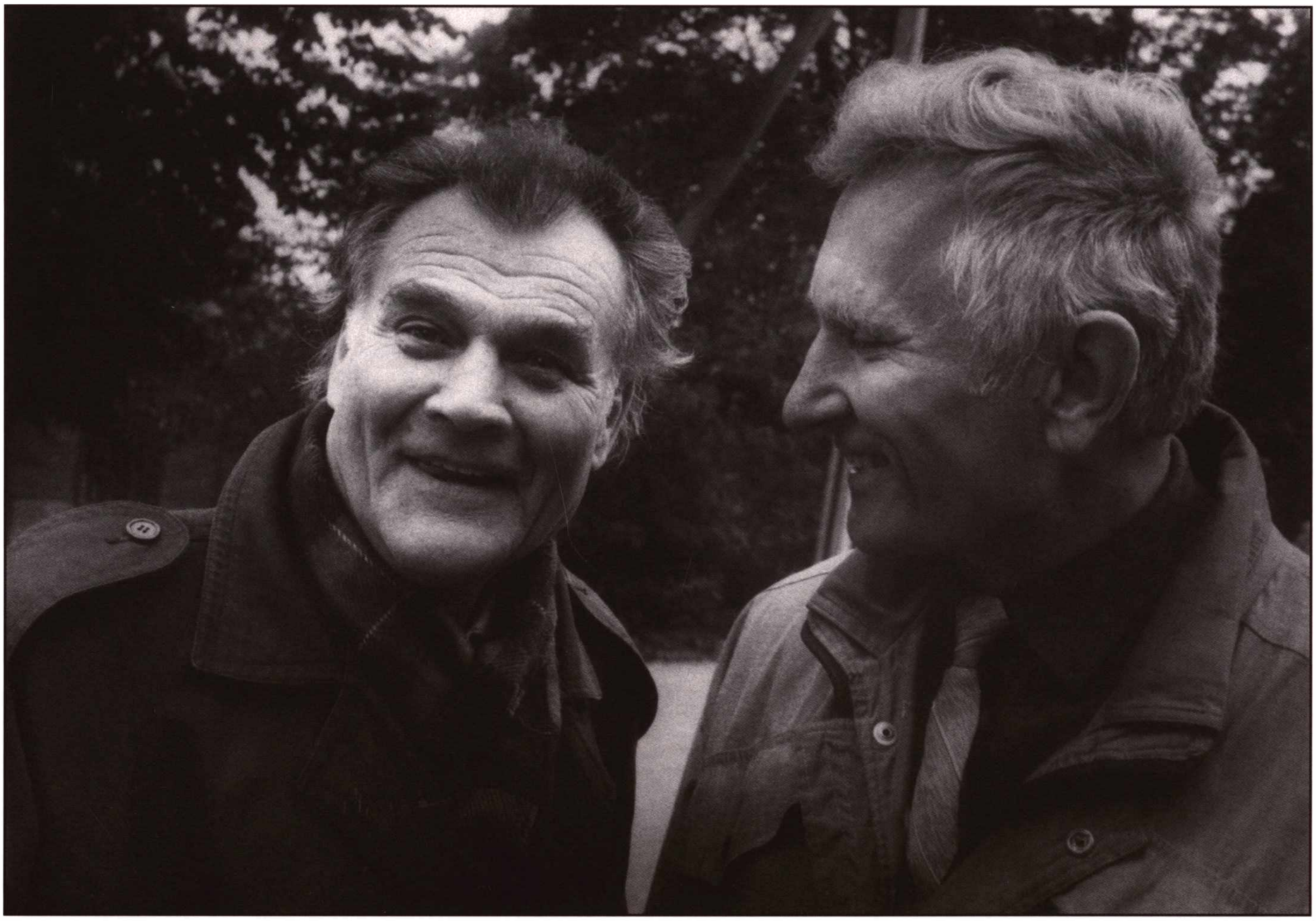

Kęstutis Genys su prof. Arimantu Dumčiumi 1990 m. Plokščiuose

Adomas TUMOSA-MATROSAS

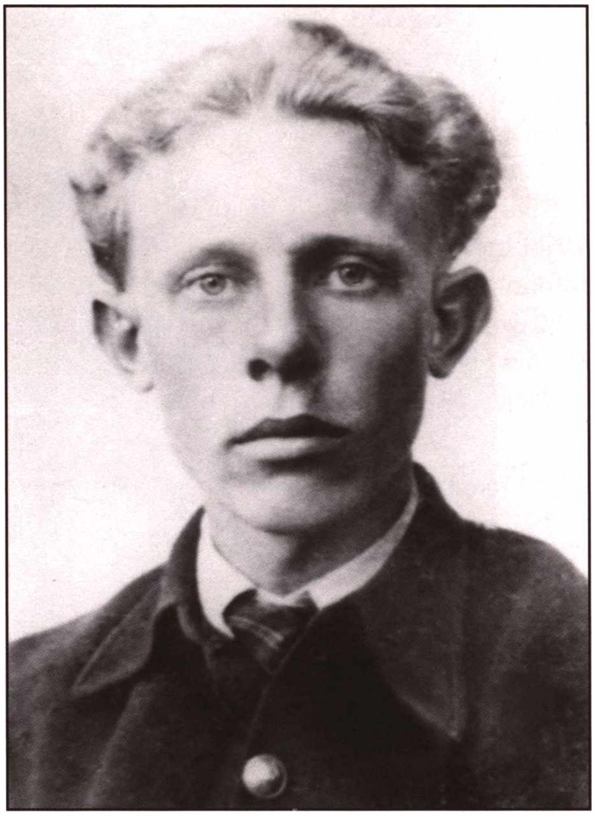

Adomas Tumosa-Matrosas

Laisvės kovotojas Adomas Tumosa gimė 1928 m. Valių k., Žvirgždaičių vlsč., Petrės ir Stasio Tumosų šeimoje. Pradžios mokyklos šešis skyrius baigė Žvirgždaičiuose. Vokiečių okupacijos metais padėjo tėvams ūkininkauti. Antrą kartą bolševikams okupavus Lietuvą buvo paimtas kariniams apmokymams, išminavimo darbams. Šiek tiek apmokyti Griškabūdyje išminavimo darbus dirbo Vokietijos pasienyje. Darbams vadovavo rusų karininkas girtuoklis, todėl jaunais išminuotojais nesirūpino. Daug vyrų susižalojo, buvo net žuvusiųjų. Vieno sprogimo metu sužalojo ir Adomą. Gydėsi Griškabūdyje, vėliau – Kaune. Pasveikęs įsidarbino Rygiškių k. paruošų punkte. Ramybės nebuvo, nes prievarta norėjo grąžinti į išminuotojų būrį. 1946 m. rudenį Adomas išvažiavo mokytis į Keturvalakių žemės ūkio technikumą. Palaikė glaudžius ryšius su Svotelio-Naro būrio partizanais. Gavęs šaukimą į sovietinę armiją atėjo pas partizanus ir tarnavo Žalgirio rinktinės 34-ojoje kuopoje. 1947 m. gegužės mėn. su broliu susitiko partizanų būryje. Birželio mėn. vykdant užduotį Žvirbliškių k., prie Barzdų, Jono Salduko sodyboje pateko į pasalą. Adomui Tumosai-Matrosui, Vytui Endriukaičiui-Svajūnui, Algirdui Akombakui-Špricui ir Vytautui Svoteliui-Narui pavyko išeiti iš apsupties. Aš likau ir

Adomas Tumosa (viduryje) – Keturvalakių žemės ūkio mokyklos moksleivis prieš išeidamas į partizanus 1946 m.

buvau suimtas. Mūsų keliai su broliu išsiskyrė. Jis dar kovojo su raudonaisiais okupantais ir 1947 m. gruodžio 27 d. Auksučių sodyboje žuvo. 1998 m. spalio 7 d. (po mirties) Adomas Tumosa pripažintas kariu savanoriu.

Zigmas Tumosa
Vilnius, 2008 m. spalio 22 d.

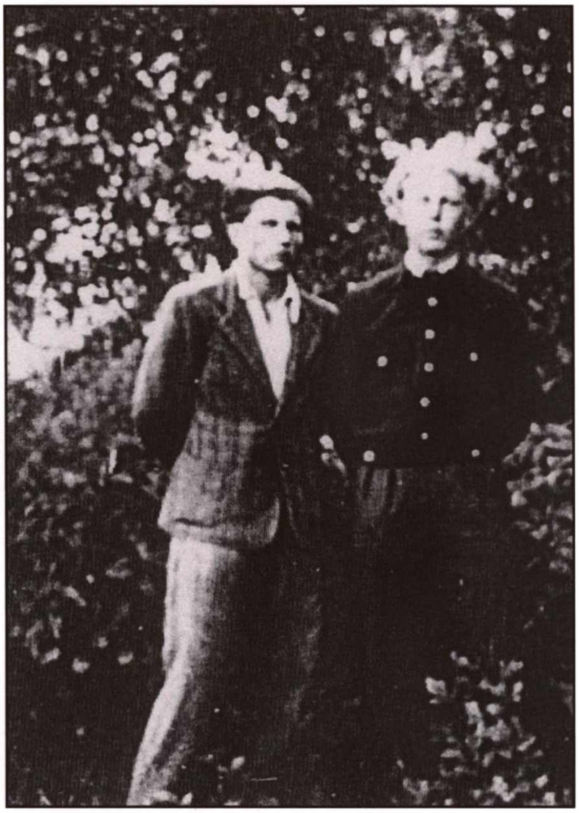

Vytas Endriukaitis-Svajūnas ir Adomas Tumosa-Matrosas – 1947 m. jau partizanai

2007 m. rugsėjo 8 d. į Griškabūdžio Kristaus Atsinaujinimo bažnyčią pagerbti žuvusių laisvės kovotojų susirinko gausus būrys kovos dalyvių iš visos Lietuvos

Antanas JASAITIS-DOBILAS

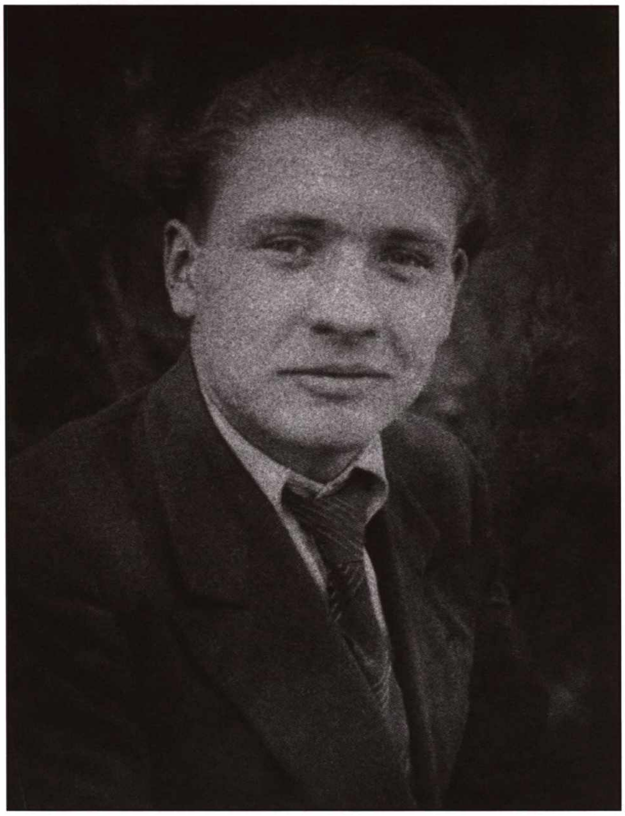

Antanas Jasaitis

Žalgirio partizanų rinktinės kovotojas Antanas Jasaitis-Dobilas gimė 1928 m. Papiškių k., Gelgaudiškio vlsč. Antano tėvas Vincas Jasaitis buvo Lietuvos kariuomenės savanoris, Vyčio Kryžiaus ordino kavalierius, dirbo Lekėčių urėdijoje, Griškabūdžio įstaigose. Baigęs Kidulių pradinę mokyklą Antanas Jasaitis mokėsi Jurbarko gimnazijoje. Į partizanų gretas įstojo 1947 m. liepos 2 d. ir išėjo ginti tėvynės nuo bolševikinių okupantų.

Antanas Jasaitis-Dobilas už Lietuvos laisvę kovojo neilgai. Žuvo 1947 m. nakvynės vietoje, prie Slavikų. Jaunuolio kūnas buvo atgabentas į Kidulius ir išniekintas prie stribynės, vėliau – užkastas senosiose Kidulių kapinėse, ten, kur dabar pastatytas atminimo paminklas.

Romas Endriukaitis

Raninės kaimo fragmentas. *1996 m. nuotrauka*

Irena GULBINAITĖ-BASTIENĖ

Gimiau 1928 m. gruodžio 15 d. Limantų k., Kidulių vlsč., Uršulės Laurinaitytės-Gulbinienės ir Lietuvos kariuomenės savanorio, Vyčio Kryžiaus ordininko Stasio Gulbino, kilusio iš Lekėčių vlsč., šeimoje. Augome keturiese: brolis Alfonsas (apie jį „NKV“, t. 7), seserys: Aldona, Eugenija, ir aš. Mama buvo kaimo siuvėja, tėvelis be ūkininkavimo dar vertėsi ir odžiaus amatu. Mokiausi Kidulių pradinėje mokykloje. Lietuvos kariuomenės savanorių vaikams mokslas buvo nemokamas. Baigusi pradinius mokslus Kiduliuose mokėmės Jurbarko gimnazijoje. Aš neakivaizdiniu būdu LŽŪA studijavau agronomijos mokslus, bet negavusi darbo po 3 metų perėjau studijuoti į Vilniaus pedagoginį institutą. Studijavau biologijos ir chemijos specialybę ir dirbau priaugančioje Kidulių vidurinėje mokykloje. Turėjau nemažą visuomeninio darbo krūvį. Vadovavau turistų būreliui. Su mokiniais pėsčiomis ir dviračiais išvažinėjome mūsų nuostabiąsias panemunes, Zanavykų kraštą. Rūpėjo kaimo žmonių švietimas, todėl buvau aktyvi „Žinijos“ draugijos narė. Skaičiau paskaitas mokslinėmis temomis. Mylėjau savo specialybę. Kiekvienais metais vykdavau su mokiniais į respublikines chemikų olimpiadas. Pamėgo mano dėstomą specialybę ir mokiniai. Apie pusšimtis jų tapo gydytojais, inžinieriais, žemės ūkio specialistais. Mano mokiniais buvo Ilinojaus (JAV) universiteto profesorius, mokslininkas Rimas Vaičaitis ir buvęs Seimo narys Antanas Račas.

Užauginau du sūnus. Vyresnysis baigė Lietuvos veterinarijos akademiją, o jaunesnysis Darius – Dailės institutą ir tapo skulptoriumi.

Irena Bastienė
Kiduliai, 2009 m. gegužės 9 d.

1987 m. Kidulių vidurinės mokyklos auklėtinės: Jolanta Janušaitytė, Lilija Jakaitytė, klasės auklėtoja mokytoja Irena Bastienė, Rasa Brazaitytė, Reda Šefleryte, Lilė Unguraitytė ir Rasa Onusaitytė

Irena Bastienė. *1999 m. nuotrauka*

Elena VALAITYTĖ

Savamokslė poetė Elena Valaitytė gimė 1928 m. Slavikuose. Vaikystėje sirgo kaulų tuberkulioze, todėl mokytis negalėjo. Elenutę slaugė jos močiutė Elena, kuri trapios sielos vaikaitei įdiegė Dievo, tėvynės ir gamtos meilę, išmokė melstis, suprasti paukštelių giesmes, mylėti medžius, gėles ir žmones. Močiutės įdiegta meilė Dievui, gamtai ir žmonėms Elenutę lydėjo visą gyvenimą. Ši meilė netilpo jos širdyje ir ji pradėjo kurti eiles apie tai, ką matė akys ir jautė širdis. 1996 m. keletą jos kūrinių išspausdino neįgaliųjų almanachas „Atrakintos širdys". Su savo kūrinėliais Elenutė dalyvavo Zanavykų kalbos šventėse, literatūriniuose vakaruose, deklamuodavo aplankiusiems ją vaikams ir net nepažįstamiems, pravažiuojantiems ir krašto praeitimi besidomintiems žmonėms.

Elenutė troško gėrio, taurumo, buvo pasisiuvusi gražius zanavykiškus drabužius, papuoštus lelijų žiedų ornamentais. Mylėjo vaikus, kurie mylėjo ir Elenutę. Slavikuose daug kas net jos pavardės nežinojo, žinojo tik Elenutę, kuri gyveno mažame namelyje, pastatytame ant Slavikų bažnyčios šventoriaus. Daugybę metų Elenutė dirbo dar 1835 m. pastatytoje medinėje Šv. Onos bažnytėlėje jos prižiūrėtoja, tvarkytoja, taip vadinama varpininke. Savo darbą mylėjo ir laikė jį labai svarbiu.

Elena Valaitytė mirė 2001 m. gruodžio 24 d. Šakiuose. Palaidota Slavikų kapinėse.

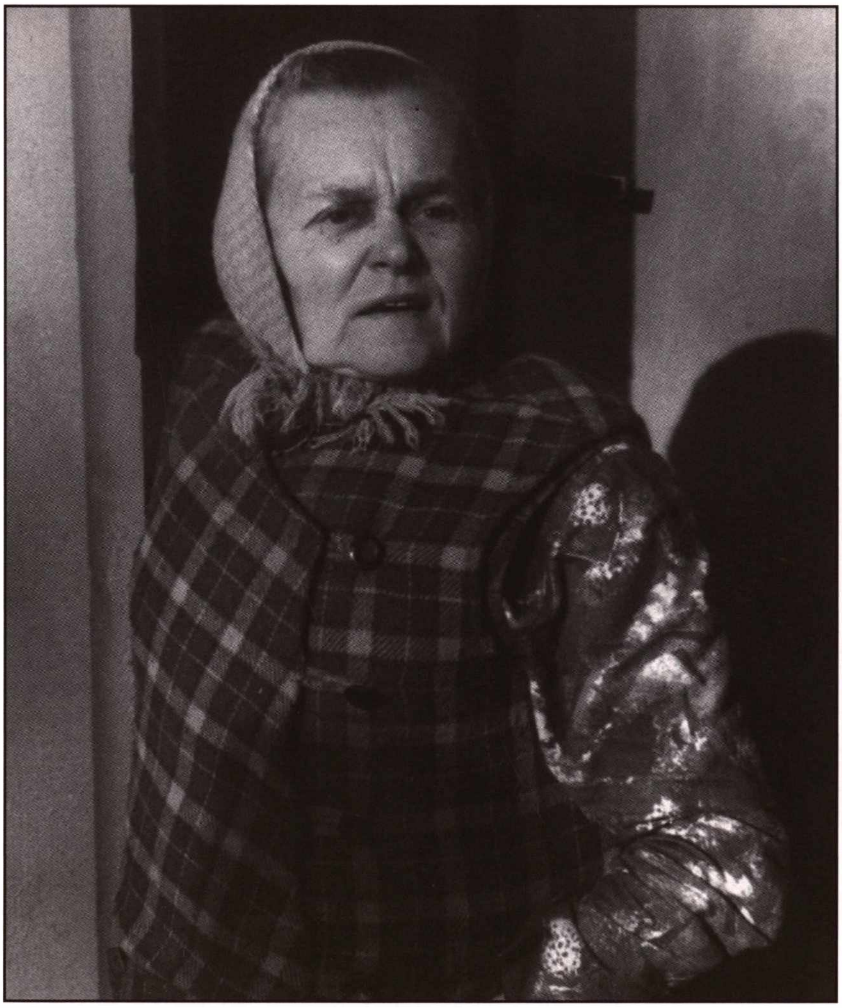
Elena Valaitytė

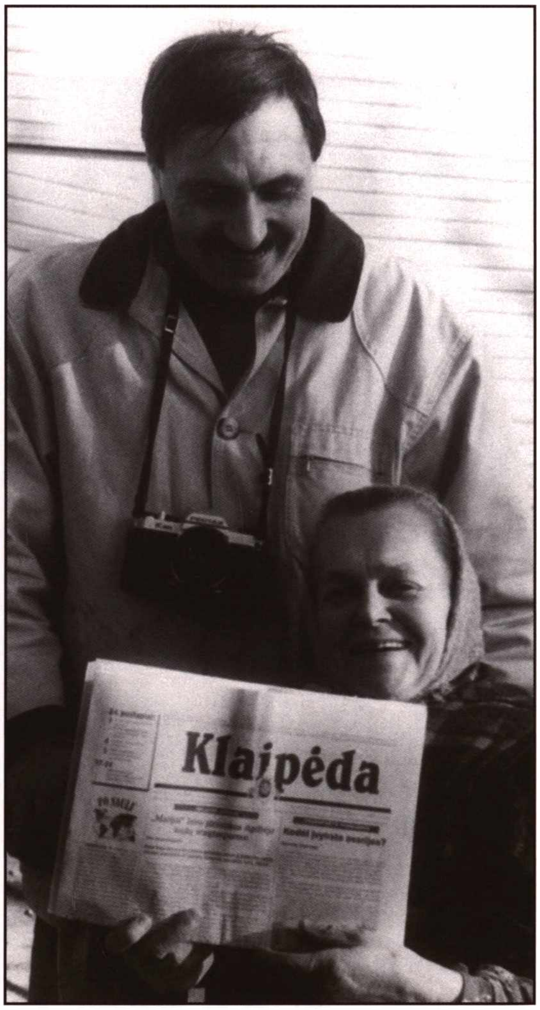

1996 m. „Klaipėdos" laikraščio vyr. redaktorius Antanas Stanevičius visa kuo besidominčiai Elenai Valaitytei įteikia pluoštą savo redaguojamų laikraščių

Ona LAPINSKAITĖ-KUDIRKIENĖ

Gimiau 1929 m. sausio 3 d. (taip įrašyta dokumentuose, tikroji mano gimimo data – 1928 m. rugsėjo 8 d.) Bedalių k., Šakių vlsč., Vyčio Kryžiaus ordininko Antano Lapinsko (apie jį „NKV", t. 3, p. 23) ir Onos Kuncaitytės-Lapinskienės šeimoje. Baigusi Plieniškių pradžios mokyklą mokiausi Šakių pradinės mokyklos 5-ajame ir 6-ajame skyriuose. Kadangi mano tėvelis buvo 1918–1920 m. Lietuvos kariuomenės savanoris ir dalyvavo Nepriklausomybės kovose, aš turėjau privilegiją nemokėti už mokslą. 1944 m. Šakių „Žiburio" gimnazijoje baigiau penkias klases. Karo metais skaudžiai nukentėjo tėviškė, todėl mokytis sąlygų jau neturėjau. Dar 2 metus mokiausi ir dirbau pasitaikiusius darbus. 1947 m. pradėjau dirbti mokykloje pradinių klasių mokytoja. Tai buvo mano senos svajonės išsipildymas. 1949 m. neakivaizdiniu būdu pradėjau mokytis Kauno mokytojų seminarijoje. 1951 m. gavau diplomą. Dirbau Plokščių ir Šakių pradinėse, Kudirkos Naumiesčio vidurinėje, Šilgalių septynmetėje, kuri vėliau buvo pavadinta Panovių aštuonmete, mokyklose. Be pertraukos pedagoginį darbą dirbau 44 metus. Ištekėjau už mokytojo Simano Kudirkos (apie jį „NKV", t. 7), su kuriuo išauginome dukrą Giedrę, kuri profesoriauja Šiaulių universitete, ir sūnų Arūną – geodezininką, kuris turi savo verslą ir ūkininkauja Panoviuose.

Ona Kudirkienė
Kudirkos Naumiestis, 2009 m.

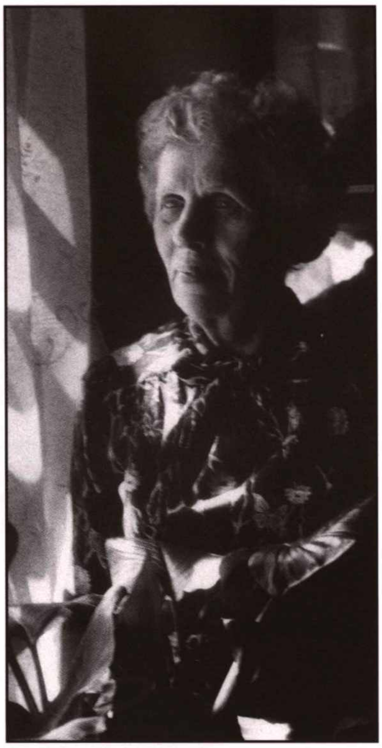

Ona Kudirkienė. *1997 m. nuotrauka*

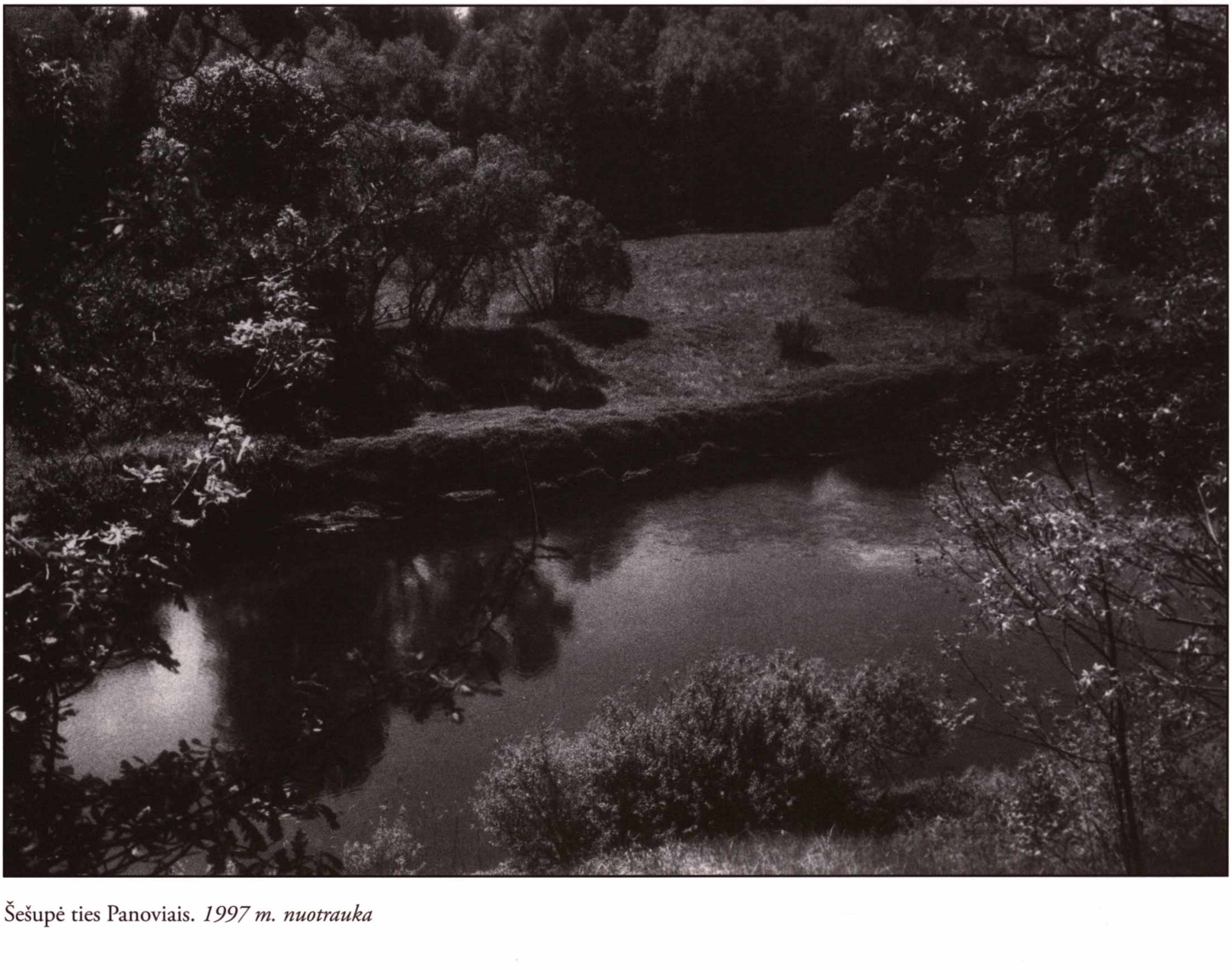

Šešupė ties Panoviais. *1997 m. nuotrauka*

Juozas DIDŽBALIS

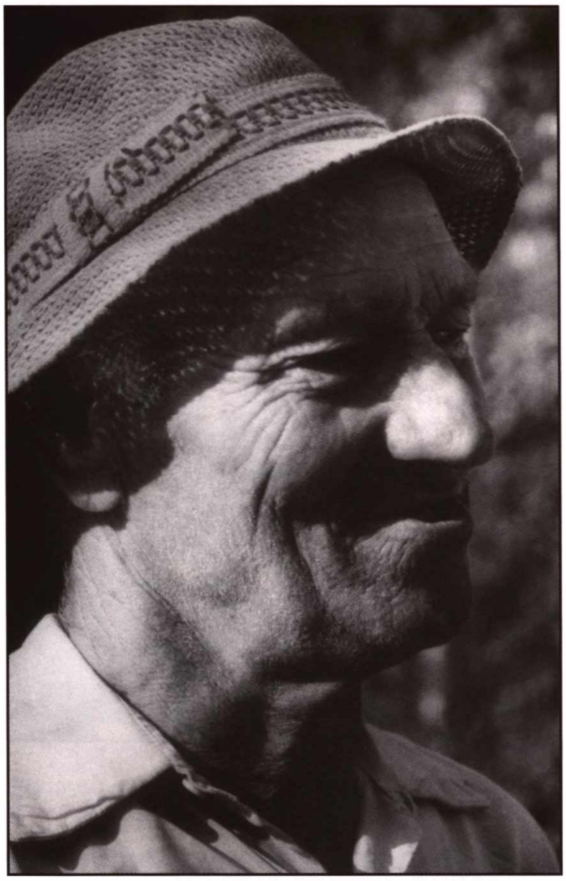

Juozas Didžbalis

Poetas, spaudos talkininkas, kraštotyrininkas Juozas Didžbalis gimė 1929 m. sausio 5 d. Staliorių k., Lukšių vlsč. Apie save poetas rašė: „Tikriausiai Stalioriuose kažkada būta daug stalių, bet aš juo netapau. Nuo ankstyvos vaikystės pamėgau knygas, poeziją, su kuo ir dabar draugauju. Didesnių mokslų, išskyrus dvi gimnazijos klases, nebaigiau dėl anksti pablogėjusios sveikatos, bet tai man nesutrukdė išmėginti savo plunksną, būti rajono laikraščio neetatiniu korespondentu.“ Juozas visą laisvalaikį skyrė knygai, poezijai, kurią pamilo dar ankstyvoje vaikystėje. „O jei apie kūrybą, tai rašau vaikams ir suaugusiesiems, kuriu ir pasakas. Be „rimtosios“ poezijos, mielai rašau eilėraščius vaikams, epigramas.“ Jo eilėraščiai pasirodo periodinėje rajono spaudoje, yra skelbti „Eiliavimuose“ (1994), „Lygumų šaltinio“ (2000), „Sūduvos“ (2001), „Šaltinėlio srovės“ (2001), „Ilgesio gijos“ (2002) almanachuose. Yra Lietuvos kaimo rašytojų sąjungos, literatų klubo „Lygumų šaltinis“ narys. Apie Juozą Didžbalį rašoma Benjamino Kondrato veikale „Kūrėjų pėdsakais“ (2004, Vilnius).

Juozas Didžbalis domėjosi ir kraštotyra. Surašė gimtųjų apylinkių vietovardžius, kurių dalis jau išnykę. Kitaip ir būti negalėjo, nes savo trumpoje biografijoje almanache „Sūduva“ (2001, Marijampolė) poetas rašė: „Myliu Tėvynę Lietuvą, jos gamtą ir žmones.“

Juozas Didžbalis mirė 2003 m. Palaidotas Lekėčių kapinėse.

Sumanūs Naidynės (Lekėčių sen.) bitininkai

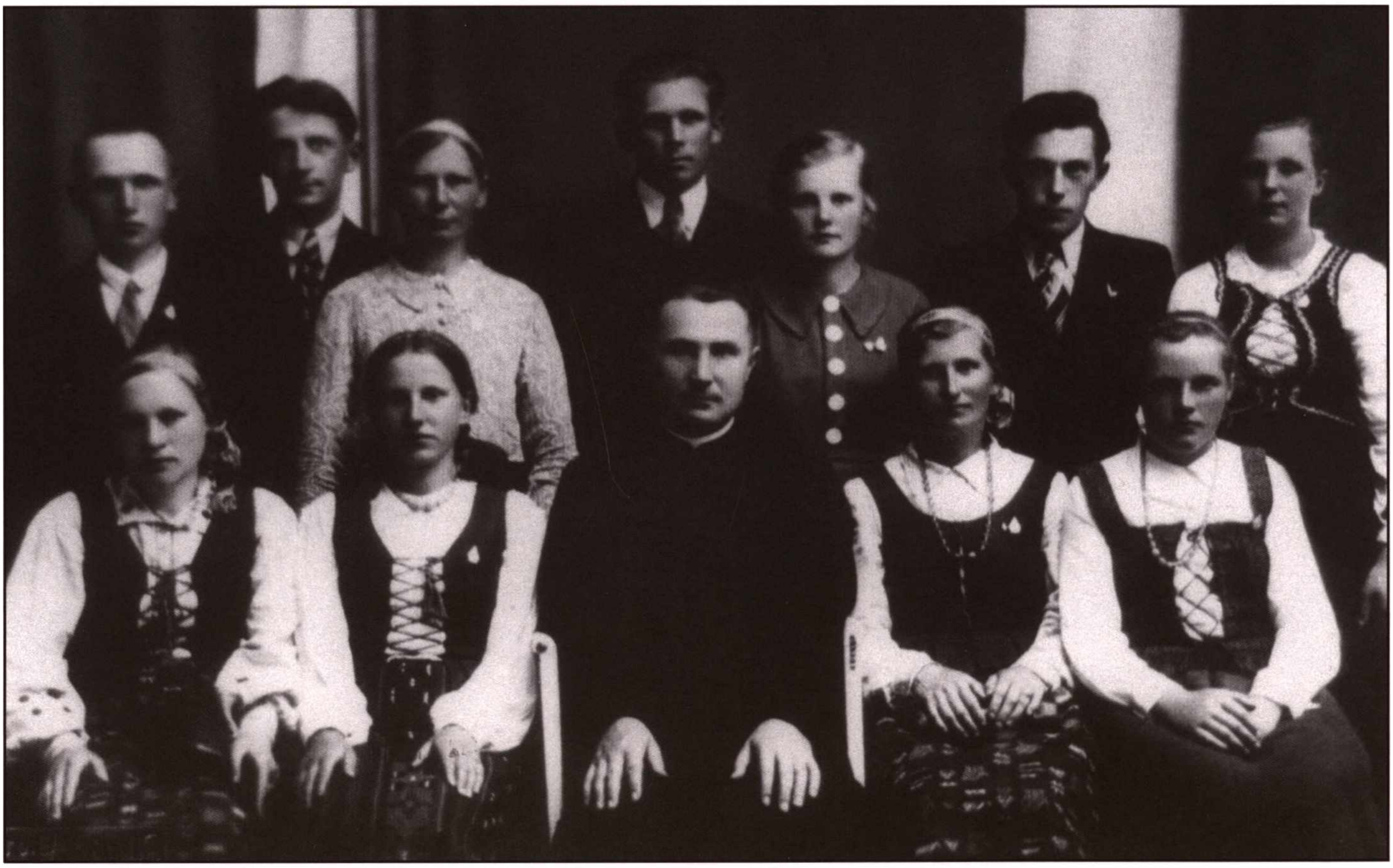

„Pavasario“ organizacijos Ilguvos kuopelė apie 1938 m. Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę sėdi: Benedikta Pranckevičiūtė, Marytė Dėdinaitė, kun. Klemensas Ruseckas, Marcelė Laugailaitė, Elžbieta Žitkauskaitė. Stovi: Pranas Rėčkaitis, vargonininkas Juozas Ragažinskas, Mureikaitė, Jonas Ulinskas, Elena Laurinaitytė, Antanas Paškevičius, Marytė Rėčkaitytė. *Nuotrauka iš Ramutės Puskunigytės asmeninio archyvo*

Kazimiera Monika SIDERAVIČIŪTĖ-BARTUSEVIČIENĖ

Gimiau 1929 m. sausio 18 d. Šakiuose. Mama Ona Skaisgirytė-Sideravičienė ir tėvelis Petras Sideravičius gyveno Liepalotų k., Lukšių vlsč., ir valdė 32 ha ūkį. Šeimoje augome trise. 1938 m. mirė mama, bet tėvelis pamotės į namus neparvedė. Sesuo Bronė buvo šeimininkė, o aš – tėtės mergaitė, jo padėjėja. Visus ūkio darbus dirbau nuo vaikystės. Labai mylėjau arklius. Mokiausi Klevinių pradinėje mokykloje, kuri buvo Pūdymų k., Valtynėje. Sudegus mokyklos pastatui, ji buvo perkelta į mūsų namus. 4-ąjį skyrių baigiau Katiliuose (Griškabūdžio vlsč.) gyvendama pas mamos seserį Petravičienę. 1940 m. mokiausi 5-ajame skyriuje Lukšiuose, o 1941–1944 m. – Šakių „Žiburio" gimnazijoje. Po vienerių metų pertraukos – 1945–1948 m. – vėl mokiausi „Žiburio" gimnazijoje, kuri buvo atkelta į Lukšius. 1948 m. „Žiburio" gimnazija vėl Šakiuose, o aš atsidūriau Kriūkų gimnazijoje, už 14 km nuo namų. Grįždavau į namus tik šeštadieniais. Tie metai man buvo be galo sunkūs, nes prieš Kūčias teko laidoti tėvelį, kuris mane be galo mylėjo. Po laidotuvių, Kūčių dieną, mūsų ūkį buožino raudonieji. Turėjome sumokėti 20 000 rublių buožinį mokestį, kad galėtų kurtis kolchozai. Netrukus mūsų ūkis buvo konfiskuotas ir sunaikintas. Likau „kaip stoviu". Brolį Juozuką 1949 m. priglaudė dėdė prof. Bronius Sideravičius (apie jį „NKV", t. 3, p. 53). Baigusi Kriūkų gimnaziją pradėjau dirbti pradinių klasių mokytoja prie Ilguvos ir neakivaizdiniu būdu studijavau Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Mano tolimesnį gyvenimą nulėmė dėdė prof. Bronius, paraginęs perstoti į stacionarą. Apsigyvenau pas dėdę. Man jis surado pusės etato darbą vaikų darželyje-lopšelyje. Dirbau ir mokiausi. Mačiau, kad dėdei yra nelengva, todėl 1951 m. perėjau į neakivaizdinį skyrių. Dirbdama 1954 m. sėkmingai baigiau institutą. Kol mokiausi, dirbau Paežerių (Vilkaviškio raj.) septynmetėje, o gavusi diplomą – Alksnėnų vidurinėje mokyklose. Darbas sekėsi, buvau giriama. Penktaisiais darbo metais buvau perkelta į Gižų vidurinę mokyklą direktoriaus pavaduotoja, o po trejų metų buvau pakviesta į Vilkaviškio raj. liaudies švietimo

Kazimieros Monikos Sideravičiūtės-Bartusevičienės iniciatyva Liepalotuose (buvusioje Sideravičynėje) prie pastatyto kryžiaus susirinko dalis gausios Sideravičių giminės palikuonių

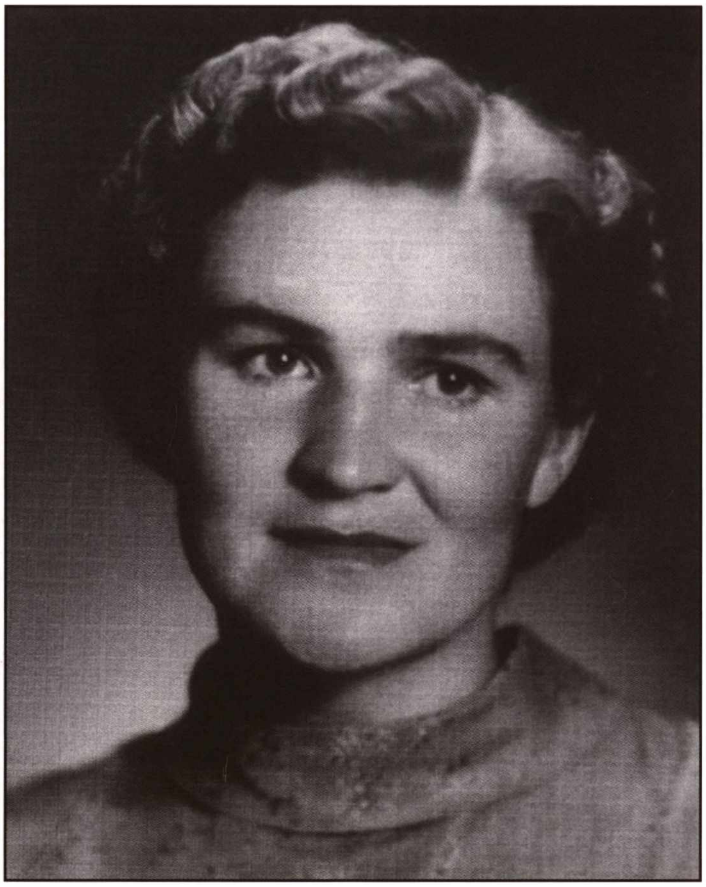

Kazimiera Monika Bartusevičienė

skyrių inspektore. 18 metų esu dirbusi vadovaujamą darbą mokyklose, todėl ir vaikus auginti buvo nelengva. Mokytojos darbą ilgiausiai dirbau Vilkaviškio Salomėjos Nėries vidurinėje mokykloje. Susirgau. 1984 m. pab. buvau operuota. Operuojant patyriau klinikinę mirtį, bet vaikystėje ištreniruota mano širdis, papildyta 3,5 l donorų kraujo, vėl pradėjo dirbti. 1995 m. pab. palaidojau vyrą, o pati gyventi persikėliau į Kauną, arčiau savo vaikų.

Kazimiera Bartusevičienė
Kaunas, 1997 m. gegužės 29 d.

Juozas Sideravičius, Kazimiera Monika Sideravičiūtė, Marcelė Stanaitytė ir dėdė „Barzda“ – Juozas Sideravičius (apie jį „NKV“, t. 2, p. 126)

Kun. Juozas UŽUPIS

Gimiau 1929 m. sausio 23 d. Šakiuose, pakrikštytas Šakių bažnyčioje. Augau ir gyvenau tėvų namuose Vidgirių k., Griškabūdžio parapijoje. Mokiausi Griškabūdžio pradžios mokykloje, kurią baigęs 1942 m. įstojau į Šakių „Žiburio“ gimnaziją. Baigęs penkias klases 1945 m. įstojau į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. Valdžia sumažino Kunigų seminarijos auklėtinių skaičių, parengiamieji kursai buvo išblaškyti. 1946–1948 m. mokiausi Šakių gimnazijoje, kurią baigęs 1948 m. gavau brandos atestatą.

1948 m. rudenį įstojau į Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos Teologijos fakultetą. 1952 m. rugsėjo 21 d. Panevėžio vyskupas K. Paltarokas įšventino kunigu. 1953 m. baigiau Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją gaudamas Teologijos ir filosofijos fakulteto baigimo diplomą.

1953 m. Kauno arkivyskupijos valdytojas paskyrė vikaru į Radviliškį, 1956 m. paskyrė klebonu į Kelmės raj. Žalpių parapiją, 1959 m. buvau paskirtas Gižų parapijos klebonu (Vilkaviškio raj.). Sugrįžau į Vilkaviškio vyskupiją. 1963–1964 m. dirbau Gelgaudiškio parapijos klebonu, 1964–1965 m. ėjau Ūdrijos (Alytaus raj.) klebono pareigas, o 1965 m. buvau paskirtas Gudelių parapijos (Marijampolės raj.) klebonu, kartu aptarnavau Riečių parapiją ir bažnyčią. 1968 m. liepos 17 d. Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio valdytojas paskyrė mane Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos prefektu, bendrabučio vedėju ir dėstytoju. Tas pareigas ėjau iki 1976 m. birželio mėn. Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštalinis administratorius vysk. L. Povilonis paskyrė Prienų parapijos klebonu.

1989 m. lapkričio 23 d. popiežiaus Jono Pauliaus II buvau pakeltas Šv. Sosto kapelionu monsinjoru. Vilkaviškio vyskupas J. Žemaitis paskyrė Aleksoto vicedekanu ir pavedė statyti Naujosios Ūtos bažnyčią. Dabar einu Prienų ir Naujosios Ūtos parapijų klebono pareigas, esu Aleksoto vicedekanas.

Mons. Juozas Užupis
Prienai, 1994 m. rugsėjo 5 d.

PRIENŲ
GIMNAZIJOS

Mons. Juozo Užupio iniciatyva Prienų bažnyčios šventoriuje pastatytas paminklas „Žiburio“ gimnazijos įkūrėjui ir ilgamečiam direktoriui kun. Feliksui Martišiui (apie jį „NKV“, t. 2, p. 25) atminti

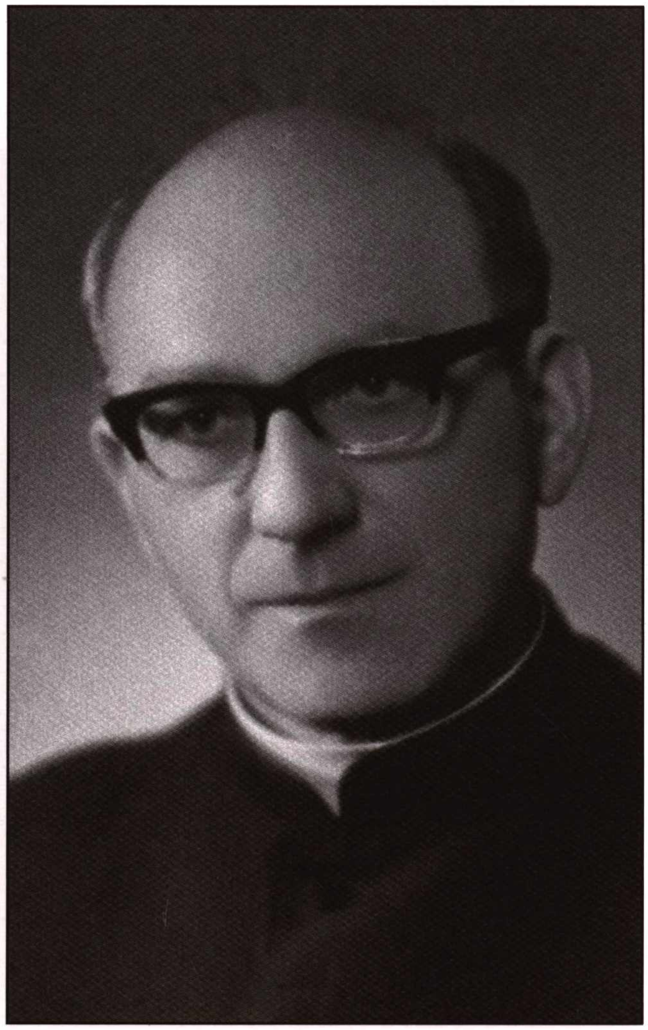

Mons. Juozas Užupis. *1977 m. nuotrauka*

Prienų Kristaus Apsireiškimo bažnyčia, kurioje daugybę metų kunigavo mons. Juozas Užupis

Donata Ona ŠIMKEVIČIŪTĖ-PODĖNIENĖ-SAMANA

Gimiau 1929 m. vasario 10 d. senelių Onos ir Jurgio Tamošaičių sodyboje, Antkalniškių k., Plokščių vlsč. Mano gimimo išvakarėse buvo palaidota močiutė Ona, todėl jos atminimui gavau du vardus: Donatos ir Onos. Mano mama gausioje senelių šeimoje buvo jauniausia – tryliktoji, bet užaugo ir ištekėjo tik šešios seserys. Likome dvidešimt penki anūkai.

Karas ir okupacija po platųjį pasaulį išblaškė mano kartos žmones: vienų kaulelius skalauja Laptevų jūros vandenys, kitų kojos išbraidė Šiaurės ir Sibiro lagerių pelkynus, o dar kiek per vandenyną ir skausmą širdyje nutolo nuo Lietuvos. Ne visų svajonės ir viltys sugrįžti išsipildė. Mano vyresnioji sesutė Leonė (g. 1923) amžiams liko Niujorko kapuose, brolio Algimanto (g. 1926) kremuotus palaikus iš Lesterio (Anglijos) parsivežėme į Lietuvą tik 1994 m., o kur kiti dėdės, tetos, pusbroliai, pusseserės ir jų šeimos... 1941 m. su broliu Algimantu buvome Palangos pionierių stovykloje. Prasidėjęs karas mus išskyrė. Aš, dvylikametė, su grupe vaikučių buvome išvežti į Gorkio sr., iš ten – 1943 m. į Debiosų vaikų namus Udmurtijoje. Į Lietuvą grįžome 1945 m. Suradome tėvelius. Buvo toks laikotarpis, kai tarp išniekintų ir miestų aikštėse numestų partizanų ieškojau brangių veido bruožų. Tėtį kelis kartus atleido iš darbo už tai, kad negalėjo paaiškinti, kur vyresnieji vaikai. 1951 m. spalio 16 d. mane areštavo ir Pabaltijo karinis tribunolas Vilniuje nuteisė 25 metams katorgos ir 5 metams – tremties. Susipažinau su Šiaure: Inta, Abeze (Komija) bei Kazakijos Karabo ir Koibos lageriais. Į Lietuvą grįžau 1956 m. per sodų žydėjimą. Buvau pakerėta Lietuvos grožiu. Teko ir nusivilti. Ilgai negavau darbo. Tik rugsėjo mėn. įsidarbinau Gyvulininkystės moksliniame tyrimo institute Baisogaloje. Gerų žmonių dėka pavyko įstoti į Lietuvos veterinarijos akademijos neakivaizdinį skyrių. Labai patraukė lietuvių kalba ir literatūra. Bandžiau laimę 1957 m., bet užkliuvau ir buvau pašalinta iš Vilniaus universiteto. Lietuvos veterinarijos akademijoje studijavau iki 1964 m., nes ištekėjusi 1958 m. auginau sūnų ir dukrą.

Po 20 metų darbo instituto Kiaulių veisimo sektoriuje įvykdžiau mokslinius bandymus, parašiau reikiamus straipsnius. Išlaikiusi kandidatinius egzaminus, praėjusi Mokslinės tarybos konkursą vyr. mokslinio bendradarbio etatui užimti ir priartėjusi prie disertacijos rašymo išgirstu žodžius: „Ar pamiršai, kad sėdėjai kalėjime?“ 1976 m. savo noru palikau institutą ir dar 10 metų dirbau Šiaulių tarprajoninėje veislininkystės įmonėje. Sulaukusi 30 metų darbo stažo, neįskaitant lagerio, išėjau į pensiją. Dabar šiek tiek padedu auginti vaikaičius, apsilankau pas savo jaunąsias atžalas Anglijoje, Saudo Arabijoje ir nuoširdžiai džiaugiuosi gyvenimo kelyje sutiktais dorais žmonėmis, o širdžiai artimiausi – zanavykai.

Donata Podėnienė
Baisogala, 1998 m. rugsėjo 1 d.

Donata Ona Podėnienė ir poetė. Jos kūryba publikuota poezijos rinkiniuose: „Benamiai“ (1989), „Tremtinio Lietuva“ (1990). Ji – ir „Saulėtekio link“ bendraautorė.

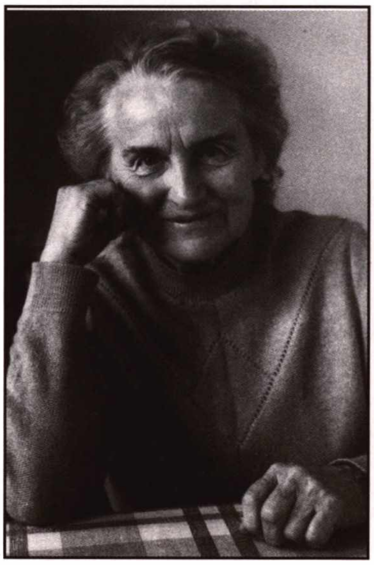

Donata Ona Podėnienė.
1998 m. nuotrauka

Lietuvos gyvulininkystės mokslinis tyrimo institutas Baisogaloje. *1998 m. nuotrauka*

Martina VIDŽIŪNAITĖ-REISGIENĖ

Visuomenės veikėja Martina Vidžiūnaitė-Reisgienė gimė 1929 m. vasario 16 d. Valenčiūnų k., Gelgaudiškio vlsč., Marcelės Martišiūtės-Vidžiūnienės ir smulkaus ūkininko Antano Vidžiūno, kilusio iš Pieščių k., Paežerėlių vlsč., šeimoje. Valenčiūnuose baigusi penkis pradinės mokyklos skyrius pradėjo mokytis Šakių „Žiburio“ gimnazijos antrojoje klasėje. 1944 m. pasitraukusi į Vokietiją 1948 m. baigė gimnaziją ir tais pačiais metais su tėvais ir sesute Vincele išvyko į Australiją. Čia dirbo pasitaikiusius darbus, o vakarais mokėsi komercijos. Po 2 metų įsidarbino stambioje kredito bendrovėje, kurioje dirbo 30 metų. Iš pirmosios santuokos gimė dukra Liudvika Marija Apinytė – žinoma Kanados režisierė, palaikanti ryšius su Lietuva. Antroji santuoka – su Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjo Martyno Reisgio sūnumi Anskiu. Augino du jo sūnus.

Atvykusi į Australiją Martina įsijungė į lietuviškąją visuomeninę veiklą. Puoselėja ir propaguoja lietuvių tautodailę Sidnėjaus muziejuose, audžia tautines juostas ir rengia jų parodas, puoselėja savo krašto papročius ir tradicijas. Atkūrus Nepriklausomybę su vyru Anskiu aplankė Lietuvą, pabuvojo Zanavykuose ir Klaipėdoje. Australijoje susikūrus Zanavykų bendrijai, buvo išrinkta jos pirmininke. Kurį laiką bendradarbiavo su Klaipėdoje leidžiamu laikraščiu „Vakarų ekspresas“.

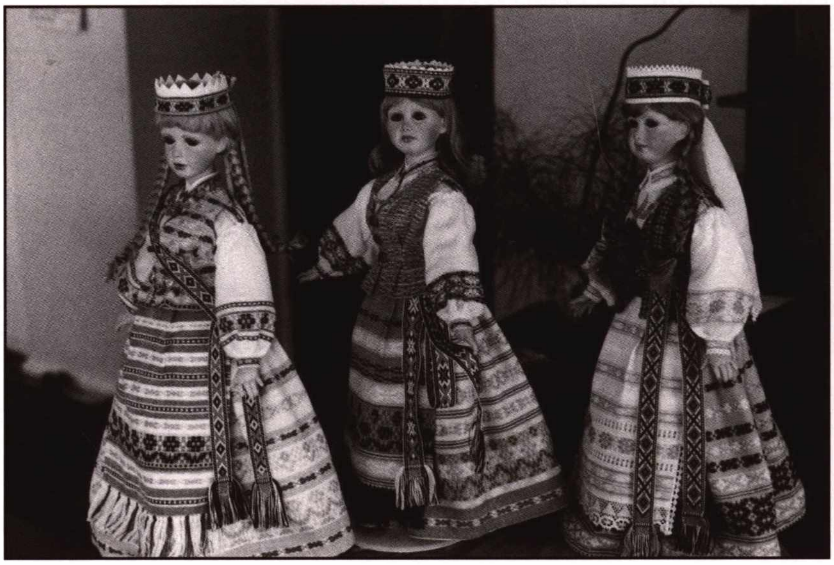

Martinos Reisgienės tautiniais rūbais sukurtos lėlės buvo eksponuojamos daugelyje Australijos parodų

Martina Reisgienė

Vitalis STAUGAITIS

Gimiau 1929 m. kovo 14 d. Tulauskų k., Jankų vlsč. Mano tėvukas Vincentas Staugaitis (1874–1955) buvo 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės akto signataro, vėliau – Telšių vyskupo Justino Staugaičio (apie jį „NKV", t. 1, p. 157) jaunesnysis brolis, o Lekėčiuose gimusi poetė Gražina Tulauskaitė (1908–1990) – tėvelio Justino Staugaičio pusseserė. Gal dėl to ir mūsų šeimos likimas bolševikams okupavus Lietuvą susiklostė tragiškai. Tėvelis buvo tarnautojas, jo darbovietė dažnai keitėsi. Vaikystę leidau Siesikuose, Giedraičiuose (Ukmergės aps.), Alovėje (Alytaus aps.) ir Eišiškėse. Čia 1941 m. birželio 15 d. sovietų valdžios represinių struktūrų tėvelis buvo suimtas ir dingo be žinios, o mama Emilija Staugaitienė (1900–1978), vyresnysis brolis Romualdas (1924–1996, apie jį „NKV", t. 7), jaunylis vienerių metų broliukas Dariukas (dabar Panevėžyje žinomas gydytojas) ir aš buvome ištremti į Sibirą. Tremties pradžioje mus apgyvendino Altajaus krašte, o 1942 m. buvome išgabenti į Trofimovskos salą Lenos žiotyse, prie Laptevų jūros. Atsidūrėme ne tik amžino įšalo žemėje, bet ir mirties zonoje, kur 17 metų gyvenome su ištikimais savo draugais ir pagalbininkais šunimis. 1942 m. buvome įkurdinti Tit Aruose (Balūno raj., Jakutijoje), o 1954 m. persikėlėme į Michtują (Lenskio raj.). 1958 m. buvome paleisti iš tremties, bet į Lietuvą grįžti galėjome tik 1959 m. Tremtyje praleista 18 metų ir ne bet kur, bet prie Šiaurės ledjūrio, visą laiką kovojant dėl išlikimo.

Grįžęs į Lietuvą apsigyvenau Kaune, dirbau staklių gamykloje. Prasidėjus Atgimimui 1989 m. dalyvavau ekspedicijoje „Lena – 89". Bikove, Muostache, Tit Aruose, Trofimovske statėme kryžius iš amžino įšalo žemės negrįžusiems savo tėvynainiams.

Parašiau prisiminimus „Lenos deltoje ne savo noru", kuriuos paskyriau artimiesiems ir visiems bendro likimo suartintiems tautiečiams. Atskira knyga prisiminimus 2008 m. 500 egzempliorių tiražu išleido leidykla „Naujasis lankas".

Vitalis Staugaitis
Kaunas, 2009 m.

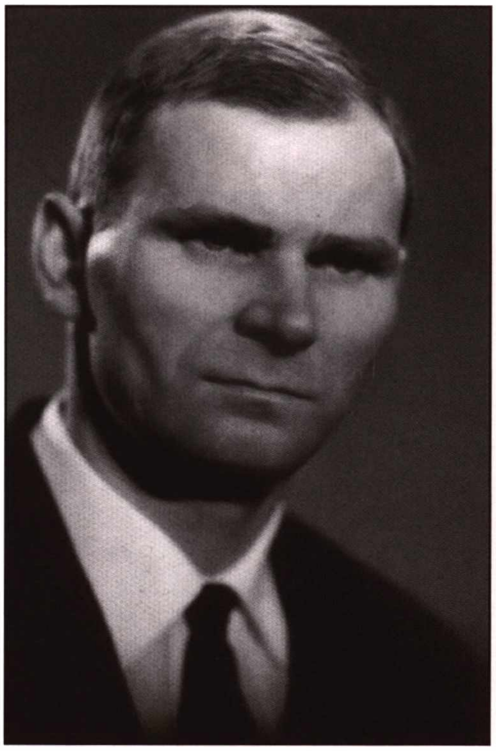

Vitalis Staugaitis jaunystėje

Emilijos Staugaitienės šeima 1951 m. Tit Aruose: Emilija Staugaitienė, sūnūs Dariukas ir Vitalis, Romas su žmona Aldona (antrojoje eilėje)

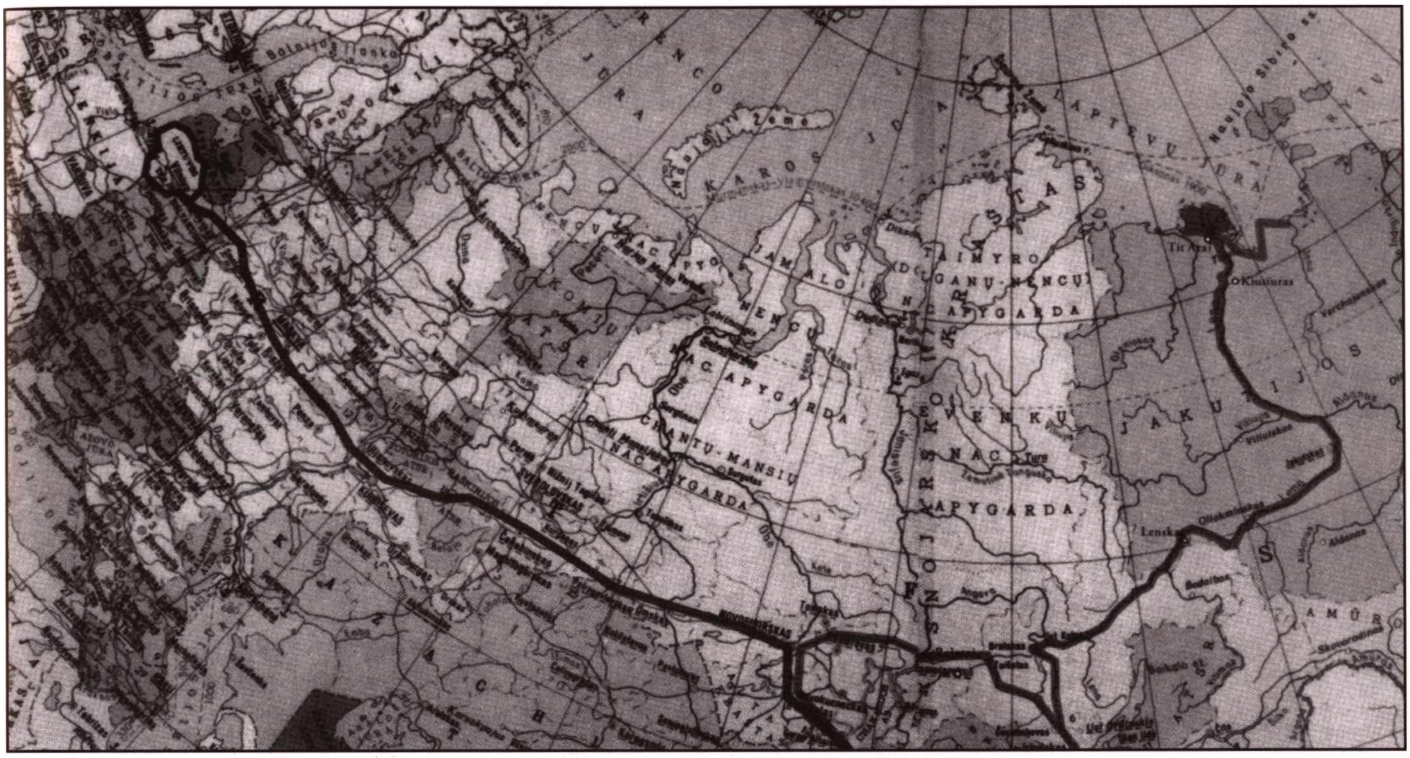
KAROS JŪRA
LAPTEVŲ JŪRA
TAIMYRO
EVENKŲ NAC. APYGARDA
JAKUTIJOS
Tit Ary
Kiusiuras

Tremties kelias į Trofimovską

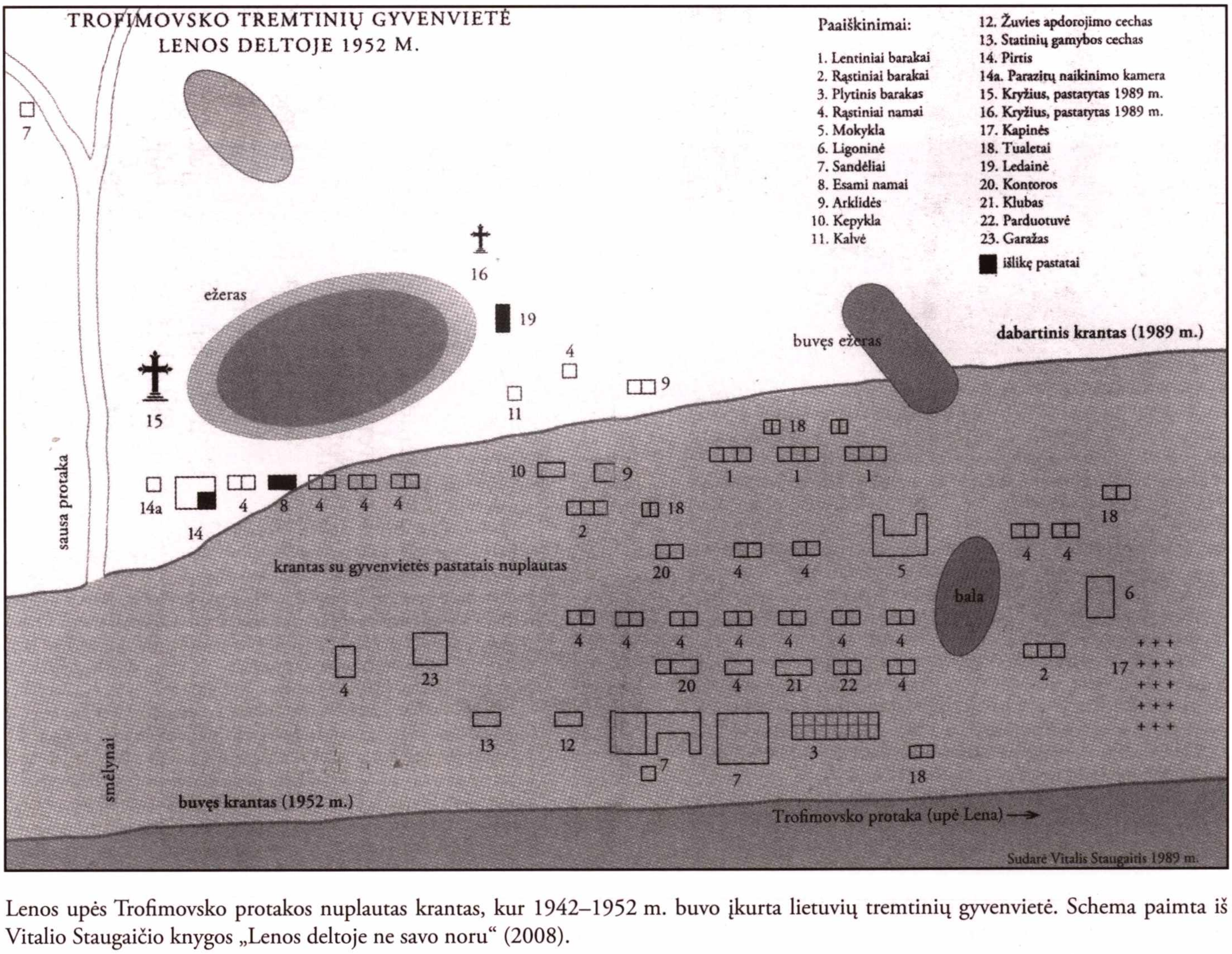
TROFIMOVSKO TREMTINIŲ GYVENVIETĖ
LENOS DELTOJE 1952 M.
Paaiškinimai:
1. Lentiniai barakai
2. Rąstiniai barakai
3. Plytinis barakas
4. Rąstiniai namai
5. Mokykla
6. Ligoninė
7. Sandėliai
8. Esami namai
9. Arklidės
10. Kepykla
11. Kalvė
12. Žuvies apdorojimo cechas
13. Statinių gamybos cechas
14. Pirtis
14a. Parazitų naikinimo kamera
15. Kryžius, pastatytas 1989 m.
16. Kryžius, pastatytas 1989 m.
17. Kapinės
18. Tualetai
19. Ledainė
20. Kontoros
21. Klubas
22. Parduotuvė
23. Garažas
■ išlikę pastatai
ežeras
buvęs ežeras
dabartinis krantas (1989 m.)
sausa protaka
krantas su gyvenvietės pastatais nuplautas
bala
smėlynai
buvęs krantas (1952 m.)
Trofimovsko protaka (upė Lena) ⟶
Sudarė Vitalis Staugaitis 1989 m.

Lenos upės Trofimovsko protakos nuplautas krantas, kur 1942–1952 m. buvo įkurta lietuvių tremtinių gyvenvietė. Schema paimta iš Vitalio Staugaičio knygos „Lenos deltoje ne savo noru“ (2008).

Valentinas SPURGA

Pedagogas, visuomenės veikėjas Valentinas Spurga gimė 1929 m. balandžio 25 d. Aržuolupių k., Šakių vlsč. 1953 m. baigęs Vilniaus pedagoginį institutą 1953–1954 m. dirbo Šiaulių pedagoginio instituto dėstytoju, 1954–1956 m. – Kapsuko (dabar – Marijampolės) II vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoju, 1956–1977 m. – Kapsuko internatinės mokyklos direktoriumi. Už sumanų vadovavimą šiai mokymo įstaigai 1968 m. Valentinui Spurgai suteikiamas socialistinio darbo didvyrio vardas. Iniciatyvus pedagogas 1977–1783 m. dirbo švietimo ministro pirmuoju pavaduotoju, o nuo 1983 m. – ministru, išrenkamas deputatu į Aukščiausią tarybą. Aukščiausios tarybos deputato mandatą turėjo ir 1971–1975 m. 1982 m. Valentinas Spurga išleido knygą „Pedagoginis vadovavimas mokinių saviauklai“.

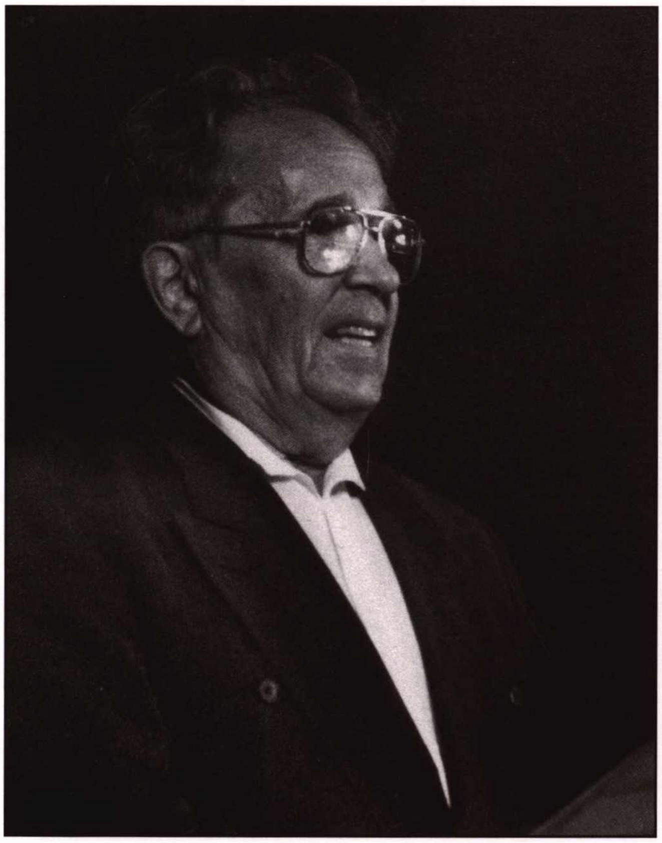

Valentinas Spurga kalba Šakių 400 metų jubiliejinėje šventėje Šakiuose. *1999 m. nuotrauka*

Valentinas Spurga su sūnumi Sauliumi – dabar Mykolo Romerio universiteto docentu

Vytautas ŠULSKIS-LAISVŪNAS

Laisvės kovotojas Vytautas Šulskis-Laisvūnas gimė 1929 m. Galinių k., Griškabūdžio vlsč. Besimokydami Barzdų progimnazijoje 1947 m. pavasarį jaunuoliai: Vytautas Žemaitis, Vytautas Šulskis, Vytautas Endziulaitis ir kiti bendraklasiai, įkūrė pogrindinę antisovietinę moksleivių organizaciją, kurią palaikė vietos partizanai. Būrys buvo ginkluotas ir šiek tiek apmokytas, kaip elgtis ir naudoti ginklą. 1947 m. rudenį organizacijai vadovauti pradėjo Kostas Stoneika, kuris ir pasiūlė jaunuosius kovotojus pavadinti Natangų vardu. Pavardės: Žemaitis, Endziulaitis, Šulskis, kildinamos iš Mažosios Lietuvos–Prūsijos kunigaikštystės. Didysis prūsų sukilimas ir jo vadas – natangas Herkus Mantas. Ir tarsi kraujo šauksmas jaunuolius šaukė būti natangais. Toks pasiūlymas buvo priimtas. Kai vaikinai pradėjo mokytis Pilviškių gimnazijoje, ten persikėlė ir pogrindinė Natangų organizacija. Šios organizacijos pavyzdžiu Vilkaviškio gimnazijoje susikūrė panašus būrys. Pilviškių gimnazijos jaunieji kovotojai pasivadino Pirmuoju natangų būriu, o vilkaviškiečiai – Antruoju natangų būriu. Čekistams išaiškinus natangų veiklą Vytautas Šulskis arešto išvengė ir iš karto įsijungė į Tauro apygardos Žalgirio rinktinės kovotojų gretas. 1948 m. kovojo Žalgirio rinktinės 35-ojoje kuopoje, 1949 m. pavasarį buvo perkeltas į 36-ąją kuopą.

Vytautas Šulskis-Laisvūnas žuvo 1950 m. rugsėjo 12 d. Tiksli žuvimo vieta iki šiol neišaiškinta. Tikėtina, jog ši tragedija įvyko Aukštosios Plynės girioje, Kidulių vlsč. Kartu su Vytautu Šulskiu-Laisvūnu tą dieną dar žuvo Valentinas Aleksa-Aras, Albertas Akombakas-Špricas, Albinas Piščikas-Bijūnas ir Sigitas Jakštys-Spindulys. 2007 m. spalio 6 d. Liaučių k. (prie Slavikų) atidengtas paminklas žuvusiems laisvės kovotojams, kuriame įrašyta ir Vytauto Šulskio-Laisvūno pavardė.

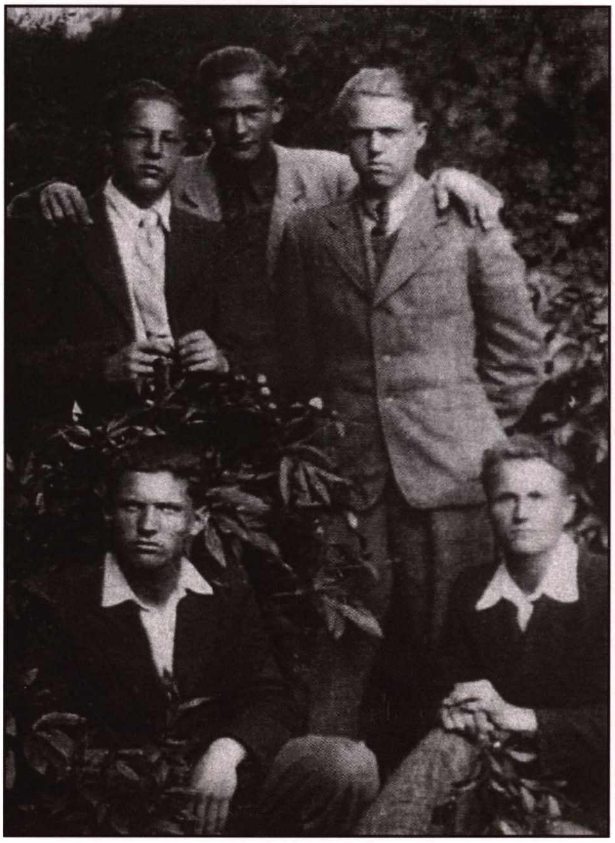

Barzdų progimnazijos moksleiviai zanavykai 1946 m. Apačioje prisėdę: Vytautas Endziulaitis iš Bliuviškių, Vytautas Šulskis iš Galinių, stovi: Vytautas Žemaitis iš Žąsinų k., Jonas Saldukas iš Žvirblių k., Zigmas Tumosa iš Valių.

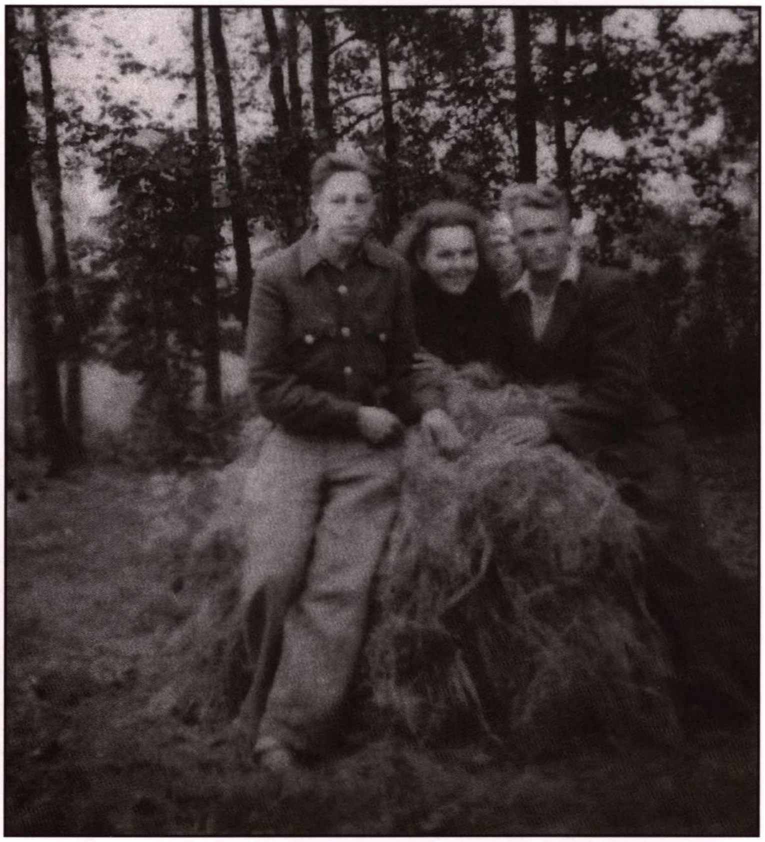

Jaunasis laisvės kovotojas Vytautas Žemaitis, jo sesuo Birutė Žemaitytė ir laisvės kovotojas Vytautas Šulskis. *1947 m. nuotrauka.*
Nuotraukos iš poetės Janinos Marcinkevičienės asmeninio albumo

Nijolė MASTEIKAITĖ

Mokytoja, poetė Nijolė Masteikaitė gimė 1929 m. gegužės 15 d. Šakiuose. Vilniaus universitete studijavo lituanistiką. Baigusi studijas visą gyvenimą lietuvių kalbą ir literatūrą dėstė Siesartėnų pagrindinėje mokykloje. Darbas mokykloje jai buvo ir viltis, ir džiaugsmas, ir gyvenimo didžioji prasmė, todėl savo mokiniams skirtame eilėraštyje rašė:

„Iš vaikų aš išmokau tylėdama jausti
Ir palaiminti viską, kol saulėn eini.
Juk po Dievo šviesa mes į žemę įausti.
Mes visi – tik vaikai. Ir visi – laikini."

Eiles Nijolė Masteikaitė kūrė visą gyvenimą. 1957 m. ji tapo Respublikinio radijo literatūros būrelio jaunųjų literatų sąskrydžio laureate. Savo kūrybą beveik visą laiką spausdino Šakių raj. periodikoje. Pirmoji poetės knyga „Tu meilės žarija – Suvalkija" pasirodė tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę – 1991 m., antroji – „Laiškai laikui" išleista 1997 m., trečioji – „Kad nepavargtų dvasios šiluma" – 2001 m. Kompozitoriai A. Abarius ir V. Bagdonas poetės žodžiams kūrė muziką.

Poetė Nijolė Masteikaitė gerai pažinojo Lietuvos dainininkę Beatričę Grincevičiūtę. Su ja susipažino 1957 m. Vilniuje ir draugystė truko visą gyvenimą. Savo sielos būsena jos buvo labai artimos ir viena kitą suprasdavo be žodžių. Minint Beatričės Grincevičiūtės 90-metį, jos Nijolytė apie dainininkę paskelbė prisiminimus „Lyg dainuojantis diemedis" (žurnalas „Suvalkija", 2001 m., Nr. 2, p. 18–22).

Nijolė Masteikaitė mirė 2005 m. rugsėjo 20 d. Palaidota Šakių kapinėse.

Nijolė Masteikaitė

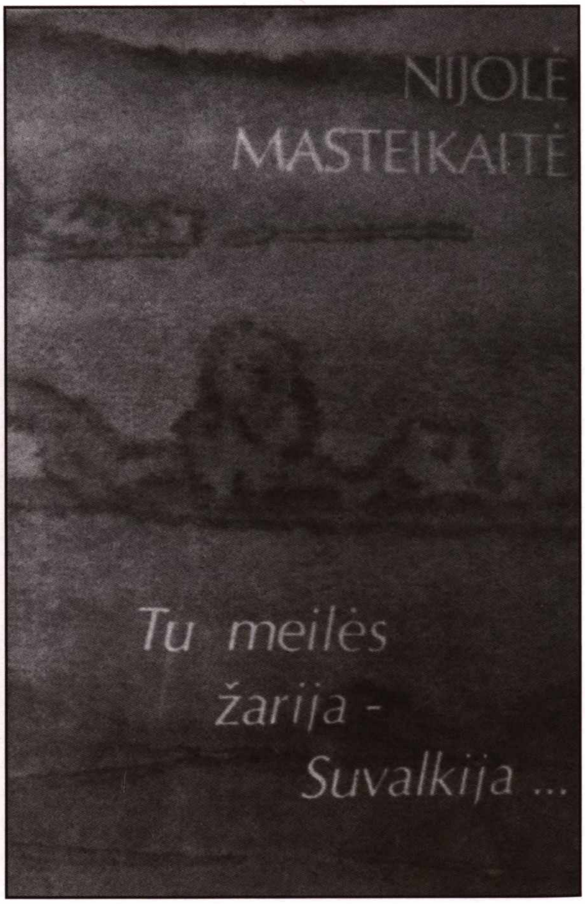

Nijolės Masteikaitės knygos „Tu meilės žarija – Suvalkija" viršelio faksimilė

Lygumų šaltinis

Nijolė MASTEIKAITĖ

PRIE TAVO MINTIES

(J. Martišienei)

Į birželio saulėlydžio tolį
Išėjai kaip vienatvė. Viena...
Apkabinusi vieškelį brolį.
Tyliai vėso širdis ir daina.

O gyvenimas bėgo, lingavo
Pro tą širdį ir jau pro tave —
Kaip akimirka žydinčio klevo,
Kaip viltis su tuščia sėtuve.

Nesibaigiantis vakaras — kelias
Negrįžimo. Laukimo. Vėsos...
Mes stovėjom jame — mes ieškojom
Jam išėjusios tavo šviesos.

...Ten, Šešupėje, maudėsi vėjai.
Toldama švietė Suvalkija.
Ką išeinant mąstei, ką mylėjai,
Kai minties pasiklydo gija?

Tyli žodis ir beržas prie kelio,
Prie tavęs — jau gilios paslapties...
Grįžk į širdį iš vasarų šilto birželio
Kaip poezija. Ji — nepažįsta mirties

Zanavykija

Tai tu man davei tokį didelį dangų,
Kur maldos ir žvaigždės į lygumas krinta,
Kur motinų žodžiai vis žydi po langu
Ir svaigsta siela, gerumu apdalinta.

Ir Nova nušvinta pro laiko šešėlį,
Ir grįžta Kudirka į dvasios klėtelę,
O Zanavykija, linų debesėli,
Palaimink visus, kur išleidi į kelią.

Pareina į Rygiškius protėviai mano
Ir neša ant rankų saulėlydžių žiedą...
O vakaras šiltas prie šulinio seno
Ir girios su jais zanavykiškai gieda.

Taip gieda, kad visko pasauly užtenka,
Lyg būtų jausmai amžinybėj prigiję.
Tau, Dieve, už lygumas ačiū, už dangų,
Už vieną atodūsį - Zanavykiją...

Nijolė MASTEIKAITĖ

Kaip Loretos širdis

Lapų žvaigždės iš medžio dangaus
Man ir Lietuvai kelią apkris.
Jos širdis virš kentėjimo kryžiaus dygaus
Švies išeinant pro metų duris.

Jos kalba - ta šventumo versmė nebyli-
Iškeliaus su visais kaip palaimos gija.
Ko prie gimusios laisvės, Tėvyne, tyli,
Apie ką tu, geroji, mąstai savyje?

Iš gimtų šulinių jau išsemta šviesa?
Ar gerumo ugnelės vaikams per mažai?
Šitiek saulės išaudei, o žemė basa,
Taip mylėjai, o dvasiai ramybės prašai.

Mes išeisime Tavo šventumą apgynę
Ir kiekvienas prie tavo kančios pasilenksim,
Kaip palinko Loretos širdis į Tėvynę -
Tą dangaus ir tikėjimo žemiško slenkstį.

Tėvyne mano

Ir vėl atvėrei man kaštono žiedą,
Vėl leidai debesio skubėjimą priglausti,
Ir visa, kas tau meldžiasi ar gieda,
Iš naujo gali amžinybę jausti.

Aš glostau tavo tolumą ir mintį,
Ar ieškau veido - liūdno ar žvaigždėto -
Neleiski niekam ieškančio suminti,
Apgink, kai žodžių akmeniu jį mėto.

Palaimink, kai palikus metų puotą,
Išeisiu tylinčia gražia gatve...
O gal per daug pasaulyje man duota,
Kad, Lietuva, širdy turiu tave?..

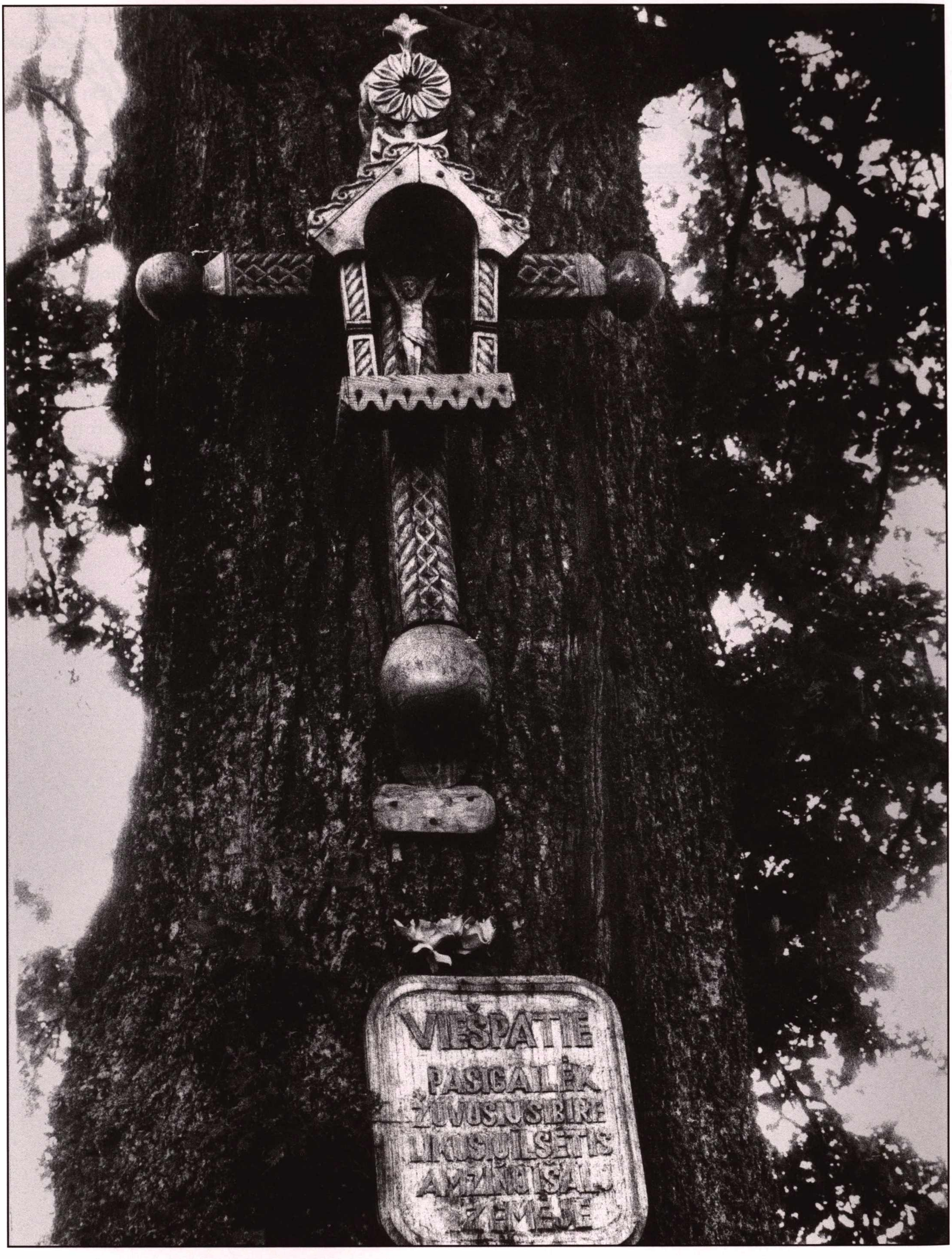
VIEŠPATIE
PASIGAILĖK
ŽUVUSIŲ SIBIRE
LIKUSIŲ ILSĖTIS
AMŽINO ĮŠALO
ŽEMĖJE

„Skausmo kalnelio“ prie Jotijos kryžius, kurio autorius – Juozas Liutvinas

Juozas LIUTVINAS

Ūkininkas Juozas Liutvinas gimė 1929 m. birželio 1 d. Sutkų k., Paežerėlių vlsč., ūkininkų Onos Liutvinienės ir Prano Liutvino daugiavaikėje šeimoje. Mokėsi Sutkų pradinėje mokykloje. Vedė Aldoną Užkuraitytę iš Mikniškių k., ten ir apsigyveno. Ilgus metus dirbo kolūkyje. Prasidėjus Atgimimui aktyviai įsijungė į sąjūdžio veiklą. Dalyvavo Krikščionių demokratų partijos veikloje. Jo iniciatyva Mikniškių k., prie Jotijos upelio, įkurtas „Skausmo kalnelis". Aplink šimtametį ąžuolą išsirikiavo kryžiai tiems, kurių kauleliai dūlija svetimoje žemėje. Nuo ąžuolo kamieno žvelgia Červenėje nukankintų Lietuvos kariuomenės karininkų, mūsų brolių ir seserų, kovojusių už tautos laisvę ir nepriklausomybę, kančia. Pirmasis kryžius „Skausmo kalnelyje" iškilo 1996 m. Dabar jų čia daugiau nei dvidešimt.

Juozas Liutvinas mirė 1999 m. rugpjūčio 15 d. Palaidotas Ilguvos kapinėse.

Bronislava Vaičiūnienė
Gerdžiūnai, 2000 m. rugsėjo 8 d.

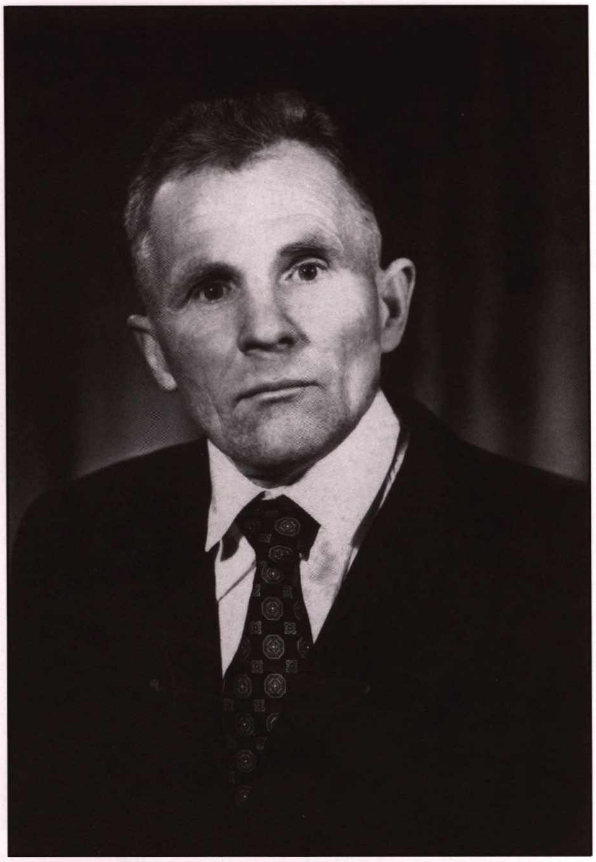
Juozas Liutvinas

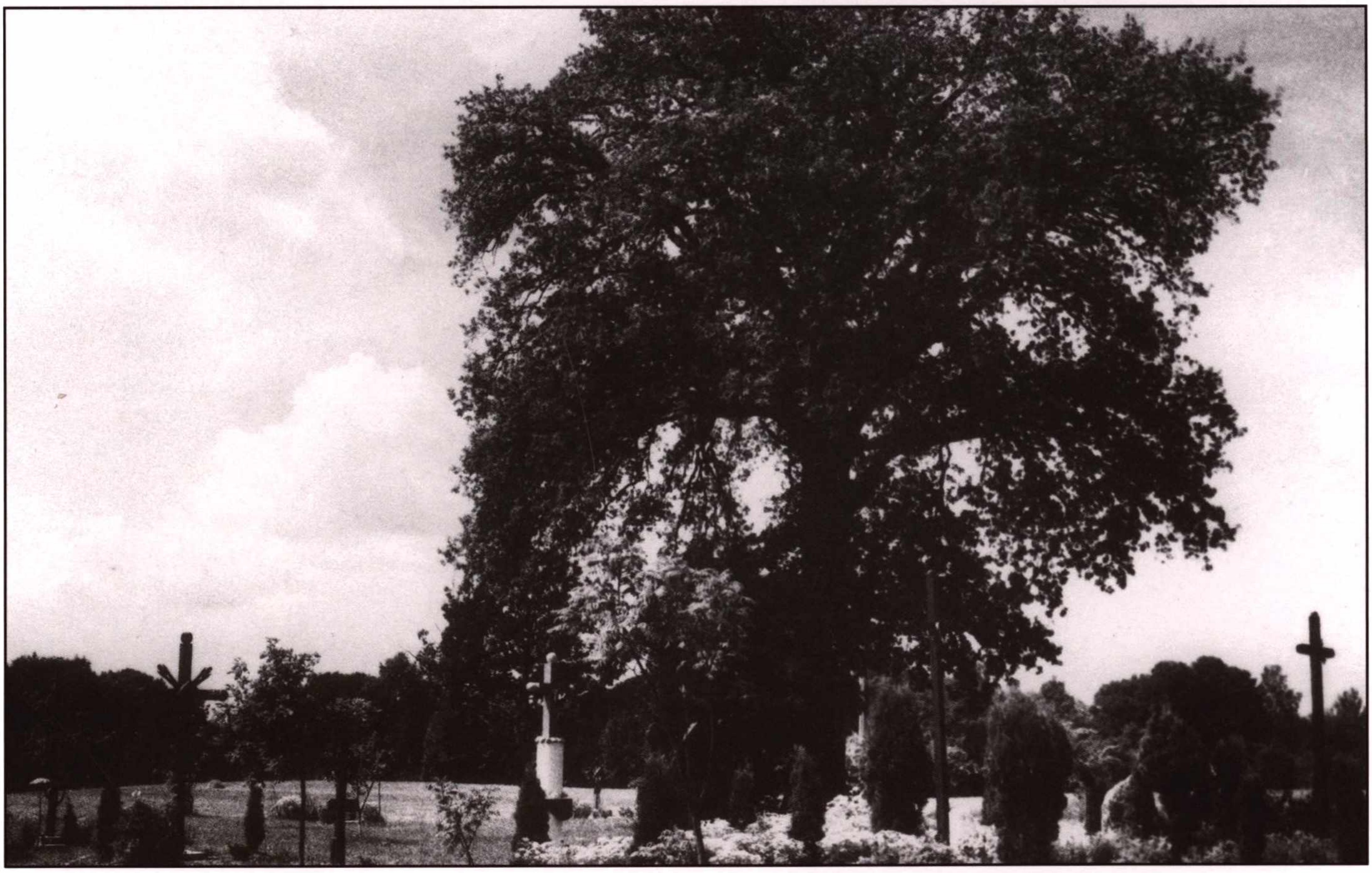
„Skausmo kalnelis" Mikniškių kaime

Kazys LOZORAITIS

Kazys Lozoraitis su Jonu Malinausku įrašinėja Vatikano radijo lietuviškos programos laidą, 1989 m.

Žurnalistas, diplomatas, visuomenės veikėjas Kazys Lozoraitis gimė 1929 m. liepos 7 d. Berlyne, kai jo tėvas Stasys Lozoraitis (apie jį „NKV“, t. 3, p. 103) ten dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Vokietijoje. Žurnalistiką studijavo „La Sapienza“ universitete Romoje. 1958–1972 m. dirbo Italijos radijuje. 1960–1970 m. – Lietuvos atstovybės prie Šv. Sosto laikinojo reikalų patikėtinio S. Girdvainio asmeninis sekretorius, 1985–1992 m. – kanceliarijos vadovas. 1972–1992 m. dirbo Vatikano radijo laidų Lietuvai redakcijoje. 1992–2004 m. – Lietuvos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius prie Šv. Sosto, 1994–2004 m. – prie Maltos ordino, nuo 2004 m. – konsultantas Lietuvos ambasadoje Italijoje, nuo 1980 m. – Italijos LB vicepirmininkas. Atrinko ir rūpinosi Lozoraičių šeimos biblioteka, kuri 2007 m. perduota Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai. Ši biblioteka sudaro 17 000 vienetinių spaudinių ir archyvinių dokumentų rinkinių. Dokumentai perduoti saugoti Lietuvos centriniam valstybės archyvui. Kazys Lozoraitis apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Didžiuoju kryžiumi (1997) ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 2-ojo laipsnio ordinu (1999).

Kazys Lozoraitis mirė 2007 m. rugpjūčio 13 d. Romoje. Perlaidotas Kauno Petrašiūnų kapinėse.

Vatikano radijo lietuvių skyriuje svečiuojasi sesuo Nijolė Sadūnaitė ir mons. Alfonsas Svarinskas. Svečius iš Lietuvos priima Kazys Lozoraitis ir Jonas Malinauskas, kuriuos fotografavo čia 1989 m. apsilankęs žurnalistas iš Lietuvos Gintaras Aleknavičius (Aleknonis).

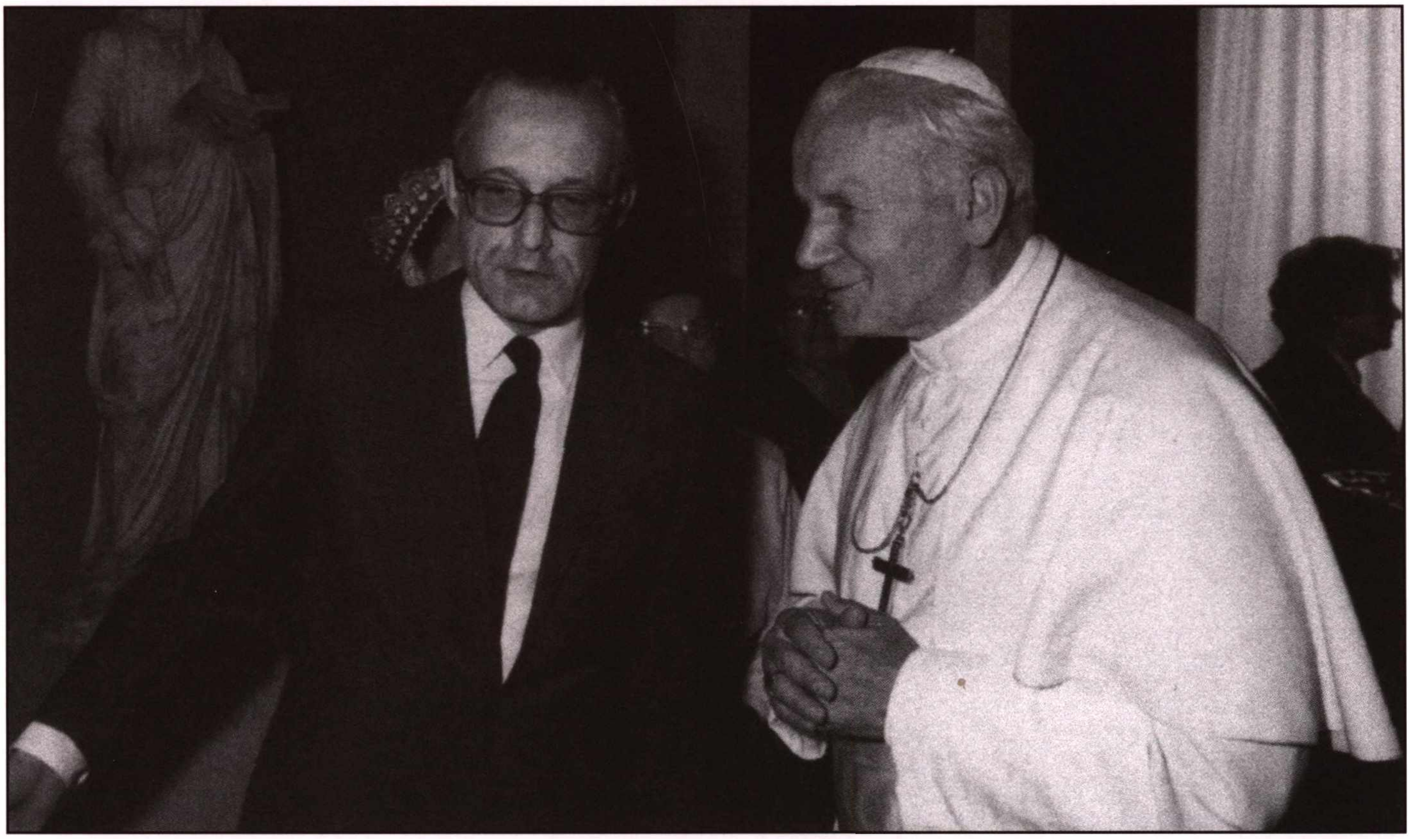

Kazys Lozoraitis kalbasi su popiežiumi Jonu Pauliumi II per lietuvių audienciją Vatikane 1988 m. spalio 6 d. Audrio Juozo Bačkio vyskupo šventimų ir Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo proga

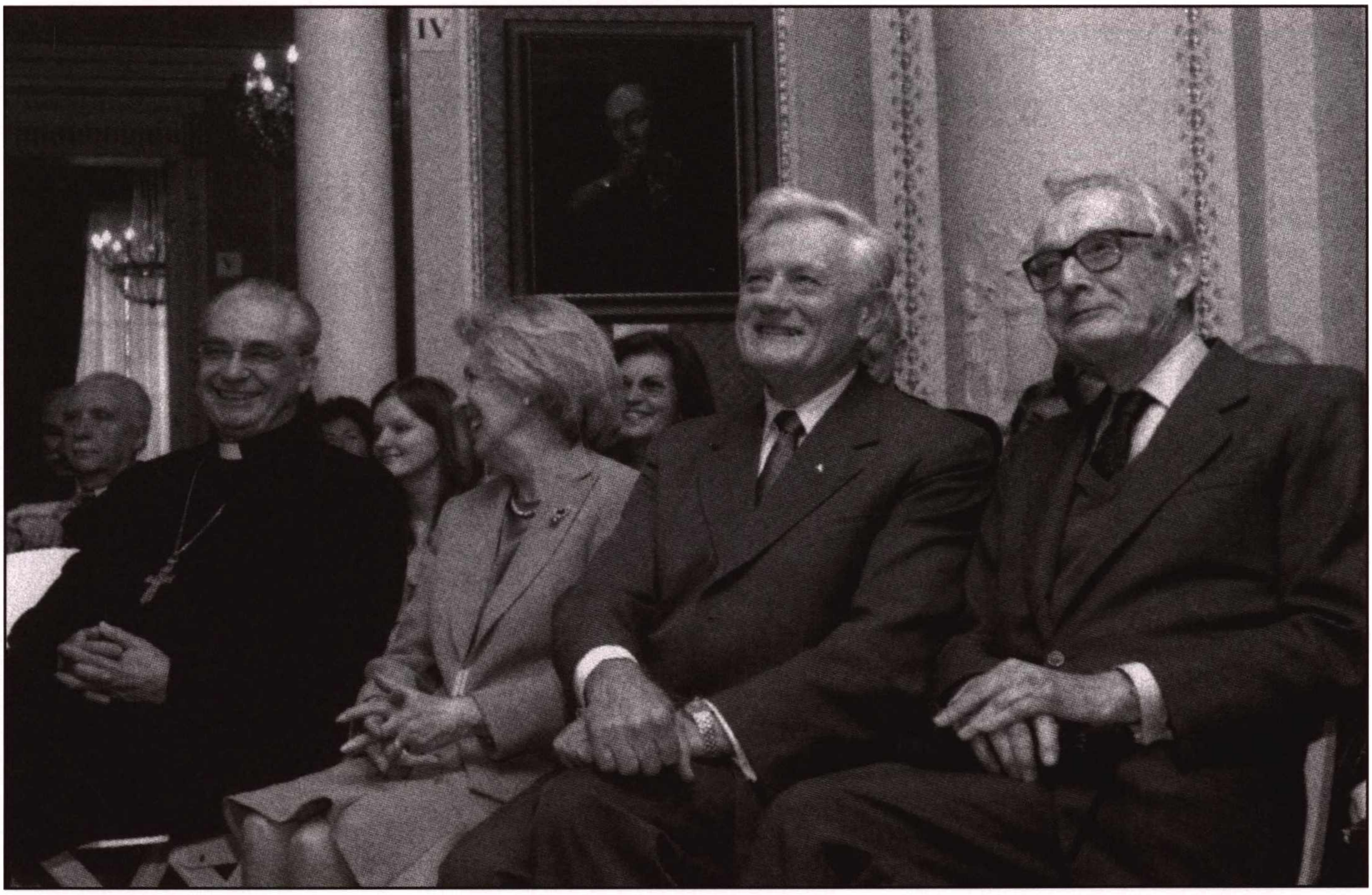

Kardinolas Audrys Juozas Bačkis, ponia Alma Adamkienė, Prezidentas Valdas Adamkus ir Kazys Lozoraitis 2006 m. gegužės 31 d. Vilniuje. *Nuotraukos iš knygos „Diplomatas par Excellence: Kazys Lozoraitis" (Vilnius, 2008)*

Alfonsas ZOKAS

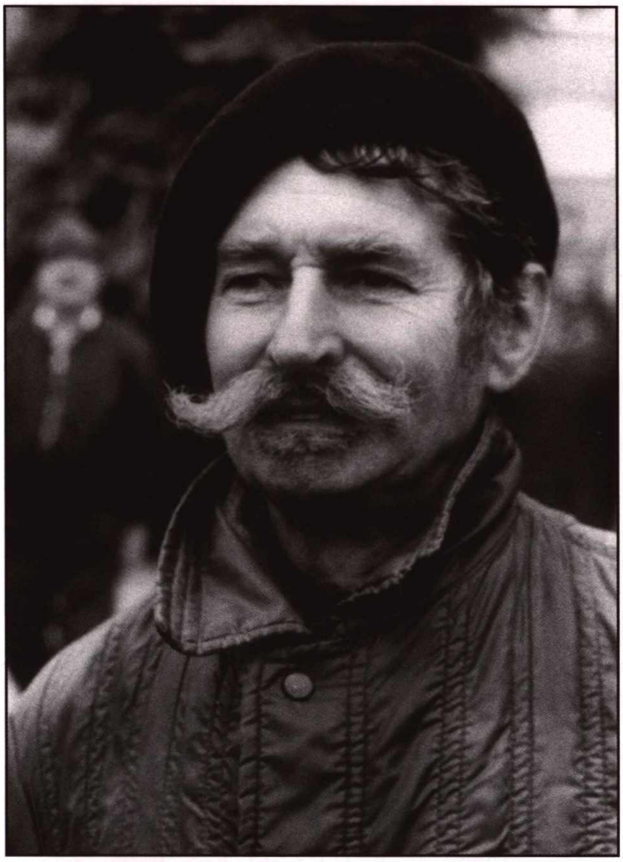

Alfonsas Zokas

Gimiau 1929 m. liepos 20 d. Kriaučėnų k., Slavikų vlsč., amatininkų (audėjos ir račiaus) šeimoje. 1938 m. pradėjau mokytis Endrikių pradžios mokykloje. Tada pradėjau piešti portretus, o kiek vėliau – tapyti paveikslus. Kariuomenėje tarnavau Vilniuje, 16-ojoje lietuviškojoje divizijoje. Grįžęs iš kariuomenės Gelgaudiškyje baigiau vakarinę vidurinę mokyklą. Gyvendamas Šakiuose dirbau teisėsaugoje tardytoju ir studijavau teisę. Baigiau tris kursus. Maskvoje baigiau N. Krupskajos vardo liaudies universitetą. Parodose dalyvauju nuo 1967 m. Priklausau Tautodailininkų (nuo 1968) ir Fotomenininkų (nuo 1976) sąjungoms. Surengiau keletą personalinių tapybos ir fotografijų parodų. Esu Respublikos kultūros žymūnas. Šiuo metu tapau, piešiu portretus ir drožiu.

Alfonsas Zokas
Šakiai, 2000 m. sausio 29 d.

Alfonsas Zokas mirė 2008 m.

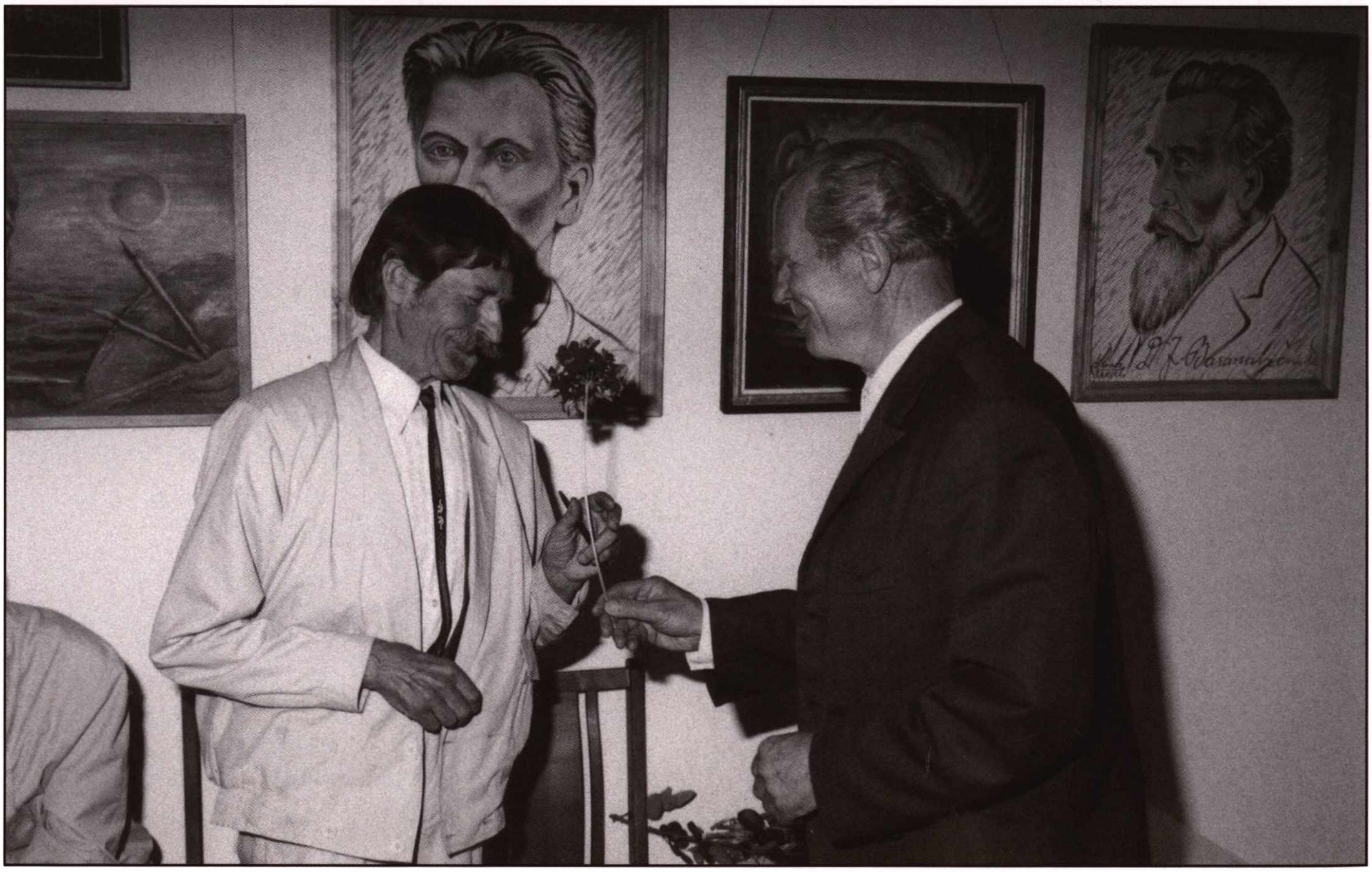

1996 m. personalinėje Alfonso Zoko parodoje tautodailininką sveikina jo kraštietis Jonas Bernota (apie jį „NKV“, t. 6, p. 158)

Regina DĖDINAITĖ-BRIKIENĖ

Tautodailininkė Regina Dėdinaitė-Brikienė gimė 1929 m. rugpjūčio 17 d. Kaune zanavyko miškininko Jono Dėdino (apie jį „NKV“, t. 3, p. 157) ir Zosės Puškoraitytės-Dėdinienės šeimoje. Anksti mirus motinai po kurio laiko tėvas į namus parvedė pamotę, kuri Reginai padovanojo sesutę Rasytę (g. 1941) ir broliuką Rimą (g. 1943). 1944 m. vasarą Dėdinų šeima pasitraukė į Vakarus. Regina mokėsi lietuviškose gimnazijose Vokietijoje, o 1951 m. su tėvais emigravo į JAV. Ištekėjusi už aukštaičio Brikaus įsikūrė Kanadoje. Dalyvavo lietuviškoje veikloje, bet daugiausiai lietuviškumą šiame krašte propagavo savo tautodailės darbuose, dalyvavo parodose. Buvo renkama į lietuvių tautodailininkų organizacijų tarybą. Atkūrus Nepriklausomybę lankėsi Lietuvoje, pabuvojo savo tėvo gimtinėje Vaitikupiuose.

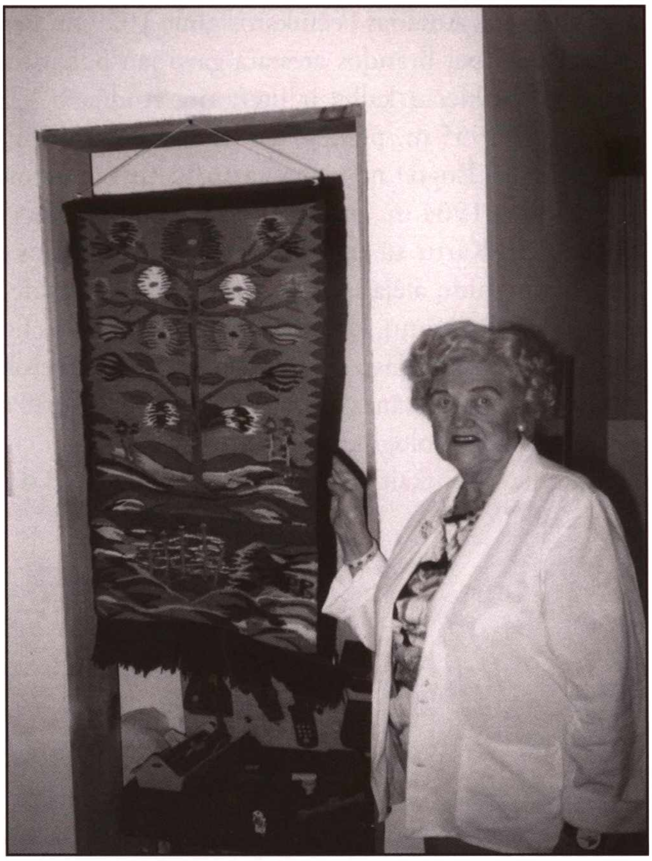

Regina Brikienė prie savo sukurto kilimo

Nemuno šlaitas prie Kriūkų

Antanas PEČIUKAITIS

Pedagogas Antanas Pečiukaitis gimė 1929 m. liepos 25 d. Vilkeliškių k., Sintautų vlsč. Mokėsi Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, bet brandos atestatą gavo jau pokario metais Šakių suaugusiųjų vidurinėje mokykloje. Neakivaizdiniu būdu vokiečių kalbą ir literatūrą studijavo Vilniaus pedagoginiame institute, kurį baigė 1959 m. Antanas Pečiukaitis 1955 m. pradėjo dirbti Kidulių vidurinėje mokykloje. Dėstė vokiečių kalbą. Vadovavo vokiečių kalbos būreliui. Išugdė ne vieną garsų Lietuvoje germanistą. Keletą metų dirbo direktoriaus pavaduotoju ugdomajam darbui. 1964 m. pradėjo vadovauti Kidulių vidurinei mokyklai ir 20 metų buvo šios vidurinės mokyklos direktorius. Kartu su mokiniais sodino mokyklos sodą, puošė mokyklos aplinką, jo iniciatyva pradėta sodinti abiturientų laidų alėja ir alyvų giraitė. Prieš prasidedant naujiems mokslo metams vykdavo į Karaliaučiaus kraštą ieškoti lietuvių šeimų, kurių vaikai turėjo mokytis lietuviškoje mokykloje. Kartais šeštadieniais iš bendrabučio į namus pas tėvus išveždavo mokinius, kurie gyveno atokiau nuo mokyklos. Mokiniai jį mylėjo, o mokytojų kolektyvas gerbė. 1984 m. Antanas Pečiukaitis pradėjo dirbti Pedagogų kvalifikacijos institute vyr. dėstytoju, dėstė filosofiją ir pedagoginę psichologiją.

Antanas Pečiukaitis mirė 1988 m. birželio 18 d. Palaidotas Kaimelio kapinėse.

Antanas Pečiukaitis

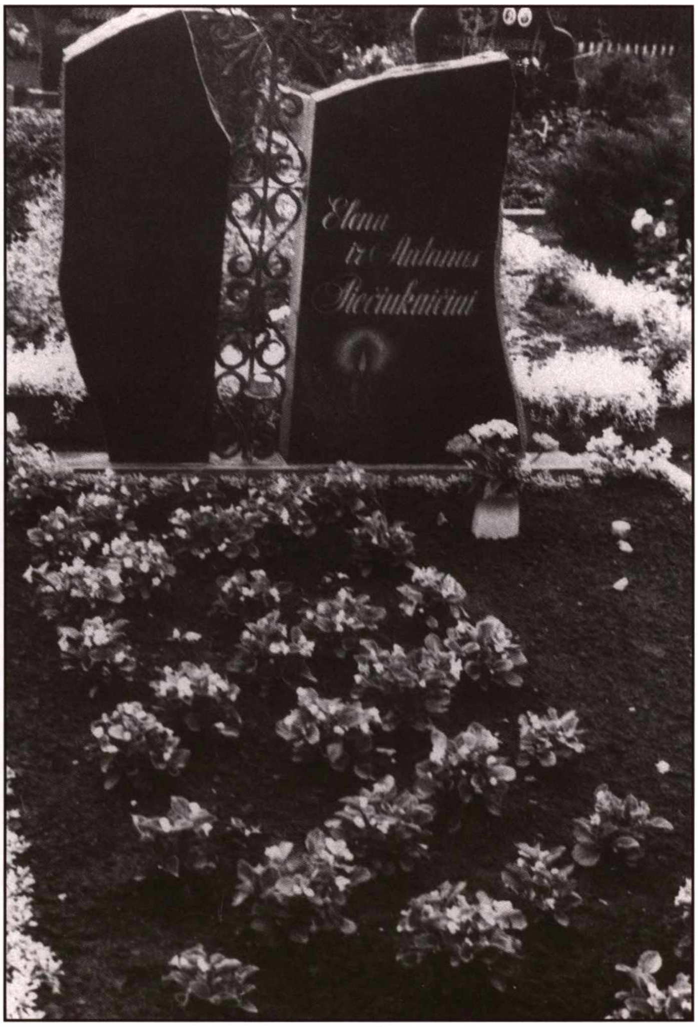

Antano Pečiukaičio kapas Kaimelio kapinėse

Kidulių vidurinės mokyklos mokytojų kolektyvas, kai jai vadovavo Antanas Pečiukaitis. *Nuotrauka iš Elenos Pečiukaitienės asmeninio albumo*

Pranas PELECKIS

Tautodailininkas, Lietuvoje tituluotas prievarpsčių karalius Pranas Peleckis gimė 1929 m. rugpjūčio 7 d. Ginaičių k., Raseinių aps. Kai Pranukas buvo pusketvirtų metukų, tėvai gyventi persikėlė į Zanavykus. Apsigyveno motinos gimtinėje – Vincentavos k., prie Lekėčių. Čia ir pradėjo formuotis būsimo tautodailininko meninis pasaulėvaizdis. 5 metukų neteko tėvelio, kurį berniukui pakeitė motinos tėvas stalius ir dievdirbys Baltrus Bertulis (1864–1946). Pranui baigus Lekėčių pradinę mokyklą prasidėjo karas. Okupaciją keitė okupacija. Dirbo pasitaikiusius darbus. Atitarnavęs sovietinėje armijoje ir kiek padirbėjęs Lekėčių apylinkėse 1958 m. įsikūrė Kulautuvoje ir Kauno „Dailės“ kombinate pradėjo dirbti medžio drožėju. Kai pavargdavo bedroždamas, imdavo į rankas knygą ir skaitydavo iki išnaktų. 1964 m. Prano drožiniai Respublikos suvenyrų konkurse buvo pripažinti geriausiais – laimėta I ir III vietos. Pagal Prano Peleckio sukurtus etalonus suvenyrus pradėjo gaminti ir Plungėje įsikūrusi liaudies dirbinių įmonė „Minija“. Nuo 1971 m. Pranas dirba pagal savo sukurtus ir kombinato Meno tarybos patvirtintus etalonus. Labiausiai pamėgtas Prano Peleckio darbas – ornamentuotos prievarpstės, kurios plačiai ir išgarsino tautodailininką. Šiandien Prano sukurtas prievarpstes rasime visame pasaulyje, ten, kur gyvena lietuviai. Pranas mėgsta drožti ir suvenyrines koplytėles, kuriose parimę rūpintojėliai, Motinos Sopulingosios. Jo darbai eksponuoti Bulgarijoje, Japonijoje, Jugoslavijoje, Islandijoje, Alžyre, Belgijoje, Prancūzijoje, Meksikoje, Vengrijoje. Pranas yra surengęs net penkias savo personalines parodas Kaune ir vieną Biržuose. Jo darbus turi įsigijęs ne tik M. K. Čiurlionio dailės muziejus, bet ir kiti Lietuvos muziejai. Be suvenyrinių kūrinių Pranas yra sukūręs dekoratyvinę skulptūrą „Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“ (1980), skulptūrą „Juodkrantė“ (1985). Įspūdingi Prano sukurti antkapiniai paminklai Lekėčių, Karmėlavos, Petrašiūnų, Pilviškių, Romainių, Senavos kapinėse. Prano rūpesčiu atstatyti ir kryžiai Kauno Karo muziejaus sodelyje. Sukūrė kryžių Vilties Prezidentui Stasiui Lozoraičiui, kuris pastatytas prie VI forto esančiame Kryžių kalnelyje.

Pranas Peleckis mirė 2002 m. gruodžio 16 d. Kaune. Palaidotas Lekėčių kapinėse greta savo tėvų.

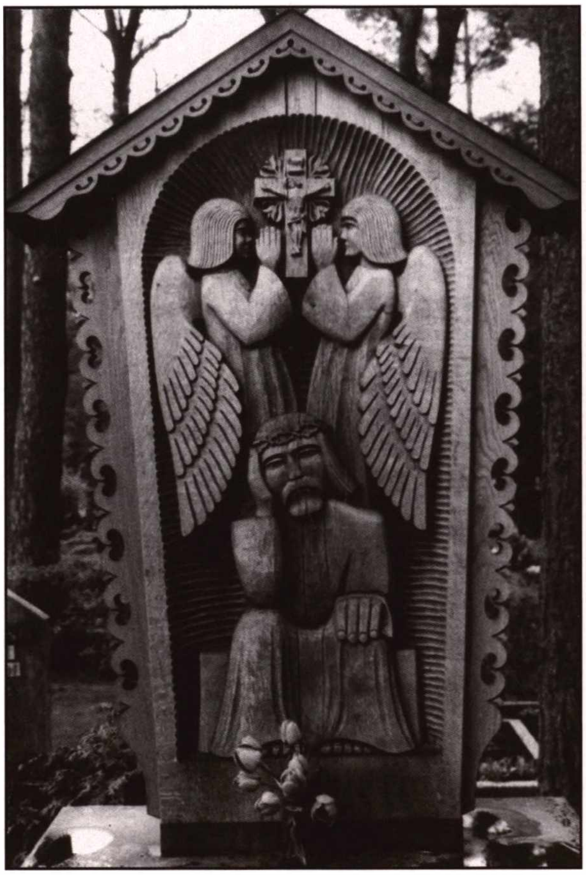

Rūpintojėlis ant tėvų ir savojo kapo

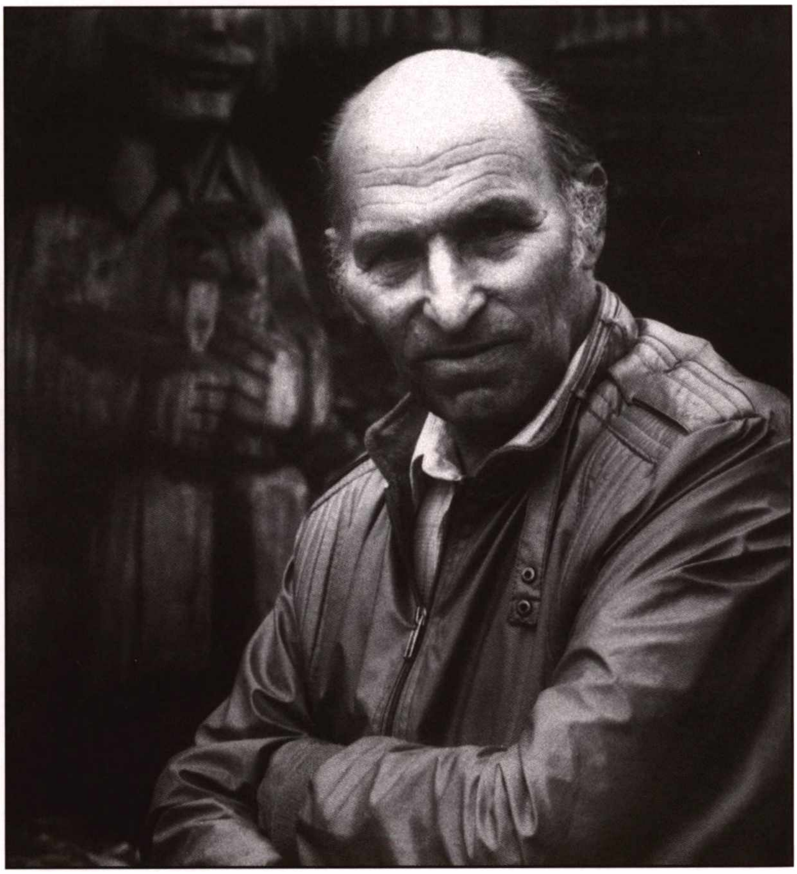

Pranas Peleckis, sulaukęs brandaus amžiaus, prie savo namų Kaune

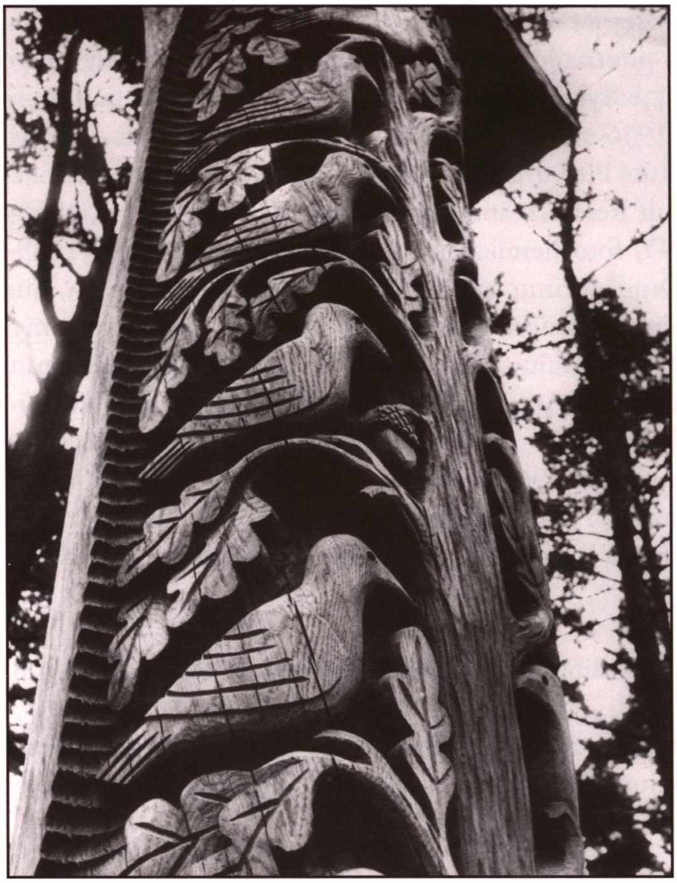

Dekoratyvinė skulptūra „Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“ (1980) Juodkrantėje, Raganų kalne

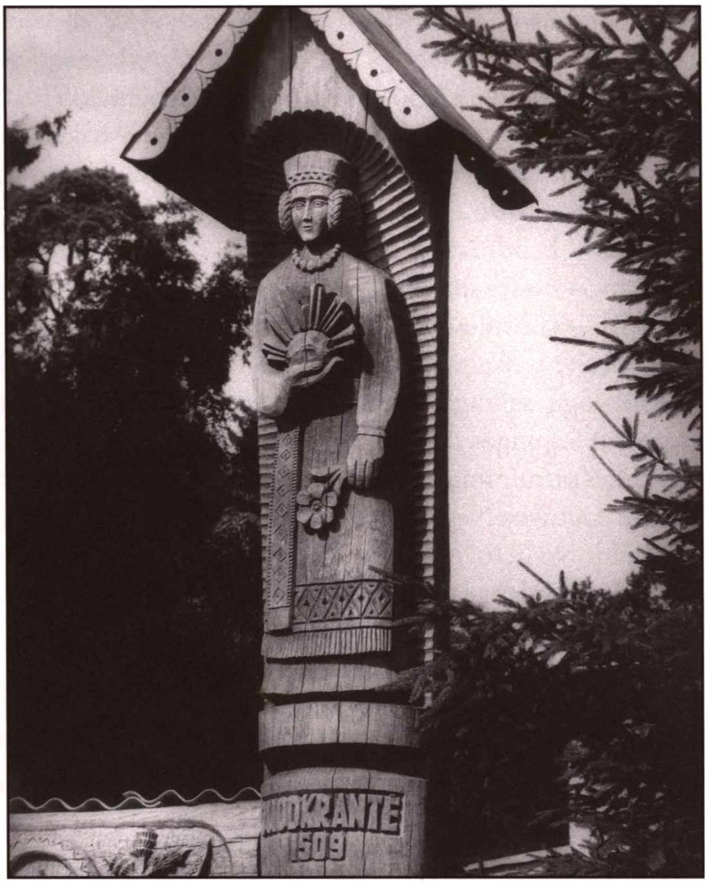

Skulptūra „Juodkrantė“ (1985)

Suvenyriniai darbai, puošiantys tautodailininko dirbtuves

Jonas DĖDINAS

Chemijos mokslų daktaras, literatas, JAV lietuvių visuomenės veikėjas Jonas Dėdinas gimė 1929 m. rugpjūčio 22 d. Pariebių k., Sintautų vlsč. Mokėsi Šakių gimnazijoje. 1949 m. Vokietijoje baigė Augsburgo lietuvių gimnaziją. Leido „Dienos žinias“ Hochfeldo lietuvių stovykloje. 1949 m. apsigyveno JAV. 1954 m. Johnso Hopkinso universitete Baltimorėje, MD, gavo bakalauro, 1956 m. Delavaro universitete Nevarke, DE – magistro (chemijos inžinerija), vėliau Carnegie technologijos institute Pitsburge, PA – filosofijos daktaro (fizinė chemija) laipsnį. 1956–1962 m. – tyrimų inžinierius bendrovėje „Gulf Research and Development Co.“ Pitsburge, 1965–1988 m. – bendrovės „Eastman Kodak Co.“ Ročesteryje, NY, fotochemikas ir masės spektrometrininkas, 1989–1993 m. – masės spektrometrininkas bendrovės „Sterling Drug“ tyrimų laboratorijose Vakarų Česteryje, PA, nuo 1993 m. – konsultantas. Tyrinėjo fotochemines ir biochemines reakcijas. Padarė išradimų naftos produktų gamyboje. Skaitė paskaitas, paskelbė daugiau kaip keturiasdešimt mokslinių straipsnių (1977 m. už mokslinį straipsnį Toksikologų sąjunga apdovanojo Franko R. Blado premija). Yra Amerikos chemikų sąjungos narys, Lietuvių studentų sąjungos Baltimorės skyriaus pirmininkas. Dalyvauja JAV LB veikloje (1967–1968 m. – Ročesterio apylinkės pirmininkas, vienas Ročesterio kultūros sekcijos steigėjų, o 1967–1987 m. – jos valdybos narys). 1968 m. minint Lietuvos Nepriklausomybės 50-ies metų jubiliejų Pabaltijo parodoje Ročesterio meno ir mokslo muziejuje suorganizavo lietuvių skyrių. Ateitininkas, Ročesterio moksleivių ir studentų ateitininkų dramos būrelio organizatorius ir moksleivių „Miško brolių“ kuopos globėjas.

Biografijų žinynas „JAV lietuviai“ (Vilnius, 1998)

Jonas Dėdinas mirė 2004 m. kovo 12 d. Floridoje. Palaidotas 2004 m. rugpjūčio 22 d. (per savo gimtadienį) Sintautų kapinėse. 2005 m. (po mirties) Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla Vilniuje išleido Jono Dėdino poezijos rinkinį „Laiko domės“.

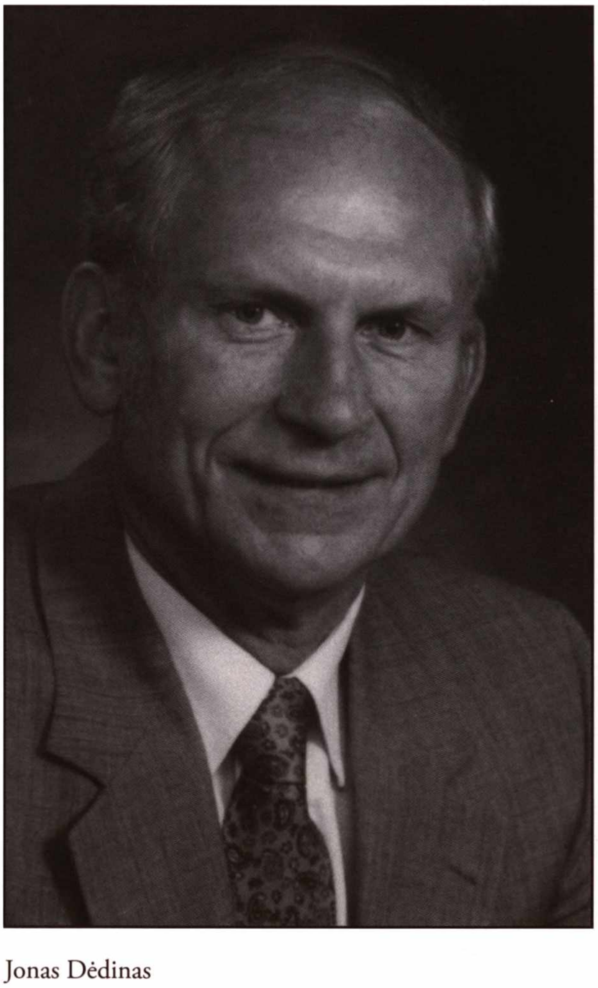

Jonas Dėdinas

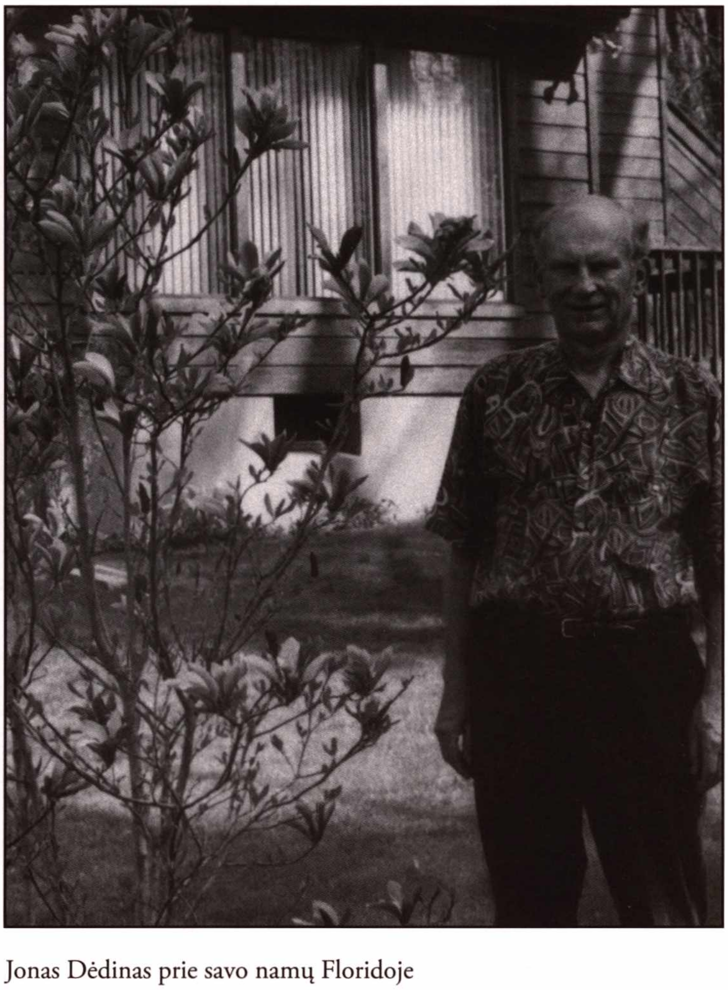

Jonas Dėdinas prie savo namų Floridoje

Bronislava MARTIŠIŪTĖ-ŠUKEVIČIENĖ

Mokytoja Bronislava Martišiūtė-Šukevičienė gimė 1929 m. rugsėjo 1 d. Daugėliškiuose, Šakių vlsč. Baigusi Šakių vidurinę mokyklą studijavo Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Nuo 1957 m. dirbo Lukšių vidurinėje mokykloje. Daugybę metų vadovavo skulptoriaus Vinco Grybo muziejui. Mirė 1990 m.

Bronislava Martišiūtė-Šukevičienė

Bronislava
Martišiūtė-
Šukevičienė
1929–1990

Bronislavos Šukevičienės kapas Lukšių kapinėse

Vytautas DOVYDAITIS

Gimiau 1929 m. rugsėjo 5 d. Tabariškiuose, Kauno raj., vidutinių valstiečių Marcelės Jurgelaitytės-Dovydaitienės ir Juozo Dovydaičio šeimoje. Kadangi tėvelis buvo gimęs Runkių k. (Višakio Rūdos parapija), o mamytė – Šunkarių k. (Jankų sen., Griškabūdžio parapija) ir save laikė zanavykais, tai ir aš esu zanavykas. 1930 m. liepos 6 d. mirė mamytė. 1930 m. spalio 9 d. Kotryna Jurkšaitė-Dovydaitienė iš Padainupio k. (Tabariškių parapija) tapo antrąja mamyte. Be manęs šeimoje dar užaugo du jaunesni broliai: Rimantas ir Kazimieras Algirdas. 1936–1941 m. mokiausi Tabariškių pradžios mokykloje, o 1941–1948 m. – Kauno IX (jėzuitų) gimnazijoje. Tuo pačiu laiku (1941) lankiau vienerių metų mašinraščio klasę, 1942 m. – vieno mėnesio bitininkystės kursus, 1944–1946 m. – buhalterijos mokyklą, o 1947–1948 m. – dramos studiją. 1948–1953 m. studijavau Lietuvos žemės ūkio akademijos Agronomijos fakultete. Pirmoji darbovietė (1953–1956) – Dotnuvos bandymų stotis, kur dirbau vyresniuoju moksliniu bendradarbiu, 1956–1999 m. šios stoties ir kitų įstaigų bazėje įsteigus Lietuvos žemdirbystės institutą Žemdirbystės skyriuje dirbau taip pat vyresniuoju moksliniu bendradarbiu. 1959 m. apgyniau žemės ūkio mokslų kandidato disertaciją apie vienmečių žolių auginimą. 1969 m. buvo suteiktas vyresniojo mokslinio bendradarbio vardas, o 1979 m. – nusipelniusio agronomo vardas. 1992 m. išleidau monografiją „Baltymingi pašariniai augalai“. Šios monografijos pagrindu 1993 m. apgyniau habilitacinį darbą ir tapau habilituotu daktaru (agrariniai mokslai). Esu išleidęs 22 knygas ir brošiūras, o bendras mokslinių darbų skaičius – 351. Spaudoje esu paskelbęs 853 mokslo populiarinimo publikacijas. Be mokslinio darbo domiuosi Lietuvos istorija, sąjūdžio ir blaivybės veikla. 1955 m. vedžiau anglų kalbos mokytoją Aldoną Markevičiūtę, su kuria išauginome sūnų Arūną, kuris baigė Kauno politechnikos institutą. Visas mano produktyvus gyvenimas ir 46 mokslinės veiklos metai praėjo Dotnuvos akademijoje, o į Zanavykus nuklystu tik mintimis ir per giminės suvažiavimus. Didžiuojuosi, kad mano giminės šaknys Runkiuose, kad 1920 m. spalio 19 d. už Lietuvos laisvę žuvęs Vincas Dovydaitis ir 1942 m. lapkričio 4 d. Sverdlovsko kalėjime bolševikų sušaudytas 1918 m. vasario 6 d. Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras prof. Pranas Dovydaitis yra mano dėdės. 1945 m. gegužės 19 d. Kaune nuo girto rusų karininko paleisto šūvio kritęs Juozas Dovydaitis – mano tėvelis.

Vytautas Dovydaitis
Dotnuvos akademija, 2000 m. balandžio 16 d.

Vytautas Dovydaitis. *1996 m. nuotrauka*

Habil. dr. Vytautas Dovydaitis (pirmasis iš dešinės) su savo šeima (iš kairės: sūnus Arūnas, žmona Aldona, marti Rita ir anūkė Giedrė) Dovydaičių giminės suvažiavime Kamšuose 1997 m. rugpjūčio 23 d.

Steponas IŠGANAITIS

Gimiau 1929 m. rugsėjo 3 d. Šunkarių k., Slavikų vlsč., tarnautojo šeimoje. Augome keturiese. Šeimoje buvau vyriausias. Valakbūdžio pradinę mokyklą baigiau prieš Antrąjį pasaulinį karą. Karo metais du metus nesimokiau. 1950 m. sidabro medaliu baigiau Šakių vidurinę mokyklą ir tais pačiais metais pradėjau studijuoti Kauno universiteto Medicinos fakultete. 1956 m. su pagyrimu baigiau Kauno medicinos instituto Gydomąjį fakultetą. Dirbti buvau paskirtas į Pagėgių raj. Dirbau sanitarinės epidemiologinės stoties vyr. gydytoju. Panaikinus Pagėgių raj. dirbau Pagėgių ligoninės vyr. gydytojo pavaduotoju ir infektologu. 1968 m. buvau perkeltas į Šilutės raj. centrinę ligoninę. Dirbau infekcinių ligų skyriaus vedėju. 1972 m. buvau atestuotas ir gavau gydytojo infektologo I kategoriją. Bendras darbo stažas – daugiau nei 40 metų. Dirbau profsąjunginį darbą ir Raudonojo Kryžiaus draugijos organizacijoje. 1958 m. sukūriau šeimą. Su žmona užauginome sūnų ir dukrą.

Steponas Išganaitis
Šilutė, 1997 m. spalio 17 d.

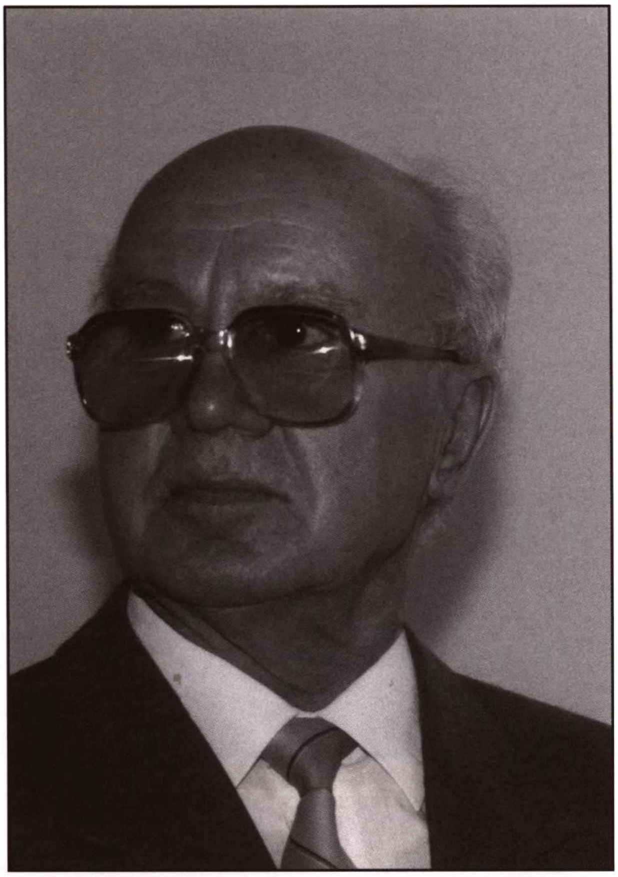
Steponas Išganaitis

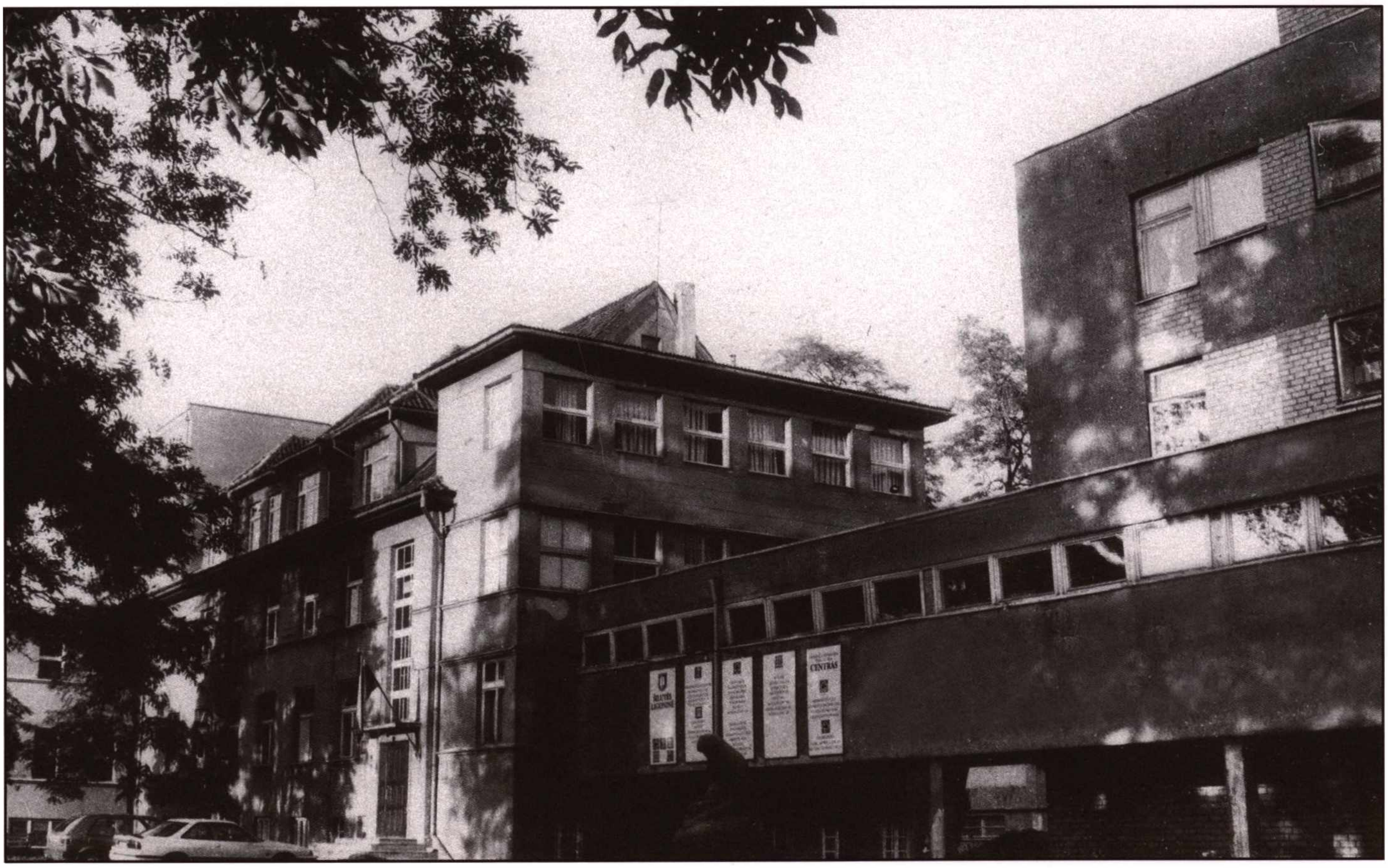
Šilutės centrinė ligoninė

Eugenija SAPETKAITĖ-KRENCIENĖ

Eugenija Sapetkaitė-Krencienė

Gimiau 1929 m. rugsėjo 20 d. Briedžių k., Sintautų vlsč., Marijos ir Felikso Sapetkų šeimoje. Senųjų Zyplių, Sintautų pradinės mokyklos, Šakių gimnazija ir karas. Pokario metais – vidurinė ir vakarinė mokyklos. Paskui studijos. Svajojau apie lietuvių kalbą ir literatūrą. Nugalėjo istorija. Likimas lėmė apsigyventi Skaudvilėje. Susipažinau ir suvokiau žemaičių dūnininkų gyvenimo būdą, charakterį, papročius ir tradicijas. Pamilau juos, jie pamilo mane. Savo žinias, sugebėjimus ir jėgas atidaviau Skaudvilės vidurinei mokyklai, tautinių šokių šokėjams. Daug laiko skyriau kraštotyrai. Kai manęs kas nors paklausia, kodėl aukoju laisvalaikį kraštotyrai, atsakau: „Man to reikia kaip lakūnui dangaus.“ Parengiau ir išleidau knygas: „Mūsų būties vieta – Skaudvilė“ (2004) ir „Iš Skaudvilės krašto žmonių gyvenimo“ (2007). Abu leidiniai sutikti palankiai. Pirmosios knygos leidimą teko pakartoti. Manau, kad svarbus darbas (plušėjau 2 metus) – Skaudvilės visuomeninio kraštotyros muziejaus „Karšuva“ sutvarkymas ir naujos ekspozicijos paruošimas (trys muziejaus kambariai merdėjo 10 metų). Bandyta užpildyti baltąsias istorijos dėmes. Stenduose atsispindi ginkluota ir pasyvioji rezistencija, tremtis, sąjūdžio veikla ir kt.

2008 m. LTV laida „Mūsų miesteliai“ parengė ir parodė dviejų dalių filmą „Skaudvilė“. Man, kaip žinančiai Skaudvilės krašto istoriją, teko konsultantės, muziejininkės, filmo dalyvės vaidmuo.

Eugenijos Sapetkaitės gimtasis namas Briedžių k.

Žengdami likimo takais kiekvienas paliekame savo pėdsakus. Zanavykų krašto dvasia, tėvų, mokytojų, kraštiečių patirtis, istorinių asmenybių veiklos įtaka ilgam pasiliko žemaičių žemėje įmintose pėdose.

Eugenija Sapetkaitė-Krencienė
2009 m. vasario 25 d.

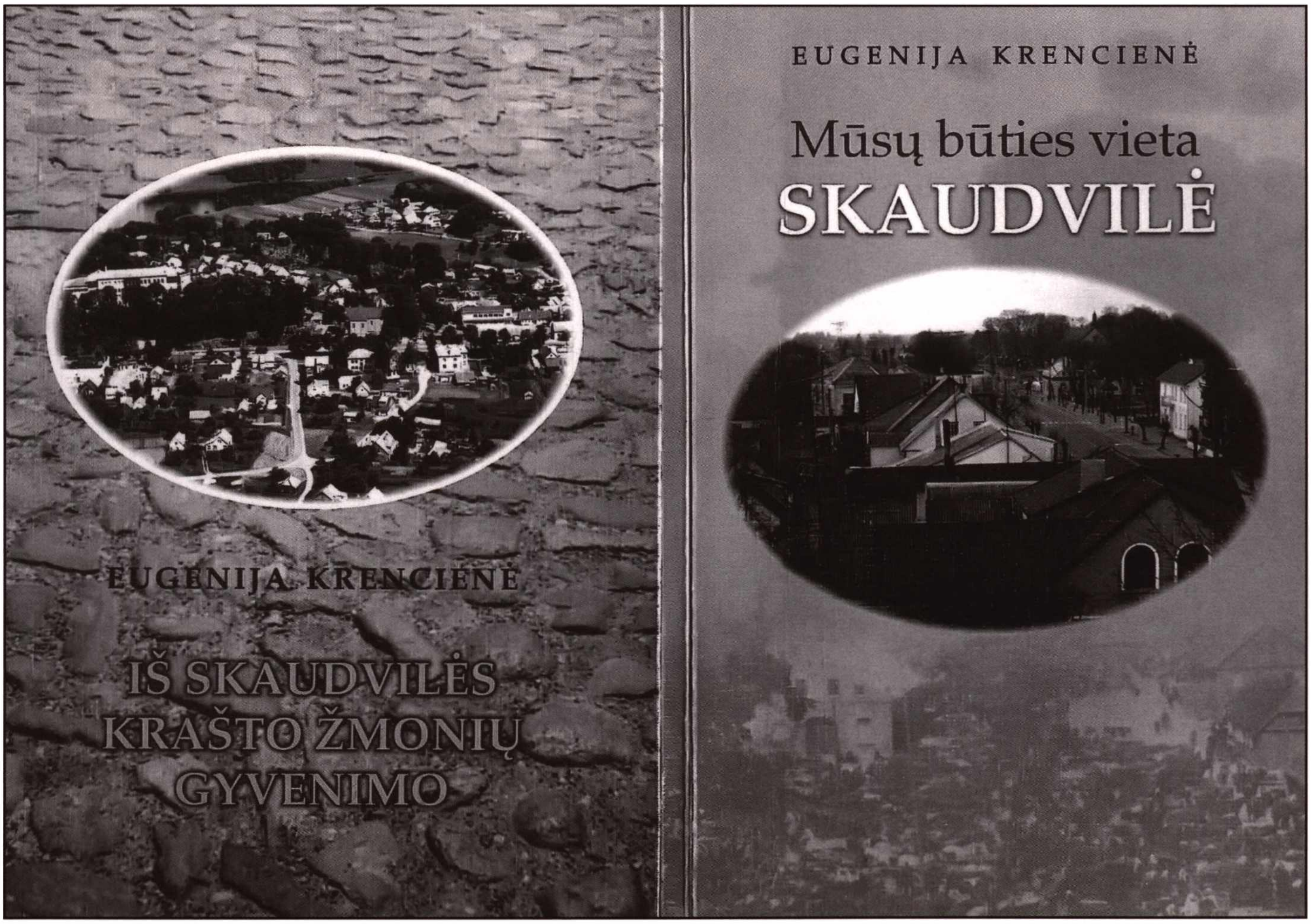
EUGENIJA KRENCIENĖ
IŠ SKAUDVILĖS KRAŠTO ŽMONIŲ GYVENIMO
EUGENIJA KRENCIENĖ
Mūsų būties vieta
SKAUDVILĖ

Eugenijos Krencienės išleistų kraštotyrinių knygų viršelių faksimilės

Zigmas NAUJOKAITIS

Esu gimęs 1929 m. spalio 1 d. Juškakaimių k., Sintautų vlsč., prie Slavikų, ūkininko šeimoje. Mano tėvas Jonas Naujokaitis buvo renkamas Slavikų vlsč. vaitu, vėliau – viršaičiu, tarpukaryje įkūrė Slavikų kooperatyvą ir savišalpos bankelį. Motina Marcelė Povilaitytė atitekėjo iš to paties valsčiaus Šunkarių k., buvo knygnešio Jono Povilaičio (apie jį „NKV“, t. 1, p. 81) duktė.

Mokiausi Slavikų pradžios mokykloje, paskui ūkyje ganiau gyvulius. 1943 m. tėvas mane įtaisė mokytis laikrodininko amato pas meistrą Joną Švelnį, gyvenusį gretimame Šilgalių k. Laikrodžių pasaulis tada man tapo viskuo ir aš niekuo daugiau nenorėjau būti, tik laikrodininku. Buvau juo su pertraukomis iki 1961 m. Gyvenimas viską sutvarkė savaip. Grįžtant frontui Juškakaimių pašešupiai buvo sulyginti su žeme. Tėvus ir brolį Jonuką išvežė į Sibirą. Pabėgęs į Kauną taisiau laikrodžius ir aviacinius prietaisus, vakarais mokiausi, studijavau. Ėjo metai. 1958 m. iš anglų kalbos išverčiau Džozefo Konrado psichologinį romaną „Lordas Džimas“. 1964 m. baigiau Kauno politechnikos institutą, tapau mašinų gamybos inžinieriumi. Nuo 1961 m. visą dvidešimtmetį buvau Pramoninės statybos projektavimo instituto konstruktorius. Stambiausias darbas – parengti ir įdiegti Alytaus medvilnės kombinato vidaus transporto mechanizacijos projektą (1971–1974). Šios praktikos pagrindu parašiau disertaciją „Konvejerių su sudėtingomis trasomis kompiuterinis skaičiavimas“ ir 1977 m. ją apgyniau Maskvos N. Baumano aukštojoje mokykloje gaudamas mokslų kandidato (dabar – daktaro) laipsnį. 1981 m. perėjau dirbti į Kauno technologijos universitetą. Vėl visą dvidešimtmetį dirbau vyr. moksliniu bendradarbiu ir dėstytoju. Mechaninės technologijos temomis publikavau 54 straipsnius ir aštuonis Europos standartų vertimus į lietuvių kalbą. Užregistravau aštuonis išradimus. Kai dėl nejauno amžiaus atsisveikinau su universitetu, palikau neetatiniu konsultantu Lietuvos pakuotojų asociacijoje, kur dirbu ir dabar. Jos periodiniam leidiniui „Pakuotojo kelrodis“ parašiau 45 straipsnius ir straipsnelius.

Atkūrus Lietuvai nepriklausomybę įsitraukiau į visuomeninį darbą. Turėjo įtakos labai sunkus tėviškės susigrąžinimas (pavyko susigrąžinti tik pusę tėviškės). 1993 m. įkūriau Lietuvos ūkininkų draugiją „Tėviškės žemė“, kuriai iki 2007 m. ir vadovavau. Šiuo metu tebesu jos tarybos narys. Tuo pačiu metu teko būti ir kelių kitų visuomeninių organizacijų tarybų nariu: Lietuvos ūkininkų sąjungos (1994–1998), Žemės ūkio rūmų (1994–

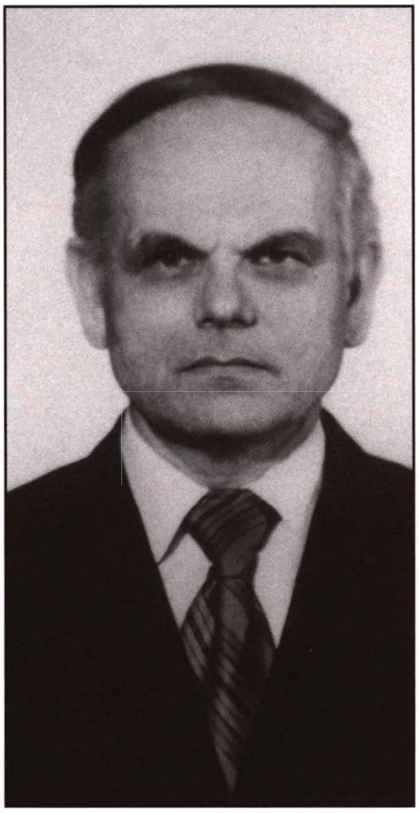

Zigmas Naujokaitis

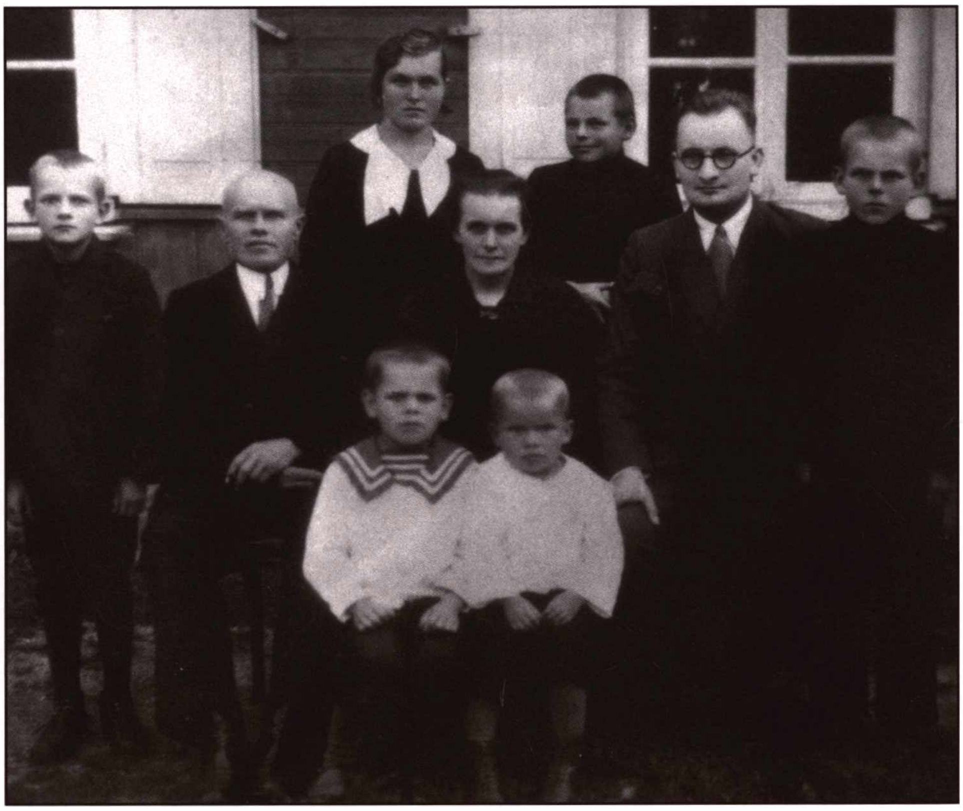

Marcelės ir Jono Naujokaičių šeima 1934 m. Pirmoje eilėje: sūnūs Zigmutis ir Stasiukas Naujokaičiai, antroje eilėje: sūnus Jonukas, šeimos galva Jonas Naujokaitis, žmona Marcelė Naujokaitienė, jos brolis literatas ir vertėjas, Vyčio Kryžiaus ordininkas Pranas Povilaitis (apie jį „NKV“, t. 3, p. 154), sūnus Juozas Naujokaitis (apie jį „NKV“, t. 7), trečioje eilėje: dukra Albina ir sūnus Steponas Vitas Naujokaitis (apie jį „NKV“, t. 6, p. 214).

2007), sambūrio „Tėvynės žemė“ (nuo 2006). Skaičiau pagrindinius pranešimus draugijos „Tėviškės žemė“ metinėse probleminėse konferencijose (1994–2007). Atlikau ŽŪM užsakomuosius tyrimus tėviškių savininkų reintegracijos, neverslinių ūkių ir kaimo tuštėjimo prevencijos temomis (1997, 2002, 2004). Kaimo tematika iš viso parašiau 64 straipsnius.

Domiuosi kraštotyra, ypač Zanavykijos. Turiu surinkęs žmonių prisiminimų iš Slavikų krašto praeities. Kalbėdamas su senbuviais vėl susitinki su vaikystės laikais. Taip sudariau Slavikų krašto 1914–1944 m. kraštotyrinį žemėlapį.

Nors daug metų gyvenau mieste, kaimo trauka manęs nepaliko. Susigrąžintoje tėviškės žemėje, vaizdingoje Siesarties kilpoje, ėmiau kurti nemažą 6,8 ha dydžio parką, kuris palaipsniui tapo dendrologiniu. Dabar jame auga 512 dekoratyvinių medžių ir krūmų, iš viso 255 pavadinimai. Šakių raj. savivaldybė 2006 m. parkui suteikė savivaldybės botaninio paveldo statusą, pavadindama jį „Kurynės dendrologiniu rinkiniu“, o Aplinkos ministerija įrašė jį į Saugomų teritorijų registrą.

Šeimą sukūriau tik 1973 m. Žmona Jadvyga Gečaitė – mokytoja defektologė, žemaitė iš Šilalės raj., sūnus Edmundas (g. 1974) – katalikų kunigas, dirba Lenkijoje, nežinia, ar kada grįš į Lietuvą, duktė Živilė (g. 1977) – aplinkosaugininkė, įsitvirtinusi mieste. Vienintelė viltis – dukraitė Viltė (g. 2000), kuri sako, kad prižiūrės parką, kai aš būsiu senas...

Zigmas Naujokaitis
Kaunas, 2009 m. kovo 31 d.

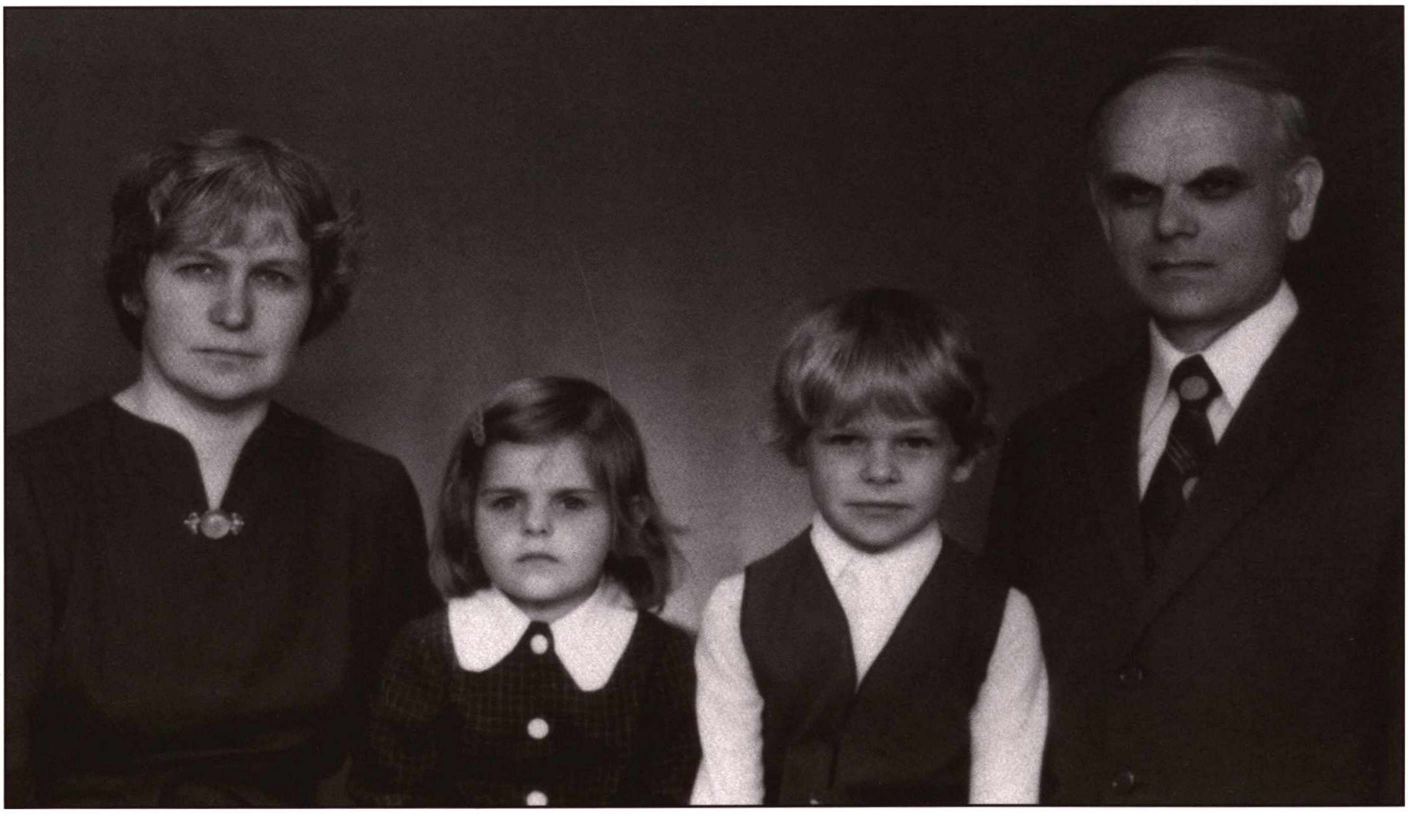

Zigmo Naujokaičio šeima 1980 m.: žmona Jadvyga Augutė Naujokaitienė, dukra Živilė, sūnus Edmundas ir Zigmas Naujokaitis

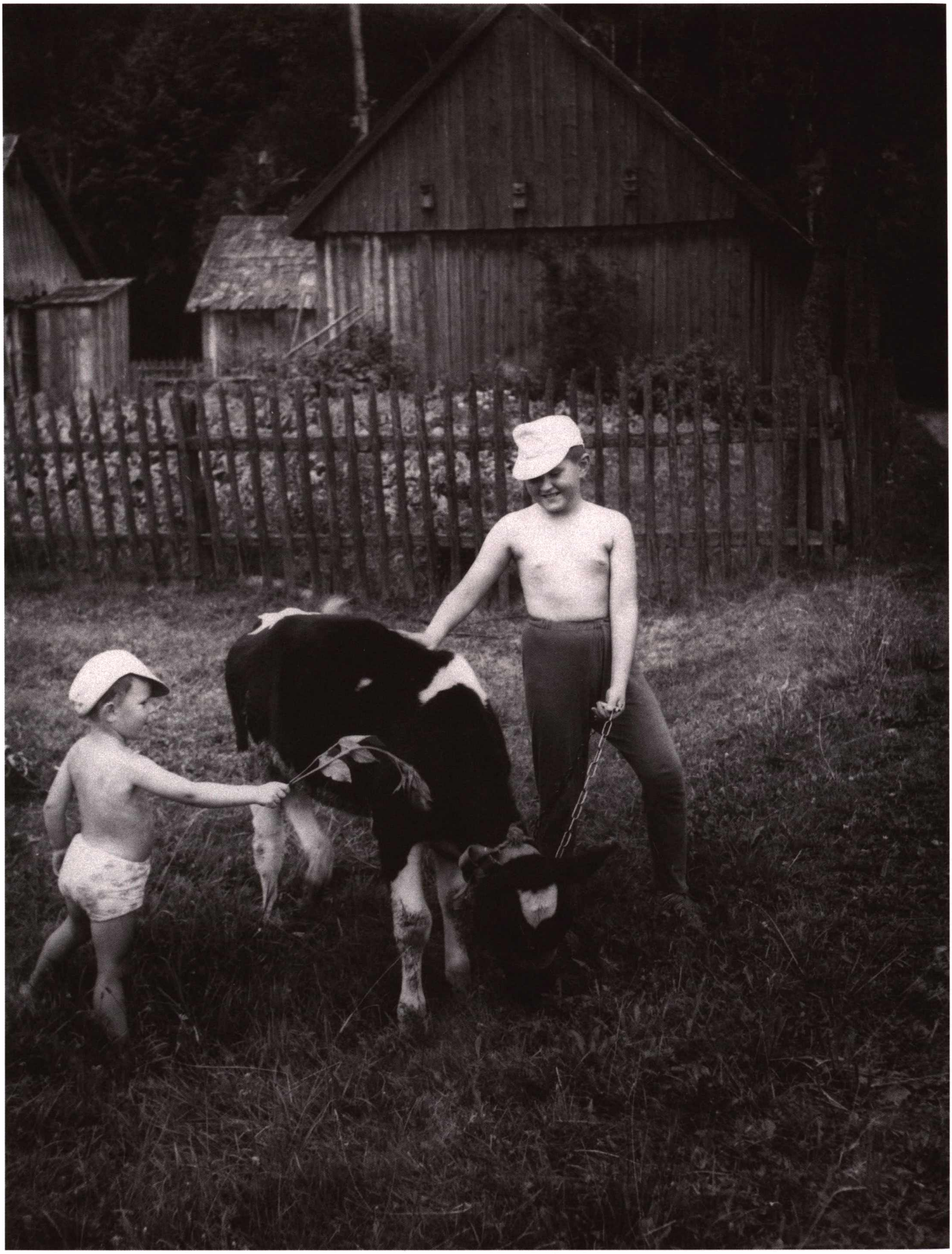

TURINYS

ALEKSA-KĘSTUTIS Antanas 48
ALKSNYNAITĖ-BALTRUŠAITIENĖ Marija 22
ALMONAITIS Gediminas 29
AMBROZAITIS Pijus 57
ARMONAITIS-TRIUPAS Juozas 31

BACEVIČIŪTĖ-KRIAUZIENĖ Eugenija 68
BALČIŪNAS Kęstutis 185
BAJERČIUS Antanas 168
BAKŠYS-KLAJŪNAS-GERMANTAS Antanas 33
BALTRUŠAITIS Juozas 74
BARONAITYTĖ-JUKNAITIENĖ-PIEŽIENĖ Marija 38
BASTYS-DŪMAS Pranas 27
BASTYS Vytautas 182
BATARŪNAS Jonas Algirdas 127
BENDORAITIS-STARŠINA Jonas 15
BOSAS Jonas 105
BUDININKAS Pranas 13

ČEREŠKEVIČIŪTĖ Bronė 135
ČESNAVIČIUS Benediktas, kun. 56

DAINELYTĖ-ARMINIENĖ Ona 155
DANILIAUSKAS Antanas 120
DĖDINAITĖ-BRIKIENĖ Regina 227
DĖDINAS Jonas, kun. 20
DĖDINAS Jonas 232
DĖDINAS Juozas Vytautas 170
DIDŽBALIS Juozas 208
DIRVELIS Jurgis 164
DIRŽYS Juozas 23
DOMEIKAITĖ-KAZLAUSKIENĖ Bronė 117
DOMEIKAITĖ-ŠALNIENĖ Janina 81
DORELIS Vytautas Petras 107
DOVYDAITIS Vytautas 234
DULSKIS Juozas 73
DULSKIS Juozas 187
DULSKIS-ŽAIBAS Vincas 181

ENDRIJONAITĖ-ZYMONIENĖ Angelė 96
ERETAITĖ Aldona 186

GAIDYS Gediminas 40
GENYS Kęstutis 200
GRYBINAS Zigmas 46
GUDAITIS Stasys 192
GULBINAITĖ-BASTIENĖ Irena 205
GULBINAS Alfonsas 32
GUOGAITĖ-MARČIUKAS Ona 66
GVILDYS Stasys 82

IŠGANAITIS Steponas 235

JAKAITIS Juozas, kun. 30
JANKAUSKAS-DEMONAS Juozas 123
JASAITIS-DOBILAS Antanas 204
JASAITIS Jonas 108
JONIKAITIS Albinas 67
JONYNAS Vytenis 24
JURGILAITĖ Aldona 172
JURKEVIČIUS Viktoras 111
JURKEVIČIŪTĖ-BRILINGIENĖ Liuda 6
JURKŠAITIS-BERŽAS Petras 10

KAIRAITYTĖ-MARCINKEVIČIENĖ Irena 146
KAMAITIS Valentinas, kun. 54
KASPARAITIS Bonifacas 80
KASPARAITIS-VIESULAS Jonas 130
KAUNAITĖ-JONAITIENĖ Anelė 149
KAUNAITĖ Roma 51
KYMANTAS Vytautas 25
KLAPATAUSKAITĖ-ALEKSIUKIENĖ Joana 179
KLIMAITIS Juozas 178
KLIMAITIS Zigmas 136
KLIMAVIČIŪTĖ-BATAITIENĖ Agota 98
KLUONIUS Vytautas Juozapas 142
KRAMILIUS Antanas Viktoras 92
KUDIRKA Simanas 145
KUDZMA Kęstutis Jurgis 191
KUKURAITYTĖ-KLIMAITIENĖ Antanina 86
KULIKAUSKAS Kajetonas Medardas 55
KUNDROTAS-STAUGAITIS Albinas 19

LAPINSKAITĖ-KUDIRKIENĖ Ona 207
LAURINAITYTĖ-SAULUTĖ Marcelė 183
LIEPUONYTĖ Klementina 14
LIORENTAS-NEMUNAS Jonas 160
LIORENTAS Valentinas 154
LIUBINAS Bronius, kun. 52
LIUTVINAS Juozas 223

LIUTVINAS Pranas, kun. 150
LOZORAITIS Kazys 224
LOZORAITIS Stasys 61
LOZORAITIS Vincas 78
LUKOŠAITIS Antanas, kun. 132

MAČIULAITIS Feliksas 70
MARCINKEVIČIUS Vytautas 188
MARKŪZAITĖ-VILNONIENĖ Saulena 12
MARTIŠIŪTĖ-ŠUKEVIČIENĖ Bronislova 233
MASTEIKAITĖ Nijolė 220
MATIJOŠAITIS-STARTAS Bronius 97
MATUSEVIČIŪTĖ-MATŪNAITĖ-SNAIGĖ Gražina 90
MATUSEVIČIUS-MATŪNAS-NEPTŪNAS Anzelmas Algimantas 21
MICKAITIS Vytautas 95
MOCKEVIČIUS-SKYDAS Antanas 45
MULEVIČIUS Leonas 162

NAUJOKAITIS Juozas 18
NAUJOKAITIS Zigmas 238
NAVICKAITĖ-PUSKUNIGIENĖ-ZYLUTĖ Albina 121
NENORTA Algimantas 148
NENORTAITĖ-VITKIENĖ Vitalija 102
NEVERAUSKAS-ŠALTENIS Antanas 16
NORKAITIS Jonas 198

OBELIENIUS Antanas 166
ONUSAITYTĖ Staselė 37
ORENTAS Juozas 197
ORENTAS-MOKYTOJAS Algimantas 91
ORENTAITĖ-VOSYLIENĖ Aldona 72
ORŽEKAUSKAITĖ-MANIKIENĖ Natalija 17

PALTANAVIČIŪTĖ-SYRKAŠEVIENĖ Danutė 58
PALUBINSKAs Vytautas, kun. 110
PAVALKYTĖ-GRINBERGIENĖ Birutė 53
PEČIUKAITIS Antanas 228
PELECKIS Pranas 230
PETELKEVIČIUS Vytautas 8
PIKČILINGIS Juozas 100
PIKČILINGIS Zigmas 159
PLEČKAITYTĖ-ISEVIČIENĖ Aldona 138
POVILAITYTĖ-GOLUBOVIENĖ Ona 35
POVILAITIS-RIEŠUTAS Aleksandras 11
POVILAITIS Povilas Algirdas 137
POVILAITIS Pranas 71
POVILAITIS Romanas Jaunutis 158
PRANAITIS Leonardas 76
PREIKŠAS Juozas, vysk. 125

RINKEVIČIŪTĖ-BARANAUSKIENĖ Julija 157
RUBIKAITĖ-KRIKŠČIŪNIENĖ Beniutė 126
RUDZEVIČIUS-ŽEMUTIS Saliamonas 131
RUNAITĖ-SKIRMUTĖ-ŠIDLAUSKIENĖ Birutė 44
RUNAS-RIMGAUDAS Vytautas 104
RUSECKAS Stasys 156
RUZGYTĖ-VALUNTIENĖ Stefanija 106

SABAITĖ-PETRAITIENĖ Albina Eugenija 77
SAPETKAITĖ-KRENCIENĖ Eugenija 236
SIDERAVIČIŪTĖ-BARTUSEVIČIENĖ Kazimiera Monika 210
SKAISGIRYS Kazys Jonas 141
SKAISGIRYTĖ-MATŪNIENĖ Salomėja 50
SPURGA Valentinas 218
SPURGAITĖ Elena 60
STANKAITYTĖ Birutė 180
STANKEVIČIUS Stasys 184
STATKEVIČIUS Algirdas 28
STAUGAITIS Romualdas 65
STAUGAITIS Vitalis 216
STAUGAITYTĖ-STAUGAITIENĖ Ona 112
STULGAITIS Vincas 118

ŠIMKEVIČIŪTĖ-PODĖNIENĖ-SAMANA Donata Ona 214
ŠIUPIENIŪTĖ-BUKOTIENĖ Vincenta Joana 64
ŠULSKIS-LAISVŪNAS Vytautas 219

TAMULAITIS-BAISYS Viktoras 173
TARASONIS Vytautas 88
TUMOSA-MATROSAS Adomas 202
TUMOSA Juozas 84
TUPČIAUSKAS-SPARNAS Juozas 87

ULINSKAS Viktoras 47

UŽUPIS Juozas, kun. 212
VAIČAITIS Pranas 163
VAIČIŪNAS Justinas Algirdas, kun. 196
VALAITIS Bronius 176
VALAITYTĖ Aldona 34
VALAITYTĖ Elena 206
VAŠKEVIČIUS Juozas 59
VIDŽIŪNAITĖ-REISGIENĖ Martina 215
VIKŠRAITIS Česlovas 194
VOSYLIŪTĖ Regina Viktorija 139

ZOKAS Alfonsas 226

ŽEMAITIS MJC Juozas, vysk. 114
ŽEMAITIS Vincentas 190
ŽIEVYTĖ-KULVIETIENĖ Zita 189
ŽITKAUSKAS-ILGUVIS Vincas 94

Bernardas Aleknavičius
Vincentas Aleknavičius
Novužės krašto vaikai 7

Redaktorė, korektorė Renata Martinėnaitė
Maketuotojas Gytis Skudžinskas

SL 1435. 2009. Ofsetinė spauda.
Išleido ir spausdino Leidybos grupė „Druka“
Šilutės pl. 79, LT-94101 Klaipėda
Tel. (8 46) 380 458
El. p. leidyba@druka.lt
www.druka.lt